

د کابل کالني

د پښتو ټولنې د لشریاتو څخه

مهتم

یار محمد « نظامی » د صحافت

د څانګې مدیر

۱۳۲۶

۲۷

دکابل کابل

پست و تولنه

ALMANACH

DE KABOUL

1947

48

د کابل شپاړسمه کالنی

دا کوچنی موسسه (پښتو ټولنه) له خپل موفقت څخه خوښه ده، چه دخپل وس او طاقت پورې
نې وکړی شوچه دزلمی پادشاه عرفان روزونکو توجها توبرس پورې لاندې اودوالا حضرت سردار
سپه سالارغازی صدر اعظم علم دوسته حکومت په دوره کېنې مود کابل شپاړسمه کالنی خپاره کړه
دې کالنی په خپل پنځلس کاله تېرشوی عمر کېنې د مملکتی دوا ترو تشکیلات او اجرا آت نه
مختلفو علمی مضامینو، تاریخی، اجتماعی، فلسفی، اقتصادی، صحی، ادبی، فلسفیکوړی، تقریحی
نوی اختراعات، د ټول کمال دبانديو او کورنیو پېښو دد بیا دلوپو اشخا صورنگه فوتوگان
اود گران وطن دطبیعی مناظرو عکسونو اوداسی نور هر کال پیاغلو لوستونکو ته وړاندی کړی
اوددې ذکرشویو موادو په راټولولو کېنې ټی زیار اوزحمه ټونه کالمی دی.

سره له دې چه زښته د پرمختاتنی کالمی بیا هم د کالنی مر بوطه کار کوونکی دخیو پیاغلو
منقدینو له انتقاد څخه نشی خلاصېدلای، لکه هغه څوک چه زمونږ له مشکلاتو د کالنی دموادو
په راټولولو کېنې (خصوصاً چه د مملکتی دوا ترو تشکیلاتو او اجرا آتو څخه) خبرنوی وائی :

« کالنی هر کال دهغه کال په پای کېنې باید نشرشی، نه داچه دبل کالنی په منځ کېنې »

دا انتقاد که څه هم اصولی او پرځای دی، منکرهغه غدر چه به دې باره کېنې ټی مونږ اوهغه
د کابل د کالنی دوروسته پاتې کېدلو سبب گرځی د شکایت نه بلکله د حکایت په ډول باید عرض کړو.
د کالنی مر بوطه کار کوونکی دهر کال منځ کېنې سر پیره داودو او صلاحیت لرونکو له
مقامونو د احکامو او اوامرو د مملکت ټولو دوا ترو او موسسو ته څه په مر کز کېنې او څه
ولایاتو ته متعده المال مکتوبونه آستوی او په هغو کېنې خواهش ترینه کوی چه دعوت د میاشتی
په سر کېنې دخپلو مر بوطه وځانگو تشکیلات او اجرا آت راو لېږی. هر کله چه زمونږ خواهش
په اکثر دوا ترو کېنې نه منل کېږی او په ټا کلمی وخت مطلوبه مواد نه رارسېږی، نو مجبوراً
خپل خواهش په متواترو استعلامو او مکتوبونو تعقیبه وو، او لېږې لځایو ته تللگرامونه کوو،
سره له دې ټولو خپل مرام پیا نه مومو، لکه چه دا اکثر دوا ترو تراوسه پورې اجرا آت لاندې
رارسېدلی که د لځنور ارسېدلی دی خو، وخته دی چه له خپل روڼ نه وروسته پاتې شوی او وروسته طبع شویدی
او مونږ هم مجبور یو انتظارو وباسو چه له مملکتی دوا ترو څخه څه نه څه مواد تېبه اوهغه په
کالنی کېنې نشر کړو.

زمونږ غدر اود کالنی د معطلی سبب دادی چه په لنډ ډول موعرض وکړ، په پای کېنې
د مملکتی دوا ترو د بیا غلو آمربنو څخه خواهش کوو چه دا ولسم کال په کالنی کېنې دنیو لودو
موادو را ټولو لوته توجه وکړی او اوس دی کار ته سړی وټاکي چه ذکرشوی مواد راټول کړی
او په وخت ټی د کالنی مر بوطه ځانگی ته راواستوی، نو هم به دوی له تقاضا څخه لځان خلاص کړی
او هم به مونږ له مشکلاتو او اړ لېو څخه چه د کار په پیشرفت کېنې ټی رانه پېښېږی خلاص کړی
چه انتقاد واقع نشی، په احترام .

(د سعادت خانگه)

د افغانستان پادشاه

د افغانستان معظم شهریار اوزلمی تولواک اعلیحضرت محمد ظاهر شاه خلد الله ملک و اطال الله عمره و دولته دی چه همایونی ذاتی ستر کال دخیل شریف ژوند په (۳۳) مرحله کښې پښه زدی . همایونی ذات د ۱۲۹۳ هجری کال دمیزان په ۲۲ په کابل کښې زېږیدلی دی . وروسته چه دده سن د تعلیم مقتضی شونویه مقدماتی او منځنیو ښوونځیو او بالاخرنی خیل تحصیلات د کابل په عالی ښوونځیو کښې پای ته ورسول کله چه دده فقید او شهید پلار اعلیحضرت محمد نادر شاه کبیر د افغانستان په سفارت پاریس ته ولاړ همایونی ذات هم د هغه فقید شهریار سره دمپو تحصیلاتو د پاره فرانس ته تشریف فرما شو . دفرانسوی ژبی او عالی علومو تحصیلنی د هغه مملکت په مختلفو رشتو او عالی ښوونځیو او پوهو کورنیو کښې پای ته ورساوه . او د وطن د داخلی مسائلو په شاؤ خوا کښې ښی خصوصی روزنه له خیل بزرگوار پلار څخه وشوه او ملی اخلاقی او د وطن په نسبت ښی دلازمه مطالبو ادراک او خصایص هم له هغه نومیالی پلاره څخه زده کړه . د افغانستان د لوی شورش پر پېښی وروسته (چه د هغه نجات د همایونی ذات د شهید پلار په حق پالونکی لاس څرگند شو) زلمی اعلیحضرت چه په هغه مملکت کښې و دده تعلیمات پای ته رسېدلی و او د وطن د خدمت د پاره مستعد و ۱۳۰۹ شمسی کال دمیزان په ۲۰ کابل ته تشریف فرما شو . محض د هغه عشق په اثر چه د افغانستان د عسکری عالم سره ښی درلود او د بزرگو ا ر پلار د فقهونو په تعقیب د کابل د نظامی عالی تعلیمگاه په عسکری خانگه کښې شامل شو . په ۱۳۱۰ شمسی کال ښی د والا حضرت سردار احمد شاه خان د دربار وزیر د شهید اعلیحضرت داکازوی د معظمی لور سره اړ دواج و فرمایه او د همدغه کال په آخر کښې څو موده د حرب د پاره وزارت په وکالت او بیا د پوهنی د وزارت په وکالت مؤظف و . په دې دواړو وزارتو کښې د همایونی ذات فطری استعداد او ذاتی قابلیت د وظیفی د اجرا کولو اوشی اداری له رویه ښه څرگند شو .

په ۱۳۱۲ کال یعنی د شهید شهریار تر شهادت وروسته د عقرب په ۱۶ د ملت د لویو وکیلانو او ټولو عسکری او کشوری افرادو په غوښتنه او اتفاق د افغانستان پاچا شو . ستر کال د دې زلمی شهریار د جلوس (۱۵) کال دی .

د همایونی اعلیحضرت اولادو ته :

- ۱ :- شهزاده بیګم بلقیس
- ۲ :- والا حضرت شهزاده احمد شاه خان : « د سنبلی ۲۱ » ۱۳۱۳
- ۳ :- شهزاده بیګم مریم : « د عقرب ۱۰ » ۱۳۱۵
- ۴ :- والا حضرت شهزاده محمد نادر خان : « د جـوزا ۳ » ۱۳۲۰
- ۵ :- « د شاه محمود د خان : « دمیزان ۱۲ » ۱۳۲۵

زمونځې گران او معظم ټولواک اعلیحضرت همایونی - محمد ظاهر شاه د افغانستان معارف
پالونکی او وطن روزونکی یاد شاه

Sa Majesté Mohammed Zahir Chah
Roi d'Afghanistan.

ج ۰ ۵ ۰ ج ۰ ۱ ۰ ۱ ۰ نینان والا حضرت غازی شاه محمود خان سپہ سالار او صدر اعظم

S. A. R. "A. A" Maréchal Shah Mahmoud Khan Ghazi
Premier Ministre et Commandant en chef de l'Armée

صدارت عظمیٰ

سیہ سالار صدراعظم : ج، ع، ج، ا، انشان والا حضرت سردار شاہ محمود خان غازی
 ددولت وزیر : ع، ج، ا، محمد گل خان
 ددولت وزیر : ع، ج، س، ا، میرزا محمد خان
 ددولت وزیر : ع، ج، احمد علی خان
 دغازی سیہ سالار صدراعظم، حضور مصاحب : ع، ش، پیر محمد خان امیری فرقه مشر
 دصدر اعظم حربی سر یاوریت :

سریا اوراد عارضینود عمومی مدیریت آمر : ع، ش، غلام سعید خان دوہم فرقه مشر
 یاور : ح، محمد عمر خان دوہم غند مشر
 یاور : ح، غلام دستگیر خان دوہم پھند مشر
 یاور : ش، تاج محمد خان کند کوشر

دضبط احوالاتو ریاست :

دضبط احوالاتو رئیس اود مجلس وزراء منشی : ع، ص، محمد شاہ خان
 دضبط احوالاتو د خارجہ خانگی مدیر : ص، محمد رفیق خان
 دضبط احوالاتو د سچلو او سوانحو مدیر : ص، محمد عثمان خان

د تحریراتو دوائر :

دلہری خانگی مدیر د ۲ رتبی یحیث :
 ددوہی خانگی مدیر د ۳ رتبی یحیث : ع، محمد قاسم خان

د کابل کالنی

الف، د څارمې رتبې پوځي
ب، د پښتني رتبې پوځي
د د رېمي څانګې مدیر د ۳ رتبې پوځي
ج، عبدالرحیم خان
د، عبداللہ خان افغانی نویس
ه، حشمت اللہ خان

د عامو رینو عمومي مدیریت :

عمومي مدير
اداري مدير د پښتني رتبې پوځي
د سپا او سوانجو مدير د پښتني رتبې پوځي
ع، عبد الخالق خان
س، صالح محمد خان
ص، عبدالباقی خان

د عارضينو عمومي مدیریت :

عمومي مدير
اداري مدير
اداري مدير
ع، مير عبد الله خان
س، نظام الدين خان
ص، نیاز محمد خان

د اوراقو عمومي مدیریت :

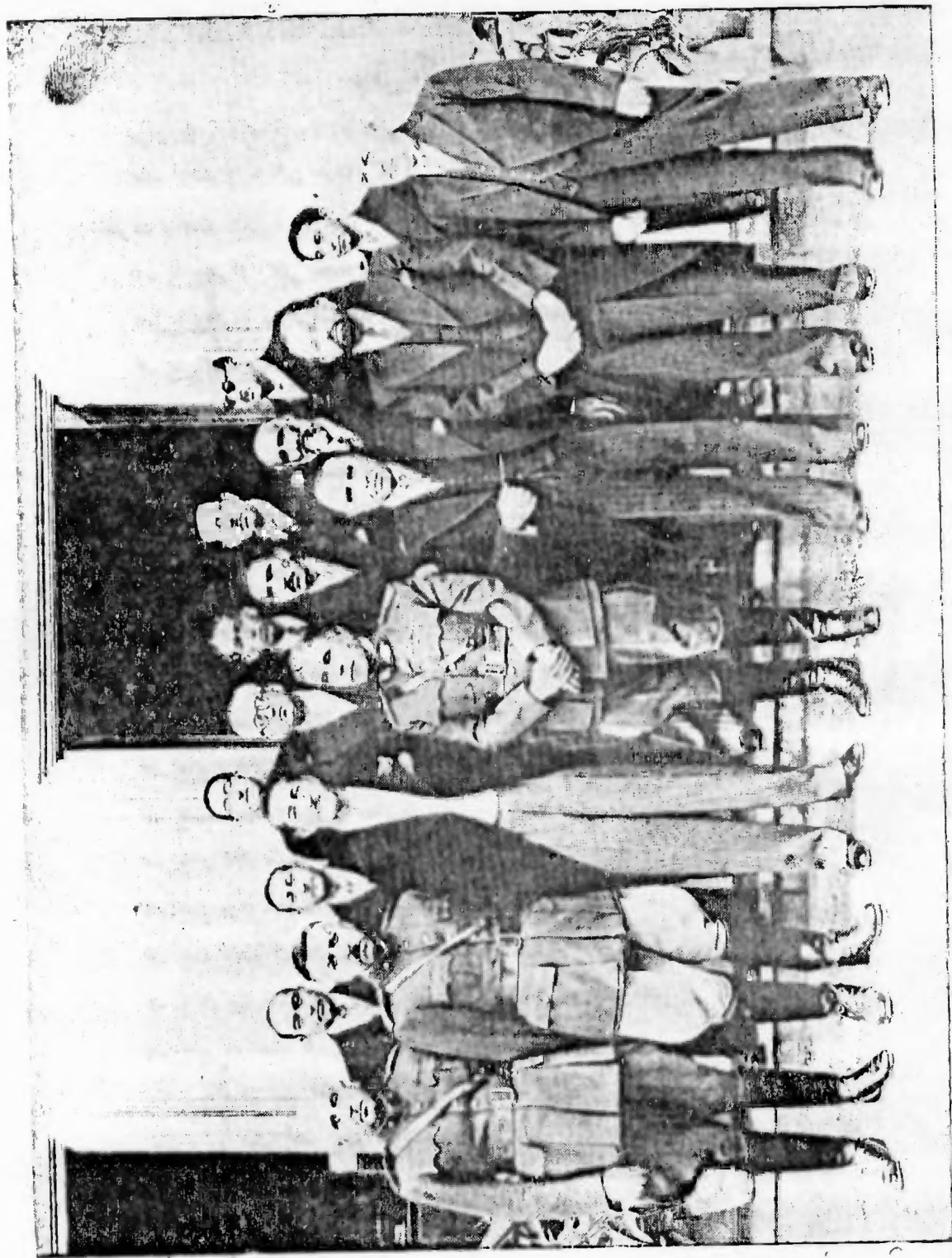
عمومي مدير
ع، محمد ابراهيم خان

د اجرائيې او د کنترول مدير یتونه :

د اجرائيې مدير
د کنترول مدير
س، فضل حق خان
ص، سيف الدين خان

کتابخانه و الاحسورث سیه - الار غازي بدماز تيدلات اخيره (مرفی مفصل در ريت صافه فها ملاحظه شود)

معرفی عکس پشت ورق

در وسط ج ، ع ، ج ۱۰۱۰ نشان والا حضرت سپه سالار غازي مار شال شاه محمود خان
صدر اعظم (بلباس مارشالی)

بطرف راست شان :

- ۱- ع، ج، س ۱۰، علی محمد خان وزیر امور خارجه .
- ۲- ع، ج، س ۱۰ جنرال اسد الله خان معاون صدارت عظمی و وزیر امور داخله .
- ۳- ع، ج، س، ع محمد عمر خان وزیر حربیه .

بطرف دست چپ شان :

- ۱- ع، ج، س ۱۰ سلطان احمد خان رئیس شورای ملی .
- ۲- ع، ج، س، ع فضل احمد خان مجددی رئیس مجلس اعیان .
- ۳- ع، ج، س ۱۰ میرزا محمد خان وزیر دولت م

صف دوم از راست به چپ :

- ۱- ع، ص عبدالعجید خان کفیل وزارت صبحه .
- ۲- ج، محمد عتیق خان رئیس مستقل زراعت .
- ۳- ع، ج عبدالهادیخان داوی سرمنشی حضور شاهانه .
- ۴- ع، ج عبدالله خان وزیر مخابرات .
- ۵- ع، ص غلام محمد خان کفیل وزارت معادن .
- ۶- ع، ج، س ۱۰ غلام فاروقخان وزیر دولت .
- ۷- ع، ج محمد کبیر خان وزیر فوائد عامه .
- ۸- ع، ص سید فاسم خان «رشتیا» کفیل ریاست مستقل مطبوعات .
- ۹- ع، ج میر محمد حیدرخان وزیر مالیه .
- ۱۰- ع، ص نجیب الله خان کفیل وزارت معارف .

نوت : در عکس هذا ع، ج، س ۱۰ میر عطا محمد خان وزیر عدلیه، ع، ج، س ۱۰ عبدالعجید خان
وزیر اقتصاد ملی و ع، ج سردار احمد علی خان وزیر دولت (که حاضر نبودند) شامل نمیشوند .

معاون صدارت عظمی و وزیر

داخله

ع. ش. س. ۱ جنرال
اسدالله خان فرقه مشر
اول رئیس ارکان
خریبه عمومیہ نظر
بصدافت و فعالیت
ولایتیکہ در دوران
ماموریت های گذشته
از ایشان بمشاهده رسیدہ
ورضایت حضور ذات
شاهانہ را فراهم کردہ
اند حسب انتخاب
و معرفی والا حضرت
سیہ سالار غازی
صدراعظم اخیر از حضور
اعلیٰ حضرت ہما یونی

ع. ش. س. ۱ جنرال اسدالله خان معاون صدارت عظمی

و وزیر داخله

S. Ex. S. A. Général Assadullah Khan Vice-Président
du Conseil et Ministre de l'Intérieur

شان بہ معاونی صدارت عظمی عزتقرر حاصل و درعین حال اموروزارت داخله را نیز رسبدگی
خواهند کرد.

مختصر سوانح شان :

ماموریت های گذشته :

در سال ۱۳۰۸ سرسراوس حضور شاهانه

در سال ۱۳۰۹ فرقه مشر اول وفو ماندان فرقه شاهی و متعاقباً کفالت معبشسی دوم

وزارت حربیه

در سال ۱۳۱۸ مفتش عمومی اردو

در سال ۱۳۲۵ رئیس ارکانجریه عمومی

در اغتشاشات داخله در معیت والاحضرت غازی سیه سالار و صدراعظم به سال ۱۳۱۱ در
(اغتشاش در یخبل) و به سال ۱۳۲۳ (اغتشاش زمرك) بصفت رئیس ارکانجریه اشتر اك

مساعی نموده اند

نشانها :

نشان تحصین (باستحصال دیپلومه درجه اول تعلیمگاه پیاده)

نشان سرکوبی اشرار در یخبل

نشان صداقت (در خدمات بجلوس اعلیحضرت همایونی)

نشان سردار عالی (تقدیر در تغش فرقه شاهی)

نشان سردار اعلی (تقدیر در امور مفتشیت اردو)

تجویلات :

مکتب حبیبیه

مکتب عالی استقلال

تعلیمگاه پیاده

کورس عالی

کورس قوماندۀ بزرگ

ددوات وزیران

ع . ج . س . ۱۰ مرزا محمدخان
ددوات وزیر

ع . ج . سردار احمد علی خان ددوات
وزیر اودشاهانه حضور مصاحب

ع . ج . س . ۱۰ غلام فاروق خان
ددوات وزیر

ع . ج . ۱۰۱۰ نیشان محمد گل خان
ددوات وزیر

به صدارت عظمیٰ کبھی مہمی مقررہ

ع ۸ میر محمد شاہ خان دصدارت عظمیٰ
دمخاکاوات داندانی محکمی رئیس

ع ۸ محمد صدیق خان دماو رینو
دماقہ دمخاکاوات رئیس

شاہ غلام صدیق خان دوم فرقه مشر او دغاری
سید سالار صدر اعظم سرناور او دغاری
دخانگی آمر

به صدارت عظمیٰ کبھی مهمی مقرری

ع ، عبدالرحیم خان د صدارت عظمیٰ
د تحریراتو د دربی خانکی مدیر

ع ، محمد هاشم خان «مجددی» د مجاگانو
د ریاست قانونی مشاور

ع ، عبدالسلام خان د صدارت عظمیٰ
د عمومی تفتیش د ریاست عضو

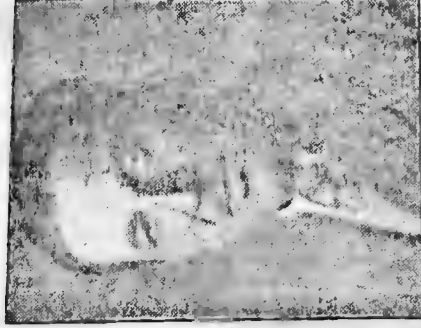

ع ، محمد ابراهیم خان د صدارت عظمیٰ
د عمومی تفتیش د ریاست عضو

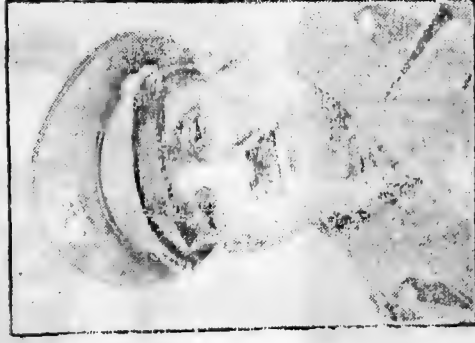
بہ صدارت عظمیٰ کبھی مہمی مقررہ

ع . میر محمد شاہ خان صدارت عظمیٰ
دمخاکاوا د ابتدائی محکمہ رئیس

ع . محمد صدیق خان دماور رئیس
دمرافقی دمخاکاوا رئیس

ع . غلام محمد خان دوم فرقه مشر اور غازی
سید سالار صدر اعظم سراور اور غازی
دخاکاوا رئیس

به صدارت عظمیٰ کتبی مهمی مقرری

ع ، عبدالرحیم خان د صدارت عظمی
د تحریراتو د درباری خانگی مدیر

ع ، محمد هاشم خان «مجددی» د معاکماتو
د ریاست قانونی مشاور

ع ، عبدالسلام خان د صدارت عظمی
د عمومی تفتیش د ریاست عضو

ع ، محمد ابراهیم خان د صدارت عظمی
د عمومی تفتیش د ریاست عضو

مختصر سوانح بناغلی وزیر حربیه

ع.ج.س.ع محمد عمر خان وزیر حربیه
S. Ex. Mohammad Omar Khan
Ministre de la Guerre

- تولد ۱۲۷۶ شمسی (در کابل)
تجلیل در مکتب حبیبیه
دخول در قطعات مرکز ۱۲۹۵
مؤلف در قطعه تویچی ارک ۱۲۹۸
کند کشر قطعه نمونه ۱۲۹۹
آتشه ملیر وزارت مختاری افغانی در روما ۱۳۰۰
معاونی ریاست ارکان حربیه و کفالت معینی وزارت
حربیه ۱۳۰۳
رئیس ارکان حربیه (اسد ۱۳۰۳)
نخستین اول ۱۳۰۴
عضو اول هیئت عسکری در ماسکو ۱۳۰۵
فرقه مشرطانی ۱۳۰۹
کفالت معینی وزارت حربیه ۱۳۰۹
رئیس ارکان حربیه عمومی میزان ۱۳۰۹
عضو عسکری افغانستان در کنفرانس خلع سلاح ۱۳۱۰
رئیس ارکان حربیه عمومی ۱۳۱۵
سرمنشی حضور شاهانه ۱۳۲۵
وزیر حربیه ۱۳۲۷

نشانهها

- ۱ - نشان درجه بیوم استقلال
- ۲ - سر کوبی اشار شمالی
- ۳ - صداقت
- ۴ - سردار عانی

د حزب په اوند وزارت کښې مهمې تبدیلی او مقرري-

ع ، ش ، محمد عارف خان دوهم فرقه مشر
چه اوس د مرکزي قواو د قوماندان
کابل مقرر شويدي .

ع ، ش ، عبدالاحد خان لوري فرقه مشر
داردو د رئیس چه اوس په مشرقي ولايت
کښې د تنظيمه رئیس په حيث مقرر شويدي

ع ، ش ، س ، ع ، عبدالغني خان لوري فرقه
مشر د مرکزي قواو قوماندان چه اوس
د حزب په وزارت کښې د عومي ارکان
حزب رئیس مقرر شويدي .

د حزب په لوند وزارت کښې مهمې تبدیلی او مقرری

ح . ذیك محمد خان لهوری غلبه مشر
اور مشرفی د ۳۴ لوافغانانديان .

ع . ش میر احمد خان لهوری فرقه مشر .

ع . ش غلام رسول خان لهوری فرقه مشر
د حربي رئيس چه اوس د اردو په رياست
کښې مقرر شويدي .

دوهم غنډ مشران چه په لمړي غنډ مشري کښې تر فېـع کړې دي

ح ، محمد عېـسی خان

ح ، محمد -رور خان

ح ، غلام حسن خان

ح ، شير احمد خان

هغه ګڼد ګمشران چه په ابتدائي غنډ مشري کښي تر فيص کړې دي

ح . ميرزا اسد خان

ح . غلام دوست خان

ح . سيد حفیظ الله خان

ح . ميرزا اسد خان

هنگامه گندها کمران چه به ابتدائی غنای مشری کنبی ز رفیع کپیادی

ح . باز محمد خان

ح : محمد بن خان

ح ، غلام محمد خان

ح . غلام صدیق خان

هغه کيڼد کشر ان چه په ابتدائي غنډ مشري کي تر فېع کو يدي

ح . عبدالله خان

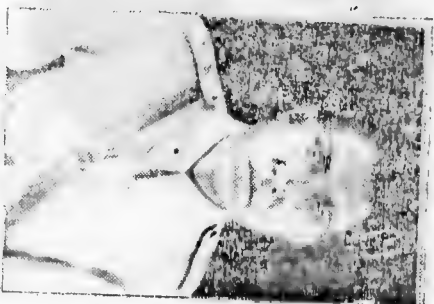

ح . مير اعلی احمد خان

ح . عبداللطيف خان

هغه ڪنڊو ڪوئران چاهه به ابتدائي شعبو مشري- ڪٿي ترقي ڪري

ح : ميرزا اسعد خان

ح : اسد خان

ح : ميرزا اسعد خان

د خارجي چارو وزارت

وزیر ع. ج. س. ۱. انبان علی محمد خان
امری معین ع. س.
دوهم معین

الف ، سیاسي عمومې مدیریت :

- ۱- عمومی مدیر ع. س. عبدالصمد خان
- ۲- دلمری خانګی مدیر ، غلام احمد خان
- ۳- ددوهمی خانګی مدیر ، محمد یونس خان
- ۴- ددریمی خانګی مدیر
- ۵- دخلورمی خانګی مدیر ، سید تاج الدین خان
- ۶- ددافنصادی خانګی مدیر

ع. ج. س. ۱. انبان علی محمد خان دخارجی وزیر

S. Ex. Ali. Mohammad Khan

Ministre des Affaires
Etrangères.

ب ، دتشریفاتو ریاست :

- ۱- رئیس ع. س. میر محمد صدیق خان
- ۲- د اداري معاون ، محمد ایوب خان
- ۳- دتشریفاتو معاون ، عبدالقیوم خان

ج- دبین المللی چارو عمومی مدیریت :

- ۱- عمومی مدیر ع. س. ذوالفقار خان
- ۲- دلمری خانګی دمدیر کفیل
- ۳- ددوهمی خانګی دمدیر »
- ۴- دهوائی خانګی دمدیر »
- ۵- دترجمی دخانګی دمدیر کفیل ، عبدالباقي خان
- ۶- دحقوقو او معاهداتو دخانګی معاونیت

- ۷- دلمری خانګی معاون ، محمد عمر خان
- ۸- ددوهمی خانګی معاون ، محمد ایوب خان

د- دویزی او فونسلګری عمومی مدیریت :

- ۱- عمومی مدیر ع. س. عبدالوهاب خان
- ۲- دلمری خانګی دمدیر کفیل ، محمد یوسف خان
- ۳- » » معاون ، عبدالستار خان

۴- د دوهمی خانگی معاون س، کلاب شاه خان

۵- د دریمی » » س، عبدالغنی خان

۵- دارشفو (اورافو) عمومی مدیریت

۱- عمومی مدیر ع، عبدالغفار خان

۲- د اجرایی د خانگی معاون س، محمد رحیم خان

۳- د ضبط » » س، عبدالقادر خان

۴- د تبیض » » س، محمد انور خان

و- د شفر او قلم مخصوص مدیریت

۱- مدیر س، محمد سلیمان خان

۲- د شفر معاون س، عبدالحمید خان

۳- د قلم مخصوص معاون س، نثار احمد خان

ز- د مامورینو او اجرایی او تنظیماتو مدیریت

۱- مدیر س، عبدالرزاق خان

۲- معاون س، غلام صدیق خان

ح- د کنترول او محاسبی مدیریت

۱- مدیر دینخمی رتبی په حیث س، محمد رفیق خان

۲- مامور

د افغانستان سفیران او نور نمایندگان په خارج کښی :

الف : داغلی حضرت لوی سفارت په انقره کښی .

۱- سفیر ع، ج محمد اکرم خان .

۲- کتاب س، محمد طاهر خان د سر کتاب په لځای مقرر شوی دی .

ب : داغلی حضرت لوی سفارت په طهران کښی :

۱- سفیر ع، ج، استوراول رحیم الله خان .

۲- سر کتاب

۳- کتاب س، سید محمد امین خان .

ج : داغلی حضرت لوی سفارت په ماسکو کښی :

۱- سفیر ع، ج، س، ا محمد نوروز خان .

۲- سر کتاب س، عبدالروف خان .

۳- کتاب س، محمد هاشم خان .

د افغانستان لوی سفارت په هندوستان کېښي .

۱- سفیر ع ، ج ، ۱۰ ع ، الاحضرت سردار شاه وليخان غازي .

۲- مستشار ع ، ج ، استوراوول صلاح الدينخان .

۳- سرکاتب ص ، عبدالحميد خان .

۴- نائب ص ، فتح محمد خان .

۵- آتشه سکری ح عبدالرزاق خان

۶- آتشه اقتصادي

۷- آتشه مطبوعاتي

۸- دافغانستان لوی سفارت په هندوستان کېښي .

۱- سفیر ع ، ج ، ۱۰ س ، ۱۰ عبدالعسینخان عزيز .

۲- سرکاتب

۳- کاتب

و- دافغانستان لوی سفارت په واشنگتن کېښي .

۱- سفیر ع ، ج ، ۱۰ ع ، الاحضرت سردار محمد نعيم خان

۲- مستشار ع محمدشعیب خان .

۳- سرکاتب ص ، عبدالقيومضان .

۴- کاتب ص ، غلام محمد خان .

۵- کاتب ص ، ابوبکر خان

۶- ص ، محمد ابراهيم خان

۷- آتشه ص ، عبدالحکیم خان طبیبی

۸- آتشه ص ، محمد شعیب خان مجددي

۹- ص ، محمد صديق خان

ز- دافغانستان لوی سفارت په لندن کېښي .

۱- سفیر ع ، ج ، ۱۰ س ، ۱۰ فیض محمد خان

۲- سرکاتب ص نوراحمد خان

۳- کاتب

۴- آتشه

۵-

۶-

ح - دافغانستان نمایندگی په یونو کېښي .

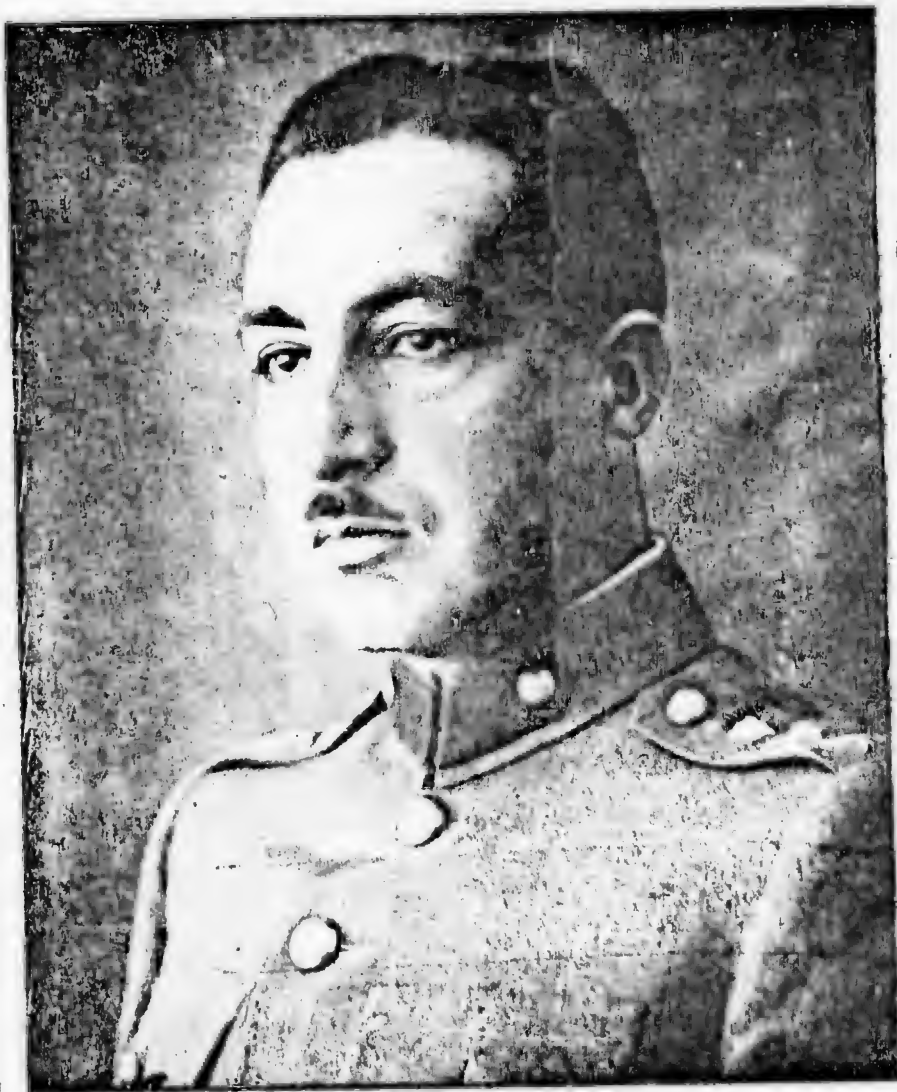
۱- لمری نماینده

- ۲ - دوهم نماینده
۳ - کتاب
- ط - د افغانستان وزارت مختاری په پاریس او برن او بروس کښې
۱ - وزیر مختار
۲ - مستشار
۳ - سرکاتب
۴ - کتاب
۵ - آتښه
۶ -
۷ -
- ی - د افغانستان وزارت مختاری په روما کښې
۱ - مختار وزیر
۲ - سرکاتب
- ک - د افغانستان وزارت مختاری په فاهره اوریاښ کښې
۱ - مختار وزیر
۲ - کتاب
- ل - د افغانستان وزارت مختاری په بغداد ، عمان ، بیروت اود مشق کښې
۱ - مختار وزیر
۲ - سرکاتب
- م - د افغانستان وزارت مختاری په نانیکنګ کښې
۱ - مختار وزیر
۲ - سرکاتب
- ن - د افغانستان جنرال قونسلګری په مشهد کښې
۱ - جنرال قونسل
۲ - سرکاتب
۳ - کتاب
- ق - د افغانی قونسلګری په بمبئی کښې
۱ - قونسل

ع . ج ۱۰۱ . نیاں والا حضرت مارشال شاوایخان دا، ای حضرت لوی سفیر یہ پاکستان کئی

S. A. R. "A.A." Maréchal Shah Wali Khan Ghazi
Ambassadeur d'Afghanistan à Pakistan

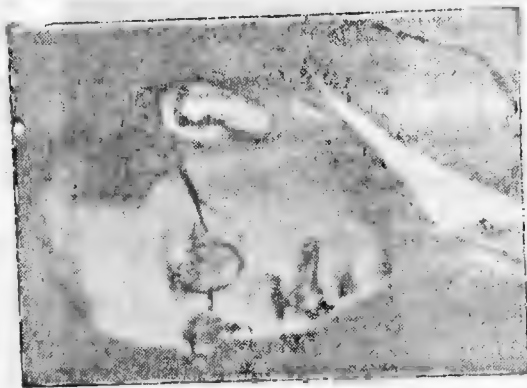
ع . ج . ۱۰۰ والا حضرت سردار محمد داؤد خان والا حضرت مختار وزیر پیمپاریس برن
اوبروسل کچی

S. A. R. "A. A" Sardar Moham nad Daud Khan
Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire
de Sa Majesté à Paris , Berne et Bruxelles

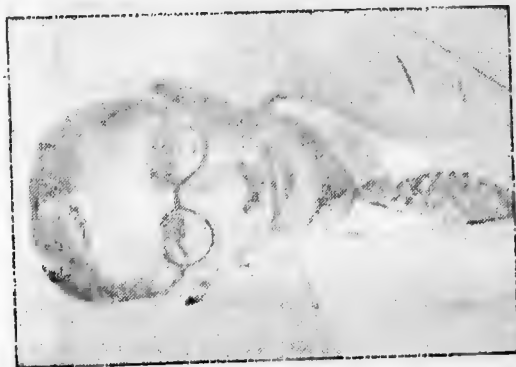
دخارجہ پھوزارت کپي همي تبديلي ازادى مقرري

ع ، ج ، س ، اوفيش محمد خان دا اعليٰ حضرت
لوي سفير به لندن کپي

ع ، ج ، س ، ا عبدالعظيم خان «عزيز»
دا اعليٰ حضرت لوي سفير به هندوستان کپي

ع ، ج ، محمد اکرم خان دا اعليٰ حضرت
لوي سفير به انقره کپي

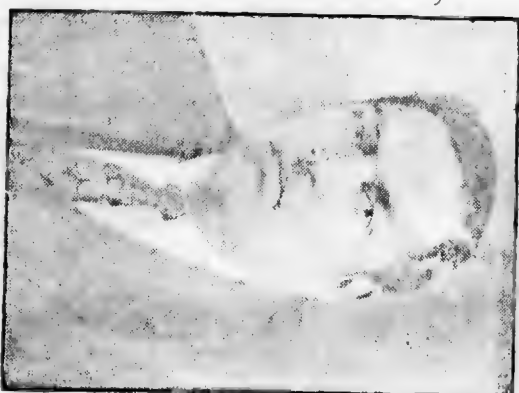
دخارجہ بہ وزارت کبی مهمی تبدیلی ازوی مقررۃ

ع.ج. د. لمری ستورن بیان صلاح الدین بخان د با کستان
د اعلیٰ حضرت د اوی سی سقر مشاور د اول وزیر مختار په کبی

ع.ج. د. س. ع. غلام یحیی خان د اعلیٰ حضرت وزیر
مختار په پندان و ع. ان امیر رت او ده شق کبی

ع.ج. د. محمد عزا بخان د امیری د اعلیٰ حضرت
وزیر مختار په روم کبی

دخارجی چارو وزارت

- ۲ - سر کاتب س + میر امان الله خان
۳ - کاتب س + میر حبیب الله خان
- ر - دافغانی قونسلگری په ټیویارک کښې
۱ - قونسل س + عبدالرحمن خان
۲ - کاتب س + محمد علی خان
- ش - دافغانی دویزی ماموریت په پشاور کښې
۱ - دویزی مامور س + محمد قیوم خان
۲ - سر کاتب س + محمد انور خان
۳ - کاتب س + عبدالوهاب خان
۴ - کاتب س + عبدالاحد خان
- ت - دافغانی دویزی ماموریت په چمن کښې
۱ - دویزی مامور س + عبدالغفور خان
۲ - کاتب س + عبدالاحد خان
۳ - س + محمد قسیم خان

داخله وزارت

د صدارت عظمی معاون او د داخله وزارت وزیر: ع. ج. س. ۱ جنرال اسدالله خان
د مخصوص قلم مدیر د (۴) رتبی یحیث: ص. حاجی غلام محمد خان

الف - اداري ریاست:

اداري رئیس او د وزارت معین
د دوهمي رتبی یحیث: ع. ص. محمد فاروق خان
د هلال احمر عومي مدیر: د. شاه محمد خان
د کنترول: د. محمد سعید خان
د سینما: د. غلام دستگیر خان
د هوټلونو د عومي مدیریت کفیل
د خلرمي رتبی یحیث: ص. عبدالغفار خان
د کنترول مدیر د ۵ رتبی یحیث: ص. عبدالعزیز خان
د اجرائی د مدیریت کفیل
د شپږمي رتبی یحیث: د. محمد فاسم خان
د اطلاعاتو اخستلو مدیر د خلرمي
رتبی یحیث: د. عبدالباقي خان
د مامورینو او د اجرائی مدیر
د ۵ رتبی یحیث: د. عبدالرحیم خان
د اورافو مدیر د ۵ رتبی یحیث: د. خواجه محمد خان

ب - د امنیې ریاست:

رئیس
د تعلیم او تربیې او د تشکیلاتو مدیر: ع. ش. طره باز خان لمری فرقه مشر
د امنیې مدیر د خلرمي رتبی یحیث: ح. محمد اکبر خان « غنله مشر »
د ژاندارمي او پولیسو د اطلاعاتو
اخستلو مدیر: ص. محمد صدیق خان
د شخصيې مدیر د خلرمي رتبی یحیث: د. عبدالباقي خان
د پاسپورت مدیر: د. محمد ابراهیم خان

د کابل کالنی

ه: د مجبوسو نه صناعتی ریاست:

رئیس د دوهمی رتبی یحیث
د اجرایی مدیرده رتبی یحیث
دفتیش فنی مدیر ۶۵ »
ع: سید عبد الخالق خان
س: عبد القور خان
: « سید عبدالله خان »

و: د مهاجرینو او ناقلینو عمومی مدیریت:

عمومی مدیر د دریمی رتبی یحیث
اداری مدیر د څارمی »
ع: پاینده محمد خان
س: عبد الکریم خان

د عدلی وزارت

وزیر
لمړی معین
دروهم « کمیل »
ع: ج: س: میر عطاء محمد خان
ع: س: میر سید قاسم خان
: « مولوی محمد قاسم خان »

اداری تشکیلات

د تمیز ریاست:

د رئیس کفیل د دوهم معین یحیث: ع: س: محمد امین خان خوکیانی
د قضائی عمومی مدیر
د حقو و د ځانګی عضو د انتظامی

مدیر یحیث
ع: س: مولوی محمد عالم خان
ع: ج: س: میر عطاء محمد خان د عدلی وزیر
د حقو و د ځانګی عضو د ابتدائی مدیر یحیث: س: مولوی محمد صدیق خان
S. Ex. Mir Ata
Mohammad Khan
Ministre de la Justice
د جزا
د انتظامی
ع: س: عبد البصیر خان

د جمعیت العلماء ریاست:

رئیس
د جمعیت العلماء رکن
ع: ف: مولوی فضل ربی خان
: « محمد پیرام خان »

د جمعیت العلماء رکن	ف ، موای میا عبدالله خان
» » »	» » » عبد الواحد خان
» » »	» » » عبد الجلیل خان
» » »	» » » محمد زاهد خان
» » »	» » » سلیمه نقیل خان
» » »	» » » غلام حیدر خان
» » »	» » » حفیظ الله خان
» » »	» » » محمد ابراهیم خان
» » »	» » » عبد الخالق خان
» » »	» » » سید محمد عمر خان
» » »	» » » عبداللہ خان
» » »	» » » عبد العزيز خان
» » »	» » » محمد طالب خان
» » »	» » » نصیر الله خان

د تفیش عمومی مدیریت :

عمومی مدیر	ع ،
عضو دانتہائی مدیر بحث	ص ، محمد شاه خان
» » »	» » »
» » »	» » »
» » »	» » »
عضو دابتدائی مدیر بحث	» ، مولوی محمد رشید خان
» » »	» ، خمار الدین خان
» دما مور	» ، غلام رسول خان
» »	» ، فضل الرحمن خان
داجرائی اوامورینو مدیر	» ، فیض محمد خان
دکترول مدیر	» ، عبدالعزیز خان
دتحریراتو مدیر	» ، میر غلام احمد خان «صالحی»

د مالی وزارت

وزیر: ع. ج. میر محمد حیدر خان
 امری معین: ع. من غلام غوث خان
 دوم: ع. د. عبدالوهاب خان
 د معنوس فلم مدیر: ع. من عبدالاحکیم خان
 د دارالترجمی او د قوائینو د تدوین لوی مدیریت:

لوی مدیر: ع. غلام محمد خان
 اعضاء: ع. پنځه کسه

د محاسباتو ریاست:

رئیس: ع. من غلام سخی خان

د کنترول لوی مدیر: ع. میر عزیز الله خان
 د ملکني کنترول د خانگی مدیر: ع. من حبیب الله خان
 د تجارتی د: ع. من محمد سرور خان
 د قروضو د: ع. من محمد عیسی خان
 د بودجی د لوی مدیر کفیل: ع. من عبدالعزیز خان
 د خزانو د: ع. من فخر الدین خان

ع. ج. میر محمد حیدر خان د مالی وزیر
 S. Ex. Mir Mohammad
 Haider Khan Ministre
 des Finances.

د تقشیش ریاست:

رئیس: ع. من محمد حسن خان
 معاون د لوی مدیر په حیث: ع. من محمد شاد خان
 د عضو خاور می رتبې: ع. من محمد افضل خان
 د: ع. من محمد یعقوب خان
 د: ع. من محمد ناصر خان
 د: ع. من محمد رفیق خان
 د: ع. من خواجه داد خان

دماليه وزارت

مضو دينغمي رتبي بحيث	۱	ص ، عبدالرحمن خان
» » »	۱	» ، احمد علي خان
» » »	۱	» ، صبد علم خان
» » »	۱	» ، عبدالظاهر خان
» » »	۱	» ، سلطان محمد خان

اداري رياست:

رئيس	۱	ع ، ص ، محمد انور خان « بامل »
دمامورينو لوى مدير	۱	ع ، محمد اكرم خان
دماليانو اومصولاتو لوى مدير	۱	ع ، محمد آصف خان
داورا فودلوى مدير بت كفيل د خلو رمي رتبي بحيث	۱	ص ، عبدالرحيم خان
د خريدارى او گدامو د لوى مدير كفيل	۱	ع ، محمد جان نغان

دتقاء د لوى هديريت:

لوى مدير	۱	ع ، محمد سرور خان
د كنترول مدير دينغمي رتبي بحيث	۱	ص ، محمد اكرم خان

د احصائى لوى هديريت:

لوى مدير	۱	ع ، غلام مصطفى خان
دمساحت دخانگى مدير د خلو رمي رتبي بحيث	۱	ص ، محمد شريف خان

د نصفيو لوى هديريت:

د لوى مدير كفيل د خلو رمي رتبي بحيث	۱	ص ، عبدالصمد خان
د باقياتو دخانگى مدير	»	»

د معارفو وزارت

د وزارت کفیل : ع. س. نجیب الله خان
 مشاور : ع. س. عبدالاحد خان
 مشاور : ع. س. هاشم خان شایق
 مشاور : ع. س. عزیز الرحمن خان
 معاذ کماثی مشاور : ع. س. سید محمد فاروق خان
 تعلیمی مشاور :
 اداری مشاور : ع. س. محمد مرید خان
 د مخصوص فلم مدیر : ع. س. میرالدین خان

د ثانوی تدریساتو ریاست :

د رئیس کفیل : ع. س. عبدالحکیم خان

د تعلیم او تربی او تفتیش کفیل : س. میرامان الدین خان
 د مامورینو او اجرائیو مدیر : س. محمد کریم خان

S. Ex. Nadjibullah Khan
 Gérant du Ministère
 de l'Anstruction Publique

د مسلکي تدریساتو ریاست :

د رئیس کفیل : ع. س. دا کتر محمد يوسف خان
 د تفتیش د مدیریت کفیل : ع. س. سید حبیب خان
 د تعلیم او تربیو مدیریت :
 د اجرائیو او د مامورینو مدیر : ع. س. احمد محمد خان

د ابتدائی تدریساتو ریاست :

د رئیس کفیل : ع. س. دا کتر علی احمد خان
 د مامورینو مدیر : ع. س. محمد آصف خان
 د تعلیم او تربیو مدیر : ع. س. عبدالغفور خان
 د تفتیش مدیر : ع. س. عزیز محمد خان
 د اجرائیو د مدیریت کفیل : ع. س. محمد اسلم خان

دمعارفو وزارت

سرطبيب	ع، دكتور نظام الدين خان
دكتورول عمومي مدير	ع، حافظ امير محمد خان
داورافو عمومي مدير	ع، غلام حيدر خان
دسپورت مديریت	ص، مير عبدالرشيد خان
دهوزی او حفر يا نو آمر	ع، ص احمد علي خان (کپهزاد)
د کتابخانې د مدیریت معاون	ص، عبداللطيف خان (اريان)
د مرکزي او اجرائي او مامورينو مدير	

د ثانوي ښوونځيو مدیریتونه:

۱ - د حبيبې دایسې مدير	عزتمند (بوشل) مستر
۲ - د استقلال دایسې مدير	عزتمند موسيو مومل
۳ - د نجات دایسې آمر	ع، ص عبدالغفور خان (برشنا)
۴ - د غازي دایسې آمر	عزتمند مستر آدمز
۵ - د مستورانو دایسو عمومي معاون	ص، غلام محمد خان
۶ - د مستورانو د لمرې لیسې مدیره	ص، مدام (هنف)
۷ - د مستورانو د دوهمې لیسې مدیره	ص، مدام (برشنا)
۸ - د کابل د لېلي د متوسط ښوونځي	
د مدیریت وکیل	ص، محمد اکرم خان
۹ - د کابل دوړنځي د متوسط ښوونځي مدير	ص، عبدالغفار خان

دمسلکي ښوونځيو رياستونه او مدیریتونه :

۱ / د عربي دارالعلوم رئيس	ع، ص قاري عبدالرسول خان
۲ / د دارالعلمين د مدیریت کفيل	ص، غلام حسن خان
۳ / د صنانعو د مکتب کفيل	ص، محمد کبير خان
۵ / د شرعيه علومو د مدرسي مدير	ص، شاه محمد خان
۵ / د سپورت د ښوونځي مدير	عزتمند بای حسن اور نيکل
۶ / د تجارتی لیسې مدير	ص، محمد باغي خان
۷ / د زراعت لیسې مدير	ص، غلام نقشبند خان
۸ / د اصول تحریر او محاسبی مدير	ص، محمد يوسف خان
۹ / د ښارو د ابتدائي مکتابو عمومي مدير	ع، عبدالجبار خان

ع.ج.ا. عبدالمجید خان د ملی اقتصاد وزیر
S. Ex. AbdulM adjid Khan
Ministre de l'Economie Nationale

د ملی اقتصاد وزارت

وریر : ع.ج.ا. عبدالمجید خان
لمړی معین : د. س. عبدالحي خان « عزیز »

د صنایعو ریاست :

رئیس د دوهم معین یحیث : د. س. محمد نعیم خان
د صنایعو عمومی مدیر : د. عبدالغفور خان

د ترانسپورت اود مصالحو د تېږې
کولو مدیر : د. س. محمد کاظم خان
د ماشینو مدیر د خلرمی رتبې یحیث : د. پاینده محمد خان
د لاسی صنایعو مدیر : د. د. عبدالحمید خان
د ماشینو د خلرمی خانګی مدیر : د.

اداری اود ګمر ګانو ریاست :

رئیس د دوهمی رتبې یحیث : د. س. مباحسن خان مجددي
د ادارې د عمومی مدیر کفین
د خلرمی رتبې یحیث : د. س. غلام علیخان

د مامورینو د عمومی مدیر کفیل : د. محمد صدیق خان
د خلرمی رتبې یحیث : د. محمد حسین خان
د اجرایی اود مامورینو د خانګی آمر : د. س. عبدالاحد خان
د ګمر ګانو د عمومی مدیر د دوهمی رتبې یحیث : د. س. عبدالاحد خان
د ګمر ګانو د عمومی مدیر معاون : د. عبدالرشید خان
د خلرمی رتبې یحیث : د.
د مستقل نرخ اود تعرفی د خانګی مدیر : د. حبیب الله خان
د ګریزی مدیر ده رتبې یحیث : د.
د مدیریت معاون د مدیر یحیث : د. غلام حیدر خان
د کنترول مدیر د رتبې یحیث : د.

د ملی اقتصاد وزارت

د قوانینو د تدوین د مدیریت کفیل : ص ، برات علی خان
داورافو مدیر ده رتبی یحیث : « عبدالله خان

د داخلی او خارجی تجارتی ریاست :

رئیس د دوهمی رتبی یحیث : ع ، ص احمدالله خان (کریمی)
عمومی مدیر : « »
د داخلی تجارتی څانګی مدیر : ص ، ذبیح الله خان « رسا »
» » معاون : « غلام محمد خان « وفا »
داحصاراتو د مدیریت : « محمد علیخان »
د خارجی تجارتی څانګی مدیر : د ، نورالحق خان
د داخلی بازارونو : « »
د داخلی او خارجی د تجارتی احصائیې د څانګی مدیر : « ، براتعلیخان »
داحصائیې د مدیریت معاون : « »
دمطالعاتو او د تدقیق د څانګی مدیر : د ، عبدالکریم خان
» » عضو : « محمد حسن خان »
» » د عضو کفیل : د ، محمد رسول خان
د ترجمانی د څانګی مدیر : « »
دفتیش ریاست :

رئیس د دوهمی رتبی یحیث : ع ، ص محمد نبی خان
عمومی مدیر : « »
عضو د څلرمی رتبی یحیث : ص ، عبدالغفور خان « رمزی »
» » ده : « نورالدین خان »
» » : « عبدالستار خان »

د انطباعاتو عمومی مدیریت :

د عمومی مدیر کفیل د څلرمی رتبی یحیث : ص ، محمد ابراهیم خان « صفا »
د انطباعاتو د مجلی مدیر : « »
محرر ده رتبی یحیث : « ، میر محمد کاظم خان « هاشمی »

د کابل کالنی

د تجارتي اطاق عمومي مدیریت :

د عمومي مدير کفيل دڅلورمې رتبې پوښت : س. ه. براتعليخان

د مخصوص قلم مدیریت :

مدير دڅلورمې رتبې پوښت : س. ه. غلام عليخان

د فوآند عامي وزارت

رئيس : ع. ه. محمد کبير خان

مدين : س. ه. نصر الله خان

د مخصوص قلم او ارتباط مدير : س. ه. محمد ايوب خان

د معابرو عمومي مدیریت :

عمومي مدير : ع. ه. محمد اکرم خان

د سرکو اداري مدير : س. ه. کمال الدين خان

د مصالح دتېبې عمومي مدیریت :

عمومي مدير : ع. ه. سيد شهاب الدين خان

د اجرايي او اداري مدير : س. ه. عبدالهادي خان

د ويالو او بندو عمومي مدیریت :

عمومي مدير : ع. ه.

د اجرايي مدير : س. ه. محمد آصف خان

د تعميراتو عمومي مدیریت :

عمومي مدير : ع. ه. عبدالرحيم خان

د اجرايي مدير : س. ه. عبدالقني خان

د اعلي حضرت شهيد دمقبري دوداني مدير : س. ه. سيد محمد خان

د معائناتو خاني د تعمير مدير : س. ه. محمد طلوع خان

د نوي کابل د تعميراتو مدير : س. ه. محمد اصغر خان

د شامي ارک : س. ه. سيد برهان الدين خان

ع. ه. محمد کبير خان د فوآند عامي وزير
S. E. X. Mohammad Kabir Khan
Ministre des Travaux Publics.

دانشا آتو عمومی مدیریت :

شومى مدير : ع. شير احمد خان

دفتیش عمومی مدیریت:

دعویٰ مدبر کفیل : مس : میر عنایت اللہ خان

دولایاتو دفتیش منیر : « امیر محمد خان

د تحقیق د خانګي » « عبدالعزیز خان

نور فنی اواداری مدیریتونہ :

دما-ورینو مدیر : س، محمد انور خان

داوراقو » : محمد اہلم خان

» د پيمایسې « : عبدالغفور خان

دماضی و تصفیہ مدیر : « محمد یوسف خان

متر اوژی دم یربت کفیل : عزتمند ارجمند اس

مدیر فنی : سید غلام محمد خان

۱. اجراي نېي د مدير کفيل

د صحت و وزارت

د وزارت کفیل
ع. ص. ذکرتو عبدالحمید خان

امری مبین : ۱۰۰ مس جلال الدین خان

د مبین کہن : « د کتور غلام فارو وختان

دروغیا دساتنی تشکیلات :

د. حفظا الصحنى عمومى مدير

داجرانہی او مامورینو مدیر : س : محمد ابراہیم خان

د نشریاتو او احسانات یې مدیر : « د پوهنې ... »

دانشگاه آزاد اسلامی

د مسجدا لى او دين الملماى د شانكى مدير: مير آقا خان

ددرملواکی مدیر ، محمداکبرخان۔ غصہ دکتور عبدالعجیدخان دسحبی دوزارت کھیل

S. E. Dr. Abdul Midjed Khan . . . صالح محمد خان . . . داؤد افغان

« » « » « » عبد الرشيد خان. *Gérant du Ministère del'Hygiène*

دمخبر اتو وزارت

اداری مدیر ، ص ، غلام نبی خان .

د سوچورد مدیر ، ، ، احمد علی خان .

د درك شاب » ، ، ، عبدالاحد خان .

د تلگراف عمومی مدیریت :

د عمومی مدیر کفیل ، ص ، عبدالقیوم خان .

تغذیه کی مدیر ، ، ، محمد حسین خان .

د مرکز د تبلیگراف خانی مدیر ، ، ، محمد امان خان .

» » ، ، ، عبدالله خان .

» » ، ، ، عبدالغیاث خان .

د مهتاب کلا د تبلیگراف خانی مدیر ، ، ، غلام سرور خان .

» » ، ، ، محمد شعیب خان .

د بکه توت ، ، ، عبدالحبیب خان .

» » ، ، ، عبدالله خان .

» » ، ، ، محمد عثمان خان .

د چک آفس مدیر ، ص ، عبدالقیوم خان .

د اجرایی او د مامورینو مدیر ، ع ، محمد ایوب خان .

د کنترول مدیر ، ، ، محمد عثمان خان .

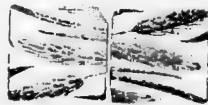
د اوراقو » ، ص ، نیک محمد خان .

د معادنو وزارت

ع. س. غلام محمد خان د معادنو وزیر
S. Ex. Gholam Mohammad Khan
Gerant du Ministère des Mines

د وزیر کفیل	ع. س. غلام محمد خان
د شتم مبین	« » : « سید عبدالاحد خان »
فنی عمومي مدير	« » : محمد احسان خان
اداري عمومي مدير	« » : غلام علي خان
د پلور او پلور او	
د مديریت کفیل	« » : رضا علي خان
د کنترول مدير	« » : المل محمد خان
د اجرايي او ماليو بنو مدير	« » : محمد يوسف خان
د اوراقو مدير	« » : محمد حکيم خان
مهندسین	« » : دوکتور سلطان احمد خان
د معادنو انجنيئر	« » : عبد الله خان
د وزارت فنی مشاور	
او انجنيئر	« » : عزتمند مستروال

د کړهڼی مستقل ریاست

د کړهڼی مستقل ریاست

رئيس
په عين شوه و همی رتی بهیث
: ج . محمد عتیق خان
: غ ص . محمد زمان خان

د کړهڼی د دفع آفتو عمر می مدیریت:

عمومی مدیر
اداری
: غ . محمد کریم خان
: ص . مسجد بخان

ج . محمد عتیق خان د کړهڼی مستقل رئیس
S. Ex. Mohammad Atik Khan
Président du Département
de l'Agriculture

د تبلیغاتو عمومی مدیریت:

عمومی مدیر
د انتهای مدیر کفیل
د کړهڼی د تحقیقاتو مدیر
د املاکو د انتهای مدیر کفیل
د جنیکلاو انتهای مدیر
د تخنیکو
: غ . محمد زمان خان
: ص . غلام بهاول الدین خان
: « . « . « . « .
: « . محمد اسلم خان
: « . محمد طاهر خان
: « . فقیر محمد خان

د تفتیش عمومی مدیریت:

عمومی مدیر
عضو د انتهای مدیر بهیث
د ابتدائی
کفیل
: « . نا در عبد بخان
: ص . غلام محی الدین خان
: « . میر ابو طالب خان
: « . عجب گل خان

اداری شعبی:

د اجرایی او مامورینو مدیر
د کنترول انتهای مدیر
د مخصوص قدم د انتهای مدیر کفیل
: ص . محمد عتیق خان
: « . سید فقیر محمد خان
: « . محمد اکبر خان

د آبپاشی عمومی مدیریت:

عمومی مدیر
انجنیر د ابتدائی مدیر بهیث
: ص . سید وحدت شاه خان
: « . علی احمد خان

د کابل کالنی

د مسلخ عمومی مدیریت :

د عمومی مدیر کفیل

د مسلخ گیر یو ریاست

رئیس د دریمی رتبی بحبث

دوا کین جوړولو مدیر

دارزاقو عمومی مدیریت :

عمومی مدیر

د ارزاقو د کنترول عمومی مدیر

دارزاقو د اجرائی مدیر د خلورمی رتبی بحبث

ص ، غلام دستگیر خان

ع ، داد محمد خان

ص ، مبرک شاه خان

ع ، سید عباس خان

ع ، غوث الدین خان

محمد اکبر خان

دمطبوعاتو مستقل ریاست

د رئیس کفیل ع. س. سید قاسم خان «رشتیا»
 معاون ع. س. س.
 شاور ع. س. میر غلام محمد خان «غبار»
 » ع. محمد سرور خان «کویا»
 د مخصوص فلم مدیر س. عبدالاحد خان، لطیف زاده

دنشریاتو عمومی مدیریت :

عمومی مدیر ع. عبدالباقی خان «لطیفی»
 د امری خانگی مدیر س. صدیق الله خان «رشتین»
 د دوهمی « » س. سید مسعود خان «پوهنیار»
 د دریمی «د مدیر کفیل س. محمد نبی خان» د کهزاد
 د خپلورمی « » س. محمد اسلم خان «بسمل زاده»

د پښتو ټولنې عمومی مدیریت : ع. س. سید قاسم خان «رشتیا» د مطبوعاتو د مستقل ریاست کفیل
 S. Ex. Saïd Kassém Khan Rehtya

عمومی مدیر ع. عبدالرؤف خان «پښوا»
 د صحافت د خانگی مدیر س. یار محمد خان «نظامی»
 د تالیف او ترجمې د مدیریت کفیل س. عزیز الرحمن خان «سیفی»
 د قواعد و مدیر س. محمد شیر گل خان «کاموی»
 د لغاتو د خانگی مدیر س. محمد گل خان «نوری»
 د کورسو مدیر س. عبدالغنی خان

د پښتو ټولنې اعضا :

د صحافت د خانگی عضو س. نیک محمد خان «پکتیانی»
 د تالیف او ترجمې عضو س. محمد ابراهیم خان «شابت»
 » » » س. غلام احمد خان «رحمانی»
 » د قواعدو د خانگی » س. عبدالواسع خان

د کابل کالنی

د افغانو د څانګې عضو . س ، محمد رفیق خان « فائق »
» س ، محمد الرحمن خان « مجزون »

د دایرة المعارف عمومی مدیریت:

د عمومی مدیر کفیل س ، میر علی اصغر خان « شعاع »
معاون س ، سید احمد شاه خان « هاشمی »
د داخلی څانګې مدیر س ، محمد حسین خان

د تاریخ عمومی مدیریت:

عمومی مدیر ع ، س ، احمد علیخان « کهزاد »
عضو ع ، س ، میر غلام محمد خان « غبار » (دریاست مشاور)
» ع ، محمد سرور خان « کويا »
» س ، علی احمد خان « نعیمی »
» س ، محمد ابراهیم خان « خلیل »

د آژانس عمومی مدیریت:

عمومی مدیر ع ، محمد محسن خان « فیروز »
معاون س ، محمد ارسلان خان « سلیمی »

د راډیو تخنیکي عمومی مدیریت:

عمومی مدیر ع ، س عطاء الله خان
د راډیو د ادارې مدیر کفیل س ، محمد علم خان

د راډیو د نشریاتو عمومی مدیریت:

د عمومی مدیر کفیل س ، غلام جیلانی خان « آریزوی »
معاون س ، نجف علی خان « نیاسی »

دریاست اداری خانگی :

د اجرائی او مامورینو مدیر	ص ، گل سمیع خان
د کنترول مدیر	ص ، محمد ابراهیم خان
د تفتیش مدیر	ص ، غلام حامد خان
د اورافو مدیر	ص ، عبدالرؤف خان
د کتابخانې مدیر	ص ، غلام جان خان

د مطابوعمومي مدیریت :

عمومي مدير د لمرې رتبې پوځي	ع ، ص برهان الدين خان کشککي
فني مشاور	ع - زتمند ، محمد نوري
طباعتی مدیر او د معاون کفیل د خلورمي رتبې پوځي	ص ، شير احمد خان
د مسکوک مدير	د پنځمې » » » محمد ابراهيم خان
د تصحيح د مدير کفیل د خلورمي رتبې پوځي	» ، عبدالغفور خان
د زینکو گرافي مدير د خلورمي رتبې پوځي	» ، عبدالغني خان
طباعتی متخصص د پنځمې رتبې	» ، نور احمد خان
د خطاطی مدير	» » » محمد طاهر خان
د اجرائیې مدير د خلورمي	» » » عبدالوکیل خان
د کنترول د مدير کفیل د خلورمي رتبې پوځي	» ، فیض محمد خان
د اجرائیې معاون د پنځمې رتبې پوځي	» ، غلام سرور خان
د کنترول	» » » محمد رحیم خان
د زینکو گرافي	» » » داد محمد خان
طباعتی فني	» » » محمد شریف خان

د کابل ولایت

و ، ج ، محمد اسماعیل خان	د کابل ولایت والی
ع ، ص ، سید حبیب خان	مستوفی
ح ، محمد آصف خان	دامنې قوماندان
ف ، عبدالجلیل خان	دمرافعی دمحمکمی قاضی
ع ، احمد قلیخان	د دمرك رئیس د ۳ رتبه یحیث
د ، ص ، عبدالغیاث خان	د دمیراتو عمومی مدیر
ص ، عبدالاحد خان	دمعابرو
ع ، محمد اسماعیل خان	دمعارفو عمومی
د ، عبدالباقي خان	د تحریراتو مدیر د ۳ رتبه یحیث
د ، محمد زمانخان	د کرهڼی مدیر
س ، امین الله خان	د احصائی مدیر
د ، علی محمد خان	د دفتیش مدیر
د ، غلام نقشبند خان	د کابل دفواند عامی د کترول دمديريت کفیل
ح ، محمد علیخان	د ژاندارمی غنډمشر
ش ، امیر محمد خان	دیواسو سرمامور
ص ، سید بهاوالدينخان	د قوماندانی د جزا مدیر
د ،	د حقوقو مدیر
د ، محمد سرور خان	د قوماندانی د مخصوص قلم مدیر
غ ، محمد زمانخان	د تعلیم او تربیې دمديريت کفیل
ص ، محمد انور خان	د قوماندانی د لوازمودمديريت

د کابل ولایت مربوطه لوی حاکمان :

ع ، ع ، ص ، عبدالصمد خان	د شاهي لوی حاکم د حاکم اعلی په رتبه
د ، د ، محمد رفیق خان	د غزنی لوی حاکم
د ، د ، حاجی ملک خان	د دایزگی
د ، د ، احمد علیخان	د لډوکر
د ، د ، جان محمد خان	د پروان د کفیل

د قندهار ولايت .

و . ج محمد يونس خان	نائب الحكومه
ع . نورالدين خان	د مستوفيت كښل
ف . صاحب خان	دمرافعي د محكمې فاضل
ح . غلام سرور خان	دامنې قوماندان
س . محمد اسفر خان	دمعارفو درياست كښل
س . محمد يوسف خان « ايازي »	د مطبوعاتو مدير
ع . گل احمد خان	دمخبراتو عمومي مدير
د . محمد نعيم خان	د كمرك درئيس كښل
س . عبدالرب خان	د تحريراتو مدير
د . غلام سديق خان	دمخصوص قلم مدير
د . مير غلام محمد خان	داملاكو مدير
د . محمد عزيز خان	د صحېبي مدير
ع . حبيب الله خان	د عايداتو د مالي عمومي مدير
س . فضل حق خان	د فوائده عامي مدير
د . غريب الله خان	د احصائي دفتريش مدير
ع . س نظام الدين خان	د تجارتي اطاق رئيس
س . سيد حسين خان	د كورسو مامور
د . ضياء الدين خان	د احصائي مدير
ع . س غلام فاروق خان	د تجارتي دمنازعاتو د فيصلې رئيس

دهرات ولايت

و . ج محمد كريم خان	نائب الحكومه
ع . س سيد جمال خان	مستوفي
ح . عبدالقادر خان	دامنې قوماندان
ف . احمد علي خان	دمرافعي د محكمې فاضل
ع . س حاجي محمد عظيم خان	د كمرك رئيس
د . علي گل خان	دمخبراتو عمومي مدير

دمزار شریف ولایت

داحصائیی دفتیش مدیر کفیل	ص ، عبدالعزیز خان
دخلم دلیلی دمسکتب دمدیریت کفیل	د ، محمودخان
دکرهنی مدیر	د ، محمد شریف خان
دتجارتی اطاق رئیس	ع ، س محمد عثمانخان
دتجارتی دمنازعاتو دفیصلی دریاست وکیل	د ، فیض الله خان
دروسی شریفی دچارو رئیس	د ، س نور محمد خان
داسخباراتو مامور	ص ، عبدالاحد خان
دموزیم مامور	د ، محمد سلیم خان

دمزار شریف د ولایت مربوطه لوی حاکمان :

دشبرغان دلوی حاکم وکیل	ع ، محمد اسلم خان
د بلخ لوی حاکم	ع ، ع محمد محبوب خان
دسمنگان لوی حاکم	د ، س سراج الدینخان

دقطن ولایت

نائب الحکومه	و ، ج عبدالحمید خان
دمستوفی کفیل	ع ، غلام حسن خان
دامنی قوماندان	ح ، حبیب الله خان
دمرافعی دمحکمی قاضی	ف ، باینده محمد خان
دمعارفو رئیس	ع ، س ، عبدالرحیم خان
دمطبعاتو مدیر	ص ، س ، میر امن الدین خان «انصاری»
دتالقانو دمالکی دکان عمومی مدیر	ع ، سیدمومن شاه خان
دتحریراتو مدیر	ص ، غلام محمد خان
دمخبراتو دعمومی مدیر کفیل	ص ، محمد سرور خان
دکرهنی مدیر	ص ، عبدالرسول خان
داحصائیی مدیر	ص ، عبدالهادی خان
د دفتیش مدیر	ص ، عبدالاحمد خان

د کابل کالنی

مدیر	دناقلینو
د فواید عامی	»
د لڅنگلو	»
د شفا خانو سرطیب او د صحتی مدیر	
د کمرک مدیر	
د مساحت د لمری خانگی مدیر	
» د دوهمی	»
د خزانی مدیر	

د قطغن د ولایت لوی حاکمان :

د تالقانو لوی حاکم	ع.ع. محمد اکرم خان
د قندوز	ع.ع. غلام قادر خان
د بلخمری	ع.ع. عبدالشکور خان

د مشرقی ولایت

تنظیمیه رئیس	ع.ش.س. عبدالاحد خان لمری فرقه مشر
مستوفی	ع.س. عبدالکریم خان
د مراغمی د محکمې قاضی	ف.محمد شریف خان
د امنیې قوماندان	ح.دین محمد خان
د مطبوعاتو مدیر	س.گل پاچا خان «الفت»
د تحریراتو مدیر	ص.محمد شیرین خان
د فواید عامی مدیر	ص.غلام حیدر خان
د احصائیې مدیر	ص.
د عیادتو د مالیې مدیر	ص.غلام قادر خان
د خزانی مامور	ص.

د جنوبی ولایت

تنظیمیه رئیس او عسکری قوماندان	ع.ش. محمد قاسم خان لمری فرقه مشر
مستوفی	ع.ص. نور محمد خان
د مراغمی د محکمې قاضی	ف.فضل کریم خان
د امنیې د قوماندانی کفیل	ش.محمد خواجه خان

د جنوبی ولایت

د تحریراتو مدیر	ص ، اختر محمد خان
دمخصوص قلم مدیر	ص ، محمد زمان خان
د گمرک مدیر	ص ، میر اکبر خان
دمعارفو مدیر	ص ، محمد طاهر خان
دمطبوعاتو دمدیر کفیل	ص ، فدا محمد خان « صارم »
د صحیفی مدیر	ص ، محمد آصف خان
د فوائد عامی مدیر	ص ، مدد خان
دمخبرانو مدیر	ص ، عبدالواحد خان
د قبائلو مدیر	ص ، محمد اسلم خان
د کرهني مدیر	ص ، عبدالغفور خان
دمالیاتو مدیر	ص ، محمد یوسف خان
د استخباراتو مامور	ص ، روشندل خان
د ناقلینو مامور	ص ، نور محمد خان

د میمنی اعلیٰ حکومت

د اعلیٰ حاکم و کفیل سر رشته دار	ع ، ص سمدت خان
د مرافعی دمحکمې قاضی	د ، نصرالله خان
د امنیې قوماندان	ف ، عبید الرحمن خان
دمعارفو مدیر	غ ، عبدالکریم خان
دمطبوعاتو مدیر	ص ، ابوالخیر خان (خیری)
د شفا خانې سرطبیب	« ، محمد ناصر خان « غرغیت »
د گمرک مدیر	« ، محمد ایوب خان
د عایداتو اور مالیې مدیر	« ، نظر محمد خان
د اطاق تجارت رئیس	« ، عبدالملیک خان
	« ، مرتضی خان

د فراه اعلیٰ حکومت

د اعلیٰ حاکم سر رشته دار	ع ، ع ، ص سید عیدالله خان
د مرافعی دمحکمې قاضی	ع ، محمد عثمان خان
د امنیې د قوماندان کفیل	ف ، مصلح الدین خان
	غ ، میر حبیب الله خان

د کابل کالنی

د فواید عامی مدیر	ص ، محمد ابراهیم خان
د مخابراتو دمدیر کفیل	ص ، حبیب الله خان
د کرهڼی مدیر	ص ،
د عایداتو د مالیې مدیر	ص ، عبد الرزاق خان
د صحتی مدیر	ص ، احمد علیخان
د معارفو مدیر	ص ، محمد ایوب
د مطبوعاتو دمدیر کفیل	ص ، عبد المنانخان «زردمند»
د کمرک مامور	ص ، محمد ابراهیم خان
د احصائیې مامور	ص ، محمد کبیر خان
د تقیض مامور	ص ، محمد شریف خان
د تحریراتو مامور	ص ، محمد حکیم خان
خزانه دار	ص ، محمد عزیز خان

د بدخشان اعلی حکومت

اعلی حاکم	ع ، ع ، ص محمد سرور خان
د سر رشته دار کفیل	د ، عزیز احمد خان
د مراعاتی د محکمې قاضی	ف ، محمد غوث خان
د ژاندارمری غنډ مشر	ح ، محمد زهراخان
د امنیې قوماندان	ش ، خورشید احمد خان
د مطبوعاتو مدیر	ص ، محمد قاسم خان ، واجد
د کرهڼی مدیر	ص ، سید محمد خان «دهقان»
د صحتی مدیر	» ، محمد شریف خان
د مخابراتو مدیر	» ، محمد اسحق خان
د عایداتو د مالیې مدیر	» ، عبد الغالی خان
د تحریراتو مامور	» ، فتح محمد خان
د کمرک	» ، محمد رفیق خان
د فواید عامی	» ، سید محمد قطب خان
د احصائیې	» ، سید محمد خان
د معارفو د مامور کفیل	» ، محمد نادر خان
د استخباراتو	» ، صالح محمد خان
د تجارتی مازعاتو د فیصلې رئیس	» ، عبد الشکور خان

دملی دوائرو تشکیلات

دملی شورا ریاست

الف : رئیسہ ہیئت

رئیس	ع . ج . سلطان احمد خان
امری معین	ع . س . محمد عزیز خان
دوم	ع . س . شید عمر خان
سرمنشی	ع . س . عبداللطیف خان
منشی	ع . س . حافظ محمد انور خان
دمجلس دکانگی مامور	ع . س . محمد داود خان
دکنٹرول مامور	ع . س . غلام دستگیر خان
داورافو مامور	ع . س . فیض محمد خان
داجرانی سرکاتب

ب : دشیپزمی دوری و کیلان

S.Ex. Sultan Ahmad Khan	ع . ج . سلطان احمد خان	دکابل دمرکز و کیل
Président de la Chambre	ع . س . محمد معصوم خان	دشش گروهی
des Députés	ع . س . عبدالودود خان	دبنمان
	ع . س . معصمت اللہ خان	دوردگو
	دلہوگرد
	ع . س . نصر اللہ خان	دمیدان
	ع . س . غلام حیدر خان	دسروبی
	ع . س . محمد کبیر خان	دچاریکارو
	ع . س . ذوالفقار خان	دجبل السراج
	ع . س . میر عبدالعکیم خان	دکوهدامن
	ع . س . عبدالقادر خان	دربزہ کوهستان
	ع . س . محمد طالب خان	دننگاؤ
	ع . س . عبدالمجید خان	دنجراب

د سیفان او کهمرد	و کبل	ع ، احمد جانخان
د پنجشیر	»	» ، غلام حسین خان
د بامیانو	»	» ، سید محمد طاهر شاه خان
د سرخ او بار سا	»	» ، عبدالرزاق خان
د غور بند	»	» ، محمد صديق خان
د مقر	»	» ، حاجی عبدالقیوم خان
د غزنی	»	» ، جان محمد خان
د کټواز دده شینو	»	» ، نور محمد خان
د د کوچی	»	» ، محمد یونس خان
د دایزنگی	»	» ، سید غلام رضا خان
د بهبودو	»	» ، محمد علی خان
د یکهاولنگ	»	» ، نوروز علیخان
د جاغوری	»	» ، محمد ابراهیم خان
د دین بولدک	»	» ، سید تاج محمد خان
د تیرین	»	» ، آقامحمد خان
د کشک نغور	»	» ، شیر علیخان
د ارغستان	»	» ، عبدالعزیز خان
د دهلی	»	» ، عبدالواحد خان
د دهراد	»	» ، محمد زمان خان
د کرشک او پشت رود	»	» ، دوست محمد خان
د زم-ین داور	»	» ، دین محمد خان
د کرم سیر	»	» ، عبدالعزیز خان
د گیزاب	»	» ، محمد ایوب خان
د ارزگان	»	» ، حاجی فیض الحق خان
د ترنگ او جلدک	»	» ، عبدالجلیل خان
د اجرستان	»	» ، اختر محمد خان
د فلات	»	» ، نیاز محمد خان
د پشت رود د کوچی	»	» ، شاد محمد خان
	»	» ، ولی محمد خان

د دین بولدک - د دین بولدک

وکيل	د کلات د کوچي
ع . عبدالسلام خان	د هرات د مرگيز
» د سعدالدين خان	د بلو کيات د مرگيز
» د حاجي غلام حيدر خان	د غور
» د سيد محمد ابراهيم خان	د شين د نند
» د غلام رسول خان	د غوريان
» د حاجي عبدالشکور خان	د کشک او گلران
» د عنايت الله خان	د نوي کلا
» د مير علم خان	د اوبی
» د سعدالدين خان	د تولک
» د جهان شير خان	د شهرک
» د محمد انور خان	د چغچران
» د محمد حسين خان	د بالا مرغاب
» د عبدالرحمن خان	د مزار شريف د مرگيز
» د محمد ياقوب خان	د نهر شاهي
» د سيد محمد داؤد خان	د سنگ چهارک
» د عبدالقهار خان	د خام
» د سيد مراد خان	د سنگان
» د سيد محمد صادق خان	د سربل
» د عبدالجبار خان	د آقچي
» د حاجي عبدالبعير خان	د دوات آباد
» د محمد مراد خان	د دره صوف
» د محمد رحيم خان	د شيرغان
» د مير محمد اسلم خان	د بلخ
» د محمد رسول خان	د خان آباد د چار
» د محمد صديق خان	د قندوز
» د عبدالحکيم خان	د نهرين
» د سيد مراد خان	د اندواب
» د بابو خان	د تالقانو
» د محمد عمر خان	

ع ، داراب الدین خان
 » ، میر عبدالوهاب خان
 » ، سید قاسم خان
 » ، عبدالغفور خان
 » ، محمد رسول خان
 » ، عبدالغفار خان
 » ، عبدالرشید خان
 » ، ولی محمد خان
 » ، الو خان
 » ، فقیر محمد خان
 » ، ننگینهار خان
 » ، سید عبد الاحد خان
 » ، عبد الحکیم خان
 » ، عبدالغالی خان « اخلاص »
 » ، فضل جهیل خان
 » ، محمد یعقوب خان
 » ، سردار خان
 » ، محمود خان
 » ، گل اصغر خان
 » ، شیر محمد خان
 » ، حضرت محمد خان
 » ، میرا پادشاه خان
 » ، بهرام خان
 » ، حبیب الله خان
 » ، شاه بهرام خان
 » ، حیدر خان
 » ، صاحب جان نظام
 » ، محمد شریف خان

د حضرت امام صاحب و کبل
 » د چال او اشکدش
 » د رستاق
 » د ینگی کلا
 » د جلال آباد دینار
 » د سره رود
 » د لنگمان
 » د نورستان
 » د خوگیاڼو
 » د شنوارو
 » د مهندری
 » د روداتو
 » د کامی
 » د اسمار
 » د بیچ د دری
 » د خاس کنړ او کوز کنړ
 » د بر کنړ اوسن دری
 » د غلجائیو حصارک
 » د ننگینهارۍ کوچیانو
 » د گردیز
 » د زر ملی
 » د خوست د متون
 » د تپیو
 » د دارکون
 » د نحدرانو
 » د منگلکو
 » د لمخلیو
 » د خوکنیو

۹

۱۵

۹

ع ، عبداللطیف خان	• د بدخشان د مرکز وکیل
» ، محمد ایوب خان	» د جرم
» ، عبدالسلام خان	» د درواز
» ، آدینه بیګ خان	» د واکان او زیباک
» ، موای عبد الحمید خان	» د درایم او کشم
» ، حاجی عزیز الله خان	» د میمنی د مرکز
» ، سید ابوالخیر خان	» د تکاب شیرین
» ، ینجی خان	» د اند خوی
» ، عبدالرحیم خان	» د درزاب او گریوان
» ، سید امان الله خان	» د قیصار
» ، محمد یاسین خان	» د فراه د مرکز
» ، دوست محمد خان	» د چغانسور
» ، عبدالحمید خان	» د بکوا او خاشرود

د اعیانو مجلس

ع.ج.س، ع.فضل احمد خان «مجددی»
د اعیانو د مجلس رئیس
S. Ex. Fazl Ahmad Khan
Président du Sénat

رئیس هیئت :

رئیس : ع.ج.س، ع.فضل احمد خان «مجددی»

امری معاون : ع.س.عبدالباق خان

دوهم معاون : «ع.حافظ عبدالغفار خان

د مجلس منشی : «ع.میرزا محمود خان

د مجلس اعضا :

عضو : ع.خواجه جانگل خان

» : «ع.عبدالحکیم خان

» : «ع.عبدالغفور خان

» : «ع.معان الله خان

» : «ع.حاجی شرف الدین خان

» : «ع.عبدالحکیم خان

» : «ع.ایشان امان الدین خان

» : «ع.جان محمد خان

» : «ع.نظر محمد خان

» : «ع.محمد منیر خان

» : «ع.درویزه خان

» : «ع.آخندزاده محمد رسول خان

» : «ع.حاجی عبدالحکیم خان

» : «ع.عبدالستار خان

» : «ع.علی احمد خان

» : «ع.محمد حسن خان

» : «ع.محمود اکبر خان

ددربار وزارت

وزیر : ع . ج . والا حضرت سردار احمد شاه خان
 امری معین : ع . ج . محمد حیدر خان
 دوهم : د . ص . امین الله خان
 ناظم : ع . محمد آصف خان
 دتنظیماتو مدیر : ص . محمد زمان خان
 دمخصوص قلم ماور : ص . میر علی احمد خان
 دتشریفاتو مدیر : ص . نعمت الله خان
 داجرائیسی : د . شبر احمد خان
 دتشریفاتو معاون : د . عبدالله خان
 د : د . غلام نبی خان
 دکنترول مدیر : د . میر امام الدین خان

د دواخانۍ عمومی مدیر : ع . میر عبدالغنی خان ع . ج . والا حضرت سردار احمد شاه خان

ددربار وزیر

S. A. Ahmad Chah Khan

Ministre de la Cour

دتحریراتو اود اوراقو مدیر : ص . محمد عظیم خان
 دتقلیسی مدیر : د . میر اکبر خان
 دخزانۍ : د . عبدالباقی خان
 دیغلی دکارخانۍ ناظر : د . محمد عثمان خان
 فراشبانی : د . عبدالرشید خان

دشاهانه حضور مصاحبین

ع . ج . سردار احمد علی خان
 ع . ع . ش . ص . محمد انور خان
 ع . ص . سردار محمد حکیم خان
 د : د . محمد اکبر خان
 د : د . عبدالرزاق خان
 د : د . حاجی محمد نواب خان

شاهی دارالتحریر

سر منشی ع ، ج عبدالهادی خان ، داوی ،
 د شاهی دارالتحریر مشاور
 د لمری معین په حیث ، ع ، ص سراج الدین خان ، سمید ،
 د لمری خانگی مدیر د دوهم
 معین په حیث ، ع ، ص حافظ نور محمد خان
 د دوهمی خانگی مدیر ، د ، عبد القدوس خان
 داو رافو ، د ، د ، د ، غلام قادر خان
 د عرایضو ، د ، ص ، عبدالباقی خان
 د مقرر کانه حضور دینتو
 کورس معلم ، ع ، مولوی صالح محمد خان

د شاهانه حضور حربی سر یاوریت

سر یاور ، ع ، ش عبدالغفور خان لمری فرقه مشر ، ع ، ج ، عبد الهادی خان ، داوی ، د هماغه یونی حضور سر منشی
 لمری یاور ، ع ، ش ، ص ، ع فیض محمد خان لمری فرقه مشر S. Ex. Abdul Hadi Khan
 حربی یاور ، ح ، محمد حسین خان لمری غنیم مشر Davi Secretaire Privé
 ، ش ، کلبیدین خان کند کد مشر de Sa Majesté
 ، د ، د ، در محمد خان
 د تحریراتو مامور ، ص ، پاینده محمد خان

د شاهانه حضور د خصوصي تحریراتو ریاست

رئیس	ع ، ص ، میر عبدالعزیز خان
اداری مدیر	ع ، ص ، محمد حسن خان
ابتدائی مامور	ع ، ص ، خواجه تاج الدین خان
»	ع ، ص ، رجب علی خان
»	ع ، ص ، محمد عارف خان
»	ع ، ص ، خوشدل خان

د دربار په وزارت کښې مقررې

د کیتور نظام الدينخان

ع . مېر عبدالغني خان دحضرت ددرملتون
عارفي مدير

ع . محمد آصف خان ناظم

د داخلی روزنامو او مجلو لیکونکی

الف مرکز:

- د اصلاح روزنامه دانیس »
د آریانا د مېاشتني مجله
د کابل د پېنځلس ورځنۍ مجله
د اقتصاد د پېنځلس ورځنۍ مجله
د اردو مېاشتني مجله
د روغتيا
د پښتون زغ »
د افغانستان دري »
د آريانا د اثارو د المعارف
د پوهنځي مجله دري مېاشتني مجله
- مدیر او لیکونکی ښاغلی محمد قدیر خان « نره کی »
» » ښاغلی محمد هاشم خان « پردیس »
» » ښاغلی علی احمد خان « نهمی »
د داخلی مدیر او مېتم یار محمد خان « نظامی »
د پښتو ټولنې د عمومی مدیریت څخه نشرینې
د داخلی مدیر غلام دستگیر خان « اوریبا »
د ملی اقتصاد د وزارت د انطباعاتو له
د عمومی مدیریت څخه نشرینې
له ریاست از کار بحرب څخه نشرینې
د حفظ الصحی د عمومی مدیریت د نشریاتو
له څانګې نشرینې
لیکونکی ښاغلی غلام جیلانی خان « اریزوی »
د نشریاتو د دریمې څانګې څخه نشرینې
د دایرة المعارف د انجمن له خوا نشرینې
د دفاع کولنې حقوقو له خوا نشرینې

ب - ولایات:

- د طلوع افغان د فېنډهار روزنامه د اتماق اسلام دهرات »
د مزار شریف بیدار په هفته کی دوه واری
د فطرن اتحاد »
د مشرقی اتحاد هفته کی جریده
د جنوبی ودا سکه »
د میمنی ستوری »
د فراه « سیستان »
د بدخشن هفته کی جریده
- مدیر او لیکونکی ښاغلی محمد یوسف خان « ایازی »
» » ښاغلی عبدالعلیم خان « شایق » هروی
» » ښاغلی عبدالصمد خان « حامد »
» » ښاغلی میر امین الدین خان « انصاری »
» » ښاغلی گل پاچا خان « الفت »
د « کفیل ښاغلی فدام محمد خان « دارم »
مدیر » محمد ناصر خان « غرغښت »
د مدیر کفیل « عبدالمنان خان « دردمند »
مدیر او لیکونکی ښاغلی محمد قاسم خان « واجد »

د افغانستان بانک

۱ - د عالی شورا هیئت :

د مجلس رئیس	: ع ، ج ، س ، ا میرزا محمد خان د دولت وزیر
درئیس کفیل	: « ، « ، « ، « علی محمد خان د خارج چارو وزیر
	: « ، « محمد کبیر خان د فوائد عامی وزیر
	: « ، « س نجیب الله خان د مارغو د وزارت کفیل
	: « ، « س عبدالحی خان عزیز د ملی اقتصاد د وزارت معین
	: « ، « غلام حیدر خان د ملی بانک کفیل
د سامع بهیث	: « ، « غلام مجتبی خان د عمومی محاسباتو د تفتیش رئیس

۲ - د نظار هیئت :

رئیس	: « ، « س عبدالوهاب خان د مالی د وزارت دوهم معین
عضو	: « ، « غلام مجتبی خان د عمومی محاسباتو د تفتیش رئیس
	: ع ، « خواجه عبدالقیوم خان د حربی د وزارت د کنترول عمومی مدیر
	: « ، « س غلام سخی خان د مالی د وزارت د محاسباتو رئیس
	: « ، « غلام رسول خان د فوائد عامی د وزارت د کنترول عمومی مدیر

۳ - د ذخیری پشتمانی او د بانک نوټونه را قبت د هیئت :

عضو	: ع ، ج میر محمد حیدر خان د مالی وزیر
	: « ، « س محمد عمر خان د افغانستان بانک کفیل
	: « ، « غلام مجتبی خان د عمومی محاسباتو د تفتیش رئیس
	: « ، « محمد یاسین خان
	: « ، « میر محمد علی خان د پښتو د شورای ملی وکیل
	: « ، « س نظر محمد خان د ټولو خزانو رئیس

بَيَانِ كَسْرِ سَنَائِ ۱۳۲۵ - دَرِ افْحَاشِ كَسْرِ سَنَائِ بَانَكْ

دارائی :

- ۱- موجود و صندوق در مرکز و نمایندگان و خاندان و خارج
و بانکهای معامله دار و داخل و خارج -
افغانی ۰۲ / ۸۵۳۹ ۳۴۵۲۴ -
 - ۲- طلا و نقره ذخیره پشتوانه نوت در موجودی با مرکز و خارج ۶۰ / ۵۷۲۸۵۰۵۳۲ -
 - ۳- قرضه مابه دوار و موسسات صناعتی و تجارتی ۵۲ / ۱۸۲۲۱۲۱۸۰ -
 - ۴- اشتراک به موسسات صناعتی - ۲۶۰۳۳۴۷۵ / -
 - ۵- بایداد منقول صد فیصد استهلاک شده قیمت جایدا
غیر منقول بعد از وضع استهلاک تدبیر گئی ۰۴ / ۷۵۹۷۵۷ -
- جمع کل دارائی ما ۱۸ / ۱۱۳۵۱۰۴۴۸۲ - افغانی

پدیه ما :

- ۱- از سرمایه نادیده شده - ۱۲۰۰۰۰۰۰۰ - افغانی
 - ۲- از ذخیره پس انداز بانک - ۶۹ / ۴۳۳۶۴۳۵ -
 - ۳- از نشریات بانک نوت ذریعه دولت و بانک - ۱۰ / ۷۹۹۹۹۵۱۱۰ -
 - ۴- از مشتریان خود به افغانی و اسعاری که اسعار آن
بقیبت روز تبدیل شده ۱۲ / ۱۴۶۰۵۲۲۰۲ -
 - ۵- از امانت های مفادی و غیر مفادی - ۴۷ / ۴۲۲۳۵۶۱۷ -
 - ۶- منافع بسوی - ۸۲ / ۱۸۴۸۴۷۲۰ -
- جمع کل پدیه ما ۱۸ / ۱۳۵۱۰۴۴۸۲ - افغانی

۲ : - د بانک عامل هیئت:

رئیس	۱ ع ۰ ج ۰ ۱ ع عبدالعزیز خان دملی اقتصاد وزیر
د رئیس کفیل	۱ د ۰ ص ۰ سردار محمد عمر خان
لمړی معاون	۱ د ۰ د ۰ محمد عیسی خان
دوهم معاون	۱ ع ۰ ص ۰ حبیب الله خان

۵ : - د بانک د مرکزي دواړو مشران :

د محاسبی او د کنترول عمومي مدیر :
د اجرايي عمومي
د ټولو خزانه دار	۱ ع ۰ ص ۰ نظر محمد خان
د مامورينو مدیر	۱ ص ۰ ح ۰ حفیظ الله خان
د تحریراتو مدیر	۱ د ۰ محمد حیدر خان « نېسان »
د اعتباراتو د مدیریت کفیل	۱ د ۰ عبدالغفور خان
د تفتیش مدیر	۱ د ۰ سید اسحق خان « یری »
د کنترول مدیر	۱ د ۰ سید احمد علی شاه خان
د محاسبی مدیر	۱ د ۰ صالح محمد خان
د خارج د ارتباطو د مدیریت کفیل	۱ د ۰ جنت خان
د خزانی د اجرايي د مدیریت کفیل	۱ د ۰ مانیک چند

د افغانستان بانک نمایندگان :

د فنډ هار د نمایندګۍ د لوی مدیریت کفیل	۱ ص ۰ صلاح الدین خان « طرزی »
د هرات د نمایندګۍ کفیل	۱ د ۰ سید الدین خان
د مزار شریف د نمایندګۍ د مدیریت کفیل	۱ د ۰ جمعه خان
د اندخوی	۱ د ۰ محمد حسین خان
د اقبی	۱ د ۰ سید محمد شریف خان

د لاسکی ماموورینو د عمومی محاکماتو ریاست

رئیس دلمری رتبی یحیث
معاون ددوهمی رتبی یحیث

ع ، س یار محمد خان
د ، د محمد شفیع خان

د تمیز دمحکمی ریاست :

رئیس

عضو د عمومی مدیر یحیث

د د انتہائی د

د د د

د دابتدائی د

د د د

د مراقمی دمحکمی ریاست :

رئیس ددریمی رتبی یحیث

عضو دخلورمی د

د دینجی د

د د د

دابتدائی دمحکمی ریاست :

رئیس ددریمی رتبی یحیث

عضو دخلورمی د

د دینجی د

د د د

د دخلورمی د

ع ، میر محمد شاه خان

س ، خداداد خان

د ، د

د ، محمد طاهر خان

د ، عبدالله خان

د محاسبیاتو د عمومی تفتیش ریاست

عمومی رئیس دلمری رتبی یحیث

معاون ددوهمی رتبی یحیث

ع ، س غلام مجتبی خان

د ، د

د ، د

د تخریراتو مدیر دخلورمی رتبی یحیث

دملکی مامورینو دعوومی معاکاتوریاست

عضو ددریمی	رتبی په حیث	۱ ع . سید ابراهیم خان عالمشاهی
»	»	۱ د . عبدالسلام خان
»	»	۱ د . محمد ابراهیم خان
»	»	۳ نفر
دشارمی	»	۱ ص . غلام رستگیر خان
»	»	۱ د . عبدالرحمن خان
»	»	۱ د . غوث الدینخان
»	»	۱ د . عبدالصمد خان
»	»	۲ نفر
پنځمی	»	۱ د . پیر محمد خان
»	»	۱ د . عبدالغافغان
»	»	۱ د . عبدالعسین خان
»	»	۱ د . گل احمد خان
»	»	۱ د . صالح محمد خان
»	»	۱ د

دقبائلو ریاست

رئیس	۱ ع . ش محمد شاه خان امری فرقه مشر
معاون	۱ ح . شیر باز خان
دمشرفی دقبائلومدیر	۱ ص . غلام رسول خان
دجنوبی	۱ د . محمد اسلم خان

داوامیک ریاست

رئیس	۱ ع ص محمد یوسف خان
معاون دپنځمی رتبی په حیث	۱ ص
دتریبی مدیر دخارمی رتبی په حیث	۱ د

دسپوزت دفاتریکی مدیر

مدیر دپنځمی رتبی په حیث	۱ ص سید علی بابا خان
-------------------------	----------------------

دکابل کا لہو

د. الیازو دعایدا تو ریاست

، ع ، س عبد الغفور خان

زائیس

عمومي ۾ ماڻھو ڪيئن ڪم ڪري ٿو :

دور از دستخیز داری : خانگی عمومی مدیر : مع : محمد رسول خان
دور می : « » « » « » : جلال الدین خان

د مرکز اداری مدیر یقونه :

۱. س. ۱. محمد مهدی یحان

• • • فضل احمد خان

: ، عبد الہادی خان

۱۰ : عبدالشکور خان

نور احمد خان

حفظہ اللہ خان

فون محمد خان

بسم الله الرحمن الرحيم

میں نے اس کے ساتھ ساتھ ایک اور کتاب بھی لکھی ہے۔

[illegible]

! : اور احقر

ر. ن. خ. ب. ب. ۳ خانگی مدیر

2

4

داچراڻي اوماورينو

۱۰۰

د اورافو

ز مخموس فلم

د ولايانو د لمړي خانګۍ

دومى

5

د بلديې رياست

ع ، ص عزیز اللہ خان

زائیس

معاون

مرکزی دوائر :

د کنترول مدیر

نہ اجر ایہی

د تفتیش

د تنظیماتو

سر مطیب دعویٰ : بحیث

ص : عبد القدیر خان

: : فقیر محمد خان

محمد هاشم خان

عبدالاحمد خان

١٠٠

دملکی مامورینو دعوومی معاکاتوریاست

عضو ددریمی	رتبی په حیث	ع . ا . سید ابراهیم خان عالمشاهی
»	»	»
»	»	» عبد السلام خان
»	»	» محمد ابراهیم خان
»	»	» ۳ نفر
» دڅارمی	»	» ص . غلام رستگبر خان
»	»	» عبد الرحمن خان
»	»	» غوث الدین خان
»	»	» عبد الصمد خان
»	»	» ۲ نفر
» پښخمی	»	» پیر محمد خان
»	»	» عبد الغا خان
»	»	» عبد الحسین خان
»	»	» گل احمد خان
»	»	» صالح محمد خان
»	»	»

دقبائلو ریاست

رئیس	ع . ش . محمد شاه خان امری فرقه مشر
معاون	ح . شیر باز خان » غنډ مشر
دمشرفی دقبائلو مدیر	ص . غلام رسول خان
دجنوبی »	د . محمد اسلم خان

داوامیک ریاست

رئیس	ع . ص . محمد یوسف خان
معاون دپښخمی رتبی په حیث	ص
دتر بیې مدیر دڅارمی رتبی په حیث	»

دسپوزت دفائریکی مدیر

مدیر دپښخمی رتبی په حیث	ص . سید علی بابا خان
-------------------------	----------------------

دېلديه رياست

د ما ضی تصفيي مامور	۱ ص ، سلام الدين خان
د احصائيي	۱ د ، عبدالقيث خان
د تحصيلي	۱ د ، سيد احمد خان
د اوراقو	۱ د ، عبدالرؤف خان
د تحريرانو	۱ د ، غلام حسن خان
د صحيفي	۱ د ، سيد مظفر الدين خان
د صحيفي د كنترول مامور	۱ د ، ركن الدين خان
د زود يار د اجرائيې مامور	۱ د ، نور احمد خان
د اسفلي مامور	۱ د ، فقير محمد خان
د جشن د خانگي سرکاتب	۱ د ، رحمت الله خان
د تعميراتو	۱ د ، محمد آصف خان

د ۱۴ گونو ناحيو مامورين:

د لمړي ناحيې مامور	۱ ص محمد امان خان
د دوهم	۱ د ، محمد هاشم خان
د درېم	۱ د ، فقير محمد خان
د څلرمي	۱ د ، سيد عمر خان
د پنځمي	۱ د ، احمد جانن خان
د شپږمي	۱ د ، نصر الدين خان
د ۷	۱ د ، محمد اسماعيل خان
د ۸	۱ د ، عبدالرسول خان
د ۹	۱ د ، خانولي خان
د ۱۰	۱ د ، مسافر خان
د ۱۱	۱ د ، عبدالقيوم خان
د ۱۲	۱ د ، عبدالقيث خان
د ۱۳	۱ د ، مهمند خان
د ۱۴	۱ د ، عبدالواحد خان

امور وزارت جلیله خارجه

وزارت جلیله خارجه که از سیاست صلح خواهانه حکومت متبوع و آرزو های قلبی ملت افغانستان تاسی جسته و همیشه تمام مساعی خود را معطوف به طرفداری صلح و سلام نموده و مینماید ، و از همین باعث است که ادامه روابط دوستانه او با دول همسایه و متحابه و سایر ملل صلح دوست عالم روز بروز مستحکم تر شده میرود ، که اینک رؤس اجراءات مهمه سال ۱۳۲۶ شمبات وزارت جلیله خارجه را از نظر قارئین محترم قرار ذیل گذارش میدهیم ،

مدیریت عمومی سیاسی :

۱- عزیمت ع ، ج وزیر صاحب فوائد عامه بامریکاء بتاريخ ۱۳ عقرب ۱۳۲۶ جهت مذاکره در اطراف مسئله آب هیرمند که از مدتی باینطرف بین حکومت ما و حکومت ایران در باره آن گفتگو جریان دارد بامریکاء عزیمت کرده اند تا در آنجا با نمایندگان حکومت ایران در باره حل این تقضیه نظریه ماهدات گذشته و اوضاع فعلیه و امکانات آتی در از طریق دوستانه مفاهمه نمایند .

۲- بتاريخ ۳۰ سنبله حکومت پادشاهی افغانستان حکومت جمهوری اند و نیز یارا برسمیت شناخت .

۳- موضوع قضایای لایسجل سرحدی بین حکومتین افغانستان و ایران است که از سالیان دراز ملتوی مانده و اخیراً از طرف حکومت متبوعه ما و حکومت ایران تصمیم گرفته شد که جهت حل و تصفیه قضایا کمیسیون تعیین و شروع بیکار نمایند چنانچه از طرف وزارت امور خارجه بتاريخ ۱۱ / ۲۶ ص ، محمد اشرفخان بهیث رئیس کمیسیون افغانی بفرار تکبیرای ایران مقیم کابل معرفی گردیده و سفارت تکبیرای ایران آقای سرکار سرهنگت اخوی را بهیث رئیس کمیسیون خود تعیین نموده اند .

۴- اعزام کمیسیون مختلط اساسی افغانی و شوروی در تاشکند و تعیین ده ده هیئت های فرعی طرفین به ده نقطه سرحد جهت روشن نمودن علایم سرحدات طرفین نظر بمعااهده و موافقه تاریخی ۲۴ جوزا ۱۳۲۵ که از طرف ع ، ج ، سلطان احمدخان سفير کبیر افغانستان در مسکو ع ، ج ، آقای مولوتوف وزیر امور خارجه دولت اتحادیه شوروی در مسکو امضاء شده بود حکومتین فوق الذکر تصمیم گرفتند که یک یک کمیسیون از طرفین تعیین و برای فراهم نمودن تسهیلات تسریع در روشن نمودن خطوط خشکه و آبی بتاشکند فرستاده شوند .

چنانچه از طرف حکومت افغانستان کمیسیون تحت ریاست ع. ش، عبد القیوم خان
فره مشر اول و از طرف حکومت اتحاد شوروی آقای دولیا مستشار سفارتکبرای شوروی
مقیم کابل انتخاب و به تاریخ ۲۹ حمل ۲۶ بتاشکند اعزام گردیدند کمیسیونهای طرفین
در شهر تاشکند اجتماع نموده بعد از تعاطی اعتبار نامه های خویش شروع به جلسه نمودند
و برای اینکه امورات روشن نمودن سرحد بسرعت انجام شود فیصله نمودند که بایستی ده
کمیسیون فرعی از طرف افغانستان و ده کمیسیون فرعی از جانب حکومت شوروی انتخاب و به ده
نقطه سرحد اعزام شوند چنانچه پس از موافقه مقامات عالیه طرفین ده ده کمیسیون فرعی را
انتخاب و کمیسیونهای مذکور به ده نقطه سرحد اعزام و بتاريخ ۱۰ جوزا ۲۶ شروع بکار نموده
و بتاريخ اخیر دلو ۲۶ امورات محوله خود ها را انجام دادند اوراق و پروتو کولهای ترتیب
شده آنها بفرض ثبت و تصدیق کمیسیون اساسی بتاشکند فرستاده شده است ککارات
کمیسیونهای اساسی در تاشکند جاریست که البته پس از انجام امورات محوله خود
بمرکز عودت مینمایند.

۵- امضای موافقه نامه رادیو تلگرافی بین حکومت پادشاهی افغانستان و دولت اتحاد جماهیر
اشتراکیه شوروی.

بتاریخ ۲۳ حمل ۲۶ ۱۳ از طرف وزارت معنای دولت پادشاهی افغانستان
ع. ج. سردار عالی غلام یحیی خان وزیر معنای دولت اتحاد جماهیر اشتراکیه
شوروی ع. ج. آقای باکو لین سفير کبير اتحاد جماهیر اشتراکیه شوروی مقیم کابل
موافقه نامه رادیو تلگرافی رادر معامات وزارت امور خارجه دولت پادشاهی امضاء نمودند.

۶- بتاريخ ۲۰ عقرب عالیقدر جلالآباد نجیب الله خان کفیل وزارت معارف از طرف حکومت
متبوع ما بعثت نماینده فوق العاده بنزد جلالآباد آقای محمد علی جناح کورنر جنرال
دو مینون پاکستان تعیین شده و به صوب کراچی حرکت نمودند تا نسبت به روابط ذات البینی

مملکتین افغانستان و مملکت جوان و برادر اسلامی پاکستان مذاکرات مستقیم با اشخاص مسئول مملکت مذکور نموده و اسباب هر گونه غلط فهمی و سوء تفاسیر را که در عدم مفاهمه و یا بکار بردن اغراض سیاسی از جانب دیگران بین این دو مملکت همجوار رخ داده رفع و نقطه نظر افغانستان و مطالب حقیقی او را بدولت مذکور تشریح نماید چنانچه جلا اتماب موصوف در مدت - افا متشان در کراچی با قائد اعظم جلال اتماب آقای محمد علی جناح و دیگر زعمای حکومت پاکستان مذاکره و مفاهمه نموده و مطالب حقیقی افغانستان را تشریح نموده و بتاریخ ۵ دلو دوباره به مرکز افغانستان تشریف آورده و نتایج مذاکرات شانرا به رادیو کابل برود کاست نمودند .

مدیریت عمومی بین المللی :

الف شعبه یونو :

در جمله اجراءات وزارت خارجیه در ساحه بین المللی که در جریان سال ۲۶ توسط شعبه یونو بعمل آمده است . مهمتر از همه تشکیل نمایندگی دائمی افغانستان در نزد دسازمان ملل متحد و می باشد چنانچه شعبه معزومه سالنامه ریاست مطبوعات بر حسب اقتضای مملکت و مرام کتبات مذکور طوریکه لازم شمارند در اطراف آن تبصره و نگارش خواهند فرمود . بهر حال اینک صورت اجراءات سال ۲۶ را بترتیب تاریخ و بطور اختصار ذیلاً مینویسیم .
اول - کمیته مقدماتی کنفرانس تجارت بین المللی از تاریخ ۲۰ حمل (۱۰ اپریل ۴۷) تحت نظر یونو در جنبهوا تشکیل جلسه و تقریباً ناسه ماه بجلسات خود دوام داده از یکطرف بقرار پروگرام مرتبه مسوده منشور تجارتی بین المللی را حاضر کرد و از طرف دیگر انعقاد قرار داد های دو جانبه راجع به اتحادیه های گمرکی را در بین اکثری از ممالک تجارتی بزرگ تشویق و تعقیب نمود . درین کنفرانس مقدماتی از افغانستان نیز دعوت بعمل آمد و بر طبق فیصله حکومت یک هیئت نمایندگان سامع به جنبهوا اعزام گردیده بکنفرانس مذکور اشتراک ورزیدند بقرار ذیل :

الف - ع ، ج ، س ، ا والا حضرت سردار محمد نعیم خان وزیر مختار اعلی حضرت در لندن بعثت رئیس هیئت .

ب - ع ، ج محمد اکرم خان وزیر مختار اعلی حضرت در روما عضو هیئت .

ج - آقای عبدالرحمن خان پژواک اتاشه در وزارت مختاری افغانی مقیم لندن عضو هیئت .

دوم - کنفرانس بین المللی یاسیورث و تسهیلات سرحدی بتاریخ ۲۴ حمل (۱۴ اپریل)

در جنبهوا انعقاد یافته از طرف افغانستان عالیقدر آقای اسلام بیگ خان مستشار و رار مختاری

افغانی در پاریس بحث نماینده مشاهده در آن شمولیت در اینجا تمثیل نمود قرار معلوم سفارشات که کنفرانس متخصصین مزبور منبای تسهیلات در مسافرتها تجویز و بحکومات تقدیم نموده است بطور اساس مورد قبول دوائر مربوطه واقع گردیده است.

سوم - کنوانسیون بین المللی راجع بمصنوعیات ها و امتیازات سیاسی ساز مان ملل متحد و اعضای اداری آن بقرار سفارش اسمبلی عمومی بتاريخ ۲۴ حمل (۱۴ اپریل) از طرف مجلس عالی و ذرا تصویب وبعد از طی مراحل اصولی بتاريخ ۲۴ جوزا (۱۰ جون) الحاقنامه رسمی این کنوانسیون بامضای مبارک ذات اشرف ملوکانه بسکر تادیای یونو صادر گردیده است.

چهارم - اسمبلی عمومی فوق العاده یونو که بموجب اکثریت آرای دول عضو باحضر آن تصمیم گرفته شد بتاريخ ۷ نور (۲۸ اپریل) در لیسک سکس (نیویارک) انعقاد یافته بر فضیة فلسطین غور ومذاکره نمود - درین اسمبلی از طرف افغانستان ع ج س ۱۰ عبدالحمید خان عزیز وزیر مختار اعلیحضرت در واشنگتن حضور بهم رسانیده و تمثیل کردند.

پنجم - کننگره دوازدهم پوستی بین المللی بتاريخ ۱۰ نور (۶ می) در پاریس اجتماع نموده و طبق دعوت اتحادیه بین المللی پوستی مقیم برن از طرف افغانستان آقای اسلام بیگ خان مستشار وزارت مختاری اعلیحضرت در پاریس با آقای عبدالقوی مغان مدیر ارتباط خارجه وزارت مختارات در جلسات کننگره مزبوره شمولیت ورزیدند قرار معلوم کنوانسیون عمومی پوستی و نظامنامه مربوط به پارسلات پوستی بارگلهامانهای اجرائیه مقررات مربوط بعمل ونقل پوسته فضائی و پروتوکولهای نهائی آن که بتاريخ ۱۲ سرطان (۵ جولائی) ترتیب گردید از طرف نمایندگان افغانی بامضا رسیده و فعلا تحت غور مجالس مقننه میباشد که عمادریب بطور رسمی تصدیق خواهد شد.

ششم - کنفرانس بین المللی بتلی کامیونی کیشن بتاريخ ۲۴ نور (۱۰ می) در اتلانیک سیتی (نیوجرسی) انعقاد یافت و از طرف افغانستان آقای عبدالقیوم خان سرکاتب وزارت مختاری اعلیحضرت مقیم واشنگتن بحث نماینده مشاهده در آن شمولیت ورزیده است.

هفتم - بفرض قیام روابط فریتر و توسیع ساحه همکاری « با سازمان ملل متحد » حکومت افغانستان در طرف اینحال تصمیم گرفت تا نمایندگی دایمی خویش را در نزد ایندوسسه تشکیل نماید. همانبود که بالاخره از حضور اعلیحضرت همایونی تشکیل نمایندگی مذکوره منظور و بتاريخ اول سرطان (۲۴ جون) ع ج عبدالحمید خان عزیز معین اول وزارت خارجه را که قبلا نیز در مجلس اقوام سمت نمایندگی دائمی افغانستان را داشتند بحث نمایند. دائمی افغانستان در یونو مقرر فرمودند. قرار معلوم جلالتماب موصوف بتاريخ ۱۲ اسد (۲۲ آگست)

به نيويارك وارد گرديده معرفي نامه خود را به آقای تريگولی منشی عمومی سازمان ملل متحده تفويض و بلافاصله بکار خود آغاز نموده اند .

هشتم - دومين اسمبلی عمومی عادی يونو حسب معمول بتاريخ ۲۳ سنبله (۱۶ سپتمبر) در ليك سکسس افتتاح گرديده تمامه جدی (دسمبر) دوام داشت .
ذوانيكه درين اسمبلی از طرف افغانستان در کمیسیون های مختلفه آن شوايت ورزيده تمثيل کرده اند قرار ذیل است :

الف - ع ، ج ، س ، ۱۰ عبدالحميد خان عزيز وزير مختار اهل حضرت در واشنگتن بحيث رئيس هيئت و نماينده اول .

ب - ع ، ج عبدالحميد خان عزيز نماينده دائمی افغانستان در يونو بحيث نماينده دوم .

ج - س ، عبدالقيوم خان سرکاتب وزارت مختاری افغانی در واشنگتن بحيث نماينده سوم .

نهم - در اثر انحلال «مجلس افوام» که وظیفه تعقيب مقررات کنوانسيونهای منعقدۀ ۳۰ ستمبر ۱۹۲۱ و ۱۲ ستمبر ۱۹۲۲ - ۱۱ اکتوبر ۱۹۳۳ راجع بامتناع تجارت زنان و اطفال نشریات منافی عفت و تجارت زنان بالافه را بمهد داشت بشا ريخ ۱۹ عقرب (۱۲ نومبر) پروتو کولی تحت سفارش اسمبلی عمومی ترتيب يافته وظيفه تعقيب مقررات اين سه کنوانسيون را به سازمان ملل متحده تفويض نمود - چون افغانستان قبلا عضو کنوانسيونهای متذکره بود بناء عليه حسب نصوب مقامات ذیصلاح به ع ، ج ، س ، ۱۰ عبدالحميد خان عزيز اختيار داده شد تا اين پروتو کول را از طرف افغانستان امضا کنند .

دهم - طبق تصويب اسمبلی عمومی در جلسه يکصد و يازدهم آن بتا ريخ ۲۰ عقرب (۱۳ نومبر) ليک انترم - کبیتی (که بعضی ها آنرا اسمبلی کوچک ناميدند) تشکيل گرديد تا درايام فاصله بين دو اسمبلی عمومی به فضا يی عاجل و مسلسل رسيدگی بتواند . هما نبود که انترم کبیتی متذکره بتا ريخ ۱۴ جدی (۵ جنوری ۴۸) برای او اين دفعه با تفائق نمايندگان دول جلسه افتتاحیه خود را تشکيل داد . قرار معلوم ع ، ج عبدالحميد خان عزيز نماينده دائمی افغانستان در جلسات انترم کبیتی از طرف حکومت خود نمايندگی میکنند .

يازدهم - کنفرانس تجارت بين المللی بفرض غور و تجديد نظر بر مسوده منشور تجارتی بين المللی فوق الذکر و در صورت امکان تصويب آن بحيث ليک پيمان اساسی تجارتی بين المللی بقرار فيصله کنفرانس مقدماتی ژنو (اپريل جولائی ۱۹۴۷) از تاريخ ۲۸ عقرب (۲۱ نومبر) در شهر ها وانا پایتخت کيو با افتتاح گردیده و در آن نمايندگان تقريباً شصت مملکت دعوت شدند چنانچه کنفرانس مذکور بایست تا اخير دلو (فروری ۱۹۴۸) بر طبق پروگرام مرتبه بجلسات و مذاکرات خود دوام میداد . در يکشنبه کنفرانس از طرف افغانستان ذوات ذیل سهيم گرديده اند :

د کابل کالنی

الف - ع. ج. س. عبدالعزیز خان عزیز وزیر مختار اعلیٰ حضرت مقیم واشنگتن بعیت

رئیس هیئت .

ب - ع. س. عبدالعزیز خان عزیز معین اول وزارت اقتصاد ملی عضو هیئت .

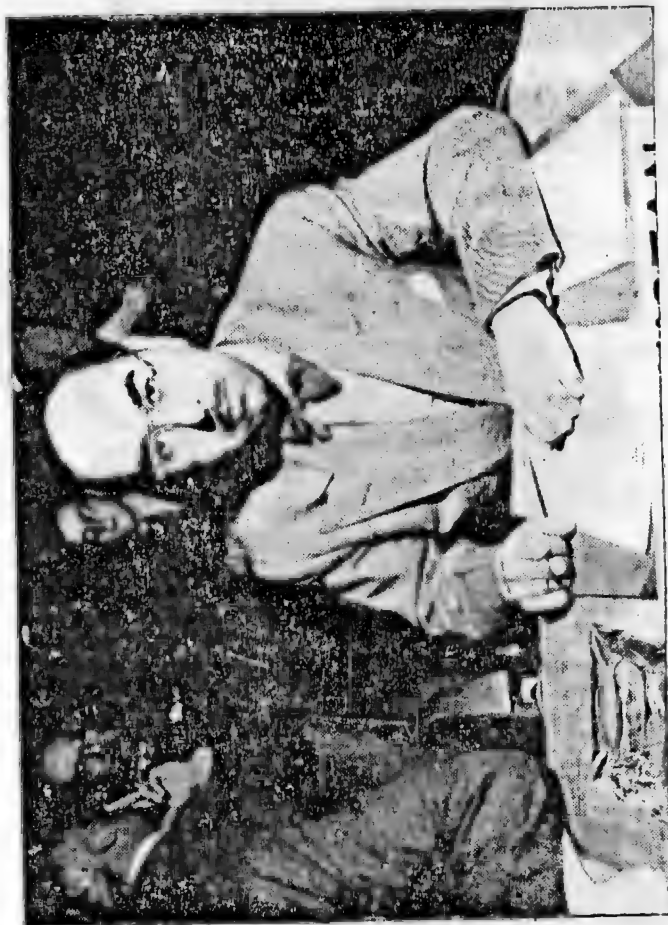
ج - آقای عبدالغفور خان امینی معاون شرکت نسا جی پلخمیری .
د - آقای عبدالروف خان داکتر اقتصاد

دوازدهم - شکایت هندوستان بمقابل پاکستان راجع به قضیه کشمیر از تاریخ ۱۵ جدی (۶ جنوری) در شورای امنیت یونو مطرح بحث قرار گرفت و قرار معلوم ع. ج. عبدالحمید خان عزیز نماینده دائمی افغانستان دریونو بحث سامع در جلسات شورای امنیت حضور بهم رسانیدند . سیزدهم - باثر سفارش اسمبلی عمومی یونو که تاسیس يك اعانه بین المللی را (برای اطفال مالیکی که بتاثر تاثیرات ناگوار جنگ بین المللی دوم دچار مصیبت وفلاکت گردیده اند) بتمام دول عضو یونو تقدیم نموده وخواهش کرده بود تادر هرملکت يك يك کمیسیون ملی جهت پیشبرد این مقصد تشکیل بشود بالاخره آقای سرج فایسکرز بعیت معاون نماینده منطقه وی یونو در افریقا و شرق وسطی تعین گردیده بتاریخ ۱۶ جدی (۷ جنوری ۱۹۴۸) بکابل وارد گردیده در هتل کابل بعیت مهمان حکومت اقامت داشت و پس از آنکه راجع به تشکیل همچو کمیسیون در افغانستان بزودی ممکنه از طرف اشخاص صلاحیتدار اطمینان حاصل نمود برای تعقیب وظایف خود در ایران و دیگر ممالک شرق وسطی بتاریخ ۲۶ جدی (۱۷ جنوری) براه پاکستان از کابل حرکت نمود .

ب : شعبه کنفرانسها :

اجرا آتیکه در سال ۱۳۲۶ ذریعه مدیریت کنفرانسهای مدیریت عمومی بین المللی وزارت امور خارجه بعمل آمده ازین قرار میباشد .

۱ - کونسل امور اجتماعی و اقتصادی سازمان ملل متحده بتاریخ ۲۸ مارچ سال ۱۹۴۷ بمقام نیو یارک جلسه نموده و طبق مقررات کنوانسیونهای مربوطه ادویه مخد ره فیصله نمود تا تمام دول امضاء کنند که در آن جمله افغانستان نیز شامل است نماینده های دائمی خویش را به کمیته بین المللی تریاک معرفی نمایند تا راجع به امور مربوطه ادویه مخد ره مراقب و تصویب را که در کمیته مذکور لازم شمرد این نماینده های - در اطراف آن بوکالت حکومت خود اظهار نظریه نموده در رد و قبول آن اختیار داشته باشند چنانچه برای این مقصود آقای

دنياى عموى مجمع به لوى كـيون كـي دانـد مـن كـي نـوا د

د بین المللی د اطلاعاتو د آزادی کنفرانس له جملو څخه په جنووا کې - ښاغلي فروز د افغانستان نماینده او د نړیوالو مالګو نمایندګان

اسلام بيگ خان مستشار وزارت مختاری اعلیٰ حضرت در ياریس و آقوی حیدر بامت اتاشه کلتوری سفارت افغانی در برن به صفت نمایند های دائمی افغانستان معرفی شدند تدر جلسات مذکور که وقتا فوقتا در چنین صورت خواهد گرفت شمولیت ورزند .

۲- بتاريخ ۱۹ ماه جون ۱۹۴۷ سیمین کنفرانس بین المللی کبار انعقاد یافته و تا پانزدهم ماه جولائی دوام کرد درین کنفرانسها که ۴۷۷ نمایند های حکومت مختلفه و مجالس کبار گران جهان شامل بودند ع . ج محمد اکرم خان وزیر مختار اعلیٰ حضرت مقیم روماسهت نمایند گی افغانستان را دارا بودند جلالتاب موصوف درین کنفرانس نظریات حکومت افغانی را را مع به اصولنامه کار در افغانستان و افد امات که جهت رفاه و بهبود طبقه کار گر اتخاذ میگردد شرح نمودند .

۳ - قرار تصویب کنفرانس فوق الذکر اولین جلسه منطقوی موسسه بین المللی کار که فقط مر بوط ممالک آسیائی بوده بتاريخ ۲۷ ماه اکتو بر ۱۹۴۷ در دهلی جدید منعقد شده و سید عبدالعزیز خان فاری سر کتاب قو و نسکری افغانی در دهلی به صفت نمایند افغانی درین جلسه که راجع به همکاری دول آسیائی در امور کار گران بحث میکرد شامل گردیدند .

۴ - طبق فیصله موسسه بین المللی کار که باید در آینده ممالک هر منطقه با هم راجع به امور کار و کار گر تبادل افکار نمایند یک کنفرانس امور کار گار بتاريخ ۲۴ نومبر ۱۹۴۷ در انقره انعقاد یافت که در آن نمایند های تمام ممالک شرق میانه و شرق قریب دعوت شده بودند درین کنفرانس س محمد ظاهر خان سکرتر سفارت کبرای افغانی در انقره به حث نمایند مشاهده افغانستان شامل شدند .

۵ - حکومت ایتالیا هفتاد و پنجمین سالگره موسسه جغرافیائی عسکری را جشن گرفته و حکومت افغانستان را نیز در قطار سایر ممالک جهان برای شمول دعوت نمود . این سالگره بصورت یک کنفرانس بین المللی بتاريخ ۲۷- اکتو بر ۱۹۴۷ در شهر فلو رانس منعقد شده و ع . ج محمد اکرم خان وزیر مختار اعلیٰ حضرت در روم به حث نمایند . افغانستان درین کنفرانس شمولیت ورزیدند نمایند های بیست ممالک دیسگر درین کنفرانس شامل و راجع به امور مثلثات، مساحت اراضی، نقشه برداری سواحل بحر و جزائر و غیره تصویبات بعمل آمد .

۶ - حکومت متبوعه ما در سال ۱۹۴۴ در موسسه بین المللی هوا نوردی کشوری شامل شده و کنوانسیون هوا نوردی کشوری را امضاء نمود چنانچه در سال ۱۳۲۶ موسسه مذکور در بعضی این کنوانسیون تعدیلات را لازم شمرده و پروتو کول را به عنوان پروتو کول تعدیل

د کابل کالنی

ضمیمه ماده (۹۳) نود و سوم ترتیب نمود که این پروتو کول از طرف موسسه مذکور تصویب و حکومت افغانستان نیز بر آن امضاء نموده است .

۸ - حکومت افغانستان بعد از آنکه شمول خویش را در موسسه صحتی جهان اعلان کرد به دکومانهای چهار گانه ذیل که بتاريخ ۲ جولائی ۱۹۴۶ بمقام نیویارک ترتیب شده بود نیز موافقت خویش را اظهار و آنها را به امضای مبارک اعلیحضرت همایونی رسانیده به موسسه مذکور ابلاغ نمود .

۱ - کنوانسیون موسسه صحتی جهان .

۲ - اکت فینال کنفرانس بین المللی صحتی .

۳ - پروتو کول راجع به تشکیل انترم کمیسیون که از طرف موسسه مزبور اجرائی فعالیت میکنند .

۴ - پروتو کول راجع به تفویض وظایف (اوفیس انتر ناسیونال دیوین پولیک) به موسسه جدید التشکیل .

۸ - حکومت امریکا جهت مبارزه بر علیه مرض ملاریا بوسائل طب عصری يك کنفرانس بین المللی را بتاريخ دهم می امسال اعلان نموده که کنفرانس مذکور تا بیست روز در واشنگتون دوام خواهد کرد درین کنفرانس ع . ص جلال الدین خان طرزی معین وزارت صحتی و آقای دوکتور محمد یوسف خان به حیث نماینده های افغانستان معرفی شدند .

۹ - سازمان ملل متحد نظر به اوضاع فعلی جهان و ایجابات فنی يك سلسله تعديلات و ترمیمات را در اکثر پروتو کول های مربوط به تریاک وادویه مخدره لازم شمرده و باین مقصد يك پروتو کول واحد را ترتیب نمود که از طرف افغانستان نیز قبول شده و ع . ج . س . ا . عبدالعسین خان عزیز وزیر مختار اعلیحضرت در واشنگتون بر آن امضاء نمودند . این پروتو کول ترمیم و تعدیل پروتو کول ها و قرار داد های ذیل را دربر دارد :

۱ - پروتو کول ادویه مخدره متعقد هاکگ در سال ۱۹۱۲

ب - د د د د د جینوا در سال ۱۹۲۵

ج - د د د د د در سال ۱۹۳۱

د - د د د د د در سال ۱۹۳۶

س - د د د د د بنیکاک در سال ۱۹۳۱

۱۰ - حکومت متبوعه ما که یکی از اعضای موسسه بین المللی کار بوده و جهت رفاه و آسوده حالی طبقه کارگر مملکت نظریات خیلی عالی دارد . قرار پیشنهاد وزارت امور خارجه و تصویب مجلس عالی وزراء ناسیس يك مدیریت عمومی کار و کارگرا در صدارت

عظمی منظور فرمود تا از يك طرف اين مدیریت عمومی با موسسه بین المللی کار در تماس بوده و از جانب دیگر جهت بهبود طبقه کارگر در مملکت داخل اقدامات باشد همچنان مقصود اینکه از جریانات موسسه بین المللی کار معلومات را از نزدیک حاصل کنند ع عبدالرحمن خان پژواک - سکرتر وزارت مختاری افغانی در لندن رابه موسسه مذکور معرفی نمود که در آنجا مصروف کار شده و درین رشته معلومات لازم را کسب نموده بتواند .

۱۲- انجمن بین المللی کار جهت سرعت اجراءات خویش ذخیره نقدی را بنام ذخیره سرمایه فعال که سرمایه مجموعی آن مبلغ هفت ملین فرانک سویسی باشد از ۱۶ مالت رکن خویش که یکی از آن افغانستان است مطالبه نمود چنانچه حکومت متبوعه ما که از بدو شمول خویش درین موسسه با آن از هیچ نوع همکاری خود داری ننکرده سهمیه خود را قبول و آنرا به ذخیره مذکور تحویل داده است .

۱۳- در سال ۱۳۲۶ حکومت افغانستان در يك عده مجالس بین المللی که برخی آن ذیلا تذکار میاید مدعو گردیده و نتایج و تصاویر این مجلس که توسط نماینده های افغانی و یا خود این کنفرانسها بدست آمده مورد مطالعه حکومت متبوعه قرار گرفته و امید است از آن استفاده های لازمه بعمل آورده شود .

۱- کنفرانس تحقیقاتی مرض سرطان منعقد ۱۲ الی ۷ ستمبر ۱۹۴۷ شهر سنت لوئیس میسوری امریکا .

۲- کنفرانس بین المللی امراض دندان منعقد ۱۴ اگست ۱۹۴۷ در موضع بوستن ماساچتس - امریکا .

۳- کنفرانس یازدهمین طبی و فامارس نظامی که بتاريخ ۲ جون ۱۹۴۷ در بال (سویس) منعقد گردیده بود .

۴- کنفرانس طرف شوارع منعقد ۱۸ جون ۱۹۴۷ واشنگتن .

۵- کنفرانس انجمن زمین شناسی منعقد ۲۵ اگست ۱۹۴۸ لندن .

۶- کنفرانس ترانسپورت منعقد اول جون در ایتالیا .

۷- انجمن احصائیه بین المللی منعقد ۶ ستمبر ۱۹۴۷ واشنگتن .

۸- کنفرانس دندان منعقد ۴ اگست ۱۹۴۷ شهر بوستون - امریکا .

۹- جلسه موسسه جراحان نظامی منعقد ۱۳ جون ۱۹۴۷ هوئلستیلر واقع بوستون امریکا کنفرانس

۱۰- تاسیس انجمن عرفانی - علوم و کلتور مصر و ملل متحد منعقد ماه

نومبر شهر مکزیکو .

۱۱- هفتاد و پنجمین سالکرة تاسیس موسسه جغرافیائی منعقد ۲۷ اکتوبر شهر میلان .

۱۲- جلسه سالانه امریکن سوسائتی منعقدۀ ۱۸ جولائی ۱۹۴۷ تا ۲۱ ماه مذکور در برازیل

۱۳- کانفرانس بین المللی ملل امراض و تزئید نسل حیوانات منعقدۀ اول اپریل ۱۹۴۸

در شهر میلان .

۱۴- کانفرانس صحی انجمن طبی امریکا منعقدۀ ۱۴ جولائی ۱۹۴۷ در هتل والادرف

استوریا واقع نیویارک .

ریاست تشریفات :

۱- غ.ع.س.۱ فیض محمد خان سفیر کبیر انقره در تاریخ ۲۶/۱۰/۷ بسمت وزیر مختار و نمایندۀ فوق العادۀ به سوریه ولبنان معرفی و ذریعہ تلگرام تاریخی ۲۶/۱۱/۹ موافقہ حکومت سوریه ولبنان را بریاست تشریفات اطلاع داده اند .

۲- غ.ع.ج. عبدالرحمن خان وزیر مختار افغانی در عراق در تاریخ ۲۲ / ۱۰ / ۲۵ بحیث وزیر مختار بشرق اردن نیز معرفی و ذریعہ تلگرام تاریخی ۶ حوت ۱۳۲۵ موافقہ حکومت شرق اردن را بریاست تشریفات اطلاع داده اند .

۳- از آنجا کہ ضمیمہ نمبر (۱) اصولنامہ پاسپورت تبدیل اصل ۱۵ در تطبیقات مخصوصاً از نقطہ نظر حقوق و تعامل بین المللی در قسمت صدور پاسپورتهای سیاسی و مخصوص و خدمت مشکلاتی داشت بنابر آن ضمیمہ اول اصولنامہ مذکور در تاریخ ۴ ثور ۱۳۲۶ در مجلس داخلی وزارت امور خارجه تحت غور و تدقیق قرار گرفته تمذیلات و اصلاحات لازمه تسوید و پس از تصویب مجلس عالی وزراء و منظور حضور اعلی حضرت هابونی ضمیمہ اصولنامہ مذکور بتاريخ ۳۰ سنبلہ ۱۳۲۶ به طبع رسیدہ و تحت اجراء است .

ورود سفرای کبار و وزرای مختار دول خارجه در دورۀ سال ۱۳۲۶ بکابل :

۱- جلالتماب آقای سیملو فسکی ایوان واسیل ویچ سفیر کبیر دولت اتحاد جماهیر اشتراکیۀ شوروی به عوض جلالتماب آقای ایوان باکولین سفیر شوروی بتاريخ ۱۶ اسد ۱۳۲۶ بکابل وارد و بتاريخ روز شنبہ ۲۰ اسد ۱۳۲۶ ساعت یازدہ و نیم قبل از ظهر باتشریفات معموله در قصر دلکشاه بحضور اشرف ملو کانه شرفیاب و اعتماد نامۀ خودشانرا تقدیم کردند .

۲- جلالتماب آقای محمد السعید مطربنی وزیر مختار دولت شاهی مصر بعوض جلالتماب آقای محمد صادق ابو غنیری وزیر مختار مصر بتاريخ ۱۵ قوس ۱۳۲۶ بکابل وارد و بتاريخ روز چهار شنبہ ۲۴ قوس ۱۳۲۶ ساعت ۱۱ قبل از ظهر باتشریفات معموله در قصر دلکشاه بحضور اشرف ملو کانه شرفیاب و اعتمادنامۀ خودشانرا تقدیم کردند .

۳ - جلالتماب آقای محمد بشاشا الشریقی وزیر مختار جدید دولت علیه شرق اردن بتاریخ ۱۶ جمادی ۱۳۲۶ به کابل وارد و بتاریخ روز پنجشنبه ۱۶ دلو ۱۳۲۶ ساعت ۶ بعد از ظهر با نشریات معموله بحضور اشرف ملو گانه شرفیاب و اعتمادنامه خودشانرا تقدیم کردند .
۴ - جلالتماب آقای نواب زاده سعیدالله خان نماینده شخصی گوریز جنرال پاکستان ساعت ۳ بعد از ظهر روز پنجشنبه اول میزان ۱۳۲۶ به کابل وارد و بروز چهارشنبه ۲۸ میزان ۱۳۲۶ ساعت ۱۱ قبل از ظهر بحضورات اشرف ملو گانه مشرف شدند .
سردور اکریمان :

۱ - دولت جمهوری فرانسه جلالتماب آقای هانری روکس را بعیث وزیر مختار خویش بمبار کابل معرفی و اکریمان مشارالیه بتاریخ ۳۰ عقرب ۱۳۲۶ صادر گردیده است .

مختصر سوانح سفرای گمار و وزرای مختار

سکه در دوره سال ۱۳۲۶ وارد کابل گردیده اند .

۱ - جلالتماب آقای سیمو فسکی ایوان واسیل و بیچ سفیر کبیر دولت اتحاد جماهیر اشتراکیه شوروی :

جلالتماب سیمو فسکی ایوان واسیل و بیچ در سال

۱۹۰۵ عیسوی متولد و در سال ۱۹۳۲ از فاکولته

تاریخ دارالفنون شرقی لنین گراد فارغ التحصیل

و تا سال ۱۹۳۶ بمعلمی و امور علمی پرداخته است .

از سال ۱۹۳۶ تا سال ۱۹۴۲ در چین غربی بعیث

معاون فونسل و جنرال فونسل کار کرد .

از سال ۱۹۴۲ تا سال ۱۹۴۴ مستشار و شارژدافر

اتحاد جماهیر اشتراکی شوروی در افغانستان بود .

از سال ۱۹۴۴ تا سال ۱۹۴۷ مدیر شعبه شرق

قریب در وزارت خارجه اتحاد جماهیر شوروی

و بتاریخ ۲۵ جون سال جاری بعیث سفیر کبیر

و نماینده فوق العاده اتحاد جماهیر اشتراکی شوروی

در افغانستان مقرر گردیده است .

جلالتماب آقای سیمو فسکی سفیر کبیر اتحاد

شوروی

د کابل کالنی

۲ - جلال‌آباد آقای محمد السعيد مطربى وزير مختار دولت شاهی مصر
جلال‌آباد آقای محمد السعيد مطربى در ۱۹۰۰ متولد شده و در ۱۹۲۲ دگری حقوق را

جلال‌آباد آقای محمد السعيد مطربى
وزير مختار دولت شاهی مصر

از یونیورسیتی فاهره حاصل داشته بعد مدت ۶ ماه
منیل و کابل دعوی و ۶ ماه در برکویت کار نموده
بعداً در وزارت امور خارجه در ۱۹۲۳ داخل گردیده
از آن پس به یونیورسیتی آکسفورد اعزام گردیده
از آنجا دگری دی هانر تاریخ جدید اقتصاد و سیاست
را در ۱۹۲۷ حاصل نموده و بعد از آن با لترنیس
مشاغل ذیل را احراز کرده است . و پس فونسل
درجده - آتیه در طهران - آتیه در بروکسل - آتیه
در لندن . در ۱۹۳۱ فونسل در سان فرانسسکو از
۱۹۳۲ الی ۱۹۳۵ فونسل در مانچستر از ۱۹۳۵
الی ۱۹۳۹ جنرال فونسل در نیایل مدیر شعبه شرق
در وزارت امور خارجه از ۱۹۴۵ الی ۱۹۴۶ .
شارژ دافر اصل در مادرید از ۱۹۴۶ الی ۱۹۴۷ .
۳ - جلال‌آباد آقای محمد یاسنا الشریقی وزیر مختار دولت شرق آردن

جلال‌آباد آقای محمد یاسنا الشریقی
وزير مختار دولت شرق آردن

جلال‌آباد شان در سال ۱۸۹۸ ع در شهر
لا ناکیه (لادا کیت) که یکی از بنادر
سوریه شمالی است تولد یافته و تعلیمات
ابتدائی و ثانوی خود را در همانجا گرفته
است . پس به بیروت و قسطنطنیه (استانبول)
رفته و تحصیلات متوسطه خویش را در آن
بلاد تکمیل کرد . در فاکولته ادبیات
دارالفنون فاهره شامل بود اما بنا بر وقوع
جنگ جهانی در ۱۹۱۴ که در آن وقت از برای
کدشتانیدن ایام تعطیل تابستان به سوریه رفته بود
نتوانست به مصر برگردد . بنا بر آن مطالعات
خصوصی خود را در سوریه ادامه داد و در مقارن
حال بیک نفر عضو یک دسته بزرگ علمای
شریعت و ادبیات اسلامی تماس حاصل کرد .

پس برای چندی نامه نگار مطبوعات بود بعد از آن داخل فاکولته حقوق دمشق شده و در شق قانون دیپلوم گرفت و بعیت قانون دان کار میکرد .
و فتیکه کفرانس طرفداران تا سپس حکومت عربی در دمشق انعقاد یافت نامبرده افتخار ریاست آنرا داشت چند کتابی در موضوع سیاست و ادبیات عربی تصنیف کرده است و دو کتاب شعر تالیف کرده که یکی از آنها بطبع رسیده و دیگری هنوز چاپ نشده است نامبرده به معاونی ریاست انجمن ادبیات انتخاب شد که تقریباً کلمه نویسنده گان و شعرای نامور سوریه در آن انجمن شمولیت داشتند . اعضای اکادمی عرب نیز او را بعیت یک نفر عضو خود انتخاب کردند .
دوره ماموریت ۱ -

در سال ۱۹۱۹ پس از اشغال سوریه از طرف اعراب تحت قیادت شاه فقیه فیصل نامبرده بعیت سکرتر خصوصی فرمای فرمان نظامی شام آغاز بکار کرده و پس در کسای نگره عمومی سوریه نماینده انتخاب شد .

پس از آنکه سوریه را قوای فرانسه اشغال کردند نامبرده بان حصه جنوبی سوریه فرار کرد که استقلال خود را حفظ کرده و امروز بنام سلطنت هاشمی شرق اردن شناخته میشود در طرف پیست و پنج سال گذشته به چندین رتبه بلند گماشته شده است - مثلاً پوزارت امور خارجه - معارف - مالیه و اقتصاد در دوره وزارت امور خارجه افتخار اعلان استقلال کسای مل شرق اردن را حاصل کرد با اعلیحضرت عبدالله ابن حسین به انقره مسافرت کرد و با حسن سقا که در آن زمان وزیر امور خارجه ترکیه بود آغاز بمذاکرانی کرد که منتج به معاهده ۱۹۲۶ مودت ترکیه و شرق اردن گردید بعیت رئیس هیئت شرق اردن افتخار ریاست دو کفرانس را داشته که یکی از آنها کفرانس سری بلودان در موضوع فلسطین بود .
آخرین پست وی قبل از آمدن به افغانستان وزارت دربار بوده .

چون صاحب الجلال امیر عبدالله بمسائل اسلامی و شرفی اهمیت زیادی میگذاشت و او را ده دارد که روا بط و همکاری را بین دنیای اسلام قوی تر سازد جلالتماب محمد الشریقی را بعیت وزیر مختار نماینده فوق الماده خود شان با افغانستان - پاکستان و هندوستان انتخاب کردند نامبرده حقوق وزارت دولت را نیز داراست

ذوات محترم ذیل درد ورة سال ۱۳۲۶ از حضور اعلیحضرت معظم همایونی باخذ نشان های (سردار عالی) و (سردار عالی) موفق گردیده اند .

- ۱ - جلالتماب آقای ایوان باکولین سفیر کبیر دولت جواهری اشتراکی شوروی که دوره ماموریت شان در کسابل ختم و عازم مملکت خود بودند بتاريخ ۵ سرطان به اخذ نشان (سردار عالی)
- ۲ - جلالتماب آقای ارماند هانریو وزیر مختار دولت جمهوری فرانسه که دوره ماموریت شان در کابل ختم و عازم فرانسه بودند بتاريخ ۲ جدی به اخذ نشان (سردار عالی)

لست اعضای رسمی سفارات و وزارت مختاری های مقيم کابل :

۱ - سفارت کبرای ترکیه :

۱ - سفیر کبیر	جلا لتمام آقای احمد جواد استون
۲ - مستشار	آقای جلال خیال
۳ - سر کاتب	» عفان آکچه
۴ - کاتب	» اسماعیل حق

۲ - سفارت کبرای ایران :

۱ - سفیر کبیر	جلا لتمام آقای حسن علی کمال هدایت
۲ - مستشار	
۳ - سر کاتب	آقای افر اسباب نوا می
۴ - اتاشه	» ابوالفتح یولا دور

۳ - سفارت کبرای اتحاد جماهیر شوروی :

۱ - سفیر کبیر	جلا لتمام آقای سیملو فسکی
۲ - مستشار	آقای دولیا
۳ - سر کاتب	» نجات نیکوف
۴ - سکرتار دوم	» جورج مرا دوف
۵ - اتاشه	» کوز نیتسف
۶ - »	» ازو چنیکو
۷ - »	» زابر جینی
۸ - »	» ولکوف

۴ - وزارت مختاری عراق :

۱ - وزیر مختار	جلا لتمام آقای ژنرال خالد الزهاوی
۲ - سر کاتب	

۵ - وزارت مختاری برطانیه :-

۱ - وزیر مختار	جلا لتمام آقای سر جیمز سکواپر
۲ - مستشار	
۳ - سر کتاب	آقای مجرر دیات
۴ - آناشه نظامی	د کلنل ای اس لشکاستر
۵ - سکرتر دوم	آقای ای . جی ایوانز
۶ - سکرتر دوم	د جیکسن
۷ - دکتور سفارت	د مجر مگری

۶ - وزارت مختاری امریکا :-

۱ - وزیر مختار	جلا لتمام ایلی - ای پالمر
۲ - سر کتاب	
۳ - سکرتر سوم	آقای بی - آر کروکس
۴ - سکرتر وویس فونسل	د جی - ایم هاوینسن
۵ - آناشه نظامی	د کلنل ای - ایف کینت
۶ - آناشه	د ایف - اس کوان
۷ - د	د بی ای پارکر
۸ - د وویس فونسل	د جارج - ای پالمر
۹ - د	د دی - بی وارتن

۷ - وزارت مختاری چین :-

۱ - وزیر مختار	جلا لتمام آقای هیونین تسنگ
۲ - سر کتاب	آقای کینگک نین تسو
۳ - دفتر دار	د کینگک امنینگ کی

د کابل کالنی

۸ - وزارت مختاری ایتالیا -

جلا لتمام آقای البرتو کالیسی

۱ - وزیر مختار

آقای دی کلو بیچ

۲ - دفتر دار

د فا در برناسکو نی

۳ - پیش نماز

۹ - وزارت مختاری مصر -

جلا لتمام محمد السعید مطر بی

۱ - وزیر مختار

.....

۲ - سرکاتب

آقای مدحت الفار

۳ - انا شه

۱۰ - وزارت مختاری شرق اردن -

جلا لتمام آقای محمد باشا الشریقی

۱ - وزیر مختار

آقای الشریف حامد

۲ - مستشار

آقای هاجم التل

۳ - سرکاتب

۱۱ - وزارت مختاری فرانسه -

.....

۱ - وزیر مختار

آقای براسور

۲ - سرکاتب

.....

۳ - سکرتر دوم

آقای

۴ - ویس فونسل

امور وزارت داخله

وزارت داخله درین سال نیز طبق سال های گذشته امور مربوطه خویش را به وفق مقررات موضوعه و اصولنامه های مملکتی که از دش موجود بوده زیرا اجرا گرفته تا اندازه ممکنه باصلاح تشکیلات و تبدلات و تعدلات بعضی دوائر چه از مرکز و وزارت و چه از سایر ولایات و حکومتات اعلی و قوماندانی های امنیه و ژاندارمه پرداخته امور مربوطه وزارت داخله را بحسن صورت تعمیم و جریان داده است البته از حیث اینکه وزارت داخله حکام و علاقه داران مسلکی که تعلیمات عالی دیده باشند بدون از چند نفر محدود که آنهم فارغ التحصیل مکتب حکام میباشد و درجه تحصیلات شان فرار بکه وزارت میخواهد آنقدر بلند نیست دیگر نفر بدسترس خود ندارد گرچه وزارت جلبه معارف وعده داده اند که فارغ التحصیلان فا کولته حقوق و علوم سیاسی را برای این کار میفرستند مگر به نسبت قلت فارغ التحصیلان هنوز موفق نشده ایم که هر سال یکک کتله زیاد آنها را برای این کار داخل خدمت نائیم در این حصه وزارت داخله فکری دارد که باید به کمک وزارت معارف یکک دسته از جوانان لایق و فارغ التحصیل اعدادیه ها را گرفته پروگرام صحیحی ترتیب و برای اداره امور حکومت مربوطه خود پس از اخذ شهادتنامه آن موسسه از آنها کار برگیرد تا زمانیکه فا کولته حقوق کابل بتواند از فارغ التحصیلان شق اداری خود بوزارت داخله سالانه یکک تعداد بزرگ نفر بدهد

در حصه مامورین امنیه و ژاندارمه نیز تا حد امکان زحمت کشیده شده که مامورین مربوط شق امنیه و ژاندارمه حدودی از صاحب منصبان تعلیم یافته و مسلکی و تجربه کار انتخاب شده اند و اداره امنیه امور حقوقی و جزائی که باین شعبه ارتباط وارد دفاتر مخصوص متنوعه وضع و تعلیماتنامه های حقوق و تخفیف جزای مجوسین بمعرض اجرا آورده است و در شق امور سرحدی و پاسپورت نیز قرار معمول همه ساله اجرا آت شده است ؟

همچنین در شق احصائیه توزیع تذکره تائیمت و احضار مطلوبین عسکری طبق اصولنامه مسکلفیت و تعلیماتنامه های جزای متخلفین و غیره اجرا آت صحیح بعمل آمده است .
در شق تفتیش نیز طبق لایحه تفتیش امور اداری و تعلیماتنامه تفتیش امور احصائیه نفوس بو وظیفه مقرر طبق لایحه مرتبه تفتیش اجرا آت شده است که زیلا صورت اجرا آت فوق را ایضاح مبدارد ؟

تعمیدلات و تشکیمات ملکیه

الف ، مدیریت انتهائی صنعتی مرکز وزارت که در راس آن یککنفر مدیر انتهائی و یککنفر سرکاتب انتهائی و دوکنفر کاتب درجه اول و یککنفر کاتب درجه دوم ایفای وظائف می نمودند لغو و یک ریاست صنعتی معاضد جدیداً در هداسته تشکیم و مربوط وزارت داخله گردیده که فرار زیل است :-

۱- ع.ص. عبدالخالق خان رتبه (۲)

مدیریت انتهائی اجرائیه و بلانس :-

- ۱- مدیر انتهائی اجرائیه و بلانس - ع.ص. عبدالغفور خان رتبه (۵)
- ۲- سرکاتب انتهائی » » » ۱-۱ نفر
- ۳- کاتب درجه اول » » » ۲-۱ »
- ۴- کاتب درجه دوم » » » ۲-۱ »
- ۵- سرکاتب انتهائی بلانس ۱-۱ »
- ۶- کاتب درجه اول » ۲-۱ »
- ۷- کاتب درجه دوم » ۲-۱ »

مدیریت انتهائی فنی و تفتیش :

- ۱- مدیر انتهائی فنی و تفتیش - ع.ص. سید عبدالله خان کفیل مدیر رتبه (۶)
- ۲- معلم و اعضای » » ۵-۱ نفر
- ۳- سرکاتب انتهائی » » ۱-۱ »
- ۴- کاتب درجه اول » » ۲-۱ »
- ۵- کاتب درجه دوم » » ۱-۱ »

ماموریت فنی مجلس انائیه :-

- ۱- مامور فنی مجلس انائیه ۱ نفر
- ۲- کاتب درجه اول ۱ »

ماموریت فروش مواد خام و پخته :-

۱- مامور فروش مواد خام و پخته :-	۱ نفر
۲- تحویلدار مواد خام و پخته	۲ »
۳- زیر دست تحویلداران	۲ »

سر کتابت اوراق :-

۱- سر کتابت انتهائی اوراق	۱ نفر
۲- کتابت درجه اول	۲ »
۳- کتابت درجه دوم	۲ »
۴- تحویلدار	۱ »

(ب) - حکومت درجه چهارم واینگیل پنج مربوط حکومت کلان کنترهای ولایت مشرقی که در راس آن یکسکنر حاکم درجه چهارم ویکسکنر کتابت درجه دوم ویکسکنر کتابت درجه چهارم تحریر ابضای وظیفه می نمودند لغو و دو علاقه داری يك علاقه داری درجه اول چیه دره پیچ و يك علاقه داری درجه دوم گوشته و خواجه زائی مربوط حکومت کسامه جدیداً تشکیل گردیده حسب ذیل است :

الف : علاقه داری درجه اول چیه دره پیچ :-

۱- علاقه دار درجه اول	۱ نفر
۲- کتابت درجه ۴ تحریر	۱ »
۳- کتابت درجه ۴ احصائیه	۱ »

ب : علاقه دارای درجه دوم گوشته وخواجه زائی :-

۱- علاقه دار درجه دوم	۱ نفر
۲- کتابت درجه ۴ تحریر	۱ »
۳- کتابت درجه ۴ احصائیه	۱ »

(ج) نسبت به حفظ صحت و معالجه و تداوی مریضان محبس قندهار در سال جاری بولایت قندهار با ادویه و سامان لازمه جدیداً تاسیس گردیده مترصد است که این موسسه جدید صحتی به علاج و تداوی مریضان خدمت خوبی نماید .

تبدلات دوائر مر کزی وزارت داخله و ولایات مربوط حسب ذیل است :-

- ۱- ص، محمد حسن خان مدیر انتهای اخذ عسکر ریاست احصائیة بعین رتبه بمدریت شخصیه .
- ۲- ص، صالح محمد خان مدیر انتهای صناعتی محاسب بعین رتبه سابقه بمدریت اخذ عسکر.
- ۳- ص، عبدا لواحد خان مدیر انتهای تفتیش احصائیة ولایات ریاست تفتیش بمدریت سرحدی ریاست امنیه .

۴- ص، محمد سرور خان مدیر انتهای تحریرات ولایت فندهار بمدریت انتهای تفتیش احصائیة ولایات .

۵- ص، عبدالوکیل خان مدیر انتهای تحریرات ولایت مشرفی بمدریت انتهای اعضای تفتیش .

۶- ص، عبدالرحیم خان حاکم درجه اول امام صاحب قطغن بمدریت ابتدائی اعضای تفتیش .

۷- ص، محمد طاهر خان مدیر انتهای اعضای تفتیش بعین رتبه بمدریت اداری ریاست تفتیش .

۸- ص، عبدالرب خان مدیر انتهای تحریرات ولایت فندهار بعین رتبه به حکومت کلان ازرگان فندهار .

۹- ص، موالوی محمد شبرین خان مدیر انتهای تحریرات ولایت جنوبی تبدیلا بعین رتبه بمدریت تحریرات مشرفی .

۱۰- ص، اختر محمد خان مدیر ابتدائی اعضای تفتیش ریاست تفتیش بعین رتبه بمدریت تحریرات جنوبی .

۱۱- ع، ع، پاینده محمد خان حاکم کلان لغمان مشرفی به حکومت کلان فلات فندهار .

۱۲- ع، ع، حبیب الله خان حاکم کلان دایزنگی به حکومت کلان لغمان سمت مشرفی .

۱۳- ع، ع، حاجی ملک خان حاکم کلان ابتدائی فلات فندهار به حکومت کلان دایزنگی بمعاش ورتبه موجوده .

۱۴- ع، ع، حاکم درجه اول مقر بیگمفالت حکومت کلان شهرک یا غورات هرات .

۱۵- ع، ع، محمد مصوم خان حاکم درجه اول اندر غزنی کابل به حکومت درجه اول ارگون جنوبی .

۱۶- ع، ع، عبدا حمید خان حاکم درجه اول کر مسیر فندهار به حکومت درجه اول امام صاحب قطغن .

۱۷- ح، حبیب الله خان غند مشرثانی قوماندانی امنیه مشرفی به کفالت قوماندانی لوی ژاندارمه حدودی قطغن .

مواد متفرقه :

- V 2

د داخله په وزارت کېنې مهمې ترفيعات او مقرري

ع. غ. محمد اکرم خان د تالقان
لوی حاکم

ع. غ. م. محمد سرور خان د بدخشان
اعلا حاکم

و. ج. محمد لرېم خان د غرات
د نائب الحکومه کېږل

د داخله په وزارت کېې مهمې تر فیعات او مقرری

ع . عبدالفیضان دولایت کابل
د تحریر اتر و عومې مملیر

ع . س عبدالخالق خان د معایر و رئیس

ح . محمد آصف خان د کابل د امنی قوماندان
چه په انتظامی غاړه شری تر فیع کېېدی

- ۷ - هیئت هائیکه جهت غور و تدقیق فقرات بمرکز ولایت و حکومت اعلی و غیره تعین و به مراجعش اعزام شده اند - ۳۸ فقره .
- ۸ - فقراتی که در اثر تفتیش و تصویب ولایات و حکومت اعلی در شق احصائیه و مربوطات آن بعمل آمده تحت مذاقه و غور قرار داده شده - ۴۷ فقره .
- ۹ - فقراتی که در شقوق پولیس و ژاندارمه ولایات و حکومت اعلی تفتیش و تحقیق گردیده و در وزارت غور و فیصله بعمل آمده - ۴۵ فقره .
- ۱۰ - موضوعاتی که در سنوات گذشته و هذاسه ۱۳۲۶ در شق محاکماتی غور و فیصله و تصاویر انجمن وزارت گرفته شده - ۵ فقره .
- ۱۱ - امور تعمیر سینمای باغ نواب که از عرصه سهالی چهار سال در وزارت فوائد عامه در تحت نگرانی وزارت موصوف تعمیر میگردید از ابتداء سال ۱۳۲۶ مربوط این وزارت گردیده الی آخر برج دلو ۱۳۲۶ تعمیر مذکور به پایة تکمیل رسیده که عنقریب افتتاح به نمایش می نماید .
- ۱۲ - برای اینک مطابق پلان پنج ساله در ولایات مربوط و مرکز چندین سینما ها که برای امور تنویر توده ملت ما اهمیت بسزائی دارد و بایست تعمیر گردد لذا در هذاسه در ولایت فندهار تحت تعمیر قرار یافته تاجاتی که دارالحکومه کی موصوف خبر میدهد تعمیر آنجا ممکن است در ظرف دوسه ماه تکمیل شود و شروع به نمایش مینماید و هم از قبول عایدات سینمای کابل برای تعمیر سینمای ولایت هرات و ولایت مزار شریف یک اندازه پول کافی تخصیص داده شده .
- ۱۳ - برای سینمای جدید باغ نواب کابل و سینمای فندهار چهارپایه ماشین جدید مکمل الاسباب و دیگر سامان ما احتیاج آنها توسط فنسل افغانی مقیم نیویارک خریداری شده است .
- ۱۴ - دهمد فلم های هندی اعلی که از هر جیب قابل خریداری بود در هذاسه ۱۳۲۶ خریداری گردیده .
- ۱۵ - مدیر عمومی سینما به پاکستان و هندوستان فرستاده شده تا مستقیماً با کمپانی های بمبائی و دیگر نقاط مختلفه هند مذاکره نموده فلم های هندی و امریکائی را که از هر جیب قابل نمایش دادن باشد پس از انتخاب وزارت داخله برایش نمایش داده بفرستند ؟

امور وزارت عدلیه

تاسیس کورس قضات :

در سال ۱۳۲۵ وزارت عدلیه برای تربیه و تهیه یک عده مامورین لایق و ذیصلاحیت که بتوانند متکفل امور قضاء و افتاء شده و وظائف مذکور را بطوری که شایسته و در خور آنست ایفاء نمایند ، تاسیس و افتتاح یک کورس را لازم شمرده و راجع بتاسیس و طرز اداره و طرح پروگرام تعلیمی و تعیین عده معلمین و متعلمین آن سنجش های لازمه را نموده و برای تحصیل منظوری آن اقدامات متقاضیه را اتخاذ و افتتاح آنرا بسال ۱۳۲۶ در نظر گرفته بود نا اینکه مراتب منظوری آن فرار فرمان مبارک نمبر ۳۸ مورخه ۱۱ حمل ۱۳۲۶ مقام منبع صدارت عظمی واصل آمد .

بطوریکه سنجیده شده بود بمباد تعلیمی کورس مذکور سه سال و تعداد متعلمین آن ۶۰ نفر تعیین یافته و چون تربیه افرادیکه تحصیلات آنها ابتدائی باشد درین مباد و مخصوصاً برای این چنین وظیفه مهم ناممکن است برای شمول این کورس شرایط گذاشته شده بود که حسب آن معلم باید سنا و اخلاقاً و علماً و کتباً به آن میماری باشد که بعد از انقضای سه سال بتواند وظائف قضاء را ایفاء نماید یعنی سن متعلم از ۲۵ سال کمتر و از ۴۵ سال اضافه تر نباشد و دارای اخلاق نیک صلاحیت لازمه بوده لیاقت علمی او باندازه قضات فعلی باشد بقاری و پشتو تکلم و کتبات کرده بتواند بعد از وصول منظوری کورس مذکور راجع به جمع آوری متعلمین که واجد شرایط فوق باشند بهمه ولایات و حکومات اعلی بصورت متحد المال خبر داده شد که به تعداد هائیکه برای آنها متعین شده از مربوطات ولایت خویش مطابق شرایط متذکره متعلمین را دستیاب نموده به این وزارت برای شمول کورس اعزام نمایند ، و مامورین اداری و محاسب آن از مرکز وزارت و از دیگر وزارت خانه ها تکمیل گردید ، سامان و لوازم معیشت و درس متعلمین بامسکن آن باندازه لازمه تهیه شد راجع به جمع آوری طلاب اقدامات نمودند گرچه تا یک وقت بانتظار ورود طلاب از ولایات بودند و طلابی را که خود بخود به مدیریت کورس مراجعه می نمودند شامل نمی نمودند تا در حین ورود طلاب از ولایات اشکالی تولید نکند امامت اسفانه اکثریه ولایات بدستیاب کردن طلابیکه دارای شرایط متذکره باشند موفق نگردیده موضوع را ابلاغ نمودند ، بعداً مدیریت کورس مراجعین را که شرایط شمول تطبیق می شدند پذیرفته و برلایات تعقیباً خبر داده شد که نماینده هائیکه به آنها میرسد باستعداد آنها در جمع آوری

طلاب اقدامات نمایند همان بود که يك عدد علمای جمعیت العلماء بولایات اعزام و به توسط آنها يك تعداد طلاب دستیاب گردید اما چون طلاب اطرافى کمتر بافته میشوند که همه شرائط متذکره را حائز باشند از آنرو مدیریت مدرسه باصرف مساهلی زیاد نتوانست که زیاده از ۵۰ نفر متعلم باین مدرسه در سنه ۱۳۲۶ شامل نماید.

و نظرباینکه متعلمین مذکور به مدارس غیر رسمی درس نموده بودند معیار علمی آنها متفاوت بوده مدیریت مدرسه موضوع را در انجمن معلمین مدرسه مطرح مذاکره فرار داد معلمین مدرسه چنین نظریه دادند که چون مقصد اساسی درین کورس درس امور قضائی است پس متعلمین که تحصیلات عالی را حائز و دارای لیافت خوبی میباشند میتوانند درس امور قضائی را يك سال تکمیل نمایند و کسانیکه مقام علمی آنها تا يك اندازه قابل تکمیل است باید به صنف دوم و اول مطابق احتیاجی که بتکمیل مدارج علمی خویش دارند شامل شوند. به اساس این نظریه که خیلی منطقی بود از متعلمین مذکور تائیداً امتحان گرفته و بر حسب مراتب لیافت و علمیت شان به صنف شامل نموده شدند که متعلمین صنف سوم آن که اشخاص خیلی پرازانده میباشند در سنه ۱۳۲۷ فارغ التحصیل و يك حصه احتیاجات وزارت را تلافی خواهند نمود. تعلیم متعلمین مذکور در بدو تاسیس کورس بعلمای جمعیت العلماء و دارالعلوم عربی مفوض شد اما مدیریت مدرسه تتبع و جستجوی زیاد نموده دوفقر از علمای معروف را برای مدرسی بصورت مستقل دستیاب نمود و در ساعات این دوفقر مدرس به آن رسیده گی کرده نتوانند از معلمین دارالعلوم عربی و علمای جمعیت العلماء بصورت حق الزحمه کار گرفته میشود.

چون مامورین عدلی به نسبت آنکه از زمره علماء میباشند حیثیت روحانی را نیز بین افراد جامعه داشته مقام رسمیت و مقام روحانی آنها نفوذ و تاثیر زیادی به آنها در طبقه عمومی می بخشد لازم است يك مامور عدلی دارای قوه نطق و خطابه نیز بوده عنداللزوم بالای منابر مساجد ویا در محامع عمومی خطابه های را که بعضی ایجابات آنرا لازم میگردد در محضر عمومی ایراد نماید از انرو مدیریت مدرسه تصمیم گرفته که در روز های پنجشنبه ساعت يك بعد از ظهر متعلمین کورس را به سالون بزرگ جمع نموده خطابه های لازمه به آنها ایراد و برای تکمیل قوه نطق و خطابه آنها بنوبه بالای آنها خطابه ایراد نماید و خطابه هر متعلم که مورد پسند عمومی واقع گردید برای او هدایت داده می شود که عین مضمون خطابه خود را به مساجد جامع شهر بالای منابر بروز های جمعه ایراد نماید این بود مختصری از جریانات تاسیس کورس که فوقاً تشریح یافت

ارتباط ریاست تمیز به وزارت عدلیه :

چنانچه معلوم است در مملکت عزیز ما مرجع حل و فصل دعاوی حقوقی و جزائی محاکم شرعیه میباشد که در محکمه ها مذکور باسناد او امر واحکام شریعت مطهره اسلامی و اصول موضوعه مملکتی قضایا تحت غور و رسیدگی قرار یافته و به فیصله میرسد. برای آنکه در دعاوی مذکور تا درجه لازم غور و تدقیق و دلائل و براهین مراجعین تاحد ممکن استماع و در انکشاف حقایق و قایع حتی المقدور سعی بعمل آمده فیصله های که براه یا برعایه یکی از متخاصمین اصدار و در محل اجرا قرار می باید کاملاً بامقررات شرع شریف و اصول موضوعه مملکت مطابق واز شایبه اغراض و اغماض و گمان خبط و اشتباه دور بوده از هر حیث فئاعت قلبی محکوم له و محکوم علیه را به صحت فیصله صادره حاصل نموده باشد بر حسب تشکیلات صحیح و اساسی مملکت عزیز ما محاکم سه گانه ابتدائیه و مرافعه و تمیز وجود دارد و دعاوی بدو محاکم ابتدائیه راجع و پس از صدور فیصله محکمه ابتدائیه در حال عدم فئاعت محکوم علیه در داخل ميعاد معینه آن مرافعه ارجاع و همچنان اگر پس از صدور فیصله محکمه مرافعه شکایت باقی می ماند محکوم علیه در ميعاد مقرر ریاست تمیز مراجعه مبادارد و بدینصورت تاحد اخیر درباره دعاوی غور و تدقیق و رسیدگی لازمه بعمل می آید همه محاکم سه گانه فوق بر طبق شرع و اصول در امور قضائی خویش از هر گونه مداخله مصئون بوده و می باشند و در امور اداری خود مربوط بوزارت عدلیه بوده تشکیل میدهند و این ترتیب از مدت ها الی سال ۱۳۲۵ ادامه داشت تا اینکه در سال مذکور بنا بر باره مقتضیات همان وقت و ملاحظات امور در همان هنگام ریاست تمیز در امور اداری خود از وزارت عدلیه مجزی و به حیث یکریاست مستقل روی کار آمد ولی چون ترتیب مذکور با وحدت اداری امور قضائی وطن مطابقت نداشته و باعث مشکلات می گردید موضوع مذکور مورد توجه حکومت معظم ما واقع و بانر اراده بهیخواهانه حکومت معظم ما و تصویب مجلس عالی وزرا در سال ۱۳۲۶ مجدداً بوزارت عدلیه کما فی السابق مربوط گردید و بدینصورت یکری قضائی عدلیه مملکت اکمال یافت.

ارتباط عزل و نصب قضات بمقام صدارت عظمی :

بر حسب تشکیلات صحیح و منظم که امروز در مملکت عزیز ما روی کار است در هر محله وطن از مراکز ولایات گرفته تا مرکز کو چکترین حکومت محاکم شرعیه موجود است و نظر باینکه اهمیت و موقعیت همه مناطق مذکور یکسان نیست در تشکیل محاکم و رتبه قضات نیز تفاوت وجود دارد که در اثر این تفاوت رتب رتبه برخی قضات معادل رتبه چنان مامورین می شد

که صلاحیت عزل و نصب شان بمقامات پایان تراز وزارت منسوبه شان تعلق می گرفت ولی بطوریکه معلوم است اهمیت وظیفه قضا ایجاب می کنند که در انتخاب و تقرر موظفین این امر دقت و توجه و اهتمام مزیدی بعمل آید و هم مقررات شریعت متدینه اسلام ولایت قضا را بحضور اولی الامر معظم مخصوص داشته و بدون استحصال اجازه قضا از حضور اولی الامر تقرر قضات صحت نمی پذیرد بدین مناسبت وزارت عدلیه در سال ۱۳۲۶ این موضوع را بمقام عالی سدارت عظمی و مجلس عالی وزرا پیشنهاد نموده و در اثر آن بر حسب تصویب و منظوری مقامات موصوف عزل و نصب عموم قضات مسرافه و منظوری همه قضات ابتدائیه به مقام عالی سدارت عظمی مربوط گردید .

تفتیش و تدقیق امور :

وزارت عدلیه برای اینکه بتواند امور مربوط محاکم و دوائر مربوط را تدقیق و تفتیش و بطرز اجراآت کارکنان آن اطلاع حاصل و بدینصورت در رفع نواقص که بمشاهده برسد اقدامات نماید در سال ۲۵ تاسیس یک مدیریت عمومی جدید را بنام مدیریت عمومی تفتیش بمقامات عالییه پیشنهاد و منظوری آن را حاصل نمود چنانچه خبر مذکور و صورت تشکیلات آن را بملاحظه قارئین محترم سالنامه در سال گذشته رسانیدیم . مدیریت موصوف در سال ۱۳۲۶ برای اینبای وظیفه خویش حتی المقدور کوشیده و در تدقیق امور که در خود وزارت به آنها محول شده و تفتیش اجراآت محاکم که عزیمت هیئت های تفتیش را متقاضی بوده است بذل مجاهدت و زحمته و در اثر آن بتعداد (۵۶) فقره را در خود وزارت تدقیق و نظریات و نتایج لازمه را بمقامات مربوطه تقدیم و کنذا در تفتیش (۱۰) محکمه و دوائر که لازم دیده شده از مأمورین منسوبه مدیریت مذکور هیئت ها اعزام و امور مذکور واری و تفتیش شده است .

امور وزارت مالیه

وزارت مالیه که مامور امور مالی و دارائی مملکت بوده و نظریه ايجابيات عصر و زمان و بنابر جریان امور داخلی خود مجبور بیک سلسله اصلاحات و اقدامات لازمه بود بروی همین اساس پروژه مفصلی ترتیب و بحضور حکومت تقدیم نمود . چنانچه نظریات و پیشنهادات وزارت مندرجه پروژه از مقام موصوف منظور و باهدایات و اعتبارات کافی بقرض تعمیم و تطبیق واصل و در ظرف ۱۳۲۶ آنچه از جمله بساحه عمل آورده شده بر حسب ذیل است :

۱ - استخدام متخصصین

الف - متخصص امور مالی - يك نفر

ب - « « « دفتر داری يك نفر

ج - « « « احصائیه « « «

برای اصلاحات و رفع نواقصات امور مذکور و اینکه بااساس ممالك را قبه امور مالی و دفتر داری و احصائیه ما دائر و ترتیب شود بااستخدام متخصصین مذکور از امریکا اقدام و ذریعه وزارت خارجه باحضرشان تشبث بعمل آمده که عنقریب وارد و بکار آغاز خواهند نمود .

۲- برای تحصیل شق مالی و دفتر داری و احصائیه سه نفر از فارغ التحصیلان سنه ۱۳۲۶ بکلموریا دیده که بزبان انگلیسی ماهراند از وزارت معارف طبق پروژه باین وزارت حاضر شده و تا زمانیکه با امریکا عازم تحصیل شوند . مقرر شده که بصورت ستاق با امور لازمه شامل و مصروف گردند تا عملاً نیز واقف و مستعد بشوند .

۳- بمنظور اینکه وزارت مالیه بتواند امور مالی را عملاً اصلاح و در حقوق مالی اشخاصی از محصلین مالی موظف و این نظریه توسعه داده شود طبق پروژه با ریاست یوهنتون مفاهمه و موافقه گردیده که درفاکولته حقوق شق مالی تاسیس و هم برای وزارت مالیه از همین فاکولته حقوق نفر داده شود . چنانچه دو نفر از فارغ التحصیلان مذکور بخصه وزارت مالیه رسیده و حاضر شده اند .

۴- برای اینکه سویه تعلیمی محصلین مالی و نصاب تعلیمی آن توسعه یافته و تحولی واقع شود در نظر گرفته شده که مکتب اصول تحریر و محاسبه بنام لیسه اصول مالی تعدیل گردد و وزارت معارف مفاهمه شده که در هر دوره (۶۰) نفر فارغ التحصیل بوزارت مالیه داده بتواند .

۵- مزیداً کورس دیگری بنام کورس مالی که مداومین آن از مامورین فعلی وزارت باشد در خود وزارت دائر و پروگرام مفصل و مفیدی با باقی خصوصیات برای آن تهیه گردیده که در اثر این منظور مامورین فعلی هم مستفید بیک آن اولتر مستعد گردند .

۶. در اغلب امور حسابدانی و عایداتی و ملاحظه قوانین اداری و مالی و باقی اصلاحات قابل غور وزارت مالیه که وجود يك شورای عالی مالی را ایجاب مینمود با ساس پروژه شورای عالی موصوف منظور شده است.

۷. دائر شدن کمیسیون های فوق العاده از اعضای خود وزارت است که موضوعات مهمه و لازمه مالی و غیره را مطالعه و در اطراف هر کدام آنها را پوره های جامعی ترتیب و تهیه میدارند چنانچه در اطراف امور مالی و عایداتی را پور جامعی ترتیب یافته و تحت غور قرار گرفته است. ۸. از نقطه نظر اینکه منابع اقتصادی مملکت با امور مالی و عایداتی دخل و ارتباط قریبی دارد بتاسی مراتب پروژه مرتبه بین وزارت مالیه و وزارت اقتصاد ملی اشتراك مزید و مساعی لازمه برای تحلیل مطالب مطلوبه بعمل آمده است.

۹. چون وزارت مالیه مایشتر محتاج کسب معلومات و مطالعه و جریان امور و قوانین مالی دنیا بوده تا بتواند رونقی بخود و امور خویش بدهد. طبق پروژه مدیریتی بشام مدیريت عمومی قوانین و دارالترجمه تشکيل و دائر نموده و باین وسیله از کتب، جراید و مجلات مالی اقتصادی، بانکی، احصائیه وی و سرمایه داری و غیره و خارجی توانسته معلومات مفید و سودمندی جمع و بفارسی ترجمه نماید. که این مدیریت علاوه از تنویر افکار و تقدیم معلومات و ماخذ تازه و مفید مالی و غیره بمامورین، ذخائر خوبی آماده و قوانین مالی و غیره ممالک مختلفه را ترجمه و بهین اساس بعضی قوانین مالی مارا بالسنه خارجه ترجمه و خود را برای معاونت و مطالعه متخصصین که استخدام ایشان در دست اجراست مجهز ساخته که عندالو رود آنها بیکار آغاز و عملا اقدام نمایند.

۱۰. تهیه کتب برای کتابخانه است. جهت این منظور يك تعداد کتب مالی ممالک مختلفه تهیه و هم برای نمایندگان گه های افغانی در خارج است ها روانه شده تا کتب مطلوبه را مهابا و هم کتب و نشریاتی که مطابق آمال و مرام این وزارت باشد بدست آورده يك آن اولتر بفرستند و هم جراید و مجلات مالی و غیره خارجی برای کتابخانه اشتراك شده است تا برای مراجعین، مامورین و متخصصین ماخذ و مدارك خوب علمی آماده باشد.

۱۱. تهیه کدامهای معلی و منطقه وی است که طبق پروژه هدایت حاصل و (علاوه از کدامهای سابقه و موجوده که در مرکز ولایات و حکومتات اعلی و کلان دائر است) نقشه و سر رشته آن در بعضی مناطق لازمه و مربوطه صادر شده است که کار بعضی آنها شروع و بعضی هم نیمه کاره شده که در آتی قریب مورد استفاده و باعث آسوده حالی اهالی خواهد شد.

۱۲. اصلاح تشکیلات و تعدیلات دوائر وزارت است که این امر به اساس پروژه و نظریه ایجابات و احتیاجات جاریه وزارت مالیه بعمل آمده تا خداوند بخواهد در اثر آن تاحدی ماشین

د کابل کالنی

امور مالی مملکت بخوبی دور و جریان نموده کارها به اساس صحیح و سهولتی به محور اصلی خود سیر نماید .

این بود - واد و مطالیکه از پروژه مرتبه طبق پلان در سنه ۱۳۲۶ وزارت مالیه به آن دست زده و موفق آمده است کنون صورت تشکیلات را که بااساس پروژه مرتبه بعمل آمده و رویهمرفته وزارت مالیه را بوجود می آورد ذیلاً توضیح می گردد :

مقام وزارت مالیه :

وزیر :

مدیریت قلم مخصوص :

مدیریت عمومی تدوین قوانین و ادارالترجمه .

معینیت اول :

معین :

ریاست اداری :

رئیس اداری :

مدیریت عمومی مامورین و اجرائیه :

ماموریت اجرائیه :

شعبه ماش :

» مصرف :

» تخصیص و واردات :

ماموریت مامورین :

شعبه تحریرات :

» مجلس :

» سوانح :

» حاضری :

مدیریت عمومی مالیات و محصولات :

ماموریت شعبه اول :

» » دوم :

» » سوم :

» » چهارم :

مدیریت عمومی گدامها و خریداری غله عسکری ،

ماموریت اجرائیه .

شعبه خریداری و ریزش غله

شعبه مصرف

ماموریت کنترل ،

شعبه جنسی

» کنترل نقدی

ماموریت تفتیش و مصدقین گدامها ،

مدیریت عمومی اوراق ،

ماموریت اجرائیه و تحریریه

» حفظیه دوسیه ها

» » عمومی

» تحویلخانه کتب و دفاتر .

مدیریت عمومی تصفیه ها ،

مدیریت تصفیه ها

ماموریت بقایا

» تصفیه بیرون نویسی های شهریه

» » وزارت صبحه و دواخانه های عمومی

» » مدرک

» » شهریه ها .

ماموریت تصفیه ماضیه .

» » امور کنترل مبیعات .

» » » اجرائیه

مدیریت تصفیه فابریکات .

مدیریت عمومی احصائیه ،

شعبه املاک .

» احصائیه .

- مدیریت مساحت :
- معینیت دوم :
- معین .
- ریاست محاسبات :
- رئیس .
- مدیریت عمومی کنترول :
- مدیریت کنترول مملکتی :
- شعبه واردات .
- د مصارفات .
- د تابلو های جنسی .
- د ترتیب تابلو های عمومی .
- د مصارفات مرکزی .
- مدیریت فروش بانکی :
- شعبه محاسبه .
- د بودجه و اعتبارات .
- مدیریت تجارتی :
- شعبه محاسبه .
- د بودجه .
- د ترتیب پی-لانس عمومی .
- مدیریت عمومی خزاین :
- شعبه اعتبارات دبانه .
- د ترتیب تابلو های عمومی .
- د تدقیق د نقدی .
- د جنسی .
- د تبادلات .

دعایي په وزارت کښې مقرري

ع . ا . مولوی میرزا قاسم خان دودوم
مومین په حیث

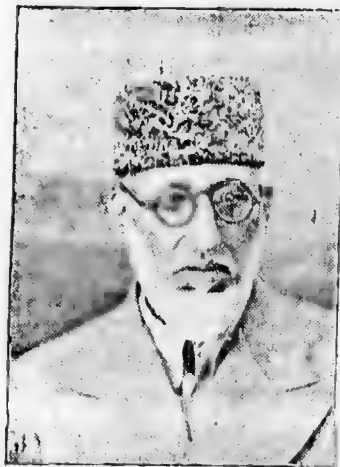

ع . ا . میرزا امین خان ددوراني
دودوم مومین په رتبه

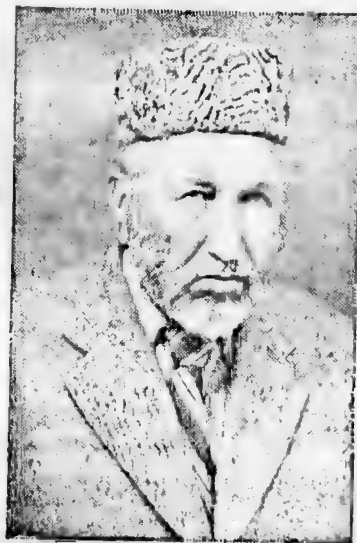

ع . ا . میرزا قاسم خان
لمړی مومین

دمجلس اعيان په رياست او نورو دوايرو کښې مقررې

ع ، س عبدالغفار خان درياست
اعيان دوهم معين

ع ، س عبدالغبار خان درياست اعيان
لومړی معين

ع ، عبدالغفور خان دسجې دوزارت
دحفظ الصحې لوی مدير

ع ، س جلال الدين خان «طبري»
دسجې دوزارت معين

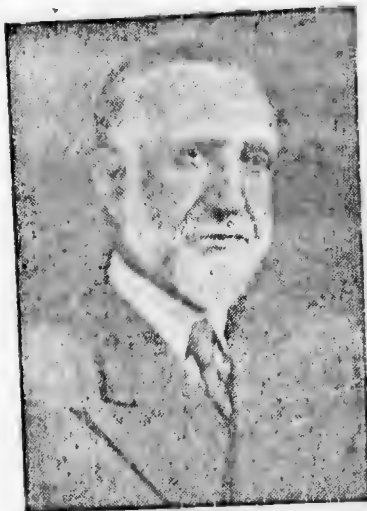
د مالیې په وزارت مهمی مقرری

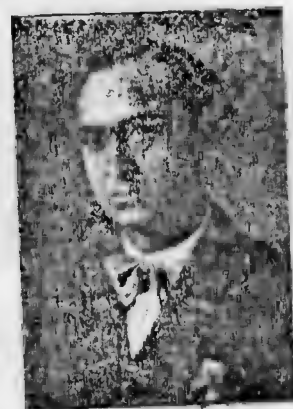
ع ، ص عبدالغفور خان د عابداتو
د مالیې رئیس

ع ، ص محمد حسن خان دفتیش رئیس

ع ، ص محمد انور خان «بسملي»
د مالیې دوزارت اداری رئیس

ع ، ص غلام تسغی خان د مالیې
دوزارت د محاسبانو رئیس

د مالیې په وزارت مهمی مقرری

ع . محمد جانخان دغلو درانیوالو
عمومي مدیر

ع . محمد آصف خان د مالیاتو او
محصولاتو عمومي مدیر

ع . محمد اکرم خان د مالیې د وزارت
د مالو وړینو عمومي مدیر

ع . مبر عزیز الله خان د مالیې
د وزارت عمومي مدیر

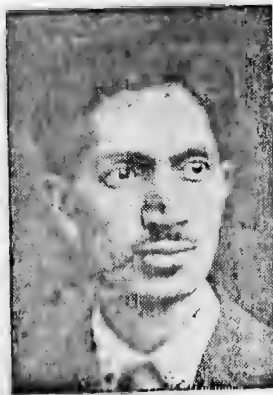
د مالی وزارت په مهمی مقرری

ع. جلال الدين خان د مرکز د شخصي د عايداتو
د مالی د دوهمی خانگی عمومی مدیر

ع. حبيب الله خان د دندمار د عايداتو
د مالی عمومی مدیر

ع. محمد رسول خان د مرکز
د شخصي د عايداتو د مالی د لمری
خانگی عمومی مدیر

ع. محمد اسلم خان د مزار شریف
د عايداتو د مالی عمومی مدیر

د مالیې په وزارت مهمی مقرری

ع. ۱. امیر محمد خان دمارف دوزارت
د کنترول عمومی مدیر

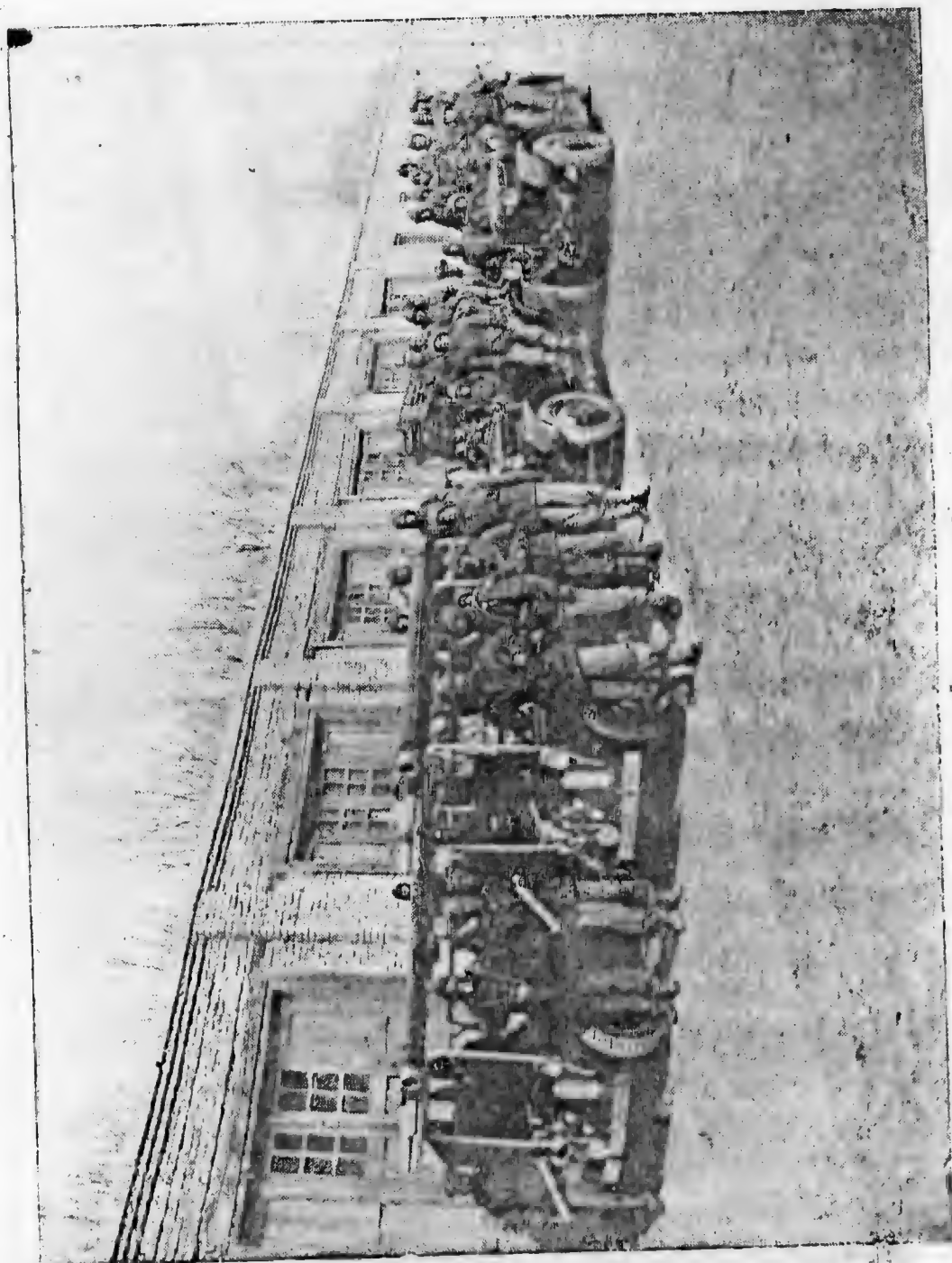
ع. ۲. محمد عشا خان دمخبر اتو دوزارت
د کنترول عمومی مدیر

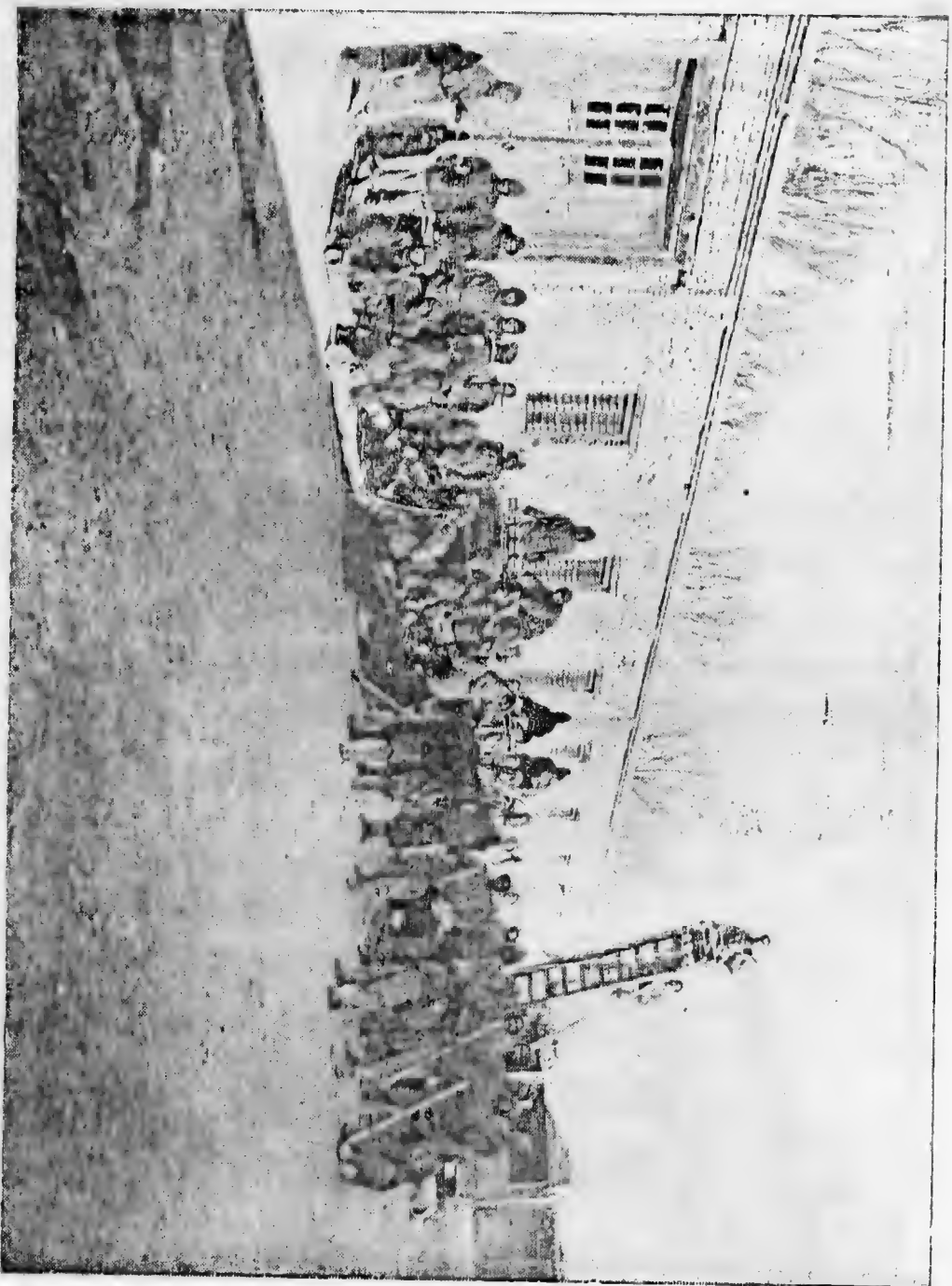
ع. ۳. غلام محمد خان دمالیې دوزارت
د فوآئینو دندوین عمومی مدیر

ع. ۴. غوث الدین خان د کرنې دسوق
ریاست د کنترول عمومی مدیر

دا ورد مه کواو نوی و ترونه چیه یی کمال کیسی و کابل دولایت لهخوا را نیول شوی اوږه کار اږول شویدی .

داورد مرگولو نوی مودرنه چیه دی کال کچی دکابل دولایت لهغرا رانیول شوی اویه کار اهرل شوی دی .

دمطبوغاتو په رياست کښې تر فېع کاني

ع. ص. احمد علي خان «کېزاد» د تاريخ دانچمن
لوی مدير چه ستر کال نې دوهمې رتبې ته
ترفېع کړېده

ع. س. مير غلام محمد خان «غبار» د مېطبوغاتو
د رياست مشاور چه ستر کال نې دوهمې
رتبې ته تر فېع کړېده

ع. ص. عطاء الله خان درادېو د تخنيک لوی
مدير چه ستر کال نې دوهمې رتبې ته
ترفېع کړېده

ع. ص. محمد فديرخان «تره سکي»
د اصلاح دروزنامې مدير چه ستر کال
نې دوهمې رتبې ته تر فېع کړېده

د کړهڼي په مستقل رياست کېې مقررې

س . غلام دوست کبير خان د مـسـتـمـل
لوی مدیریت کښل

ع . محمد زما نځان د کړهڼي
لوی مدير

ع . سعيد خان دارزا نو
لوی مدير

امور وزارت مالیہ

- مدیریت عمومی بودجه :
- شعبه اول .
- دوم .
- سوم .
- احصائیه و ترتیب موازنه عمومی .
- مدیریت عمومی تقاعد .
- مدیریت کنترول .
- ماموریت اجرائیہ .
- اوراق .
- ریاست تفتیش .
- رئیس .
- معاون .
- اداره تدفیق و مطابقت نتائج .
- مدیریت مرکزی .
- ولایات و حکومتات اعلیٰ .

راپور اجمالی اجرا آت مهمه سال

۱۳۲۶ وزارت اقتصاد ملی

سال ۱۳۲۶ با مشکلات پیچیده اقتصادی خاتمه یافت و اینک سال ۱۳۲۷ با مشکلات جدیدی بسیر خود آغاز نموده است .

وقتی که در سال ۱۹۴۵ جنگ عمومی دوم در شرف خاتمه بود ، افراد بشر که از تاثیر بحرانات اقتصادی و مصایب جنگ بتنگ آمده و یک حیات غیر قابل تحمل را می بیندند و با یک امید واری بزرگی پایان جنگ را انتظار داشتند چنین بدل می پروراندند که آن جنت زمینی و با آن عدالت عالی بشری که ممالک بزرگ دیوکرات آنرا تبلیغ و وعده میدادند و ذریعه میناق انلانیتیک به کتله های گرسنه ، برهنه و رنج کشیده اعلام مینمودند چرا هر چه زود تر جلوه گر نمیشود ؟

چرا زود تر نمی آید تا بیمدالتی های گذشته را جبران و یک آسایش عمومی را بر روی کبشی حکمفرما سازد ؟

اما افسوس که باز این کتله بشر بد بخت اشتباه نموده بود و مانند صد ها بار دیگر باز هم فریب خورد ، زیرا دیدند که جنگ خاتمه نیافته بلکه صرف برای مدت کوتاهی متار که بعمل آمده مشکلات سیاسی ، اقتصادی و خود خواهی محدود نگریده بلکه بتازگی رو به توسعه گذاشته است کسی بحقوق خود قانع نشده بلکه به مفهوم اینکه اشتها زیر دندان است سرازیر و اشتها ، خود غرضی و خود خواهی چنان وسعت گرفته که اینک نزدیک است باز بر کتله همه گر بکوبند . بلی خود خواهی چیز عجیبی است ، نه تنها انسان را گمراه میسازد بلکه بوادی فنا میکشد .

گرچه جنگهای اول و دوم عمومی بد دنیا ثابت نمود که در گیر و دار های امروزی فاتح و مفتوح غالب و مغلوب هر دو متضرر میگردد و آشکارا شد که مسائل پیچیده و بفرنج سیاسی و اقتصادی را نمیتوان ذریعه جنگ حل نمود زیرا اگر جنگ بکحصه موانع را رفع میسازد برعکس چندین مشکل دیگر را خلق میکنند و هویدا ساخت که فقط ذریعه عدالت و انصاف و اعتماد و همکاری بین المللی میتوان آسایش خود و دیگران را تأمین نمود . ولی متأسفانه چنانکه خصالت بشری است خود خواهی ، غرور ، جاه طلبی و توسعه جوئی همیشه بشر را آرام نمیکند . آری بد بختی کبشی و کتله بشری از همین جا سرچشمه میگردد . اینکه انتظار میرفت بعد از جنگ وضعیت اقتصادی و ارتباطی بین المللی رو به بهبودی خواهد گذاشت اشتباهی بیش نبود . چه تافضای سیاسی دنیا روشن نشود و صنایع ممالک صنعتی از حالت حربی بملیکی و با از حال سفر بعصر تبدیل نگردد و قیود تجارنی و حمل و نقل برداشته

را یور اجمالی اجراءات مهمه سال ۱۳۲۶ وزارت اقتصاد ملی

نشود و دادوستد پولی بوضعیت نورمال تحول ننماید ، نمیتوان منتظر بود که اوضاع اقتصادی دنیا عموماً و ممالك زراعتی مخصوصاً بطرف بهبودی سیر خواهد نمود .

البته افغانستان نیز در این میانه که يك گوشه از این دنیا است نمیتواند از مصایب جهان برکنار بماند بالخاصه اگر در نظر گرفته شود که مملکت مامولکت زراعتی بوده و همه مایحتاج خود را باید از خارج وارد کنند ، در حالیکه از بحر دور افتاده ایم مبیلاست امروز فیم مواد صنعتی و مصارف حمل و نقل را تخمین از سه الی چهار چند نسبت بزمان قبل از جنگ بیشتر تادیه کنیم اینهم بایست علاوه شود که اوضاع زراعتی ما بنا بر خشکسالیهای متعدد فوق العاده متأثر گردیده است .

سرف نظر از اینها بخت بد هنوز هم ما را تعقیب میکند چنانچه در اینوقت باریک افغانستان در همسایگی هند که از یکسال بدینطرف در آن مملکت يك هرج و مرج مخصوصی برپا میباشد - واقع گردیده است و بر همه معلوم است که بندها - تغییرات و تبدلات هندوستان و پاکستان چه تاثیرات ناگواری بر امور اقتصادی مملکت ما وارد گردانیده است .

همینقدر گمانی است که اشاره شود ، بازار مهم صادرات و واردات ما در هند بود ، اما بعد از ۱۵ اگست سال گذشته مراودات تجارت و رفت و آمد قطارهای آهن بین هندوستان و پاکستان قطع گردید و ازین باعث از مدت ۸ ماه بدینطرف حصه مهم واردات و صادرات مملکت سقوط نمود ، تنزید تعرفه راه آهن و بندشهای متعدد حمل و نقل و فساد دیگری که در پاکستان باالمواجهه تجارت افغانستان موجود میباشد و سایر عوامل بین المللی تجارت ما را طوری بمشکلات و موانع دچار نموده که برای فهم اینها ضرورت است انسان متخصص اقتصاد باشد بلکه يك نظر سطحی بر اوضاع جاری اقتصادی جهان و مخصوصاً خطه هند و خشکسالیهای بی دریی مملکت همه چیز را در انتظار روشن نموده میتواند چنانچه برای رفع این مشکلات که از ناحیه اوضاع هند واقع شده بود و مقامه در اطراف آن وزارت اقتصاد ملی سال گذشته مجبور شد دوبار شاغلی محمد نیم خان معین اقتصاد و دوبار شاغلی محمد یعقوب خان مدیر عمومی نمایندگی بانک ملی را در هند و پاکستان بفرستد - اینک با اشاره بسوی مشکلات عمومی خارجی اجاره خواسته بیلاس مصر و فیتهای سال ۱۳۲۶ وزارت اقتصاد ملی را قرار ذیل مختصراً توضیح میدهم :

اسمار خارجی

حاجت بتذکر نیست که یگانه منبع اسمار خارجی مملکت همانا صادرات آنست . ام در او اخر سال ۱۳۲۵ بازار قره قلی که عمده ترین منبع اسمار خارجی مالست در امریکا روبه بحران گذاشت چنانکه قیمت آنها حدود ۴۵ فیصد تنزل نمود . علاوه بر نزول قیمت بازار قره قلی

د کابل کالنی

مذت ۸ ماه بیکلی مسدود بود و ازین باعث دوائر فروش ما بایست از عرضه متاع در بازار خود داری نو ده و انتظار بهبود وضعیت بازار را میکشید . بالاخره از میزان سال گذشته فروش قره قلی بقیمت وسطی ۸ دالر در مقابل $\frac{1}{4}$ ۱۳ دالر در سال ۱۳۲۵ - آغاز شد

و بندرجا تقاضا بهبودی یافته رفت تا اینکه قیمت به $\frac{1}{4}$ ۱۱ دالر ترقی نمود . لکن مجبـر دایـمـت یـکـمـه بـد یـنـطـرف و فـتـه جـدیـدی در تقاضا رخ داده و ما هم از عرضه خود داری نمو ده ایم اکنون وضعیت بازار آینده نامعلوم است .

مطابق شرح فوق منبع مهم صادراتی مابین قره قل از دو جهت بهوانج روبرو شد :

۱ / تنزل قیمتها

۲ / وقفه های فروش

۱ / بشم ناگفته نماند که قبل از دوماه فوق در آخر سال ۱۳۲۴ بواسطه شدت سرما گوسفند قره قلی بصورت متوسط ۳ فیصد تلفات داد و علاوه بر آن چون در سال ۱۳۲۶ قیمت پوست قره قلی تنزل و قیمت گوشت ترقی نموده بود بدینجهت ربه داران از کشتن ربه های قره قلی خود داری و ربه های خود را برای عرضه گوشت آن بی بازار نیکه داشتند به علاوه چون در سال ۲۶ و ۲۵ بنا بر کم بارندگی علف کمتر بوده و نیز مواد ارتزاقی قلت داشت مالداران قره قلی بیکحصه میشهای خود را بقصابی انداخته و با بصورت حاصلات پوست قره قلی سال ۱۳۲۶ را بطور محسوسی محدود گردانیدند چنانچه این حاصلات در مقابل ۳۵ لک جلد محصولات سال ۱۳۲۴ تخمین ۱۸ لک جلد میشود بنا بر عمل فوق وزارت اقتصاد ملی بعد مطالعه اوضاع باین نقطه واصل شد که باید برای بهبودی توليدات قره قلی توجه مخصوص بطرف مالداران مبذول گردد یعنی وضعیت مالی آنها بهتر گردد تا ازین بحران توليدات جلوگیری شود لذا اقدامات ذیل در ظرف سال ۱۳۲۶ صورت گرفت :

چون در سال ۱۳۲۶ بنا بر تنزل قیمتها در خارج قیمتهای خرید در داخل تنزیل یافته بود (حد وسطی قیمت ها در سال ۱۳۲۶ - ۶۳ - افغانی بوده در حالیکه در سال ۱۳۲۴ عبارت از ۹۲ و در سال ۱۳۲۵ عبارت از ۱۲۶ افغانی بوده است) .

لهذا با افزایش قیمت خرید در داخل فرار آتی اقدامات شد :

۱ - معافی حق الامتیاز فی جلد پنج افغانی .

۲ - تجدید نظر بر تعرفه گمرکی و تخفیف محصول گمرکی قره قل .

را یور اجمالی اجراآت مهمه سال ۱۳۲۶ وزارت اقتصاد ملی

محصول سال ۱۳۲۶	محصول سال ۱۳۲۷
قره قلی کبود ۱۲ افغانی	کبود ۱۲ افغانی
» » سیاه »	سیاه اصل و کبود دوبر ۱۰
» » دوبر »	دوبر سیاه ۶
» » دوبر بغنه ۶	دوبر بغنه ۲
» » بغنه دمدار ۶	بغنه دمدار ۱

نوت: بغنه معمولی کاملاً معاف.

۳ - چون ۸۰ فیصد اسعار قره قل بایست بنرخ رسمی دافغانستان بانك ازطرف تجار صادر كنده تحویل داده شود و قیمت رسمی خرید فی دالر ۰.۴ / ۱۳ - افغانی و قیمت بازار آزاد آن بین $\frac{1}{4}$ - ۱۵ - ۱۸ افغانی تحول میگرد لهذا از ۱۵ حمل ۱۳۲۷ نرخ خرید رسمی دالر به ۰.۰ / ۱۴ - افغانی ترقی داده شد این عمل نیز يك كمك مهمی برای بلندنی قیمت‌های خرید داخلی و توسعه صادرات قره قلی بشمار میرود.

۴ - علاوه بر کریدیت کافی و زیادی که نظر بر کود بازار قره قل در سال ۱۳۲۶ توسط دافغانستان بانك و بانك ملی برای صادر كشنندگان قره قل مراعاتاً بمناسفۀ تكتیولی صادر شده است تا تولیدات و صادرات قره قل و خرید آن در بازار داخلی بمواسع دچار نشود برای صادر كشنندگان قره قلی تكتیولی بانك ملی از اول جوزای سال ۱۳۲۷ دو فیصد تنزیل داده شده.

۵ - امتیاز وانحصار قره قلی با شرایط مخصوصی لغو قرار داده شد.

۶ - در سال ۱۳۲۶ وقتی كه مالداران بواسطۀ قلت آذوقه و احتیاج بیول میشهای قره قلی را جهة فصابی بی بازار عرضه نمودند وزارت اقتصاد ملی بصورت فوری بحضور مجلس عالی وزرا پیشنهادی تقدیم وازراء دافغانستان بانك - بانك ملی و دیو کریدیتی را برای مالداران منظوری حاصل نمود چنانچه معاون اول دافغانستان بانك و مدیر عمومی محاسبه بانك ملی برای انجام این كمك بسمت شمال مملكت اعزام گردیدند. این بار اول است که در مملکت بانكها قدم و سیمتری گذاشته و از راه عرضه کریدیت بمالداران تماس مستقیمی به آنها پیدا نمود. از سمنگان تا میمنه تمام مالداران قره قلی مستقیم با منافقۀ تكتیولی عادی یعنی به ۶ فیصد در شد و صدور این کریدیت بصورت فوری نتایج نیک خود را بخشیده و از عرضه زیاد تر كوفندگان قره قلی بی بازار جلوگیری نمود.

د کابل کالنی

۷ - تاسیس کمیسیون ستاندارد قره قلی در جنگلدلک بمقصد بهبود جنسیت و ستاندارد پوست برای صادرات یک اقدام مفیدی است .
اینها بود اقدامات وزارت اقتصاد ملی در راه بهبود اوضاع مالداران قره قلی ، چنانچه از اقدامات مذکور قیم خرید پوست سال ۱۳۲۷ در داخل ترقی نمود . مثلاً پوست کبکود قیمت ۱۰۵ تا ۱۲۰ - افغانی خریداری میشود .
بصورت وسطی قیمت پوست قره قلی که از حمل تامیزان ۱۳۲۶ بالغ بر ۶۳ - افغانی میشد در ماه جدی به ۷۲ و در ماه حوت ۲۶ و حمل ۱۳۲۷ با آنکه تقاضای بازار فروش خاموش است ۸۸ - افغانی ترقی کرده است . و امروز مردمان مالدار بارضایت و دلگرمی کامل مصروف کاروبار خود بوده و انتظار میرود حاصلات سال جاری واپس به ۲۲ الی ۲۴ ایک جلد پوست ترقی نماید .

صادرات مادرهنگد :

بواسطه اغتشاشات و انقلابات و برهم خوردن شپرازه ارتباط حمل و نقل و بعضی علل دیگر صادرات سال ۱۳۲۶ ما درهنگد مخصوصاً میوه تازه از نقطه نظر حجم خود فوق العاده متاثر گردیده است . در عین حال بواسطه خشکسالی در قندهار و سردی بهار و بارندگی تابستانی سال ۱۳۲۶ در کابل حاصلات میوه بسیار متاثر گردیده است . از نقطه نظر حجم ، صادرات سال ۱۳۲۶ ما درهنگد نسبت بسال ۱۳۲۵ (۵۷) فیصد کمتر میباشد .

پنبه و لبلبو :

بواسطه بحران مواد ارتزاقی از زراعت پنبه صرف نظر شد - لهذا صادرات سال ۱۳۲۶ پنبه ما عبارت است از صفر مقابل ۳۹۵۰ تن صادرات سال ۱۳۲۵ .
زراعت لبلبو نیز بوقعه دچار شد ازین باعث مجبور بودیم عوض تولیدات شکر داخلی هم از خارج شکر وارد کنیم و اعمار بیشتری نسبت بسال ۱۳۲۵ تادیه نماییم .

واردات :

از طرف دیگر مجموع واردات مادر سال ۱۳۲۶ نسبت بسال ۱۳۲۵ شش فیصد ترقی نمود مخصوصاً تورید رخت - بطرول - تیلخاک - شکر - موتر و سامان و پرزجات موتر .
علاوه بر آن مصارف دوائر حکومتی مخصوصاً امور فوائد عامه باسماخ خارجه خیلی توسعه یافت و ازین جهات است که دافغانستان بانک و تجار وارداتی بمشکلاتی مواجهه شده اند .

برای رفع همین مشکلات بود که وزارت اقتصاد در شروع سال ۱۳۲۶ بشورای عالی افغانستان بانک پیشنهادی تقدیم داشت تا درباره دار و سند اسعار خارجی بر مقررات آن تجدید نظری صورت بگیری. چنانچه مقررات جدید وضع و عملی شد که مطابق آن به تجارت صادراتی موفقیّت داده شد که خود شان بدون ذریعۀ بانک اسعار خود را برای تجارت وارد کنند. معامله نموده بتوانند. یعنی تجارت وارد کنند. بایست یا مال صادر نموده و در عوض و واردات نمایند و باینکه از تجارت صادر کنند اسعار خریداری و در مقابل تعهد واردات را بدهند. این سیستم تسهیلاتی را فراهم نمود که هم در داد و ستد تجارتی سبکته وارد نشود و هم افغانستان بانک در اجراآت و تهیه اسعاری دوائر مملکتی و دیوبیکدام مشکلاتی مواجهه نشود. در نظر است این سیستم در سال ۱۳۲۷ نیز دوام داده شود و باینهم باید تذکر داد که مشکلات ازین ناحیه یکملی رفع نگردیده است.

داد و ستد پولی :

همگان معلوم است که در سال ۱۳۲۵ از هر طرف سروصدا بلند بود که در مملکت تورم و زیادهای پول موجود بوده و پول بیشتر از احتیاج در تداول گذارده شده و ازین سبب نیز قیمت اشیاء بلند رفته است. لهذا بر علیه این خطر تریببات ذیل اجرا گردید :

۱ / در سال ۱۳۲۵ کربیدیهای بانکی شدیداً تحت کنترل قرار گرفت .

۲ / از نشر پول جدید در سال ۱۳۲۶ خود داری شد .

۳ / از راه ازدیاد واردات موثر - شکر - بطرول - تیلجات و غیره بالغایه تورم رخت ذریعۀ دیو و توزیع فروش آن در تمام علاقها و مناطق مملکت از تورم پول جلوگیری بعمل آمد. چنانچه امروز کاربجائی رسیده است که از همه اطراف و اکناف مملکت شکایات بی پولی بلند است . یعنی امروزه ازین ناحیه کدام پریشانی محسوس نیست .

تاثیرات کم پولی ارفیعتهای زمین و خانه نیز اثر خود را بخشیده است چنانکه نسبت بدو سال قبل قیمت زمین و خانه پایان آمده و امروز عرضه زمین و خانه زیاد و تقاضای آن کمتر است . در بازار تجارت هم قلت پول حکمفرماست .

غایدهات تجارتی :

مقاد تجارتی و موسسات از سال ۱۳۲۵ تا کنون متدرجاً و دائماً روبه تنزل است بیلااس های سال ۱۳۲۵ کاملاً پریشانی آور است چه اکثر آ داد و ستد تجارتی بشورای های متواتری مواجهه گردیده بود . اما در سال ۱۳۲۶ وضعیت قدری بهتر است .

چون دیگر آن منافع بلند تجارتي رخت بر بسته ازين روقيم سهام موسسات پايان آمده و عرضه آن زياد و تقاضای آن بسيار محدود شده است . وزارت اقتصاد ملی متوجه است يك توازن در دادوستد تجارتي بر روی كار بيايد و از افراط و تفریط جلوگيري شود .

سياست گمر کی :

پوشيده نيست كه سياست گمر کی مملكت ما از هفتاد سال باینطرف نه مبنی بر تقاضای اقتصاد ملی بلکه بر پایه عايدات دولتی بنا یافته بود .

اینك حكومت اعلی حضرت پادشاه جوان و ترقی خواه ما در تحت ریاست مرد خبر خوا ، مملكت والا حضرت سپه سالار غازی صدر اعظم تئیر این وضع را حسب ايجاب اقتصاد ملی احساس و وزارت اقتصاد هدایاتی صادر فرمودند كه سیستم گمر کی مملكت بایست مورد تجدید نظر قرار گیرد .

به پیروی این هدایات وزارت اقتصاد ملی در وسط سال ۱۳۲۶ پروژه بحضور مجلس عالی وزراء تقدیم داشت كه خوشبختانه محل تصویب قرار گرفت و به صحنه حضور همایونی نیز مزین گردید . این پروژه بر پر نسب معافی محصول صادراتی و تجدید نظر بر محصول واردات مملكت از نقطه نظر اقتصاد ملی مستند است .

مطابق باین اساس محصول وارداتی بطرول و مرغیات و موتر لاری و پرزه جات موتر - بقرض - تبریع و تسهیل امور حمل و نقل كه رشتنه مهم حیاتی و اقتصادی ماست معاف قرار میگیرد و محصول وارداتی آن نوع اموائی كه طرف احتیاج عامه بوده و تهیه آن در داخل مملكت امكان پذیر نیست یا تخفیف مییابند و یا همانطور بحال خود باقی میماند ولی محصول وارداتی اشیاى لو كس از قبیل موتر سواری - اموال ابریشمی - زری - سكرت - عطریات و مانند آن روبره تزیید خواهد بود .

چنانچه به پیروی این سیستم در سال ۱۳۲۶ و هم در ماه حمل سال ۱۳۲۷ بر روی تعرفه های گمر کی تجدید نظری صورت یافته است كه بحالت اقتصادی مملكت بسیار مفید ثابت خواهد شد مطابق آن :

۱ / محصول صادراتی اشیاى ذیل بىكلى معاف گردیده -

الف) گياه باب از قبیل هنگك - شیرخشت - ترنجبین - ادویه بونانی .

ب) حق الامتياز فى جلد پنج افغانی قره قل .

ج) بادام كاغذی و سنگی - زبره ها - زرد آلو - فیسی - آلوچه - شفتا لو -

سیب - ناك آلو بخارای تازه .

- د / پشم اشتهری
ه / پوست بفته معمولی
۲ / محصول کمر کی صادراتی اشیای ذیل تخفیف یافت :
الف / پشم گوسفندی
ب / پسته
ج / فالین رنگ خام
د / انار
ه / پوست کبود دوبر - سیاه و تقراصل - دوبر بفته - تقر ووبر - دو بر بفته سیاه و کبود - بفته دمدار سیاه و کبود .
۳ / اشیای وارداتی ذیل از محصول بکلی معاف شده است :
بطارول - موتر لاری - روغنیات موتر - تسایر و توب و پرزه جات موتر .
۴ / اشیای وارداتی که محصول آن اضافه شده :
الف / موتر تیز رفتار
ب / چای
ج / تیل خاک
د / رخت اروپائی
ه / یکصد و چهل ونه قلم اشیای متفرقه وارداتی .
تطبیق این پروژه کمر کی در ظرف پنج سال مد نظر گرفته شده است تا تدریجاً عملی شود زیرا وضعیت بود جری و مالی مملکت اجازه نمیداد که یکسکندم صورت بگیرد . باید تذکر داد که حکومت با وجود مشکلات مالی محض از نقطه نظر بهبود اوضاع اقتصادی آینده مملکت فدویت بزرگی را در راه رفروم کمر کی قبول نموده است کیه در خور هر گونه تقدیر است .

امتیازات و انحصارات :

وزارت اقتصاد ملی چنانیکی در ضمن پروژه آزادی تجارت پشم که در تاریخ ۱۷ حوت ۱۳۲۴ بمجلس عالی وزراء تقدیم کرده بود در جوزای سال ۱۳۲۵ از مجلس عالی موصرف گذارش یافت بمجلس عالی وزراء عرض نموده بود که جهت نشو و نهای تجارت چکانه و سر مایه های کوچک باید زمینه و مید ان وسیع تری آماده شود و از طرف دیگر سر مایه های بزرگتر اطراف صناعت سوق و متدرجا امتیازات تجاری محدود گردد — بمتابت همان مفکوره

د کابل کالنی

نخست تجارت پشم و سپس تجارت پرزه جات موتر و بعد تجارت قره کئی را از سیستم امتیازی به اصول آزادی تجارت تبدیل نمود.

امروز غیر از شکر و بطرول و موتر دیگر همه انواع تجارت و وارداتی و صادراتی آزاد گذارده شده و موضوع تجارت امتیازی شکر و بطرول نیز در شورای اقتصادی مورد مطالعه و تجدید نظر میباشد.

تمرکز سرمایه در امور صنعتی :

صرف نظر از موضوع امتیازات ، برای تمرکز سرمایه در امور صنعتی یکسلسله اقداماتی بعمل آمده چنانچه برای این مقصد بعضی شرکت های تجارتی از قبیل اتحادیه شمالی و اتحادیه هرات به بانک ملی منضم گردید . و بعضی شرکت های دیگر یک یا دیگر ضمیمه شد تا سرمایه های بزرگتر بطرف صنعت سوق داد شود و جای آنها از طرف تجارت کوچک و سرمایه های متفرقه اشغال گردد .

مثلاً سرمایه بانک ملی در شروع سال ۱۳۲۵ از ۱۲۴۷۲۰۰۰۰ - افغانسی به ۲۴۹۴۴۰۰۰۰ رسید و در سال ۱۳۲۶ به ۵۵۳۶۴۱۱۱۱ - افغانسی ترقی نمود .

امور صنعتی :

در سال ۱۳۲۶ از سه ناحیه بطرف صنعت توجه شد :

- (۱) افزایش تولیدات : مثلاً اگر حاصلات سال ۱۳۲۴ نساجی ۱۰۰ قرار داده شود تولیدات سال ۱۳۲۵ مساری (۱۵۲) و حاصلات سال ۱۳۲۶ بانفج بر ۱۲۲ میباشد (در سال ۲۶ مشکلات تخنیک حاصلات را نسبت بسال ۱۳۲۵ کمتر ساخت) این افزایش از راه بهتر نمودن وضعیت صحنی و مالی کارگران بدست آمد و آن بقرار ذیل است :
- الف / توجه بامور صحت کارگران از راه ادویه و تنظیم شفاخانه و مجادله باملاریا و غیره .
- ب / افزودی معاش کارگران در سال ۱۳۲۵ به ۲۵ فیصد - اما چون در وسط سال مذکور بملاحظه رسید که نسبت به بلندمدی مواد ارتزافی این افزایش کیفیت نمیکند لهذا در زمستان سال ۱۳۲۵ شروع شد که ماده مهم ارتزافی کارگران یعنی آرد بقیمت مستقل فی سیر ۸ - افغانسی بدسترس شان گذارده شود چنانچه به تناسب تعداد فامیل و درجه از ۳ تا ۱۰ سیر در هر ماه بقیمت ۸ - افغانسی بدانها توزیع میگردد .
- از جانب دیگر در مواد بخته که از طرف فابریکه نساجی روزانه بعمله داده میشد جنبه کالوری غذا ذریعه دادن بعضی مواد اضافه بر سابق تقویه شد - بعلاوه یک کوآپراتیف

نمایندگان وزارت اقتصاد ملی در کنفرانس ها و اناس یعنی آقای عبدالحی خان عزیز معین اول وزارت اقتصاد و آقای داکتر عبدالروف خان - آقای عبدالغفور خان امینی و آقای عبدالرحیم خان نعت ریاست ع . ج عبدالحسین خان عزیز بدان کنفرانس شراکت نمودند . آقایان موصوف توانستند از نظریات مملکت خود در آنجا بخوبی حمله کنند . البته را بود این کنفرانس بعد مراجعت هیئت موردا شاعه گذاشته خواهد شد .

کنفرانس بین المللی گندم :

در سال ۱۳۲۵ و قتیکه مملکت بواسطه خشکسالی های بیابانی مواجهه به خطر فحطی بود وزارت اقتصاد ملی و موسسات اقتصادی بموقع آن در راه توریده غله افتدات لازمه نمود . و با وجود مشکلات زیان با همراهی حکومت امریکا موفق بتورید غله از امریکا شد و شاید آن اقدام موجب رفاهت عامه نیز گردیده باشد . اما و قتیکه زمستان گذشته خطر فحط مواد ارتزافی را بنا بر خشکی موجب شده . انوقتی که کنفرانس بین المللی گندم دروا شکنن تاسیس میشد افغانستان نیز در آن کنفرانس ذریعه داکتر عبدالروف خان اشتراک ورزیده و وزارت اقتصاد ملی بواسطه این پیش بینی که شاید فصل زراعتی مساعد بار نیاید برای افغانستان سهمیه گندم رامطالبه نمود . همانا از طرف کنفرانس مذکور همه ساله ۲۰ هزار تن گندم برای مدت پنج سال اعتبار داده شد که با افغانستان وارد شده بتواند . چنانچه قرار داد آن نیز امضاء شده و امید است از این ناحیه کمک خوبی برای رفع بحران مواد ارتزافی شده بتواند .

حمل و نقل :

از سنه ۱۳۲۵ تا وسط سال ۱۳۲۶ در مملکت يك هرج و مرج در امور حمل و نقل و مالد سوخت آن یعنی بطرول موجود بود . چنانچه کرایه از مزار شریف الی کابل به فی سیر ۱۲ افغانی رسیده بود و بطرول در بازار سیاه به فی کیلن ۱۰۰ - افغانی ولاری های مستعمل به فی عراده تا ۷۰ هزار افغانی خرید و فروش میشد . اینك افتخار داریم تذکر داده شود که این مشکلات دیگر وجودی ندارد و قیمت کرایه امروز از مزار شریف بکابل به ۳ و نیم افغانی فی سیر تنزیل نموده و بازار سیاه بطرول بطوری از بین رفته که امروز در کابل به فی کیلن ۱۲ - ۱۰ افغانی میباشد و هم معیار خرید و فروش ولاری از ۷۰ به ۲۰ هزار افغانی پایان آمده است .

تعیین خساک :

تعیین خساک نیز که دیروز به فی پیپ ۱۶۰ - افغانی بفروش میرسید امروز فی پیپ به ۶۵ / ۵۲ افغانی آزادانه دردسترس همه گذارده شده است .

دییوی تعاونی :

دییوکه در اول وهله به تنقیدات و مشکلات زیاد مواجهه بود اینک نه اینکه روز بروز اوضاع آن منتظم تر گردیده بلکه فعلاً بصورت یک ماشین اتومات در حرکت است امروز دیگر گمان نمیشود که شخصی از مفید بودن و تاسیس شدن بموقع این موسسه عام المنفعه انکار داشته باشد .

در بد و امر مشکلاتی که در پیش روی نشو و نما ی این موسسه واقع بود نه تنها محدود به عوامل داخلی بود بلکه موضوع کمی واردات رخت از خارج و بندشها و موانع حمل و نقل در هند نیز در آن تاثیر بسیار فراوانی داشت .

وزارت اقتصاد ملی در عرصه دو سال بکمک بانک ملی تمام جهان را از نظر واردات رخت تجسس نمود و در هر جا کمترین روزه و امکاناتی موجود شد از آن استفاده گرفت تا اینکه واردات و ذخائر رخت وسعت یافت .

بنی از امریکای شمالی - مکزیکو - برازیل - ایتالیا - المان و از اموال سندی چینائی و هواند و رخت هندی و روسی و از همه کنار گرفت و ازین ممالک در ظرف دو سال (۷۲۳۰۰۰۰۰) متر رخت برای دییو خریداری کرد . چنانچه حصه زیاد آن وارد و باقی در شرف توزیع است . البته این احصائیه شامل تولیدات نساجی داخلی و بافت دستی وطن که آنهم بدییو گرفته شده نمیشد بلکه همه رخت خارجی است .

افتخار داریم توضیح بدهیم که همین اموالی که خریداری شده و قتیکه بقیه آن نیز وارد گردد مصارف دو ساله مالکیت با در نظر گرفتن تولیدات نساجی داخلی تسکافوشده میتواند . بنا براین نگرانی که در سال ۱۳۲۵ در مملکت ازین ناحیه موجود بود دیگر وجودی ندارد .

قابل تذکر است که تمام این دستگام بزرگ دییو در ابتدا بدون سرمایه بدوران انداخته شده و در آغاز بانک ملی و موسسات مربوطه آن به دوبار مبلغ ۶۷ ملیون افغانی بدییو کرایدیت بلا منفعت دارند و بعد ها احتیاجات پولی دییو بکمک کرایدیت بانکها اجرا شد - اما امروز دییو بکمک کرایدیتی نیز احتیاجی ندارد .

بعضاً تنقید میشود که دییو منفعت زیادی گرفته است . بیهود نخواهد بود در اینباره توضیح شود که :

۱ - در روز تاسیس دییو فلت مال و عروج بازار سیاه بعد انتهای خود بوده ازین سبب دییو میبایست با قوت کم بایک عامل مددش یعنی بازار سیاه مقابله مینمود .

هرگاه دیپو در اول کار کسادهای رخت و یا املاکات واردات وسیع رخت را از خارج میداشت - مسلم بود که میتوانست در همان قدم اول ذریعه عرضه و توزیع زیاد رخت بازار سیاه و بلندی قیمتها را از بین ببرد - ولی متأسفانه این قدرت در آنوقت موجود نبود - پس اگر دیپو مال کم خود را بقیمت ارزان عرضه مینمود بصورت فوری محسوسترین آن اموال را جمیع و بازار سیاه را بیشتر توسعه میدادند .

بنابراین دیپو مجبور بود که با در نظر گرفتن فروش بازار سیاه شروع بعملیات مینمود و با توسعه واردات به پایان آوردن تدریجی قیمتها دست میزد .

روی همین احساس دیپو توانست قیمت رخت هندی را از ۴۰ و ۵۰ - افغانی به ۱۱ و ۱۶ افغانی تنزیل بدهد و یا چیت مکه سیاه را از ۱۲ و ۱۴ - افغانی فی متر به ۶ و ۷ - افغانی برساند . هرگاه وضعیت هجوم دکانهای آزاد چین را در تابستان گذشته با وضع دکانهای امروزی تطبیق بدهیم از روی انصاف و عدالت تصدیق خواهیم کرد که بجز همان راهی که دیپو رفته است طریق دیگری موجود شده نمیتوانست .

۲ - اگر دیپو منفعت نموده آیا این منافع همان منافعی نیست که ما آنرا از جیب محسوسترین کشیده و بصندوق مالی تحویل داده ایم ؟

هرگاه این منافع بمؤسسات و یا تجارت تقسیم میشد و یا حکومت آنرا ضمیمه بودجه خود مینمود شاید - مورد اعتراض میشد اما این عایدات نه ضمیمه بودجه مصارف حکومتی گردید و نه هم بمؤسسات و تجارت تنگه کرد بلکه بمؤسسات و تجارت اغلباً و اکثراً در توزیع رخت و اجراءات خریداریها و سایر وظائف دیپو - بصورت افتخاری کار نمودند حتی آنقدر زحمت کشیدند که در خور قدر دانی و تشکر است . پس در حالیکه منافع دیپو به تعمیر شفاخانه ها ، مصارف دارالماکین - تاسیس مکتب - باغ کودکان و انجمن ندوان و غیره امور خیریه و اجتماعی میرسد آیا جای انتقادی باقی خواهد بود ؟

حکومت نه تنها اینکه منافع دیپو را بمؤسسات اجتماعی وقف نمود بلکه سعی کرد که از یک خیر عمل خیر و مفید دیگری نیز بوجود آید - مثلاً وقتیکه یک حصه از منافع دیپو بدارالماکین تخصیص داده شد مجلس عالی و زرا تصویب نمودند بولیکه در دارالماکین جمع میشود آنهم بیکار نماند و در راه رفاه عامه از آن استفاده گرفته شود یعنی از پول بیکار دارالماکین باید در کارته ۳ دوسه خانه و ایوانهای کرائی ساخته شود تا اینکه از یکطرف رفع احتیاج اهالی بکرایه ارزان و مناسب فراهم آید و هم از جانب دیگر مردمان بیکار بکار مشغول گردند .

رأیور اجمالی اجرا آت مهمه سال ۱۳۲۶ وزارت اقتصاد ملی

تاسیس کسه عمرانی : رأیور اجمالی اجرا آت مهمه سال ۱۳۲۶ وزارت اقتصاد ملی

یکی از اقدامات مفید اقتصادی و عمرانی در سال ۱۳۲۶ عبارت است از تاسیس کسه عمرانی . کسه عمرانی در اثر ارشادات و توصیه های ذات اشرف ملو گدانه که در اینباره توجه و دلچسپی خاصی دارند به سرمایه ۳۰ مایون افغانی تاسیس شد . امید داریم این موسسه در عمران و رفع احتیاج اهالی کمک مؤثری بعمل آورد .

تجارت با روسیه :

بهمه معلوم است که از سال ۱۹۴۱ تا وسط سال ۱۹۴۷، بواسطه جنگ همومنی تجارت و مملکت ما با روسیه قطع گردیده بود . اینک خوشبختانه باین توجه مملکتین در سال ۱۳۲۶ تجارت فیما بین آغاز یافت گرچه قیم اموال روسی در بعضی حیثی برای ما مساعد نیست اما امید قوی میرود که در آتی نزدیک این داد و ستد بین مملکتین مانند قبل از محاربه توسعه بگیرد و به منفعت جانبین ادامه یابد .

موضوع جای :

در نیمه دوم سال ۱۳۲۶ مسئله جای و بلند رفتن قیمت آن خاطر وزارت اقتصاد ملی را متشوش ساخته و ابداً از بواجب پیشنها در وزارت اقتصاد ملی و تصویب مجلس عالی و مقام های اطراف تجارت کدابل وظیفه دار شد که در نزد مینه تواریه بجای داخلی فعالیت افوری شود . اینچنانچه اطراف تجارت برای این مقصد در مواضع تولید جای نماینده فرستادند و نیز در بیقراری جای نمودند . اینک چنانکه در نیمه اصناف تجارت خرابیهای شده به پیمانته و پایداری در واسطه خدمات افغانی (۸) و عموماً فزین داخل مملکت امین شود و امید داریم از این حیث نیز تا حد زیادی مشکلات رفع و بلندگی قیمت جای از این گرفته و رونق گیرد . عموماً در این زمینه فعالیت های زیادی در راه انداخته شد . این هم ناگفته نماند که خود تجار هم به توجیه یک مقدار زیاده جای اقدامات نمودند و گفتند که البته این اقدام تجار هم موجب فراوانی و تعدیل قیمت جای میباشد و در این مورد نیز امور خیریه :

وجود مشکلات مالی جمع آوری اعانه جات از موسسات و صرف آن در امور اجتماعی مخصوصاً در افغانی در سینه ۱۳۲۶ تا اینکه در جریان بود بلکه در آینده هم روزه بزرگداشت . چنانکه در سینه ۱۳۲۶ امور دارالامساکین و سفت یافته سرمایه خیریه بانک ملی هنور در پیشرفت و بهیچه میباشند از جمله خیریه بانک ملی در ظرف سال ۱۳۲۶ (۲۲) لغ بذیل را با امور اجتماعی پرداخته است .

د کابل کالنی

- ۱- برای تاسیس ونو سټه ميكاپ متو سټ ليله ونهاري
بوزارت معارف
 - ۲- اهانه برای تمديد نل آب شهر قندهار تاديه گردیده
 - ۳- پيسه انجمن خيريه نسوان
 - ۴- به دارالمساکين
 - ۵- براني تعمير وترميم يادگار مقبره شهدای ميوند
واما کن تاريخي بوزارت معارف تاديه شده است
 - ۶- امداد طلبه بي بضاعت جهت دوام تعليم هالي
آنها - شعبه مخصوصه در خيريه بانك ملي افتتاح
شده و بپاس معرفي وزارت معارف ماهانه مدد معاش
به آنها تاديه ميشود و اين شعبه همه روزه در شرف
توسعه ميباشد که در کابل از ان امداد شده است.
- ۷۵ / ۲۶۹۶۸ - افغانی
۶۴ / ۴۲۹۰۳۷۰ - افغانی
- جمله شد
- ودارائي خيريه بانك درسال ۱۳۲۶ بمبلغ (۳۶ ۲۸۵۲۳۷/۹۱) توسعه يافته که از انجمله
مبلغ (۴۲۹۰۳۷۰ / ۶۴) افغانی قرار فوق اهانه ها داده شده است و در صندوق
در اخير سال ۲۶ نقداً بمبلغ (۲۰ ۳۴۰۰۸۰ / ۷۹) افغانی موجود بوده و بمبلغ
(۱۱ ۶۵۴۷۸۶ / ۴۸) افغانی بخرید سهام بانك ملي - شرکت نساجی - شرکت برق
و شرکت سمیت سازی و اتحادیه کابل وسهامی اقتصاد وغيره بیکار انداخته شده که از منبع
عایدات سهام مذکور نیز سالانه واردات خبریه توسعه بیاید و قابل تذکر و قدر دانی است
که حکومت خیر خواه و ترقی پرور ما برای مقصد توسعه امور اجتماعی عایدات و واردات
خبریه بانکملی وسایر خبریه هارا از تادیه محصول مالیات بر عایدات معاف نموده است
و خبریه بانکملی نیز همیشه در امور اجتماعی پیروی از افکار بی خواهانه حکومت
نموده و در همه پلانهای اجتماعی حکومت سهم باری را گرفته است.
- توضیح ۱- بر علاوه مبالغ فوق شرکت ها و اشخاص تعهد بمبلغ (۱۳۴۱۴۰۹۴ / ۸۴)
افغانی را در خبریه بانکملی داده اند که سالانه تادیه خواهند کرد.
- این بود راپور جریان امور عمده اقتصادی و تجارتي درسال ۱۳۲۶ که جهت اطلاع
فاریب محترم تقدیم گردید.

اجراآت متفرقه قابل تذکره شعبات ریاست تجارتی

برعلاوه اجراآتیکه در راپور عمومی اجراآت وزارت اقتصاد ملی تذکره رفته اجراآت قابل تذکره وزارت اقتصاد ملی را که بمسئله شعبات ریاست تجارتی بعمل آمده ذیلاً بمنصه اشاعه میگذاریم :

الف- واردات و صادرات :

وزارت اقتصاد ملی از جهت توريد اشیاء مایحتاج سال ۱۳۲۶ مملکت و با لخاصه اشیاء طرف احتیاج عامه بوسائل لازمه باممالک خارج داخل تماس گر دیده تسهیلات لازمه را در توريد امتعه فراهم نموده است .
سهیمیه های وار دانی :

۱- سهیمیه شکر- در سال ۲۶ برعلاوه اینکه وزارت اقتصاد ملی در توريد سهیمیه باقیمانده ۱۳۲۵ اقدامات نموده بنا بر مرتفع شدن قبود کنترولی فروشات شکر درهند و تا زمان فرود آمدن نرخ شکرهند به معیار سابق از خریداری شکر آنجا منصرف و بیش از ویش برای خریداری شکر در برا بر امریکاء و روسیه اقدامات لازمه را اتخاذ و اخیراً بوسیله موسسات مربوطه دوهزار تن شکر از کوبا و ۲۷۵۰۰ تن از روسیه خریداری شده و متدرجاً بتوريد آن اقدامات بعمل می آید .

۲- سهیمیه بطرول هند :

در سهیمیه بطرول هند که عبارت از (۲۱۵۰۰۰) گیلن ماهوار بود به (۸۵۰۰۰) گیلن نزدیک بعمل آمده که مجموعاً ماهوار (۳۰۰۰۰۰) گیلن میشود و هم (۳۰۰۰۰۰) گیلن جهت توريد غله برای يك مرتبه سهیمیه داده شده بود برای توريد بطرول مذکور حتی المقدور وزارت اقتصاد به همکاری وزارت جلیله امور خارجه مشکلات عاید را مرفوع و بذریعه شرکت بطرول بتوريد سهیمیه مذکور موفق گردیده است .

۳- سمیت :

اخیراً وزارت اقتصاد ملی موفق شد پس از يك سلسله اقدامات جدی لایسنس توريد پانزده هزار تن سمیت را برای کار آمد کمیتهی موریسن نودسن و بعضی دواتر دیگر به دست آورد .

۱- توسط دواتر مربوطه اقدامات بعمل آمد تا افغانستان به نمایشگاه بین المللی پوست و چرم بازل شمولیت ورزیده و هم از اینجا احصائیه ها ، فوتو های کوسفندان قره قلی و صورت تربیه آنها و احصائیه های لازمه رابه شاغلی عیفی که موظف باشند اک درین نمایشگاه بودند ار سال شد تا بمرض نمایش قرارداد دهند - و هم به شرکت قره قلی هدایت داده شده که از هر قبیل عکس های تربیت کوسفندان راطور کلکسیون ترتیب نمایند .

- ۲- برای اینکه در تمام نمایندگی های افغانی از اشیاء نفیس پیدا و از مملکت وساخت فابریکها از قبیل قابلیجه - سنگ های متنوع الاوان رخام - مرمر - لاجورد - و نمونه پارچه های ساخت نساجی و قندهار و دیگر اشیاء گلدوزی و کار دستی جهت ملاحظه اشیاء افغانی بصورت نمونه موجود باشد بدو نفر مرمر بوطه هدایت داده شده تا اشیاء نفیس را بصورت نمونه تهیه کرده به نمایندگیهای مربوطه ارسال دارند .
- ۳- بساموسات خار جی راجع بقیام تجارت خویش مکتوباتی با اطلاع عالی عرضه داشته و برای تودیه و تصدیر مواد دست داشته خویش رسماً شرکتها و تجارتها را تشکیل داده اند . این وزارت از موافقت وزارت معر فی شرکتها و غیره بمرجع مربوطه آن بطور اختصار ارجح و بدون سکت اقدامات نموده است .
- ۴- جهت ترید اعلام صادراتی افغانستان چند فام ادویه جات نباتی بایلات و از کشور را که تاکنون صادراتی نداشته و مواد ضرورت ادویه سازی بود از پلوارک به امریکا فرستاده شده تا در صورتیکه بعضی از کشتانی ها بخریداری آن مایل باشند اقدامات بعمل آید .
- ۵- از جهت تاجیر به باغچه لایسنس لزوم جمع بصر بوطه با این امر باجه بموجب ذوات و مواسسات عملی که این وزارت به همکاری وزارت خارجه اقدامات دینی نموده است .
- ۶- از جهت دی ارجح به ترتیب و انتظام فروش میوه قندهار و تربیات امجد دی ارجح و به تاجار خشکبار قندهار مساعدت نمود تا شورای تجارتی تاسیس گردد در ثانی رئیس تجاری بامدیر (عمومی اطاق) در اینجا اعزام و در ضمن دیگر تربیات تجارت میوه خشکبار را طبق به مقتضیات اصول و حسابات تجارتی میوه قندهار اساستها شورای تجارتی او لایحه فروش متناظر در وزارت تهیه نموده بمرافعه اجزای آن نگذاشته و هم جهت آنکه قرض میوه خشکبار قندهاری بصورتی پیشی بفروش بگردد در تشکیل کمیته ای بکار آمدن تجدید نظر نموده این میوه خشکبار به فروش و فروشی را طبق خواستهای تجارتی و لایحه تشکیل بانک موسسه برای آون نموده که نفع و نقص آن به خود تجارت آن ولا تمام شده در بهبود آن موسسه صرفت مضامین نمایند و هم برای این که مضاف باغدار نیز محافظه گردد بانام باغداران مفاهمه بعمل آید تا یک کویر ارباب فروش باغدار تشکیل گردد .
- ۷- چنانچه میوه گوز که لایف نموده گوزا عنقریب ترقیب و جهت تطبیق رولایف قندهار فرستاده میشود .
- ۸- از جهت بصری این که رولایف تجارت میوه خشکبار در این بین این امر و زود مملکت اسلامی ماهر ق و باقیم شود از هر قبیل میوه خشکبار سفارشات افغانی در عراق قندهار شده تا به واسطه آن که میل بخرد آنرا داشته باشند از نمونه های مرمر و طلا توضیح و نظریات خویش را به اطلاع بدهند .
- ۹- از جهت بصری این که رولایف قندهار از دنیا میوه تر و خشک که از هر جنس و نسل که میوه خشک است از افغانستان در هر سال بخریداری گردیده چنانچه از جمله ۹۰ میلیون تا ۱۰۰ میلیون الی این حد برای حمل او به کیمبلیون متر آن وارد گمرک کابل و بقیه در لوش رولایف می باشد آنهم در بیدار نیست .

اجرا آت متفرقه قابل تذکره شعبات ریاست تجارتی

۹ - وزارت اقتصاد ملی از حکومت هند در حدود (۱۱۸۳۰۰۰۰) وارلایسنس بدست آورده و توسط دیوی تعاونی بتورید آتس اقدامات نموده چنانچه قسمتی خرید و تورید و قسمتی هم در شرف ورود است .

بعضی از وزارت اقتصاد ملی لجه و غم همیشه کلافه حمل و نقل و اخلاص ستم بایه های و خجسته و شکر و تیل خاک و ... ص معین دوم را اعزام نموده چنانچه بیک حذفی مشکلات حمل و نقل و انقلا و راحت میزدنم و به سبب شکر (۲۸۸۰ تن) و سبب تیل خاک (۱۰۰۰۰ تن) و سبب کلافه (۱۰۰۰۰ تن) و سبب ستم بایه های و خجسته و شکر و تیل خاک و ... ص معین دوم را اعزام نموده چنانچه بیک حذفی مشکلات حمل و نقل و انقلا و راحت میزدنم و به سبب شکر (۲۸۸۰ تن) و سبب تیل خاک (۱۰۰۰۰ تن) و سبب کلافه (۱۰۰۰۰ تن) و سبب ستم بایه های و خجسته و شکر و تیل خاک و ...

ن دوم در اواخر این سال آتس قاری معتمد مقرب خان مدیر عمومی تانیک ملی بایه های و خجسته و شکر و تیل خاک و ... ص معین دوم را اعزام نموده چنانچه بیک حذفی مشکلات حمل و نقل و انقلا و راحت میزدنم و به سبب شکر (۲۸۸۰ تن) و سبب تیل خاک (۱۰۰۰۰ تن) و سبب کلافه (۱۰۰۰۰ تن) و سبب ستم بایه های و خجسته و شکر و تیل خاک و ...

جبه مذاکرات با حکومت هند در دهلی اعزام نمود تا مشکلات حمل و نقل و انقلا و راحت میزدنم و به سبب شکر (۲۸۸۰ تن) و سبب تیل خاک (۱۰۰۰۰ تن) و سبب کلافه (۱۰۰۰۰ تن) و سبب ستم بایه های و خجسته و شکر و تیل خاک و ...

جدید را که از طرف حکومت هند از قرار فیور چهار آتس بر صادرات رخت وضع شده بود مرتفع سازد و بویسکه بنام آتس محصول تیل و سبب کلافه (۱۰۰۰۰ تن) و سبب ستم بایه های و خجسته و شکر و تیل خاک و ...

بعضی از وزارت اقتصاد ملی لجه و غم همیشه کلافه حمل و نقل و اخلاص ستم بایه های و خجسته و شکر و تیل خاک و ... ص معین دوم را اعزام نموده چنانچه بیک حذفی مشکلات حمل و نقل و انقلا و راحت میزدنم و به سبب شکر (۲۸۸۰ تن) و سبب تیل خاک (۱۰۰۰۰ تن) و سبب کلافه (۱۰۰۰۰ تن) و سبب ستم بایه های و خجسته و شکر و تیل خاک و ...

رخت صادراتی اقلیستان دفعی گردید و هم اجلاط داده شین تمام وال و سبب کلافه (۱۰۰۰۰ تن) و سبب ستم بایه های و خجسته و شکر و تیل خاک و ...

کراجی صادر گردد چنانچه حصه اول رخت مذکور از تاریخ ۱۰ دایم میسر برام کراجی حمل گردیده مقدار حمل شده تا اوایل خوت شهر آرا شده میباشد و هم حصه های اول بکامل نیز وارد شده و به سبب شکر (۲۸۸۰ تن) و سبب تیل خاک (۱۰۰۰۰ تن) و سبب کلافه (۱۰۰۰۰ تن) و سبب ستم بایه های و خجسته و شکر و تیل خاک و ...

و به سبب شکر (۲۸۸۰ تن) و سبب تیل خاک (۱۰۰۰۰ تن) و سبب کلافه (۱۰۰۰۰ تن) و سبب ستم بایه های و خجسته و شکر و تیل خاک و ...

مدیریت تدفیق و مطالعات ریاست تجارتی

مدیریت تدفیق و مطالعات که در ابتداء سرطان ۱۳۲۶ تاسیس یافته امورات تدفیق ترجمانی و یو فوراً انجام میدهد خلاصه اجراءات سال گذشته آن فراوانی است و آتس ۱۰۰۰۰۰۰

الف - شعبه تدفیق و مطالعات

۱ - این شعبه از یک طرف به تهیه و ترتیب معلومات تجارتی اقتصادی و غیره و از طرف دیگر پرداخته و حتی المقدور کوشش نمود تا معلومات فوق را بدست یابد و از جانب دیگر نشریات و مجلات مالک خارجه را تعقیب و تحت مطالعه قرار داده تا در حال لزوم طرف استفاده قرار گرفته بتواند علاوه از این به تهیه قوانین مقررات کتب مجلات اقتصادی تجارتی مالی و غیره مالک خارجه کوشش نموده تا روش اقتصادی و تجارتی را در تعقیب و در حال لزوم از آن استفاده بعمل آید و بتواند تا سبب کلافه (۱۰۰۰۰ تن) و سبب ستم بایه های و خجسته و شکر و تیل خاک و ...

۲ - تا بنیاد اثر مراجعه بعضی از مالک خارجه نسبت معلومات اوضاع اقتصادی و تجارتی و ملک قرار هدایت اولیای امور و راپورهای لازمه از قبیل و تهیه و تنظیم و توسط مقامات مربوطه و یا بشان غیر نموده شده است .

(ب) قسمت ترجمانی

امورات ترجمانی وزارت که مربوط این شعبه است با وجود اینکه تا پیش از این سرچشمه ای دائمی تا از اصول و قواعد کار نگرفته تمام الأوراق و ترجمه طلبی در این شعبه و احتیاج وزارت بود که از این رهگذر است تا مین نموده است .

دیپوی تعاونی

یکی از موسسات عام امانت که تقریباً از یکسوم سال باینطرف در ساحه اقتصادی وطن عزیز ما (افغانستان) تاسیس یافته دیپوی تعاونی است.

اینموسسه بدواً برای شکستادن بازارهای سیاه و بدست آوردن موازنه نرخهای باند رفته بود که بایستی بصورت موقتی به توزیع رخت اهلای مرکز و اطراف دور و نزدیک آن اجرا آتی بنماید. نظر باینکه یکسوم افراد فعال و صلاحیت داری در آن صادفانه خدمت کرده و زحمت کشیده اند رفته رفته طرف توجه مجلس عالی رفاه عامه واقع گشته و در سایه کوشش و رهنمائی های جلالتماب وزیر اقتصاد ملی بسط و توسعه یافته علاوه بر رختیاب تقسیمات پوره و حتی آرد - چای - روغن - نمک - صابون و غیره ضروریات مامورین نیز بان ارتباطی پیدا کرده. چون در سالنامه سال گذشته شرحی مبسوطی راجع به علل و موجبات روی کار آمدن و تشکیلات آن برای آگاهی عمومی منتشر نموده بودیم تکرار آنرا امسال بی لزوم دانسته تنهابه اظهار یک سلسله اجراءات و تغییرات تشکیلی آن میپردازیم.

عموم اجراءات این سال دیپورا لزوماً بدو قسمت منقسم کرده و تحت تحریر می آوریم:

قسمت اول تشکیلات:

تشکیلات دیپوی تعاونی در بدو سال ۱۳۲۶ تغییرات بزرگی را مواجه نشده و تقریباً بر وفق سال ۱۳۲۵ متشکل گردید ولی بعدها نظر به اینکه روز بروز فراوانی اموال محسوس گردیده و کارات نیز بکثرت نظم و ترتیب پیدا کرده بود فکر محدود ساختن دیپو حاصل گردید بنابراین از شروع نمودن این سال تشکیلات دیپو بشکل ذیل درآمد:

۱- دیپوی تعاونی مرکزی اعنی ریاست عامل:

شعباتی که اساساً بمقام ریاست تماس دارند:

مدیریت تحریرات - مدیریت عمومی محاسبه و کنترل - مدیریت عمومی کوپون - مدیریت توزیع - مدیریت خرید - مدیریت مامورین.

دیو تعاونی

- الف ۱- مدیریت تحریرات ۱-
شعباتی که به مدیریت تحریر مربوط میباشد ۱-
۱ - شعبه تحریرات
۲ - شعبه احصائیه
۳ - ماموریت اوراق
ب ۱- مدیریت عمومی محاسبه و کنترل ۱-
شعباتی که به مدیریت عمومی محاسبه و کنترل تعلق دارد ۱-
۱ - مدیریت محاسبه
۲ - مدیریت کنترل
۳ - مدیریت مال التجاره
۴ - ماموریت اجرائیه تحویلخانه ها
ج ۱- مدیریت عمومی کوپون ۱-
شعباتی که مربوط مدیریت کوپون میباشد ۱-
۱ - ماموریت شهری
۲ - اطراف
۳ - شعبه مبصریت
۴ - شعبه حساب احصائیه
تبصره - تحویلخانه کوپون هم مربوط شعبه اخیر الذکر میباشد
د ۱- مدیریت توزیع ۱-
شعباتی که به مدیریت مربوط است حسب ذیل میباشد ۱-
۱ - ماموریت اجرائیه مرکب از شعبات رخت مرکز - رخت ولایات - شعبه شکر - شعبه صابون و آرد و نمک
۲ - ماموریت محاسبه مرکب از شعبات رخت کوپونی - صابون کوپونی - شکر و شعبه کنترل
۳ - هیئت توزیع رخت
۴ - ماموریت حمل و نقل
۵ - تحویلخانه کوپونهای اجرا شده
ه ۱- مدیریت خرید و فرمایشها ۱-
شعباتی که به مدیریت خرید و فرمایشها متعلق است ۱-
۱ - شعبه داخله
۲ - شعبه خارجه و ترجمانی
۳ - ماموریت گمرکی

قسمت دوم وظائف :-

مقام ریاست عامل

ریاست عامل که عهده دار عمده ترین کارهای خرید و توريد مال و توزیع و فروش آنها و اداره سایر ریاستهای دیوی های ولایات میباشد تحت ریاست ع. ص. غلام حسن خان صافی که قبل از تاسیس دیوی در راس ریاست شرکت رشیا قرار داشت اداره میشود.

شخص رئیس عامل در بدو تاسیس دیوی بر ریاست این موسسه عزت قرار حاصل کرده و همچنان که در تاسیس و همکاری انداختن دیوی مصدر فعالیت های بی سابقه و شایانی گردیده بود امورات متعلقه دیورا تا ایندم بخوبی واطمینان بخش اداره کرده است.

دیوی های تعاونی ولایات که در سال گذشته امورات خود را بدون استیذان مرکز اجرا می کردند امسال آنها نیز با شقوق تفتیش های آنها که اکثراً عنوان ریاست را دارا میباشند بر ریاست دیوی تعاونی مرکزی ارتباط حاصل کرده و باین علت برای اداره آنها و به اعطای هدايات لازمه به آنها و به تنظیم و ترتیب تشکیلات و مراقبت اوضاع مامورین و کارکنان آنها امورات عدیده را عهده دار بوده و از انجام آن نیز بخوبی بدر شده است. فعالیت های مدیریت تحریرات و احصائیه :-

این مدیریت تحت اداره ص. عبدالصمد خان بقائی که قبل برین بشعبات حکومتی بحیث مدیر کار می کرد و از بدو تاسیس دیوی باین موسسه شمولیت حاصل کرده و در سال گذشته بشعبات خرید و توزیع بحیث مدیر کار مینمود اداره میشود. این شعبه که در اصل شعبه مربوط با لذات بمقام ریاست عامل و تمام اموریه که شخص رئیس بانجام آن اراده مینماید و کفایت اجراآت و امورات اساسی از قبیل تادیه هدايات و دستورات و ترتیب دستور العملها و مقررات لازمه میباشد.

مدیریت تحریرات در ظرف این سال علاوه بر وظائف عادی و جاریه خویش در بسا اموری که مربوط بنظام آوردن دیوی های ولایات و جریان امورات آنها برونق امور دیوی تعاونی مرکزی نیز مصدر کارهای مهم گردیده است.

در امسال بقرار فیصله و بلائیکه در آغاز تاسیس دیوی تعاونی وزارت جلیله اقتصاد کشیده بود اعزام دوهیئت تفتیش سیار برای واریسی به امورات دیوی های ولایات و جریان امورات آنها که تشریحات کارشان در فصل متعلقه خودش تحریر میگردد صورت گرفت طبعاً تکمیل مواد و ترتیب دستورات لازمه و هدايات اجرای کار که از مقام ریاست داده میشد از طرف این شعبه مرتب گردیده و به هیئتهای متذکره سپرده شده است.

دیوی تعاونی

موصوفه اجراءات حسابی و غیره مدیریت عمومی محاسبه را خوب و بی غلط تسلیم کرده و نظریه تحریری خود را در آفتاب بمقام ریاست دیو پیش کردند .

توزیع کوپون :

این شعبه یکی از شقوق مهمه دیوی تعاونی مرکزی است که تماما استحقاق بوره - رخت - صابون - آرد - چای - نمک و غیره ضروریات کوپونی اهالی راتمین و بیستم مصری که در وطن ما بی سابقه است کار سازی مینماید .

بدوا این شعبه بصورت ریاستی در دیو بزرگتر آقای عبدالملك خان اداره میشد و تقریبا بطور عمومی در مرکز و اطراف دور و نزدیک کوپونهای رخت تو زیع میگردد مخصوصا در قندهار - فراه و هرات بوره آنها بیستم متداوله کابل ترتیبانی گرفته شد پس آنتر که شقوق کوپانی رخت در ولایات و محلات موصوفه بد کاکین آزادی تبدیل گشته و مقصد آنکه از مرکز هم این اصول کوپانی برداشته خواهد شد همان بود که ریاست را ملغی و بیک مدیر بستی قناعت کردند. ولی نظر به ایجابات عصر و زمان و قلت بوره و مواد دیگری دوباره لازم افتاد که این شعبه توسعه پیدا کند اینست که فعلا همان مدیریت عادی بصورت یک مدیریت عمومی بزرگتر ع آقای سرور خان جويا معاون سابقه آن مربوط ریاست دیوی مرکزی اداره میشود و علاوه بر ترتیب کوپونهای بوره و رخت توزیع کوپونهای آرد مامورین و انتظام امور چای و غیره را نیز عهده دار است .

در سال ۱۳۲۵ در بدو تاسیس دیو کوپونهای رخت جدا گانه و بوره جدا بود بعد ها که اصول دفتر آن ترتیب درست و مصری تری بخود گرفت بهمان کوپونهای شکر در اثر استهائ ای جدا گانه که بد کاکین مختلفی دارد میشد سهمیه شکر رخت صابون و غیره به اهالی پرداخته میشد در امسال ۱۳۲۶ از اوائل سال تمامه میزان استحقاق شش ماهه توزیع و از میزان ۲۶ تا حوت سال ۲۷ کوپونهای مجده ماهه ترتیب گردیده از شعبه شهری برای اهالی داخله شهر و صفت فریه که مراد از نواحی اطراف شهر مانند زنده بانان - یوستین دوزها - قلمچه خمدان بی بی مهر و ده کییک و بینی حصار و کملوله پشته باشد نیز کوپون داده شد بجدول مرتبه مراجعه شود .

بصورت تقریبا یک شعبه کنترولی و حفظ اسناد گفته میشود کار کتان آن سه قسمت کتب اسنادی را که عبارت از فورمه های استحقاقیه (ورق های اساس) شهری - اطراف و مامورین باشد نگهداشته و بسته های رسمی مرسوئه و زارخانه ها را رسیدگی کرده در هنگام انقاز اصل و یا مثنی کوپونها - استحقاق اشخاص را جمع کنند و جدید و قدیم را معین و واریسی مینمایند و در تمام امور ممد و معاون دو شعبه اجراییه هستند .

د کابل کالنی

همین طور شعبه حساب و احصائیه حواله جات کویونی و اداره محاسبات آنها را بپیموده داشته ماه در ماه و سالیانه احصائیه هائیکه از اطراف یا مرکبه او برسد تدوین و بمراجعه تقدیم میدارد . این بود راپور مفصلیکه اجمالا از يك شعبه مهم دیوی تعاونی که مرجع نه اجم امور تماما اهالی و مامورین محترم کابل و شش کروهی بوده و هیچ کس از آن در دست نهی و نا خشنو بر نگشته است .

فعالتهای مدیریت توزیع :

مدیریت توزیع در سال گذشته بشکل مدیریت عمومی متشکل بود در این سال بمدریت شعبه تفیرشکل داده و تحت اثر ص غلام محمد خان فککور که قبل از شمول بدیو سکرتار وزارت مختاری اهل حضرت در بود - اداره میگردد .

این شعبه در ظرف این سال با وجودیکه در تشکیلات آن تا اندازه تقلیل روی داده است فعالیت شایانی کرده است این مدیریت که عهده دار کارات توزیع به اهالی و اطراف ولایات بوده و بنابر موضوع داد و گرفت جنسی و رسانیدن اموال بمقارن دارها در تمام نقاط و بهمه فراد میباشد بسی توجه و دقت را بکار دارد یکی از شعبات بسیار عمده و خیلی مهم اینموسسه بشمار م روده باین جهت درین شعبه از کاتب الی مدیر بایستی اشخاصی شامل شوند که مادیات و منافع شخصی را در هر حال فدای خدمت بجای و پاک نفسی خودها بنمایند - خوشبختانه این شعبه درین راه امتحانی خوبی داده و مورد اطمینان اولیای امور قرار گرفته چه وضعت نشان میدهد که درین شق ایثار لازمه بعمل آمده و مامورین مربوطه آن بزیر نگرانی آمرخویش بجوی از عهده کارات طاقت فرسا و خیلی مهم این شعبه به پاک نفسی و حسن رویه بدر شده اند درین سال توزیعات مزیدتری نسبت بسال گذشته ازین شعبه بعمل آمده است بکراف مرتبه شعبه احصائیه تحریرات مراجعه و حل مطلب شود .

فعالتهای مدیریت خرید :

این مدیریت تحت اثر ص نیاز محمد خان که قبل از شمول بموسسات رئیس بلدیة مشرقی بود اداره میگردد - مدیریت خرید در ظرف این سال فعالیت زیادی منبأب ورود بموقع مال و در عین حال برای رفع مشکلات بند شهابیکه در راه ورود اموال پیش میشود بعمل آورده است این شعبه طوریکه کراف مرتبه شعبه احصائیه تحریرات نشان میدهد نسبت بسال گذشته در هذ السنه به ورود مال موفقیت بیشتری را حاصل نموده است .

فعالتهای مدیریت مامورین :

مدیریت مامورین دیو در اواخر این سال تحت اثر ص نور احمد خان ستانک زائی که قبل ازین بد و ایر دولتی محبت حاکم کلان کار میکرد درآمد .

درین سال مدیریت مامورین که از یکطرف باجراآت یومیة خویش مشاغل داشت به تصفیه و تذکیر مامورین خویش نیز صرف مساعی بکار برده و اشخاص درست را انتخاب و بعضا افراد را که نسبتا وجود شان در دیپو مناسب دیده نمیشد از خود دور کرد و همکذا به ترتیب سوانح مامورین که در آینده به آن ضرورت احساس میشود کوشش کرد و رو بهمرفته وضعیت را بطور دلخواه مرتب و معین کرد و نیز با تصفیه بعضی اعلام محاسبات شخصیة مامورین پرداخته و تمام باقیات شانرا که بدمه افراد و مامورین باقیمانده بود جمع آوری و حصول نماید .

مدیریت خارجه و ترجمانی :

این مدیریت در اوایل سال ۲۶ متشکل گردیده و در راس آن آقای حبیب الله خان دفرح ، که یکی از فارغ التحصیلان لندن در امور اقتصادی و بانسکی میباشد - ایفای وظیفه مینماید . کرات این شعبه آن اجراآتی میباشد که ماقبل از تشکیل این شعبه ذریعة مدیریت خرید و فرمایشها اجرا میکرد و ولی اخیراً بهتر دیده شد این شق کار از شعبه خرید منفک و بشکل مدیریت جداگانه اداره شود .

با عموم اجرای آرد و هائیکه در خارج داده میشود ذریعة این شعبه مرتب گردیده و مراقبت میشود بد رستی و مطابق احتیاجات محیط خریداری و بموقع لازمه مواصلت نماید ترتیب انواع مکاتب و تلگرافات بزبان انگلیسی و حل و ترجمه آن چه مربوط بشعبه فرمایش ها و یا دیگر شعبات همه مربوط باین شعبه بوده و از جانب او اجرا آت شده است .

مقام ریاست تفتیش

ریاست تفتیش که در راس آن عاص خان محمد خان قرار دارد و قبل از شمولیت بدیپو بحیث معاون ریاست در شرکت اتحادیه کابل شمولیت داشت ایفای وظائف مینماید . بر همه گمان واضح است که در هر شعبه شق تفتیش آن یکی از حساس ترین شعبات بوده و در جریان و بانظام آوردن امور سهم بزرگی را دارا میباشد بالخاصه دیپو که کرات آنی و بی سابقه آن خوف تولید بسا خطرات مدتش را داشت بیشتر باین شق کاری خویش محتاج بود .

شعبه تفتیش دیپو در اینجا بارت خویش را بخوبی بازی کرده و برای رفع مشکلات بار ریاست عامل همکاری خوبی از خود بروز داد .

۱ - شعبه اداره تفتیش :

شعبه اداری تفتیش تحت آمرت محمد عمرخان که يك شخص فعال و دارای مهارت سر شار

- ۱- مراقبت از چگونگی اموال و تادیه محصولات گمرکی و تفویض اموال به نحو بلدران دیو و از روی دفاتر.
- ۲- مراقبت اموال و واردات، تحویلخانه ها و ملاحظه حواله جات و دوا و بریات عامل از روی دفاتر مرتبه .
- ۳- مراقبت خریداریهای مابه الاجتایج دیو و وضعیت و فرار دادی آنها از روی دفاتر مرتبه شعبه خربده علاوه برین شعبه در این سال به بسا امورات نفتیشیه کنار کرده است که ذکر آنها بطوالت انجامیده و باعث تصدیع میگردد بنابراین از تشریحات زائده خود داری بعمل آمده.

این شعبه در سال ۱۳۲۶ تحت آمریت س عبدالعزیز خان که قبلاً حبشیت مدیر مامورین دیوی مرکزی را داشت اداره میگردد.

مدیریت شهری علاوه بر اینکه از تادیه محصولات و مراقبت و روند اموال به تحویلخانه ها بازرسی کرده است با اجرا آت ذیل نیز متوجه بوده است -

- ۱ - واردی فروشات مغازه های مرکزی و اطراف ولایت کدابل از قبیل رخت - شکر - و نفع و غیره که رو به مر فته بیشتر از هشتاد موضع میشود با استثنای سایر ولایات که آنها از طرف ریاست عای جدا گانه اداره شده و مر بوط ریاست عامل میباشد -
- ۲ - مراقبت فرو شات دکانهای تیل خاک فروشی متعلق شرکت قند و بطر ول -
- ۳ - مراقبت اصنافی ها که از دیو و شکر میگیرند -
- ۴ - مراقبت خنیا از ان کابل -

این بود مجمعی از اجزای آن مربوطه این شعبه که روی هر فته در ظرف این سال بد رستی از طرف شعبه فوق و ارسی های آن بعمل آمده است که در خد مات خود این کارها از وظائف بسیار عمده و کار های خطای این شعبه بشمار می رود .

چون بالطبع برای آنانیکه در راه وظیفه اعمال و افعال میکنند و از مواقع و ماموریتهای

خود استقاره سوء مینماید و باینکه آن قبیل اشخاصیکه معامله داران دیو شناخته میشوند ولی برخلاف مقررات دیو مصدر اختلاسات و باگران فروشی میگردند. تا به جای یکی از نافذ ترین وسیله برای اصلاح کار میباشد چه سیاست جزائی دونه را بار می آورد یکی آنکه فاعل بار دیگر با آن عود نمینماید و دیگر آنکه غیر فاعل از اقدام به آن اجتناب مینماید.

این شق کار در دیو آنقسم قضایائی است که ریاست تفتیش در اثر تعقیبات سری و علنی خویش بیکشف اختلاسیون کویون ورخت و شکر و صابون و آرد موفق و در هریک از قضایای مذکور تعقیقات مفصلی کرده و نتایج تحقیقات خود را وقتاً فوقتاً به کمیسیون منتخبه مجلس عالی رفاه عامه تقدیم و از طرف کمیسیون موصوف مجازات لازم تعیین و تصویب شده و ریاست تفتیش آن تصویبات مجلس را بر آنها عملی کرده است.

تفتیش سیار :

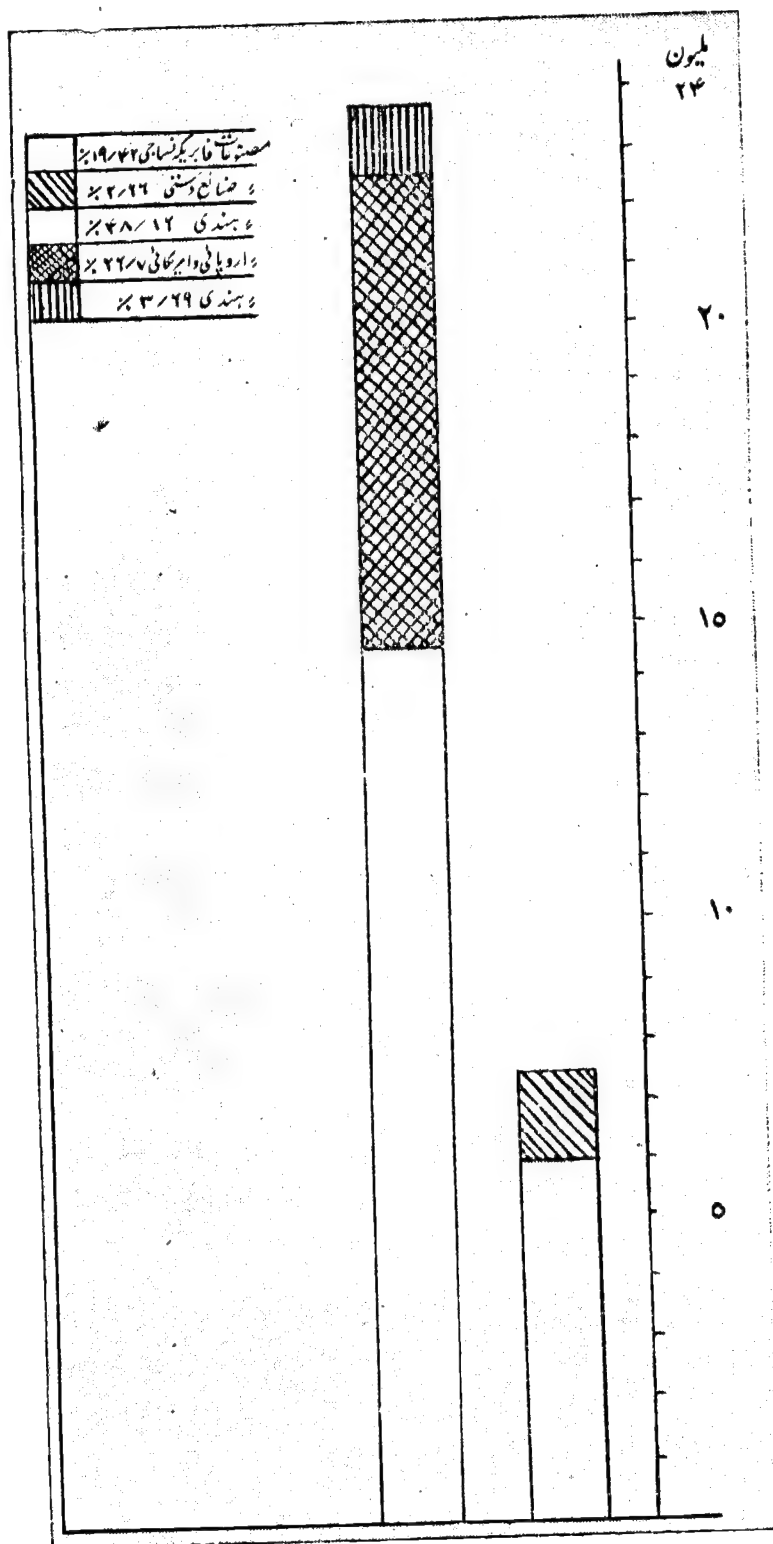
دییوی تعاونی از بدو تاسیس خود درین فکر بود تا عندالموقع برای بررسی از اجراآت دیوهای ولایات هیئتهای لازم را تعیین و اعزام دارد و برای عملی ساختن این معکوره در کتب فرصت بود و موقع مجتست تا اینکه در هذالسنه بهتعمیل این معکوره خود را قادر یافته و دوهیئت مرکب از اشخاص درست و پاك نفس و متمدن وزارت اقتصاد و شورای ملی و دییوی تعاونی را برای واری امور دیوها اعزام کرد. این هیئت بدو تفریق ذیل وظیفه دار ککرات دیوها گردید.

۱- هیئت تفتیش سیار سمت مغربی :

در راس این هیئت ع س عبدالعلیخان معاون دییوی تعاونی مرکزی قرار گرفته واری باز دید امور دیوهای مغربی اعزام گردید. این هیئت بکمال فعالیت ککارات تفتیش و تدقیق امورات دیوهای هند هار، فراد، هرات را انجام داده و اشخاصی را که در دوران ماموریت خود بافعال نادرست ارتکاب کرده بودند جزاء و آنانیکه ککارات خود را را طوریکه و جیب و طلبه وی تقاضا مینماید صورت داده بودند نوازش و مکافات داده و قرار اطلاع تسلکرامی که اخیراً از اوشان بدست داریم عملاً قریب اعزام مرکز گردیده و نتایج تفتیش خود را را تقدیم نمایند.

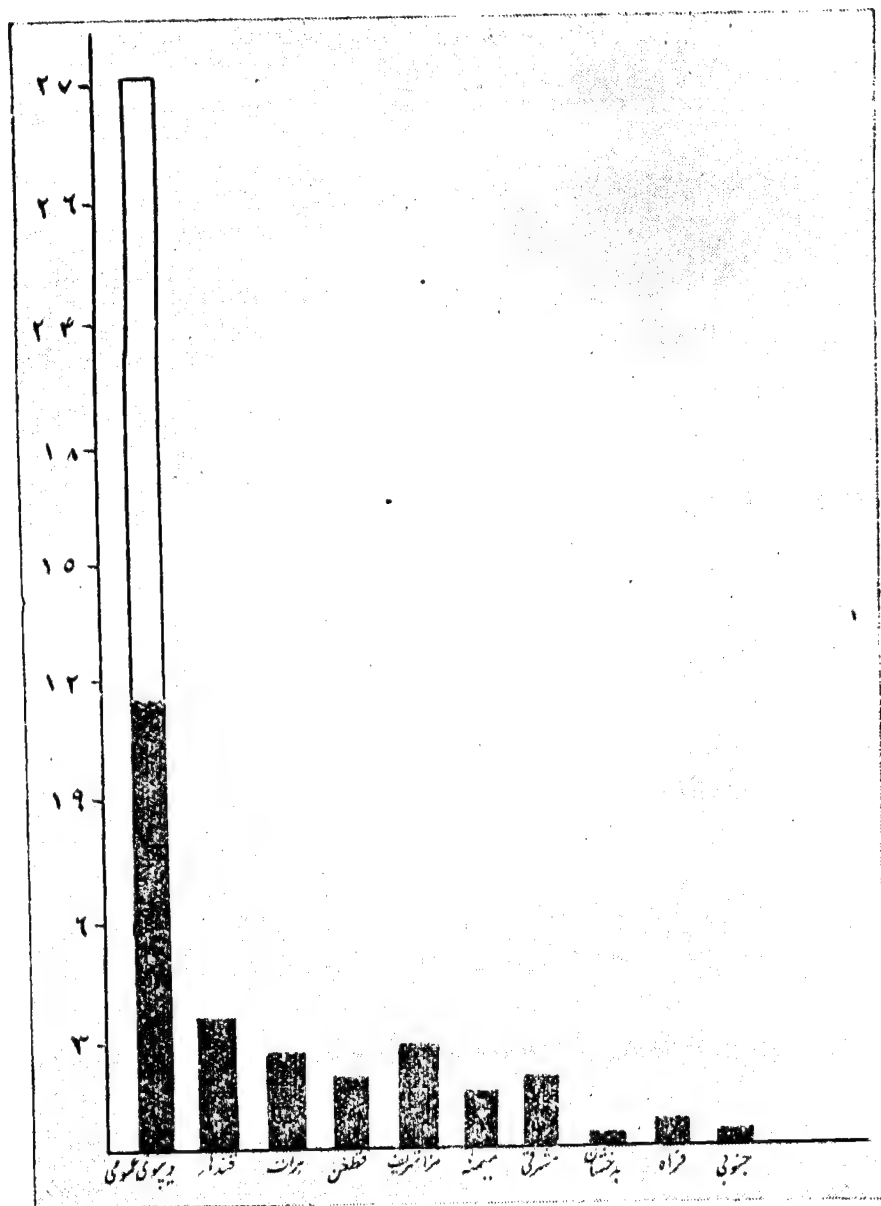
۲ - هیئت تفتیش سیار ولایات شمالی :

در راس این هیئت ص محمد موسی خان کاظم که قبلاً برین مدیر عمومی تفتیش بانک ملی بود مقرر گردید این هیئت نیز اعزام بصوب ماموریت خویش گردیده و مشغول بررسی امور دییوی آنجا میباشد توقع برده میشود این هیئت نیز بتواند ککارات را حسب مطلوب مرکز انجام داده و نتایج درستی را بیاورند.

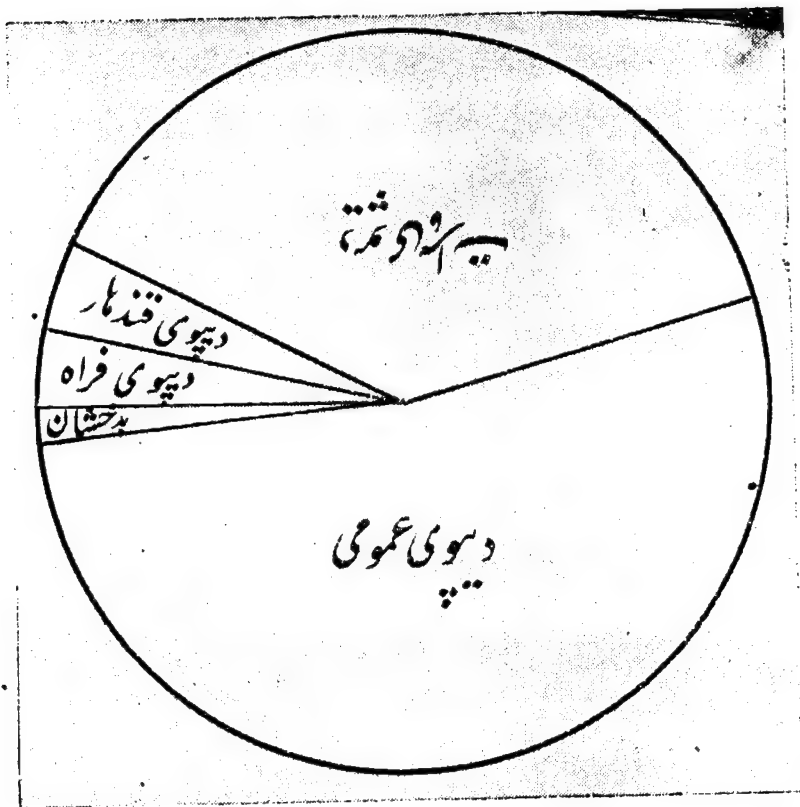

فصلیهت دیپو ماور توزیع خست به سال ۱۳۲۶

تشریحات	انواع آدابیت					ملاحظات
	کوبنی	آداو	کشی	دوانر	نظارت توزیع شای	
فصلیهت توزیع دیپو ماور	۳۵۲۸۷۲	۶۸۰۶۸۸	۹۷۹۲۰	۱۲۲۹۸۱	۱۱۳۲۱۲۶۳	توزیع دیپو ماور در سال ۱۳۲۶
م. ق. ن. ا.	۹۳۲۲۱۵	۲۲۷۱۱۲۰	۲۲۹۲		۲۲۱۱۱۱۹	م. ق. ن. ا. در سال ۱۳۲۶
م. پ. ر. ت.	۸۲۸۱۰۳	۱۹۳۷۸۲۳			۲۷۸۵۹۱۱	م. پ. ر. ت. در سال ۱۳۲۶
م. ق. ن. ا.	۲۴۱۷۰۰	۱۵۳۹۰۱۷	۲۲۱۵	۱۲۲۲۹	۱۷۹۹۴۰۱	م. ق. ن. ا. در سال ۱۳۲۶
م. و. ش. ر. ی. ف.	۳۰۲۵۷۶	۲۲۹۷۹۲۳	۷۸۰	۳۹۹۳	۲۸۱۲۱۹۳	م. و. ش. ر. ی. ف. در سال ۱۳۲۶
م. ر. ی. س.	۱۷۱۲۹۱	۱۸۸۲۹۵۸	۳۷۳۰	۲۲	۱۹۹۱۲۸۵	م. ر. ی. س. در سال ۱۳۲۶
م. ش. ر. ق.	۲۲۱۰۲۲	۲۲۲۷۰۲۲	۱۳۵۳۸	۵۴۹۹۵	۲۲۲۷۳۵۸	م. ش. ر. ق. در سال ۱۳۲۶
م. پ. ر. ت.	۱۱۳۳۸	۱۸۲۹۵۳	۳۲۸	۳۲۵	۳۰۵۱	م. پ. ر. ت. در سال ۱۳۲۶
م. ف. ر. ا.	۳۸۲۷۰۰	۵۸۵۳۲	۳۲۲	۸۱۷	۹۲۹۳۵۰	م. ف. ر. ا. در سال ۱۳۲۶
م. ج. و. ل.	۳۱۷۱۲۱	۳۱۷۱۲۱			۳۱۷۱۲۱	م. ج. و. ل. در سال ۱۳۲۶
	۳۵۲۸۷۲	۶۸۰۶۸۸	۹۷۹۲۰	۱۲۲۹۸۱	۱۱۳۲۱۲۶۳	

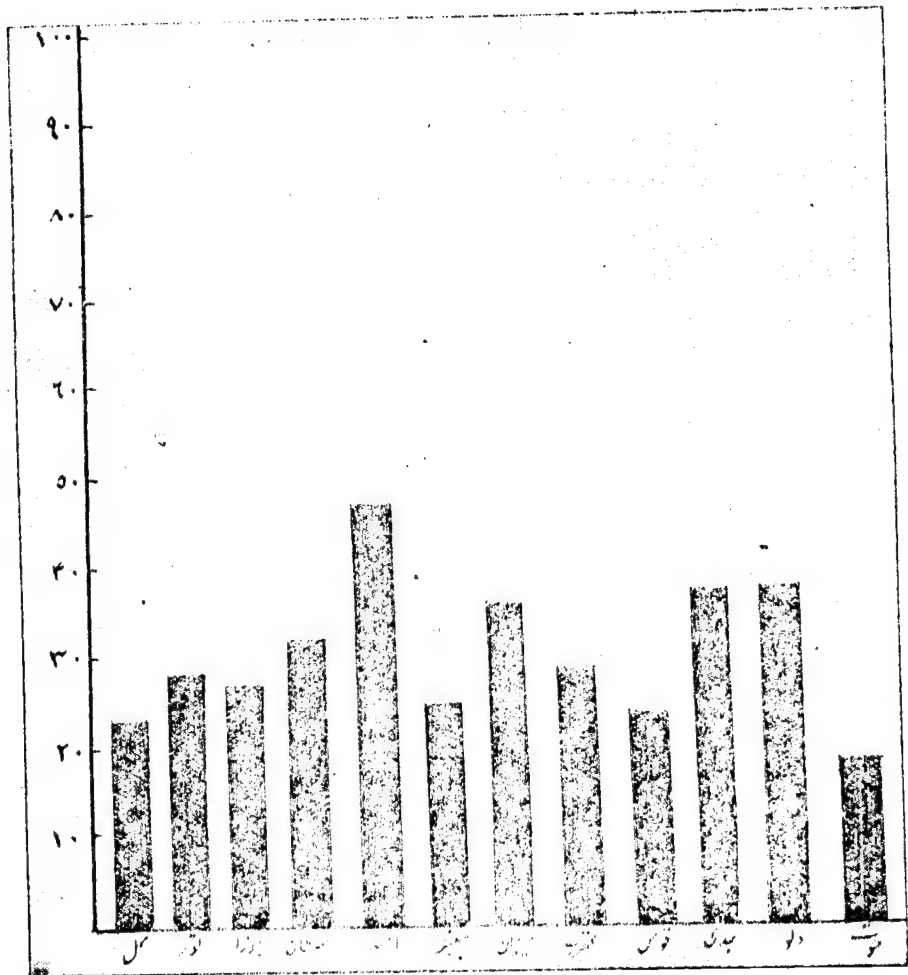

احصائیه توزیع کوپون رخت در سال ۱۳۲۶						
نمبر	تشریحات	انواع تاویلات کوپونی				ملاحظات
		متره ۲۴	متره ۱۲	متره ۹	متره ۶	
۱	پوشاک خانگی					
۲	پوشاک نظامی					
۳	پوشاک دولتی					
	پوشاک عمومی					
	پوشاک ورزشی					
	پوشاک صنعتی					
	پوشاک کشاورزی					
	پوشاک دریایی					
	پوشاک فضایی					
	پوشاک نظامی					
	پوشاک دولتی					
	پوشاک عمومی					
	پوشاک ورزشی					
	پوشاک صنعتی					
	پوشاک کشاورزی					
	پوشاک دریایی					
	پوشاک فضایی					

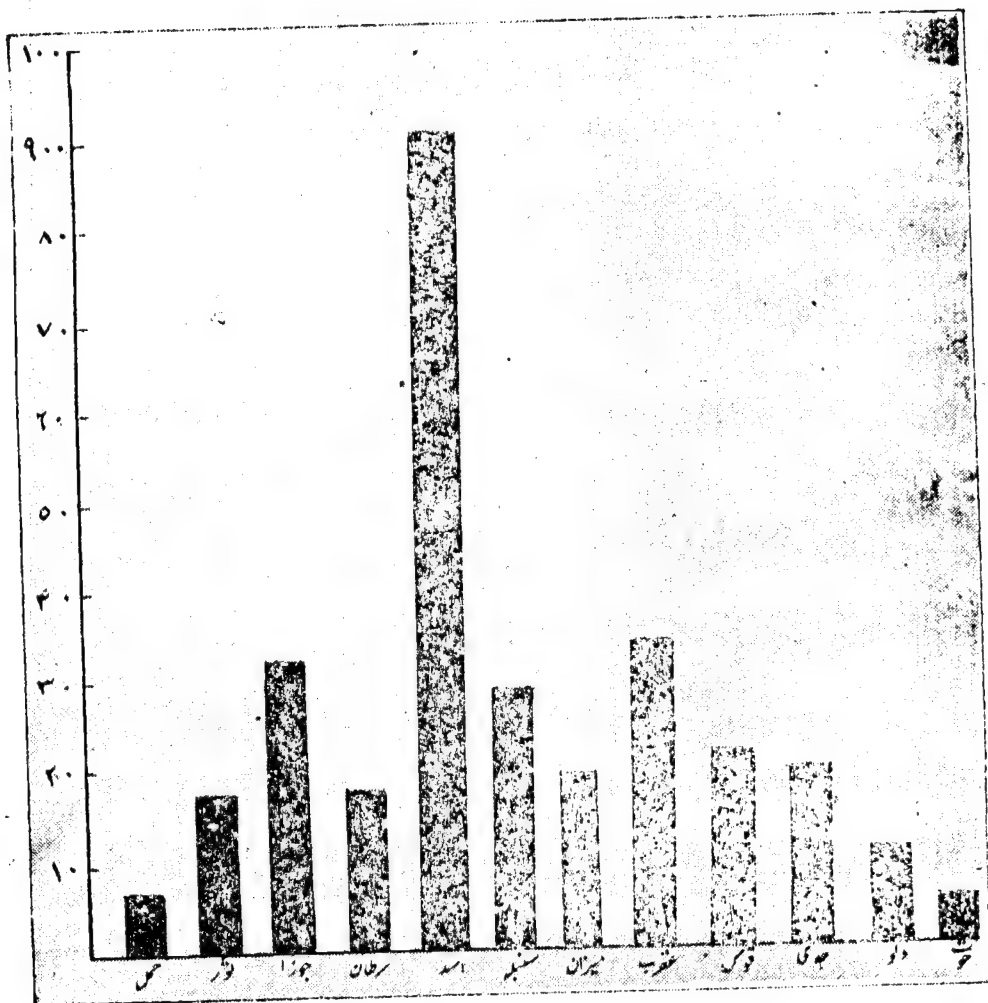
احصائیه قیامت لک از اذیت ای سال ۱۳۲۶ الی آخر حوت بحساب سنیر کابل

نمبر	مردم	انواع قیامت				میزان	ملاحظات
		کپونی	کالاه دوار	تولید و محال	صنعتی و غیره		
۱	میچ کابل	۱۴۲۴۵	۹۱۴	۵۷۱۱	۲۵۲۳	۲۳۳۹۳	
۲	...	۱۸۲۵۱	۱۱۵۹	۵۵۵۳	۳۲۳۱	۲۸۷۹۴	
۳	...	۲۰۵۴۸	۱۷۲۰	۲۱۹۴	۳۰۴۰	۲۸۱۰۲	
۴	میرزان	۲۵۳۱۲	۱۳۰۸	۲۹۰۰	۱۳۲۱	۲۱۹۴۱	
۵	اسد	۳۴۳۴۵	۲۰۸۷	۳۷۴۲	۱۸۹۶	۴۲۰۰۰	
۶	سنگ	۱۲۴۸۰	۱۱۵۴	۵۰۱۰	۸۹۷	۲۳۵۴۱	
۷	میزان	۲۹۱۴۵	۵۶۹	۳۲۱۷	۱۲۴۶	۳۴۶۸۰	
۸	عقرب	۲۳۲۳۲	۲۹۹	۲۰۱۷	۱۲۲۴	۲۷۸۸۴	
۹	توس	۲۰۹۱۵	۱۰۲۱	۱۴۷۲	۱۳۱۶	۲۴۷۲۸	
۱۰	جیدی	۲۸۲۲۰	۱۱۴۸	۳۵۱۴	۱۴۸۵	۳۲۳۲۷	
۱۱	دلو	۲۹۲۵۰	۱۴۱۴	۱۹۳۷	۱۳۷۸	۳۴۴۳۹	
۱۲	حوت	۱۲۲۰۴	۷۴۱	۱۹۱۵	۱۴۸۵	۱۶۷۴۵	
	جمیده	۲۷۳۲۶۳	۱۸۲۳۴	۴۱۵۸۲	۲۱۳۷۲	۳۵۴۵۵۵	

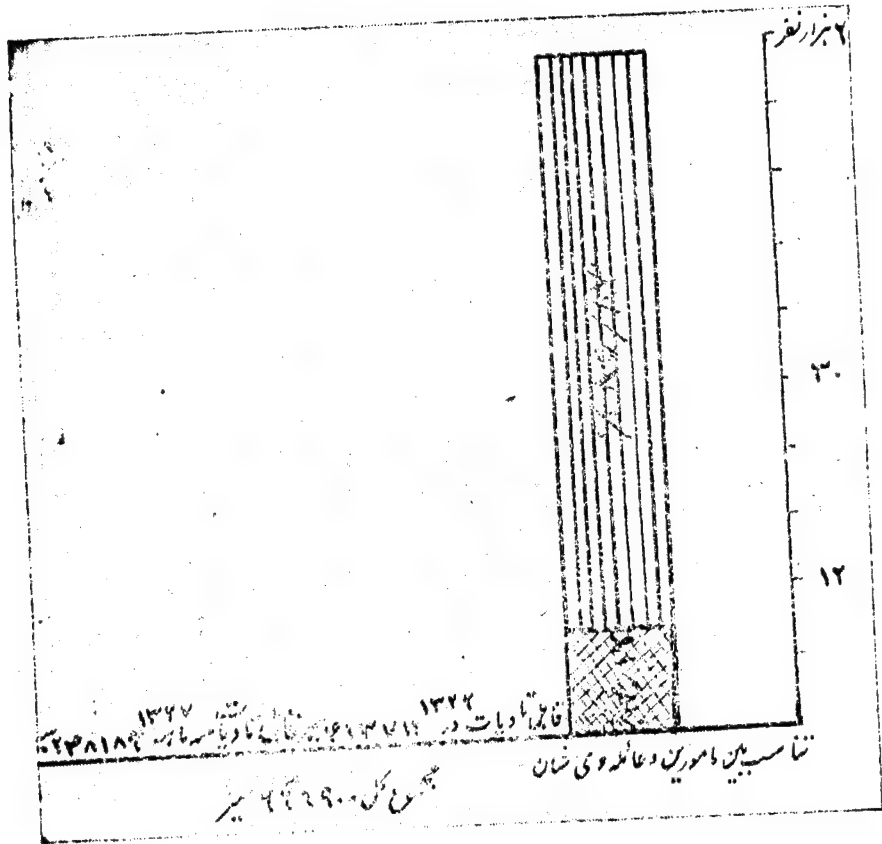
احصائیه تاویات صابون در سال ۱۳۲۶

نمبر	بروج	انواع توزیعات				میزان	ملاحظات
		کپونی	دوار	محالا	متفرقه		
۱	بج حمل	۶۳۳۵	۴۴۰	۲۷۷۵	کلیه
۲	تور	۱۲۲۵۰	۲۹۱۲	۲۰۰	۱۹۳۶۲	
۳	جوزا	۲۹۵۲۰	۴۲۶۱	۵۰۰	۳۳۷۸۲	
۴	سرطان	۱۳۳۵۰	۵۴۱	۵۰۰۰	۵۰۰	۱۹۲۹۱	
۵	اسد	۱۶۲۰۰	۷۴۳۸۴	۱۰۰	۹۰۲۸۴	
۶	سنبله	۲۴۴۱۲	۱۱۳۷	۲۱۳۲	۲۷۲۸۴	
۷	میزان	۱۲۷۱۷	۷۵۰	۱۷۴۷۷	
۸	عنقرب	۱۲۵۱۲	۲۰۲۷۵	۱۰۰۰	۳۳۷۸۹	
۹	قوس	۱۲۹۰۰	۵۱۵۰	۵۰۰	-۲۲۵۵۰	
۱۰	جیدی	۲۰۲۰۰	۵۷۵۰	۷۵۰	۲۱۹۲۵	
۱۱	دلو	۱۰۱۰۰	۵۲۰	۱۰۲۲۰	
۱۲	حوت	۳۱۴۳	۴۵۰	۱۸۴۰	۵۴۳۳	
	جمله شد	۱۵۹۲۹۱	۱۳۷۳۱۱	۷۲۳۲	۵۹۸۵	۳۰۹۱۲۰	

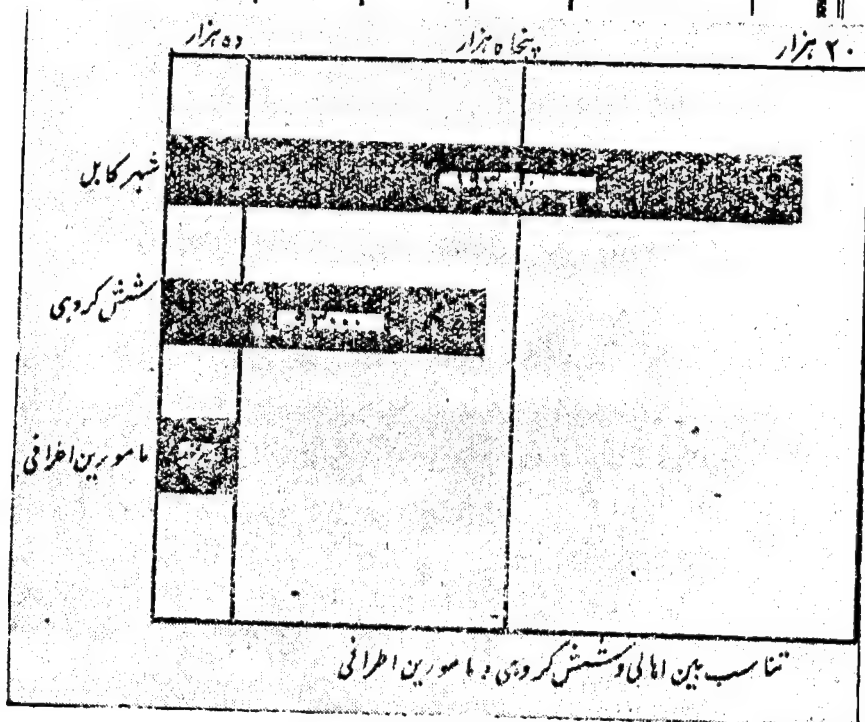
احصائیه تاویات کوپون آرد برای مامورین وزارت خزانہ مادر سال ۱۳۲۶

نمبر	تشریحات	مامورین				آرد قابل ادایہ پنج ماہیہ ۱۳۲۶
		شعبہ		اسطافی		
		تعداد کوپون	تعداد نفر	تعداد کوپون	تعداد نفر	
۱	وزارت حربیہ	۱۳۵۸	۱۲۰۴۳	۱۱۷	۱۰۵۲	۱۳۰۹۷
۲	خارجہ	۱۰۴	۸۷۸	۳	۳	۸۸۱
۳	داخلہ	۲۱۳	۱۵۸۷	۱۸	۱۸	۱۶۰۵
۴	معارف	۷۸۳	۵۶۳۶	۷۴	۱۰۵	۵۷۴۱
۵	مالیہ	۳۰۰	۲۳۷۱	۹۷	۱۰۵	۲۴۷۲
۶	اقتصادی	۶۳۹	۵۰۸۳	۱۶	۳۸	۵۱۲۱
۷	معدن	۵۵	۴۲۲			۴۲۲
۸	عدلیہ	۴۴	۶۰۵۹	۸	۸	۳۲۷
۹	مخابرات	۲۳۷	۱۸۴۶	۸	۸	۱۸۵۴
۱۰	صحتیہ	۲۲۵	۱۷۸۰	۸	۱۶	۱۷۹۶
۱۱	قواعد عامہ	۴۳۰	۴۲۹۲	۳۹	۸۴	۴۳۷۸
۱۲	دربار	۳۹۷	۲۲۵۴	۹۱	۳۹۲	۴۰۴۲
۱۳	ریاست زراعت	۱۸۹	۱۷۳۷	۲۶	۳۱	۱۷۶۸
۱۴	صدارت عظمیٰ	۲۶۷	۲۳۵۰	۱۶	۲۶	۲۳۷۲
۱۵	ریاست لیدیہ	۳۵۱	۲۴۱۳	۳۴	۳۲	۲۴۴۷
۱۶	مرستون	۲۷	۱۰۳			۱۰۳
۱۷	شورا	۳۲	۲۷۵			۲۷۵
۱۸	اخیان	۴۳	۴۲۸	۴	۴	۴۳۲
۱۹	دارالتحریر شاہی	۵۰	۴۸۲	۶	۶	۴۸۸
۲۰	حمل و نقل	۱۰۲	۸۱۳			۸۱۳
۲۱	ولایت کابل	۳۶۱	۲۸۷۴	۳۳	۳۵	۲۹۰۹
۲۲	بانک ملی	۲۲۸	۱۷۳۶	۵	۵	۱۷۴۱
۲۳	ریاست طبہ عامات	۵۴۴	۳۶۲۸	۲۱	۳۵	۳۷۰۳
		۷۸۰۹	۵۶۸۳۲	۶۲۱	۲۰۰۷	۵۸۱۳۹
						۴۱۳۷۱۱

احصائے توزیعات کوپون شکر بہ مالی کابل در سنہ ۱۳۲۶

نمبر	تشریحات	تعداد		ملاحظات
		تعداد کوپون	تعداد نفر	
۱	نواحی شہر	۱۸۱۴۲ قطعہ	۱۲۱۳۷ نفر	۹۹۲۸۲
	سہیلیاں	۱۴۷۰۲	۱۰۹۳۳	۹۳۸۹۰
	۲	۳۲۸۴۲	۲۳۰۷۰	۱۹۳۱۷۲
۲	باہی شش کروہی	۲۱۰۰۱ قطعہ	۱۱۲۷۲۲ نفر	۹۳۲۴۵
۳	مامورین اطراف	۳۱۴۹	۱۲۳۳۲	۱۰۰۲۰
		۵۲۹۹۲	۳۵۵۵۵۸	۲۹۲۸۳۷

امور فوائد عامه

مدیریت فوائد عامه هزار شریف :

۱۱ - کوتل چیچل که يك کوتل صعب المرور واز قسم تابعه سنگ و مربوط حكومتی دره صوف بوده برای مستعد شدن عبورو مرور موثر طرف توجه واقع و از يكطرف از سه سال بایشطرف كار سرنك پرانی آن جاری واز دیگر طرف حصص خام كاری آن ازیل برق الی کوتل چیچل و از کوتل الی قریه دهی که مسافه (۹۲) میل فیلا تسکیل و جنگله هم فرش گردیده در سال جاری كسار کوتل مذکور هم خاتمه یافته و در حال احضار جم غفیری از مامورین ملكی وصاحب منصبان ارشد عسکری و معاریف فومی کوتل مذکور افتتاح و به آن نسبت حكومت دره صوف که يكوضع حاصل خیز و علاوتاً معدن بزرگ سنگ ذغال در آن موجود است بهزار شریف اتصال یافت .

۱۲ - مكتب احضاریه هزارشریف یکی از جمله پنج باب مكاتب متوسط لیلی و نهاری جدیدالتاسیس بوده که در سال ۱۳۲۵ در مجلس وزارت معارف و کیمسیون عرفانی تاسیس آن تصویب شده چنانچه بودجه آن ترتیب و مامورین وظیفه دار آن تعیین گردیده مكتب مذکور بتاريخ ۱۶ تور هداسته افتتاح شده است .

مدیریت فوائد عامه ولایت جنوبی :

۱ - بین شهر جدید گردیز نظربه نقشه مرتبه که به منظوری وزارت فوائد عامه رسیده خیابان وسطی شهر که دارای دوجاده و باغچه ها بوده و به اسم ظاهر شاهي موسوم است به عرض (۳۶) متر افتتاح و بك اندازه كار شده .

۱۲ - تعمیر مدیریت مضاربات که نظربه نقشه عمومی شهر تثبیت کرد یده كار آن احداث و بك اندازه به تهداب و سنگ كاری آن كار شده .

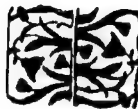
۱۳ - حسب نظریات مقامات صلاحیت دار به نسبتیکه سرك بین خوست و گردیز به امتداد کوتل سرونئی و كوه های غندی منكبیل عبور یافته بود سرك مذکور به نسبت كوه های مرتفعه مذكوره باعث اشكالات تردد عراده هامی شد بر علاوه در موقع زمستان نسبت ارتفاع كوه ها زیادت مسافه سرك مذکور عبور و مرور عابرین و موتر ها به مشكلات مواجهه بود برای اینکه این همه اشكالات رفع شوده يك سرك جدید از مرکز گردیز بحصه سته كنده و بطرف خوست توسط مهندس جدیداً احداث و نشانهای سرك مذکور تثبیت و كار آن به سرعت جار یست .

د کابل کالنی

- ۱۴- کار تعمیر مسجد جامع شریف نو خوست جدیداً شروع و تهداب آن گشاداشته شده در پیشرفت کار آن اقدامات سریع از طرف شعبه مربوطه آن جاری است .
- ۵- يك تعمیر برای نشیمن علاقه داری تریزائی در حصه منطقه علمبشر و متصل آن تعمیر يك کدام اصولی برای حاصلات شعبه املاك شروع و کار ابتدائی آن در جریان است .
- ۱۶- کار های نیمکاره مکتب ابتدائیه اسماعیل خیل و باغ جدید ملحقه آن شروع گردیده است .
- ۱۷- کار های باقیمانده مسطح شفا خانه جدید شروع شده است .

مدیریت فوائد عامه حکومت اعلای بدخشان :

- ۱۱- سرك موتر روید خشان که در دامنه کوه ها و شبله ها واقع بود نظر بعوارض و مشکلات طبیعی همه ساله اصلاحات و ترمیمات زیاد بیکار داشته که در سال جاری نیز به اصلاحات و ترمیمات آن و تجدید بلها اقدامات و فعالیت زیادی بعمل آمده تا يك اندازه برای عبور و مرور موتر سهولت زیاد فراهم شده است .
- ۱۲- يك سرك جدید بناحیه تیشکان از حصه یل ظفرالی یل طوطی که تقریباً پنج کیلومتر مسافه ادربر میگردد بقرار ملاحظه و هدایت مهندس تسطیح سرك مذکور در هذالسنه انجام و سنگ کاری و یکجسه سرنک پرا فی آن نیز تکمیل شده که به اثر ورود زمستان کار کمی آن باقیمانده که خدا بخواهد کار باقیمانده آن در اوائل سال ۱۳۲۷ تمام پذیرفته خطرات هردو یل مذکور بیکسلی رفع و تردد موتر به آسانی خواهد شد .

امور وزارت صبحیه

۱ - شورای عالی صبحی:

قبلاً بلك مؤسسه مهمی در وزارت صبحیه بنام شورای عالی صبحی تاسیس و مقررات آن نیز در معرض اشاعه گذاشته شده بود. این مؤسسه تا اوائل سال ۱۳۲۶ حسب لایحه مرتبه بوظائف خویش رسیدگی نموده و تصاویر آن تحت اجراآت فرار داده می شد. چون اخیراً بلك دسته پروفیسران جدید استخدام و کرسی های شعبات مختلف فا کولتہ طب به ایشان سپرده شد وزارت صبحیه جهت بهبود و ترقی امور و وظیفه شورای صبحی جمیع پروفیسران کرسی دار فا کولتہ طب را نیز در بن مجلس حصه داده و چون این ترتیب باعث اصلاحات و تمذیلاتی در لایحه وظائف شورای صبحی نیز می گردید تمدیلات مزبوره به اتفاق نظر اعضاء شورا (باشمولی اعضاء جدید) صورت گرفته و حسب دعوتی که از طرف وزارت صبحیه داده شده بود روز ۲ سرطان ساعت ۲^۱/_۴ بمد از ظهر مجلس شورای عالی صبحی تحت ریاست وزیر صبحیه دائر و وزیر موصوف بیانیہ مبنی برین اجتماع و اهمیت آن ابرار و در عین زمان اهم موضوعاتی را که بایست از طرف شورای عالی صبحی مورد مذاکره و توجه واقع شود توضیح نمودند که ما برای اطلاع خوانندگان گرامی مفاد نطق جلاالتاب معززی الیها را که حاوی مفاد تاسیس شورای مزبور میباشد با باقی جریانات آن ذیلاً مینگاریم:

حضرار گرام!

گرچه از تشکیل بخش صبحی مملکت بنام وزارت صبحیه بیش از چند سالی نمیگذرد اما با کمال صراحت عرض کرده می توانیم که توجهات گرانمایه حکومت مانند اینکه در سائر رشته های دولت معطوف بوده در ترقی این شعبه تأثیر عمیقی افکنده و در ظرف این سال های محدود محرك بزرگ پیشرفت های مهم آن گردیده است و ولی هر قدر اینکه از نقطه حرکت خویش در تشکیل شعب صبحی دور شده می رویم، افق اجراآت و وظائف ماوسه تنری انکشافات تازه اقدام های جدی تری در برابر ماعرض اندام کرده و ما را برفعالیت و انهمتک بیشتری وادار می سازد: ازین است که در راه انجام چنین آمال و وظائف بزرگ، می خواهم همیشه از افکار تازه و جوان ذواتی که در مسدک شریف طبابت انتساب پیدا کرده و در هر کدام از شعب متمدد و مختلفه آن چه از رهگذر مسایل فنی و چه از جهات اداری آن ملکه و مهارت و تجارب عمیقی اندوخته اند، استفاده حاصل کنیم و آن هارا بانظریات و پروژه و منظور های

د کابل کالنی

که برای حسن ترقی تشکیل صحنی مملکت داریم بیکار اندازیم تا خدا بخواهد در انجام وظائف خویش فائزانه ام بوده و خدماتی را که در مقابل شاه و مملکت به عهده داریم ادا کرده باشیم این است که بهمین منظور شورای عالی صحنی را تشکیل کردیم تا در مجالسی چند از آراء و افکار دکتوران و متخصصین خویش استفاده کنیم من درین حصه به نمایندگی مقام وزارت صحنیه اعتراف میکنم که اعضاء شورای عالی صحنی تا این مدت بادلچسپی و حسن عقیدت با ما معاونت کرده و موجبات رضایت وزارت صحنیه را فراهم ساخته میباشند ، چون اخیراً یک دسته از ذوات پروفیسوران فرانسوی علی التوبه وارد وطن ما گردیده و در ساعات متعدده تدریسی پوهنخی طب با برادران ترکی کرسی گرفته اند خواستیم ایشان را نیز در شورای عالی صحنی حصه دهیم و از مشوره های مهم آنان هم مستفید شویم همین اکنون ذوات پروفیسوران نامبرده که لایحه شورای عالی صحنی را قبلاً مطالعه نموده اند در اینجا حضور بهم رسانیده اند و بوزارت صحنیه وعده داده اند همکاری های خویشان را در حل مرام و مقصد شورای عالی صحنی و سائر معاونت با وزارت صحنیه دریغ نمایند . ماشهول این همکاران جدید را بر سائر اعضاء موفرشورای عالی صحنی تبریک گفته و آرزو مندیم همه بایک آینده آل مقدس که عبارت از جستجوی طرق و وسائل ترقی امور صحنیه مملکت حسب مرام حکومت بخواه باشد بر غور و مشوره در موضوعات پیشنهاد شده آغاز نمایند و مقصود تشکیل شورا را با حسن صورت برآه اندازند .

برای آنکه مجلس شورای عالی صحنی از موضوعات مهمه که عملی نمودن آنرا وزارت صحنیه نسبت بسائر امور صحنیه مملکت اهم تر میدانند مطلع بوده و در اطراف هر کدام تجویزی را فائیل شوند عناوین مزبوره را ذیل تذکار و ضمناً وانمود میسازیم که وزارت صحنیه قبلاً درباره هریک از آنها اجراءات زیادی بیکار برده و اکنون هم آنها را روی دست اجرای خویش گذاشته است ، اما بدعاظ اینکه درین رشته ها نتایج خوبتر و بهتری بدست آمده و خدمت مناسبتری در راه صحت افراد مملکت توانسته باشیم آنها را باسواقش به مجلس محترم رویت میدهم . بدیهی است بعد از غور و بحث هریک از فقراتی را که اعضاء مجلس عملی نمودن آنرا لازم تر بدانند تصویبی دران مورد خواهند نمود .

- ۱ - موضوع پلان پنج ساله ۲ - مجادله با ملاریا ۳ - مجادله با سفلیس ۴ - مجادله اسل
- ۵ - مجادله با تراخوم ۶ - موضوع جذام و جذامخانه ها ۷ - مسئله تدوین احصایه های طبی
- ۸ - تعلیماتنامه مجادله با کولبرا ۹ - تعلیماتنامه جذامخانه ها ۱۰ - تعلیماتنامه امراض ساریه
- عموماً (از نقطه نظر وظائف بین المللی و عملی نمودن آن در داخل مملکت) ۱۱ - مسئله

تعیین بست پرسونل ولوازم بستره شفاخانه های مرکزی و اطراف از ۵۰۰ الی ۲۰۳۰ بستر،
۱۲ - موضوع تاسیس کودکان و شفاخانه اطفال - ۱۳ - موضوع موزه صحتی - ۱۴ - موضوع
جلوگیری از اعتیادات مضره (توکسیکو مانی و توکسیکو من) و ترتیب تعلیماتنامه آن
۱۵ - موضوع تورید، ذخیره، توزیع و رسانیدن ادویه به شفاخانه های مربوطه
اکنون وابسته به نظریه مجلس است که کدام یک از این موضوعات را زودتر قابل اجرا میدانند
و چه پروژه برای عملی شدن آن می بینند و از تصحیح به همان اساس رفتار نمود و در انجام
آن وارد ساحه اقدام و عمل گردد.

در پایان نطق مذکور درباره هر يك از فقرات پیشنهاد شده، تشریحات مفصلی از جانب
شیاغلی جلال الدین خان طرزی معین صحتیه داده شد و اجرا آتی را که در اطراف موضوعات
متذکره تاکنون از طرف وزارت صحتیه صورت داده بود نیز بیان می نمودند. بالاخر
پس از مذاکرات چندی که در بین اعضاء مجلس درین زمینه ها بعمل آمد اخیراً مقرر
گردید که پیش از همه بلان پنج ساله صحتی که از طرف وزارت صحتیه ترتیب داده شده است
توسط یک کمیسیون منتخب از اعضای شورای عالی صحتی مورد تدقیق قرار گرفته و پس از
غور و رسیدگی این کمیسیون بانظر یاتی که در اطراف آن اظهار خواهند کرد بار دیگر
به مجلس شورای عالی صحتی رویت و در معرض مذاکره و تصویب قرار داده شود، اعضای
کمیسیون منتخب مذکور قرار آتی است:

۱- شیاغلی معین اول وزارت صحتیه ۲- شیاغلی معین دوم وزارت صحتیه ۳- شیاغلی کفیل
ریاست دیوی عمومی ۴- شیاغلی عبدالقیوم خان متخصص اطفال ۵- شیاغلی مدیر عمومی حفظ الصحتیه
و تشکیلات ۶- شیاغلی سرطیب شفاخانه های بلدی ۷- شیاغلی سرطیب شفاخانه قوای مرکزی
۸- عزتمند پرو فیسر بولانژه ۹- عزتمند پرو فیسر لوتک ۱۰- عزتمند پرو فیسر سنیکال
۱۱- عزتمند موسیو هیلو برای اجرای مرام فوق و متبانی فعالیت های مجلس بتاريخ ۱۰ سنبله
شورای عالی صحتی دروزارت صحتیه تحت ریاست کفیل وزارت صحتیه تشکیل جلسه داده راجع
به تعیین کمیسیون های فرعی ذیل اظهار موافقت نمودند.

۱- کمیسیون تعیین اشخاص مورد ضرورت بلان پنج ساله:

۱- شیاغلی مدیر عمومی حفظ الصحتیه.

۲- دکتر عبدالقیوم خان سرطیب شفاخانه علی آباد

۳- عبدالظاهر خان سرطیب مماینه خانه های بلدی

۴- پرو فیسر سنیکال

۵- هیلو

د ک ل کالنه

۲- کومسیون تعبيراتي

- ۱ - ښاغلی معين اول وزارت صحتيه
- ۲ - د دکتور عبدالظاهر خان سرطبيب معاينه خانه های بلديه
- ۳ - د محمد يوسف خان د اخانه های قوای مرکز
- ۴ - د پروفيسر لوتک
- ۵ - د رينو
- ۶ - د دکتور محمد همايون خان
- ۷ - د پروفيسر هيلنسکی مهندس وزارت فواید عامه .

۳- کومسیون مجادله بامرض سل (توبر کملوز)

- ۱ - ښاغلی دوکتور غلام فاروق خان د تقبل معين دوم وزارت صحتيه
- ۲ - د پروفيسر بولانژه
- ۳ - د لوتک
- ۴ - د دکتور محمد آصف خان سر صلب سنا توريم نسوان
- ۵ - کومسیون مجادله باسفلېس

۱ - ښاغلی مدير عمومي حفظ الصحة

۲ - د مدير شعبة مجادله

۳ - د پروفيسر لوتک

۴ - د تاج الدين بيگ

۵- کومسیون مسايل مربوطه ادويه

۱ - ښاغلی کفيل رياست دپوي عمومي دويه

۲ - د دکتور عبدالظاهر خان سرطبيب معاينه خانه های بلديه

۳ - د پروفيسر سنيکال

۴ - د شوك بيگ

۵ - د هيلو

۶- کومسیون موضوعات احصائيه

۱ ښاغلی کفيل معين دوم وزارت صحتيه

۲ - مدير عمومي حفظ الصحة

۳ - د دکتور عبدالقيوم خان رسول سرطبيب دفاخانه علی اباد

۴ - د پروفيسر بالانژه

- ۷ - کومسیون حمایت اطفال و مادران :
 - ۱ - شاغلی دکتور عبدالقیوم خان متخلص اطفال سرطیب شفا خانه علی آباد
 - ۲ - « مدیر شعبه مجادله
 - ۳ - « پرو فیسر لونک
 - ۴ - « مادام بولانژه (وظیفه استناری دارند)
 - ۵ - « دکتور محمد عثمان خان
- ۸ - کومسیون امراض ساریه و مجادله بامالاریا :
 - ۱ - شاغلی معین اول وزارت صبحیه
 - ۲ - « پرو فیسر توسک رئیس فاکولته طب
 - ۳ - « دکتور عبدالظاهر خان سرطیب معاینه خانه های بلدیہ
 - ۴ - « پرو فیسر سنیکال
 - ۵ - « سر فنا نی

در نتیجه هریک از کومسیون ها بوظائف خود اشتغال ورزیده و در طی جلسات متعدد که هر کدام بنوبه و وقت مقرر خود تشکیل داده بودند راپورت های خود شان را بوزارت صبحیه سیرده رفتند تا اینکه اخیراً حسب دعوتیکه پیش آمده بود سه روز فوس ساعت ۲ بعد از ظهر اعضای شورای عالی صبحی در وزارت صبحیه اجتماع وسومین جلسه خود را در موضوع پلان (۵) ساله تحت ریاست کنیل وزارت صبحیه تشکیل نمودند درین جلسه کفیل وزارت صبحیه خلاص اقدامات کمیسیون های مغیر سابقه را با تشریح وتفصیل اینکه اجرا آت آنها تا کدام حد تکمیل شده واز کدام ها تا هنوز تا مکمل مانده است شرح دادند سپس نتیجه مفاهمات ومذاکرات کمیسیون منتخبه اشخاص مورد احتیاج پلان که از طرف وزارت معارف ارائه شده بود از جانب مدیر عمومی حفظ الصبحه فرائت گردید وچون سلسله اشخاص به آن انداز که در تطبیق پلان پیشبینی شده بود از طرف وزارت معارف فعلاً قابل اجرا دیده نمی شد قرار پیشنهاد کفیل وزارت صبحیه مباهات معارف را بدین نقطه کشانید تا از روی تمداد اشخاصیکه برای هر رشته ممکن است وزارت معارف داده بتواند صورت پلان پنجساله وساحات تطبیقیه آن تعدیل گردد . چنانچه بن تمدیلات در جلسات آتی صورت گرفته ومتبافی امور پلان مذکور در جلسات آینده مورد بحث وبرخی هم طرف تصویب واقع شد . (یک صورت لایحه شورای عالی صبحی نیز ضمیمه رستاده شد) .

۲ - بازدید موسسات صبحیه : حسب دعوتیکه در اواخر ماه فوس از طرف ریاست پوهنهی طب بعمل آمده بود ، شاغلی معین وزارت صبحیه که بمعیت ایشان شاغلی کفیل ریاست پوهنتون

د کابل کالنی

نیز باعده اشخاص دیگر وجود داشتند از موسسات صحیه مرکز مربوط یوهنخی طب باز دید نمودند که اینک رایور متصل معاینات مزبور را که یاد داشتی از هر شعبه بود و معلومات در اطراف هر کدام بخوانند گمان می دهد از شعبه نشریات وزارت صحیه بدست آورده ذیلاً شرمی نمائیم :

۱ - معاینه خانه مرکزی .

ابتداء معاینات از سرویس های معاینه خانه مرکزی آغاز یافت در شروع بنا غلی رئیس فاکولته ص ب و سپس بنا غلی دکتر فضل احمد خان مدیر معاینه خانه مرکزی يك رایور کافی در ضراف سرویس های پولی کلینیک معاینه خانه مرکزی و طرز معامله و پیش آمد با مریضان را ندانده و در ضمن کارتها و فیس هائیرا که برای حسن جریان معاینات مریضان و اجرا آت یرو فیسران و دیگر آنیکه جهت معاینه مریضان در معاینه خانه مرکزی مراجعه می نمایند ارائه کردند درین قسمت چیزیکه بیشتر جالب توجه دیده می شود همانا تطبیق پذیرفتن مریضان بر حسب نوبت مراجعه هر کدام و ضمناً تقریب دارا و نادار بودن آنان بوسیله کارتهای رنگه مخصوص بوده است باید دانمود ص کرد که اتخاذ ترتیب و نوبت مراجعهین یکی از اجراء آتی است که در یکی از مواد تعلیماتیه شفاخانه کشوری که قبلاً از طرف وزارت صحیه تدوین شده است تحت اجراء آت قرار داده است بازی انتظام دفتر معاینه خانه پولی کلینیک های آن صفائی ماشین های اکسیریز و عماله آن همه قابل تعریف بوده است .

۲ - پس از معاینه خانه مرکزی بنا غلی کفیل وزارت صحیه باارکان معبیتی خویش به عمارت جدید معاینه خانه مرکزی که امور تعمیر آن قبلاً به اساس پلان مرتبه وزارت صحیه آغاز یافته بود رفته و جریان کار های آن را معاینه و در ضمن آرزو کردند که هر چه زودتر کار همانی معاینه خانه انجام یافته و این چنین يك موسسه عصری زودتر بسکار بیفتد .

۳ - شفاخانه مستورات و کلینیک اطفال بنا غلی . کفیل وزارت صحیه و ذوات معبیتی شان ساعت ۱۰ و ۵ دقیقه وارد شفاخانه مستورات گردید و و هر يك از اطافها و کینیک های مختلف آنرا با تعمیر بزرگ سمت شرفی شفاخانه که تحت اعمار است مفصلاً معاینه نمودند شفاخانه مستورات نیز از حیث انتظام قابل تمجید بوده و مخصوصاً اطافهای جراحی آن خیلی ملاحظه جالب توجه واقع شد و کفیل وزارت صحیه از بنا غلی یرو فیسور لوتک متخصص جراحی اظهار تشکر و امتنان نمودند پس از معاینه شفاخانه مستورات کلینیک اصمال و اطافهای آن مورد معاینه قرار گرفته و درین جانب نیز نشانه انتظام

و فعالیت هرفسست مورد توجه قرار گرفت که درین ضمن از زحمت کشی های پرو فیسور سنبیکال متخصص اطفال و بناغلی سید محمود خان که تحت نظر پرو فیسور موصوف در شق لابرا توار کار می کنند تشکر نمودند .

در فا کولتة طب تمام شعبات تدریسی و سالون های مختلف آن که تحت اثر پرو فیسران ذیل اداره می شود با کتابخانه بزرگ فا کولتة طب که بنام « ای سینا » نامیده افغانی موسوم شده است تحت معاینه قرار گرفت :

- ۱ - سالون کوخ که تحت اثر پرو فیسر از هدی بیگ اداره میشود .
- ۲ - سالون بسبا که (در عین زمان اطلاق کنفرانس نیز می باشد) تحت اثر پرو فیسر تشریح اداره می شود .
- ۳ - سالون جلال مختار (تحت اثر پرو فیسور تاج الدین ایزر اداره می شود)
- ۴ - سالون فلمینک (تحت اثر پرو فیسور شوکت بیگ اداره می شود)
- ۵ - سالون (باولوف) تحت اثر پرو فیسور سرفاتی که اداره تعلیمی فا کولتة طب نیز با یشان محول است اداره می شود .

این معاینات تا ساعت دوازده و ۴۰ دقیقه ادامه یافت .

عمارت مخصوص جراحی :

چون عملیات جراحی در شفا خانه ملکی علی آباد بشکرت رخ داده و ابجاب یک محل بزرگ و جدا گانه را برای این کار می نمود چنین قرار گذاشته شده بود تا برای سرویس جراحی محل جدا گانه تعیین و اعمار گردد همان است که بر حسب یک پلان و نقشه دقیقه یک عمارت بزرگ در سمت غربی فا کولتة طب که سابقاً بنام عمارت لیلیه زیر تعمیر گرفته شده بود بنا نهاده شده و این عمارت ناپوشش رسیده و کار آن در جریان می باشد تا یک آن اولتر تسکیمیل و چنین عمارتی که بعیت یک شفاخانه عصری جراحی بمیدان خواهد آمد آماده افتتاح شود قرار معلوم عمارت مذکور برای پذیرفتن (۲۷۰) مریشان بستری کار داده و در آتیه قریب آماده خواهد شد سامان و لوازم دوصدو مقفاد بستر مذکور قبلاً خواسته شده است بناغلی کفیل وزارت صبحیه و بناغلی دوکتور عبدالعجید خان و کفیل یوهنتون از عمارت مذکوره نیز دیدن نمودند معاینات عمارت مذکور تا ساعت یک خاتمه یافت .

از ساعت یک الی ساعت ۲ صرف طعام شده و در پایان غذا بناغلی پرو فیسور بولانزه رئیس فا کولتة طب بیایستاده خطابه به لسان فرانسه ایراد بناغلی دوکتور عبدالقیوم خان کمیسار دولت آنرا برای حضار ترجمه نمودند .

پرو فیسور بولانزه پس از آنکه شمه از اجراآت ریاست فا کولتة را بیانات دادند

از اینکه ښاغلی کفیل وزارت صحت و دکتور عبدالمجید خان کفیل ریاست پوهنتون قبول زحمت کرده و مؤسسات صحت فاکولتې طب را معاینه کرده تشکر نمودند و در ضمن از اجراآت و فعالیت های اهل فاکولتې و مخصوصاً همکارانی ما و زحمات ښاغلی دکتور عبدالقیوم خان کمیسار حکومت در فاکولتې طب و دکتور محمد عثمان خان که در بهبود اوضاع مؤسسات صحت بایشان کمک و معاونت نموده اند تمجید کردند در پایان این خطابه ښاغلی کفیل وزارت صحت اظهار کردند که از دعوت ریاست فاکولتې متشخص بوده و جداً و انود می سازم که از آوان ورود پروفیسران در فاکولتې طب متوجه فعالیت های شان بوده و خوشبختانه در تمام مسائل روح حسن عمل و ابراز فعالیت به نظر ما رسیده و امید واری های ما را بیش از پیش تقویه می بخشید ، گرچه تاکنون شفاخانه ملکی و چند شفاخانه دیگر را دیده ایم ولی از نتیجه معایناتی که تاکنون بنظر ما بر خورده میتوانیم اظهار امید کرد که امور آنها نیز خیلی منظم و قابل تعریف خواهد بود و از اینکه ښاغلی رئیس از دکتوران و همکاران خویش خورسندی مینمایند ما را بیشتر به آتیه ترقی مؤسسات صحت امیدوار ساخته و بما حق میدهد بنوبه خود از دکتور صاحبان و مخصوصاً از ښاغلی دکتور عبدالقیوم خان کمیسار حکومت در فاکولتې طب و دکتور محمد عمر خان و سایر همقطاران شان اظهار خوشنودی بنمائیم ، روی هم رفته باید وانمود کرد که از نقطه نظر موفقیت امروزی مملکت ما با سایر جهان باید ماهنوز بدون هیچگونه وقفه در فعالیت و پشت کار خود بیفزائیم و انشاء الله ترتیبی که برای بسکار انداختن دکتوران وطن از طرف مقام ریاست فاکولتې طب گرفته شده است ما را زودتر بهرام اصلی ما نایل خواهد ساخت و آنکاه با اطمینان کامل خواهیم گفت که اکنون مالک مؤسسات صحت عصری و مکمل و دکتوران خیلی فعال و زحمت کش میباشیم . سپس ښاغلی کفیل ریاست پوهنتون اظهار کردند که من نیز با چند کلمه مختصر تشکر خود را به ښاغلی رئیس فاکولتې طب و سایر دکتوران عرض کرده و اضافه میکنم که فاکولتې طب یک رکن بزرگ دارالفنون بوده و در دنیا نیز این شعبه را با همین نظر تملقی میکنند پس هر قدر یک فاکولتې طب نائل ترقی و پیشرفت شود به همان اندازه باعث نیک نامی دارالفنون می گردد . جای بسی خوشی است که امروز پروفیسوران و دکتور صاحبان با جدیت می کوشند تا چرخ صحیح ما در تمام مملکت بدرستی تدویر شود . پس از ایراد خطابه ها که همه از طرف ښاغلی دکتور عبدالقیوم خان ترجمانی میشد معاینه شفاخانه ملکی مرکزی ، ستانوریم مردانه ادویه خانه ریاست مؤسسات ، شفاخانه عقلی و عصبی با تمام مرتبات آنها با تحویلخانه ها و آشپزخانه و دو بیخانه و غیره معاینه گردیده و در همه آنها یک آهنگ و انتظام خوبی

امور وزارت صبحه

بملاحظه رسید . این معاینات تا ساعت ۳ و ۴۰ دقیقه ادا می یافتند و سپس همه بامسرت باز گشتند .

۳ - شمولیت در چهارمین کنسکره بین‌المللی طبیی

مناطق حاره و ملاریا منعقد در واشنگتون .

بشاریح ۱۷ / ۶ / ۲۶ / از انعقاد این کنسکره به وزارت صبحه اطلاع داده شد تا بک هیئتی برای شمول در کنسکره مزبور تعیین و قبل از حلول وقت کنفرانس به مرجع کنسکره آن اطلاع شود . باغور و دفت در پروگرام این کنسکره معلوم می‌شود که کنسکره مذکور از کنسکره های مهم و خیلی مفیدی است که وزارت صبحه مخصوصاً در مجادله با ملاریای افغانستان از آن استفاده کرده می‌تواند . چون طوریکه در زمره خبر های وزارت موصوف متذکر شدیم بسکی از موضوعات مهمه پلان پنسج ساله وزارت صبحه مسئله مجادله بامرس ملاریا بوده است وزارت صبحه اهمیت شمول درین کنفرانس را خوبتر مستدرک شده و راجع به تعیین هیئت آن از مقامات صلاحیت دار طالب هدایت گردید همان است که در نتیجه بناغلی جلال‌الدین خان طرزی مبین وزارت صبحه که معلومات کافی در اطراف ملاریای افغانستان داشته و اجراءات زیاد این موضوع توسط ایشان صورت گرفته و لیاقت شمول درین کنفرانس را داشتند با بناغلی دکتور عبدالظاهر خان سرطیب معاینه خانه های بلدی به تعیین و آنها پروگرام موضوعاتی را که در کنفرانس مذکور ایراد خواهند کرد قبلاً تهیه و جهت فید در آجندة کنفرانس به واشنگتون ارسال کرده‌اند. قرار معلوم کنفرانس مزبور شامل موضوعات ذیل می‌باشد :

- ۱ - شمبات تحقیقه و تدریسی
- ۲ - معلومات راجع به آب و هوای منطقه حاره و فزیر و لوزی
- ۳ - امراض میکروبی و سیر د پچل
- ۴ - ساریه و امراض خون
- ۵ - ملاریا
- ۶ - امراض هلمنتک
- ۷ - امراض پروتوزون
- ۸ - منطقه حاره که بواسطه عدم کفایت اغذیه رخ می‌دهد
- ۹ - جلدی و نباتی
- ۱۰ - طب حیوانات منطقه حاره

۱۱ - صحت عامه

۱۲ - انتولوجی طبی و بیکاری

برحسب تجویزی که صورت گرفته نمایند کان فوق الذکر بشاریخ ۱۰ حمل ۱۳۲۷ به سمت ماموریت خویش حرکت خواهند کرد .

۴ - کولیرا

۱ - نظر به اطلاعات واصله از مراجع مربوطه که خبر شیوع مرض کولیرا را در پنجاب و اخیراً در شهر پشاور به وزارت صحتیه و انمود می کرد وزارت صحتیه داخل اقدامات فوری شده ترتیبات فرانطینی را اتخاذ و یک گروپ اشخاص فنی را که بعداً به هیئت های صحتی مختلفی جدا گردیدند بایک مقدار واکسین ضد کولیرا و دیگر لوازم ضروریه بولایت مشرقی اعزام و به آن ها دستور داده تا واکسناسیوم تمام اهالی را از حواشی سرحد شروع و بطرف مرکز جلال آباد مراجعت نمایند ، چنانچه حسب این ترتیب تمام اهالی مشرقی و مربوطات آن از طرف هیئت مذکور بقرار ذیل واکسناسیون گردید :

گروپ اول حکومت کلان شنوار و مربوطات آن - گروپ دوم که ، کهه ، دکه ، دربند ، جنوبی ، غزنی ، هزار نو ، باسول ، انبارخانه ، بتی کوت ، چاردی غازی آباد ، لچه پور ، باری کو ، شریل و از آن جا بطرف جلال آباد حرکت کردند . گروپ سوم - سرپور ، کهه موپور ، سله ، شده ، گلمداک شالیکوتی ، خواجه زائی و گوشه چکنور ، سموچ ، کامبرو باستقامت آن علاقه داری بهسود گروپ چهارم بحیث مامور فرانطین بین سرحد پاکستان و افغانستان ملاحظه تصدیق را اجرا می کردند . و علناً توریید میوه جات تازه هندی بخاک افغانی ممنوع فرار داده شده و مسایل آمد و شد مسافرین را از خاک پاکستان به افغانستان و برعکس آن تحت فرانطین صحتی قرار گرفته و ارائه ورقه تصدیق واکسناسیون در حین عبور و مرور حتمی شناخته شد همچنان ترتیبات حفظ ما تقدم فوق الذکر در ولایت جنوبی و راه های شرفی قندهار نیز اتخاذ گردید تا آنکه از اثر این اقدامات و فعالیت هیئت های اعزامی به فضل خداوند از سرایت مرض مذکور به داخل افغانستان بیکلی جلوگیری بعمل آمد اندازه واکسین کولیرای ساخت موسسه باکترولوژی که در سال جاری به مصرف رسیده عبارت از (۱۳۳۹۵۰) سی سی میباشد

۵ - تیفوئید (محرقه)

۲ در اوائل بهار سال جاری برای حفظ ما تقدم و جلوگیری از مرض تیفو (محرقه) با اندازه (۱۱۶۴۰۰) سی سی واکسین محرقه به شفاخانه های مربوطه توزیع و اهالی واکسناسیون گردیده است - همچنان بواسطه اینکه مقارن نیمه اخیر ماه دلو ، اصابت این مرض در برخی اشخاص به حقیقت پیوسته وزارت صحتیه انتظار موقع اوائل بهار را نسیکشیده دستور داد

تاوا کسناسیون معرغه مثل آغاز سال ۲۶ به پیمانه وسیعی شروع کرده چنانچه این ترتیبات اتخاذ گردیده و در نتیجه (۱۴۶۰۰۰) سی سی واکسین معرغه ساخت موسسه باکترولوژی وطن تا اواسط ویا اواخر ماه دلو وائل حوت تطبیق گردیده است بر علاوه این اجراآت در منطقه که ظهور معرغه در يك شخص یا اشخاص رخ نموده است فوراً يك نفر اعلیٰ فن نظریه اهمیت ساحه استیلای مرض يك هیئت برای تدای مصابین ووا کسناسیون اهالی همان منطقه با مناطق حسب ایجابات فنی صورت گرفته است.

۶- حمای لیکه دار

حسب اطلاعات واصله که در بعضی ولایات مرض حمای لیکه دار شیوع نموده بود يك يك مقدار واکسین حمای لیکه دار و غیر ادویه به مراجع جهت تطبیقات ارسال و غلاوتا از اثر اطلاعات ولایت جنوبی دوفر معاوین فنی با واکسین و سامان لازمه جهت واکسناسیون به آنجا اعزام و برای تقریباً يك ماه مناطق هزاره راتحت مشاهدات و معالجه قرار دادند. در حصه جاغوری نیز طبق ولایت جنوبی اجراآت ویک نفر معاون فنی با ادویه لازمه ارسال و به تدای آنها پرداخته شده همچنان در بعضی مراجع کوچک دیگر نیز وقتی خبر بروز این مرض به ملاحظه رسید هما قدم نفر فنی با ادویه و لوازم ضروری اعزام و در نتیجه اقدامات خوبی برای از بین رفتن مرض بعمل آمد.

۷- واکسین چیچک و آبله کوبی

بر طبق اجراآت سالهای ماضی نسبت تطبیقات خال کوبی اطفال به تمام شفاخانه هاد ستور لازمه صادر و به اندازه (۲۳۱۶۵۰) نفر واکسین چیچک ساخت موسسه باکترولوژی تطبیق گردیده است. بهمین سان در حین ظهور مرض چیچک یاغی در برخی نقاط هاندم آبله کوب های سیار با سامان و لوازم آبله کوبی اعزام شده و از فضل خداوند معراج مرض در هر جا که ظهور کرده است خاموش ساخته شده است.

۸- افتتاح شفاخانه ها

۱- نظر به آنکه در ولایت فطغن موجودیت يك شفاخانه مستورات لازم دیده می شد وزارت صبحیه امر تاسیس يك شفاخانه مستورات که عجلالتادارای (۱۰) بستر میباشد از مقامات صالحه حاصل نمود شفاخانه مذکور در سال ۱۳۲۷ افتتاح و بیکار انداخته میشود.

۲- چون قبلاً تجویز شده بود که در مجلس ولایت قندهار شفاخانه افتتاح واز مریضان آنجا واریسی نماید در جریان سال ۱۳۲۶ شفاخانه مذکور که دارای (۱۰) بستر میباشد مفتوح و مامورین آن که از طرف وزارت صبحیه انتخاب و مقرر شده شروع بیکار نمودند.

د کابل کالنی

۹. ادویه فروشی هائیکه در سال ۱۳۲۶ مفتوح شده و یا اجازه افتتاح برای شان داده

شده است .

۱. ادویه فروشی د کابل در ملتون در کابل

۲. » » دحمید در ملتون دریل نری

۳. يك ادویه فروشی عبدالرحمن خان بحکومت اعلاى میمنه

۴. افتتاح يك شاخ ادویه فروشی دیپوی عمومی از روی پروژه و نقشه شهر کابل که از ریاست نسیمه کابل قبلا بدست آورده شده بود در حصه شو را با زار کابل دوا فروشی مذکور طبق دیگر شبذی علاقه دوا فروشی های دیگر مطابق بر اصول جریان یافته و برای استفاده مراجعین هم روزنه مفتوح میباشد.

۱۰. راپور سالانه صحنی منطقوی،

بر حسب تجویز یک در سال ۱۳۲۴ اتخاذ شده بود راپور سالانه صحنی منطقوی از تمام شفاخانها فراریکه قبلا ترتیب و تعمیم شده بود خواسته شده و جمیع راپور های واصله مورد تدقیق قرار گرفته و اجراءات لازم در باره هر کدام آن بیکار برده شده است.

۱۱. اجراءات متفرقه:

۱. تولید بیک مقدار ادویه جدید سترپتومایسین در دیپو ادویه وارد و اکنون مورد استفاده است .

۲. درین سال بواسطه که برخی وقایع گریه کی سک دیوانه بوقوع پیوست وزارت صحنه در چند جای یک مستحضر سک دیوانه را بالوازم متعاقب آن اعزام نمود تا به تداوی اشخاص اقدام نماید چنانچه از اثر اقدامات مذکوره فنیل خداوند وقایع تلفات این مرض خیلی اندک به لحاظ رسیده است .

۳. در سال ۲۶ موسسه هلال احمر افغانی برای اشتراک در مجادله با کولیرای مصر مقدار پنجاه هزار نفر واکسین ضد کولیرا ساخت موسسه باکترایری را از وزارت صحنه درخواست و واکسین مزبوره تهیه و توسط موسسه های مزبوره مجاناً به حکومت مصر ارسال گردیده است .

۴. برای اینکه وزارت صحنه یک تعداد کمپو دران مستند کافی در دست داشته و در هر نقطه مدیکت چه در شفاخانها و چه در ادویه فروشی ها و غیره از آن ها استفاده کند باتفاق نظر پوهنشی طب تاسیس یک کورس کمپوندری را که از آن پنجاه نفر کمپو دران لایق

بدست وزارت صحت خواهد داد لازم دانست پروگرام تعلیمی این کورس نیز مورد موافقت واقع و قرار معلوم مقدمات تاسیس آن از طرف یوهنخی طب چیده شده و ممکن کورس مذکور از آغاز سال ۱۳۲۷ افتتاح شود . طوریکه از ریاست فاکولته طب معلومات می دهند کورس مذکور کمیوندان لایقی را آماده و به عالم صحت تقدیم خواهد نمود .

۵ - چون قبل برین در هر سال شش شش نفر طلاب فارغ التحصیل صنف شش مکاتب بکورس آبله کوبی شامل و بهداز طی پروگرام موضوعه و موفقیت به امتحان از آن ها در شفاخانه ها وظیفه آبله کوبی اخذ میشد ، در سال جاری برای اینکه یک تعداد آبله کوبان تعلیم یافته کافی بدست وزارت صحت آماده و تا چند سالی به آبله کوب ضرورت حس نشود بعد از استیذان مقام صدارت عظمی تجویز نموده تا در سال جاری به تعلیم بدست نفر طلاب فارغ التحصیل صنف شش یکدم به کورس آبله کوبی شامل و پروگرام مقرر بالای شان تدریس و پس از ختم آن به صحت آبله کوب به شفاخانه ها مقرر گردد .

تفتیش :

تفتیش شفاخانه های ذی علاقه و ادویه های شهری به دو حصه منقسم میباشد .
حصه اول : تفتیش شفاخانه های مربوط وزارت صحت است ، چنانچه در سال گذشته و انود داشته بودیم که جهت واری امور شفاخانه های ولایات و مجالس لائحه ترتیب و ذریعه متحدالاهل های جداگانه بولایات و حکومت ارسا گردیده و تفتیش را به شخص نایب الحکومه و حکام اعلی و کلان محول نمودیم تا بایشی را رس نموده امور اداري شفاخانه ها را توسط ایشان و شق فنی آن را توسط اشخاص فنی که عبات از مدیران صحت و سرطیبیان باشد و طرف اعتماد مقام ذی علاقه واقع گردد مورد تفتیش قرار داده نتیجه را بوزارت ارسال دارند همان است که بعضی مؤسسات صحت ولایات و حکومت که مورد تفتیش قرار گرفته او راق تفتیش آن به وزارت صحت واصل گردیده که او راق مزبوره بعد ملاحظه و استخراج نوافس آن توسط بیش نهادات جداگانه بفرس غور و تحقیق و تعیین جزای اشخاص مسئول و غفلت کار به مجلس انضباط وزارت رویت داده شده .

حصه دوم : تفتیش دوا فروشی های شهری است ، که حسب معمول در سال ۲ مرتابه یعنی در هر سه ماه یکمرتبه از طرف شعبه تفتیش به استیذان مقام وزارت طرف تفتیش قرار گرفته و نتایج آن بعداً بمقام وزارت تقدیم و هر یک ادویه فروشی که محکوم به جزا گردیدند سزای لازمه برای شان داده شده و دوا فروشی ها پسکه در اجرا آت خود ابراز فعالیت و از کران فروشی و احتسکار خودداری نموده اند مورد خورسندی مقام وزارت واقع شده اند .

لایحه شورای عالی صحنی

- ۱ - مجلس شورای عالی صحنی يك تشکيلي است که تحت اداره وزير صحنه فعالیت می نماید .
- ۲ - این تشکيل مکلف است که تحت اوامر مقام و وزارت در تمام پروژه های امور فواین . تعلیماتنامه ها و هدایات عمومی که مسائل ذیل ارتباط بهم میرساند غور ورسیده گی نماید .

و ظایف شو رای عالی صحنی بر حسب ذیل است :

- الف : تهیه تجهیزات صحنی مملکت .
 - ب : تعمیل شئون طبی دوا سازی . بيطاری . دندان سازی و تمام فعالیت های غیر طبی .
 - ج - ترتیبات حفظ ماتقدمی نسبت به امراض ساریه و امراض اجتماعی .
 - د - مطالعه و اظهار نظریه راجع به حفظ الصحنه عمومی مملکت .
 - ه - مطالعه و اظهار نظریه راجع باحصائیه های طبی .
 - و - ترتیب یلانهای لازمه در مواقع مجادله با امراض استیلائی حسب نظریه وزارت صحنه .
- ۳ - شورای عالی صحنی تحت ریاست وزیر صحنه اجرای فعالیت می نماید در غیاب شان ریاست مجلس بعین وزارت صحنه محول میگردد .

اعضای شورای عالی صحنی بدو حصه منقسم می شود :

- الف : اعضای اداری
 - ب : « فنی »
 - ۴ - اعضای اداری
 - الف : معین اول و دوم و وزارت صحنه .
 - ب : مدیر عمومی حفظ الصحنه .
 - ج - رئیس دیوی عمومی .
 - د - مدیر در ملوکی « بحیث منشی شورا »
 - ه - یک نفر مهندس از وزارت فوائد عامه .
- نوت : در اوقاتیکه موضوعات متعلقه هر شعبه وزارت صحنه مطرح مذاکره قرار میگیرد مدیر همان شعبه نیز در مذاکرات شورای عالی اشتراك می نماید .
- ۵ - اعضای فنی :
 - الف : پرو فیسر های کرسی دار فاکولته طب .
 - ب : هفت نفر دکتوران که بصلاحیت وزارت صحنه تعیین میشوند .

- ج - يك نفر نماینده فنی وزارت حربیه .
- د - يك نفر دندان ساز و يك نفر بیطار .
- تبصره ۱۲ - حسب دعوت وزارت صبحیه که در سال يك مراتبه صورت خواهد گرفت سرطبیان ولایات نیز در مجلس شورای عالی صبحی اشتراك نموده افیکار و نظریات خود را راجع به عالم صبحی مناطق مربوطه خویش اظهار خواهند کرد .
- ۶ - اعضای غیر قانونی شورا برای دو سال تعین میشود . و در اخیر انتخابات نوینی روی کار خواهد آمد و در انتخابات نوین اعضا - سابق می تواند بار دیگر به عضویت شورا پذیرفته شوند .
- ۷ - شورای عالی صبحی در اطراف موضوعاتی که در ماده ۲ توضیح یافته بحث و مذاکره می نمایند موضوعاتی که از طرف یکی از اعضا مجلس رویت داده میشود و یا از خارج مجلس پیشنهاد میگردد در صورتیکه موضوع عادی باشد هشت روز قبل و اگر عاجل باشد دو روز قبل از موعد انعقاد مجلس اولاً به منشی شورای عالی تفویض میشود و پس از غور و ملاحظه مقام وزارت به شورای عالی توسط شعبه مربوطه وزارت صبحیه پیش نهاد و مطرح مذاکره قرار میگیرد .
- ۸ - شورای عالی صبحی می تواند عندالزوم در اطراف اینگونه موضوعات ، از مراجع پیش نهاد شده توضیحات بخواهد .
- ۹ - روز نامهچه موضوعات هر جلسه حسب نظریه رئیس شورای عالی صبحی ترتیب یافته و افلاً قبل از ۴۸ ساعت به اعضا فرستاده میشود .
- ۱۰ - مذاکرات شورای عالی صبحی وقتی آغاز یافته می تواند که افلاً مناصفه اعضا حضور داشته باشند .
- ۱۱ - انعقاد مجلس شورای عالی صبحی در هر ماه يك بار از ساعت ۲ بعد از ظهر روز های چهارشنبه است هر گاه روز چهارشنبه مصادف برخصتی عام باشد نخستین روز بعد از رخصتی تاریخ انعقاد مجلس را تشکیل مینماید .
- تبصره ۱ - رئیس شورای عالی میتواند عندالضرورت مجلس را در اوقات غیر معینه نیز دائر نماید. درین صورت از انعقاد مجلس قبلاً باعضاء اطلاع داده میشود .
- ۱۲ - پیش از آغاز در هر مذاکره باید فهرست اعضائیکه در مذاکره حاضر شده اند در صورت مجلس قید کرده شود .
- ۱۳ - تقسیمات مجلس با اکثریت نسبی آراء اعضا حاضر مجلس اتخاذ میشود . در مواردی که رای اعضا مساوی باشد غالبیت بطرفی است که رای رئیس مجلس بهمان طرف تقریفاً یافته باشد.

و کاہل کا لٹی

- ۱۴ - هیچ يك از اعضا بدون عذر معقول از حضور در مجلس استنكاف ورزیده نمی تواند.
۱۵ - موضوعاتی كه كتمان آن از طرف شورا تصویب میشود به هیچ صورت قابل افساء نمی باشد.
۱۶ - كفاة مذاكرات در مجلس بصورت علنی است.
۱۷ - در مواقبعه ازوم دیده شود دكتوران متخصصین و پروفیسران و اشخاص دیگری نیز بر حسب دعوت رئیس مجلس در مذاكرات اشتراك ورزیده و از نظریات ایشان استفاده بعمل آید. اما این اشخاص تنها رای مشورتی خواهند داشت.
۱۸ - خلاس صورت مذاكرات شورای عالی صحنی همیشه از طرف منشی مجلس قید و در اخیر قرارهای شورا ضم میگردد.
۱۹ - مرجع اجرای قرارهای شو را وزارت صحنیه است و هر گاه اجرای تصمیمات به شعبات دیگری ربط پیدا كند ذریعه وزارت صحنیه به آنها ابلاغ خواهد شد.
۲۰ - وزارت صحنیه موضوعات بالاتر از صلاحیت خودش را طبعاً به مقامات عالیه عرض و استندا خواهد نمود.
۲۱ - شورای لی عاصحنی می تواند تهیه پروژه برخی موضوعات و مقررات و تعلیمات را بردوش كومیسو نهایی منتخبه از اعضای مجلس خویش محول کرده و با لایحه آنها مطرح مذاكره و مجلس قرار دهد.

مدیریت مامورین صحیہ :

مدیریت مأمورین وزارت صحتیه ۹ نفر فارغ التحصیلان دوره (۱۲) مکتب طبى رابعه
از دوره ستاز که فارغ گردیدند بمراجع ذیل اعزام نموده :

۱۱ -	ص ، محمد امین خان راجیث معاون دکتور به مدیریت صحبه سمت جنوبی
۱۲ -	د ، عبد ارسو لغان
۱۳ -	د ، محمد عمر خان
۱۴ -	د ، محمد طاهر خان
۱۵ -	د ، محمد اکرم خان
۱۶ -	د ، عبد اوکیل خان
۱۷ -	د ، عبد البا قیخان
۱۸ -	د ، محمد ابراهیم خان
۱۹ -	د ، محمد اسماعیل خان

علاوه بر این، موسسه پروتیز موسسه دندان سازی مردانه و زنانه جدیداً استخدام و در اوایل سال ۱۳۲۶ شروع به کار نموده است .

امور مدیریت صحتیه هرات :

مریضا نیکه از ابتدای سال جاری تا اوایل ماه حوت در داخل شفا خانه ملکی بستری و پانداوی شده اند .

۷۶۶ نفر	{	۱۱ - اشغا صیکه در اثر پانداوی صحت شده اند - ۶۷۳ نفر
		۱۲ - » داخل بستر شده اند - ۲۹ »
		۱۳ - » فوت شده اند - ۵۴ »

مریضا نیکه ادویه برده و جراحی شده اند :

۱۰۲۰۸ نفر	{	۱۱ - اشغا صیکه جراحی شده اند - ۲۵۲۰ نفر
		۱۲ - » مریضان جلدی که ادویه برده اند - ۳۲۰۰ »
		۱۳ - » سفلیس » » » - ۱۸۸ »
		۱۴ - » چشم » » » - ۱۸۰ »
		۱۵ - » امراض داخله » » » - ۴۱۲۰ »
۳۸۸۲ نفر	{	» با نسیمان شده - ۳۷۰۰ »
		» جراحی » - ۱۸۲ »

فعالیت شفا خانه ملکی در خارج شفا خانه :

- ۱۱ - معائنه متعلبین مکتب های مرکز هرات .
- ۱۲ - خال کوبی اطفال منطقه مرکز شهر و حکومت مربوطه .
- ۱۳ - واکسین ضد محرقه مجبو سین و موقفین .
- ۱۴ - مجادله ذریعه شنبه سیار مربوط در منطقه حکومت گلبران و اووه و مرغاب و چشت شریف .

امور وزارت مخابرات

وزارت مخابرات در سال ۱۳۲۶ در امور مربوطه خویش قدمهای وسیعتری برداشته و در شقوق مختلفه دوائر وزارت مخابرات حتی المقدور اقدامات نافعی نموده ، که اینک خلص اجراآت مهمه سال جاری وزارت موصوف را قرار آتی نشن مینمائیم :

الف- امور مربوطه مدیریت چک آفس :

- ۱ - قرار داد رادیو تلگرافی بین دولت پادشاهی افغانستان و دولت جماهیر اشتراکیه شوروی که در وزارت امور خارجه افغانستان از طرف بناعلی وزیر مخابرات و جلالتماب باکولین سفیر کبیر روسیه شوروی مقیم کابل بتاريخ ۲۶ برج حمل مطابق ۱۲-اپریل ۴۷ امضاء گردیده که اجرای آن بتاريخ ۱۲ جولائی ۴۷ صورت گرفته .
- ۲ - عقد و امضای قرار داد رادیو تلگرافی بین وزارت مخابرات دولت پادشاهی افغانستان و کمپنی د کبیل وواتر لیس لندن ، از اول جون ۱۹۴۷ صورت گرفته .
- ۳ - اعزام نماینده به کنفره بستی و بعد از سپری شدن کنفره بازگشت نماینده وزارت مخابرات بعد ارا انجام وظیفه از کنفره (۱۲) بستی بین المللی پاریس است که بایارچه معلومات در برج سنبله ۱۳۲۶ از پاریس بکابل مواصلت نموده است .

ب- امور مربوطه مدیریت عمومی تخنیککی تلگراف :

- ۱ - مراقبت سامان موجوده تحویل خانه ها و سامان تحت استعمال .
- ۲ - ترتیب دوسیه شایعات بین المللی و توزیع آن بتلگراف خانه های مربوطه .
- ۳ - ترتیب پلان توسعه تلگراف خانه های جدید التشکیل بیسیم و سیمدار .
- ۴ - ترتیب و تنظیم مکتب تلگراف .
- ۵ - واریسی در امور لابراتور تلگراف و سامان لازمه آن .
- ۶ - اصلاح نواقص وارده دستگاه های بیسیم .
- ۷ - ترتیب دفتر آردر و فرمایشات و پرزه جات مورد ضرورت و توريد آن و ترتیب دفتر تشریح و مراقبت در اطراف سامان بافیمانده لیسه فرمایش شده .
- ۸ - تاسیس تلگراف خانه سیمدار جدید در چغا نور .
- ۹ - اقدام راجع به تاسیس تلگراف خانه جدید سیمدار در چاریکار و پروان .
- ۱۰ - ارتباط جریان رادیو تېلفونی بین کابل و لندن جهت مسائل رسمی .
- ۱۱ - فرستادن يك نفر طلبه جهت تحصیلات فن انجنیری تلگراف به انگلیند .

ج۔ امور مربوطہ مدیریت عمومی ہست:

امور پستی در جریان سال ۲۶ از هر حیث چه در مرکز یا دوائر مخابرات ولایاتی ومحالاتی
بیشرفت خوبی نوده انتظارات هنگفتی ومهمه هم بعمل آمده که اجمال آن طور اختصار
ذیلاً توضیح میشود :

۱ - کشتی مونتر دار که فریبا یک ونیم تن ظرفیت دارد و در سال گذشته فرمایش خریداری آن صادر شده بود در حلول سال ۱۳۲۶ از روسیه شوروی وارد جهت حمل و نقل پسته ها از دریای آمو در حدود پته گیر بکار انداخته شد.

و چون بملاوه حمل و نقل بسته ها مسافرین هم ذریعه این گشتی رفت و آمد کرده میتواند
بناچار لایحه جداگانه لازمه آن نیز ترتیب و در موقع گذاریده شد .

۲ - تمزید در حمل و نقل خطوط پستی به ناسی از یلان پنج ساله امور مخایره وی وبه اثر قوار داد جدیدیکه ترتیب پروزه آن در سال ۲۵ انجام وبه از منظوری مقام صلاحیت دار واز مدیریت عمومی پست و ریاست شرکت سرویس امضاء و از اوائل سال ۱۳۲۶ مورد عمل قرار گرفت حسب آنهم است .

الف ١ - خط کابل فند هار سابق عفتة سه مراتبه واز ابتداء سال هفتة ٤ مراتبه .

» مزار شریف » ۳ » » » » ۱ »

» » فظن » » ٢ » » » » ٣ » »

خط کابل سرای خواجه چهار یکبار تاله بر فک دوشی الی پنجمی سابق هفته ۳ مراتبه از ابتدای سال یومیه.

ب : - خط کابل-جنوبی سابق هفته ۲ مراتبه از ابتدای سال هفته ۳ مراتبه .

» « قندمار فرامهرات » « ۲ » « » « ۳ » « »

ج - « هرات تور غندی مطابق ۱ » »

۱ - » مزار شریف میمنه » ۱ » » ۳ » »

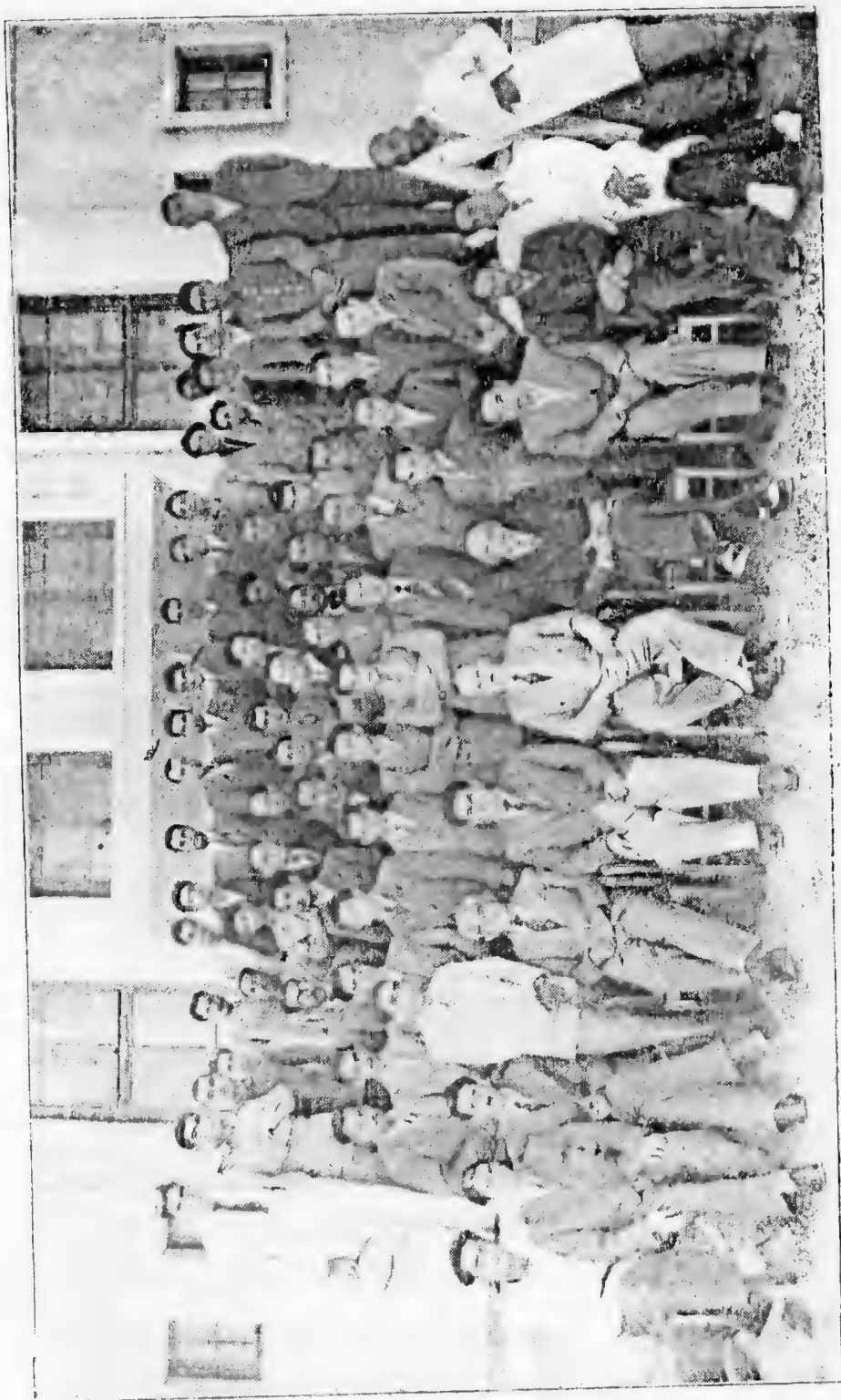
۳ ترتیب و تهیه جهت حمل و نقل بسته ها که بسته ها در خط خان آباد و بدخشان در اول سال ۲۷ ذریعۀ موتر ارسال و مرسول گردد .

۴ - بتاسی از یلان پنج ساله ۱۰۰۰ مغایروی يك باب بسته خانه شهری در چندول جدیداً تاسیس و از آغاز سال ۲۶ آغاز بکار نمود .

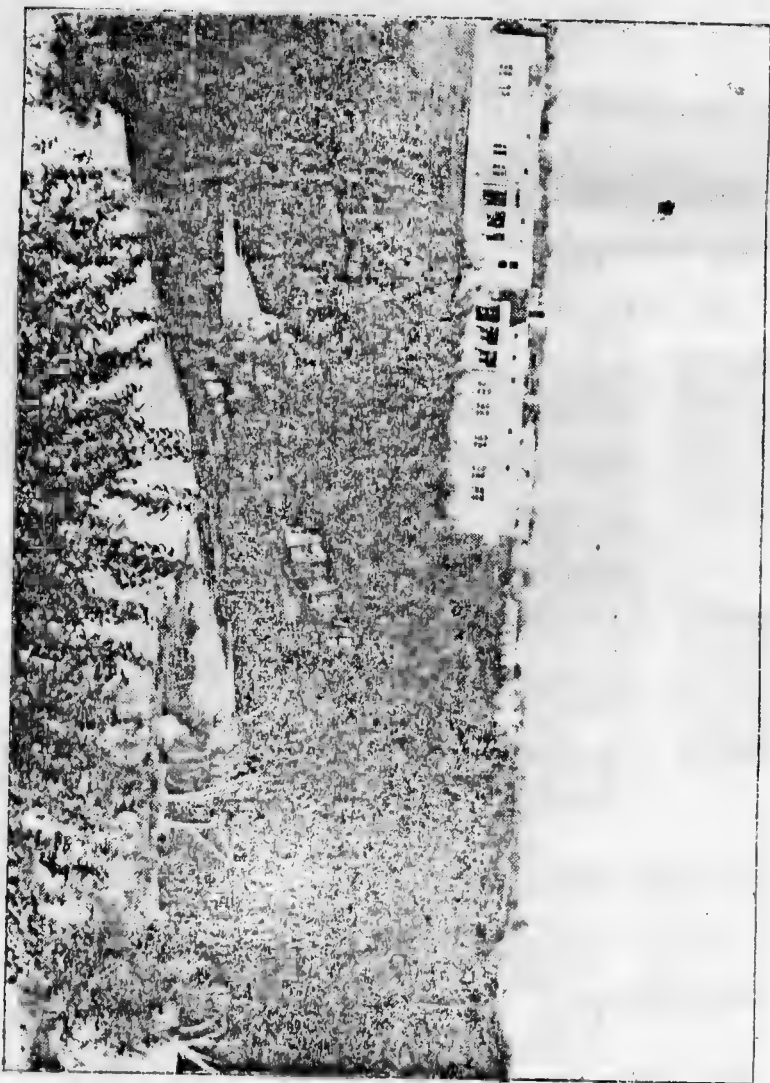
۵۔ پشاور دو باب پستہ خانہ معلیٰ جدیداً در حکومت معلیٰ بگرامی و دہ سبز و در وسط سال ۲۶ تاسیس و حسب مقررات موضوعہ انجام امور پستی مینماید .

د کابل کالنی

- ۶ - ترتیب و جریان ارسال و مرسل بسته ها و توزیع مراسلات شهری در مرکز ذریعه بسته خانه های شهری نوی کابل، کبارته ۴ - ده مزك - ده افغانان - چند اول - شور بازار بایان چوك - چمن .
- ۷ - اقدامات راجع به تهیه و توريد يك تعداد سامان ولوازمات كبرامد امور پستی جهت پیش بینی كه در پلان پنج ساله امور مخابراتی بعمل آمده بود -
- ۸ - اقدامات راجع به فرستادن يك نفر كالمه به سویس جهت تحصیل امور قانونی مخابراتی .
- ۹ - اقدامات مقدماتی نسبت تاسیس موزیم و اداره كلسكسیون و نشرانی امور پستی .
- ۱۰ - تاسیس كورس پستی حسب مقرراتيكه در پلان پنج ساله امور مخابراته وی پیش بینی شده بود .
- ۱۱ اقدامات راجع به بهبودی طبع و شبكه و رنگ آمیزی تيكته های پستی .
- ۱۲ - موافقه ارسال و مرسل مراسله مخصوص فضائی به امریکا، و طبع يك تعداد لازمه از رقم مراسله مذکور كه جهت ضرورت و كبرامد علاقه مندان درهمه دوائر مخابراتی مرکزی و ولایاتی و حكومانی اعلی و كلان توزیع می شود كه البته از تاریخ اعلامیه جداگانه در جریان قرار می گیرد .
- د ر اجراءات امور مربوطه مدیریت عمومى تخنیکى تېلفون -
 - ۱ - چون تشكیلات مدیریت عمومى تېلفون محدود بوده برای اینکه در هرق و شعبه آن وسعت رو داده و تق و نظم صحیح تری ترتیب گردد تا برای اجراءات حالی آنی آن مستعد بوده باشد در تشكیلات اداری و محیطی آن ذیلا منظوری حاصل آمده -
 - تشکیل مرکزى مدیریت عمومى تېلفون به شعبات ذیل تشکیل گردیده . -
 - ۱ - شعبه اداری تېلفون - ۲ - شعبه انجنیرى عمومى تېلفون - ۳ - شعبه درك شاب « ترمیم تېلفون » -
 - ۴ - شعبه تمديدلین مرکز - ۵ - شعبه اخذ محصول تېلفون - ۶ - شعبه تېلفون خانه محصولی - ۷ - شعبه سوچررد های مرکزی و اطرافى - ۸ - شعبه سوانج مامورین و مستخدمین مربوطه تېلفون - ۹ - شعبه اجرائیه فنى -
 - ب - به تمام ولایات و حكومات اعلی و كلان و شعبات تېلفون خانه ها به تشکیل جدید و سبع متشكل گردیده و به هر يك شعبه ماموریت تمديدلین نیز ایزاد گردیده .
 - ج - تشکیل این مین ها نظریه تقسیمات ملى كى به اساس لین های عمومى و خشكى به معاشات مكلفی نیز در بودجه - عملی گردیده .
 - د - كتاب رهنمای تېلفون كه قبلا در خواست متكلم اسم مخاطب راه می خواست حامل

د طب فاکولتې زده کونکي او ټولنیزې او مدیر اود کمیټا ریت رئیس .

دفره منجی سردوخی

ترتیب نمرهٔ تېلفون تحت اجرا قرار داده شده کتابچهٔ رهنمای مذکور بچاپ رسانده و توزیع می شود .

ه - اوراق و دفاتر تحت کمار که ایجاب اداری و فنی را مینمود تماماً چاپ و با هدایت نامه های متعدد بمركز و ولایات تحت اجرا قرار داده شده و راجع به محصولات آن نیز اقدامات لازمه و هدایات مکفی از مقامات - صلاحیت دار اخذ و تحت عمل قرار گرفته .

۲ - امورات تخنیکي تېلفون نیز روبه وسعت و اصلاح گذاشته که ذیلاً توضیح می شود .

الف - تاسیس يك تېلفون خانه انو مانیک در قصر دارالفنون فعلاً در جریان است .

ب - « - « - « کبیلی بر علاوه تېلفون خانه موجوده شهرنودر شهرنو کابل گردیده که نصب سامان آن تحت عملی است .

ج - تاسیس يك تېلفون خانه کبیلی در کمارته (۴) گردیده که به کار انداخته شده .

د - « - « - « هوائی در شهرنو قندهار گردیده که تحت اجرا است .

ه - لین های عمومی اکثریه پایه های خراب آن تجدید و اصلاحات لازمه کرده شده در کابل از مرکزالی دارالفنون (۱۱۴) پایه آهنی جدید نصب شده است در جلال آباد از پیل درونته الی چنه سرای و کینرها (۱۲۰۰) - پایه چوبی تبدیل شده است در مزار شریف از سر پل الی شبرغان و فریب اغچه (۱۰۰۰) پایه چوبی تبدیل شده است در قندهار از مرکز الی ارزگان (۱۰۰۰) پایه چوبی تبدیل شده است در جنوبی از پیل علم الی سکول (۱۰۰) پایه چوبی تبدیل شده است در لپوگرد از چهار آسیاب الی پل علم (۱۰۰) پایه چوبی تبدیل شده .

د - توريد سامان از خارج به مقدار مکفی گردیده که سوچپورد های ماکثر مزار شریف فظن - شمالی - سروبی - کینرها جلال آباد - خان آباد و غیره مواضع حسب ضرورت تجدید و تزئید گردیده و ماشین های تېلفون هوائی و کبیلی تودیع و برای مزید توريد سامان و وسعات و اصلاحات سیستم موجوده درصدد بوده بهر کمپنی خارجه در تماس هستیم .

ز - برای اینکه سیستم جدید اتومات تحت اجرا قرار داده شود حسب الامر مقام صلاحیت دار با کمپنی های بزرگ در تماس بوده تمام سروی و تمهیدات ابتدائی و اداری و فنی آن را تکمیل و درصدد قرار داد با کدام کمپنی متین میباشیم .

ح - تحویل خانه های فنی جدیداً اصلاح و تنظیم و به ترتیب تحویل خانه های روی دست و ذخیره مرتب گردیده اند .

۳ - امورات تعمیر سه تېلفون خانه ها اگر تعمیر زیاد تېلفون خانه های ارض راه مشرفی و شمالی برای سال ۱۳۲۶ مدنظر بوده به اساس پلان پنج ساله باید عملی می شد مگر چون

د کابل کالونی

تغییرات مذکور موقوف سیستم جدید تلفون بوده و موضوع مذکور برای سال ۱۳۲۷ مانند
 ازان ر و تغییرات اسامی سیستم جدید معطل مانده مواضع ذیل تعبیر گردیده است -

- ۱- تېلفون خانه سروبی
ب- تېلفون خانه کد ارته (۴)
ج- تېلفون خانه شهر نو
د- » » قندهار
ه- » » کشرهای مشرقی
۴- فرستادن دو نفر طلبه جهت آموختن فن انجنیری تېلفون به انگلند .

صورت تعدیلات :

۱- مدیریت انتهای	کنترل	۱- مدیریت عمومی تعدیل گردیده
۲- مدیریت انتهای	تخنیکي تلفون	۲- » » » »
۳- مدیریت انتهای	تیلدگراف	۳- » » » »
۴- مدیریت انتهای	مخابرات	۴- » » » »
۵- مدیریت انتهای	ولایت هند هار	۵- » » » »
۶- مدیریت انتهای	ولایت هرات	۶- » » » »
۷- » » » »	د مزار شریف	۷- » » » »
۸- » » » »	قطغن	۸- » » » »
۹- ابتدائی	جنوبی	۹- ابتدائی انتهای
۱۰- مدیریت انتهای	حکومت	۱۰- مدیریت ابتدائی
۱۱- » » » »	فراه	۱۱- » » » »
۱۲- » » » »	بدخشان	۱۲- » » » »
۱۳- » » » »	شمالی	۱۳- » » » »

امور مخبرات ولایت هرات :

- ۱۱ - بحکومت زندہ جان کہ الی حال تمدید لین ونصب تیلیفون عملی نکر دیدہ بود .
در سال جاری از حکومت کلان غوربان بمضافہ (۸) کروہ الی زندہ جان این جدید تمدید
وعلاوہاً یک دستکاه تیلیفون بموضع مذکور نصب گردید .

- ۱۲ - به هتل میرداد که الی حال تمديد لبن ونصب تېلفون عملی نگردیده بود در سال جاری از مرکز گذره الی موضع مذکور يك لبن جدید بمسافه (۳) - گروه تمديد و علاواتاً بیکپایه تېلفون به هتل مذکور نصب شده .
- ۱۳ - لبن های سمت نورغندی و گلران بمسافه (۴۰) - گروه ترمیمات لازمه بعمل آمده .
- ۱۴ - ترمیمات لبن های سمت اسلام قلعه از مرکز الی اسلام قلعه و دهته ذو الفقار بمسافه (۶۰) - گروه ترمیمات لازمه بعمل آمده .
- ۱۵ - لبن های سمت شین دند از مرکز الی جیجه حصه حدبغشی هرات و فراه بمسافه (۴۰) - گروه ترمیم بعمل آمده .
- ۱۶ - لبن های سمت قلعه نو و مرغاب نیز گردیده .
- ۱۷ - ترمیم لبن های سمت غورات بمسافه (۱۸۰) - گروه عملی گردیده .
- ۱۸ - در هذا سته يك تعداد تېلفون جدید وباتری خشك از مقام وزارت جلیله معا یرات واصل وبه مواضع لازمه تحت کار گرفته شده است .
- ۱۹ - ماشین و دستگاه های تلېگراف سیم دار و بی سیم اطراف و مرکزی اصلاح و نوافصات آنها مرفوع و مخابرات تلکرافتی بصورت صحیح جریان دازد .
- ۱۱۰ - در شقوق پستی اطراف و مرکزی اصلاحات لازمه بعمل آمده که تا يك اندازه نوافص آنها رفع گردیده است .

مدیریت مخابرات مزار شریف:

- ۱۱ - ترمیم پایه های لبن تېلفون از مزار شریف الی دهدا دی بمسافه ۶ میل .
- ۱۲ - ترمیم لبن تېلفون از حکومتی سر پل الی شهر غان بمسافه ۲۰ میل به نسبت خرابی پایه ها، سیم و پایه های موضع مذکور تجدید و لبن بصورت اساسی تمديد گردیده در سایر لبن ها نیز امتثال لبن مزار الی میمنه و مزار شریف الی پته کیسر، بلخ الی قر قین و کشنده و دره صوف و سنگ چارک نیز تحت اصلاحات قرار داده شده اقدامات جاریست .
- ۱۳ - قبلاً در سال ۱۳۲۵ تبادل پستی بین مزار شریف و میمنه هفته یکمراتبه صورت میگرفت در سال ۱۳۲۶ در هفته سه مراتبه تبادل میشود، هکذا تبادل بین مزار شریف و کابل که هفته سه مراتبه بود در سال جاری بچهار مراتبه صورت گرفته است .
- ۱۴ - قبل ازین تبادل پستی بین دولتین افغانستان شوروی از راه پته کیسر در بین دریای آمو بوسیله کشتی های چوبی تبادل می شد در سال جاری بر علاوه موجود بودن کشتی ها، عراد موثر بوت که در برج نور از طرف وزارت مخابرات خریداری و بکار انداخته شده

کنون تبادلۂ یستی در بین دریای آمو بوسیله موتر بوت جریان دارد .
۱۵ - چون از سو چپورد یکصد لینه مرکز مزار شریف به نسبت کهنگی و از کار افتادگی
سامان ملحقه آن مغایره بصورت صحیح انجام داده شده نمیتوانست در برج عفره هذا لینه
دو عدد سو چپورد پنجاه لینه جدید بموض سو چپورد سابقه بار قم نوا فصاحت تختیکی مغایره
بکار انداخته شده هکذا یکپایه سو چپورد بیست لینه به ترتیب فوقی مرکز حکومت کلان بسمگان
نصب گردیده است .

۱۶ - تیلفون اکثر تیلفونخانه های حکومت و علاقه داری ها که از تیلفون های مذکور بواسطه
اینکه از سیستم قدیم و کمی قوه بالائی از آنها بدرستی اجرا نمیکردید و سبب مشکلات
مغایره کنندگان و سقوط مغایره را در بر داشت در سال جاری بموازده موضع که تیلفون های
شان از مغایره باز مانده بود تیلفون و بالائی های جدید از سیستم ار مکسون بکار انداخته شد .

مدیریت مغایرات ولایت جنوبی :

- ۱ - یکپایه سو چپورد بیست لینه جدید مرکز ولایت جنوبی نصب گردیده است .
- ۲ - حسب منظوری مقامات صلاحیت دار برای مصارف تمدید لین جدید حکومتی
آرزو یکمبلغ پول منظوری حاصل شده و بکار آن شروع می شود .

امور وزارت معارف

تشکیلات جدید:

میر هن است که تشکیلات صحیح يك مؤسسه و تقسیمات وظایف بالای بهبود کار و اقتصاد وقت در اشخاص تاثیر زیادی دارد. وزارت معارف نظر به عناصرو اشخاصیکه بدست داشت به فکر اصلاح در تشکیلات مرکزی ونوزیع وظایف افتاده بود و کار امور دوائر مرکزی بصورت صحیح منقسم و موجب نظم و نسق موسسات متعلقه گردید و ای عدم وجود متخصصین که در عین زمان مکلف امور اداری شده می توانستند مسئله را به تعویق و تاخیر افکنند بود. این بود که بالندریج معارف ثمره خود را داده و یککده جوانان چه از خارج و چه از مکاتب داخل مملکت تحصیل خود را تکمیل و به کار آغاز نموده اند پس وزارت معارف لازم دید تا تشکیلات دوائر مرکزی خود را باساستجارب حاصله اصلاح و تعدیل نماید. قبل برین این اصلاح تا اندازه که شرائط و وقت اجازه میداد عملی گردیده بود. بدین قرار که تمام امور نظری تدریسی و تربیوی بریاست تعلیم و تربیه و کنترول صورت تطبیق نظریات بریاست تفتیش و مسایل مالی و تهیه مالزمه درسی و غیره به مدیریت عمومی اجرائی متمرکز گردیده بود و این طور تشکیلات برای منظم و منسق گردانیدن امور رول مهمی را بازی کرده و برای تشکیلات مرکزی زمینه را مهیا گردانیده چنانچه در هر کدام از ریاست های وزارت تقسیمات به اساس امور مربوطه به مدارج مختلفه تعلیمات بوده و امور مکاتب ابتدائی و ثانوی و مصلی از هم مجزا و ذریعه شعبات جداگانه اجرا می گردید. پس قدم دوم به مدارج تقسیمات تحتانی به مدارج مختلفه این بود که تمام امور متعلق به این دوره های ابتدائی - ثانوی - مصلی بشعبات جداگانه ابتدائی و ثانوی و مصلی متمرکز و مربوط گردیده در برج جوزای سنه ۱۳۲۶ وزارت معارف ذریعه جوانان دست پرورده خودش تشکیلی را که باساستمالک مدنی دنیا بنا یافته صاحب گردیده بدین اساس بعضی ریاستهای تعلیم و تربیه و تفتیش و مدیریت اجرائی مرکزی در وزارت معارف به ریاست جدید احداث شد.

۱- ریاست تدریسات ابتدائی که موظف به اجرای امور تدریسی و اداری مادی و معنوی

مکاتب ابتدائی مملکت بوده مدیریت های تعلیم و تربیه - تفتیش - مامورین و اجرای آنها را احتوا میکنند.

۲- ریاست تدریسات ثانوی که بامورلیسه ها و مکاتب متوسطه مواظبت می نماید و شعبات تعلیم و تربیه و تفتیش و مامورین اجرائیه را داراست .

۳- ریاست تدریسات مسلکی که موظف به مرافقت مکاتب و کورسهای مسلکی است و شعبات مماثل ریاستهای ابتدائی و ثانوی را حائز می باشد .

تعلیمات ابتدائی :

ریاست تدریسات ابتدائی از تاریخ ۹ برج جوزا ۱۳۲۶ بمداروی کارشدن تشکیلات جدید وزارت معارف شروع بکار نموده مصدر اقدامات و فعالیتهای گردید که ذیلا خلاصی اجراءات هر يك از شعبات آن گذارش داده می شود :

اجراءات مدیریت تعلیم و تربیه ریاست تدریسات ابتدائی :

وزارت معارف از سنه ۱۳۲۳ توزیع يك عده سامان تعلیمی و لوازم درسی را برای استفادۀ طلاب مکاتب ابتدائی منظور نموده و متأسفانه بنا بر پیش آمد جنگی اروپا و انسداد راه ها و مشکلات لایسنس و غیره سامان مطلوب مطابق بست و ضرورت از خارج بدست آمده نتوانست و برای تهیه آن به پیمانه وسیعی که احتیاج مکاتب ابتدائی را تکافو کند در داخل نیز وسیله موجود نبود . ریاست تدریسات ابتدائی به ملاحظه این مشکلات مجبوراً در بست لوازم درسی تجدید نظر نموده حتی الامکان اختصاری را بعمل آورد که در پیشرفت تعلیمات مکاتب سکتگی عاید نگردد .

در موقع تدقیق و ترتیب بست جدید لوازم تحصیل اهمیت مخصوصه هر يك از مضامین درسی بالخاصه حسن خط و توضیحات و هدایات مندرجه پروگرام دوره تعلیمات مکاتب ابتدائی منظور اساسی قرار یافته مجلس وزارت معارف در طی جلسه مورخه ۳- اسد ۱۳۲۶ خود به توزیع سامان و لوازم درسی مکاتب ابتدائی حسب جدول ذیل ابراز موافقه نمود . متعاقباً به اجراءات متعلقه آن از ریاست تدریسات ابتدائی اقدامات لازمه بعمل آمد .

موضوع خط و سواد :

بر هایت مقاصد اساسیة دورة تحصیل ابتدائی که در پروگرام تدریس مکاتب تصریح و تعیین گردیده است ریاست تدریسات ابتدائی درین سال بیشتر از پیشتر به مسئله خط و سواد در مکاتب ابتدائی عطف توجه نمود چه خط علاوه بر اینکه فی حد ذاته یک چیز مطلوب و بمثل مهارتهای مکتسبه لازم یاد گرفتن و تحصیل است چون این درس در بنیة مضامین درسی دیگر نیز داخل و شامل است و در کفایة امور و فعالیت های حیاتی که محتاج تحریر است مدخلیت تامه دارد ازین رو ریاست تدریسات ابتدائی بانشر ایضا حننامه و متحدالعال های متعاقب نظردفتمه ادارات مکاتب ابتدائی را با اهمیت موضوع جلب و با ارسال بست جدید اواز تحصیل زمینه را برای ترفی خط و سواد در مکاتب ابتدائی بیشتر از پیشتر مساعد گردانید .

و به علاوه اینکه کتب درسی معسوسا کتب فرائت در نزد اطفال مکتب حبثی سرمشق را داشته طلبه از روی آن در ساعات تحریر و هنگام تهیه و طائف خوانسکی بمنزله سرمشق استفاده نموده بتوانند . کتب فرائت فارسی صنف اول دوم و سوم به تدریج خطاطان ماهر و طن با خط زیبای نستعلیق که مروج ارباب فلم و خط نویسان این کشور میباشد تحریر و برای طبع در مطبعه آفست سیاریده شده . کتاب الفبای سال اول که دارای تصاویر رنگه و جالب دقت اطفال تحریر یافته امید است در آینده نزدیک ذریعه ماشین آفست به طبعی رسانیده شود . ریاست تدریسات ابتدائی در نظر دارد که بقیه کتب فرائتی مکاتب ابتدائی یعنی کتب فرائت صنف چهارم و پنجم و ششم را نیز بمانند کتب فرائتی دورة اول به خط نستعلیق طبع و نشر نماید و متنا سفانه بنا بر گرفتاری زیاد مطبعه عمومی و مشکلاتیکه از حیث فرستادن کتاب برای طبع در خارج موجود میباشد وزارت معارف عجالا تمجور گردیده کتب مذکور را به مطبعه حروفی بطبع رسانید تا از باعث فقدان کتب به تدریسات مکاتب صدمه وارد نگردد و دولی موضوع طبع نستعلیق کتابهای مذکور در نزد وزارت معارف از مسائل ضروریه است که با تأمین وسایل مساعد بلافاصله به عملی کردن آن اقدام خواهد شد .

کتاب اول پشتو جهت استفاده طلاب خور و سال ابتدائی با داشتن اوصاف کتاب الفبای فارسی برای طبع آماده گردیده است . نشر این کتاب از یک طرف چون حائز اوصاف مهمه پیدا کوزیک میباشد و از طرف دیگر چون با خط زیبای نسخ که تا اکنون ادبای پشتو زبان مملکت آنرا خط مخصوص زبان پشتو تشخیص داده اند تحریر یافته است امید است در پیشرفت خط و سواد مکاتب ابتدائی پشتو زبان و تدریس پشتو در مملکت کمک و مساعدت خوبی بنماید .

تجدید نظر طبع و نشر کتب :

وزارت معارف با صدور فرمان نمبر $\frac{4099}{8037}$ مورخه ۱۴ حوت سنه ۱۳۲۴ حضور هابونی به تالیف و طبع و نشر کتب درسی میکاتب فارسی زبان مشغول اقدامات گردیده بعضی از کتب درسی که در سنه ۱۳۲۵ از تالیف و طبع فارغ گردیده بود متعاقباً به دسترس استفاده طلاب گذاشته شد و برخی بملاحظه لزوم تدقیقات و تنبیحات مزید ممکن گردید در سال ۱۳۲۶ مرحله تالیف و طبع و نشر خود را بپیماید از جمله کتب درسی میکاتب فارسی زبان کتب ذیل درین سال برای انطباق به مطبعه عمومی سیاریده شد .

- ۱ - کتاب فرائد فارسی سوم ابتدائی .
- ۲ - کتاب فرائد فارسی چهارم ابتدائی .
- ۳ - کتاب فرائد فارسی پنجم ابتدائی .
- ۴ - کتاب فرائد فارسی ششم ابتدائی .

منجمله کتب مذکور کتابهای فرائد سال سوم و چهارم و پنجم بطبع رسیده و به دسترس استفاده میکاتب قرار داده شده است . فرائد فارسی ششم ابتدائی هم اخیراً از طبع فارغ و بمکاتب توزیع شد و باین ترتیب حلقه طبع و نشر کتب درسی میکاتب ابتدائی فارسی زبان تکمیل گردید .

پروگرام ابتدائی که بام نام « کپنلار » ذریعه مطبعه حروفی بزبان پشتو بلامطبع و نشر گردیده بود اما بملاحظه تسهیل استفاده معلمین میکاتب و رفع ضرورت قطعی میکاتب فارسی زبان این اثر با احتیای نمونه های حروف و هدایات و توضیحات تد ریس هر یک از مضامین درسی و مقرر دات پروگرام بفارسی نیز طبع و نشر یافت کتاب دیگری بام نمونه های درس ویلان تد ریس که برای معلمین اصول صنفی حیثیت یک رهبر و معلم را دارد برای طبع سیاریده شده است که عمقرب بزبور طبع آراسته خواهد شد .

کتاب درسی مکاتب پشتو زبان و کتبیکه از جمله کتابهای درسی مکاتب فارسی زبان در سال ۱۳۲۵ بطبع رسیده بود درین سال تجدید نظر کرده شد چه معلوم است همانطوریکه در هر یک از امور جاریه با تجدید نظر در آن میتوان مزایائی را که قبلاً فاقد بوده است در آن بوجود آورد همینطور در کتب و نشریات نیز اگر تجدید نظر بعمل آورد آنرا مرتبه دوم و سوم... طبع مینمایند کوشش میشود اوصاف ضروریه و مزایائی را که طبع اول کتاب فاقد آن است در طبع ثانی با آن علاوه گردد روی همین اصل درین سال از کتب درسی مکاتب ابتدائیه پشتو زبان و فارسی زبان راجع به کتب ذیل تجدید نظر بعمل آمده برای تکرار طبع بمطبعه ار سال گردید که به جهت استفاذه سال تعلیمی ۱۳۲۷ - ۱۳۲۸ به تعداد لازمه طبع و آماده توزیع شود.

- ۱ - اوله پشتو
- ۲ - حساب اول فارسی
- ۳ - حساب دوم فارسی
- ۴ - فرائد فارسی سوم
- ۵ - حساب فارسی سوم
- ۶ - دینیات فارسی سوم
- ۷ - فرائد فارسی چهارم
- ۸ - خلور مه پشتو
- ۹ - حساب فارسی چهارم
- ۱۰ - دینیات فارسی چهارم
- ۱۱ - تاریخ فارسی چهارم
- ۱۲ - معلومات طبیعیه فارسی چهارم
- ۱۳ - پنجمه پشتو
- ۱۴ - حساب فارسی پنجم

- ۱۵ - هندسه فارسی پنجم
- ۱۶ - جغرافیای پنجم فارسی
- ۱۷ - تاریخ فارسی پنجم
- ۱۸ - معلومات طبیعیه فارسی پنجم
- ۱۹ - حساب فارسی ششم
- ۲۰ - هندسه فارسی ششم
- ۲۱ - جغرافیای فارسی ششم
- ۲۲ - تاریخ فارسی ششم
- ۲۳ - معلومات طبیعیه فارسی ششم
- ۲۴ - حساب ششم یشتو .

بملاحظه اینکه طلاب صف ششم در مضمون هندسه مباحث را که در دو صف چهارم و پنجم خوانده میشود تکرار مینمودند و بدینصورت عده کتب درسی در صف چهارم نظریه صف ششم بیشتر و موجب سنگینی تعلیمات گردیده بود. لهذا بعد از غور و تدقیق مفردات پروگرام و جدول ساعات هفته وار دروس قرار داده شد که کتاب هندسه صف چهارم در صف پنجم و کتاب هندسه صف پنجم در صف ششم خوانده شود .

مفردات پروگرام و توضیحات و هدایات متعلق تطبیقات مضمون تربیه بدنی در طی پروگرام تدریسات مکاتب ابتدائی درج و وظائف معلمین مکاتب ابتدائی در اینخصوص تماماً تعیین گردیده و در جدول ساعات هفته وار مضامین درسی مکاتب ابتدائی هر روز از طرف صبح بعد از معاینه نظافت پانزده دقیقه برای تربیه بدنی تخصیص یافته است . ولی درین سال نظریه اهمیت مخصوصی که تربیه بدنی دارای آن میباشد و بملاحظه اینکه اخیراً از مکتب سیوریک عده معلمین تربیه بدنی برای اشغال ساعات تربیه بدنی مکاتب ابتدائی فارغ التحصیل و آماده کار گردیده اند درین سال بعد از تدقیق و ملاحظه مفردات پروگرام و جدول تقسیم ساعات هفته وار مضامین درسی مکاتب ابتدائی تصویب بعمل آمده که برای تربیه بدنی در هر یک از صنوف ششگانه مکاتب ابتدائی هفته وار یک ساعت به تربیه بدنی تخصیص داده شود روی این تصویب اخیراً جدول ساعات هفته وار مضامین درسی طوریکه در ذیل بملاحظه فائزین محترم تقدیم میگردد برای تطبیقات لازمه آن به ادارات مکاتب سپاریده شد .

امتحانات :

در سال ۱۳۲۶ امتحانات مکاتب ابتدائی بموجب تعلیمات نامه ابتدائی و مقررات اصول موضوعه اخذ گردید. در موقع اخذ امتحانات بمسئله خط و سواد اهمیت بیشتری داده شد. تا از مکاتب ابتدائی طلابی فارغ بشوند که در افاده به تحریر و خط و سواد موفقیت خوبی از خود نشان داده باشند امتحان طلاب صنوف ششم در مرکز شهر بدریمه هیئتهای معلمین و مفتشین اخذ گردید و برای نگرانی مکاتب او کرد مربوط مدیریت معارف ولایت کابل از مرکز وزارت معارف نیز مفتش اعزام کرده شد در ولایات امتحان بر حسب مقررات تعلیمات نامه اخذ و برای طلابیکه در امتحان بخوبی از عهده نبر آمده و مشروط شناخته شده بودند موقع داده شد که بعد از ختم ایام تعطیل بحضور هیئتهای معتمنه مرحله امتحان مشروطی خودشان را طی نمایند. تا گفته نمایند که با تطبیق اجرای تدریسات بزبان پشتو در منطقه پشتو زبان و تعطیل تدریسات بزبان فارسی در مکاتب فارسی زبان در امتحان سال تعلیمی ۱۳۲۶ موفقیت طلاب از حیث کمیت و کیفیت بیشتر به اثبات رسیده است.

مکاتب دهانی :

برای نشر علم و معرفت در همه اطراف و اکناف مملکت و برای صاحب خط و سواد گردیدن همه اطفال دهانی و باخبر شدن ایشان از مسایل ضروری دینی و حیاتی شعبه مشاوریت علمی وزارت معارف در سنه ۱۳۲۶ مشغول مطالعات لازمه گردیده بعد از اجرای یک سلسله تدقیقات قرار گذشته شد برای پیشرفت کواکب دهانی و صاحب خط و سواد گردیدن اطفال که در فرای متفرقه این کشور دورتر از مکاتبیکه تاکنون رسماً از طرف حکومت در عمارات اساسی و یا غیر اساسی حکومتی یا کرانی دایر میباشد سکونت دارند مکاتبی تأسیس گردد که دوره تعلیمات خود را در سه سال ختم نمایند و در هر یک از صنوف سه گانه این مکاتب یک کتاب مخصوصی که بهمن غرض بنام کتاب سال اول دوم و سوم دهانی ذریعه اشخاص باتجربه و سابقه دار معارف تألیف گردیده است و عنقریب به طبع سیاریده خواهد شد تدریس گردد و مزید بر آن یک یک جدید درج اخیر یاره عم شریف که توام با رساله بغدادی میباشد مخصوص بطلاب صنف دوم و سوم توزیع شود این کتاب ها بذریعه علمای مملکت که خواهش تدریس را دارند یا در مساجد و مدارس مشغول بوظیفه وعظ و امامت میباشد بطلاب تدریس کرده شود بعد از فراغت از صنف سوم این مکاتب برای طلاب شامله آن سند فراغت تحصیل سه ساله مکاتب دهانی داده خواهد شد بکسانیکه بخواهند اطفال ایشان بعد از طی تعلیمات سه ساله داخل حیات

گردیده با اولیای خود معاونت نمایند اجازه داده میشود و کسانی که خواسته باشند اطفال آنها از ثمرات علم و معلومات مزید مستفید گردند میتوانند اطفال خود را به صنف چهارم مکتب ابتدائی قریب محل اقامت خویش داخل نمایند که صنف چهارم و پنجم و ششم را مطابق پروگرام رسمی مکاتب ابتدائی به انجام رسانند .

مکتب نمونه:

چون برای ملاحظه تطبیقات اصولی پروگرام و مصوبات انجمن معارف و صورت اجرای تدریسات مکاتب لازم دیده میشد از جمله مکاتب رسمی چند مکتب نمونه انتخاب گردید . وزارت معارف در سنه ۱۳۲۶ یک باب مکتب ابتدائی را که در فرقه بی بی مهر و نزدیک شهر دائر میباشد بجهت مکتب نمونه انتخاب نمود و رسیدگی بامور تعلیمی مستقیماً بمدریسیت تعلیم و تربیه ریاست تدریسات ابتدائی سپرده شد و فرار یافت که امورا داری و غیره آن کما فی السابق از طرف ولایت کابل اداره شود. ریاست تدریسات ابتدائی در مورد رفع نواقص و اصلاحات لازمه این مکتب برای اینکه حقیقتاً مکتب نمونه گردیده و نتایج مصوبات انجمن معارف و پروگرام تدریسات ابتدائی در آن بخوبی ظاهر گردد داخل اقدامات عاجل گردیده از بحث ترمیم عمارت، رفع کمبود سامان تعلیمی و ضروریات مکتب تعیین معلمین کمبود ترویج سیورت، تطبیق مقررات تعلیماتنامه ابتدائی ملاحظه و معاینه جریان امور، اصلاح کتب اداری و امثال آن امور دیگری که موجب پیشرفت تدریسات و حصول فواید مطلوبه از تعلیم و تربیه مکتب میگردد، در مکتب بی بی مهر و اقدامات لازمه نمود. ریاست تدریسات ابتدائی در نظر دارد اشخاصی را که با داشتن تحصیلات خصوصی داوطلب وظیفه معلمی بشوند و در امتحان مضامین موفقیت خود را به اثبات رسانند برای کسب مهارت و بلدیت در اصول تدریس و ملاحظه تطبیقات پروگرام و تعلیماتنامه مکاتب ابتدائی ذریعه همین مکتب در مدت کوتاه به چگونگی تدریسات مکاتب آشنا گرداند .

اقدام در رفع نواقص و امتحان معلمین:

ریاست تدریسات ابتدائی در سال ۱۳۲۶ در رفع کمبود معلمین اقدامات لازمه نمود خصوصاً در قبول اشخاصی که در حسن خط دسترس کافی داشتند بوظیفه معلمی بیشتر عطف توجه بعمل آمده برای تدریس مضامین درسی از اشخاصی که با داشتن تحصیلات خصوصی یا رسمی داوطلب وظیفه معلمی شده بودند ذریعه هیئت امتحان مقرر را اخذ و به شرط موفقیت جمعی از داوطلبان را به وظائف معلمی گمارید تا بوسیله وظیفه دار ساختن

ایشان بیکار تعلیم کمبودی که از حیث معلم در بعضی مکاتب ابتدائی وجود داشت رفع گردد.

از همه ولایات و حکومت اعلی راپور مفصلی راجع به سویه و اقتدار معلمین مکاتب مربوطه ایشان خواسته شد و برای رفع نواقصی که در طی راپور هر یک از ولایات تذکر یافته بود تدابیر لازمه اتخاذ گردید برای مدیریت ها و ریاست های معارف صلاحیت داده شد که در مکاتب ابتدائیه مربوطه خود که دارای عمارت اصولی میباشند کتابخانه های مناسبی جهت استفاده معلمین ترتیب بدهند. یک عده کافی کتب ضروری این کتابها از مرکز ولایات فرستاده شد. برای اینکه همه معلمین در حسن خط و پشتو قدرت و صلاحیت لازمه تعلیم را حاصل بنمایند. بهمه ادارات مکاتب هدایت داده شد تا معلمین مربوطه خودشان را حتماً به اهمیت حسن خط معلمین در تدریس مکاتب متوجه گردانند و آن ها را برای رفع نواقص مجبور بنمایند برای ترفی سویه معلمین در لسان پشتو در هر مکتب کورسهای پشتو که ذریعه معلمین با اقتدار پشتو زبان تدریس میشود جاری است این کورسها در تحت پروگرام معین به تدریس خود ادامه داده و در ترفی سویه معلمین به زبان پشتو خوب مؤثر ثابت گردیده در سال ۱۳۲۶ سمستر پنجم این پروگرام به انجام رسانیده شد ترتیب گرفته شده است که با فراغت از سمستر ششم این کورسها هر یک از معلمین مکاتب ابتدائی به صورت صحیح در زبان پشتو تکلم - کتابت و تدریس کرده بتوانند.

تاسیس مکاتب ابتدائیه نسوان :

وزارت معارف در صدد است مطابق خط مشی حکومت اعلی حضرت محمد ظاهر شاه که تنگی به مقررات دین مبین اسلام است برای تعلیم و تربیه دخترها نیز بمانند تعلیم بچه ها اقدامات لازمه بنماید زیرا که نامادرها و عایله ها به مقررات دینی و ملی خود واقف و از معلومات ضروری حیاتی باخبر نگردند از تربیه یکطرفه و با سواد ساختن و منور گردانیدن طبقه ذکور در پیشرفت های آینده مملکت نمیتوان امید واری زیاد کرد. این تجربه را همه ممالک اسلامی بعمل آورده و امروز با جدیت تمام در تعلیم و تربیه دختر و طبقه نسوان مشغول اقدامات میباشند.

وزارت معارف با مشکلا تیکه از قبیل عدم وجود معلمه ها و جای و لوازم و بودجه کافی و غیره در قبال خود حس مینماید نمی تواند بنعمیم مکاتب نسوان در همه شهرها و قرا و قصبات مملکت طوریکه در مورد تاسیس مکاتب ذکور اقدام بعمل آمده است. داخل ساحه فعالیت شود. ولی تاجائیکه وسائل دستیاری بنماید و مساعدتی احساس گردد در زمینه تربیه دخترها و نعمیم خط و سواد در بین طبقه نسوان چاره جوئی بعمل می آورد و منجمله در سال ۱۳۲۶ علاوه

بر دو مکتب ابتدائی نسوان که در شهر قدیم کابل تاسیس و افتتاح شده است . بتاسیس یک باب مکتب جدید نسوان در نوی کابل نیز اقدام نموده وسائل لازمه آن را از قسم جای ولوازم و هیئت تعلیمه و غیره تهیه کرده که بشروع سال تعلیمی جدید بکار آغاز بنماید . این سه مکتب ابتدائی غیر از دو باب مکتب لیسه است که در کابل جاری و دارای شعبات متعدد و عده کافی شاگردان صنوف ابتدائی میباشد .

ترسیم نقشه ها و ترتیب جغرافیای مفصل افغانستان :

ریاست تدریسات ابتدائی در سنه ۱۳۲۶ در نظر گرفت که با استفاده از معلمین اساسی که در مکاتب ابتدائی ولایات مشغول اجرای وظیفه میباشند به ترتیب جغرافیای مفصل افغانستان تثبیت بنمایند - برای عملی شدن این مطلوب مدیریت تعلیم و تربیه ریاست تدریسات ابتدائی از عموم مکاتب راجع به - تعداد خانوار اهالی - قومیت زبان - طرز زندگی - اوضاع اقتصادی کوه ها و دریاها - جنگل ها - آب و هوا - طرز آبیاری - حاصلات زراعتی - اقسام درختها - اقسام میوه ها - نباتات طبی - حیوانات اهلی و وحشی - پرندگان - معادن - واردات و صادرات مهمه - مصنوعات - آثار عتیقه موجود منطقه - که مکتب منسوبه ایشان در آنجا واقف گردیده است - معلومات لازمه را طالب گردید . تا این معلومات ذریعه یک هیئت معلمین جغرافیائی مکاتب مرکز و متخصصین جغرافیا ملاحظه و تدقیق گردیده در نتیجه معلومات ارسالی ولایات بعد از اجرای مطالعات و ترسیم نقشه های لازمه آن بنام جغرافیای مفصل افغانستان ترتیب ویس از انجام کار بطبع رسانیده شود .

مزید بر آن بغرض تدریس مباحث جغرافیای اقتصادی یک نقشه اقتصادی رنگه افغانستان ترسیم و ترتیب و برای طبع آماده گردیده و بجهت ارائه تقسیمات ملکی و محل وقوع مکاتب در سراسر افغانستان نقشه دیگری که در روی آن تقسیمات ملکی مکاتب و حکومت نشان داده شده است ترسیم و خطاطی گردیده بصورت رنگه برای طبع آماده شده است زیاست تدریسات ابتدائی در نظر دارد موفقیکه مطبوعه و منی از اجرای سفارشات سابقه ریاست تدریسات ابتدائی از قسم طبع کتب درسی طلاب و اوراق دفتر و لوازم فراغت حاصل نمایند این نقشه های

لائحه وظائف نائب الحکومه ها و حکام وعلاقه داران

نسبت به باز رسی مکاتب

ماده ۱ : نائب الحکومه ها و حکام اعلى و کلان و حکام ثلاثه وعلاقه داران بواسطه که آمر ووظیفه دار تمامی امور حوزه ماموریت خود شناخته میشوند باز رسی مکاتب هم از جمله تکالیف و وظائف قطعی آنها بشمار میرود .

ماده ۲ : تکالیف و وظائف نائب الحکومه ها و حکام اعلى و کلان و حکام محلی وعلاقه داران نسبت به معارف حوزه ماموریت ایشان قرار آتی است :

الف : اخذ طلبه

ب : احضار غیر حاضران .

ج : معاینه مکاتب .

ماده ۳ : مطابق تعلیماتنامه تدریسات ابتدائی (اخذ طلبه) اخذ طلبه همه ساله دو ماه قبل از شروع سال تعلیمی شروع میشود و به استثنای مواد مخصوصه که در تعلیماتنامه ذکر شده تا یکماه دوام میکند آغاز سال تعلیمی باعتبار آب و هوا و وضعیت هر منطقه علیحده قرار داده شده است .

ماده ۴ : نائب الحکومه ها و حکام اعلى و کلان و محلی مکلف هستند به وجب پیشنهاد مدیرها مامورها - و سر معلمین مکاتب دو ماه قبل از موعد - متذکره ماده (۳) برای گرفتن طلاب جدیدالشمول هیئت ها معین نمایند این هیئت ها مرکب از آمر معارف همان منطقه و یک نفر وکیل مجلس مشوره و یک نفر شخص معتمد نائب الحکومه و حکام اعلى و کلان و حکام محلی و سر معلم ها که برای مکاتب آنها - طلبه گرفته میشود میباشد در شهر های که تشکیلات بلدییه وجود داشته باشد یک نفر نماینده بلدییه هم درین هیئت شامل میباشد .

ماده ۵ : هیئت های متذکره ماده (۴) اولاتعداد طلاب ضرورت مکاتب را (مطابق اعتباری که از وزارت معارف داده شد) از ادارات معارف معلومات کرده و در وهله اول اشخاصی را که حسب الخواش خود مراجعت مینمایند می پذیرند و در صورتیکه تعداد همچو مراجعین احتیاج مکاتب را تکمیل نکنند دیگر اطامل راجلب کرده بارعایت مقررات تعلیماتنامه تدریسات ابتدائی اسمای آنها را - به تفصیل ولدیت سکونت - عمر داخل يك است مینمایند و این است هارا بافید تاریخ وامضای - نشانی شد کرده

رنگه را ذریعۀ مطبوعۀ عمومی به طبع رسانیده به دسترس استفاده مکاتب و علاقه مندان برساند و در طبع جنرا فیای مفصل افغانستان نیز از آن استفاده شود.

نا گفته ماند که وزارت معارف در سنوات قبل يك عده نقشه های درسی جنرا فیای پنج قطعۀ دنیا را از جوشی کمپنی خریداری نموده و بنابر اغلاط اسمای ممالک و اماکن و غیره از ارسال این نقشه ها به مکاتب خود داری نموده بود اما در دوران سال ۱۳۲۶ از يك طرف بنابر مشکلات وارد نمودن نقشه های جدید و از طرف دیگر بنابر احتیاج فوری مکاتب ریاست تدریسات ابتدائی این نقشه ها را مورد تدقیق قرار داده با ارسال غلط نامه های مفصل آنرا بدسترس استفادۀ مکاتب قرارداد بعموم مکاتب هدایت داده شده که قبل از تطبیق و ادامه تدریسات به ذریعۀ آن اولاً بملاحظۀ غلطنامه نقشه ها را اصلاح و بعد مورد تدریس قرار دهند.

اجراآت مدیریت تفتیش ریاست تدریسات ابتدائی :

در برج جوزای ۱۳۲۶ که تشکیلات جدید وزارت معارف صورت گرفت يك عده مکاتب مربوطۀ ولایت کابل از قبیل مکاتب چهاردهی - شش کروی - لوگر - وردک غزنی - و مکاتب مربوطۀ منطقۀ شهر ذریعۀ مفتشین مربوطۀ تفتیش و برحسب ذیل اجراآت بعمل آمد :

- ۱ - از خلال تفتیش های هیئت مفتشین چون صورت پیشرفت تدریسات و اصلاح مور اداری محتاج رهنمائی دیده میشد بنابران هدایت نامه ها و دستور العمل ها صادر شد تا متصدیان امور در اصلاحات عرفانی خود و ماموریت خود اجراآت لازمه بنمایند.
- ۲ - چون تجدید جنبه های معاونت و همکاری نایب الحکومه ها - حکام اعلی - حکام کلان و محلی و علاقه داران در امور عرفانی منطقۀ مربوطۀ شان لازم بود وظائف نایب الحکومه ها و مامورین اداری موصوف ضمیمۀ فرامین مقام منبع صدارت عظمی به ولایات و حکومت اعلی فرستاده شد تا متصدیان اداری آن جاحد مسئولیت خود ها را در شق معارف بشناسند و به اساس آن داخل فعالیت شوند . شرح مواد لایحه آتیاً ذکر میشود ...

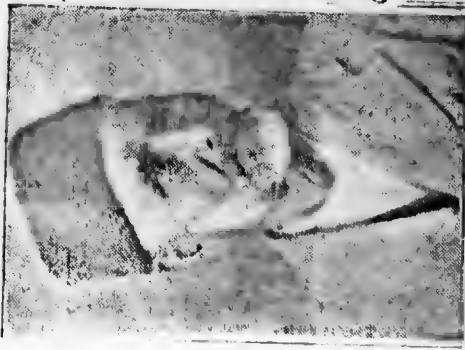
تقسیم ساعات هفته وار مضامین درسی دوره ابتدائیه مکاتب پستو زبان

مضمون		دوره اول		دوره دوم		دوره سوم		دوره چهارم		دوره پنجم		دوره ششم		مجموعه	
صف اول	صف دوم	صف سوم	صف چهارم	صف پنجم	صف ششم	صف اول	صف دوم	صف سوم	صف چهارم	صف پنجم	صف ششم	صف اول	صف دوم	صف سوم	صف چهارم
قرآن کریم و دینیات	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
پستو	۷	۶	۶	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵
فارسی	۵	۴	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵
حساب و هندسه	۴	۴	۴	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
تاریخ	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
جغرافیه	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
معلومات و طبیه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
معلومات حیاتی	۵	۵	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
معلومات طبیعی	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
رسم و کار دستی	۳	۳	۳	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
حسن خط	۰	۲	۲	۲	۱	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
تربیه بدنی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
مجموعه	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹

تقسیم ساعات تعلیمی هفته وار مضامین درسی مکاتب فارسی زبان

مضمون		دوره اول		دوره دوم		دوره سوم		دوره چهارم		دوره پنجم		دوره ششم		مجموعه	
صف اول	صف دوم	صف سوم	صف چهارم	صف پنجم	صف ششم	صف اول	صف دوم	صف سوم	صف چهارم	صف پنجم	صف ششم	صف اول	صف دوم	صف سوم	صف چهارم
قرآن کریم و دینیات	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
پستو	۵	۴	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵
فارسی	۷	۶	۶	۵	۶	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵
حساب و هندسه	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
تاریخ	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
جغرافیه	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
معلومات و طبیه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
معلومات حیاتی	۵	۵	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
معلومات طبیعی	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
رسم و کار دستی	۳	۳	۳	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
حسن خط	۰	۲	۲	۲	۱	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
تربیه بدنی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
مجموعه	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹

دیوهنی وزارت

۱. محمد اعظم خان « ابازی » چہ
رہتی تہ تی ترفیع کری

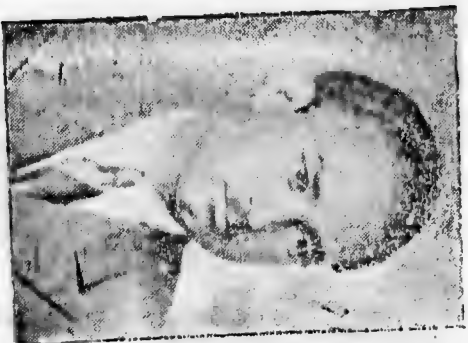

۲. محمد اسماعیل خان دکابل ولایت
دیوهنی عمومی مدیر

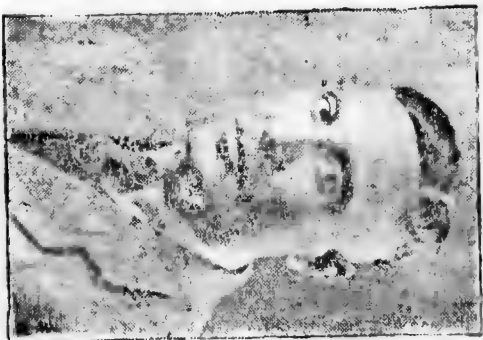

۳. امیر الدینخان دیوهنی وزارت
دمخصوص قلم عمومی مدیر

د پوهنې وزارت

ح ، م ، د کټور محمد يوسف خان
د پوهنې د وزارت د مسلکي تدريس-انو
د رياست کښال

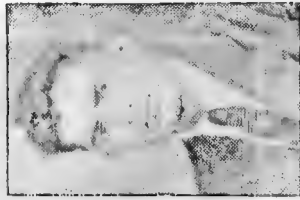

ح ، م ، محمد ميريد خان د پوهنې
د وزارت اداري مشاور

ح ، م ، د کټور محمد علي خان
د پوهنتون د رياست د رئيس کښال

یوشهر ههزارده کو و نکی چه په عهتخانوشقوقو کیتی د نه حیل دیاره امریکی ته لیزل شویدی

شاغلی غلام حیدر خان د کبر کو
په شق کیتی

شاغلی غلام سرور خان دمالی
په شق کیتی

شاغلی عبدالقدوس خان د معادنو
په شق کیتی

پوشه‌پر همدارده کرونکی چه به مختلفه و شوقه کتبی ده تحصیل دیارده امریکایی نه لیزل شولیدی

بنامی میر سید جان خان دکره‌نی
به شوق کتبی

بنامی محمد حسین خان ده‌مان‌نو
به شوق کتبی

بنامی عبد محمد خان دمالی
به شوق کتبی

به مقامیکه از آنها انتخاب شده اند می بیا رند . بر علاوه این هیئت ها مکلفیت در انتخاب طلاب فوق العاده دقت نموده و حتی الا مکان اطفالی را انتخاب کنند که از نقطه نظر اعاشه به تعلیمات دوره ابتدائی دوام داده بتوانند .

ماده ۶ : مقاماتیکه است نامنوبسی طلاب جدید الشمول به آنها سپرده میشود است ها را بضم مکاتیب رسمی بادارات مکاتب ارسال مینمایند این است ها عینا بیکتاب داخل وخارج مکتب قید گردیده و به ترتیب صحیح باداره مکتب حفظ میشود ارسال است ها بمکاتب مربوطه از تاریخی که بادارات تحریرات ولایات وحکومات اعلی و کلان ونزد حکام محلی رسیده تنها در ظرف پنجروز باید صورت بگیرد .

ماده ۷ : علاقه داران در منطقه ماموریت خود صلاحیت انتخاب هیئت واخذ طلاب جدید الشمول را به

مکاتب ندارند هیئت طلاب جدید الشمول علی العموم از مقامات نائب الحکومه گی ها حکومات اعلی و کلان وحکومات محلی مشخص میگردد اما شمولیت سر معلمین مکاتب مربوطه علاقه دارها در جمله این هیئت حتمی میباشد . سر معلمین مکاتب که در منطقه علاقه دارها واقع است یکماه قبل از شروع سال تعلیمی مکلف اند درباره انتخاب هیئت برای اخذ طلاب جدید الشمول ذریعه مکتوب رسمی با مضای علاقه دار بحکومت محلی یا مرجعی که به آن ارتباط دارند تذکرو یادآوری کنند .

احضار غیر حاضران :

ماده ۸ : سر معلمین طلاب غیر حاضر مکتب را که مدت غیر حاضری ایشان از يك هفته تجاوز کرده ورفعات اطلاعاتی آنهاهم باداره مکتب نرسیده باشد اسمای همه غیر حاضران را باشهرت مکمله آنها در هر یازده روز است ساخته در شهر ها بریاستهای بلدیـه وقوماندانیت های کوتوالی ودر حکومات محلی وعلاقه دارها بحکومات وعلاقه دارها بضم مکتوب رسمی مینمایند واحضار ایشانرا تقاضا مینمایند .

ماده ۹ : رؤسای بلدیـه قوماندهای کوتوالی وحکام وعلاقه داران است غیر حاضران مکاتب را که از طرف ادارات مکاتب به آنها میرسد بصورت فوری تحت اجراء گرفته وطلاب غیر حاضررا توسط پیاده های حکومتی جلب مینمایند وطلایرا که حاضر مینمایند باداره مکتب سپرده از اداره مکتب سند حاصل میدارند .

ماده ۱۰ : در صورتیکه بعد از صدور مکتوب ادارات مکاتب که یازده روز نتیجه طلاب غیر حاضر ازطرف ریاستهای بلدیـه قوماندهای کوتوالی وحکام وعلاقه داران معلوم نشود سر معلمین مکتوب اولیه خود را تعقیب میکنند . هرگاه تا ده روز دیگر

د کابل کالنی

نتیجه مطلوب بدست نیاید قضیه را به ماموریت‌های و مدیریت‌های معارف به‌مستقیماً به آن ارتباط دارد اطلاع میدهند.

ماده ۱۱: مدیران و مامورهای معارف در صورتیکه همچو اطلاع ارباشان میرسد کیفیت را با مضامین نائب الحکومه ها و حکام اعلی و کلان بمقاماتیکه در اجرای تکلیف خود سهل انگاری کرده اند اخبار مینمایند و اگر غفلت مقامات مذکور در احتضار غیر حاضران تکرار کنند مجازات اصولی آنها را تقاضا میکنند.

معاینه مکاتب:

ماده ۱۲: نائب الحکومه ها و حکام اعلی و کلان و حکام محلی و علاقه داران مکلف اند که اقلاً در ماه یک مرتبه از مکاتبی که در مرکز ماموریت آنها است بازرسی نمایند.

ماده ۱۳: نائب الحکومه ها و حکام اعلی و کلان و حکام محلی در صورتیکه برای معاینه امور رسمی یکی از حکومت و علاقه داریهای مربوطه بصورت عادی گردش میکنند موظف هستند که در ضمن ملاحظه و بازرسی کارهای دیگر شعبات از امور معارف همان منطقه هم بطور حتمی رسیدگی کنند که دشواری فوق العاده که برای انجام بعضی مقاصد ضروری میباشد ازین حکم مستثنی شناخته میشود.

ماده ۱۴: نائب الحکومه ها و حکام اعلی و کلان و حکام محلی و علاقه داران در حین معاینه مکاتب فقرات آتی را مورد دقت و مطالعه قرار میدهند:

الف: جریان امور تعلیمی.

ب: حاضری مأمورین و معلمین.

ج: حاضری طلاب.

د: نظافت و حفظ الصحة متعلمین.

ه: صفائی و دیسپلین مکتب.

و: کمبود سامان و لوازم تحصیل.

ز: وضعیت بنا و محوطه مکتب.

ح: سیورت و ادمان طلاب.

ماده ۱۵: نائب الحکومه ها و حکام اعلی و کلان و حکام محلی و علاقه داران در ضمن معاینه مکتب بر علاقه آن که نوافس متذکره ماده (۱۴) را در کتاب معاینه مکتب یاد داشت مینمایند نسبت به فقراتی که اصلاح آن داخل اقتدار و صلاحیت ایشان است بدون معطلی به شعبات مربوطه امر و هدایت صادر مینمایند و اگر اصلاح

بعضی امور از حوضه صلاحیت ایشان خارج باشد کیفیت را با صورت نظریه خود سلسلأً بوزارت معارف اطلاع و در زمینه استهدا نمایند .

ماده ۱۶ : نائب الحکومه ها و حکام اعلى و کلان و حکام محلى و علاقه داران در موقعیکه از مکاتب بازرسی بنمایند مکلف هستند که کتاب معاینه مکاتب را ملاحظه کرده و اطمینان حاصل نمایند که نواقص معاینه اول تاچه حدی برطرف شده و او امریکه نسبت به اصلاح این نواقص داده بود تاچه اندازه تطبیق و عملی شده است . در صورتیکه او امر گذشته به بدون معذرت معقول عملی نشده باشد اشخاص مسئول را علی الفور مورد مواخذة قرار میدهند .

۳ - مکاتب ولایت مزار شریف و میمنه ذریعه رئیس تدریسات ابتدائی بازرسی کرده شده با رة اصلاحات جابجا بعمل آمده از (۲۹) باب مکاتب مزار شریف شاگردان (۲۱) مکتب و از (۱۱) باب مکتب میمنه (طلاب ۷ مکتب) آن برو فق مرام وزارت معارف دارای معلومات لازمه نبودند بر علاوه اینکه امتحان سنوی آنها معطل گردیده نسبت به اصلاح و بهبود آئینده آنها به هیئت تربیوی و مدیر یتهای معارف در خود محل هدایا تی صادر شد تا بر رفع نواقص خود ها بکوشند .

۴ - اوراق تفتیش مکاتب که از مجالس کمیسیون های انضباطیه و مجامع ما مو رین زیر غور قرار گرفت بعضی سر معلمین و معلمینیکه بصفت یک مربی صحیح بوظیفه خود کوشیده بودند طرف نوازش قرار گرفتند و یک عده کسانیکه در وظیفه خود ها اعمال ورزیده بودند مورد توبیخ و مجازات قرار داده شدند .

۵ - در سال تعلیمی ۲۶ بصورت مجموعی (۸۶۰۰) نفر جدید آ شامل مکتب ابتدائیه گردیده و (۲۶۴۰) نفر فارغ التحصیل شده بودند به مکاتب فنون حرری و موسسات مسلکی معارف بر حسب ضرورت شان معرفی کرده شدند برای ازاله نقص حاضری طلاب به اثر توصل را پور های حاضری مکاتب به مراجع آن هدایات لازمه داده شده و به استناد راپور های واصله احصائیه های لازمه پیشرفت امور تدریسات ابتدائی مرتب کرده شد .

اجرا آت مدیریت ما مو رین ریاست تدریسات ابتدائی :

رؤس اجرا آت این دائره که تشکیلات جدید وزارت معارف در سنه ۱۳۲۶ آغاز بکار نموده است ذیلا توضیح میشود :

۱ - اعطای غله ورخت به معلمین :

در جریان سال ۱۳۲۶ حکومت معارف خواه برای اینکه معلمین و هیئت تربیوی معارف آسوده و مرفه الحال شده بهتر بوظیفه خود متوجه شده بتوانند اعطای غله را به نرخ غله عسکری یعنی فی سیر سه ونیم - افغانی منظور فرمود که برای معلمین متاهل فی نفر پنج سیر برای غیر متاهل سه ونیم سیر در هر ماه داده شود .

این عنایت که از نظریات معارف پرورانه اعلیحضرت پادشاه محبوب و مهر بان ماسره چشمه گرفته است در ساحت حیات اقتصادی و رفاهیت معلمین تا ثیر خیلی نیکی بخشیده موجب آسودگی و فداکاری مزید شان به اجرای وظیفه گردید .

توزیع غله معلمین از اول میزان ۱۳۲۶ بمحل اجرا آمده در هر کز برای سایر معلمین جنس و در محالات به علتیکه زود تر استحقاق شان اجرا و تادیه شده بتواند تفاوت قیمت غله فی سیر چهارده ونیم افغانی نقد - تادیه گردید . کذا رخت برای هر نفر معلم متاهل پنجاه متر و برای معلمین غیر متاهل فی نفر بیست متر به نرخ نازل اعطا گردید .

۲ - تقرر مفتشین جدید :

بفرض و ارسی امور معاینه و مفتیش مکاتب ابتدائی در سال جاری برای هر ده باب مکتب یک نفر مفتش از طرف انجمن معارف جدیداً تصویب و بعد از منظوری مقامات صلاحیتدار در جریان سال تقرر و اعزام شان قرار ذیل عملی گردید :

- ۱ - ولایت کابل - ۷ نفر مفتش
- ۲ - » فندهار - ۴ » »
- ۳ - » هرات - ۶ » »
- ۴ - » مزار - ۳ » »
- ۵ - » فطان - ۳ » »
- ۶ - » مشرفی - ۴ » »
- ۷ - » جنوبی - ۲ » »
- ۸ - حکومت اعلی - بیمنه - ۲ » »
- ۹ - » فراه - ۲ » »
- ۱۰ - » بدخشان - ۱ » »

۳ - معلمین جدید :

در سال تعلیمی ۱۳۲۶ به تعداد یکصد و هفده نفر فارغ التحصیلان دارالمعلمین به مکاتیبکه احتیاج داشتند جدیداً مقرر گردید همچنان بعد از ختم امتحان سالانه به تعداد (۷۰) نفر معلم که مستحق تبدیل بود و تبدیل گردید و به تعداد (۹۵) نفر معلم که تحصیلات خصوصی داشته و یا در مکاتب غیر دارالمعلمین تحصیل کرده بودند به تفصیل ذیل به ولایات مقرر شدند :

اسم ولایت	فارغ دارالمعلمین	تحصیل خصوصی	تغیر و تبدیل
ولایت کابل	۱۲ نفر	۲۰ نفر	۳۱ نفر
ولایت قندهار	۲	۵	+
ولایت هرات	۱۹	۱۲	+
ولایت مزار	۲۷	۱۰	۳
ولایت مشرفی	-	۶	۱۰
ولایت فطهن	۱۱	۷۱	۳
ولایت جنوبی	۱۹	۴	۶
حکومت اعلی میمنه	۱۰	۶	+
حکومت اعلی فراه	۱۴	۵	+
حکومت اعلی بدخشان	۲	۴	+
مکاتب منطقه بلدیة	۱	۶	۱۴

۴ - معاونین سر معلمها :

به غنیمت و وظائف و مسئولیت اداری و تعلیمی سر معلمین زیاد دیده میشد مجلس وزارت معارف در سنه ۱۳۲۶ تصویب نمود که در هر مکتب از جمله معلمین يك نفر بنام معلم دوم مقرر شده و از رتبه بلند ترین موجود بودجه مکتب منسوبه معاش کالات برایشان اعتبار داده شود تا آنها در حال حضور سر معلم بعد از فراغ درس بحیث معاون به امور تدریسی و اداری باسر معلمین معاونت نموده و در غیاب ایشان آمر مسئول مکتب شناخته شود.

۵ - تر فیعات سنوی :

در سال جاری بموقع جشن استقلال سچل تمام معلمین و مامورین مستحق ترفیع از هر کز و ولایات تهیه شده به مجالس مربوطه و انجمن معارف رویت داده شد و سچل مامورین بلندرتبه

بمقام منبع صدارت عظمی تقدیم و در آخر اسد احکام و فرامین ترفیعات شان استحصال و ناوالت سنبله روز افتتاح جشن استقلال به اشخاص و مقامات مربوطه در مرکز و ولایات اعلام گردید. در سال ۱۳۲۶ در مدیریت معارف نظر به صوابدید مقام وزارت تغییرات و تبدیلات ذیل صورت گرفته:

- ۱ - ع محمد اسمعیل خان بدمت عمومی معارف ولایت کابل.
- ۲ - ع عبدالجبار خان بدمیریت عمومی مکاتب منطقه بلدیة.
- ۳ - ع، ص محمد اصغر خان بیکفالت ریاست معارف فندهار.
- ۴ - ع محمد آصف خان مایل بدمیریت عمومی معارف مزار شریف.
- ۵ - ص محراب الدین خان بدمیریت معارف مېمنه.
- ۶ - ص عبدالاحمد خان بدمیریت معارف مشرفی.
- ۷ - ص میر محمد اسحق خان بدمیریت معارف غزنی.
- ۸ - ص محمد ایوب خان بدمیریت معارف فراه.
- ۹ - ص اختر محمد خان بدمیریت معارف لوگر که نظر به تعداد مکاتب و زیادت کار از ماموریت بدمیریت تبدیل شده.
- ۱۰ - ص غلام نبی خان بدمیریت معارف شمالی.
- ۱۱ - ص محمد نادر خان بماموریت معارف بدخشان.
- ۱۲ - چون وزارت معارف در دوران سال ۱۳۲۶ به بهبود اوضاع عرفانی منطقه هزاره جات توجه مخصوصی بعمل آورد در اصلاحات امور معارف آنجا چاره های اساسی را اتخاذ نموده برای پیشرفت تدریسات مکاتب مذکور معلمین اساسی از مرکز اعزام و مخارج مسافرت بیشتری برای ایشان منظوری حاصل و تخصیص داده شد.

اجرا آت مدیریت اجرایی ریاست تدریسات ابتدائی :

این مدیریت که بتاريخ ۹ جوزای ۱۳۲۶ به اساس تشکیلات جدید وزارت معارف در ریاست تدریسات ابتدائی عرض وجود نموده و در دوران سال ۱۳۲۶ به شرح ذیل به انجام وظایف محوله خویش پرداخته است :

- ۱ - کتب درسی دوره شش صنفی ضرورت سال تعلیمی ۲۶ - ۲۷ مکاتب ابتدائی مرکز و ولایات مطابق پروگرام و بست معینه قبل از آغاز سال تعلیمی بر کز و ولایات به اندازه (۵۵۸۹۰۰) جلد توزیع و ارسال شد و به تعداد (۲۸۴۰۰۰) کار آمد سال تعلیمی ۲۷-۲۸ به مطبعه عمومی فرمایش طبع صادر گردید.

۲ - کتب اداری - قوطاسبه - دفتر مکاتب ابتدائی مطابق بستم هینه آن ضرورت تمام مکاتب ابتدائی مرکز و ولایات به مطبوعه عمومی امر طبع داده شده باین ترتیب کتب اداری و دفتر مکاتب ابتدائی و اوراق و لوازم اجراءات دوائر تا جائیکه ذریعه مطبوعه عمومی بطبع رسیده توانست بمکاتب مرکز و ولایات توزیع و ارسال و باقیمانده آن تحت طبع می باشد که عنقریب از طبع خارج و توزیع خواهد شد .
۳ - لوازم تحصیل

در قسمت تهیه لوازم تحصیل باوجود موانع و مشکلات حمل و نقل و غیره که در دوران سال ۱۳۲۶ وجود داشت اقدامات ذیل بعمل آورده شد :

۱ - تخته سلبت و قلم سلبت : قبل ازین تخته و قلم سلبت کار آمد وزارت معارف از خارج تهیه میشد ریاست تدریسات ابتدائی بغرض ترویج صنعت ساختن تخته سلبت در داخل مملکت بامدیریت عمومی معین داخل مقامه شده و در نتیجه مدیریت موصوف آمادگی خود را به تهیه تخته و قلم سلبت کار آمد معارف و انود داشته باین ترتیب ضرورت ولایات عنقریب رفع و هم از خریداری تخته سلبت از خارج برای همیشه صرف نظر خواهد شد .

۲ - تخته مشق : چون ریاست تدریسات ابتدائی به خط و کتابت بیشتر از پیشتر اهمیت را فایز گردیده است تخته مشق و قلم نی و کل - فیدرادر بستم لوازم تحصیل منظور نموده . مدیریت اجراییه راجع به تهیه تخته مشق داخل اقدامات شده . بعد از مقامه و مذاکره با فابریکه داران به تهیه تخته مشق از چوب چارمز موفق شده توسط شعبه تجارتی مکتب صنایع مرکز ضرورت تمام مکاتب را تهیه و مقدار کافی آن به مکاتب توزیع و باقیمانده آن نیز عنقریب تهیه و بمکاتب ولایات توزیع خواهد شد .

۳ - کل سفید : راجع به تهیه کل سفید به تمام ولایات اطلاع شده است که ضرورت مکاتب خود را مطابق بستم معینه در خود ولایات تهیه و در اجرای این امر اهالی و کسبه را تشویق نمایند . ضرورت مکاتب مرکز و ولایت کابل از مرکز وزارت تهیه و بدسترس طلاب گذاشته شده است .

۴ - قلم نی : چون اکثر قلم نی کار آمد نوشتن سابقاً از خارج خریداری میشد مدیریت اجراییه راجع به تهیه آن در داخل مملکت داخل اقدامات شده با ولایت مزار - فطن - مشرفی داخل مقامه گردید . در نتیجه یک اندازه کافی قلم نی کار آمد دوره دوم ابتدائی از ولایت فطن تهیه و بدسترس طلاب عموم مکاتب مرکز و ولایات گذاشته شده و باقیمانده آن نیز عنقریب از ولایت مشرفی - حکومت سروبی - نجراب و غیره تهیه و بمکاتب توزیع خواهد شد . که از یکطرف ضرورت مکاتب در داخل تهیه و از خریداری آن از خارج جلوگیری بعمل

آمده و از جانب دیگر از يك قسمت نیز از راهای بيكاره استفاده اصولی بعمل خواهد آمد برای حفاظت این نیز از راها نیز هدايات لازمه صادر گردیده است .

۵ - دوات گلی ، راجع به تهیه دوات گلی که در هندا سنه جدیداً در پست لوازم تحصیل منظور شده اولاً بولایات اطلاع و هدايت داده شد تا در خود ولایت ضرورت خود را تهیه نموده از یکطرف در رونق صنعت کاشی سازی خدمتی بعمل آمده و از جانب دیگر ضرورت هر ولایت به دسترس ایشان زودتر گذاشته شود . در اثر این اقدام اکثر ولایت دوات کاشی ضرورت خود را تهیه نموده اند. ضرورت مکاتب مرکز و ولایت کابل توسط شعبه کاشی سازی مکتب صنایع تهیه و مقداری بدستور طلاب گذاشته شده و بقیه آن عنقریب تهیه و توزیع خواهد شد .

۶ - کتابچه خط دار - ضرورت سال تعلیمی ۲۶ - ۲۷ تمام ولایات از آغاز سال تعلیمی بولایات ارسال و راجع به کمبود کتابچه کار آمد سال تعلیمی مکاتب مرکز و ضرورت سال تعلیمی ۲۷-۲۸ مکاتب بایکی از شرکتهای کابل قرار داد جدا گانه بعمل آمده است .

۷ - قلم پینسل - با وجود مشکلا تیکه در تهیه قلم پینسل مخصوص بود ضرورت اکثر ولایات تهیه و به دسترس شان - گذاشته و راجع به تهیه کمبود سال جاری تعلیمی و ضرورت سال تعلیمی ۲۷-۲۸ بایکی از شرکتهای مرکز موافقه بعمل آمده است .

۸ پینسل پاک - با وجود مشکلات زیاد بیکه در تهیه مقدار زیاد پینسل پاک وجود داشت باز هم ضرورت سال تعلیمی ۲۶-۲۷ تمام ولایات تهیه و قبل از آغاز سال تعلیمی فرستاده شده . ریاست تدریسات ابتدائی راجع به تهیه ضرورت سال ۲۷-۲۸ بشرکت های معتمد کابل داخل مفاهمه شده و موافقه تهیه آن حاصل گردیده که عنقریب تهیه میشود .

۹ - مرکب وطنی - برای ترویج و احیای صنعت سیاهی سازی و تهیه آن در داخل مملکت موضوع به اشخاص ماهر صنعت سیاهی سازی اطلاع و بعد از مذاکرات و اقدامات لازمه مواد ضرورت ساخت سیاهی - از داخل و خارج تهیه و جهت ساختن سیاهی قسم تجرب به به اشخاص داده شده بر علاوه ریاست تدریسات ابتدائی در نظر دارد تا توسط مواد پیداوار داخلی ساخت سیاهی ممکن گردد و در مکتب صنایع کابل يك شعبه سیاهی سازی افتتاح شود که تمام این نظریات تحت تجربه بوده و تا اندازه نتیجه مثبت داده که عنقریب سیاهی کار آمد مکاتب تهیه و بدسترس طلاب گذاشته میشود .

۱۰ - راجع به تهیه قطی پر کار - که غند سفید - رنگین بلو بلك - جاذب - و قلمهای نوک آهن و غیره نیز ریاست تدریسات ابتدائی بشرکت های معتمد داخل مفاهمه شده و در نتیجه یکی از شرکتهای کابل متعهد شده است که کار آمد تمام دوائر و وزارت معارف را تهیه و تسلیم دارد .

۱۱ - راجع به تهیه گریال و ضرورت مکاتب و اشکال هندسی و مادل های کار آمد رسم بمکتب میخانیکي معارف فرمایش داده شد .

۱۲ - تباشیر سفید ورنکه ۱ - در سالهای قبل تباشیر سفید ورنکه کار آمد مکاتب و مربرطات وزارت معارف از خارج تهیه میکردید و شعبه تباشیر سازی مکتب صنائع نظر به بلند بودن قیمت کچ در قابل و غیره مواعیات به تهیه تباشیر ضرورت وزارت معارف موافق شده نتوانسته بود . ولی وزارت معارف یک نفر معلم تباشیر سازی - مکتب صنائع را نظربه ارزان بودن قیمت کچ و مستعد بودن عمله مجلس قندهار در سال گذشته به قندهار اعزام و به ترویج صنعت تباشیر سازی در مجلس قندهار کوشش به عمل آورده بود . در نتیجه مجلس قندهار به ساختن تباشیر سفید موفق و بر علاوه اینکه ضرورت معارف قندهار - فراه - هرات راتپه نموده به اندازه (۵۰۰۰۰۰) دانه تباشیر سفید بسکا بل نیز واصل و ضرورت سال تعلیمی ۱۳۲۷-۲۶ بولایات توزیع گردیده . در نظر است که آینده نظر به فراوان بودن کچ در ولایت مشرفی تباشیر سازی در مجلس ولایت مشرفی نیز ترویج داده شود . و برای اجرای این کار معلم تباشیر سازی به آنجا اعزام میشود . جهت تهیه تباشیر رنکه یکسفر - معلم تباشیر سازی مکتب صنائع عازم قندهار شده است ، که عنقریب تباشیر رنکه نیز در آنجا تهیه و بدسترس وزارت معارف گذاشته خواهد شد .

۱۳ - در سال ۱۳۲۶ وزارت معارف تصمیم نمود تا اولاً تعمیرات نیمکاره معارف در ولایات تکمیل ، بعد از تکمیل عمارت نیمکاره به تعمیر عمارات جدید اقدام گردد باساس همین مفکوره بانائب الحکومه و احکام اعلی مقامه بعمل آمده و نظربه درخواست آنها مبالغ کافی برای اجرای این امر تخصیص داده شد . در دوران سال ۱۳۲۶ تعمیرات نیمکاره اکثر ولایات تکمیل و برای استفاده طلاب آماده گردید . برای مکاتب ولایات که جای مناسب - نداشتند فعلاً یکسکمه عمارات شخصی که از حیث گنجایش و موقعیت و غیره ملاحظات برای مکتب موزون و مناسب دیده میشد طور کرایه گرفته شده و با این تفصیل سال ۱۳۲۶ قسمت عمدت مکاتب در ولایات و مرکز از مشکلات فاقد بودن جای خلاص شد .
(این بود اجرا آت سال ۱۳۲۶ ریاست تدریسات ابتدائی) .

تعلیمات متوسطه و ثانوی:

ریاست تدریسات ثانوی از تاریخ ۹ برج جوزای سنه ۱۳۲۶ بانثر تشکیل جدید وزارت معارف متکفل و ارسی تعلیمات مکاتب متوسطه و ثانوی گردیده و اجرای کافه امور این مکاتب زمینه فعالیت و تصدی ریاست تدریسات ثانوی قرار گرفت . ریاست تدریسات ثانوی

وزارت معارف در دوران سال ۱۳۲۶ مصدر اجرا آتی گردیده که ذیلاً بملاحظه میرسد:

اجراآت مدیریت تعلیم و تربیه و تفتیش - در سال ۱۳۲۶ در نظر بود که برای مدیریت تعلیم و تربیه علاوه بر چهار عضو داخلی شش نفر عضو از خارج استخدام شوند ولی این مسئله بنا بر یاراء مشکلات صورت امکان را بخود گرفته نتوانسته از آنرو در تشکیلات این مدیریت از حیث اعضاء تجدید نظر بعمل آمد چون اساساً وظیفه این شعبه واریسی امور تعلیم، تربیه، تالیف و تدوین کتب و رسائل مختلفه درسی است بنابراین مدیریت تعلیم و تربیه این ریاست اولتر از همه بتالیف، ترجمه و تدفین کتب درسی و کلاسبکی دوره متوسطه و لیسه ها همت گذاشت و در راه عملی کردن این مفکوره تا حدیکه امکان داشت زودتر داخل اقدامات گردیده و در نتیجه موفق شد تا بزود ترین مدتی کتب سابقه پشتو و فارسی را که تحت تالیف و ترجمه بود تکمیل و کتب لاحق را هم تحت تالیف و ترجمه بگیری و تا وسیله استفاده و افاده متعلمین و معلمین میکاتب مربوطه خود را فراهم نموده باشد باس این نظریه موفقیکه ریاست تشکیل و شروع بیکار نمود اولتر از همه به تدوین پروگرام فارسی و پشتو همت گذاشت و این اساس را تصویب نمود که از صف ۷- الی ۱۲ در پهلوی قواعد لسان در دوره اول- قواعد ادبیه، تاریخ ادبیات در دوره دوم، کتب فرائد بدوره اول الذکر و متون بدوره ثانی گنجانیده شود و هم ساعات برای املا و انشاء تعیین گردد. باس این پروگرام بتدوین و تالیف کتب ادبی پشتو و فارسی دوره اول - دوم ثانوی توجه نموده و کتب جدید ادبی هر دو لسان (پشتو و فارسی) را که تا آنوقت از کتب سابقه استفاده میشد تحت غور و مداقه قرار داده قسمت فارسی کتب مذکور را در سال ۱۳۲۶ توسط کمیسیون صلاحیتدار علمی و عرفانی که مرکب از دانشمندان و فضیلا مرکز وزارت و اعضاء تدریس ثانوی و برخی از معلمین ادبیات لیسه ها بود تالیف و تدوین نمود که بعد از واریسی مختصری عنقریب طبع و بمعرض استفاده معلمین و طلاب گذاشته میشود و قسمت پشتوی آن بهمین وتیره به پیمانه فارسی تحت تدوین و تالیف است که عنقریب در معرض استفاده منتظرین آن خواهد آمد راجع به کتب ادبی صنوف دوره دوم ثانوی یعنی صنوف ۱۰ و ۱۱ هم اقداماتی بعمل آمد قسمتی از فنون ادبی را بامتنیکه در خور کتب ادبی همچو صنوف است توسط کمیسیون صلاحیتدار تا اندازه جمع و تدوین و بقیه آن هم تحت نظر است. که شاید بعد از مدت کمی نتیجه که انتظار میرود بدست آید. علاوه بر آن ریاست تدریس ثانوی در نظر داشت تا جهت صنوف ۱۲ لیسه ها که صنف اخیر این دوره است و از حیث انسکشاف قوای دماغی و بلندی سوره فکری و ادبی نقطه تمرکز معلومات است. کتاب جامعی در تاریخ ادبیات افغانستان که حاوی مطالب عمومی و خصوصی و غایه هدف اصلی ادبیات

هر دو زبان را دارا و ثقافت ملی را با نیکیات برجسته آن ارائه و تلقین نماید تا لایف و دردسترس افاده و استفاده معلمین و متعلمین بگذارد همان بود که با اساس مفهورة فوق تحت ریاست ع ج کفیل صاحب وزارت معارف و کمیسیون صلاحیتدار که مرکب از فضلا و نویسندگان مرکز ذریعة پروگرام جامع و مفصلی که در چندین مجالس متعدد معارج مذاکره و مدافعه قرار یافت کتاب مذکور تحت تالیف و تدوین گرفته شد . که امید است عنقریب نتیجه که انتظار میرود بدست آید .

فهرست عمومی کتبی که ریاست تدریسات ثانوی در دوران سال ۱۳۲۶ بتالیف و تدوین و ترتیب آن اقدام بعمل آورد قرار ذیل است :

- ۱ - کتب تاریخ در هر دو لسان جهت دورة دوم لیسه ها (۴) جلد که مولفین آن شاعلی میر غلام محمد خان غبار و شاعلی دوست محمد خان معلم تاریخ لیسه نجات و شاعلی محمد عثمان خان صدقی میباشد .
 - ۲ - کتب ادبیات دورة اول لیسه و متوسطه (۳) جلد که توسط کمیسیون منتخبه ترتیب شده و تحت طبع میباشد .
 - ۳ - کتب ادبیات دورة دوم لیسه ها (۲) جلد توسط کمیسیون منتخبه تحت تالیف و تدوین میباشد .
 - ۴ - کتاب منطق جهت صنف ۱۲ (۲) جلد . کتاب جامع که از طهراف آقای غلام حسن خان مجددی مدیر تدریسی دارالمعلمین بفارسی ترجمه شده بود چون مطابق پروگرام منطق لیسه ها بود برای طبع و ترجمه آماده گردید که عنقریب از طبع فارغ و مورد استفاده طلاب قرار خواهد گرفت .
 - ۵ - کتب جغرافیه جهت دورة اول لیسه ها و متوسطه (۴) جلد توسط شاعلی سید طفرالدین خان و شاعلی یعقوب حسن خان معلمین لیسه غازی .
 - ۶ - کتب فزیک جهت دورة اول لیسه ها و متوسطه (۶) جلد توسط ع . س شاعلی میر نجم الدین خان رئیس فاکولته ادبیات .
 - ۷ - کتب اخلاق جهت دورة اول لیسه ها و متوسطه ها (۲) جلد .
 - ۸ - کتب هندسه جهت دورة اول لیسه ها و متوسطه (۲) جلد توسط ع . ص دکتور محمدانس خان مشاور تعلیمی وزارت معارف .
 - ۹ - نقشه های کتب فزیک و جغرافیه در حدود (۴۲۰) نقشه .
- که رویهمرفته به ۲۴ جلد کتاب و (۴۲۰) نقشه بالغ میشود .
- احصائیه مختصر فوق از یکطرف انجام تمام کتب دورة اول لیسه و متوسطه را

نشان میدهد و از طرف دیگر خط مشی ویلان تالیف و ترجمه کتب متبافی دوره دوم لېسه‌ها را پیش بینی میکنند که با اساس این خط مشی ریاست تدریسات ثانوی در نظر دارد تا تمام کتب متبافی مضامین دوره دوم لېسه‌ها را که برخی از آن از قبیل کتب دینیات تاریخ و تاریخ ادبیات پشتو و غیره تالیف و طبع گردیده به پشتو و فارسی در ظرف دوه سال دیگر تکمیل نماید چنانچه عجلتاً پروژه تالیف و تدوین و ترجمه کتب دوره دوم لېسه‌ها روی دست میباشد و ترتیبات مقدماتی آن طبق پروگرام مرتبه فراهم شده امید است طبق پلان نیز که برای تکمیل کتب دوره اول علمی گردیده این مامول هم بزودترین و نزدیکترین وقتی انجام یابد تدفیک پروگرامها و ترتیب آنها با طرزیکه معمول ذیلیای مدنی است ساحه مهم فعالیت تعلیم و تربیه تدریسات ثانوی میباشد که قسمتی ازین مسکوره در دوران سال ۱۳۲۶ عملی گردیده و متبافی آن با ورود تعلیم یافتہ گان افغانی که عنقریب بعد از طی دوره تعلیمی خود از خارج بوطن عودت و به نفتیش و واری امور تدریسی و تدفیک پروگرامها مشغول خواهند شد بعمل خواهد آمد. اکثر این دسته جوانان از فارغ التحصیلان لایق افغانی در خارج و متخصصین در شقوق مختلفه تعلیمات ثانوی هستند که امید است وجود ایشان برای پیشبرد امور تعلیم و تربیه و نفتیش تعلیمات ثانوی که اساس تعلیمات عالی را تشکیل میدهد خیلی مفید واقع گردد.

بر علاوه تقرر این اعضای فعال ریاست ثانوی موقع خواهد داد تا علاوه بر واری و نفتیش امور تدریسی طرق و سوانق را که مستلزم ارتقای سوبه علمی جامعه و معارف وطن میگردد بدست آرد. مسئله مهم دیگریکه ریاست تدریسات ثانوی در دوران سال ۱۳۲۶ به آن عطف توجه نمود تشییت شرائط معلمین صنوف ابتدائی مکاتب ثانوی و تجدید نظر در بست لوازم تحصیل میباشد. درین سال تجویز شد معلمینی که در مکاتب ثانوی تعیین میگردد باید اقلان دارای چهار سال تجربه و دارای سجل خوب و یا فارغ التحصیل دارا معلمین متوسطه باشند تا بدین وسیله سوبه صنوف ابتدائی که تهادب تعلیمات ثانوی را تشکیل میکنند با اساس متینی طرح گردد. در باره لوازم تحصیل که از ضروریات معلمین و سابق مهم پیشرفت تدریس است هم غور بعمل آمد در نتیجه در بست سابقه آن که نظریه مشکلات اقتصادی و اوضاع پر آشوب دنیا در ابتدای حرب خانمان سوز نسبتاً کمتر و بصورت نهایت اقتصادی سنجیده شده بود تعدیلات و اصلاحات لازمه نموده افزایشی بعمل آورده شد.

ریاست تدریسات ثانوی جهت تأیید و تشیید نظریات علمی پیشرفت سوبه عرفانی و تدفیک و اصلاح پروگرامها و درج مطالب علمی و فنی در آنها و مقایسه تالیف و تدوین کتب کلاسیکی و غیر کلاسیکی ما با طرز مالک دیگر بتورید بکعه کتب مختلفه درسی اقدام و درین

بارہ با کتابخانه های معروف مالک بزرگ داخل مفاهمه و درصدد فراهم نمودن کتب گوناگون درالسنة مختلف از قبیل فرانسی - انگلیسی - جرمنی - فارسی - عربی و غیره برآمد که عنقریب کتب مذکور وارد و بمعرض استفاده قرار خواهد یافت که باسایس این مفکوره یک مقایسه علمی و تدقیق فنی در کتب درسی و پروگرام هابعل آمده و کالبد ترجمه و تالیف رونق تازه و ترفی شایانی خواهد دید .

همچنین جهت مطالعه و تقویة معلومات و ارتقای سوبه علمی و فنی مسکاتب ذکور وانات است مکمل یک عمده کتب دیگر را بر علاوه کتب متذکره در السنة مختلفه ترتیب و توسط دائره مربوطه از کتابخانه های معروف دنیا تهیه نمود .

ریاست تدریسات ثانوی در دوران سال ۱۳۲۶ برای معلوم نمودن سوبه و مدارج تالیف و ترجمه و قافت ملی به ترتیب و تدوین یک کلمکسیون عرفانی پرداخت تا کتب مطبوع و غیر مطبوع را که از ابتدای معارف جدید در مسکاتب افغانستان تطبیق گردیده است جمع و فراهم نموده و از روی آن معیار تالیف و ترجمه و ثقالت عرفانی معارف را مقایسه و تکمیل کنند و هم در ترتیب کتب درسی جدید رابطه خود را با کتب سابق قطع ننماید. این مفکوره تا انداره علمی و فنی آن در شرف تکمیل و مورد اجرا میباشد .

همچنان بفرض استفاده در تدریس بعضی از مضامین نظری تجویز کرده شد تا برای ایسه های ذکور وانات یک یک پایه ماشین های پروجکتر سینما تهیه گردد بنابر آن ریاست تدریسات ثانوی در سال ۱۳۲۶ جهت توریید این ماشین ها که یکی از وسایط مهم تعلیمی و تربوی است با ما را کر مهمه دنیا داخل مفاهمه و مذاکره و اقدام شده است. همچنان ریاست ثانوی در دوران سال ۱۳۲۶ رابور مفصلی که مبنی بر معرفی تشکیلات عرفانی افغانستان و دیگر امور مربوطه آن بود به مؤسسه بین المللی تربوی واقع جینوا تقدیم کرد. این رابور حاوی تمام تفصیلات امور عرفانی و تربیری جامعه افغانی و طرق و وسائلی است که در راه پیشبرد معارف این کشور رول مهم میبازد .

پشتو :

در تشکیلات سابق وزارت معارف یک شعبه بنام شعبه پشتو در ریاست تعلیم و تربیه موجود بود که امور مربوطه بزبان ملی را واری می نمود بعد از بروی کار آمدن تشکیلات جدید شعبه مذکور بشعبات سه گانه ابتدائی و متوسطه و مسلکی تقسیم گردیده وظیفه و اهمیت کار این شعبات مانند شعبه سابق میباشد شعبه پشتوی ریاست تدریسات ثانوی در حسه خود بتناسی نظریات بهیخواهانه حکومت جهت پیشرفت و اعتلای زبان ملی که یکی از هدف های بزرگ وزارت

معارف را تشکیل میدهد در دوران سال ۱۳۲۶ کتبی را که از تالیف و ترجمه یسکی بعد دیگر فارغ و حاضر طبع میگرددید تدقیق و مقابله نموده و موضوعات ترجمه شدگی آن را با اصل تالیفات مولفین از حیث ترجمه تطبیق و بعد از مقابله و تدقیق با نسخه های فارسی دوش بدوش حاضر طبع نمود چنانچه در احصائیه کتب قبلاً تذکر یافته است. نصف آن فارسی و نصف آن پشتو است. این شعبه علاوه از تدقیق و مقابله کتب تمام امور تعلیمی پشتو را در مرکز بـالـذات و در ولا یات بـالـواسطه ذریعه راپور های ماهانه غور، تدقیق و توافقی را که بالمشاهده در مرکز مبینند توسط هدا یات و ارشادات لارمه رفع و توافقی را که توسط مفتشین و راپور های ماهانه و نتایج امتحانات در اطراف حس مینماید توسط مکاتیب و هدا یات علیحده حل و فصل نموده است.

و ارسای کورسهای پشتوی معلمین مکاتب متوسطه و لیسه های مرکز و اطراف که در آغاز سال ۱۳۲۷- امتحان سـمـتـرینـجـم را داده و به سمت ششم که دوره نهائی کورسهای معلمین است شروع مینمایند در دوران سال ۱۳۲۶ یکی از فعالیتهای متبادی و عمده این شعبه را تشکیل نمود. علاوه بر آن در مسایل عمومی زبان ملی و ارائه نظریات در باره پیشرفت صحیح و ترفی مدارج تعلیم و اصلاح این زبان بر شعبه پشتو بادوایر ذیعلافه همکاری بعمل آورد.

امور نشریات و ترتیب احصائیه:

در دوران سال ۱۳۲۶ تا جائیکه کتب درسی لیسه ها و مکاتب متوسطه تالیف و ترتیب یافته و برای نشر آماده گردیده بود ذریعه مطبعه عمومی کابل طبع و نشر گردید و احتیاج مکاتب متوسطه را تقریباً رفع نمود. چون وجود احصائیه های صحیح در پیشرفت کار و ترتیب پلانهای مورد احتیاج نهایت ضرورت است ریاست تدریس ثانوی ذریعه شعبه احصائیه مربوطه خود احصائیه تعداد صنوف و طلاب و غیره مکاتب مربوطه خود را ترتیب داده بر حسب آن در توزیع سامان و تهیه کتب و لوازم تحصیل و غیره اقدام نمود.

نفتیش :-

شعبه نفتیش در حصه امور متعلق مکاتب ثانوی و متوسطه همان اجراءات و وظائفی را که قبلاً از طرف ریاست نفتیش اداره میشد ایفا مینماید که حصه اعظم آن تغییر و تبدیل شاگردان از یک مکتب به مکتب دیگر مطابق مقررات موضوعه، شمول و اخراج طایفه طبق لوازم وزارت معارف و ارسای و امور و اوضاع اشخاص اداری و تربیوی مکاتب مربوطه و بالاخره مراقبت احوال و وضعیت اخلاقی شاگردان و غیره است.

در جریان سال ۱۳۲۶ شمبه تفتيش تدريسات ثانوى علاوه بر اجراى امور ادارى كه عبارت از نظم و نسق مكاتب - تبديل و شمول وغيره كوائف شاگر دان مكاتب مربوطه ميباشد به تفتيش بعضى وقائع كه در بعضى از مكاتب واقع شده بود پرداخته و اوراق آن دابعد از برآوردن نتيجه به مرجعش جهت اجراآت سپرده علاوه آن امور ادارى برخى از ليجه ها بامكاتب ليلى و نهارى مركز در ظرف سال يكبار معاينه شد همچنان مكاتب مربوطه ولايت قندهار از طرف رئيس تدريسات ثانوى و هيئت معيتى شان مدققانه طرف معاينه قرار گرفت و اوراق و نتايج آن بمقامات ذيصلاحيت سپرده شد . جهت شمول مكاتب متوسطه ليلى و نهارى مطابق احكام موجوده يك تعداد طلبه از فراغ التحصيلان دوره ابتدائى اطراف و نواحى كابل بر حسب مقررات و شرايط شمول طلبه اخذ و شامل گرديد . در ليجه ها هم مانند حالهاى گذشته يك تعداد كافى طلبه جديد الشمول پذيرفته و شامل گرديد و بپهرفته تعداد طلاب جديد الشمول ليجه ها در سال ۱۳۲۶ نسبت به سالهاى گذشته بيشتر است .

راجع به رفع حوائج طلبه افغانى در خا رج و شمول آنها در يو نيو رستى هاى دنيا كه از طرف وزارت معارف اعزام شده اند اقدامات لازم بعمل آمد و هويت شاگر دان ليجه ها و مكاتب متوسطه حتى الا مكان قيد دوسيه هاى مخصوص كرده شد .

تفتيش تدريسات ليجه ها و مكاتب متوسطه :

رياست تدريسات ثانوى ذريعه شمبه تفتيش خود در دوران سال ۱۳۲۶ طبق سالهاى گذشته به تفتيش تدريسات مكاتب مربوطه پرداخته است گرچه در اجراى تفتيش ها محتويات لايجه سابقه كه مطابق آن مفتش به تفتيش مكاتب ميرداخت مدنظر بود مگر براى اينكه طرز تفتيش به مقتضيات امروزي موافق و از نقطه نظر تعليم و تربيه جنبه علمى و عملى را دارا و مطابق مقررات فنى باشد لايجه جديدى تدوين كرده شد اين لايجه در تفتيش ليجه ها در سال ۱۳۲۶ بصورت امتحانى مورد تطبيق گذاشته شده تا اگر در صورت تطبيق آن اطمينان حاصل شود و نتايج منتظره دران بدست آمده بتواند به سهجه و منظورى مقامات ذيصلاحيت رسيده مثل لايجه سابقه بصورت يك دستورالعمل اتخاذ گردد . بمداز ترتيب لايجه مذكور و عملى شدن امتحانى آن نتايج حاصله و بپهرفته اطمينان بخش ثابت شد و وضع و ترتيب اين لايجه بعد از تعديلات لازم كه نظر به محيط و وسايل امروزي در آن بايد وارد آورده شود نشان داد كه اگر تفتيشهاى تدريسى مكاتب باسا سات اين لايجه بعمل آورده شود در بهبود و اصلاح مكاتب از آن ثمره خوبى بدست خواهد آمد .

خلاصه محتویات این لایحه قرار ذیل است :

صنف مکتب آغاز و انجام تفتیش :

تعداد داخله - مضمون - اسم معلم .

حاضر روز و تعیین معلم بصورت دائمی و رسمی یا فخری .

بعد از يك هدايت مختصری كه راجع به استخبارات مفتش صورت انتخاب سوالات - تعیین وقت امتحان و تفتیش و با لخواصه ایراد جمله كه (مفتش باید بیاد داشته باشد كه آینده تعلیم و تربیه كشور مربوط به مشاهدات دقیق و خالی از غرض او است) مطالب ذیل را دارا است .

۱- تدقیق طرق ارائه و تلقین درس از طرف معلم با اندازه دلچسپی ارانه و دلچسپی خود معلم و پلان تنظیم درس .

۲- تدقیق پلانهای معلم و صورت تعقیب پروگرام با طرق و علل - تکمیل و یا عدم تکمیل آن .

۳- تدقیق وسائل تفسیر با صورت های مكافات و مجازات و استعمال مسابقه های علمی و عملی جهت ممارسه و مهارت .

۴- صورت تعیین وظائف بشاگردان با رفع مشکلات و حوائج درسی شان .

۵- كنترول اوضاع مادی و معنوی معلم با چگونگی شخصیت معلم و تعداد ساعات کار شده و ضائعه .

۶- امتحانات و صورت های آن انفسی و آفاقی بودن آن تهیه و وسایل و ضروریات تعلیم

و تعلم طرز سوالات تحریری و تقریری به اندازه موفقیات معلم و معیار اخذ و فوّه ادراك متعلمین و برخی هدايات ديگر با نظريات مفتش علاوه در لایحه مذکور برای اینكه هر يك موضوع نتیجه در مقابل خود داشته باشد و شخص ناظر بصورت فوری نتیجه هريك را دیده بتواند يك يك كراف موجود است كه كراف مذکور از صفر الي ۵ و از ۵ الي ده نمره را كه در حقیقت نمره موفقیات معلم و صورت اخذ مطالب و دروس متعلمین است نشان میدهد .

چون ریاست تدریسات ثانوی در سنه ۱۳۲۶ مفتشین فنی و مسلكی نداشت این لایحه با مساعدی متخصصین فنی شعبات دیگر عملی کرده شد و بهر مرفته نتایج حاصله اطمینان بخش بوده است تفتیشهای تدریسات بعضی مكاتب مركز كه درین سال مطابق لایحه جدید بعمل آمده قرار ذیل است :

۱- مكاتب متوسطه لیلیه . ۲- مكاتب متوسطه بهاری . ۳- لیسه استقلال - ۴- لیسه حبیبیه . ۵- لیسه نجات - ۶- لیسه غازی .

امتحانات - در سال ۱۳۲۶ سوالات امتحانات لیسه ها را ریاست تدریسات ثانوی تعیین و يك عده ارباب علم و فضیلت تعلیم یافته را برای ممیزی و نگرانی امتحانات دعوت نمود . امتحان مطابق مقررات اصولی و تعلیماتنامه مخصوص امتحانات اخذ کرده شد امتحانات سالانه ۱۳۲۶ در مدارج اصولی و فنی و فنی خود را طواریکه

شاید و باید طی نمود و نتیجه آن نسبت به سالیهای گذشته اطمینان بخش است چه درینسال همانطوریکه لایحه تفتیش اصلاح و تعدیل قلم کرده شد در شرائط و مقررات امتحانها هم غوری بعمل آمده و تا اندازه به آن صورت عملی بخشیده شد و درین زمینه با مدیران مکاتب مذاکره و مفاصحه گردیده و مقررات و شرائطی که تعلیم و تربیه عصری درین خصوص ایجاب مینماید وضع گردیده که خلص مفاد آن حسب آنی است :

سابق در امتحانات بر ای طبایب از ده نمره داده می شد و این خود جهت اظهار سوئه حقیقی و معیار اصلی فهم و ادراک متعلمین کافی نبود و معلم نمیتوانست که بجز دوسه سوال مختصر که این نمره را احتوا میکرد سوالات دیگری بنماید . بنابراین در سنه ۱۳۲۶ پس از اجرای تدقیقات و مفاصحه با مدیر های لیسه ها قرارداد شد که در امتحان بموضع ده از صد نمره داده شود تا از یکطرف بر ای معلم و ممتحن ساحة معلوم نمودن سوئه متعلم و برای متعلم موقع ابراز ابانت بخوبی داده شود .

همچنین برخی مقررات دیگر از قبیل تعیین نمره کما میابسی معیار نصف مجموعه و اصول چانس دوم و اهمیت اوسط ماهانه و غیره و تقسیم مضامین بامتحانات تحریری و تقریری و تعیین وقت امتحان از روی عده سوالات و شرائط اجرای امتحانهای مشروطی و غیره درینسال وضع گردیده و در نتیجه وضعیت امتحانات بیشتر اصلاح و نتایج حاصله خوبتر قابل امیدواری دیده میشود .

اجراآت مدیریت مامورین و اجرائیه تدریسات ثانوی :

اعطای غله و رخت بمتعلمین :

چون حکومت معارف پرور در ظرف سال تصویب نمود که برای آسایش حال معلمین و کمک به اقتصادیات آنها برای اشخاص متاهل ماهانه پنج سیر و برای اشخاص غیر متاهل ماهانه سه ونیم سیر غله به نرخ سه ونیم افغانی داده شود . این لطف و عنایت که از نظریات نیک اعلیحضرت پادشاه مهربان ما سر چشمه گرفته از اول میزان ۱۳۲۶ صورت عملی را بخود گرفت و در ساحة اقتصادی و رفاهیت معلمین مکاتب متوسطه و ثانوی تاثیر خوبی نموده و علاقه مندی بوظیفه و آسوده حالی آنها را فراهم نمود . معلمین و هیئت تربیوی ولایات برای اینکه ازین الطاف و نوازش حکومت معارف پرور ما بی بهره نمانند تفاوت نرخ غله از قرار فی سیر چهارده ونیم افغانی برایشان تقدراً پرداخته میشود .

لست غله کی معلمین لیسه ها و مکاتب متوسطه مرکز در هر دو ماه ترتیب و پریاست زراعت ارسال و مقدار غله کی مقرر خود را اخذ نمودند .

د کابل کالنی

بر علاوه در سال ۱۳۲۶ برای هریک از معلمین متاعل پنجاه متر و برای غیر متاعل فی نفر بیست متر تکه به نرخ نازل کوپون اعطاء گردید .

۲ - استخدام معلمین و متخصصین :

چون در لیسه های مرکز و اطراف برای تدریس لسان خارجه و مضامین سیاس ضرورت به معلمین داخلی معلمین « انگلیسی » « فرانسوی » « جرمنی » زبان دیده میشد گرچه متاسفانه درین سال نظر به بحرانی که در عالم حکم فرماست و بنا بر مشکلات راه ها بیویة تعلیمی لیسه ها از نقطه نظر فقدان معلم لطمه وارد شده اما وزارت معارف از سال گذشته تا امروز در استخدام معلمین و رفع نواقص لیسه ها پرداخته و یک سلسله مذاکرات را با حکومت فرانسه ، امریکا ، انگلستان ، ایتالیا ، و دیگر دول اروپائی از قبیل سویس و آستریا بصورت مستقیم و غیر مستقیم بعمل آورده است . و درین سال در استخدام یک عده معلمین خارجی موفق شده و امید است عنقریب بقابل قدری در تدریسات لیسه های مرکز و ولایات دیده شود بر ای رفع کمبود معلمین لیسه ها در دوران سال ۱۳۲۶ اقدامات و چاره جوئی های ذیل بعمل آید :

در لیسه حبیبیه : در سال تعلیمی ۱۳۲۶ کمبود معلمین لیسه حبیبیه علاوه بر معلمین هندی و امریکائی که مصروف تعلیم هستند ذریعة تقرر طالب فاولتة سیاس و بعضی معلمین و فضلاء وطن بصورت گرفت و سال تعلیمی ۱۳۲۶ اختتام یافت سال گذشته برای رفع کمبود معلمین یک نفر مدیر تدریسی و دوازده نفر معلم از امریکا پیش بینی شده بود درین سال بعد از یک سلسله مذاکرات بهمکاری ع ج وزیر مختار افغانی در واشنگتن و سفارت امریکا در کابل با استخدام مدیر تدریسی لیسه حبیبیه و مدیر تدریسی لیسه های فندهار (احمد شاه بابا و میرویس بابا) و یک تعداد معلمین دیگر امریکائی برای تدریس لیسه حبیبیه و لیسه های فندهار صورت گرفت و پول سرخرچ و معاشات پیشکی آنها که از یوله های مؤسسات اقتصاد کار سازی گردیده بود پرداخته شد در اواخر سال تعلیمی ۱۳۲۶ یا بعبارت دیگر در شروع سال تعلیمی ۱۳۲۷ آقای بوشنل بصفت مدیر و چند نفر معلم امریکائی به لیسه حبیبیه حاضر و شروع بکار نموده اند و ناگفته نماند معلمین دیگر حبیبیه که استخدام شده اند بعضی به هند و دیگر حصص راه بوده عنقریب به مرکز خواهند رسید . معلمین لیسه میرویس بابا نیز در یک دوم اول سال ۱۳۲۷ خواهند رسید و کمبود معلمین خارجی لیسه های متذکره تکمیل خواهند شد معلمین هندی داخل قرارداد به لیسه های اطراف و متوسطه های احضاریه مقرر خواهند شد .

در لیسۀ غازی ۱ در لیسۀ غازی نظر به کمبود معلمین و وزارت معارف از سال گذشته تا حال با حکومت انگلستان داخل مفاهمه بوده در سال ۱۳۲۶ به تعداد معلمین انگلیسی زبان در لیسۀ غازی یکصد نفر زیادت بعمل آمده و سلسلۀ مذاکرات راجع به استخدام چند نفر دیگر ادامه داشته اطمینان بخش میباشد و ممکن است در سال ۱۳۲۷ دلاسه نفر معلمین دیگر نیز استخدام شود.

در لیسۀ استقلال ۱- در سال گذشته نسبت به رسیدن مدیر و چند نفر معلم لیسۀ استقلال وضعیت عمومی این لیسۀ خوب شد در سال ۱۳۲۶ نظریه استخدام سه نفر معلم دیگر فرانسوی تقریباً کمبود معلمین فرانسوی تکمیل گردیده است. و درین اواخر یک نفر لیسانسیه برای تدریس لسان نیز استخدام گردیده که عنقریب وارد کابل خواهد شد.

در لیسۀ نجات ۱- در دوران سال تعلیمی ۱۳۲۶ تدریس دروس لیسۀ نجات بتوسط معلمین داخلی و فارغ التحصیلانیکه در المان تعلیم نموده و بد وائر رسمی مشغول اجرای وظیفه بودند صورت گرفت وزارت معارف از سال گذشته تا امروز برای تکمیل معلمین این لیسۀ اقدامات بیشتری بعمل آورد. چنانچه راجع به استخدام هشت نفر معلمین المانی زبان از ایتالیا اقدام بعمل آمد ولی نظریه یارۀ مشکلات در ایتالیا معلمین تا حال نرسیده اند از طرف دیگر وزارت معارف به استخدام هشت نفر معلمین اطریشی بتوسط وزارت مختاری افغانستان در فرانسه همه و مذاکره داشته امید میرود از اطریش یکمده معلمین بدست آید.

برای اینکه در تدریس لیسۀ ها و مکاتب متوسطۀ اطراف به نسبت کمبود معلم لسان سکتگی رخ ندهد یک تعداد معلم خارجی و داخلی مرکز در وقت رخصتی مکاتب سرد سیر بمناطق گرمسیر مانند فندهار، مزار شریف و غیره که تدریس شان دوام داشت ارسال گردید.

۳- ترفیعات سنوی ۱- ترفیع تمام معلمین و مامورین مربوطۀ لیسۀ ها و متوسطه ها که مستحق بودند و سجل خوب داشتند بعد از رویت انجمن معارف در اول سنبله روز افتتاح جشن استقلال به اشخاص و مقامات مربوطۀ مرکز و ولایات اعلام گردید.

مقرریها و تبدیلیها ۱- در سال تعلیمی ۱۳۲۶ يك تعداد فارغ التحصیلان فاکولتۀ سیاس و فاکولتۀ حقوق و دارالمعلمین متوسطه و مکتب سیورت به لیسۀ ها و مکاتب متوسطۀ مربوطۀ ثانوی مقرر گردیدند فارغ التحصیلان فاکولتۀ حقوق و فاکولتۀ سیاس که بوظیفۀ اداری مقرر شده اند اشخاص ذیل میباشد ۱

- ۱ - س فقیرنی مغان کفیل مدیریت لیسه احمد شاه بابا فارغ التحصیل فا کولته حقوق .
 - ۲ - س میر فخرالدین خان کفیل مدیریت لیسه میرویس بابا فارغ التحصیل فا کولته حقوق .
 - ۳ - س محمد اکرم خان کفیل متوسطه هرات تبدیلاً بحیث کفیل لیسه مرکز .
 - ۴ - س محمد سلیمان خا کفیل متوسطه هرات فارغ التحصیل فا کولته سیانس .
 - ۵ - س عبدالقادر خان کفیل متوسطه خلم فارغ التحصیل فا کولته سیانس .
 - ۶ - س محمد اسحق خان کفیل متوسطه کو کران فارغ التحصیل فا کولته سیانس .
- در دوران سال ۱۳۲۶ یکمده معلمین که چند سال متواتر دوران جای رهایش خود بکار مشغول بودند بمکاتب نزدیک جای خود شان تبدیلاً مقرر گردیدند .

اقدامات شعبه اجرائیه :- شعبه اجرائیه ریاست تدریسات ثانوی در سنه ۱۳۲۶ چهار ده جلد کتاب متوسطه و ثانوی را که بزبان فارسی و پشتو از طبع فارغ گردیده بود برای مکاتب متوسطه و لیسه های مرکز و اطراف بمراجع آن ارسال نمود . و مورد استفاده طلاب فرار گرفت . سامان و لوازم تحصیل ضروری مکاتب طبق معموله همه ساله از خارج تهیه گردید . علاوه برین سال بعد از یک سلسله مذاکره شش سبت مکمل سامان سیانس برای لیسه های ماز امریکا خواسته شده است .

تهیه يك مقدار لوازم تحصیل از قبیل کماغذ کتابچه - پنسل و غیره از شرکت های داخلی بعمل آمده که یکمده آن از قبیل لئاعد و کتابچه - از شرکت اتحادیه کابل خریداری و بدسترس استفاده طلاب گذاشته شده است قسمت دیگر آن از قبیل پنسل پاک ، کتابچه و غیره بتوسط شرکت اتحادیه کابل و دیگر شرکتهای داخلی و خارجی خواسته شده که در سال تعلیمی ۱۳۲۷ وارد و بدسترس استفاده طلاب گذاشته خواهد شد .

کتاب انگلیسی از قبیل ریدر های اول - دوم - سوم - چهارم - پنجم و ششم و غیره از خارج وارد و پس از تشریح بلیسه های مرکز و ولایات توزیع شد . کتب فرا نسوی مزید برای ضرورت لیسه استقلال و کتب آلمانی برای لیسه نجات و کتب معاون درس و کتب لازمه کتابخانه لیسه نسوان بخارج آردر داده شده . مصارف تعلیمی طلاب افغانی که در خارج از قبیل فرانسه ، هند امریکا و غیره مصروف تعلیم میباشد تهیه و بمراجع آن ارسال شد .

جای وسامان و لوازم يك باب مکتب ابتدایه مربوط لیسه غازی به کارته ۴ تهیه گردید . برای اینکه معلمین امریکائی که برای لیسه های قندهار خواسته شده اند در آنجا ب راحت زندگانی نمایند منازل رهایش شان تهیه و بصورت عصری ترتیب گردید .

تعلیمات مسلکی :

ریاست تدریسات مسلکی باتشکیل جدید وزارت معارف از تاریخ ۹ جوزا ۱۳۲۶ بوجود آمده است و با همه مشکلات و موانعی که از رهگذر فقدان معلمین و وسایل درپیشرو میباشد به اجرای امور متعلق عموم مکاتب مسلکی بررسی اقدامات لازمه کرده است .

کمبود معلمین و مالزمت تعلیمی در همه شقوق معارف محسوس است . اما مخصوصاً در قسمت تدریسات مسلکی که بنیان فعالیت آن را لایبراتورها - دور کثوبها - ماشینخانهها - فارمهای زراعتی و غیره و غیره تشکیل میکند . چاره سنجی موفقی و دایمی آن مشکل تر میباشد باتذکر ازین همه مشکلات که ایجابات چند سال اخیر و اوضاع دنیا مشغول آن است طوری که ازسطور مابعد به مشاهده میرسد . ریاست تدریسات مسلکی با جمیع مکاتب مربوطه فرداً و مصرف گردیده و تا جائیکه وسایل و وسایط موجوده اجازه میداد در رفع نواقص آنها کوشیده و زمینه نشوونمای آینده شان را فراهم نموده است اجراآت سال ۱۳۲۶ ریاست تدریسات مسلکی در مقابل وسعت آمال و بزرگی نصبالعین وزارت معارف بمنزله اساس را تشکیل داده و قدمی است که در راه انجام آرزوهای ما برداشته شده است و ازین جهت قابل تذکر میباشد . مسایلی که در جریان امسال از طرف ریاست مسلکی زیر اجراء گرفته شده است مختصراً قرار ذیل میباشد :

۱- تجدید نظر و تعدیلات لازمه پروگرام های مکاتب مسلکی .

۲- تهیه معلمین داخلی و استخدام معلمین خارجی .

۳- تهیه لوازم تحصیل و سامان لایبراتور .

۴- تهیه مکتب علمی - اشتراك مجلات خارجی و تاسیس کتابخانه ها .

۵- تهیه زمینه برای تالیف و ترجمه کتب مطابق پروگرامهای درسی .

۶- تفتیش و ارشاد در امور تدریسی و اداری مکاتب .

۷- تهیه ماکولات - ملبوسات و لوازم لیلیه .

اجراآت و اصلاحات را که ریاست تدریسات مسلکی در دوران سال ۱۳۲۶ در مورد

هر يك از مکاتب مربوطه بعمل آورده است حسب ذیل است :

در دارالمعلمین :-

۱- در دوران سال ۱۳۲۶ امور تدریسات دارالمعلمین متعاضداً از طرف هیئت علمی تحت

معاينه و باز رسی قرار گرفته و برای رفع نواقصی که در اثر تفتیشات مکرر به مشاهده پیوسته است ترتیبات موثری اتخاذ کرده شد .

- ۲- پروگرامهای مضامین مسلکی و غیرمسلکی دارالمعلمین تحت غور و دقت قرار یافته و در بعضی موارد آن حسب ضرورت و ایجابات حاضره تعدیلات بعمل آمده .
- ۳- معلوماتیکه از چگونگی وضعیت فارغ التحصیلان سالهای گذشته دارالمعلمین که فعلاً در اطراف و ولايات مشغول تدریس میباشد بدست آورده شده ایجاب میشود که در کیفیت و کمیت تدریسی بعضی از مضامین تغییراتی وارد گردد و علی الخصوص در قسمت دارالمعلمین ابتدائیه که وظیفه اساسی فارغ التحصیلان آن ترویج خط و تعمیم سواد در تمام حصص مملکت میباشد این ضرورت بیشتر محسوس میگردد در اثر آن برای تقویه لسان پشتو - فارسی - حسن خط - املا - و انشاء اهمیت زیاد تری داده شده و برای تامین این منظور تدابیری اتخاذ گردید که در جریان سال تعلیمی ۱۳۲۷ بهرورد تطبیق گذاشته شود .
- ۴- در دارالمعلمین مثل سایر مکاتب مسلکی فقدان کتب مطبوع خیلی محسوس بود و یگانه ماخذ طلبه را همان نوت ها و یادداشت هائی تشکیل میدهد که از طرف معلمین در ضمن درس دیسکته میشود . ریاست تدریسات مسلکی در صدد رفع این نقیصه برآمده و در نظر دارد تدریجاً کتب لازمه را مطابق پروگرام توسط اشخاص صاحب صلاحیت تالیف و ترجمه نماید . چنانچه در دوران سال ۱۳۲۶ به تالیف و ترجمه کتاب جنرال ساینس که در پروگرام دارالمعلمین ابتدائیه جدیداً شامل ساخته شده است و کتاب روحیات و فن تدریس اقدام نموده است کتاب مذکور عاجلاً توسط ماشین کستنتتر طبع و بدسترس طلبه گذاشته خواهد شد . و در آینده در طبعه چاپ خواهد شد .
- ۵- طوریکه مشاهده شد نوافسی که در سواد بعضی از طلبه دارا لمعلمین حاضراً موجود میباشد فسماناشی از آنست که در انتخاب طلبه نوشمول در سالهای گذشته دقت لازمه رعایت نگردیده است چون سواد شاگردان مکاتب ابتدائیه در ظرف سنوات اخیره نظر به عوامل متعدد دی دچار ضعف گردیده بود لهذا طلبه ضعیفیکه بدارا لمعلمین پذیرفته شده اند نقیصه مذکور را با خود داشته و چون معلمین خود را مکلف به تدریس پروگرام دارالمعلمین دانسته و تکمیل سواد طلبه را وظیفه خود ندانسته و برای آن وقت کفافی نیز نگذاشته اند ازین جهت نقیصه بی سوادى در تمام صنوف محسوس بوده و تدریس مضامین دارا لمعلمین نیز طبعاً به نتیجه مطلوب واصل نمیشد . برای جلوگیری این نقیصه ترتیبات وضع گردید تا بهترین طلبه فارغ التحصیل ابتدائی را جلب نموده و بعداً جهت مزید اطمینان از طرف کمیسون معینه مجدداً تحت امتحان شمول قرار گیرند . در اخذ طلبه ریاست مسلکی کیفیت را بر کمیت مقدم داشته نه تنها به دارالمعلمین بلکه به تمام مکاتب مربوطه خویش برای انتخاب صحیح طلبه هدايات لازمه داده است .

۶- در قسمت انتخاب و تکمیل کمبودی معلمین دارالمعلمین، مخصوصاً اهتمام شده و تا جائیکه میسر میشد بهترین معلمین داخلی و خارجی برای این مو سسه تهیه و مقرر شده است.

۷- در ظرف سال خیلی کوشش کرد بد تا تعلیمات نظری مخصوصاً در شعبات ساینس با تجربه و مشاهده توأم حرکت نموده و طلبه آتیه را در کلاس آموزد در لایزال تواریخ چشم بینند برای تأمین این منظور به تشکیل لایزال تواریخ های فزیک - کیمیا - بیولوژی اقدامات جدی بعمل آمده و تا اندازه ممکن سامان متعلق به تیارب ساینس فراهم شده است. علاوه بر این برای خریداری یک سیت مکمل سامان فزیک کیمیا بیولوژی از امریکا اقدام گردید و امید می رود در سال آینده لایزال تواریخ های دارالمعلمین بسورت آبرو مند نری بجزریان افتاده و در پیشرفت دروس ساینس که تا حال متعصبه به افتار و نوت معلم بود کمک بزرگی نماید.

۸- برای تدریس جغرافیه نیز اسطابق مخصوص تعیین گردیده و اوازم مقدمانی آن تهیه شده است امید می رود تدریسات این مضمون نیز رونق خوبتری بخود گرفته و وسایط استفاده متعلمین بیشتر فراهم گردد.

۹- کتابخانه دارالمعلمین در ظرف امسال چه از رهگذر ذخیره و چه از جهت طرز اداره رونق بهتری کسب کرده است یک عدد کتب مفید علمی از خارج وارد کتابخانه گردیده است کثون هر متعلم و یا معلم در شقوق مختلفه ازین کتابخانه بی تکلیف کسب مملومات و حل مطلب میتوانند.

۱۰- سبنا در مکاب امروزی اهمیت بزرگی حاصل نموده و فلم های تعلیمی و تربیوی یکی از وسایل خیلی مهم آموزش و پرورش میباشد در دارالمعلمین برای نمایش فلم های اخلاقی و تربیوی اسطابق بزرگی با لوازم و ملحقات آن ترتیب یافته و به نسبیک پایه پرورکتور اقدام گردیده و در جریان سال چندین فلم مفید در معرض نمایش و استفاده و تفریح طلبه گذاشته شد.

۱۱- در امتحانات امسال دارالمعلمین توجه و وقت زیادی بعمل آمد اگر چه در نتیجه سختگیری و مراقبت شدید عدد ناکامان نسبت به سالهای گذشته بیشتر است معیناً در حدود یکصد و پنجاه نفر از دارالمعلمین متوسطه و ابتدائی فارغ التحصیل و در مکاتب متوسطه و ابتدائی ولایات و مرکز تقسیم و مقرر شده اند.

۱۲- در سال ۱۳۲۶ تعمیرات حصص باقیمانده عمارت جدید دارالمعلمین به پایان رسید و حصص مختلفه عمارات دارالمعلمین مجدداً تعمیر کرده شد. در ساحت تعمیرات جدید پلان میدان و مواضع سیورت باصول فنی طرح شده که عنقریب برای ترتیب ساختمان آنها شروع به کار میشود.

در مدرسه علوم شرعیه :

این موسسه که پروگرام آن حاوی مراتب بلند معلومات دینی و دارای معلومات مفصل ضروریات امروزی است در دوران سال ۱۳۲۶ برای وسعت بودجه و منظوری تهیه وسایل استراحت محصلین و معلمین آن توجه بیشتری بعمل آمده و پیشرفت های محسوسی روی کار آمده است برای پیشرفت صحیح تدریسات این مدرسه علاوه بر چاره اندیشی های سائره دو نفر معلم بفرش تدریس زبان عربی از مصر استخدام شد که يك نفر از متخصصین جامعه اظهر و یکی هم از دارالعلوم مصر میباشد که علاوه از رسیدگی بتدریس طلاب نظریات خویش را در باب اصلاحات و رفع نواقص پیشرفت مزید این مدرسه نیز ابراز مینمایند . برای اكمال کتابخانه مکتب علاوه بر دیگر اقدامات يك عده زیاد کتب علمی جدید و آثار مولفین مصر و اساتذۀ جامع اظهر و غیره که متضمن علوم و فنون مختلفه میباشد آماده و بدسترس استفاده منسوبین مدرسه گذاشته شده است بر علاوه تعداد زیادی از کتب تدریسی سیستم های تازه بالخاصه برای تدریس قواعد صرف و نحو زبان عربی از مصر خواسته و بمرض مطالعه متعلمین گذاشته شده . توريد این کتب و توسعه کتابخانه مدرسه نسبت بسال گذشته ذوق مطالعه را در دماغ متعلمین و معلمین بیشتر از پیشتر ایجاد نموده است .

علاوه برین به مجله ها و روزنامه های الازهر الکتاب المصر ، الرساله المساجد ، المحامات الشرعیه ، نور الاسلام ، النهاب ، الاخوان المسلمون مصر اشتراك بعمل آمده باین وسیله متعلمین مدرسه بجزئیات عصر حاضره ممالك اسلامی آشنا و از مصطلحات علمی و ادبی آگهی می یابند تا در نشر جریده که در نظراست نویسنده های شهر اسلامی را اقتفا کنند . در کتابخانه مکتب و مطالعه جراید داخلی و خارجی مخصوصاً در زبان عربی ترقی بسزائی مشاهده میشود . در کنفرانسهای هفته وار طلاب متعلمین این مدرسه درلسان پشتو عربی و فارسی ایراد خطابه مینمایند و در مجامع عمومیه در دائره معلومات خویش تبلیغ و اظهار مرام مینمایند حسب پیشنهاد معلمین مصری بعد از طی مراتب اصولی در پروگرام تعلیمی مدرسه بعضی تعدیلات بعمل آمده مخصوصاً در پروگرام زبان عربی ، فقه اصول فقه و تفسیر نظر به ایجابات ممالك از طرف يك کمیسیون علمی تجدید نظر گردیده و علاوه بر آن تدریس ادبیات فارسی که در پروگرام سابقه رعایت نشده بود جزو پروگرام گردیده و برای رفع نواقص سواد فارسی کورسهای مخصوصی تشکیل یافت .

چون طلاب این موسسه باید از فواید تربیه بدنیه بی خبر نمانند ازین جهت به تهیه سامان و وسایل مربوطه آن از قبیل تقرر معلم سیورت و تهیه میدانهای سیورت و غیره اقدام و سامان

مکمل تدارک شده است در موقع اخذ امتحانات سالانه گرچه معیزین از اشخاص علمی مرکز وزارت معارف و صاحبان فضل و اعلیٰ فن انتخاب شده اند و از متعلمین به جدیت تمام امتحان تحریری و تقریری اخذ کرده شد باز هم فی صد نود و پنج نفر طالب در امتحان کتبیاب شدند و موجب امید واری مزید آینده را فراهم ساختند در سنه ۱۳۲۷ که تعداد متعلمین این موسسه بایک صد نفر جدیدالشمول بالغ به سه صد و سی نفر میشود تمام وسایل اعاشه و اباته شان مهیا و آماده میباشد و به تناسب از دیاد متعلمین جدیدالشمول یک نفر معلم از فارغ شدگان فاکولته ادبیات مصر و یک نفر معلم هندی جدیداً استخدام و سه نفر معلمین داخلی نیز مقرر گردیده است.

در لیسه زراعت :

در شروع سال تعلیمی ۱۳۲۶ راجع به تکمیل معلمین لیسه زراعت مجلسی در وزارت معارف بشمول ع ج کفیل صاحب معارف و ج رئیس صاحب مسئول زراعت منعقد گردیده و تصویب شد که ریاست زراعت چند نفر از متخصصین صاحب تجربه و لایق خود را طور دائمی و یک عدد دیگر را طور موقتی و افتخاری برای تدریس مضامین مسلکی لیسه موظف نماید چنانچه بالا اثر ع ض میر محمد یوسف خان مشاور و ع نور محمد خان و س عبدالحمید خان بحیث معلمین دائمی لیسه زراعت مقرر حاصل نمود و علاوه آن ع داد محمد خان تدریس صنایع زراعتی و ع محمد کریم خان تدریس مدافعه امراض زراعتی و س ملک شاه خان تدریس بیطاری را طور افتخاری بمعهده گرفتند. در تدریسات لیسه زراعت از بدو مقرر ذوات فوق پیشرفت محسوسی بمشاهده پیوسته و طوریکه معایبه جریان تدریسی مکتب و نتیجه امتحان سالانه ظاهر نمود جدیت و نظریات اوشان در قسمت تدریسات لیسه خیلی موثر بوده است.

پروگرام سه ساله مکتب زراعت طبق پروگرام مکتب عالی زراعتی خارج ترتیب یافته و تطبیق آن یک سوئیة بلند شاگردان و وجود وسایط عملی از قبیل لابراتوارها و زمین وسیع عملیات زراعتی را ایجاب میکنند تطبیق پروگرام بالای طلبه موجوده که از فارغ التحصیلان متوسطه های اطراف مرکب بوده و شرایط عملی ساختن مقررات پروگرام را دارا نمی باشند پروبلم بزرگی را تشکیل داده است مخصوصاً در وقت حاضر که لیسه زراعت بنا بر عمر کم و مشکلات زمان نتوانسته است تجهیزات و آلات تجربوی و عملی را به بیمانه لازمه تهیه نماید.

برای حل این مسئله و ایجاد هم آهنگی بین ذخیره علمی طلبه و مقررات پروگرام مجلسی به شمول متخصصین زراعت انعقاد یافت و چنین نتیجه گرفته شد که مواد پروگرام برای آنکه بسوئیة لیسه صدمه وارد نشود باید بهیچ وجه تقلیل و تنقیص نسکردد. اما برای آنکه طلبه فعلاً به

سویه پروگرام ارتقاده شده برای تطبیق پروگرام زمینه‌میاگر در تشکیل صنوف احصاری درلیسه تجویز گردید برحسب این تصویب فارغ التحصیلان متوسطه به‌وض آنکه مستقیماً در صنوف مسلکی داخل شوند بدوادر احصا زیه شامل گردید و مطابق پروگرام معینی به تلافی نقایص آن‌ها مخصوصاً در مضامین ساینس ولسان خارجه توجه شود ودر ظرف سال به اساسات مسلک آینده آشنا گردیده و ذوق مسلکی در آنها ایجاد گردد این تصویب بشرط عدم پیش آمد موانع سال آینده درمحل اجرا گذاشته خواهد شد.

راجع به استخدام معلمین خارجی به‌داز مذاکره باریاست زراعت تصمیم گرفته شد که چون در بین فعالیت‌های علمی ریاست زراعت مطابق پلان مرتبه‌شان ودر ریاست لیسه زراعت رابطه مستقیم موجود است و باید طلبه مسلک زراعت از تبعاتی که در موضوعات زراعتی بعمل می‌آید مستحضر و در صورت ممکنه در آن سهم بوده و به‌میتوده‌ای که عملاً مورد تطبیق قرار می‌گیرد آشنائی بهم رسانند. لهذا ریاست زراعت و وزارت معارف به اشتراك همدیگر یکدسته متخصصین را استخدام نموده و آنها را طبق پروگرام معینه به تدریس و تبعات علمی و عملی‌شان موظف می‌گرداند درین صورت بین نظریات مدرسه و عملیات را بطه نزدیک بوجود آمده برای وظایف آینده شان خوبتر می‌آمیزد به‌استخدام یکدسته متخصصین طریقی در عملی شدن این نظریه اقدامات بعمل آمده و امید است در سال آینده متخصصین واصل شوند.

راجع به توریید ماشین‌ها و آلات تکنیکی زراعتی چنین فیصله شد که چون سویه عمومی

مردم دهقان پیشه‌هنوز به اندازه نیست که از توریید ماشین‌های زراعتی خارجی بصورت کافی استفاده کنند لهذا طلبه لیسه زراعت در حین جریان دروس خود ارطرز ساختمان آلات و ادوات مستعمله داخلی که ذریعه نجار و آهن‌گر ساخته میشوند آگاه شوند تا خودشان در موقع ضرورت از ساختن و ترمیم آن عاجز نیایند برای آنکه طلبه با مقدمات نجاری و آهن‌گری واسات کارهای ساده میخانیکی آشنا شوند لازم دیده شد که در پروگرام آنها یک رشته کارهای میخانیکی مطابق حوائج آینده شان پیش‌بینی شود و چون در خود لیسه زراعت وسایط و وسایل لازمه کارهای عملی دستی مهیا نیست لذا باید طلبه در اوقات معین بسکتب میخانیکی رجوع و تحت مراقبت معلمین آن در شبیات نجاری - حلبی‌سازی - آهن‌گری و بسته کاری مطابق به پروگرام موضوعه داخل کار شوند عملی ساختن این منظور یقیناً نتایج مفیدی بار خواهد آورد راجع به آشنا ساختن طلبه با جریانات عملی بیطاری - واکسین‌سازی مجادله با امراض ساری حیوانی - اصول قرنطین‌های صحی تربیه حیوانات و نسل‌گیری و صنایع تولیدات حیوانی باریاست نسل‌گیری علی آباد با موسسه باکتریولوژی و واکسین‌سازی پیشی حصار که رؤسای

شعبات آن معلمین مسلکی لیسه میباشد . مفاهمه بعمل آمد که در دو هفته یک مرتبه طلبه برای استفاده علمی موسسات مذکور اعزام و تحت نظر معلمین خویش در آنجا کار و بمقدمات شقوق مذکور آشنا شوند .

برای تطبیقات زراعتی طلبه یک قطعه زمین که در جوار یوسفی علوم در حدود هشت جریب میباشد بنا بر فلت آب تنها برای تجارب بعضی سبزیجات و حبوبات محدود تخصیص داده شده بود . لیکن برای آنکه طلبه از کلمها و سبزیجات متنوعه وطنی و خارجی آگاهی داشته باشند چهار جریب زمین همجوار عمارت لیسه برای تجارب مذکور مورد استفاده قرار داده شده . در دوران سال ۱۳۲۶ برای تاسیس یک کتابخانه در لیسه زراعت اقدام بعمل آمد یکمده کتب انگلیسی و فارسی در شعبات مختلفه زراعت و بطاری خریداری گردید و محل استفا ده معلمین و متعلمین فراریافت برای آنکه متعلمین لیسه از جریانات علمی دنیا واقف باشند یک عده مجلات علمی زبان انگلیسی ، فرانسوی ، ترکی اشتراك بعمل آمد . مجلات مذکور وقتاً فوقتاً بکتابت زراعت واصل و مورد استفاده قرار میگیرد . علاوه بر تهیه کتب مطبوع مطابق پروگرام لیسه بمعلمین هدایت داده شد تا نونهای دروس خود را که در ظرف سال تهیه میکنند اصلاح و تکمیل نموده بصورت کتاب برای طبع حاضر سازند . بر علاوه چون یکمده کتب خیلی مفید در رشته های مختلفه زراعت مطابق بلیه پروگرام لیسه زراعت در ایران تالیف و طبع گردیده است ریاست مسلکی بفوریت از هر کدام یک نسخه خریداری و آنرا مورد استفاده طلبه لیسه زراعت قرار داده باین ترتیب تقیسه عدم کتب چهایی تا اندازه رفع گردیده و امید میرود در سال آینده کتب متباقی را نیز تالیف و ترجمه نموده و این احتیاج بزرگ را بکلی مرتفع سازد .

در اخبر سال تعلیمی ۱۳۲۶ یازده نفر طلبه از لیسه زراعت فارغ التحصیل گردیده به شعبات نسل گیری و واکسین سازی موظف گردید .

در لیسه تجارتی :

در شروع سال ۱۳۲۶ دوره مسلکی لیسه تجارتی افتتاح گردیده پروگرام دروس مسلکی که مطابق ایجابات امروزی وضع و تدوین گردیده است در صنف اول دوره سه ساله مذکور در محل تطبیق گذاشته شد .

در دوران سال تدریسات قسمت احضاری و مسلکی مکتب از طرف مفتشین ریاست مسلکی و اشخاص صاحب صلاحیت موسسات اقتصادی که برای معاینه و اظهار نظریه دعوت شده بودند مکرراً مورد بازرسی قرار یافته و در رفع نواقص مجاهدت بعمل آمد .

برای تدریس مضامین مسلکی این لیسۍ معلمین مستقل موجود نبود و عده متخصمین اقتصاد که از عهده تدریس برآمده بتوانند خیلی محدود بوده و همه بوظایف مهم دیگری مصروف میباشند با آنهم بمقابل دعوت ریاست مسلکی هر يك از ایشان در ظرف سال با علاقه و جدیت قابل وصفی به تدریسات این لیسۍ ادامه داده درین سال برای استخدام سه نفر معلم امریکائی لیسۍ مذکور اقدام بعمل آمده و امید است معلمین مذکور برای سال آینده مواصالت نمایند .

برای اینکه طلبۍ لیسۍ تجارتی با طرز کار با ماشین های محاسباتی عصری و ماشین نویسی فارسی و لاتینی آشنائی بهم رسانند برای تهیه يك عده ماشین های محاسبه و نایب فارسی و انگلیسی اقدام بعمل آمده است علاوه برای تاسیس يك کتابخانه جهت توسعه معلومات طلبه و معلمین اقدام گردیده و برای خریداری کتب لازمه در شقوق مختلفه اقتصاد بزرگان انگلیسی فرمایش صادر گردیده است برای خریداری ماشین ها و کتب فوق الذکر از سر جمع اعانه که از درك مفاد دیپوی تعاونی برای تعمیر و تجهیز لیسۍ تجارتی تخصیص یافته استمداد بعمل آمده است .

برای اینکه تدریسات لیسۍ تجارتی محدود به نظریات محض نبوده و طلبه از طرز تطبیق نظریات بیکه می آموزند در ساحه عمل نیز آگاه باشند ریاست مسلکی مبنی برین موضوع مجلسی به شمول اولیای امور بانکهای شهری و ملی دائر نموده و در نتیجه زمینه را برای کار های عملی طلبه در شقوق بانک داری، دفتر داری، محاسبه و غیره مهیا نمود بهوجب تصمیمیکه گرفته شد برای کارهای عملی پروگرامی وضع گردیده و طلبه ببانک های مذکور و دیگر موسسات مهم اقتصادی معرفی گردیدند تا پس از فراغ دروس یومی و مخصوصاً در ظرف تعطیل زمستان زیر مراقبت و ارشاد متخصمین دروس نظری خویش را عملاً تطبیق و تدقیق نمایند در دوران سال ۱۳۲۶ این تجویز در محل اجرا گذاشته شد و طوری که را پور های واصله نشان میدهد این تماس مستقیم طلبه با ساحه عملی خیلی مفید ثابت گردیده است .

از اقدامات قابل تذکر دیگر تخصیص يك مبلغ معتدایی از درك مفاد دیپوی تعاونی برای تهیه و تجهیز يك عمارت اساسی برای لیسۍ تجارتی میباشد این اقدامات اگرچه با اجراءات مستقیم لیسۍ ارتباطی ندارد مگر توجه و عنایت اولیای امور را باین لیسۍ ارائه مینماید یقین است تعمیر يك بنای اساسی طبق مقتضیات امروزی موجب پیشرفت های مزید لیسۍ تجارتی خواهد شد .

پیشرفت محسوس تدریسات لیسۍ تجارتی و آینده خوبی که فارغ التحصیلان این مکتب را استقبال خواهد نمود يك دسته بزرگ داوطلبان را جلب نموده و مخصوصاً شاگردان لیسۍ های مرکز بشمول لیسۍ مذکور تمایل زیاد نشان داده اند لیسۍ های مربوطه از تبدیلی طلبۍ لایق جلوگیری نموده و به معلمین نسبتاً ضعیف اجازه تبدیلی اعطا ننمودند از هجوم و قبول

این دسته متعلمین تعادل قوا و طـلاب بهم خورد و از سیهای مفتشین تد ر یسی در عرض سال و سختگیری امتحان سالانه توانست این نقصه را مرتفع سازد اما برای آینده تصمیم گرفته شد که از شمول متعلمین ناکام و نالایق جلو گیری جدی بعمل آید و این هم يك قدمی است که در راه اصلاح ابله تجارتی بر داشته شده است .

در مکتب میخانیکسی :

تدریسات نظری و عملی مکتب میخانیکسی در دوران سال ۱۳۲۶ مطابق پروگرام معینه در جریان بوده از اجرا آت قابل تذکر مکتب یسکی تاسیس صنف احضاری و دیگری تاسیس شعبه نحاجی میباشد .

سابق برین طلبه مکتب میخانیکسی از جمله فارغ التحصیلان مکاتب ابتدائی گرفته میشوند که بعضی از آنها تمایلی به مسلک و دروس خود ندا شتند این طرز شاگرد گیری نقایص چندی را در بر داشت .

۱- سواد طلبه فارغ التحصیلان ابتدائی تا کنون بحسب مطلوب نبوده در حالیکه تطبیق پروگرام نظری و عملی مکتب مشروط به نویسنده و خواننده بودن محصلین و آشنائی ایشان به مقدمات حساب و هندسه میباشد .

۲- طلبه شعبه آینده خود را در مکتب بدون آنکه علاقه و آشنائی داشته باشد کور کورانه انتخاب نموده و بعد آیس از مرور یکسال یا دو سال احساس میکرد که بشعبه مذکور قلباً دلچسپی ندارد و باقوای دماغی و جسمی وی برای آن مساعد نیست .

۳- طلبه که برخلاف تمایل شان در مکتب شامل میشدند با مسلک خویش قلباً مربوط نبود و باروز گذرانی و یا غیر حاضری و گریز پائی را پیشه خود میساختند .

برای رفع این نواقص تاسیس صنف احضاری لازم دیده شد طلبه این صنف از کما مابان صنوف پنجم یعنی شاملین صنوف ششم مکاتب ابتدائی از طلبه که از خانه واده های کاسب و پیشه وران و خود بشمول مکتب میخانیکسی تمایل داشته انتخاب گردیده در ظرف یکسال به تکمیل سواد آنها مطابق به پروگرام مخصوص توجه میگردد و ضمناً در جریان سال يك و دو دوماه بتمام شعبات مکتب عملاً داخل کار میگردد بدین صورت از يك طرف زمینه تطبیق پروگرام آینده مهیا گردد و از طرف دیگر شاگرد بتمام شقوق و شعبات مکتب از قبیل بسته کاری - آهنگری - برقی - جایی سازی معرفت پیدا کرده و علاقه و استعداد خود را بیکدی ازین شعبات در ظرف سال کشف مینماید درین صورت حلیکه بعد از طی صنف احضاری به شعبات تقسیم میشوند انتخاب مسلک آینده شان کور کورانه نی بایک از روی سنجش و علاقه بعمل می آید .

در شروع سال ۱۳۲۶ تقریباً به تعداد هشتاد نفر طلبه بر عایت ملاحظات فوق انتخاب گردیده و طوریکه معاینه کارهای عملی و دروس نظری آنها نشان میده نتیجه خیلی اطمینان بخش است.

توسعه صنایع نساجی که در پلان اقتصادی مملکت پیش بینی گردیده نریه يك عدم اشخاص را در شقوق نساجی - نخ ریشی - ورنک ریزی ایجاد میکنند بر اساس این نظریه تشویق وزارت اقتصاد ملی تاسیس يك شعبه نساجی که دارای قسمت های بافت - نخ تاب و ورنک ریزی باشد تصمیم گرفته شد ماشین های لازمه که قبلاً برای تاسیس چنین يك مکتب خریداری شده بود از طرف وزارت اقتصاد ملی برای عملی نمودن منظور فوق بوزارت معارف داده شد ولی مکتب میخانیکى بنا بر عدم متخصصین و یاره موانع دیگر در سال ۱۳۲۶ موفق به نصب ماشین های مذکور گردیده نتوانست.

اما برای تهیه مقدمات کار از قبیل استخدام متخصصین خارجی از اطیش و خریداری سامان لابراتوار رنگرزی از انگلستان اقدامات نموده و امید فوی میرود در سال آینده شعبه مذکور بجزریان افتد. فقدان متخصصین خارجی وقت مواد خام در جریان امسال نیز مانع اجرای بسا از نظریات مفید در مکتب میخانیکى گردیده است در هر دو قسمت اقدامات جاری بوده و زمانیکه باین مرام کامیابی حاصل شود یقین است مکتب میخانیکى بشکل مطلوب در ساحت فعالیت داخل شده شعبات موجوده را بصورت اساسی دایر و شعبات جدیدی از قبیل ترمیم موتور و غیره که در نظر است افتتاح نماید. اجرای پلان توسعه مکتب میخانیکى بدون کمک معلمین خارجی و فراهم آوری وسایل تحت شرایط موجوده امکان پذیر نمی باشد امید داریم در سال آینده استخدام معلمین امکان پذیر گردیده و آرزوهای حکومت نسبت باین مکتب با تحقق نزدیک شود. اشاره باین مشکلات تذکر باید داد که مکتب میخانیکى با همه این موانع در اجرای وظائف عادی خویش عقب نموده و امسال به تعداد ۱۳ نفر از آنجا فارغ التحصیل و در شعبات مختلفه تخنیکى مملکت و خلف گردیدند.

در مکتب اصول تحریر :

در مکتب اصول تحریر چیزیکه اولتر قابل توجه دیده میشد همین جای بود و باش یعنی دارالاقامه و صنوف تعلیمی بود که در یک عمارت جا داشتند چون عمارت گنجایش کافی نداشت متعلمین و معلمین ازین حیث دچار مضیق و مشکلات بودند اول از همه جای مساعد تری تدارک گردید که جای درسی و دارالاقامه از هم جدا شد که از هر جهت موجب آسوده جالی طلاب و سبله پیشرفت صحیح تدریسات گردید.

چون امور اداری مکتب نظر بسابق وسیعتر گردیده است برای انتظام امور تدریسی و اداری یککنفر معاون مدیر هم مقرر شد .

سیورت که متناسب به پیشرفت حاضره کسب اهمیت نموده است در پروگرام مکتب اصول تحریر شامل ساخته شد و برای مراعات فعالیت های سیورته طلبیه این مکتب یکی از جوانان تحصیل یافته مکتب سیورت مقرر گردید . گرچه امتحانات سنوی این مکتب بکمال دقت و سنجش گرفته شد با آنهم نتیجه خیلی رضایت بخش است زیرا علاوه بر تفتیش و معاینه های امور اداری در جریان سال گذشته پنج دفعه تدریسات مکتب مورد بازرسی و تفتیش قرار یافته بود و ازین رهگذر موفقیت بیشتری نصیب گردیده . ۱۰ سال به تعداد (۳۳) نفر متعلمین فارغ التحصیل مکتب اصول تحریر به وزارت مالیه معرفی و شامل کار شدند .

چون منظور از تاسیس این مکتب تهیه مأمورین مالی و حسابی برای دوایر مملکت و مخصوصاً وزارت مالیه میباشد ازین جهت ریاست مملکتی برای عملی نمودن اصلاحات لازمه با وزارت مذکور دایماً در تماس و ارتباطییا تیکه برای آیند . سنجش و پیش بینی شده است ازهر حیث قابل اطمینان میباشد .

در مکتب صنایع :

مسایل مربوطه این مکتب تحت غور و مداقه میباشد تا طور اصولی و اساسی بلانی طرح گردد که متناسب به احتیاجات مملکت و دوش بدوش سائر پیشرفت های امور در جریان باشد چون سنجش بلانیک مکتب - صنایع نقیسه و تهیه مقدمات و استخدام معلمین خالی از یارۀ مشکلات نیست . در دوران سال ۱۳۲۶ شعبات مکتب صنایع منحصر به شعبۀ رسامی - نجاری و خیاطی بوده شعبات دیگری درین مکتب افتتاح شده . بنظر به احتیاجات شدید یک وزارت محترم فواید عامه در پیشبرد امور تعمیرات مربوطه خود به پیمایشی های صحیح و تعلیم یافته احساس مینمود بوزارت معارف مراجعه شد تا یک کورس بر آور دی تاسیس گردد این بود که در سنه ۲۶ یک عده طلاب از صنوف متوسطه ابلهه ما جمع و کورس مطلوبه افتتاح شد . طلاب این کورس علاوه بر تعلیمات عمومی که در سایر مکتبات تدریس میشود درس مسلکی خود را از قبیل رسم هندسی ، نقشه کشی - بر آورد از روی نقشه و غیره نیز تعلیم میکبرند . چون کورس مزبور جدید در صحنه بوجود آمده است برای پیشرفت آن توجه لازمه مبذول گردید تا متعلمین به کمال خوبی توانستند تعلیمات سمستر اول را طی و به سمستر دوم ترقی نمایند . میتوان وعده نمود که حسب مطلوب وزارت فواید عامه تفری بر آوردهای لایق ازین موسسه خارج و امور محوله را بدرستی اجرا نموده بتوانند .

در دارالعلوم ها :

تدریسات دارالعلوم ها در ظرف سال بر حسب سرام ادامه پذیرفت و یسکمه علماء از دارالعلوم عربیه مرکز و فدرالمدارس هرات فارغ التحصیل ز درت مبات فضائی و عرفانی مملکت داخل و نامه شدند . در تشکیلات مدارس ظاهر شامی هیئت و نجم المدارس مشرفی تجدید نظر عمل آمد و نوا قصه که بمشاعده میرسید رفیع . کشید و تشکیلات مدارس مذکور براساس دارالعلوم عربیه مرکز زیر نظر گرفته شد . وسایل و کتب تدریسی درین سال برای همه دارالعلوم های مربوطه در داخل اسکان تهیه و ارسال گردید .

در مکتب سیورت :

این مکتب مطابق معمول همه ساله بتدریسات خود ادامه داده و امسال ازین مکتب به تعداد (۲۲) نفر - فارغ التحصیل و بمکاتب مختلفه بصفت معلم سیورت و تربیه بدنیه موظف گردیدند تدریسات مکتب سیورت در دو ران سال ۱۳۲۶ دومرتبه تحت تفتیش و باز رسی ریاست تدریسات مسلکی قرار گرفت .

اجراآت سر طبابت وزارت معارف :

سر طبابت وزارت معارف در سال ۱۳۲۶ با جرای امور ذیل موفق گردیده است :

معاینه و تدایوی طلاب :

وزارت معارف برای تدایوی معاینه طلاب مکاتب مرکز شفاخانه دارد که در آنجا طلاب مریض معاینه و برای ایشان ادویه ضروری بصورت مجانی داده میشود . در سال به تعداد ۷۰۶۰ نفر طلبه مکاتب مرکز شفاخانه مراجعه نموده برای ایشان نسخه وادیه لازم داده شد و ۱۰۲۰ نفر طلاب دیگر که مریض بودند و معاینه و تدایوی شان بوسایل و لوازم محتاج دیده میشد برای معاینه و معالجه بوسسات دیگر فرستاده شدند .
و اکسیناسیون طلاب برضد امراض کولرا او تیفو : سر طبابت وزارت معارف به تعداد (۱۵۰۰) نفر طلاب مکاتب را در سال ۱۳۲۶ مورد واکسیناسیون ضد مرض کولرا قرارداد و بعداد ۱۵۲۶ نفره واکسین تیفو تزریق شدند .
رویه مرقره در سال ۱۳۲۶ (۱۷۹۷۸) نفر از شاگردان مکاتب که منجمه (۱۵۸۹۰) نفر ذکر و (۲۱۲۸) نفر اثاث میباشد مورد معاینه صحی قرار داده شدند .

تشکیل بیمه معارف :

یکی از رؤس اجراءات سال ۱۳۲۶ سرطبات وزارت معارف تشکیل شعبه بیمه است که با اثر توجه حکومت غمخوار ماکه در بهبود حال و حفظ صحت و نهیه و سائل سلامتی مامورین مبدول میگردد، مبلغ هنگفتی برای تاسیسات و تقویه بیمه مامورین و معلمین معارف منظور گردید . سرطبات وزارت معارف بتاسی از توجه حکومت بهیخواه بر حسب اساسنامه مخصوص و مبسوط بیمه معارف جداً بکار آغاز نموده وسایل لازمه را از هر حیث مهیا گردانید . تابش وع سال ۱۳۲۷ مامورین و معلمین وزارت معارف از بهر مستفید بشوند . در سال ۱۳۲۶ به تعداد (۵۰۰) نفر مامورین و معلمین مرکز برای اشتراك در بیمه درخواستنامه های خود را ب سرطبات معارف سپرده اند .

فسکر تعدیل ایام رخصتی مکاتب پز زمستان :

از آغاز جنگ دوم اروپا تا امروز بنا بر مشکلات ترانسپورت و موانعیکه از حیث تهیه محروفات و وسائل تسخین مکاتب محسوس میگردد وزارت معارف مجبور شد رخصتی مکاتب سرد سیر و معتدل را در زمستان قبول نماید ، که طلاب نه ماه تعلیمی خود را در فصول بهار و تابستان و خزان تا پایان دهم قوس بیایان برسانند . و در زمستان مرخص باشند . چون اجرای تعطیل مکاتب در ایام زمستان دارای بعضی محدودیتهای صحی و در عین زمان مانع استراحت حقیقی دماغ اطفال و قافله از لوازم تفریح طلاب میباشد سرطبات وزارت معارف به لحاظ نکات فوق راپوری در خصوص لزوم تعدیل ایام رخصتی مکاتب به تابستان ترتیب و برای تدقیق کمیسیون تعلیمی و تربیوی سپرد . و در نتیجه تصویب کرده شد که در ظرف پنج سال بتدریج رخصتی از زمستان به تابستان تعدیل شود .

دوائر مربوطه وزارت معارف برای عملی شدن این تصویب در سال ۱۳۲۶ باتخاذ تدابیر لازمه آغاز کرده است .

سیورنها و تربیه بدنیه در مکاتب :

مدیریت سیورت وزارت معارف بتاسی از توجهات قیمتدار والا حضرت سپهسالار غازی صدراعظم صاحب کعبه پیشرفت صحیح امور تربیه بدنیه و سیورت ها مبدول می فرمایند . در سال ۱۳۲۶ توانست مصدر اجراءات و اقدامات بیشتری بشود . درین سال بر بودجه آلات والبه سیورنی مکاتب تزئید محسوسی بعمل آمد .

د کابل کالنی

شناوری نیز مانند سایر رشته‌های سیورت در مکاتب روی کار ساخته شد و مسابقه آن بصورت رسمی اعلام گردید و این مسابقه در حضور والا حضرت غازی صدراعظم صاحب‌عمل آمد و برای فائزین مسابقه جوایز توزیع گردیدند. سیورت بکسنگ که تاکنون در رشته های مختلفه اتلیتیک معمول نبود در مکاتب ترویج داده شد. و مسابقه آن حالیکه والا حضرت غازی سیه سالار صدراعظم صاحب تئیف فرما گردیده بودند اجرا گردید.

برای تأسیس کلبه سیورت های ثقیله در بن سال بودجه کفافی منظور گردید و مکتب مذکور افتتاح گردید که مقصود از محصلین فائزین ها و لیسه ها به اجرای تمرینات ثقیله بکسنگ - کشتی - وزن برداری حاضر و ابراز فعالیت مینمایند امید است جوانان مکاتب درین شقوق مهمه هرچه زود تر مهارت و لیاقت کفافی حاصل نموده در مسابقه های بزرگ داخل شده بتوانند.

تورنمنت های رسمی و نورنمنت های آزادی که در دوران سال ۱۳۲۶ در معارف بعمل آمد و قرار ذیل است :

۱- تورنمنت رسمی فوتبال معارف که در آن پنج تیم شمولیت داشت از تاریخ ۹ حمل به سیستم لیگ شروع و به ۸ تور خاتمه یافت درین تورنمنت مکتب استقلال اول و مکتب حبیبیه دوم و مکتب نجات سوم برآمد کپ بزرگ فوتبال نصیب لیسه استقلال گردید.

۲- تورنمنت رسمی هاکی معارف که در آن شش تیم شمولیت داشت از تاریخ ۹ نور به سیستم لیگ شروع و به ۲۶ تور خاتمه یافت درین تورنمنت مکتب نجات اول و مکتب غازی دوم و مکتب حبیبیه سوم و کپ نمره اول هاکی نصیب مکتب نجات گردید.

۳- تورنمنت رسمی والیبال معارف که در آن هفت تیم شمولیت داشت از تاریخ ۲۱ نور به سیستم لیگ شروع و به ۱۷ تور خاتمه یافت درین تورنمنت مکتب غازی اول و مکتب استقلال دوم برآمد و کپ اول والیبال نصیب مکتب غازی شد.

۴- در تورنمنت رسمی باسکت بال معارف اول مکتب نجات دوم مکتب حبیبیه برآمد و کپ نمره اول باسکت بال نصیب مکتب نجات گردید.

۵- در تورنمنت رسمی هندبال معارف مکتب نجات اول و مکتب سیورت دوم برآمد و کپ نمره اول هندبال نصیب مکتب نجات شد.

- ۶- در تورنمنت رسمی ریسمان کشی معارف دارالمعلمین اول و مکتب سیورت دوم برآمد کپ نمبر اول ریسمان کشی نصیب دارالمعلمین گردید .
- ۷- در تورنمنت رسمی وائر یولو معارف مکتب سیورت اول مکتب حبیبیه دوم برآمد و کپ نمره اول و اتر یولو نصیب مکتب سیورت شد .
- ۸- در مسابقه دویدن ده هزار متر رسمی معارف نمره اول علم اولدین خان مکتب حبیبیه - ۳۷ / ۴۲ دقیقه نمره دوم صفی الله خان مکتب غازی - ۳۷ / ۵۲ دقیقه و نمره سوم خلیل خان مکتب نجات .
- که نفر اول یک عدد کپ قهرمانی ده هزار متر و مبلغ یک هزار افغانی جایزه نقد و نفر دوم ۵۰۰ - افغانی نقد و نفر سوم سه صد افغانی جایزه نقد اخذ نمود .
- ۹- تورنمنت هاکی دوره دوم رسمی معارف که در آن پنج تیم شمولیت داشت از تاریخ اول میزان به سیستم لیک شروع و به شش میزان خاتمه یافت درین تورنمنت مکتب غازی اول و مکتب نجات دوم و مکتب حبیبیه سوم برآمد و کپ نمره اول هاکی دوره دوم نصیب مکتب غازی گردید .
- ۱۰- تورنمنت فوتبال دوره دوم رسمی معارف که در آن چهار تیم شمولیت داشت از تاریخ هفتم میزان به سیستم لیک شروع و به سیزده میزان خاتمه یافت درین تورنمنت مکتب نجات اول و مکتب استقلال دوم مکتب حبیبیه سوم برآمد و کپ نمره اول فوتبال دوره دوم نصیب مکتب نجات گردید .
- درجه مکاتب در تمام سیورتهای اجتماعی ، انفرادی ، رسمی معارف که در سال ۱۳۲۶ بعمل آمده فرار ذیل است :
- اول - مکتب نجات که در تمام سیورتهای اجتماعی و انفرادی حایز درجه اول گردیده که کپ بزرگ و بیرق معارف نصیب مکتب مذکور شد .
- دوم - مکتب سیورت که در تمام سیورتهای اجتماعی ، انفرادی حایز درجه دوم گردید که کپ دوم نصیب مکتب موصوف شد .
- سوم - مکتب حبیبیه که در تمام سیورتهای اجتماعی و انفرادی حایز درجه سوم گردید ، که میدل هابه ورزش کاران مکتب موصوف داده شد .

سیورتهای و ترمیمه بدنی :-

قبل ازین که بتوضیح سیورتهای اجراآت سیورتنی این مدیریت پرداخته شود بایستی در ابتدا تذکار گردد که بودجه مدیریت مذکور که عبارت از مبلغ (۲۸۹۹۶۸) افغانی باشد کفاف تمام

آلات والیسه سیورنی مکاتب افغانستان را نمی نمود تا اینکه بعد از پیشنهاد مدیریت سیورن در بودجه مذکور افزایش بعمل آمد مبلغ ۲۷۵۳۴۴ افغانی بتصویب و تأیید مجلس محترم وزارت عالی رسید. چون تدریس تربیه بدنی تا الحال در پروگرام وزارت معارف مانند سایر مضامین ملیسکه در دیگر ممالک راقبه باب است رایج نشده مدیریت سیورن توانست بعد از پیشنهادات چند فئاعت مقام عالی را حاصل و آن را در ردیف سایر مضامین پروگرام تدریسی وزارت موصوف داخل نمایند.

راجع به اجراءات علمی و سیورنی بایست همین قدر اشاره شود که از جوزای سال ۱۳۲۶ باینطرف مدیریت سیورن شناوری را چون سایر رشته های سیورنی در مکاتب ولیسه ها و فاکولته ها روی کار نموده مسابقه آنرا هم رسد اعلام و در حضور و الاحضرت و اراکین مقام عالی معارف بعمل آورده برای فائزین انعامات تشویق آمیزی نمود و هکذا سیورن بکسنگ که تا الحال در وطن ناشناس و در رشته های مختلفه انالیتیک معمول نبود مدیریت سیورن تدریس این نوع سیورن را در مکاتب ولیسه ها باب ساخته مسابقه آنرا نیز در حضور و الاحضرت غازی صدر اعظم صاحب و جلالتهاب کفیل صاحب معارف و سایر اراکین که موجب رضایت و مسرت مشارالیه هم واقع گردید اجرا نموده در حالیکه در عقرب سال ۱۳۲۶ مدیریت مذکور توانست بعد از این که فئاعت مقام عالی را حاصل داشت بودجه بیست و چهار هزار افغانی را برای تاسیس کلب سیورنهای ثقیله بدست آورده منظوری آنرا حاصل و کلب مذکور را تاسیس نماید چنانچه هفته سه روز مخصوص فاکولته ها ولیسه ها برای تمرینات ثقیله بکسنگ کشتی و وزن برداری حاضر و ابر از فعالیت می نمایند تا اگر خدا خواسته باشد جوانان افغان هم در این شقوق مهمه سیورن مهارت و لیاقت تام حاصل داشته در مقابل سیورنهای خارجی داخل مسابقه شده هم ازین رهگذر خدمات مادی و معنوی خویش را بوطن ایفا نمایند.

شمار افغانستان در یونسکو

تشکیل يك موسسه برای انكشاف روابط تهنیدی در بین ملل در زمان جامعه سابق ملل نیز اذهان مردم را بخود جلب نموده و موسسات چندی از قبیل اداره بین المللی تربیه و موسسه همکاری ذهنی و غیره بروی کار آمده بود چنانچه وزارت معارف بان بی علاقه نمانده اجراءات آنرا تعقیب مینمود و راهای مطلوب را در خصوص خط سیر معارف افغانستان بان ارسال نموده است.

همین بود که مجادله های بین المللی روی کار آمد و بچنگ عومی دوم منجر شد مانع فعالیت های زمینه های دیگر گردید - ولی چنانکه جنگ مذکور روبرو اختتام میگذاشت مسئله

تفاهم بین المللی و نهادن تهداب متین صلح دائمی در بین ملل از رهگذر عرفانی و غیره افکار متفکرین و سیاستیون عالم را - بخود جلب نموده به فکر تشکیل يك موسسه علمی تهنیدی و تربیوی بین المللی افتادند و موسسه مذکور را به یونسکو تسبیح کردند کلمه مذکور مخفف عبارت انگلیسی (موسسه تربیوی عمومی و تهنیدی ملل متحده) میباشد .

طرح این موسسه ابتداء در ماه نومبر ۱۹۴۵ در لندن ریخته شد و تشکیل آن از طرف نماینده های ملل متحده در لندن به امضاء رسید - این موسسه در سال ۱۹۴۶ و ضمیمه اساسی را بخود اتخاذ نموده درباریس متمکن گردید - یونسکو بالاخره بحیث نماینده کی مخصوص یونو شناخته شد و اکثر ممالک که عضویت یونو را دارند در آن شامل شد، اند افغانستان که يك عضو یونو بوده سیاست صلح اندیشی را در پیش دارد تاجیس این موسسه را به نظر تقدیر نگریسته حاضر است تا مطابق پرنسپ های صلح پروری و مقابله بین المللی اطفال خورد را تربیه کند این بود که وزارت معارف پیشنهادی بمجلس عالی وزراء تقدیم و راجع به کیفیت موسسه مذکور راپور مفصلی ترتیب و به مرض مطالبه امضای مجلس محترم گذاشت . در نتیجه مجلس مذکور بشمول افغانستان اظهار موافقه نموده فرمانی از حضور والا حضرت صدر اعظم عنوانی وزارت معارف صادر گردید تا درخصوص شمول به موسسه مذکور اقدامات شود .

شاغلی کفیل معارف به اساس اوامر والا حضرت مکتوبی عنوانی پروفیسر هکسلی مدیر عمومی یونسکو ارسال و بنام افغانستان خواهش نمود تا افغانستان را به عضویت این موسسه پذیرند - در اثر این درخواست پر و فیسر هکسلی تلگرام موافقت و تشکر فرستاد و شرائط شمول را با فیس و غیره ابلاغ نمود وزارت معارف شرائط مذکور را قبول نموده به نماینده افغانستان در لندن تلگرام فرستاد تا (بوزارت خارجه انگلستان) رفته تشکیل یونسکو را بنام افغانستان امضاء نماید . بدین شکل افغانستان شامل یونسکو گردید اگر چه اداره مرکزی یونسکو درباریس است ولی همه ساله کنفرانسهای عمومی در ممالک مختلفه عضو دائر میگردد و نمایندگان ممالک عضو در آن اشتراك مینمایند . کنفرانس گذشته در مکسیکو دائر شد - کنفرانس آینده در ماه اکتوبر ۱۹۴۸ در بیروت انعقاد مینماید و نمایندگان افغانی در آن شرکت خواهد ورزید . در ذیل ترجمه مکتوب کفیل وزارت معارف عنوان مدیر عمومی یونسکو وجوا به تلگرام می مدیر عمومی یونسکو عنوان کفیل معارف نشر می یابد :

ترجمه مکتوبی شاغلی کفیل معارف عنوانی مدیر عمومی یونسکو درباریس .

آقای مدیر عمومی :

ذریعه این مکتوب بنام افغانستان درخواست شمول را به موسسه تربیوی علمی و تهنیدی ملل متحده تقدیم مینمایم لطفاً مملکت مرا به عضویت موسسه خود بپذیرید و تمام قواعد و نظامات

ودېگر ماخذ را راجع به حقوق و وظائف اعضاء و بالخاصه سهم افغانستان در بودجه و غیره
مصارف یونسکو برایم ارسال دارید (با تشکرات ماقبله) کفیل معارف افغانستان .

ترجمه تلگراف داکتر هکسلی مدیر عمومی یونسکو و عنوانی شاعلی کفیل معارف

جلالتمار نجیب الله خان کفیل معارف ۱

مکتوب ۱۴ فروری شما راجع به درخواست افغانستان به شمول یونسکو رسید و مرا مفتخر
گردانید بسیار خوش آمدید میگویم این تصمیم در آینده همکاری طرفین و سهم گرفتن افغانستان
را در کنفرانس عمومی آینده در بیروت ایجاد میکند ، اصول - شمول - اول نماینده افغانی
در لندن بوزارت خارجه تشکیل یونسکو را بنام افغانستان امضاء کنند . - ۲ حکومت افغانستان
تشکیل را قبول کنند . - ۳ نماینده افغانی صورت قبولی را به وزارت خارجه انگلستان تقدیم
کند سهمیه افغانستان در بودجه و پول احتیاطی ۱۹۴۸ با اساس فی صدی مقرر یونوینچ فیصد
تعیین شده که تخمیناً به ۳۸۲۵ دالر بودجه و یک هزار دالر پول احتیاطی بالغ میشود مکتوب
ماخذ متعاقباً میرسد .
(هکسلی)

ریاست پوهنتون

قبل باینکه اجراءات هر پوهنځی علیحدتاً تشریح داده شود مناسب دیده میشود تا درین جا
مقدم بر همه قسمتی از بیانیۀ ع ج کفیل صاحب صحنه را که اوشان در اخیر دوره ریاست خود
در پوهنتون بحضور سپه سالار غازی صدراعظم صاحب هنر کم توزیع د پلوم ها و جوایز ابرار
فرموده بودند درج نمائیم . زیرا بیانیۀ شان از رهگذر اینسکه در زمینه اجراءات سال اخیر
پوهنتون نوشته شده و مهمات آن را بطور مختصر در بر میگيرد بطور مقدمه انتخاب کرده
آن را در ذیل بمطالعه خوانندگان محترم عرضه مبداریم .

در طول سال گذشته وزارت معارف و ریاست پوهنتون با همکاری روسا و استادان
فاکولته های مربوطه توانست در انکشاف شعب بعضی از فاکولته های خود موفق گردد ام
تسکامل مزید شعبات فعلی و ایجاد شعب ضروریه دیگر از قبیل فاکولته دوا سازی (که در نظر
است در همین تازگی ها تاسیس گردد) مربوط به موجودیت سامان کفافی و مراکز و عمارات
مناسب برای یونیورسته میباشد . فعلاً پوهنتون و فاکولته های مربوط آن از رهگذر عمارات
دچار مشکلات زیادی بوده و هرگاه چنین دوام نماید نه خواهد توانست مرام تربیوی را که
این چنین مؤسسات عالی در نظر دارد تکمیل نماید . تعمیر عمارات مخصوص برای هر فاکولته

که حاوی آزمایشگاهها آموزش گساها و غیره بوده احداث کتابخانه بزرگ عمومی یونیورسسته مراکز اجتماعی و سیورتی از قبیل مسجد، سالون های کنفرانس، تئاتر، لیلیه ها و بسالا خزه ستودیم جمانبزم در قطار ضروریات اولیه یو نبورسته شناخته میشود. در حقیقت موسسه نیکه فاقد این مسائل باشد جنبه تریوی آن عاقل ورا کد مانده ونمی تواند غایه و نصب العین حقیقی خود را که عبارت از تربیه مردان دانشمند و خدمت کاران صحیح برای جامعه باشد عملی گرداند. و تنها در اثر تکمیل ضروریات فوق فا کولته های موجود بسوبه بلندتری ترفیع و فا کولته های جدید افتتاح شده میتوانند. با آنها هم فا کولته تب در پیا پیان پانزدهمین سال افتتاح خویش بقدر توان خود برای جامعه خدمات پس شایانی نموده چنانچه در سالهای گذشته منسوبین و دکتوران جوان فراغت یافته فا کولته طب بر علیه امراض ساری مدھشی مانند کولرا به مجادله برا مده ودر اثر تربیه صحیح و کاملیکه از اساتذہ دانشمند ووزارت معارف حاصل نموده بودند و بیاری خداوند در عرصه قلیلی ترفیع آن موفق گردیدند.

در سال گذشته به ملاحظه رسید که مملکت اسلامی وبرا درما مصر باوجود کمک های متعدد ممالک متدنه همسا به ونزدیک شان و باوصف موجودیت تعداد زیاد دکتوران و یروفیه ران لایق مصری و خارجی پس از تقریباً دوام مجادله شدید و دادن تلفات هنگفت مالی وجانی توانستند جلوه این مرض تباه کن را بگیرند در مملکت عزیز ما همینکه آوازی از شيوخ این مرض بگوش اولیای امور صحبه میرسد دکتوران جوان و تربیه شده این فا کولته بدون درنگ و با یکجهان فداکاری برای مجادله حاضر شده ودر زمان قلیلی جلو آنرا گرفته و موفقیت کامل حاصل نموده اند. لذا لازم است همیشه فا کولته ها و شفاخانه های خود را زیاده مورد استفاده جوانان وطن قرار داده و وسائل مزیدی را بدسترس شان بگذاریم ونیز فا کولته ها و وسائل آنهارا و فف معارسه و تمرین طلاب خویش نمایم الله الحمد سوبه فا کولته طب در اثر توجه وجدیت مخصوص وزارت معارف در سالیان گذشته بلند و بطور قطع اطببتان بخش بوده چنانچه این امر در اثر فعالیت های دکتورها چه در زمینه پرکنش و مجادله و چه در ساحة تطبیق و تد ریس هویداست و امروز دکتورا نیکه از فا کولته فارغ گردید اند در تد ریس و تربیه دکتوران آینده ما مشغول اند و با افتخار عرض میکنم که علی العموم سوبه شان کمتر از مدارج تعلیمی دکتوران اجنبی نیست.

از عرصه تقریباً یکینیم سال به این طرف ارباب صلاحیت وزارت جلیله معارف برای پیشرفت و تکمال فا کولته موصوف پلان های جامع ری طرح و بودجه نسبتا بزرگی را از حضور حکومت بپی خواهم منظور حاصل نمود تا بدین وسیله بتوانند از یک طرف بطور عمومی سوبه تعلیمی را

د راتر بدست آوردن پروفیسران لایق بلندبرده آزمایشگاهها و دارالتجربه هارا انکشاف بخشنده و از طرف دیگر طرز کار و امور اجراییه فا کولته و شفاخانه های ملحقه آنرا بطرز واسلوب جدیدی بنانهند تا در نتیجه عملی ساختن دوعامل فوق دکتوران لایق و بهتری باز آید. چنانچه اصلاحات و کارهاییکه در ظرف یکسال گذشته از طرف استادان موجود صورت گرفته تقریرات مهوس و قابل قدری را آشکارا میگرداند.

از طرف دیگر فا کولته سیانس یونیورسټه که تقریباً تماماً ذریعه دکتوران سیانس افغان اداره و تدریس میشود لاه احمد مراجل ابتدائی خود را طی نموده و قدم به مراحل تکامل خویش گذاریده چنانچه درین سال هیئت اداری و تعلیمی آن بامشوره هدیگر از یکطرف بطرح پلان نوینی برای سهولت آن اداره اقدام جدی نمود و دوار طرف دیگر دراتر تعین و تنظیم کرسی های تدریس سابق و شمول کرسی ها و دیوار تمنت های جدید به بلند بردن سویه تعلیمی شاگردان و تاسیس آز مایشگاه تتبع و تجسس علمی همت گذاشتند. با کمال افتخار عرض نموده می توانم که امروز لابراتوارها و دارالتجربه های شنب مختلف آن مانند فزیک کیمیا بیولوژی و ژنیو لوزی حتی المقدور مرتب و ممکن بوده و با آز مایشکا های یونیورسټی های ج-وان دنیا همسری می نماید.

در طول سال گذشته شعبه بیولوژی و فزیک فا کولته هیئت هائیرا بغرض تحقیقات بیواوژیک و فزیک به نقاط مختلف وطن عزیز فرستاده که نتایج تحقیقاتی شان نه تنها در روزنامه های داخلی نشر گردید بلکه زبان انگلیسی در مجله های علمی خارج نیز پخش شده و طرف قبول و تمجید علاقه مندان سیانس واقع گردیده بدین صورت فا کولته سیانس توانست بادنای سیانس امروزی ازین ره بگذرد خدمتی نماید و خود را در سلك فا کولته های متبع عالم در آورده و با آنها معرفی.

فا کولته سیانس در ظرف پنج سال که از تاسیس آن میگذرد نه تنها در تربیه و تعلیم شاگردان لایق و صاحب اخلاق پرداخته بلکه عده زیادی از شاگردان خود را به غرض معاونت و همکاری با وزارت جلیله معارف برای تدریس لیسه های مرکز و قندهار به حبث معلم فرستاده چنانچه امروز عده زیادی از شاگردان این فا کولته در حالیکه در سهای خود را نیز تعقیب می نمایند به تدریس کور سهای زیاد از لیسه هائیر مشغول اند و بدین صورت حصه مهم ضروریات تعلیمات ثانوی را از حیث معلم رفع نموده اند.

همچنین فا کولته ادبیات برای پیشبرد و اصلاح پرو گرام های خود درجاسه های مختلف مجالس پروفیسران فرارهای مفید اتخاذ نموده است.

چنانچه فاکولته مذکور برای این مقصد دربروگرا میبکشد جداً طرح نموده چندین کورس دیگری را در رشته های تاریخ مدنیت السنته خارج و ادبیات فارسی شامل نموده و در نظر دارد تا در آتی قریب برای بردن سوبه این فاکولته که در کلتور و ساختمان اجتماعی و شئون ملی ما رول بس مهمی را بازی خواهد نمود . شعب تباریخ و جغرافیه و باستان شناسی را نیز در دیتیار تمت های آن بیفزاید .

فاکولته حقوق از چندین سال است که احتیاجات مملکت را از ناحیه حقوق اقتصاد و یو لیتیکال ساینس تأمین نموده و هر ساله جوانان لایق و فکور از فاکولته مذکور بیرون شده در دوا نیر مملکتی بیکارات مهم اداری مالی و حقوقی مشغول خدمت ملت شدند از مطالعه حقایق معلوم میشود که فاکولته حقوق از هر حیث هم ساله در وسعت خود افزوده و یقین میرود که در آینده قریب به نقطه تکامل خود خواهد رسید .

بدین صورت ریاست پوهنتون با همکاری رؤسای فاضل فاکولته های مربوطه و اسناد ان دانشمند باوصف موجودیت موانع امروزی از قبیل نبودن و نرسیدن وسائل ضروریة تعلیمی و عدم موجودیت تعداد کافی استادان در هر پوهنخی توانست به تعداد جوانان لایق و بانزیه وطن بیفزاید .

این بود بیانیه کفیل صاحب صبحیه که در اخیر دوره ریاست خود بحضور والا حضرت سیه سالار غاری موقع توزیع دیپلوم و جوانز به فارغ التحصیلان فاکولته هادر قصر صدارت عظمی ایراد نمودند .

فاکولته طب

۱) تنظیم تعلیمات .

زمان تعلیم فاکولته بصورت موجوده قرار ذیل است :

بیک سال بقسم مدخل که آنرا پ ت ب می نامند که این طلاب اساساً متعلق به فاکولته ساینس هستند . پنج سال دیگر که صنوف فاکولته گفته می شود می باشد .

بعد از اتمام صنف پنج و یک امتحان مخصوص که آنرا امتحان کلینیک می نامند دیپلوم دا کتری داده میشود .

این امتحان چهار حصه دارد . کلینیک داخله . کلینیک جراحی . کلینیک نسائی و ولادی . و لا بورا تور مخصوص کلینیک ها .

در اخیر سال ۱۳۲۶ طلاب که مشغول دروس گردیده اند قرار ذیل است :

۱۴ نفر

صنف اول

صنف ۲	۵ نفر
۳	۲
۴	۱۱
۵	۱۲

علاوۀاً در فاکولته طب ۲۳ نفر معاون های دا کتر برای ۲ سال ستاز می نمایند که بعد از ختم ستاز اگر در امتحان کامیاب می شوند برایشان دیپلوم دا کتری داده خواهد شد .
بر علاوه در لابورا تورهای فاکولته ۱۸ نفر طلاب طبی عملیات می نمایند تا تکینک مخصوص شعبۀ خود را که بیکترو لوژی - یره زی تولوژی - هستولوژی - الکتروردیولوژی و حفظ صحه باشد می آموزند .

وهم ۱۲ فرد واسازان ستازیر برای گرفتن دیپلوم در فاکولته کمار می نمایند .
(۲) تعمیرات فاکولته طب در جریان سال ۱۳۲۶ کارات تعمیر و ترمیم مهم برای ترمیم لابورا تورها - صنوف درسی طلاب کتابخانه و ترمیم عمومی اجرا شده -
آب جاری - ابن های برق در تمام فاکولته نصب شد .
کتبهای زیاد در فرانسه - انگلستان - امریکا - و دیگر ممالک فرمایش داده شده که یک حصه رسیده و مابقی در شرف ورود می باشد -

فاکولته طب قریباً ۵۰ مجله های مختلف طبی از ممالک خارجه دریافت می دارد .
(۳) اصلاحات شرایط بستری شدن مریضان ،
(۱) کاراتیکه بموقع اجرا گذاشته شده .
در سنه ۱۳۲۶ کوشش زیاد در اصلاح شرایط بستری شدن مریضان بعمل آمده و هم در داخل شفاخانه ها کارات ترمیم مثل رنگ دادن اطاق ها - ترمیم و رنگ دادن اطاق های عملیات و تنظیم آنها نا بصورت بهتر کار کرده بتوانند -
خصوصاً در ۱۳۲۶ یک پروگرام برای وسعت و زیادتی اطاقها و اصلاحات آنها در نظر گرفته شد . که جریان آن قرار ذیل است .
(۱) علی آباد .

(آ) ساختمان یک سر ویس عصری جراحی و گوش و کتلون و چشم در موضع که قبلاً اطاقهای خواب طلاب بوده و متروک گردیده -
(۲) تبدیل شفاخانه مجانبین به شفاخانه کوچک امراض ساری
(۳) در منزل اول شفاخانه مرکزی یک سرویس عصبی و یک سرویس جلدی قائم می گردد -

(۴) در شفاخانه مرکزی يك سرویس رد یولوژی عوض لا بورانور، وجوده ساخته می شود -
 (۵) ساختمان يك سرویس مجانبین جدید يك سمت شفاخانه موجوده مجانبین در نظر است -
 (ب) شفاخانه مستورات،
 ساختمان تعمیر جدید برای جراحی و نسائی
 (ج) کار تعمیر معاینه خانه جدید سرعت داده شده تا در آنجا مریضان موقتاً بستری شده
 و شفاخانه علی آباد برای مریضان مهم مخصوص باشد -
 تمام کارات فوق به مصرف ۶۰۰۰۰۰ افغانی بالغ می گردد -
 (ب) فرماشات در خارج -
 از تعمیرات فوق البته استفاده مطلوب گرفته نخواهد شد اگر آنها را به سامان ولو از م
 عصری مجهز نسازیم -

لذا بدین نسبت مبلغ ۲۵۵۰۰۰۰ افغانی برای لوازم فوق بقا رج فرمایش داده شد ،
 که تقسیمات آنرا زیلاً میگذاریم .

سامان و لوازم فرمایشی ما يك حصه دارد و حصه بزرگ آن بنسبت خرابی مواصلات
 بتدریج میرسد شاید در ۱۲۲۷ حصه زیاد واصل گردد و آنها در مختلف شفاخانه ها
 بکار خواهند افتاد .

(۴) معلومات احصائی بالای شفاخانه ها .

بطور عموم فعالیت زیادی در تمام شفاخانه ها به ملاحظه میرسد این فعالیت از بکطرف
 به نسبت افزونی داکترها و از طرف دیگر تسهیلات بودجه وی میباشد که این تسهیلات یو ای
 ما را اجازه داده تا يك تعداد زیاد مریضان بستری نمائیم و هم بصورت بهتری معالجه میشوند .
 اعداد ذیل يك نظریه عمومی در فعالیت ۱۳۲۶ شفاخانه ها میدهند .
 احصائی :

(۱) معاینه خانه مرکزی			
تفاوت	۱۳۲۶	۱۳۲۵	
عدد عمومی معاینه	۵۵۱۷۶	۸۵۰۸۶	+ ۵۴ فیصد
معاینه اکسیریز و تداوی برقی	۹۵۳	۲۷۴۹	+ ۱۹۰
(۲) شفاخانه های علی آباد ،			
اعداد روزهای بستری بودن مریضان	۹۶۶۵۳	۱۳۳۴۴۸	+ ۳۸ فیصد

د کابل کالنی

(۳) شفاخانه مستورات

دواهای بستری بودن مریضه ها ۲۳۸۸۳ ۳۲۴۸۴ + ۳۶ فیصد
تقسیمات سامان و ادویه که به خارج فرمایش شده بقیمت ۴۸۵۳۲
یونید ستر (لنک) ۱۲۵۵۰۰۰۰ افغانی بطور مجمل ذیلاً منقسم گردیده :

(الف) - سامان داکتری و جراحی

۱۱۰۰۰۰ افغانی

- سامان (میز عمیاتی - ظروف و غیره)

» ۲۴۰۰۰۰

۴۰۰ بستر و بستزه و میز خواب و غیره

» ۷۵۰۰۰

سامان تعقیب

» ۱۶۰۰۰۰

» جراحی

» ۶۰۰۰۰

» برقی طبی

» ۱۳۵۰۰۰

» (مرتل و الکترو کر دیو گراف)

» ۲۱۵۰۰۰

» رابری (دست کش و غیره)

» ۲۸۰۰۰۰

» لوازم چشم گوش و گلو

» ۱۰۰۰۰۰

سامان تهویه هوا و سامان زد عفونت و سامان تنویر برقی جراحی

» ۸۰۰۰۰۰

لوازم شیشه ای و بنوری

» ۱۰۰۹۵۰۰

(ب) مواد و سامان لابوراتور

مکروسکوپ ، سانتری فوژ ، اتوف ، شیشه باب لابوراتور

۳۰۰۰۰۰ افغانی

ادویه کیمیاوی و غیره

(ج) سامان اکسریز

» ۴۶۰۰۰۰

۴ پایه ماشین اکسریز و لوازم ضروری آن

» ۵۰۰۰۰۰

(د) ادویه و سامان دوا سازی

» ۲۰۰۰۰۰

(ه) کتاب ، مجله ، لوازم تدریسی

» ۶۰۰۰۰۰

(و) لوازم مختلفه تعمیر مثل بده برقی ماشین تشت کالا و غیره

پوهنځی حقوق

این موسسه از بد و تا سبس که در سنه ۱۳۱۷ صورت پذیر گردیده تا امروز برای تهیه امورین لایق در حقوق اداری و مالی مثل مجاهدت نموده و همه ساله اشخاص لایقی برای خدمت جامعه تربیه و عوض استفاده گذاشته است. فاکولته حقوق اخیراً در ۲۲ جلدی ۱۳۲۶ پنجمین دوره فارغ التحصیلان خود را که از حقوق حداکانه اقتصادی و اداری فارغ شده اند بمملکت تقدیم نمود.

طوری که در تعلیمات پوهنځی حقوق فید شده است متعلمین تا نصف سوم بهایا من مختلفه اجتماعی و حقوق را مشترکاً مطالعه می نمایند ولی همینکه به سال چهارم قدم گذاشتند دوره تحصیل شروع شد متعلمین به سه دسته تقسیم و یکی از حقوق اقتصادی و اداری و دیلو ماسی را تحصیل می نمایند درین سال و سال های گذشته بنا بر نبودن طلاب بتعداد کافی در نظر گرفتن احتیاجات فوری مملکت شش سوم تاسیس شده و طلاب موجوده فاکولته بدوشق اول و دوم توزیع گردیده اند ولی در صورتیکه طلاب بقدر کافی دستیاب شود البته شش سوم هم باز خواهد گردید ولی فعلاً وزارت خارجه از اشخاصیکه از دوشهبات فوق فارغ شده هم استفاده می نماید. چنانچه فارغ التحصیلان آن بالغ به دوازده نفر می شود سه نفر بین وزارت های خارجه - معارف - مالیه اقتصاد تقسیم شده اند.

بعضی از فارغ التحصیلان فاکولته بهمداز گشتانین یکدوره تجربه اداری از طرف وزارت معارف و وزارت مربوطه جهت تحصیل عالی تری بخارج اعزام شدند.

فاکولته حقوق که قبل درین یک قسمت عمارت ایسه حبیبیه را اشغال کرده بود بنا بر عدم جای برای سردر موسسه زیادت طلاب در هر دو جا از عمارات مذکور به نوبت کابل نقل نمود و عمارت سابق متعلق فاکولته طبی را با عمارت ملحقه آن اشغال کرد.

مجلس معلمین فاکولته حقوق درین سال راجع به ترجمه بعضی آثار حقوقی بفارسی ذریعه متخصصین تصویب نموده اند و این را نیز زمین کرده اند راجع اصول امتحانات و مساعی شخصی طلاب نیز تصمیمات جدید اتخاذ کرده اند تا باعث فوایدت شخصی طلاب گردد.

درین سال دو پروفسور جدید از مصر و آلمان استخدام گردیده بالای وظیفه خود وارد شده و تکار آغاز کرده اند. آقای دکتر غلام فاروق خان که از فارغ التحصیلان طلاب افغانستانی در فرانسه میباشد به حیث معلم و معاون رئیس فاکولته حقوق مقرر گردیده اند آقای عبدالرسول خان سابق مدیر معارف ولایت مزار شریف بحیث معاون اداری در فاکولته حقوق عزت قرار حاصل کردند.

پوهنځی علوم

سال ۱۳۲۶ که سال پنجم این موسس علمی جوان و جدید التاسیس دوره فرخنده اعلی حضرت امتوکل علی الله شاه معارف پرور افغانستان بوده و درین سال هم مانند سالهای گذشته این موسسه کویک و لی مهم مانند سائر شعبات علمی مملکت در هر راه و شعب مربوطه خویش انکشاف بارزی کرده که از هر حیث امید بخش و اطمینان ده بوده امید قوی میرود که از نوره این موسسه علمی دولت و ملت طور کافی بهره مند و مستفید شود.

در اواخر سال ۱۳۲۶ دومین دسته فارغ التحصیلان این موسسه در لیسه های مختلف مملکت در امور تدریسی و اداری شروع بکار کرده و فارغ التحصیلان سال ۱۳۲۵ آن نیز به وظایف خویش ادامه داده و از هر حیث و نقاط رضایت شعبات مربوطه را حاصل کرده اند این موسسه علمی علاوه بر اینکه از سال ۱۳۲۵ و ۱۳۲۶ یک دسته فارغ التحصیلان لایق و با معلومات تربیه نموده طلاب صنوف دیگر آن نیز در همکاری با وزارت جلیله معارف سهم بزرگی گرفته و مخصوصا از بدو تاسیس این موسسه علمی که توام با جنگ جهان سرز بین المللی دوم بوده و لیسه های مرکزی از رهگذر مشکلات مستخدمین خارجی و کمبود معلمین داخلی دچار مشکلات بود و اتمام معانی طلاب صنوف مختلفه این موسسه چه در لیسه ها و چه در مکاتب مملکتی مرکز همکاری قابل وصفی نموده و بیشتر در سال ۱۳۲۶ از یکطرف به تحصیلات عالی خویش ادامه داده و از طرف دیگر در اوقات فراغت خود در صنوف مختلفه لیسه ها تدریس نموده و به این ترتیب در رفع مشکلات موسسات عرفانی دیگر از سعی و زحمت خود داری نسکرده و مورد تقدیر و رضایت شعبات مربوطه و مقامات ذی صلاحیت واقع شده اند.

این موسسه به توجهات حکومت بهی خواه افغانستان در سال ۱۳۲۶ موفق شده تا شعبات علمی خود را منکشف و حواجج دروس نظری و علمی شعبات خویش را برای ازدیاد و کسب تحصیلات عالی جوانان دوره بکلورای لیسه های مملکت چه از داخل و چه از خارج باوصف مشکلات عدیده تا اندازه تهیه و آماده کرده است که توسعه و انکشاف شعبات علمی این موسسه عالی عرفانی قابل دقت و ملاحظه میباشد.

این فاکولته گرچه از بدو تاسیس خویش دارای شعبات کیمیا، بیولوژی، فزیک، کتابخانه و موزیم جیولوجی بوده و همه ساله نظریه زحمت کشی مسئولین آن و توجهات حکومت متبوعه توسعه یافته ولی مخصوصا در سال ۱۳۲۶ انکشاف بارزی در آن هارخ داده است.

لابراتوار کیمیا علاوه بر اینکه یک مقدار سامان و مواد کافی برای ازدیاد معلومات طلاب در نحو بلغانه های آن موجود بود یک مقدار سامان و مواد دیگر از هندی خریداری شده هم و تفاوقنا احتیاجات آنی و فوری آن ذریعه دیپوی عمومی رفع گردیده و تمام طلاب شعبه بیولوژی و کیمیای فاکولته سیانس در قسمندروس تطبیقی مهارت خوبی پیدا کرده و حسب مطلوب تطبیقاتهای لازم را انجام داده اند.

علاوه بر اینکه طلاب منسوبه این فاکولته از لابراتوارهای آن استفاده خوبی کرده اند فاکولته سیانس برای کمک و همکاری دوائر مختلفه مرکز از قبیل وزارت اقتصاد ملی، وزارت معدن، گمرک کابل، شرکت بطرول و غیره یک لابراتوار کوچک جدیداً احداث کرده که چه فاکولته سیانس از بدو تاسیس خویش هم در همکاری دوائر موصوفه در بطن نمیکرده و با وجود نداشتن مستخدمین کسافی مواد ارسالی دوائر موصوف را تحویل و تجزیه نمیکرد لیکن در سال ۱۳۲۶ چون احتیاجات بعضی از شعبات (گمرک کابل شرکت بطرول) بیشتر حس گردید پس مخصوصاً یک لابراتوار جدید و ضروری ترتیب و تنظیم نموده و از استادان کیمیای پوهنهی استفاده کرده و مواد مورد اشتباه شعبات مذکور را تحت دفت قرار داده و تسهیلات بزرگی مخصوصاً در تعیین جنس اجناس و اموال وارده فراهم آورده و در نظراست که در سال آینده این شعبه هم توسعه یابد. و برای انکشاف این لابراتوار که بنام لابراتوار تجزیه فاکولته سیانس یاد میشود پروژه دیگری روی دست بوده تهیه یک مقدار سامان و مواد لازمه آنرا وزارت اقتصاد ملی متعهد گردیده تا از خارج وارد نماید. و از طرف دیگر فاکولته سیانس در نظر دارد که بعضی از طلاب خود را درین راه تربیه نماید که از مشکلات موجوده شعبات مربوطه وزارت اقتصاد ملی داشته و یکی دوفتر را برای کیمیای صنعتی ذریعه استادان لایق تربیه کرده و در وسوسات گمرکی مقرر نماید تا از یکطرف مشکلات وزارت اقتصاد ملی رفع و از طرف دیگر رفاهیت تجار را فراهم سازد.

لابراتوار بیولوژی - این شعبه هم مانند شعبات دیگر وجود داشته و تا اندازه برای تطبیقات طلاب آماده بوده ولی در سال ۱۳۲۶ باین لابراتوار هم توسعه داده شده و بعضی احتیاجات آن از داخل تکمیل گردیده و قسمی سامان و مواد کارآمد آنرا از کمپنی های هندی خریداری کرده تا طلاب مربوطه آن خوبتر مستفید گردند. علاوه بر تطبیقات طلاب منسوبین آن انواع گندم های افغانستان را مورد مطالعه قرار داده و در بهتر ساختن جنسیت گندم اقدام کرده و نظر به بعضی معاذیر مطالعات این شعبه به پایه اکیمال نرسیده امید میرود که سراز سال آینده این قبیل تحقیقات و تجسسات علمی خود را تحت پلان ها و پروژه های اساسی و مهمیج

شروع و اگر خدا بخواید نتایج مفیدی بدست بیاید. - این شعبه نظر بدرخواست و خواهش بعضی موسسات علمی خارجی مهاجرت بعضی از پرنده هارامورد مطالعه قرار داده چنانچه در همین سال يك هشت از استادان و يك تعداد از طلاب در آب استاده مقر برای مطالعه مهاجرت نوعی از پرندگان را بدانصوب حرکت و کیفیت مهاجرت و تخم گذاری آنرا مطالعه و تدقیق کرده چنانچه چگونگی آن چه درجرايد داخلی وجه در مجلات علمی خارجی نشر گردیده که این قبیل مطالعات از هر جهت به حال این موسسه و موسسات علمی مفید ثابت خواهد شد. - و برای این منظور پروژه مکملی ترتیب گردیده تا در سال آینده این قبیل تحقیقات وسعت داده شود و بیشتر استادان و طلاب را وقتاً فوقتاً در هر گوشه و کنار مملکت اعزام دارند تا از یکطرف در معاونات طلاب افزایش و از طرف دیگر تحقیقات علمی که شایسته يك موسسه عرفانی است بعمل آید.

لا براتوار فزیک این لا براتوار گریه درین دو سال به صورت اساسی و عمده تنظیم و ترتیب شده بود لیکن در جریان سال ۱۳۲۶ بوسیله استادان داخلی و خارجی مرتب و منظم تر گردیده و فعلاً يك مقدار کافی طلاب را برای تطبیقات عملی پذیرفته میتوانند و در آینده امید میرود که نتایج خوبتر و بهتری حاصل شود.

موزیم جیو لوجی - قبلاً در موزیم جیولوجی فاکولته سیانس يك تعداد از انواع اسباب و معدنیات خارجی برای استفاده منسوبین آن موجود بوده نظر به بعضی مشکلات کلمسیونهای دیگر از خارج تولید نشده ولی در نظر است تا يك تعداد از کلمسیونهای خارجی توريد و يك مقدار از انشای تطبیقات طلاب بالای اراضی گرد آورده شود تا موزیم مذکور وسعت یافته و دروس نظری طلاب را تقویه کرده بتواند و برای این منظور يك اندازه پول پیشنهاد و منظوری آن حاصل گردیده تا اگر خدا بخواهد در موقع مساعد طلاب را به نقاط دوردست مملکت طو ر تطبیقات بالای اراضی اعزام کنند تا از يك طرف معلومات طلاب وسعت یافته و از جانب دیگر موزیم مذکور طو ر اساسی انکشاف یابد.

کتابخانه - در سال ۱۳۲۶ شعبات مربوطه راجع به تهیه کتب برای استفاده استادان و طلاب اقدامات بنی کرده و به وصف مشکلات زیاد يك تعداد کتب مختلفه به السقه انگلیسی و فرانسوی قسم از خارج توريد و قسم از داخل از کتابخانه های شخصی خریداری کرده و فعلاً کتابخانه فاکولته ساینس از غریب قابل استفاده بوده و در جمع احتیاجات طلاب راضی نماید و علاوه بر آن ذریعه نمایندگان افغانی متقیم ممالک خارجی با کثرت مجلات و جرائد علمی مشترک و هفته وار ذریعه بسته وارد گردیده و مورد استفاده استادان و طلاب قرار میگیرد که بدین وسیله در راه ازدیاد معلومات علمی منسوبین آن

قدمی بزرگی کند داشته شده است. کتابخانه فا کولته سباینس با داشتن کتب موجوده خود مانند کتابخانه های دیگر مرتب و منظم گردیده است.

استادان -- در سال ۱۳۲۶ نظریه اقدامات جدی ریاست پوهنتون چند نفر استاد دیگر برای تدریس مضمون کیمیا استخدام شده قسم شامل وظیفه شده اند و بعضا در سال آینده تعلیمی مصروف کار خواهد شد و باین ترتیب مشکلات کمیو استادان شعبه کیمیا رفع گشته و یک قدم دیگری در پیشرفت و بلند بردن سوئے تعلیمی موسسه برداشته شده است.

سامان و مواد علوم -- درین سال یک تعداد کافی سامان و مواد کیمیای فزیک و بیولوژی از کمپنی های هندی خریداری گردیده که قسم از سامان و مواد مذکور وارد و قسم وصول سامان مذکور به تمویق افتید. اگر اکنون چون مشکلات رفع گردیده سامان و مواد مذکور عنقریب وارد خواهد گشت فا کولته سباینس علاوه برین طلاب مشوئے خود را تحت تربیه و ارشاد استادان لایق فرار داده یک دسته از طلاب دیگری را که به دروس بی سی بی داخل اند تحت تربیه گرفته تا معلومات عمومی علوم را در سال اول آموخته و در آخر سال موفق تصدیق نامه بی سی بی گردیده اند که بعد به فا کولته طبیی معرفی و دروس طب را در آنجا ادامه بدهند.

همچنین وزارت جلیله حریبه هم همه ساله یک تعداد از فارغ التحصیلان در بی بیو انجی را در این موسسه معرفی می کنند تا تحصیلات عالی خود را درین جا تکمیل کنند که تعداد این طلاب در سال ۲۶ نسبت به سال های دیگر زیاد تر بوده مانند طلاب دیگر فا کولته سباینس به تعلیمات عالی مصروف می باشند. در سال ۱۳۲۶ ریاست فا کولته سباینس بفرام آوردن تسهیلات برای طلاب و استادان و بلند بردن سوئے تعلیمی این موسسه علمی در اصول تدریس فا کولته تبدیلی در نظر داشته باین پروژه ترتیب و تحت هدایات و دقت متخصصین و استادان فرار داده اصول تدریس فا کولته را بصورت کورسهای آزاد و حصول تصدیق نامه ها تعدیل نموده تا به این ترتیب اگر خدا بخواهد نتایج مثبت تر و مفیدتری بدست آورده شود که این اصول تدریس سر از سال تعلیمی تحت اجرا گذاشته خواهد شد کورس های مذکور عبارت از لیسانس های ذیل می باشد:

(۱) لیسانس (ریاضی و فزیک) — ریاضیات عمومی — حساب تفاضلی و تمامی — میخانیک استدلالی

فزیک عمومی

(۲) (فزیک و کیمیا) — ریاضیات عمومی — فزیک عمومی — کیمیای عمومی فزیک اتم و کیمیای فزیک

(۳) (کیمیا و بیولوژی) — کیمیای عمومی — (نباتات - حیوانات)

کیمیای فزیک و بیولوژی

(۴) (کیمیا و جیولوجی) — کیمیای عمومی — جیولوجی —

کیمیای تحلیلی کیمیای صنعتی

به این ترتیب طلاب در هر سال يك و یادو کورس يك شعبه مخصوص که او را برای تدريس اعلامیه دومضمون آماده میسازد تحصیل کرده و تصدیق نامه حاصل می نماید و بعد از حصول اعلامیه چهار تصدیق و مرور سه با چهار سال موفق به اخذ دیپلوم لیسانس می گردد. به این ترتیب فارغ التحصیلان آینده فاکولته سیانس در آینده برای تدريس لیسه ها و مکاتب مسلکی عموماً در دو مضمون حاکمیت و تخصص داشته و از عهده تدريس دو مضمون به سهولت بدر شده توانسته و وزارت جلیله معارف از احتیاج این قبیل معلمان لایق و استخدام معلمان خارجی مستغنی خواهد شد.

پوهنځی ادبیات:

اجراآت ریاست پوهنځی ادبیات در سال ۱۳۲۶ از نقطه نظر چـریانات تعلیمی و اداری و دسیلین طوری بوده که در تحریر چند سطر محدود نمیتوان آنرا تنبیت کرد معیناً بعضی از اجراآت سالیانه ریاست این پوهنځی را به سورت اختصار در چند صفحه آتی تذکر دهیم و طبقه تعلیماتنامه در سال ۱۳۲۶ مجالس ذیل از پـروفسران و استادان پـوهنځی بعمل آمده:

مجلس اول بتاريخ ۱۶ حمل انعقاد یافته که در آن از سوانح شاگردان و بالخاصه ساگردانی که اعزام آنها برای تحصیلات عالی تری و بفرش تخصص بخارج لازم دیده میشد انتخاب گردیده اند قرار ذیل میباشد:

۱/ عبدالاحمد خان ولد عبدالصمد خان از صنف اول جهت تحصیل حقوق به دارالفنون طهران رفته.

۲/ محمود خان ولد محمد سمید خان از صنف دوم جهت تحصیل ژورنالزم به فرانس رفته.

۳/ محمد خالد خان ولد دلاور خان از صنف سوم جهت تحصیل ژورنالزم به امریکه مدنظر است.

۴/ عبدالکریم خان ولد عبدالحکیم خان از صنف سوم جهت تحصیل فن مالی به امریکه مدنظر است.

۵/ عبدالرزاق خان ولد محمد اعظم خان (ایازی) از صنف سوم جهت تحصیل فن مالی به امریکه مدنظر است.

۶/ غلام سرور خان از صنف دوم جهت تحصیل فن مالی به امریکه مدنظر است.

و در ضمن موضوع فوق در خصوص بعضی کتبی که بصورت کلاسیکی یاد رسی بشاگردان توزیع گردید نیز ابراز نظر به فرمودند .

مجلس دوم بتاريخ ۶ ثور بود که در آن از پیشرفت تعلیم و سوبه شاگردان امتحانات سه-تراول و تدوین مفردات بعضی مضامین که تازه در پروگرام داخل شده مذاکره و تصحیحات لازمه گرفته شد .

مجلس سوم ۳ جوزا نظر به بعضی ایجابات لازم دیده شد که در ساعات مضامین علم اللسان - علم اللسان مقابضی ازدیاد کرده شود و همچنان مضمون اوستا تاریخ مدنیت افغانستان و ممالک همجوار بقرض تقویة فکری و توسیع معلومات متعلمین در پر و کرام دخیل باشد چه شاگردان را لازم است که از مدنیت قدیمه این کشور معلومات مکفی داشته باشند بنابراین وجه در هفته شش ساعت در سه صنف (دوم - سوم - چهارم) مضمون تاریخ مدنیت افغانستان و ممالک همجوار و بصنف سوم و چهارم در هفته سه ساعت مضمون اوستا درج پروگرام مضامین پوهنخی گردید .

مجلس چهارم بتاريخ ۲۳ سرطان انعقاد و در اطراف امتحان نصف سال تعلیمی شاگردان مذاکره بعمل آمد .

مجلس پنجم ۷ میزان در باره پیشرفت تعلیمات و تکمیل مفردات پر و کرامهای انعقاد گردید .

مجلس ششم : استادان پوهنخی به تاریخ ۲۲ عقرب تشکیل جلسه داده در اطراف مونوگرافهای شاگردانیکه در سال ۱۳۲۷ از پوهنخی فراغت حاصل میدارند مذاکره نمودند . موضوع - شرایط تحریر - وقت - لسان - معیار صفحات و کمیسیون تدقیق مونوگرافها را تعیین و بهر يك شاگردان جداگانه تشریح نمودند .

(۲) استادان و پروفیسور انیکه در پوهنخی ادبیات ایراد کنفرانس میدارند علی الاکثر بصورت افتخاری بوده ریاست پوهنخی بهتر دانست تا پروفیسران دائمی چه داخلی و چه خارجی باشند استخدام نمایند چنانچه باین نظر به پروفیسور دوماسویچ پوانندی را بحیث پروفیسر فلا اوژی (علم اللسان) و تاریخ مدنیت افغانستان و ممالک همجوار که مضمون مفید و دلچسپ بود و شاگردان را به مدنیت قدیم وطن آشنا میگردداند استخدام نمود متعاقباً جناب فاضل محترم صوفی عبدالحق خان (بیتاب) را که ازاد بای معروف و فاضل برجسته بود و عمر زیاد را در شق تعلیم و تدریس صرف داشته و هم درین رشته تجارب بلندی دارند بحیث استاد فنون ادبی و صرف درخواست و مقرر گردیدند هکذا جهت ایراد کنفرانس های لسان انگلیسی عزتمند مستر یار کرامر یکسانی را بحیث پروفیسور مضمون مذکور استخدام نمود

روپهمرغه وفتا فوقتا ریاست پوهنځی به ترتیب شایسته در پيشرفت وارتقاء تعلیم واستفاده شاگردان مراقبت وکنترول مېدارد .

(۳) امتحانات : نتایج امتحانات شاگردان فناخت بخش بوده و فیصد صد کامیاب می باشد .

(۴) درواخرسال ۱۳۲۶ (۱۵) حوت پوهنځی ادبیات صنف چهارم را تشکیل نمود امید است در سال ۱۳۲۷ اولین دسته شاگردان ازین پوهنځی فراغت حاصل وحائز شهادتنامه گردند .

پوهنځی ادبیات جهت مطالعه استا دان و پرو فیوران وهکذا برای شاگردان در خود پوهنځی کتابخانه را تهیه دیده که میتوانند تمام محصلین پوهنځی وحضرات استا دان وپرو فیوران یومیه از کتبیکه بکتابخانه موجود می باشد استفاده نمایند کتبیکه در کتابخانه پوهنځی حاضر و آماده بود بلسا نهایی پشتو - فارسی - عربی - انگلیسی - فرانسوی - المانی روسی - ولسا نسکریت می باشد علاوه وفتا ریاست همه ساله در نظر دارد تا از بودجه خود یک اندازه پول را به خریداری کتب صرف نماید .

ب- امور اداری واجرائیه از طرف مامور اجرائیه وبافی منسو بین شعبه مذکور مطابق مقررات دفتر داری جریان داشته وهمه روزه از طرف رئیس پوهنځی ومعاون مراقبت کرده میشود .
د- شاگردان پوهنځی ادبیات اعاشه شده وبرای گذار شات آنها وبرخی از شاگردان پوهنځی حقوق وسیناس عمارتی مجزا از عمارت تدریسی بنام دار الاقامه داشته شاگردان بعد از فراغ درس باطاق های دار الاقامه رهایش دارند . سامان ولوازم دار الاقامه از قبیل چیرکت - بستره - الماری - فاشق - پنجه - وغیره تماماً از بودجه پوهنځی تهیه شده بر علاوه آن مصارف طبخ - دویی نیز از بودجه اجرا میشود اوقات نماز - طعام - مطالعه - تفریح سیورت - صرف چای - طعام وخواب شاگردان بذریعه تقسیم اوقات هائیکه از طرف ریاست وفتا فوقتا ترتیب میگردد به شاگردان حالی میگردد .

این بود مختصر تعدیلات واجرا آتیکه درسال ۱۳۲۶ بریاست پوهنځی ادبیات بعمل آمده

امور مدیریت معارف هرات :

- ۱ - در سال جاری هشت باب مکتب بر علاوه مکتب سابق به حکومت و حکومتی های مربوط ولایت هرات جدیداً تاجیس گردیده.
- ۲ - مکتب های که تحت تعمیر و ترمیم قرار داده شده قرار ذیل است :
اول مکتب موفق - دوم مکتب حبیبی - سوم مکتب انصاری .
- ۳ - اسمای سابق بعضی مکتب ها با اسم بعضی رجال تاریخی و برجسته اینولا تعدیل گردیده که اسمای سابق و جدید آنها قرار ذیل ذکر میگردد :
اول مکتب هندوان نام جدید سروستان نهاده شده .
دوم « سفروان » « کاشفی »
سوم « عزیزان » « ها تفی »
چهارم « اول » « حبیبی »
پنجم « دوم » « موفق » « خواجه علی بن موفق »
ششم « سوم » « سیفی »
هفتم « عزیز » « انصاری » « خواجه عبدالله انصاری »
هشتم « ایسه اول » « ایسه سلطان » « ایسه سلطان غیاث الدین غوری »
درین ایسه طلاب آن از مکتب مرکزی انتخاب شده اند .

مد رسته فخر المدارس :

در سال ۱۳۱۲ در ضمن چندین مؤسسات علمی و عرفانی جدید التشکیل در ولایت هرات مدرسه بنام مدرسه علوم عربیه تاسیس یافته که به اثر حمایت حکومت معارف پرور مامدرسه مذکور در تربیه طلاب و آموزش علوم دینی خدمت میکند . این مدرسه دارای ۱۲ صنف و طبق پروگرام تعلیمی دارالعلوم عربیه مرکز کابل بوده و همه ساله چندین نفر متعلمین فارغ التحصیل برای وظائف عالیہ تدریس و تبلیغ احکام دینی خارج میگردد . تعداد طلبه که درین مدرسه در ۱۲ صنف شامل است ۱۱۳ نفر میباشد . در پروگرام تدریسی شان علوم دینی ، ادبیات ، فارسی و عربی ، فقه ، صرف ، نحو ، منطق ، حکمت ، فلسفه ، تاریخ ، جغرافیه ، حساب ، تفسیر ، حدیث شامل است . در سال جاری (۱۳۲۶) هم مثل سالهای گذشته یک عده فارغ التحصیلان از مدرسه مذکور خارج گردیده و شهادت نامه گرفته اند .

امور ریاست مسنقل زراعت

چیزیکه اولتر از همه ریاست مسنقل زراعت بان مراجعه و زیاده تر توجه نهوده است ترتیب پروگرام کار است که بایستی با اساس تحقیقات و تدقیقات صحیح مرتب گردد زیرا که کامیابی هر کار پیرویدن مراتب معینی را ايجاب میکند که بدون آن ممکن مشکلاتی بروی کار آید که باز ما را مجبور به دوباره پیرویدن مراتب مذکور نماید.

در اساس این تسلسل طبیعی ریاست مسنقل زراعت پروگرام خود را بر مراتب ذیل تقسیم نهوده است :
سه سال اول : - معلومات - اصلاحات - تهیه کار - فراهم آوری نفر .
سه سال دوم : - عملیات و آموختن کار .
سه سال سوم : - نتیجه و تطبیقات .

سه سال چهارم : - افزودی تولیدات بصورت انتهای در نقاطیکه تحت عملیات قرار گرفته میشود در پیرویدن این همه مراتب سیاست زراعتی مدعا از تقویه زارعین و بلند بردن مقدار و اصلاح جنسیت محصولات و تولیدات زراعتی است که منتج به ازدیاد ثروت و پول میگردد . ریاست زراعت در ترتیب پروگرام خویش اصلاحات عمومی زراعت را به مطلوب بلند بردن تولیدات ملی که اساس تقویه و توسعه اقتصادیات مملکت است مدنظر داشته مسایل آبیاری و تقویه و اصلاح زراعتی و تولید و ترویج ماشین های زراعتی و تقویه بینه زارعین و اعطای تقای و تاسیس اتحادیه های زراعتی و تولید تخم نباتات صنعتی و توسعه و ترویج زرع آنها و تربیه و تکثیر حیوانات اهلی و مدافعه امراض حیوانی و نباتی و غیره امور زراعتی را به داخل چوکات پروگرام خود آورده است .

لاکن باینکه امسال سنه ۱۳۲۶ مخصوص فراهم آوری معلومات و تهیه کار بوده است بالینهم اکتفا به آن نه ورزیده بعضی از موضوعات فوق را از روی تقاضای وقت و اهمیت آن تحت عمل نیز گرفته است و بلکه علاوه بروظائف زراعتی محوله خویش بمطلوب خدمت عامه وظائف ارتزافی و تهیه ۲۴۰۰۰ خروار غله رانیز متحمل گردیده اجراءات لازمه نهوده است بالای هر کدام از موضوعات اجرا شده یکساله ریاست زراعت طور مختصر ذیلا معلومات داده میشود :

موضوع خریداری و فراهم آوری غله و درباره تهیه غله و فراهم آوری آن - اقداماتیکه

بمعل آورده شده است مواجه مشکلات عدیده بوده با همه ممانعتاتیکه ریاست زراعت در پیش روی داشت از جنبه های مادی و معنوی نتایج خوبی گرفته است و برای مزید معلومات

درباره خریداری غله که از طرف ریاست زراعت بعمل آمده است تفصیلات ذیل داده میشود :

خریداری غله از اقدامات جدید حکومت بوده و علت بزرگی که آنرا بروی کار آورده است همانا وضعیت خشکی هوا است که درین چند سال اخیر نرخ غله را روی هم رفته به تمام نقاط مملکت بلند برده و مخترکین را موقع بخشید است که از موقع سوءاستفاده کنند و گندم و آرد را قیمت گزاف بالای مردم بفروش برسانند ، بلی وقتی بود که در مملکت عزیز ما خورا که اهالی برای خودش کفایت میکرد و مساعدت آب و هوا و و فور برف و باران بر زراعت اسلامی و آبی بطور نیکو تر بوده ضرورتی پیش بینی و گداز نمودن غله از طرف دولت محسوس نمیکردید .

لاکن خشک سالیهای متواتر چند سال اخیر از یک طرف و ازدیاد نفوس و بلند رفتن سوئے حیاتی شهری ها و متوالی از طرف دیگر تقاضا را در خصوص مواد ارتزاقی بلند برده باعث قات آن گردید بقسمیکه امروز خورا که رو به قلت است و نیز این خشکی هوا سبب بلند رفتن نرخ دیگر مواد ضروریة حیاتی خصوصاً البسه گردیده که بالای مواد خورا که اثر انداخته است حکومت که مرام غائی اش آرامی و رفاه عامه است کوشش نموده است که توسط خریداری غله از نقاط مختلف مملکت گداز های غله را فراهم نموده به این وسیله یک مقدار کافی آنرا به دسترس اشخاص ناتوان و کم استطاعت گذارسته و بطور غیر مستقیم به نرخ منبوی اثر انداخته آنرا در حدود دسترس و توان اهالی ننگاه بدارد .

لاکن چون درین چند سال اخیر قیمت غله بهمه نقاط مملکت بلند بوده است این خریداری غله بقسم ریزش قیمت معین بالای تولید کننده اثر بد نموده آنها را وادار ساخت که غله خود را پنهان کنند و به عوض غله خود ها قیمت بلند تری را مطالبه نمایند . شاید قول ما در اثبات قلت غله این که یاز سال خشک سالی بدرجه بود که به اکثر نقاط افغانستان مردم ازین ناحیه تسکالوف زیادی را متحمل شده اند و این خشکسالی تنها منوط به افغانستان نبوده اثرات آن در تمام دول اروپا محسوس گردیده است ، حتی سوئیس برای حیوانات خود از کاسادا گاه خریداری نموده ، باین همه مالک اروپا نسی برای فراهم آوری غله اهالی بنا بر مشکلات موضوع از حواله صرف نظر نموده اند و به ذرایع موثر تری متشبث گردیده اند که مواجید رفاه و معایه زارعین و تقویه آنها را فراهم نموده است .

ازین جهات ریاست زراعت نیز برای رفع مشکلات و این که آئینده غله از زاقی

زیاده تر قبا بل اطمینان باشد برضد ریزش ارزاق بوده میخوامد برای فراهم آوری ذخیره نمودن آن از ذرایع سهل تر و بهتری کار گرفته شود .

اولاً نظریه ریاست زراعت این است که برای ذخیره نمودن ارزاق از سالهای وفور و با حاصل بایست استفاده شود به این ترتیب که حکومت به تعمیر بیک عده سیلو های بزرگ (کدام) گندم و جواری و جو و برنج ضروریات مملکت را برای هفت سال از فساد و خرابی محفوظ دارد و گندمیش داشته باشد بپیر دازد .

ریاست زراعت در خصوص ترتیب نقشه و برآورد تعمیر همچو کدامها با شرکت آبک داخل مذاکره است .

و ضمیت ارزاق امسال به فضل خدا وند نسبت به سال گذشته خیلی ما مساعد تر بوده است . در باره آینده پیش از وقت اظهار نظریه کرده نمیتوانیم ، همین وضعیت مجهول آینده است که زارعین را وادار به معفی داشتن و بلند بر دن قیمت غله نموده است با اینهمه ریاست زراعت در خریداری غله از راه های اصولی و موافق با میلان طبیعی زمین دار ها پیش آمده حاضر شد که بدون تکلیف براهالی و زمین دار ها داخل معامله خریداری غله گردیده به شرایط رائج ملک معامله نماید به این قسم هر چند که پول از ماموریت های مالیه ناوقت بر دم داده شد با اینهمه آنها تیکه به پول احتیاج داشتند به نرخ میزان قبول دار فروش غله گردیدند در خصوص تعیین نرخ غله که ریاست زراعت از اهالی خریداری نموده است باینکه در بین مرام ریاست که از نرخ بازار ۲۰ فیصد کمتر را طرفدار بوده و نظریه اهالی که نرخ روز را مستند دانسته اند مخالفتی در بین بوده است بالاخر برای فسادت طرفین نرخ ماه میزان مقیاس قرار داده شد به دلایل ذیل :

(۱) در میزان قسط مالیه بالای دهقان حواله است و زارع محتاج به پول و آماده بفروش مال است .

(۲) تصفیه تمام حساب قرض داری دهقان در ماه میزان بوده و دهقان بفروش مال خود درین ماه زیاده تر حاضر است .

(۳) نزدیکی سرما و تهیه البسه زمستانی دهقان را مجبور بفروش غله اش میسازد . بنا بر موجب فوق قیمت غله در ماه میزان ارزان تر و بهتر انجام می یابد و بهر طرفه ریاست زراعت با معاونت نائب الحکومتی ها و وکلای زراعتی با اهالی منطقه بدون کدام وسایل دیگر بجز آزادی فروش غله را خریداری کنند و از تقاضای بیجا و فشار زیاد میدان عمل را بر آنها تنگ نه ساخته به اساس قیمت و نمونه که به بازارها عرضه میشود

امور ریاست زراعت

از آنها اخذ غله نمود و به این قسم از يك طرف ریاست زراعت بالای اهالی اطمینان حاصل نموده و از طرف دیگر رعیت بر مواعید و گفته های دواير حكومتی اعتماد پیدا کرد به نحوی که اگر به سال آینده حكومت خواهش خریداری غله را نماید زارعین به دادن آن حاضر خواهند بود .

علاوتم بایست افزود که خریداری غله به نقاطی عملی شده است که در آن امکان تفاضل محصول موجود بوده است و به این قسم يك گونه موازنه و اعتدال در قیمت غله - نقاط مختلفه برپا شده است .

ریاست زراعت پول را به اعتبار شخصی داده است بقسمیکه بعد از قرارداد خریداری چون قیمت غله (که پیش از میزان صعود نموده بود) دفعتم در ماه میزان رخ به افتادن نمود تنها همین اشخاص معتبر توانستند که برای حفظ مواعید و شهرت خود تعهدات خود را ایفا نمایند و به خساره خود ها غله را فراهم نموده بر ریاست زراعت نقل دهند .

خریداری غله در حصص مختلف مملکت قرار ذیل بوده است :

- (۱) از فطن و بدخشان با اندازه ۳۰۰۰ خروار بقیمت ۱۱ تا ۱۱ افغانی فی سیر
- (۲) از ولایت مزار شریف با اندازه ۱۶۰۰ خروار بقیمت ۱۰ - » » »
- (۳) از میمنه مقدار ۲۰۰ خروار بقیمت ۱۰ - » » »
- (۴) از هرات مقدار ۱۰۰۰ خروار بقیمت ۹ - » » »
- (۵) از فراه و چغا نور مقدار ۴۰۰ خروار بقیمت متوسط ۹ - » » »
- (۶) قندهار مقدار ۱۰۰۰ خروار بقیمت ۱۱ تا ۱۱ - » » »
- (۷) از غرني و نواحی آن . . . مقدار ۸۸۰ خروار بقیمت ۱۶ تا $\frac{۱۶}{۳}$ - » » »

هر چند که نظریه ریاست این بود که به فطن در حدود پنجاه هزار سال تا ۶ هزار خروار غله خریداری شود متأسفانه شرکت نساجی بیشتر بامردم آنجا داخل مذاکره شده و برای گرفتن غله شان ذریعه قراردادی ها چنین تجویز نمود که فی سیر غله شانرا به تبادلته دومتر تسکه بگیرند . قراردادی ها داخل میدان منافع و عمل گردیده تسکه های شرکت را به کوبندها و نقاط دور نقل دادند و دو متر تسکه را ۱۶ و ۱۷ و ۱۸ - افغانی فروختند و ازین پول عوض آن دوسیر گندم را فی سیر به ۱۲ - افغانی خریدند به شرکت نساجی تحویل دادند و به این ترتیب تا حدود دوهزار خروار غله خریداری شده سبب بلندی فاحش نرخ گردید و نفع شش افغانی فی سیر به جیب قراردادی ها انداخته شد و ازین جهت ریاست زراعت دوهزار خروار غله در فطن کمتر خریداری کرد بمزار شریف چون مردم آرام تر بودند

بقرار داد ریاست حاضر نشدند و مستوفیت آنجا تا ۵ میزان هم پیسه برای مردم نداده و از طرف دیگر چون وچ نائبالحکومه نیز به کابل بودند نتوانستیم غله زیادی را خریداری نمائیم ورنه میتوانستیم در آن ولایت حدود ۵۰۰۰ خروار غله را خریداری نمائیم. رویهمرفته در فراهم آوری غله باوجود مشکلات زیاد مساعی زیادی بخرج برده شده و مهم تر اینستکه در هیچ نقطه از فشار و زور آثار گرفته نشده ریاست زراعت در خریداری غله با اهالی از میان طریقه های پیش آمد که نزدشان مرغوب و معمول است. تاکنون نمائند که نرخ های امر و زی مزارشریف و قندهار و فراه و پخانسور مارا وادار میدارد که بگوئیم که در بعضی جاها در خریداری غله از ۵۰ تا ۱۰۰ فیصد در ترفع میباشد زیرا آنجا که در وهله اول فی سر شده افغانی بوده است حاضر پاسزده افغانی و بلکه بلند تر شده است و آنجا که خریداری به یازده افغانی فی سیر شده است قیمت فی سیر به ۱۶ - افغانی صعود کرده است همچنین نرخ سابقه ۹ - افغانی فی سیر به یازده افغانی و از ۱۶ - افغانی به بیست افغانی بلند رفته است رویهمرفته در خریداری علاوه بر اینستکه يك رویه رعایت کاراته اختیار شده است ریاست زراعت در خریداری غله از پنجاه تا صد فیصد به مفاد میباشد و نیز زمینه برای خریداری آینده غله مساعد تر شده است.

تأسیس شورای عالی زراعتی: برای اینستکه زراعت که اساساً از اشتراك عامه زارعین و مالدارها تقویه می یابد جنبه ملیت خود را نه باخته حکومت از نظریات و ضروریات زارعین و زارعین از افکار و مرام حکومت واقفیت پیدا کنند و ریاست زراعت بتواند خوبتر نوده زارعین را به خود نزدیک ساخته برای بلند بردن تولیدات زراعت و تامین مفاد خود زارعین داخل اقدامات مفیدی شده بتواند در تمام ولایات و حکومتی های اعلی به تاسیس مجلس شورای عالی زراعتی - پرداخته است که در ترتیب نمودن پلان های زراعتی و سیاست زراعت منطوقی رول مخصوصی خواهد داشت. علاوه بر آن تعقیب اکثر موضوعات پیچیده که به قوم تماس زیادتری دارد مثل دعاوی آب و تقسیمات حق آبه و غیره به این شورای عالی زراعتی محول شده است تا همچون موضوعات از روی رسوم و شئون ملی و قومی حل گردیده و مردم خوبتر وزود ناواقف شده به گردن حکومت نیفتند.

روی هم رفته تشکیل شورای عالی زراعتی بر اساس این مفکوره است که با وجود مساعی زیاد در خصوص بهبود و پیشرفت و افزونی تولیدات زراعتی و استفاده از منابع آب و عمران اراضی و اصلاح نسل و تکثیر حیوانات و مدافعه امراض حیوانی و نباتی و غیره امور زراعتی نتایج مطلوبه طوریکه شاید و باید بدست نیامده و یا اینستکه این و آنجا در توسعه

و اصلاح امور مملکت آنچه منوط به شق زراعت است به کامیابی های مخصوصی نایل گردیده ایم با آنهم نتایج محصوره از حصول قناعت تامه ما که اساس ترقی و اقتصادیات مملکت را بر زراعت قایم میدانیم بعید معلوم میشود .

علت اصلی این تبعید از مرام اصلی شاید خارج از این تصور نخواهد بود که با زارعین از تصمیمات و بیلان های زراعتی آگاهی حاصل نه نموده و یا اینکه اگر آگاه گردیده اند بمقصد آن پی نبرده و در نتیجه دوایر حکومتی در اجرا آن و مساعی خویش از میان طبیعی و خواجه زمین داران دور مانده ازین باعث اختلالی در روح و نوا و توافق بدیدار گردیده است و ممکن در بین آنچنان ذریعه ارتباطیه می که زارعین را بادوایر ذی علاقه الحاق بخشیده در پیش برد و اجرای امور زراعتی موافقه شان را حاصل نماید هم در میان موجود نبوده است . لکن برای تامین همچو مقاصد مشترک تاسیس محافل زراعتی ازوم دیده شد تا در بین تصمیمات مقامات صلاحیت دار و خواهشهای توده زارعین و ملاکین وسیله شده در برار رفع مشکلات و منازعات و تطبیق اصولی پروگرام های زراعتی و بر آوردن آرزوهای زارعین و زمین داران هر چه زودتر از هر دو طرف به استحضاریت مجالس شورای عالی زراعتی رسیده بر آن غور و دقت بعمل آورده شود و آنچه عواملی که باعث سکتگی و مانع پیش برد کار میگردد به مشوره و صلاحیت طرفین رفع گردد .

اعضای شورای عالی زراعتی از طبقات مختلف زارعین تشکیل میشود که بالذات زمیندار بوده در بین توده دارای حسن شهرت و نفوذ کامل باشند تا آنها بتوانند احساسات عمومی زارعین و مالداران را نزد حکومت و اوامر حکومت را نزد زمین داران و مالداران امتثال و انفاذ نمایند .

شورای عالی زراعتی وظیفه دار است که در دوام جلسه اولیت به منظور توسعه حاصلات در باره زمین نوع تخم کشت مندی و تقسیمات زمین کشت مندی از روی نوع و مقدار تخم و تقسیمات آب و حفر کار برهای سابقه و جدید و به جریان در آوردن آب های زیرزمینی به اصول جر زدن و غیره مباحثه و فیصله های مثبت بعمل آورده بعد از موافقه بر آن توسط اداره های زراعتی بر ریاست مستقل زراعت اطلاع دهند و همچنین در ایام جلسه آخر احصائیه نوع و مقدار تولیدات زمین مناطق خویش را مکمل و ترتیب نموده و به مجلس ارائه داده و پس از موافقه با همین فراریکه معین شده است بر ریاست زراعت بپایانند .

تحقیقات اوضاع زراعتی نقاط مختلفه از طرف ریاست زراعت - برای مزید معلومات

و اینکه آرزوها و مطالب زارعین و دهاقین خوبتر برای حکومت معلوم گردد خود جلالتمابی

رئیس صاحب زراعت اکثر نقاط زراعتی را از نظر گذرانیده از غزنی - قندهار - فراه - چخاندور - سین بولدک گرفته تا به هرات - غوربان - ماروچاق - میمنه - شبرغان - مزار شریف - خلم - سمنگان و باز و سیع تر در ولایت فغانستان مثل چایاب - رستاق - یشکی قلعه - در فند - دشت ارچی - امام صاحب - غوری - بفلان و بالاخره حصه بامیان و دره غوربندرا شخص رئیس صاحب زراعت معاینه فرموده اند .

مطلوب و مرام از این سیاحت این بود که از یکطرف در باره خریداری مشکلات رفع و زمینه مساعد گردد و از طرف دیگر ملاحظات در اطراف ممکنات توسعه زراعتی و بلند بردن تولیدات و از دیاد محصولات زراعت بوده است که به اساس پلان مرتبه و خصوصیات محیط عملی میگردد با اساس این معلومات مذکوره پلان های ذیل به وجود آمد :

- ۱ - پلان تولیدات حاصلات گندم و دیگر غله جات .
 - ۲ - پلان تولیدات پنبه .
 - ۳ - پلان تولیدات لبلبو در غوری و بفلان .
 - ۴ - پروژه تولیدات و سیاست مالداری در نقاط مختلف مملکت .
 - ۵ - پلان زرع و حاصلات کتان و زغر .
 - ۶ - پلان تولیدات میوه در مشرفی .
- علاوه براینکه پلان های فوق مرتب شده است یک عده پلان های دیگری هست که ترتیب شان روی دست است قرار ذیل :

- ۱ - تربیه ببله و حاصلات ابریشم .
 - ۲ - پلان تولیدات تنباکو و زرع املاک حکومتی .
 - ۳ - تولیدات و صادر کردن گیاه های کوهی و طبی .
 - ۴ - پروگرام توسعه و حفاظه جنگلات طبیعی .
 - ۵ - پلان اصول استفاده و نجات اصول اقتصادی آوردن چوبهای قیمت بها .
 - ۶ - پلان تکثیر و استفاده بسته .
 - ۷ - پلان تولیدات مواد تبلی و استخراج آن از نباتات برای خورا که و مواد صنعتی .
 - ۸ - پلان تربیه و تکثیر حیوانات عسکری .
 - ۹ - پلان امور اسکان ناقلین .
 - ۱۰ - پلان استفاده از آب های زیر زمینی و انهار و تقسیمات حق آبه .
- فرمایش ماشین ها و آلات زراعتی ، ترویج تد ر یجی ماشین های زراعتی و آلات فنی

د افغانستان از مهمات است زیرا که ترثید محصولات زراعتی و بلند ن حاصلات زمین بد و ن استفاده از ماشین های زراعتی ممکن نیست لا کن این استفاده بایست تدریجی باشد یعنی تنها به تدریج همان انواع ماشین و آلات اولتریرداخته شود که امکان استفاده آن زیاده تر متصور است. ماشین ها و آلات زراعتی که به امریکا و چکو سلواکیا و روسیه فرمایش داده شده است مدعا از يك عمده تراکتور ها و آسیاب های کوچک برفی و آسیاب های دستی و ماشین های چوپه کشی و بیه های برفی $\frac{1}{4}$ اسپ فوه و $\frac{1}{4}$ د $\frac{3}{4}$ اسپ فوه. ارهت های آب کشی و بیه های بادی ماشین های جنل و درو و غیره است.

برای اصلاح جنس حیوانات وطنی و عادی ساختن حیوانات اصلاح شده خارجی در داخل مملکت يك عمده مرینوس و گاو شیری و جواته گاو طرمی نسل گیری و اسپ مادیان نسل خونسر و اسپ های طرمی به روسیه فرمایش داده شده است.

علاوه بر آن يك عمده ماشین های ضد عفونی نمودن حبوب و آله قومبکشن و بارو های کیمبای و انواع حبوب از نباتات صناعی مثل سویا بین که نوعی از لوبیا است راز آن مواد صناعتی مختلفی کشیده میشود و تخم پید اجیر و انواع تخم پنبه و کن آفتاب پرست نیز به روسیه فرمایش داده شده است تا بفرض تجارب به نقاط مختلفه مملکت تقسیم گردد.

برای خریداری حبوب و ماشین های برمه زیر زمینی و خریداری آلات اصلاح حبوب مبلغ ۱۲ هزار دالر از بودجه ریاست به کمیته مورین امریکائی به واشنگتن تخصیص داده شده است ماشین برمه کشی که ذریعه متخصصین مربوطه اش برای مملو مات آبهای زیر زمینی و استفاده از این آبها به نقاط مختلف مملکت به کار انداخته خواهد شد خیلی مهم خواهد بود زیرا که زیاده از ثلث آبهای برف و باران در طبقات زیرین زمین رفته از استفاده زراعتی خارج میشود و البته استفاده از این آبها در سربیزی و آبادی وطن در آینده رول مهمی بازی خواهد کرد. همچنین در موضوع ازدیاد آب و توسعه آبیاری که محور تمام امور زراعتی است توجه زیاده تری شده و برای معلومات و ترتیب نقشه و کروکی آن ع سید وحدت شاه خان مدیر عمومی بند و نهر را از وزارت فرایده عامه مطالبه و به این کار معول نموده ایم و در موضوع توسعه و اصلاح آبیاری اولتر بلایت فطن را که کلانترین منبع تولیدات حکومت است و جنبش و حیات زراعتی نیز در آنجا نازه تر و وسایط عملی شدن پروگرام در آن زیاده تر فرا هم است تحت کار گرفته ایم به این ترتیب که سید وحدت شاه خان بانفرننی مربوطه اش در موسم زمستان در فطن و در تابستان به کابل کار کنند.

و نیز به همین اساس مفکوره آبیاری و اصلاح آن محل تعمیر هفت بند بدریای کابل نیز تعیین شده و علاوه برین دهانه نهر نو آباد کوهستان پخته کاری و اراضی که بیشتر آب نداشت تحت آب آمد و در نتیجه قیمت زمین از سه صد افغانی به هزار افغانی صعود نمود .
علاوه از کارهای فوق برای بند و انهار چهار دهی و کوهستان مصالح تهیه شده است که به خواست خداوند در سینه آینده مورد استفاده قرار داده خواهند شد .

حفر انهار در غوریان هرات ، در هر کاریکه در آن مشارکت ملی زیاده تر باشد از آن زیاده تر میتوان منتظر نتیجه خوب بود . یکی از مرام مهم ریاست زراعت این است که خود قوم به کار افتاده در امور توسعه زراعتی از قبیل حفر انهار ویا تعمیر بندها خود افراد سرمایه و فعالیت خود را به کار انداخته مفاد خود و مفاد ملت را تامین نمایند . به اساس این مفکوره جنبه جلالتماب رئیس صاحب مستقل زراعت از امور زراعتی هرات واریسی می فرمودند در خصوص کشیدن دو نهر از دریای هریرود و آبیاری اراضی غو ریان بارو سی قوم نورزائی مذاکره و موافقه فرمودند به این ترتیب که رؤسای قوم از پول خود نهر های مطلوب به را حفر نموده اراضی را که تحت آب آورده میشوند در بین افراد بی بضاعت و غریب کار قوم قرار فی قاعیل پنجاه و پنج جریب تقسیم نمایند برای اینکه تقسیم اراضی آباد شده که تا حدود پنجاه هزار جریب خواهد بود از یک طرف طور تسبیح در بین افراد مذکور تقسیم گردد و از طرف دیگر تعیین قیمت و تادیه و اقساط آن که از طرف مستملکین زمین به رؤسای قوم که به حفر نهر به پول خود پرداخته میباشند طور تسبیح بعمل آمده هیچ گونه موجب پیچیدگی در بین بنا فی نهاد ریاست زراعت تمام امور فوق را از تعیین قیمت و تعیین اقساط گرفته تا به اعطای قبالة تحت مراقبت خود میگیرد .

حفر نهر های غوریان هرات به ترتیب فوق یک گونه باهمی و اشتراک مساعی را در بین توده ملت و رؤسای قوم و دوایر حکومتی نشان داده امبد است به تقلید این پروژه مفید و عام المنفعه اقدام های مفید دیگری نیز به مطلوب سرسبزی و آبادی وطن عملی گردد .
کار حفر نهر های مذکور به شروع سنه آینده تحت اثر و ج عبدالله خان نائب الحکومه هرات جاری میشود .

در موضوع توسعه و حفاظه و استعماده اصولی از جنکلات جلالتماب رئیس صاحب زراعت شخصاً جنکلات باد غیسات هرات و یسته زار های آنرا از نظر گذرانیده برای شان معلوم شد که اقوامیکه در داخل جنکل سکنه دارند باعث خرابی و بی نظمی جنکل بوده اند و زمین های آبی کاری خود را به اشخاص دیگر واگذار شده و خودشان در بین جنکل به ضرر جنکل جا گرفته اند .

به دایره مربوطه هدایت داده شد تا برای تأمین آئینده اجسکلات هرات و دیگر نقاط مملکت ترتیبات لازمه اتخاذ نمایند و نیز درباره تنظیم اصلاح امور جنگل پروگرام لازمه زیر دست است که در مساعدت وقت تحت اجراء گرفته می شود .

در خصوص جنگلات مصنوعی که امر آبادی و اصلاح و اعتدال آب و هوای مملکت قرار تصویب مجلس عالی وزراء به مشورت و تأیید غوربند بامیان شروع و اجراءات لازمه مقدماتی به عمل آمده است مطلوب از مشورت غوربند در مراحل رودها این است که به تعداد اشجار و ثروت و زینت مملکت افزوده و از شساع آب ها که در نقاط معروض به آفتاب و حرارت بدون فایده تبخیر می شوند جلوگیری بعمل آید و نیز تکثیر اشجار باعث اعتدال هوای منطقه گردیده از چوب اشجار حاصل شده استفاده های صنعتی مثل ساختن بسکس و نیز و چوکی و در کو کرد سازی و غیره استفاده های لازمی بعمل آید .

این جنگل شانی او لتر در دره غوربند از این سبب تحت احراء گرفته شده است که حصه این دره بیشتر ذریعه ولایت کابل جنگل شانی و از آن نتیجه خوبی گرفته شده . در حالی که ریاست زراعت در مشورت ساختن دره غوربند و بامیان (از یل متك تا بامیان و از دهنه شکاری تا دو آب) که جزء اول پروگرام مشورت ساختن دره ها است نتیجه مثبت بگیرد . عمل جنگل شانی را در سایر مواضع نیز عملی خواهد نمود .

جنگل شانی دره غوربند و بامیان ذریعه اتحادیه تمام اتحادیه (زراعتی و جنگل بانی) عملی خواهد شد . در طول دره از یل متك تا بامیان و از دهنه شکاری تا دو آب در حدود شش کرور نهال غرس خواهد شد که بعد از ده سال فراوانی دانه ده افغانی يك دارائی ششصد ملیون افغانی را بوجود خواهد آورد از اشجار حاصل شده که مدعا از عرعر و نیله و سفیدار و شنگک میباشد برای ساختن بسکس ها جهت نقل دادن انگور و آتشش شمالی بخارج استفاده بعمل خواهد آمد و نیز برای کو کرد سازی مورد استفاده خواهد بود .

علاوه بر غرس نهال های مذکور اتحادیه به غرس يك عدد زیاد نهال های باد ام (تابه حد و سه لک) نیز اقدام خواهد ورزید تا از این طریق از یل متك تا بامیان و همچنین دره شکاری تحت امتیاز اتحادیه می باشد .

حکومت معادل به قیمت اشجار موجود در غوربند که به سی لک افغانی تخمین شده است در اتحادیه سهم خواهد بود .

از جمله مجموع سرمایه اتحادیه هر قدر که شود پنجاه فیصد آن مخصوص سهام اهالی غوربند خواهد بود که از آن اهالی قرار ذیل مستفید خواهند شد :

نرخ کار هر گاه در غوربند مثلاً پنج افغانی قرار داده شود هر مزدور که در آن جا به کار مشغول می گردد شصت فیصد مزد خود را نقد دریافت نموده و چهل فیصد آن را سند اشتراک دریافت نموده می توانند .

این سند سهمیه بعد از دور را مجاز خواهد ساخت که توسط آن از زمین های که جدید آباد می شوند پس از هر پنج سال به قیمت معمول آن وقت خریداری نماید و یا این که اگر این گونه اشخاص به خریداری زمین مایل نباشند این اسناد را اتحادیه (زراعتی و جنگل بانی) خریداری نماید .

به ترتیبی که کار بزرگان در اجرا آت خویش آزاد بوده حتی می توانند که تمام اجوره خود را بدون اشتراک سهمیه اخذ نمایند .

ریاست زراعت باین اتحادیه مبلغ ۲ مایون افغانی نیز تقاضای میدهند .

علاوه بر اتحادیه زراعتی و جنگل - بانی ، غوربند به اساس پلان زراعتی سه اتحادیه زراعتی

تجربه وی دیگر تشکیل گردیده که یکی آن به غوری و دیگر آن به کوکرک و مطلوب از احداث آنها همانا اصلاح حیوانات و نباتات و ترویج اصول زرع عصری واحداث نمونه برای زارعین و انتشار معلومات فنی است .

اتحادیه سوم مدعا از يك اتحادیه مالداري و تربیه گوسفند است سرمایه این اتحادیه فعلاً دهك افغانی است که چهارك از مالدار و شش لك آن از ریاست زراعت است و این اتحادیه دوسال تجربتاً کار خواهد کرد و در نظر است که در صورتیکه نتیجه مثبت باشد از پنجاه هزار تا ۱۰۰۰۰۰ گوسفند تربیه و فراهم شود .

رویه هرفته این اتحادیه خریداری گوسفند را ارزان تر ساخته است و هم شوق در بین مردم برای شمولیت درین اتحادیه پیدا شده است ریاست زراعت فعلاً محتاطانه داخل کار بوده نمی خواهد دفاً آنرا بسیار وسعت بدهد تا وقتی که نتیجه آن معلوم شود زیرا سطحه این شران ها مثل شرکت های تجارتي فایده حتمی ندارد .

در خصوص گوشت مسلخ که حتی الامکان به قیمت ارزان به دسترس اهالی گذاشته شود

نیز اجرا آت مفیدی شده است . چیزی که آینده مسلخ را قابل اطمینان نشان می دهد این است که بدون زور و حواله به تعداد یازده هزار گوسفند از مالداري غزنی و قطن و غیره محال خریداری شده و به قیمت فی سیر ۲۸ - افغانی به مسلخ تسلیم داده شده است .

ذخیره گوشت سه ماهه زمستان ۱۳۲۶ نسبت به ذخیره سه ماهه زمستان ۱۳۲۵ زیاده تر بوده است .

همچنین در موضوع ذخیره روغن چنانچه از مقایسه ذیل معلوم می شود :

(آ) ذخیره سه ماهه زمستانی ۱۳۲۵ گوسفند ۷۴۹۰ راس = ۱۵۴۲۰ کیلو .
 ذخیره سه ماهه زمستانی ۱۳۲۵ روغن ۴۱۷۸ کیلو = ۴۱۷۸ کیلو .
 (ب) ذخیره سه ماهه زمستانی ۱۳۲۶ گوسفند ۱۱۴۳۰ راس = ۱۹۹۹۶۰ کیلو .
 ذخیره سه ماهه زمستانی ۱۳۲۶ روغن ۴۷۴۶۶ کیلو = ۴۷۴۶۶ کیلو .

علاوه بر آن در کدام های مسلخ اها لی برای ذخیره زمستانی خود ها بمقدار ۲۲۵۱ راس و فرد گوسفند و گاو و گوساله و مرغ و قاز و قلمرغ از شخصی خود حفاظه نموده اند . و نیز علاوه از ذخایر فوق بصورت امتحان تخم مرغ و امعیه پر کرده و زبان گاودود زده و تنه و ران گوسفند دودزده نیز تحت عملیات هذا سته قرار داده شده و نتیجه محصله اطمینان بخش بوده . ممکن این عملیات تحفظی در سته ۱۳۲۷ ادامه و توسعه داده شود . در جنسیت گوشت نیز نسبت به سال گذشته اصلاحات و ترفی بعمل آمده و مردم به خریداری آن میلان و رغبت زیاده تری دارند . و معلوم می شود که بعد از این این موسسه روبه بهبود و توسعه است .

در خصوص استخدام نفرنی با آستریاداخل مذاکره کرد یدیم که از اشخاص لایق بمعاش نسبتاً قلیل بما دستگیری کنند . تا حال دوفتر یسکی برای پنبه و دیسگری برای تربیه حیوانات استخدام شده اند .

برای تقویه و معاونت زارعین در سته ۱۳۲۶ ریاست زراعت از داخل بود چه خود مبلغ ۱۳۶۱۶۳۹ - افغانی تقاوی داده است که اراضی خود را قابل زرع ساخته به حفر کساریز و نهیر و غیره اصلاحات بپردازند .

در خصوص مدافعه امراض حیوانات خصوصاً مرض تاکو که در قندهار و جنوبی و مشرقی خساره های مالی رسانیده است نیز اقدامات لازمه بعمل آمده ذریعه پیچکاری سبر و م - واکسین از ائلاف ۴۰۰۰۰ گداوه قیمت ۸۰۰۰۰۰۰۰ - افغانی خساره جلوگیری شده است .
 همچنین درباره مرض جولاکک غوربند و مور در غزنی و پشت رود اجرا آت موثر

و مفیدی شده است .

صرف در غوربند اگر ترتیبات لازمه برضد مرض جولاکک گرفته نشود خساره عاید بالغ به چهار سکرور افغانی خواهد بود .

در خصوص زراعت پنبه در فطن که از سبب نامساعدی آب و هوا و بلند رفتن نرخ غله در آن ولایت معطل گذاشته شده بود چنین ترتیبات گرفته شد که زار عین دهلیک زمین های خود را در سنه ۱۳۲۷ پنبه بکارند و نیز به موافقه اتحادیه پنبه شمالی در قیمت فی سیر پنبه زار عین مذکور نسبت به سابق افزودی بعمل آمده از مفاد فرمان حضور درین موضوعات به نائب الحکومگی فطن خبر داده شد.

این بود اجراءات سنه ۱۳۲۶ ریاست مستقل زراعت که فوقاً طور مختصر تذکار گردید در تمام اجراءات مرام ریاست زراعت همانا بلند بردن تولیدات زراعتی است که از راه تقویه پنبه زار عین و تلقین و تنویر آنها تامین میگردد و به کار انداختن مساعی و سرمایه های هنگفت و زحمت کثی تمام طبقات ملت را ایجاب میکند زیرا اگر سرمایه دار ها به ایثار و دادن سرمایه و اهل فن به تکنیک و مراقبت و مشارکت فی زمین دار ها به کسار و فوّه بازوی خود پروگرام وسیع و بزرگ زراعتی را پیش برند به زحمت و عرق ریزی جبین چند نفر محدود نایست متظار نتایج بزرگ بود.

مدیریت عمومی زراعت هرات :

۱- یک مقدار خسته بادام و زرد آلو در اراضی تحت کونتی مدیریت عمومی زراعت و باغ دار الحکومگی فوریه گردیده امده است که استفاده خوبی ازان گرفته شود.

۲- از جنگل پشتهون پل و روضه باغ و اردو باغ قطعات زمین موجود بود که حاصلات زراعتی آن چندان بدست نمی آمد ، معاهده جنگلات مذکور ملحق و تماماً از انواع سفیدار و بید و بنفش غرس گردیده است.

۳- در حصه زنده جان که وسعت زمین آن نسبتاً زیاد بوده باستثنای نهال شانی سابقه بقدر چهار جریب نهال غرس و ده جریب آن تحت زراعت گرفته شده.

۴- در سال گذشته حفاظت جنگلات پسته که به سیستم دیگری اداره می شد ، در هالسنه در تشکیلات اداری آن تعدیل بعمل آمده ، ذریعه سواران خوش برضامعا فطه و از تجاوزات اهالی بصورت خوبی جلوگیری می شود ، همچنان در جنگلات ارچه نقطه مخصوصی تعیین گردیده حفاظت آنها بصورت صحیح انحصار شده است.

۵- امور دفع آفات مضره ملخ که از چند سال است تحت عملیات مداومی بوده در هالسنه بفضل خداوند (ج) و به اثر مراقبت مامورین و توجه اهالی نتوانسته است بحاصلات اهالی خرابی وارد کند و در مناطق سرحدی نیز تحت کشفیات قرار گرفته و ترتیبات لازمه گرفته شده است.

۱۶. در اوائل سال جاری برای کتلان شوند گدان غوریان صلاحیت داده شده که یک نهر جدید از دریا کشیده و از بول شخصی خود ها نهر نو را آباد و زمین های لامزروع نواحی آنحدود را مزروع نمایند ، تا اراضی مزبور در محل استفاده افرادی زمین واقع شده وهم بر حاصلات آن محیط که موجب رفاه عامه است افزوده شود .

مدیریت زراعت حکومت اعلای بدخشان :

۱. دشت فراخ که جوی آن تحت کار بوده در هدا سنه به اندازه سه آسباب آب بدشت مذکور بر آورده شده و زمین مذکور در بین مردم ذریعه یک هیئت تقسیمات گردیده و کار کشت و زراعت آن شروع گردیده است ، امید است که در سال آینده حاصلات خوبی از زمین مذکور گرفته خواهد شد .
۲. در دشت فراخ به اندازه شصت جریب زمین از برای احداث باغ تجربه کاه زراعتی انتخاب و کارهای سرک و خیابان و جوی آن تا یک اندازه پیشرفت کرده ، اگر خدا بخواهد در برج حوت سال جاری به بندر فوریه و شرس نهال منمر و غیر منمر در باغ مذکور اقدامات خواهد شد .
۳. در اوّل سال جاری یک اندازه نهال شانی در اکثر محلات مربوطه بعمل آمده که نظر بر ایوار نهال شانی مذکور در تمام مربوطات بدخشان به تعداد پنچ لک نهال تخمین می شود .
۴. از چند سال باینطرف در بعضی نقاط مربوطه حکومتی جرم کم کم ملخ وطنی یا سکنده ملخ ظهور کرده چون از اول جلو کبری نشده بود سال بسال کسب تکثیر و ازدیاد نموده در برج حوت ۱۳۲۵ الی اخیر حمل سال جاری در حصه دشت فراخ و دیگر نقاط و مربوطه بهارک جرم بدشت بروز و زراعت نقاط مذکور را اکثراً تلف کرده که اقدامات جدیدانه مرعی و درامحای آن پرداخته کاملاً محو و نابود ساخته شده است .
۵. جوی شهر بهارک که بمسافت ۱۵ کیلومتر امتداد دارد از یکطرف سر بند نهر مذکور که از دریای زردیو منشعب شده ناقص و از جانب دیگر جوی مذکور از حصه مناصفه مسافه متذکره خراب و برهم بوده آب بیک حصه زمین های که برده هزار جریب زمین تخمین می شود نرسیده اراضی آن تقریباً صورت الممه را اختیار نموده بود قرار یک در گذشته اقدام بیکار آن شده بود در اوّل سال جاری بواسطه اخذ ترتیبات و اعطای هدايات لازمه ناقص عمده سر بند نهر مذکور بر طرف و امسال بغوی تمام مزارع تحت نهر مذکور مشروب گردیده و برای مزید اصلاحات نهر مذکور اقدامات دیگری هم جریان دارد .

۱۶- دشت فرغام و خاص واقع بانزده کیلومتری جنوب جرم که آنهم تقریباً بر دوهزار جریب زمین بالغ می شود جوی مذکور از يك قرن باینطرف مسدود گردیده و دوسه خانه وار اهالی قریه خوستك از فقدان زمین و قلت مواد ارتزافی دچار تشویش بودند، چون کار آن بسرعت جاری گردیده امید است تا آخر سال آب مذکور جریان داده شود، علاوه برای اهالی مذکور يك كمقدار غله و يك اندازه بول مۀ آلات و ادوات زراعتی هم داده شده است .

۱۷- جوی عمومی اهالی سر غیلان مربوط علاقه داری بهارك در سال جاری وسعت داده شده که آب کافی بزراعت و باغهای اهالی جاری گردیده ، و قطعه زمین اهالی تیشکان مربوط حکومت کشم که تخمین چهار صد جریب زمین می شود وجوی آن از فرنها منهدم شده بود ، کار جوی مذکور در نور سال جاری به اتمام رسیده و آب بزمن مذکور جاری گردید . هم چنان جوی زمین های اهالی قریه علی مقل که از بسیار زمانها منهدم گردیده و اهالی مذکور به آبیاری زمین های خود شدیداً احتیاج داشتند، بقدر کفایت چیزی بول نقد با سامان و ادوات جوی کنفی برای آنها داده شد که به حفر جوی مذکور آغاز نمایند ، چنانچه = کار آن جاری گردیده .

۱۸- برای اینسکه باطبقات زارع و مالدار و نمایندگان زراعت درینولا تبادل افکار شود بتاريخ ۲ برج جدی مجلسی مرکب از نمایندگان زراعتی و اعیان ملی اکثر مربوطات بدخشان در مرکز حکومت اعلا منعقد و دوازده فقره اسورات زراعتی و مالداري و موضوع حفظ و توسعه جنگلات مورد بحث قرار داده شد و در اکثر فقرات مبعوث عنه موافقه و کلا و کلا نشوندگان قوم حاصل گردید که تحت تطبیق گرفته می شود .

۱۹- جوی دشت خمچان نسبت به آبیاری دشت مذکور که تخمیناً هفتالی شت هزار جریب زمین می شود، در اثر پیشنهاد حکومت اعلاي بدخشان ریاست مستقل زراعت در سال جاری ص ، علی احمد خان انجنیر بند و انهار مربوط خود را به بدخشان فرستاد و انجنیر مذکور حفر جوی دشت خمچان و آبادی دشت مذکور را خیلی مساعد یافته و به بر آورد نقشه برداری آن آغاز و در ظرف سه ماه مطالعات و نقشه های لازم را تسکیمیل کرده بر ریاست مستقل زراعت تقدیم نمود که در ابتدای سال آینده به تطبیق و حفريات شروع کرده خواهد شد .

۱۱۰- قرار پیشنهاد حکومت اعلاي بدخشان توسط وزارت داخله مبلغ دولك افغانی تقاوی برای اقوام افغانه مقیم مرکز بدخشان جهت تقویه آنها به امور زراعتی و آبادی زمین دشت فراخ خواسته شده بود منظوری آن از مقامات صلاحیت دار واسل شده و به نفری مستحقین توزیع می شود

امور ریاست مستقل مطبوعات

ریاست مستقل مطبوعات مثل سالهای گذشته درین سال نیز به پروگرامهای نشراتی خود ادامه داده و راجع به تنویر افکار عامه و ترقی سویه نویسنندگان و توسعه معلومات ابتدای وطن عزیز خویش توسط نشرات جراید و رادیو و طبع و نشر کتب مفیده و غیره وسائل نافه اقدامات نموده است که اینک مختصر اجراآت بعضی شعبات ریاست مذکور را که بدست آوردیم در ایام قرار ذیل نشر مینمائیم :

شعبه اول مدیریت عمومی نشریات

الف اشق جوایز و کتب :

- ۱- جوایز مقالات سال ۱۳۳۵ که مشتمل بر جوایز نقدی و جنسی بوده در اوایل سال ۱۳۳۶ تقریباً به ۱۷۳ نفر مستحقین آن توزیع گردید .
- ۲- توزیع جوایز کتب به مستحقین آن که جماعه ۳۷ جلد کتب فارسی و ۲۵ جلد کتاب پشتو در جوایز سال مذکور گرفته شده است .
- ۳- تهیه تدوین سه جلد رهنماها بنام رهنمای کابل، رهنمای قندهار ، و رهنمای افغانستان توسط نویسندگان داخلی .
- ۴- یکتعداد کتب مختلف فرانسوی انگلیسی، عربی، اردو، فارسی، آلمانی، و پشتو، که تعداد مجموعی آن به (۴۸۷ جلد) بالغ می شود برای کتابخانه مطبوعات خریداری شده .

ب- شق جراید و ولایات و غیره :

- ۵- تاسیس یک مدیریت مطبوعات جدید و نشر جریده نو بنام سیستان در حکومت اعلیٰ فراه که برای تاسیس و بکار انداختن مطبوعات و نشر جریده موصوف شاعلی صدیق الله خان رشتین مدیر شعبه اول نشریات از طرف ریاست مطبوعات در ماه میزان ۱۳۳۶ اعزام و مدیریت مطبوعات فراه توسط موصوف در همان ماه تشکیل گردیده و اولین شماره سیستان تاریخ ۲۲ میزان نشر یافت .
- ۶- نگرانی و مراقبت جراید مرکز و ولایات و کنترل آن از حیث صحت و نشر مضامین و دادن بعضی هدایات لازم بدوایر جراید .
- ۷- ارسال سالیک تعداد مقالات و مجلات خارجی طور همکاری و معاوضت به جراید ولایات و مرکز .

۸- ارسال يك تعداد کتب و رومانهای چاپی بفرض نشر درپاورقی های جراید مرکز و ولایات که برخی ازان طبع هم گردیده است .

۹- به جواب بعضی استفسارات مسلیکی و نشریاتی و دوایر موسسات داخلی و خارجی پرداخته شده و معلومات لازمه مطبوعاتی و غیره تحریراً به آن ها ارسال و داده شده است .

۱۰- يك تعداد کتب و سالنامه ها به نمایندگی های افغانستان در خارج و بعضی موسسات و اشخاص علمی در داخل و خارج مملکت فرستاده شده .

۱۱- تقدیم بعضی پیشنهادات بمجالس مسلیکی ریاست و اخذ تصاویر مجلس و فرستادن آن ها بمراجع مربوطه .

مدیریت عمومی دایرة المعارف :

مدیریت عمومی دایرة المعارف در سال ۱۳۲۶ طبق سئین گذشته بجمع آوری مواد مطلوبه آریانا دایرة المعارف از روی مآخذ و مدارک عربی، انگلیسی، فرانسوی و باقی السنة خارجی و غیره پرداخته و توسط متخصصین و مترجمین لایق و اهل فن معلومات زیادی گرد آورده و بر علاوه مضامین مزبوره را بجهت تدقیق و تحقیق به کمسیون های با صلاحیت سپرده معلومات مجلسی گرانبهای نیز توسط متتبعین داخلی تهیه و جمع آوری نمود، در سنة فوق بباغلی محمد هاشم (پردیس) کفیل مدیریت عمومی دایرة المعارف بمدریت انیس تبدیل گردیده و بباغلی میر علی اصغر خان (شاع) باین عهده مقرر گردید و نخست در صدد برآمد نام مضامین نامکمل داخلی و خارجی را از مآخذ متعدده و جدیده تسکیم و طبق فهرست باب الف مضامین دایرة المعارف که قبلاً تهیه شده بود برای طبع آماده گرداند، همان بود که با وجود مشکلات طباعتی از حیث فلت مواد طبع و کار گر به همکاری مطبعه عمومی در اول ماه جدی ۱۳۲۶ مضامین جزء اول به مطبعه سپرده شد و وفق تصمیم مجلس مسلیکی ریاست مستقر مطبوعات در حال حاضر مضامین دایرة المعارف بصورت اجزاء جدا گانه طبع و در هر سه ماه اشاعه مییابد و در عین حالیکه به فارسی نشر شود طبع جدا گانه به پشتوی دایرة المعارف هم سردست گرفته شده و بهم کاری پشتو قولنه در تدوین و ترتیب باب الف در امسال مبادرت ورزیده و اینک بعد از نشر جزا اول و دوم دایرة المعارف فارسی عوض قسمت سوم و چهارم فارسی جزء اول و دوم دایرة المعارف پشتو در نصف اخیر سال اشاعه مییابد و سر از سال آینده دایرة المعارف فارسی پشتو متفقاً نشر خواهد شد .

شعبه لفت ، شعبه مزبور اعلام علمی را تدوین نموده و در تثبیت نام آن ها بقارسی و پشتو

مصروفیت دارد و در عین حال برای تهیه رومن فارسی و پشتو داخل اقدامات بوده و مرا حل
مقدمانی آن را تهیه دیده است.

شعبه داخلی : برای جمع آوری مواد و معلومات محلی تاریخی و جغرافیوی و غیره که در تحت
عناوین دائره المعارف می آید در اثر اسناد مکاتیب متعدده به ولایات و اطراف و مرا جمه با
اشخاص باصلاحیت معلومات داخلی تمام علاقه ها و قراء مشهور را تاحدی کرد آ و ر د و به
دوسیه های جدا گانه منقسم و در موقع ضرورت در تدوین مجله های دائره المعارف و تکمیل گزینتر
قاموس اعلام جغرافیائی وطن از آن استفاده بعمل می آرد و بعد به ردیف و تدوین اعلام جغرافیائی
وطن متوجه شده ردیف الف را مردف و از طبع بر آورده و اشاعه نموده ردیف (ب) قاموس
اعلام را هم مرتب و بمطبعه برای طبع فرستاد ردیف پ، ت، ث، ج، ح، خ - قاموس اعلام
جغرافیائی تحت ترتیب و تدوین می آید.

مدیریت عمومی نشرات رادیو :

اوقات نشراتی رادیو کابل در ظرف مدت سال ۱۳۲۶ مجموعاً حاوی ۸۹۰ ساعت و ۱۶
دقیقه بوده و بقرار زیر با آن نشرات نموده است :

دقیقه	ساعت	
۴۰	۱۰	۱ - تلاوت قرآن کریم و تفسیر شریف
۰۰	۱۸	۲ - درس پشتو
۰۰	۱۸۰	۳ - خبر های داخلی و اخبار و اوقات خارجی
۰۰۰	۱۵	۴ - اجمال سیاسی جهان
		۵ - مضامین متنوعه از قبیل اجتماعی ، صحی ، تاریخی تربوی ، حفظ الصحه ، معنوی ، ادبی ، سیورتی
۰۰	۳۰	۶ - موضوعات روز تبصره ها و غیره ...
۲۰	۱۷	۷ - پروگرام خاص برای اطفال
۰۰	۲۴	۸ - پروگرام اردو برای ممالک دوست پاکستان و هندوستان
۰۰	۱۵	۹ - رادیو درام ها
۴۴	۴۶	۱۰ - در قسمت موسیقی : براد کاست صفحات موسیقی شرقی و غربی
۷۲	۵۳۳	۱۱ - ساز و آواز - کلیوا و آلات ملی و آهنگهای مختلف
۱۶	۸۹۰	جمله ۱۶ - ۸۹۰

علاوېاَ برای تامین ذوق عده از اشخاص که بموسیقی شوق داشته و میخواهند ازان و از عالم موسیقی بهره داشته باشند يك کورس آزاد موسیقی برای آواز در (۱۷) میزان بمعلمی استاد غلام حسین خان افتخار و برای ظرف مدت ۲ سال در نظر گرفته شده. وهم در ظرف سال ۱۳۲۶ يك تعداد ریکارد های شرفی وهم ریکارد های خاص برای پروگرام های رادیو درام و درامه از خارج خریداری شده است .

مدیریت عمومی تخنیکي رادیو :

۱- دستگاه موجوده برود کاست که بقوة ۲۰ کیلووات هرشب دونیم ساعت پروگرام دارد بدون سکتته دوام داشته و از نبودن سامان فالتو که ضرورت پیش شده مدیریت عمومی تخنیکي رادیو از زحمت کشتی فنی دران فو بهخشیده علاوه بران يك رقم والف های ریکهطفاير ۱۲۰۰۰ ولت جرمنی مربوط برودو کاست که ختم شده بود به تطبیق کر کترستک آن تاکنون به والف های انگلیسی تبدیل واز اول سال ۱۳۲۶ از آنها کار گرفته می شود همچنان والف های ۱۲۰۰۰ دانه مو د لتور جرمنی خود دستگاه که در شرف سقوط است آنها را از روی تطبیقات فنی درسنه ۱۳۲۶ از انگلستان خریداری شده الی آخر جوزای ۱۳۲۷ بما میرسد وطور عمومی از قبیل چراغ وغیره سامان هائیکه برای دستگاه برودو کاست ضرورت شود بسته مزین وبوسیله یناغلی غلام محمدخان رئیس برق از فابریکه تیلفونکن جرمنی تخمینا ۵۰ فی صد آن اطمینان حاصل شده که درسنه ۱۳۲۷ خریداری و برای برودو کاست خواهد رسید

۲- دستگاه های آینده ولودسیپکر های ولایات وحکومتی ها نیز بخوبی کار داده اند و در اصلاحات که ضرورت شده اقدام لازمه بعمل آورد شده .

۳- در حکومتی اعلی بدخشان درخود شهر فیض آباد يك تربین مولد برق که ذریعه آب گردش میکند با را دیوی آخنه واسیلفا یرواود سیپکر ها وغیره لوا مات آن نقل ذریعه مامورین فنی مدیریت عمومی تخنیکي را دیو نصب وبکار انداخته شود که هرروزه پروگرام های برودو کاست رادیو کابل به شهر فیض آباد به اهالی آنجا شنونده می شود (تربین مذکور قرار ترتیب نقشه و نگرانی یناغلی مدیر عمومی تخنیکي را دیو در مکتب میخانیکي ساخته شده یعنی ساخت افغانستان میباشد)

۴- ترتیب واردات نسبت به سال ۱۳۲۵ در سته ۱۳۲۶

الف- از بابت محصول رادیو فی صد

ب- اعطاء جواز نامه

۵- رادیو های تجارتی که در سال ۱۳۲۶ وارد افغانستان و داخل احصائیه مدیریت عمومی

تختیک رادیو شده مساوی (۱۲۰۰) پایه میباشد.

مدیریت عمومی پښتو ټولنه

مدیریت صحافت

۱- ترتیب مضامین و نشر مجله کابل در اول و ۱۵ هر ماه.

۲- نشر شرح حال بعضی مشاهیر داخلی و خارجی با بعضی فوتوی آنها.

۳- « مقالات علمی و بعضی قصه های ملی.

۴- « « اجتماعی طور نگارش و یا ترجمه از مناسبت خارجی.

۵- انتخاب اشعار اصلاحی و اجتماعی شماری موجوده و قدیمه.

۶- پښتو کړدن مضامین فارسی جهت نشر مجله که از خارج مدیریت صحافت رسیده.

۷- تهیه مضامین سالنامه ۱۳۲۶ (د کابل کالنه) و فوتو های مربوطه آن.

۸- طبع و نشر کتاب خان جهان اودی ترجمه ښاغلی « سیفی »

۹- « « « رومی گیلونه فراهم کړده ښاغلی « خادم »

۱۰- « « « جلد اول سیره النبی (س) ترجمه ښاغلی « کشککی »

۱۱- « « « ادبی فنون تالیف ښاغلی « ښووا »

۱۲- « « « د پښتو اشتقاقونه او تر کپونه تالیف ښاغلی « رشتین »

۱۳- « « « یفتالیان تالیف ښاغلی « صدقی »

۱۴- « « « وین زلمیان بصورت هدیه مجله کابل

۱۵- توزیع مجله کابل در ماه دود فمه بمشتر کین مرکز

۱۶- باخبری و نگرانی یومیه در مطبعه از برای کارهای مربوطه مدیریت صحافت.

شعبه تالیف و ترجمه:

- ۱- اصولنامه پاسپورت و اصولنامه تذکره تابعیت و اصولنامه صنایع و غیره اوراق که از ریاست شورای ملی بفرض ترجمه فرستاده شده و ترجمه و تعدیل گردیده (۲۲۰) ورق .
- ۲- تاریخ آریانا که از مطبوعات قندهار بفرض ترجمه بایتمدیریت رسیده بود. (۲۰) ورق .
- ۳- نمونه جداول و غیره وزارت حریه که پښتو ترجمه شده (۷۶) ورق.
- ۴- ورو دوصدورو فرطاسیه ۴ ورق و یک جلد تعرفه چاپی مونرها که از وزارت اقتصاد رسیده و به پښتو ترجمه شده .
- ۵- جدول دفتر اساس امتیاز آب یقمان برای باغها که از ریاست بله به رسیده و به پښتو ترجمه شده (۱) ورق.
- ۶- دواسخه نمونه های بل فروش مصنوعات و یکورق بیلا نس محبس عمومی به پښتو ترجمه شده .
- ۷- دوقطعه جدول قوماندانی امنیت به پښتو ترجمه شده .
- ۸- یکورق امور بیمایش تعمیرات که از وزارت فوائد عامه رسیده و به پښتو ترجمه شده .
- ۹- یکورق جدول دفتر احصائیه وزارت مالیه به پښتو ترجمه شده .
- ۱۰- ترجمه کتاب تعلیم المتزاین دوجلد دریک و قایه .

امور ولایت کابل

آ - توسعه و تشکیل مدیریت عمومی سابقه مجلس ریاست محاسب -
مدیریت عمومی سابقه مجلس بمقتضای پیشرفت امور صنعتی محاسب مملکت و توحید و تمرکز آن
تحت یک اداره مرکزی از مدیریت عمومی به ریاست صنعتی محاسب توسعه و تشکیل یافته و این
ریاست در نظر دارد که امور صنایع محاسب مملکت را از مرکز اداره واری و محصولات یک
منطقه را اگر در خود همان منطقه استهلاك نشود بمناطق دیگر منتقل و هم مواد نیم پخته بعضی
محاسب را به محاسبی که بهتر مواد پخته ساخته بتواند فرستاده بدسترس کاریگران بگذارد
و ازان بصورت خوبی استفاده کند برای و قایه حقیقی این شعبه همیشه بد و زان بوده
و وقفه دران رخ نهد تصمیم گرفته شده که یک یک فابریکه نجاتی ، پشم ریشی ، رنگریزی از
خارج وارد و مواد مایحتاج و وسایات صنعتی محاسب ازان تهیه شود .

این ریاست جدید تشکیل که عوض مدیریت عمومی سابقه مجلس و مدیریت صنعتی
وزارت داخلیه بوجود آمده مستقیماً بوزارت داخلیه مربوط و از حیث تجربه و عملیات در مجلس
عمومی کابل مرکزیت داشته و متشکل از سه مدیریت ، اجرائیه ، دبلیانس ، کنترول ، تفتیش
و شعبه اوراق میباشد بر ریاست مذکور ع ، ص عبدالغالی خان مدیر عمومی سابقه مجلس
ترقیماً مقرر و منصوب گردیده .

(ب) اجراءات مجلس مشوره ولایت -

در سال جاری ۱۳۲۶ فقرات جزائی و متفرقه اداری که حسب مقررات اصول تحت غور
و مذاقه مجلس مشوره ولایت قرار گرفته و فیصله و تصویب شده قرار ذیل است -

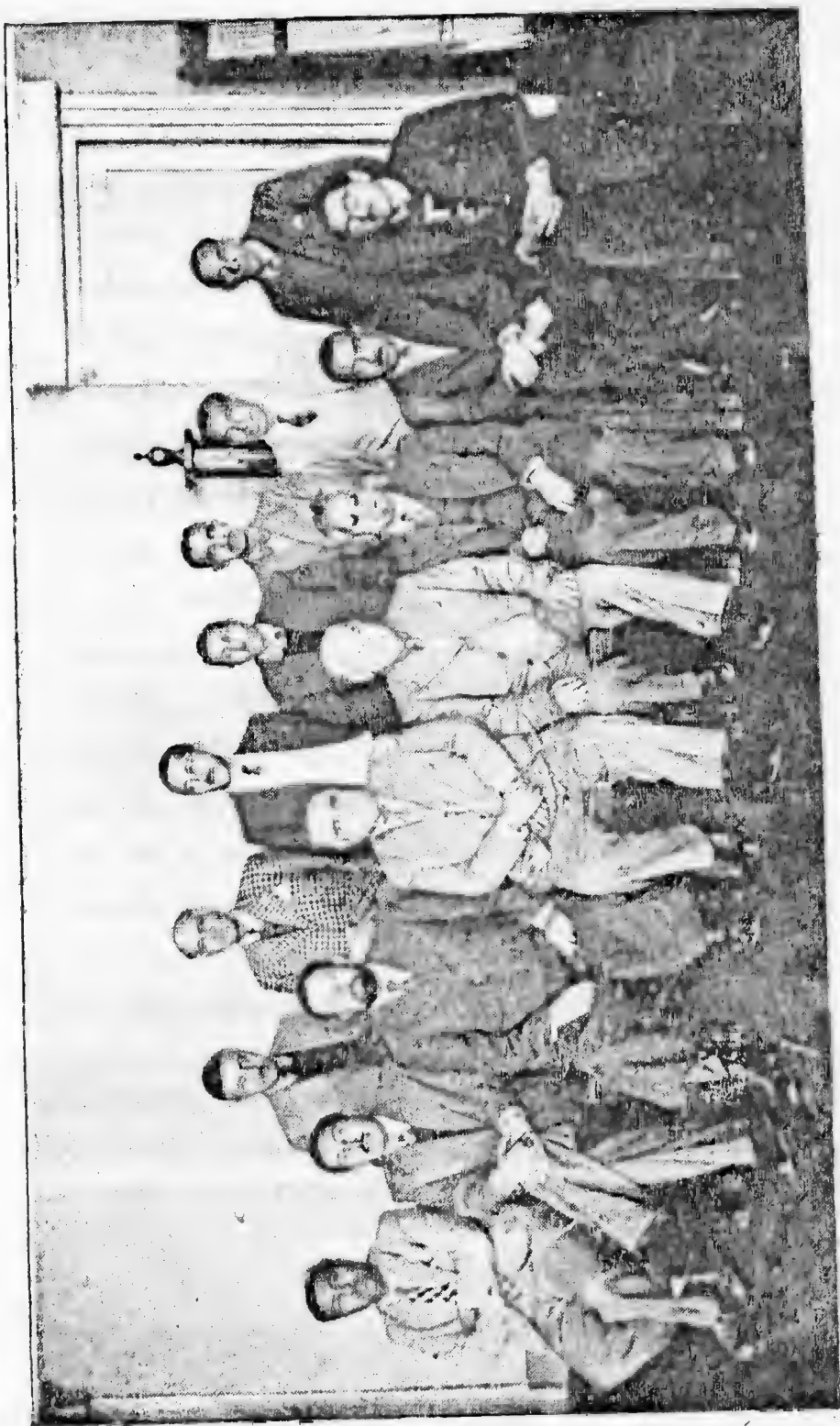
جزائی - ۴۳۰ فقره (۱۴۳ فقره
اداری - ۱۰۰۰)

(ج) زمین هائیکه در حصه حکومتی گران و شمالی و حکومتی ده سبز و چهار دهی در
سال جاری به اثر مساعی ولایت و تشویق که به اهالی داده شده آباد و بت مالیه گردیده
قرار ذیل است -

۱- زمین نوآباد - ۱۶۷۷ جریب

۲- سیاب جدید و نوآباد در حصه اوگرد و غرنی و حکومت ده سبز و بهمان - ۱۴ هجر

۳- قنات جدید آباد در حصه غرنی و حکومتی ده سبز - ۷ دهنه قنات

نظر باجرات عالم: مقدمه مجلس عالی رتبه نامه اینک نکس: انضای معترم مجلس را باس خدمتشان طوریاد کما رطیع نمودیم اعمای ذوات معترم
 موصوف به ترتیب صنف اول دوم در ظاهر این درون مفسر است. ذواتیکه دین روز حضور نداشتند اسمی شان در اینجا اسمای ذوات موجوده ذکر شد ماست

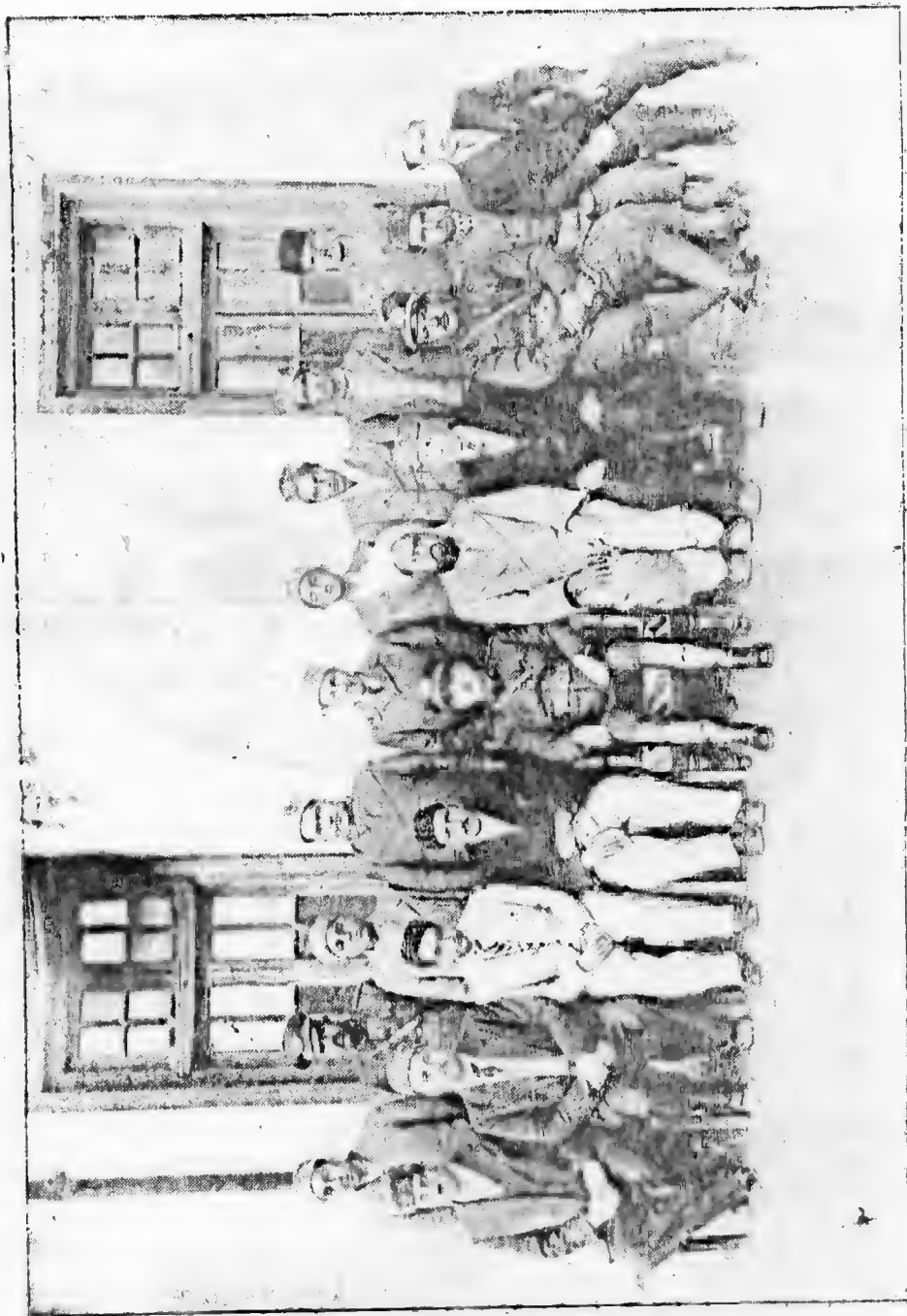
صف اول از راست به چپ .

- ۱- بناغلی سید قاسم خان رشتیا کفیل ریاست مطبوعات عضو و منشی مجلس رفاه عامه .
- ۲- بناغلی محمد آصف خان قوماندان کورتوالی عضو مجلس
- ۳- بناغلی صلاح الدین خان رئیس مطبوعات عضو مجلس
- ۴- بناغلی میر زامحمد خان وزیر دولت رئیس مجلس
- ۵- بناغلی سلطان احمد خان رئیس شورای مالی عضو مجلس
- ۶- بناغلی فضل احمد خان رئیس مجلس عالی اعیان » »
- ۷- بناغلی محمد فاروق خان معین رزارت داخله » »
- ۸- بناغلی احمد الله خان کریمی رئیس تجارتی وزارت اقتصاد مالی عضو مجلس

صف دوم از راست به چپ

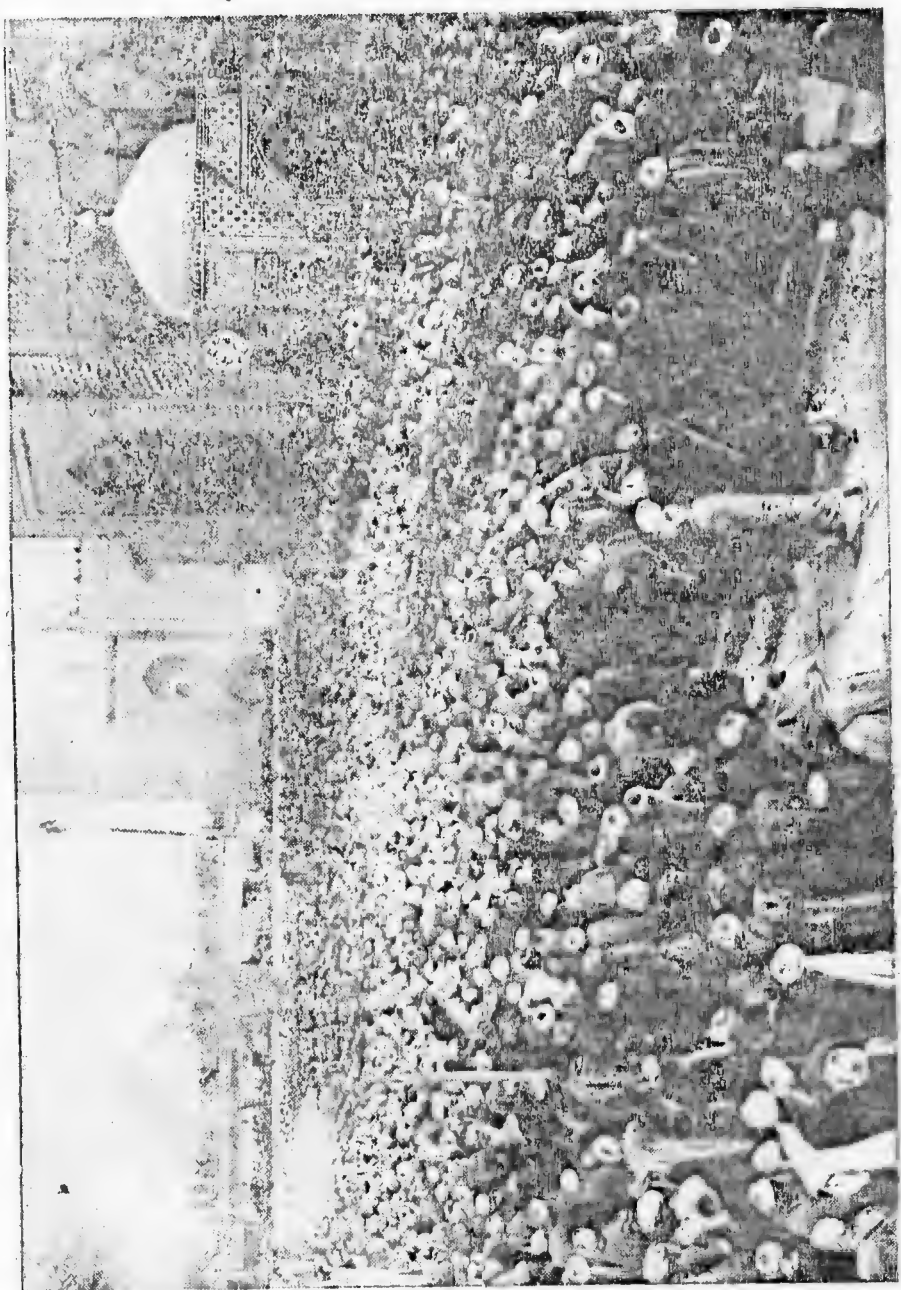
- ۱- بناغلی عزیز الله خان رئیس بلدیہ عضو مجلس
 - ۲- بناغلی عبدالعجید خان وزیر اقتصاد مالی » »
 - ۳- بناغلی غلام محمد خان کفیل وزارت معدن » »
 - ۴- بناغلی میر محمد حیدر خان وزیر مالیه » »
 - ۵- بناغلی علی محمد خان وزیر امور خارجه » »
 - ۶- بناغلی غلام یحیی خان وزیر مخابرات » »
 - ۷- بناغلی سردار اسدالله خان معاون صدارت عظمی وزیر داخله عضو مجلس
- زواتبکه تشریف اندارند: بناغلی غلام فاروق خان وزیر دولت- بناغلی محمد کبیر خان وزیر فواید عامه- بناغلی احمد علی خان وزیر دولت- بناغلی نجیب الله خان کفیل وزارت معارف- بناغلی محمد عتیق خان رئیس مستقل زراعت- بناغلی محمد اسماعیل خان والی کابل- بناغلی عبدالجی خان عزیز معین اول وزارت اقتصاد مالی- بناغلی محمد نعیم خان معین دوم وزارت اقتصاد مالی .

د پوهنيزو مجامد قاسم خان د پوهنيزو د ولايت تنظيمه رئيس او د نو د رو ملاه کي مامو د پوهنيزو عکس

یو نورستانی سیتن د بری سری په زود نورستانی کالو کی

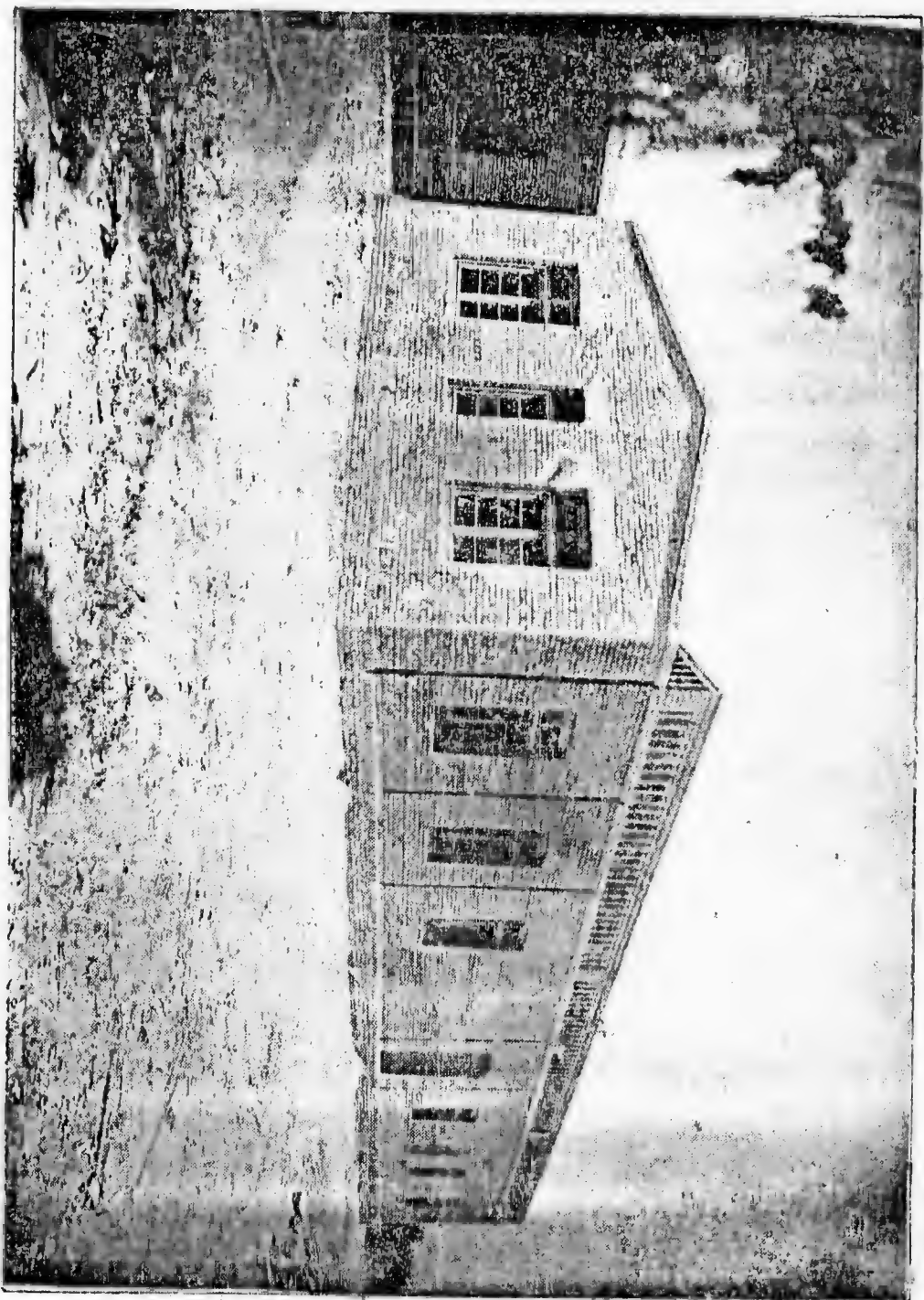
د مزار شریف شاغلي نایب الحکومه دیادشاهی فرمان دولستلو به وخت کینې

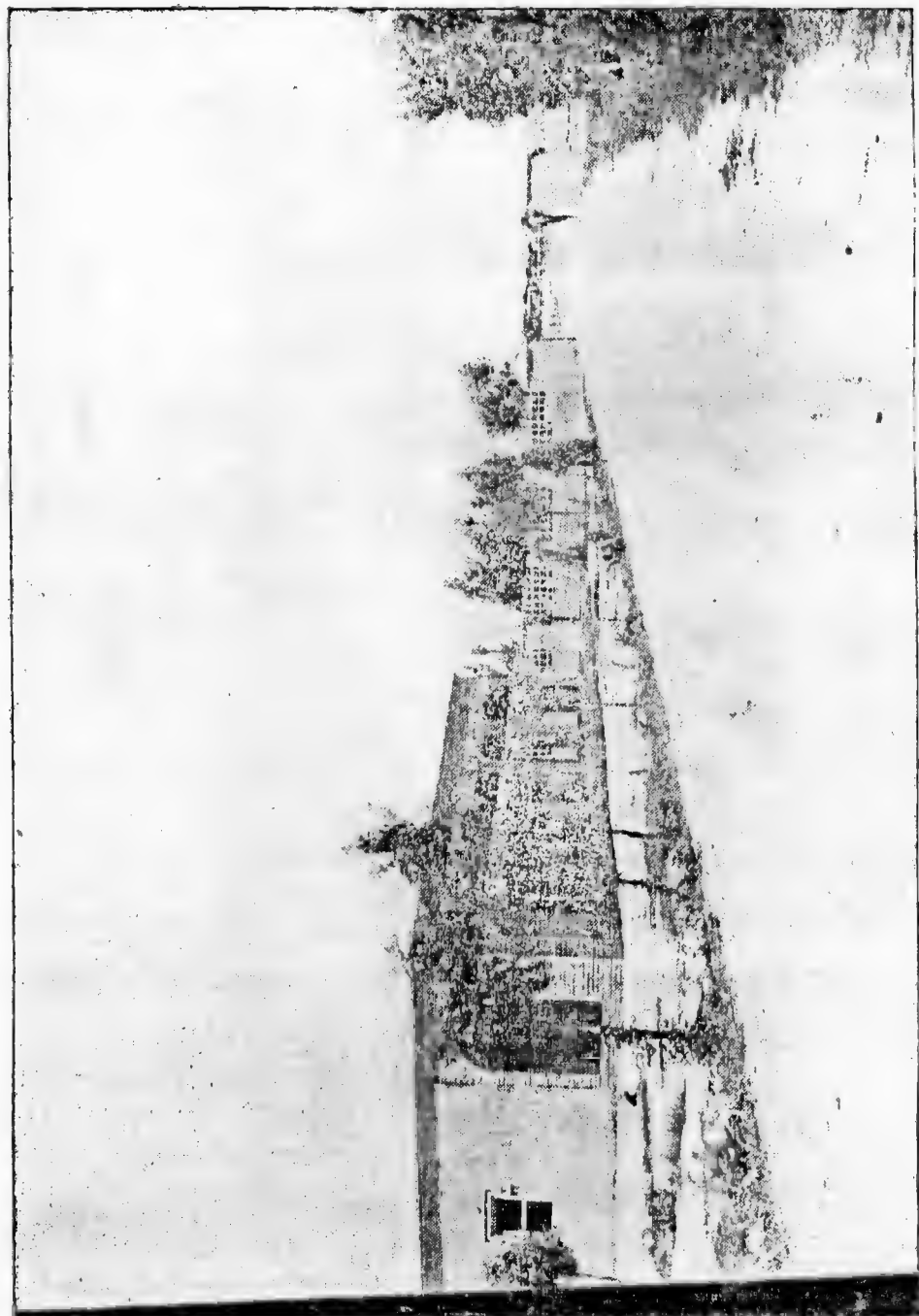
د ۱۳۲۷ کال دجول په لمړۍ ورځ دسلام مبارك پورته کول په مزارشریف کېږي

د مزار شریف د عسکری شفا خانې د عمارت شمال غربي خوا چو د عسکری قو ماندان په شخص پوسونکېل شو بده چه نغینا
 دیوسلو نفرو ناروغو اطافو ته اود شفا خانې نور ضروری اطافو مه لری .

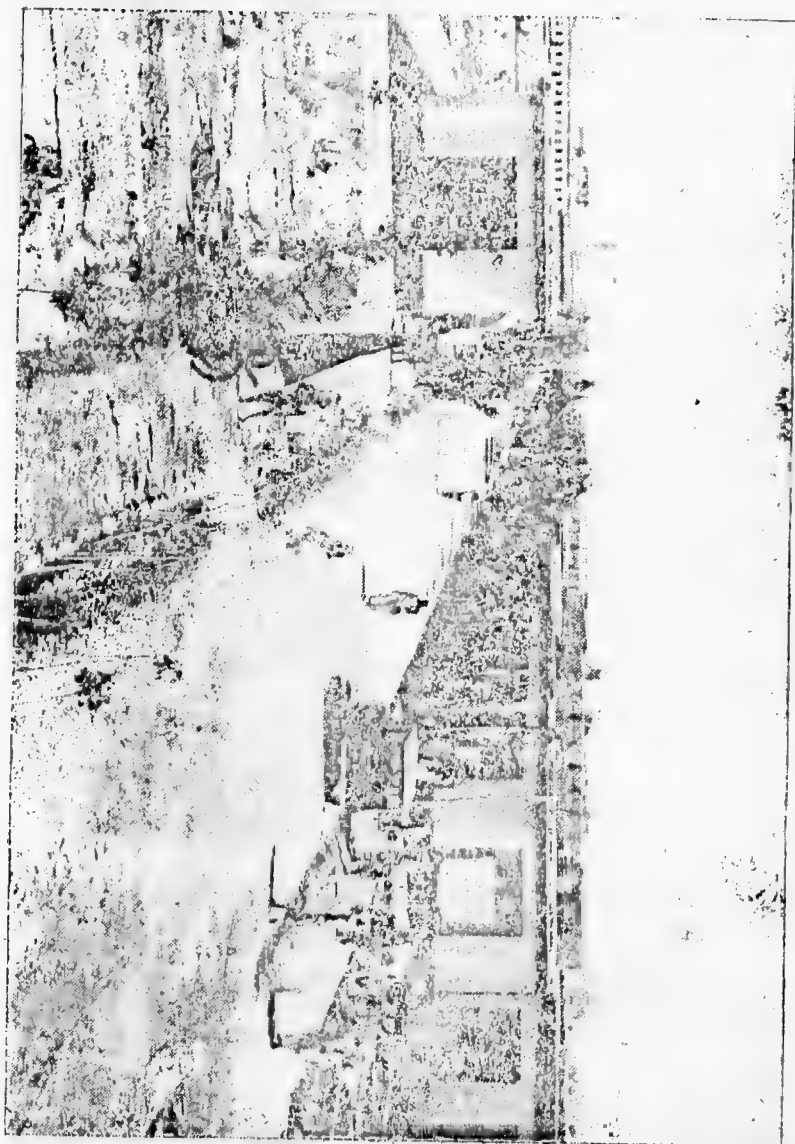

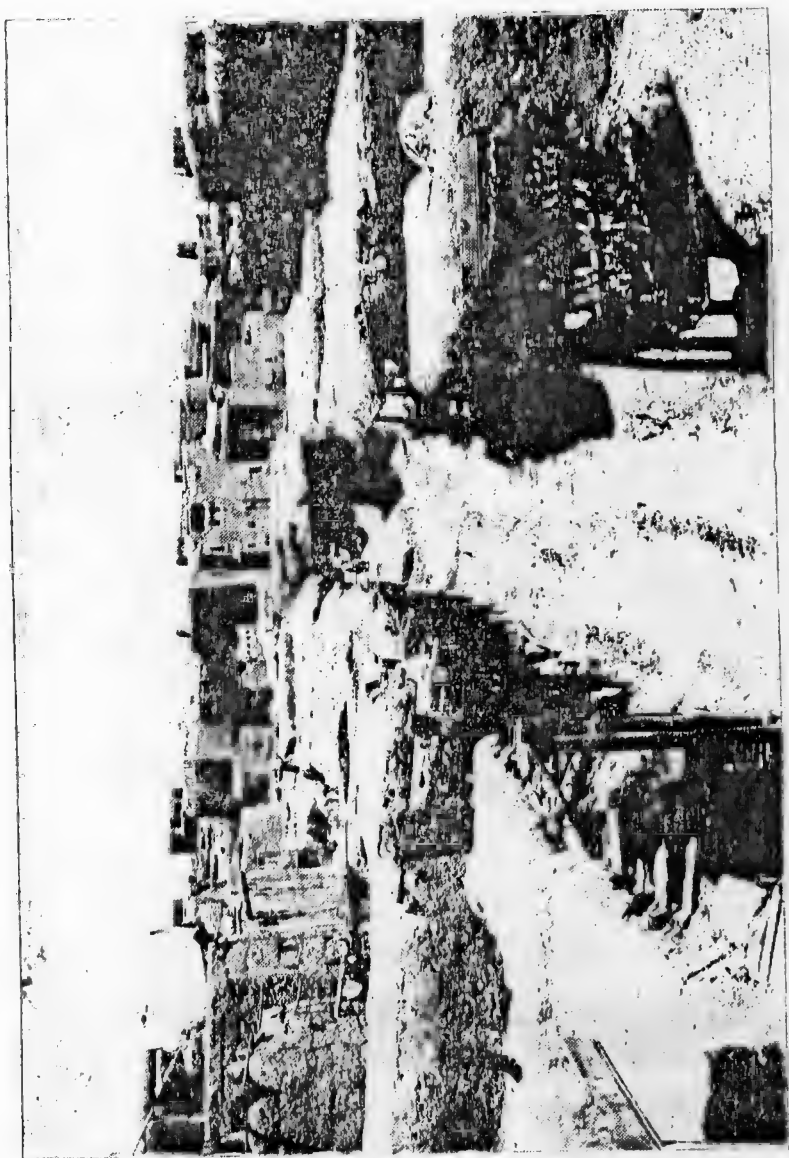
د مزار شریف د نړۍ شفا خانې د مریضانو یوه غونډه.

دمنار شریف د عسکری د نوي د شفا خانې دانتظار او د پیره دار خونه چهد کلا او د شفا خانې د دیوال یوه برخه هم ښیي

د کړو او - نې

دگر دیز بخوانی بازار

د کړدیز حمام چوپه دی کال کښې د بلندي دریاست له خوا ودان شوی اوجانک ورڅخه لاسناده کړی

امور ولایت هرات

ریاست بلدیه :

۱- امور ریاست بلدیه هرات در سال جاری نسبتاً پیشرفت های خوبی در قسمت عمرانی ولایت مذکور نموده که بعضی قسمت های آنرا ذیلاً درج مینمائیم :

۱۱- در کافه تخت صفر طباطبائی و تجویخانه و گراج که در سنوات گذشته کرسی آن کار و طور نیم کاره مانده بود در ابتدای سال جاری از طرف بلدیه کار آن شروع و کار آن اکمال گردیده.

۱۲- در چشمه اوبه باستانهای کوتی های سابقه آن یک کوهی جدید بکار انداخته شده که دارای ده باب خانه میباشد که کار تعمیر آن با تمام لوازم کوتی مذکور بصورت عصری انجام داده شده.

۱۳- کوتی سابقه چشمه اوبه که غواقص داشت تحت ترمیم گرفته شده و ترمیم اصولی آن بصورت خوبی انجام گردیده است.

۱۴- هتل چشت شریف که دارای ده باب خانه و برنده میباشد تکمیل گردیده.

۱۵- تمام مساجد و مزارات مربوطه ریاست بلدیه که لازم ترمیم بود ترمیمات آنها بصورت صحیح بعمل آمده و تکمیل شده است.

۱۶- نوزده در بند عمارت و بیست در بند حویلی و دو باب حمام عصری مردانه و زنانه و پنجاه و هشت در بند کان دوشهر جدید ساخته و تکمیل شده است.

۱۷- ترمیم و رنگ آمیزی و اصلاحات عموم حمام های شهر کهنه و شهر جدید بعمل آمده و بصورت خوبی اصلاح شده است.

۱۸- هشتاد هزار اصله نهال کاشیده و هزار نهال یکدام و یازده هزار و پنجصد نهال ارغوان و هکتار از اقسام بونه های گل در پارک شهر جدید و مسجد جامع شریف و کوتی شدائی و غیره جا های که لازم بود غرس گردیده.

امور ولایت مزار شریف

ریاست بلدیه :

۱- مسجد شریف واقع باغ حضور که شکست کرده بود، دیوار احاطه و حجره های آن دوباره تعمیر شده.

۲- بخته کاری و رنگ اندازی سرک جدید جاده مشرفی روضه مبارک الهی سرک دروازه نادرشاهی که طول آن یک هزار و ده متر میباشد که چهار جویچه های مجرای آب بخته کاری شده.

۳- رنگ اندازی و ترمیمات جدید جاده غربی روضه مبارک الهی زیارت خواجه آبیوش علیه الرحمه معمه یک حصه آن که بخته کاری شده طول سرک مذکور یک هزار و پنجصد متر میباشد.

۴- ترمیمات مساکین خانه مربوط ریاست بلدیه در سال جاری اجرا شده.

امور حکومت اعلای بدخشان

۱- امور نساجی حکومت اعلای بدخشان در سال جاری نسبت بسنوات گذشته توسعه شایانی یافته دستگاههای کار نساجی وبافندگی اهالی تماماً در اثر توجه ومساعی حکومت اهلی بکار انداخته شده، تکه های بافت وطنی از هر رقم بغوب ترین وجه در معرض اهالی گذاشته شده است.

۲- فرار پیشنهاد حکومت اعلای بدخشان ذریعه وزارت جلیله داخله مبلغ دولت افغانستان نقای برای اهالی مرکز بدخشان جهت تقویه امور زراعتی آنها و آبادی زمین دشت فراخ خواسته شده بود ، منظوری آن ازمقامات رفیع واصل شده وبه نفری مستحقین آن توزیع و تقسیم می شود که این خود بیک معاونت بزرگی است از طرف حکومت متبوعه برای ترقی وتوسیع شئون زراعتی وآبادی مملکت ومملت .

قوماندانی امنیه :

۱- کار خانه صنعتی محبس قوماندانی امنیه حکومت اعلای بدخشان نیز نسبت بگذشته وسعت داده شده مرنوع تکه های وطنی در دستگاههای کار مذکور بافته شده واحتیاجات اهالی را تا بیک اندازه مرفوع ساخته است .

۲- کار افتتاح مرسه بوت دوزی در شق صنعتی محبس که در سال جاری جریان پیدا کرده ودر ساختن بوتهای خوب برای عسکری واهالی خدمتی خوبی به پیشبرد صنایع نموده است.

امور عمرانی :

در اثر عدم وسائل تعمیراتی و اشغاس فنی در شق تعمیراتی اfdامی بعمل نیامده . ولی امید است که در اثر پیشنهاد های حکومت اعلی وتوجه وزارت فوائد عامه در سال آینده اقدامات اساسی کرده شود . واز جمله کارهاییکه درین سال اجرا شده قرار ذیل است :

۱- تعمیر استانه آخذة نشر الصوت واطلاق توربین برق برای اخذ مذکور که در سال جاری تحت تعمیر گرفته شده ، بسر رسیده وماشین های آن نصب شده است .

۲- بعضی کارهای تعمیراتی از قبیل اطافهای موقتی کدام واطافهای رهائش حکومت اهلا وغیره نیز تحت اجرا آمده است .

تصویبات و مقررات سال ۱۳۲۶ هیئت شورای ملی

- (۱) اصولنامه بلند یه.
- (۲) اصولنامه ترافیک.
- (۳) اصولنامه جزای عسکری.
- (۴) اصولنامه معاکمات عسکری.
- (۵) ضمیمه اصولنامه مسافرت و اقامت اتباع خارجه در افغانستان در خصوص حصول ویزه اقامت.
- (۶) ضمیمه اصولنامه مسافرت و اقامت اتباع خارجه در افغانستان ، الغای حکم اصل (۱۹) .
- (۷) ضمیمه اصولنامه پاسپورت در موضوع ویزه دخول و خروج پاسپورت اتباع افغانی و غیره مواد
- (۸) ضمیمه اصولنامه پاسپورت تعدیل احکام ضمیمه نمره اول آن.
- (۹) ضمیمه اصولنامه تذکره تا بعیت در موضوع تادیبه تذکره برای کسانی که از يك محل بدیگر محل نقل مکان مینمایند .
- (۱۰) ضمیمه اصولنامه تشویقیه صنایع الغای حکم ضمیمه تاریخی ۲۴ عقرب ۱۳۲۲ اصولنامه مذکور.
- (۱۱) ضمیمه اصولنامه توقیف خانه ها و حبس خانه ها در اسکمال حبس مجبوسین بمراجعه معینه آن.
- (۱۲) تبدیل اصل (۱) و الغای اصل ۱۳ . اصول میعاد استماع مرافعه و تمیز.
- (۱۳) ضمیمه اصولنامه نوت های مروجه در افغانستان راجع بشرائط قبولی نوت های فرسوده و نمره بدل.
- (۱۴) تهیه و ترتیب مهر برای پاسپورت اتباع افغانی که بخارج میروند .
- (۱۵) تصویب در تشکیل جدید علاقه داری ار مه جدران مر بوط حکومت زرم ت ولایت جنوبی .
- (۱۶) تصویب در الغای حکومت در جه ۴ دو ایکل ولایت مشرفی و مربوطیت اهالی مذکور بحکومت دره پیچ مشرفی.
- (۱۷) تصویب راجع به انفکاک فریه هزار چشمه و یو دینه از حکومتی یکا و لنکک ولایت کابل و ارتباط آن بحکومتی دره صوف ولایت مزار شریف.
- (۱۸) تصویب موازنه بودجه عمومی مملکتی سال ۱۳۲۶ .
- (۱۹) موازنه بودجه فروش بانکی سال ۱۳۲۶ .
- (۲۰) د در الحاق افغانستان به کنوانسیون بین المللی دائره بر اعلاهی امتیازات و مصونیت های سیاسی کامله اعضای اسامبله به یو نایتد نیشنز و ما مورین اداری آن.
- (۲۱) تصویب در شمولیت افغانستان بمو سسه صحنی جهان .
- (۲۲) تصویب راجع به تعدیل قوانین اساسی کار و کنوانسیون نمره (۸۰)
- (۲۳) تصویب راجع بمقررات کنوانسیون پوستی عمومی بین المللی و نظامنامه مر بوط به بارسلات پوستی و غیره که بتاریخ ۵ جولائی ۱۹۴۷ در پاریس تصویب شده است .

- 181
—
69

- ۱۳ : ضمیمه اصولنامه مکلفیت عسکری راجع به تفاوت و اصلاح سن هو ض.
۱۴ : د د نوتهای مروجہ افغانستان .
۱۵ : راجع به مقررات کینوانسیون پوستی عمومی بین المللی ونظام نامه مربوط به
بار سلات پوستی وغیره.

تشکیلات دوائر مربوطه ریاست اعیان

- ۱ : دائره تحریرات واجرائیه دمامورین و اوراق .
الف : ص میرزا محمدحسین مامور تحریرات وادراق.
ب : د د امام الدینخان سر کاتب احرائیه ومامور بن
۲ : دائره محاسبه.
ص : میرزا محمدیونس خان مامور کنترول .
بقرار فوق لست هذا بضم مکتوب نمبر ۲۴۳۷ ریاست مستقله مطبوعات ارسال شد .

مجلس رفاه عامه

طوریکه به همه معلوم است مجلس رفاه عامه در ماه میزان سال گذشته نظریه پیشنهاد وزارت اقتصاد ملی که بملاحظه اوضاع غیر عادی اقتصادی مملکت ، تشکیل يك مجلس بزرگ مخصوص ربا با صلاحیت وسیع جهت تامین وسائل آسایش عامه و اتخاذ ترتیبات لازم بمقابل بحران اقتصادی وتوزیع صحیح ارزاق و آذوقه وسائر مایحتاج اساسی اهالی ، ومبارزه بمقابل محترکین واستفاده بیان لازم میدانست از طرف حکومت متبوعه ما بشمول تمام اعضای حکایتیه و يك عده اشخاص صحیح و خیر دیگر تاسیس گردیده وتصویبات آن در تمام زمینه های مربوطه معادل تصاویب مجلس عالی وزرا شناخته شد .

در قدم اول تنظیم مسئله غله ، شکر ، بطرول و رخت که اشیای مایه الا حنیاج درجه اول عامه ومقادیر آن هم نظریه علل مختلفه کم تربود ، به مجلس رفاه عامه تفویض گردید ازین حیث اجراءات دوائر وموسسات ذیل مستقیماً تحت مجلس موصوف قرار گرفت . دیبوی تعاونی مربوط وزارت اقتصاد ملی وتام شملات آن ، دائره ارزاق که مربوط وزارت داخله بود وبمدا بریاست مستقی زراعت تعلق گرفت ، شرکت قند و بطرول شرکت حمل ونقل .

راجع به رخت :

نسبت به رخت همان است که بهمکاری وزارت اقتصاد ملی دیبوی تعاونی طبق هدایات مجلس رفاه عامه از جمله رخت خریداری خود دوره اول توزیع رخت بصورت کویونی در شش ماه سال ۱۳۲۵ و اوائل سال ۲۶ در تمام مملکت بموفقیت اجرا شد که از این اجراءات در حدود (شانزده) ملیون مترتادورترین نقاط مملکت توسط هیئت های ثابت وسیمار ونرخ تمام شده به اهالی توزیع گردید و در نتیجه بازار سیاه رخت افلا فیصد پنجاه از بین رفت و ضمناً برای از بین بردن فطمی آن اجناس منسوجاتی که مقدار آن بیشتر بود در دکان آزاد هم بشرخ نازل از بازار سیاه در معرض فروش گذاشته شده و این قسمت ها متدرجاً تنزیل داده شد و چون این ترتیب تاثیر خوبی در پائین آوردن نرخ بازار سیاه وارد کرد در سال ۱۳۲۶ اصول توزیع کویون رخت تنها بکابل منحصر مانده و بجای آن دکان های آزاد در تمام نقاط مملکت دائر گردید بطوریکه در تابستان و خزان ۱۳۲۶ بازار سیاه رخت در اثر وفور عرضه و ارزانی نرخ منسوجات دیبو تقریباً بکلی از بین رفته و از طرف دیگر خریداری های بزرگ دیبو از ممالک مختلفه واقدامات وسیع وزارت اقتصاد يك ذخیره کفای را در مملکت تشکیل داد که امید است در آینده از ناحیه رخت دیگر کدام مشکلاتی رخ ندهد .

مسئله ارزاق:

راجع به غله که در سال گذشته از اثر خشک سالی حاصلات مملکت کسر فاحش نموده بود همان است که وزارت اقتصاد ملی در سرموقع پیشین وضعیت بوده بمنظوری حکومت متبوعه اجازه خریداری مقدار ۲۵ هزار تن غله را از امریکا حاصل و بیکمک وزارت امور خارجه در اثر نیت نیک حکومت ممالک متحده امریکا جواز صدور را از ممالک متحده بدست آورده بودند. بر علاوه در خود مملکت نیز ریاست ارزاق حسب معمول يك مقدار غله از نقا طبیکه حاصلات آن بالنسبه خوبتر بود طور خوش برضا خریداری کرده بود ، زمانیکه مجلس رفاه عامه تشکیل یافت چون وضعیت مندوی کابل و قندهار و مشرقی و فطن و میمنه و هرات خراب بود اولتر از غله وطن برای اصلاح مندوی کابل و قندهار کار گرفته و همچنین غله امریکائی شروع به ورود نمود يك مقدار آنرا به قندهار و بیکمک مقدار را به مشرقی امر تادیه نمود که با غله ارزاقی در قندهار تا اخیر سال مذکور مقدار (۱۰۰۰) خروار و بازار مشرقی (۱۰۰۰) خروار و بازار میمنه (۲۰۰) خروار و بازار قطن (۱۶۰۰) خروار و بازار هرات (۵۰۰) خروار و بازار گردیز (۱۵۰) خروار معاونت بعمل آمد و در کابل اصول کوپون جاری گردید و تا اخیر اسد ۱۳۲۶ بموفقیت دوام داشت همچنین در اوائل بهار امسال قلت غله در علاقه غزنی و کتواز و سمت شمالی کابل رونما گردیده مقدار (۳۵۰) خروار به غزنی و کتواز و مقدار پنجاه خروار غله بسمت شمالی قسم کمک ارسال و بنرخ تمام شد بدسترس اهالی گذاشته شد از طرف دیگر در موقع کشت بهاری چون زارعین بعضی ولایات از عدم تخم دچار مشکلات بودند مجلس رفاه عامه تصویب نمود که از غله ارزاقی موجوده گدام های ولایات يك مقدار برای زارعین قسم تقاوی تادیه و در وقت فصل آئنده جنسا مسترد شود چنانچه به انرا این تصویب در حدود پنجاه خروار گندم در فراه و پنجاه خروار در مزار شریف و (۳۰۰) خروار در میمنه به زارعین تقاوی داده شد کذا برای عملة فابریکه های صنعتی در پل خمری و بغلان و جبل السراج و کابل يك مقدار غله بنرخ تمام شد بکارگران مذکور ذریعه مؤسسات مربوطه توزیع گردید که مجموع آن بالغ بر دو هزار خروار میشود در عین زمان چون وزارت مالیه برای اعاشه عساکر مرکز سبب اینککه حاصلات در ولایات تنقیص نموده و غله خریداری وزارت مالیه رایك قسمت زارعین به وقت آن رسانیده نتوانستند و حکومت مهربان امر معطلی تحصیل غله مذکور را صادر کردند و هم بیکمک غله وزارت مالیه در ولایات مانده و وسائل نقلیه قلت داشت مجلس رفاه عامه مقدار پنج هزار خروار گندم امریکائی را بطور فرضه بدسترس وزارت مالیه گذاشت تا در اعاشه عسکری سکته رخ نهد ازین جمله بیکمک زاروشش صد و چند خروار آنرا وزارت مالیه در ولایاتیکه مجلس رفاه عامه در آنجاها به غله احتیاج داشت طور تبادل و قبول و مابقی را طور فرضه الی آخر مبران امسال

از غله که بر کز حمل شده از تاریخ دهم عقرب برای مامورین و مستخدمین دولتی که باغایله های شان جمعاً در حدود چهل هزار نفر میباشد وبا در نظر گرفتن منسوبین عسکری ومعارف که غله کی دارند روی همرفته قسمت مهم نفوس شهر کابل و يك قسمت از نفوس شش گروهی واطراف را تشكیل میدهد كویون آرد مطابق سال گذشته داده شده است . چون وضعیت مندوی كابل هنوز خوب بوده و روزانه بین هفت صد الی ۵۰۰- هزار بار آرد و گندم در آن وارد می شود ونرخ هم از سبب اجرای كویون آرد مامورین از جایی که در ماه میزان رسیده بود بلند نرفته و از طرف دیگر تمام غله که باید به کابل وارد شود بر کز نرسیده است بنا برآن به اجرای كویون عمومی اهالی هنوز ضرورت حس نمی گردد همچنین در تمام ولایات مملکت از فضل خداوندی (ج) غله فراوان ونرخ آن نسبتاً ارزان است مثلاً در هرات گندم فی سیر کابل ۶ الی ۷ افغانی - در فراه ۸ الی ۹ افغانی در قندهار ۱۰ - ۱۲ افغانی در بدخشان ۵-۶ افغانی در قطن و مزار و میمنه از ۱۰-۱۴ افغانی در اطراف ولایت کابل ۱۳ - ۱۴ افغانی ازین رو با داشتن ذخایر کافی که فرار فوق ذکر شد کدام پریشانی که اقدامات جداگانه را ایجاب کند الحمدلله موجود نیست وگشت سال آینده نیز علی العموم اطمینان بخش معلوم میشود و برای اواخرستان و اوایل بهار سال آینده بهر نقطه که قلات محسوس گردد میتوان از کدام های نزدیک ترین به آنجا امداد فرستاد . چنانچه اخیراً که نرخ غله در میمنه اندکی بلند رفته اجازه مصرف بیک مقدار غله ارزاقی بحکومت اعلا میمنه برای فرود آوردن نرخ داده شده است و هم در مرار و فراه هرات يك يك مقدار غله از زافی برای اهالی طور تقاری داده شده است که در سراسر فصل مسترد کنند که اینهم بازار عین امداد خوبی بشمار میرود .

در حصه بطرول و حمل و نقل :

چون از یکطرف واردات بطرول از خارج نظر به مشکلات داخلی هند محدود و از طرف دیگر نظر به زیاد شدن تعداد موثر و احتیاج مردم حمل و نقل غله و مال التجاره در داخل مملکت مصرف مواد سوخت روز افزون بوده مجلس رفاه عامه مسئله بطرول و حمل و نقل را لازم و ملزوم یکدیگر دانسته کلیات امور آن را تحت کنترل دائمی قرار داده اجراءات مقتضیه بعمل آورده است که میتوان گفت موضوع بطرول و حمل و نقل مهمترین ومشکلاتترین قسمت فعالیت مجلس رفاه عامه را تشكیل میداد چنانچه از اثر همین جدیت واقدامات و پیش بینی ها بود که حتی در سخت ترین اوقات که توريد بطرول به سبب جنگ های داخلی هند بعضاً بقدر دوهفته وسه هفته بیکدلی معطل می شد نه تنها در امور حمل و نقل ضروری مملکت معطلی واقع نشد . بلکه ذخائر اساسی هم دست نخورده و تا امروز این وضعیت کنترل

ومرافقت کلیات امور حمل و نقل در تحت نظر مستقیم مجلس رفاه عامه به همکاری وزارت اقتصاد ملی ادامه دارد و به اقداماتی که برای افزایش مقدار تیل و موتورها و لوازم آن از طرف وزارت اقتصاد و وزارت امور خارجه بعمل آمده ، امید است بحران بطرول حمل و نقل تا اخیر سال جاری بکلی رفع شود ، چنانچه از حالا تسهیلات زیاد در امور حمل و نقل و توزیع بطرول بعمل آمده و هم نرخ بطرول قرار تجویز حکومت متبوعه اخیراً به (۸) افغانی و ۷۵ پول فی گیلان تنزیل و این نرخ برای تمام مملکت بیکسان قبول گردید که این خود در اصلاح و توازن بازارها و رفاه عامه خدمت بسزائی خواهد کرد .

در حصه شکر :

چون مقدار شکر نسبت به مصارف عادی مملکت در آوان جنگ با وجود به کار افتادن فابریکه قندسازی بغلان کمتر بود قبل از روی کار آمدن مجلس رفاه عامه شرکت ارزاق و شرکت قند در خصوص توزیع شکر ترتیبائی گرفته و کوپون شکر را در شهر کابل جاری کرده بودند مجلس رفاه عامه از بدو تشکیل خود توزیع شکر را بدیوی تعاونی سپرده و در کوپون های وارده تجدید نظر نمود و اصلاحات چندی در آن وارد کرد و سپس دامنه کوپون شکر در سایر شهرهای مملکت و اخیراً در برخی حکومتات محلی نیز عملی گردید . اما نسبت به توزیع عمومی آن در ممالک هنوز کدام راه حل قناعت بخش بدست نیامده و مجلس رفاه عامه درین قسمت مشغول سنجش راه های بهتر می باشد تا با اساس آن بوره در تمام نقاط دور و نزدیک مملکت از روی تقسیمات صحیح بدست جمیع افراد برسد اما رویهم رفته با خریداری های جدید وزارت اقتصاد ملی از خارج امید است مسئله قلت بوره هم در سال آینده بکلی از بین برود و احتیاج به قیود مزید باقی نماند فعلاً که واردات شکر از خارج محدود است تجویز شده که عوض یک قسمت سهمیه بوره که تنقیص می گردد قند خشتی به نرخ نازل به اهالی داده شود .

در حصه تیل خاک :

بهترین اقدامات مجلس رفاه عامه درین قسمت عبارت از سپردن سهمیه جدید تیل خاک است به شرکت بطرول و موظف ساختن این مؤسسه به توزیع آن به نرخ نازل در تمام نقاط مملکت در حالیکه سهمیه عادی در دست تجار تیل خاک گذاشته شده و از اثر این رقابت نرخ تیل خاک در ظرف شش ماه (از اوایل سال ۲۵ تا اواسط آن) در بعضی نقاط صد فیصد و در برخی ۲۵ تا ۵۰ فیصد تنزل کرد . و اکنون با خریداری تیل خاک از روسیه امید است وضع تیل خاک بهبود مزیدی حاصل کنند .

در قسمت صابون :

مجلس رفاه عامه درین قسمت اجراءات دیو را تأیید نموده و از طرف دیسکر وزارت اقتصاد ملی مشغول اقدامات است ، تا مقدار بیشتر صابون از خارج وارد کنند زیرا با تقلیل رفیات کشت پنبه در ولایات شمالی که زمین های آن موقتاً برای غله تخصیص یافت حاصلات فابریکه صابون سازی فیندوز تنزیل یافته و ازین حیث در حال حاضر در قسمت صابون قلت محسوس می باشد .

در موضوع چای :

این موضوع فقط در خزان سنه جاری تحت توجه قرار گرفت زیرا قبیل از آن وضع بازار چای در تمام د ورة جنگیت بعد ازان خوب بود و ضرورت به مداخله نداشت . اما بعد از تقسیم هند به پاکستان و هندوستان که روابط تجارتی بین این دو دومینیون قطع گردید قلت چای در بعضی بازار های مملکت رونما شده و نرخ ها بلند رفت . مجلس رفاه عامه در اثر پیشنهاد وزارت اقتصاد ملی فیصله کرد که بصورت مستقیم یک مقدار چای از سیلون و آسام خریداری شود و برای چاره فوری از کدام های داخلی مملکت هر قدر در یک نقطه اضافه تر از مصارف باقی بماند به نقاط دیگر در آن قلت حکم فرما است ارسال شود . چنانچه روی این نظریه یک مقدار چای از کدام های مرات بکابل نقل و قسماً برای کابل تخصیص و قسماً به مزار و میننه و سائر ولایات شمالی ارسال شده است تا بصورت صحیح بین اهالی تقسیم شود . امید است باتورید چای از مقامات فوق الذکر بهران چای تا اوائل سال نو بکلی رفع گردد .

راجع به برق :

اگرچه این موضوع به وظائف اولی مجلس رفاه عامه تعلق نداشت اما حسب صوابدید حکومت عجلاناً این موضوع نیز به مجلس مذکور سپرده شده است زیرا که نظر به توسعه روز افزون آبادی های شهر کابل و قلت آب در رودخانه های که فابریکه های برق را حرکت میدهند و هم از اثر فرسوده شدن ماشین های تولید برق جبل السراج بحرانی ازین ناحیه نیز به مشاهده میرسد ، مجلس رفاه عامه وقتاً فوقتاً اجراءات مؤسسه برق را تحت مطالعه قرار داده تصویبات مقتضی را به منظور رفاه عامه بعمل می آورد لیکن کدام چاره اساسی هنوز درین زمینه بنظر نمیرسد و تورید فابریکه های جدید تولید برق دست کم ۳ - ۴ سال را در بر خواهد گرفت . درین قسمت باید اهالی خود شان با صرفه جوئی نهائی در مصارف برق با مؤسسه برق تا موقعیکه دستگاه های جدید بسکار می افتند صمیمانه همکاری نمایند .

اجراآت متفرقه :

مجلس رفاه عامه علاوه از وظایف اساسی فوق وفتاً فوقتاً در زمینه های مربوطه به آسایش عمومی مطابق صلاحیتی که از مقامات عالی به آن داده شده است پاره اقدامات متفرقه را نیز اجراء نموده است ، از قبیل توزیع روغن ، ذغال و جای برای مامورین دولتی و امثال آن که البته هدف آن در عین اینکه دستگیری از طبقه مامورین که برخلاف دیگر طبقات عوائد شان محدود است میباشد ، بطور غیر مستقیم بهبود اوضاع عمومی بازارها نیز بوده و بالتبعیجه از تعداد تقاضا کنندگان بازار کاسته است .

موضوع جزای محسکراین و متخلفین :

مجلس رفاه عامه برای تعیین جزای محسکراین و متخلفین از مقررات ، کمیسیون باصلاحیتی تشکیل داده و در ظرف یکسال بسا فقرات احتسکار و تخلف از مقررات را که در اثر تفتیشات شعبات دیو و دیسگر دوائر کشف گردیده به آن ارجاع و جزاء معقول برای متخلفین مذکور تعیین و تطبیق کرده است که میتوان گفت فعالیت این کمیسیون نیز در رفع احتسکار و بازار سیاه و تقلبات رول مهمی بازی کرده است .

در قسمت کنترول نرخ ها :

مجلس رفاه عامه در وقتی تاسیس یافت که اوضاع بازارها از وضعیت نورمال خارج بوده ازین رو در قدم اول بجز اینکه بذریعہ دیو و شرکت ارزاق مایحتاج درجه اول اهالی را راساً به مقدار کافی تهیه و بصورت صحیح به همه افراد توزیع نموده و بازار را آزاد بگذارد که خود بخود در اثر رقابت دیو و شرکت ارزاق نرخ های خود را تنزیل بدهد دیسگر وسیله درست نبود زیرا از يك طرف توريد اموال خارجی از اثر جنسك جهان خیلی محدود و آنهم بذرائع مختلف و غیر مستقیم صورت می گرفت و از طرف دیسگر پیدا وارد اخلی در نتیجه خشك سالی و کمی وسائل تغایه قلت داشت . بسا بران چنین در نظر گرفته شده بود که بوسیله آزادی نرخ ها از یکطرف توريد مال از خارج توسعه پیدا کند و از طرف دیسگر عرضه پیداوار داخلی در بازار ها زیاد شود .

چنانچه این ترتیب از نیمه سال ۱۳۲۵ در قسمت اجناس واغذیه مرعی الاجرا گردیده و مسئله کنترول نرخ ها عملاً معطل قرار داده شد و نتایج خوبی هم ازان بدست آمد که از جمله در نرخ منسوجات خارجی از قبیل مال پرچون که تجار از خارج وارد کردند در بازار های مملکت باندازه پنجاه فیصد (طور اوسط) تنزیل بهم رسید همچنین نرخ پیداوار داخلی نیز فی الجمله تنزیل یافته و مسئله قلت و فحطی ازین رفت اما بامقابل اجرت ها و نرخ بعض اجناس که واردات آن کمتر بود خیلی رویه بلند می گذاشت ، مجلس

رفاه عامه در ماه میزان در صدر برآمد تا نسبت به قائم کردن مجدد نرخها مطالعاتی بنمایند. برای این مقصد کمیسیون مرکب از اشخاص با بصیرت بمشوره متخصصین اقتصادی تعیین گردیده در اطراف امکانات کنترل نرخ در وقت حاضر و نتایجی که از آن به نفع اهالی گرفته شده می تواند و اینکه ساحت آن تا کدام اندازه وسعت داده شود مطالعاتی بعمل آرند این کمیسیون فعلاً مشغول مطالعات بوده و عنقریب نتایج مطالعات خود را به مجلس رفاه عامه تقدیم خواهند کرد. در آن وقت مجلس اگر قائم کردن کنترل نرخها و اجرت ها را بطور عمومی و یا قسمی در برخی اشیاء مورد احتیاج درجه اول عامه مفید بداند البته در آن باره رأی خواهند داد والا این موضوع هنوز برای چندی ملتوی خواهد ماند. ازین راپور مجمل دو نکته که اساس اجراءات مجلس رفاه عامه را تشکیل میدهد واضح می گردد اولی اینکه مجلس موصوف برای اصلاح بازار مایحتاج عامه در مملکت دو وسیله را کشف و هر دو را حتی المقدور طرف تطبیق قرار داده است :

یکی تزئید مقدار :

تا حدیکه باحوال نهائی اهالی مقابل به بتواند که درین قسمت وزارت اقتصاد ملی اقدامات موثری نموده و شمه ازان در فوق ذکر رفت و از اثر آن اوضاع بحرانی رخت ، نیل خاک ، بطورول تا اندازه زیاد ازین رفته و در باب جای ، قند ، صابون و غیره این اقدامات هنوز جاری بوده و نتیجه آن در ظرف سه تا شش ماه دیگر آشکار خواهد گردید .

دیگر تنظیم عرضه :

که تا بدست آمدن مطلب فوق یعنی تزئید متناسبه مقدار اجناس ضروریه مسئله تنظیم عرضه قسمت کلی اقدامات مجلس رفاه عامه را تشکیل و میتوان گفت که درین راه نیز همکاری دوائر و مؤسسات مملکتی تا اندازه زیاد موفق شده است چنانچه احرای کوبون عمومی رخت در تمام مملکت و کوبون آرد در شهر کابل و اطراف آن و کوبون شکر و صابون و غیره در تمام شهرها و بعضی از دهات یک امر فوق العاده بی سابقه بوده و تا نیرات بزرگی در رفع بازار سیاه نموده است .

دوم اینکه :

هدف اقدامات مجلس رفاه عامه تمام مملکت بوده و اقدامات مذکور به کدام شهر و یا ولا بت تخصیص نداشته است چنانچه از تشریحات متن راپور این مسئله بخوبی هویداست البته مجلس رفاه عامه در هر نقطه که وضعیت را بحرانی دیده بدون امتیاز مرکز و اطراف

یا دور ونزدیک به آن قسمت توجه نموده و مشکلات مذکور را تا حد امکان رفع کرده است که درین قسمت توزیع غله در نقاط دوردست که در آن قلت ظهور کرده و حتی دادن تقاوی به زارعین و درین تازه کسی توریید جای از هرات وارسال آن نیز به مزار و مینه و بدستان و همچنین تخصیص یک مقدار غله ارزاقی خریداری مینماید - برای مامورین و مستخدمین مرکزی حکومت اعلاى مینه که در آنجا نرخ غله در روزهای زمستان دفترا بلند رفته بود و ارسال دو هزار خروار غله برای نقاط خشکسالی رسیده مشرفی و دادن تقاوی هشت صد خروار غله در فراه و چهار صد خروار در مزار به زمین داران محتاج بهترین دلیل این مدعا میباشد .

تشکیلات مجلس رفاه عامه :

رئیس : بیاغلی میرزامحمد خان وزیر دولت ، منشی : بیاغلی سیدقاسم خان رشتیا کفیل ریاست مستقل مطبوعات .

اعضاء :

تمام وزراء و رؤسای مستقل .

علاوه بران رئیس شورای ملی ، رئیس مجلس اعیان سر منشی حضو ر شاهانه ، والی کابل ، معین وزارت داخله معین اول و دوم وزارت اقتصاد ملی رئیس بلده کابل ، رئیس تجارتی وزارت اقتصاد ، قوماندان امنیه کابل .

کمیسیون های دائمی مربوطه مجلس رفاه عامه :

الف : کمیسیون منتخبه برای واریسی به فقرات تخلف از مقررات موضوعه مجلس رفاه عامه و مشکلات درباره مسائل ملی که از مجلس ارجاع میشود .

رئیس : بیاغلی محمد فاروق خان معین وزارت داخله ، منشی : بیاغلی عبدالشکور خان مدیر

تفتیش دیووی تعاونی ، اعضاء : بیاغلی عبدالغفور خان رئیس مالیات بر عایدات ، بیاغلی محمد مرید خان مشاور اداری وزارت معارف ، بیاغلی احمد الله خان سکریتمی رئیس تجارتی

وزارت اقتصاد ، بیاغلی محمد نبی خان رئیس تفتیش وزارت اقتصاد ، بیاغلی مباحثین خان رئیس اداری وزارت اقتصاد ، بیاغلی عبد الله خان کفیل ریاست بلده ، بیاغلی محمد آصف خان

قوماندان امنیه ، بیاغلی رشتیا کفیل ریاست مطبوعات ، بیاغلی عبدالرزاق خان مدیر مامورین وزارت امور خارجه ، بیاغلی موسی کاظم خان رئیس تفتیش دیووی تعاونی .

ب : کمیسیون انضباط بطرول : که نظر به واردات بطرول طبق تصاویر و مقررات اساسی

مجلس رفاه عامه مصارف بطرول و مسائل حمل و نقل را نظارت میکنند مرکب از ذوات ذیل ، بیاغلی

محمد نعیم خان معین دوم وزارت اقتصاد ملی ، بیاغلی محمد فاروق خان معین وزارت داخله ، بیاغلی

سیدقاسم خان رشتیا کفیل ریاست مستقل مطبوعات و بیاغلی عبد الله خان کفیل ریاست کس عمرائی .

دښخو دخیره ټولنی تشکیل (انجمن خیره نسوان)

دنظار هیئت :

- ښاغلی سلطان احمد خان دملي شورا رئیس
- » علی محمد خان دخارجی دچارو وزیر
- » عبدالمجید خان دملي اقتصاد وزیر
- » عبدالله خان دمضايراتو
- » نجیب الله خان دمعارفو دوزارت کفیل
- » سید فاسم خان « رشتیا » دمطبوعاتو دمستقل ریاست کفیل

دښخو مشورتی مجلس :

- د ښاغلی سردار احمد علیخان ددولت وزیر
- » » میر محمد حیدر خان دمالیې »
- » » سردار اسدالله خان د صدارت معاون
- » » نجیب الله خان دمعارفو دوزارت کفیل
- » » جلال الدینخان طرزی دسجی دوزارت لمړی معین
- » » ډاکټر عبدالقیوم خان داطفالو دحمایې رئیس
- » » غلام غوث خان دمالیې دوزارت لمړی معین
- » » عزیز الرحمن خان دمستوراتو دښوونځیو آمر
- » » عبدالغفور خان « برشنا »
- » » ډاکټر ابوبکر خان
- » » سردار محمد علیخان
- » » خلیل الله خان خور میرمن زینب
- » » » » » » مستوره
- » » » » » » حمیرا
- » » ډاکټر محمد رسول خان « تره کی »
- » » دفونسکر یوعومی مدیر

رئیس هیئت:

- سرپرسته
- افغانی رئیس
- » هلیا حضرت معظمه ملیکه
- » محترمه میرمن فمردوالا حضرت سپه سالارغازی لور

اداری ریاست :

د ریاست و کبله : محترمه میرمن رفیه
اداری معاونه : » » الیزابت نعیم

د فرمایشاتو مدیریت :

مدیره : محترمه میرمن شفیه

د تحریراتو مدیریت :

مدیره : محترمه میرمن حلیمه

د کورسو مدیریت :

مدیره : محترمه میرمن ملیحه

د کود کستانو مدیریت :

مدیره : محترمه میرمن عاقله

د تجارتی مدیریت :

مدیره : محترمه میرمن رابعه

د لاسی چارو د کورسو مدیریت :

مدیره : محترمه میرمن صدیقه

د ماشینې کندانو مدیریت :

مدیره : محترمه میرمن حمیده

د کتابخانې ماموریت :

ماموره : محترمه میرمن خدیجه

د عمومي باغ ماموریت :

ماموره : محترمه میرمن عاقله مور

ریاست مرستون

ریاست مرستون در ظرف سال جاری به تاسی مرامنامه معدفی که عبارت از مجادله با فقر و بینوائی و معاونت به توده ناتوان و بینوا بهمه و آنرا تعقیب می نماید، توانست در حدود توان و استعداد خویش دسته بزرگی از بینوایان و معلولین شهر و اطراف و ولایات دور و نزدیک را در آغوش حمایت خویش جاداده و آنها را اعاشه نماید مشمولین این موسسه عموماً از دورسته متشکّل میباشند یکی آنها آنیکه فشار حیاتی و محبطی آنرا فقیر و بینوا ساخته و قادر به تامین و سایل زندگی خود نمیباشند و باین موسسه مراجعه کرده و پس از طی مراتب لازمه در اطراف استحقاق و بینوائی شان پذیرفته و قبول می شوند. دوم کدّاگر هائیکه کدائی را پیشه یرمنفعتی برای خود یافته و از راه فروش کرامت و آبروی خود و جامعه زندگی میکنند و برضائیت و خوشی حاضر نمیشوند به همچو موسسات خیریه مراجعه و داخل گردند این دسته مردم عموماً ذریعه فوّه یولیس و مامورین موظف خود موسسه گرفتار و جلب شده و یا ضمانت از آنها گرفته میشود که کدائی نیکند و یا اینکه شامل موسسه ساخته میشوند و در اثر تعقیبات یولیس و مامورین موظف این موسسه است که امروز بجهت میتوان گفت شهر کابل نسبت به تمام مملکت از وجود کدّا و فقیر عاری بوده و آنچه باقی بوده و تک تک هم دیده میشوند به تدریج جمع آوری خواهند شد بینوایان و مستحقین که درین موسسه پذیرفته میشوند بهیئت عضو عاقل و تبلی بسر نبرده بلکه هر فرد اعم از زن و مرد و طفل و طفل فرخور حال و استعداد و توانائی شان بکار واداشته شده درین موسسه باستانهای معلولین و معیوبین که عجالتاً هیچکاری از آنها ساخته نمیباشد دیگر هیچ فرد بیکاری موجود نمیباشد جز اجراءات مهمه این موسسه در سال جاری تاسیس شعبات صنعتی از قبیل شعبه های خیاطی مردانه و زنانه شعبه نجاری بوت دوزی و گل کاری است که در ماه های اخیر سال صورت گرفته و درین شعبات مقدماً سامان طرف احتیاج خود موسسه تهیه و پس از آن برای فروش بیرون سامان ساخته و تهیه می شود اطفال خورده که سن شان بین ۶ و ۷ ساله میباشند در کود گستان داخل موسسه تحت تربیه گرفته شده و بالا تر از آنها قسماً در سنوف داخلی موسسه تحت تعلیم و قسماً در مکاتب شهر به تعلیم واداشته شداند.

یکی دیگر از تحولانی که درین موسسه در ظرف ماهای اخیر سال وارد شده است تبدیل نام آن از دارالساکین که منافی کرامت و عزت النفس مشمولین و مربوطین آن بود به «مرستون» است که معنی ریاست معاونت اجتماعیه را افاده می نماید و پس ازین طبعاً این موسسه از چو کات کوچک بیشتر که (دارالساکین) بوده بعضی اعاشه دسته از مستحقین و بینوایان بود خارج گردیده و بهیئت یک موسسه فعال و معاونت اجتماعیه فعالیت خود را دوام خواهد داد

و عجلتاً پروژه وسیعی که باین مرام مطابقت داشته باشد روی دست است که در ظرف سال آینده و سنوات آتی بساحت عمل گذاشته خواهد شد .

برای تعمیر مرکز ریاست مرستون فعلاً مقدار پنجاه جریب زمین در افشار که قبلاً متعلق بقوماندانی امنیه بود خریداری گردیده و در نظر است ذریعه فرار داد بایک شرکت تعمیراتی در اینجا تعمیر آبنده مرستون شده و از فله حشمت خان که بصورت موقت در آن جای دارد آنجا منتقل ساخته شود .

بر علاوه یک هزار جریب زمین از زمین های نوآباد ریزه کوهستان حکومت باین موسسه تبرع کرده است که آنهم تحت استفاده فرار خواهد گرفت و در بعضی ولایات بزرگ نیز جهت تاسیس شعبات مرستون اراضی خریداری و در آنجاها تعمیرات لازمه برای مرستون خواهد شد . مرستون موجوده را عجلتاً در دوره تشکیلات و اجراآت مقدماً تی خود بهمه وخلص اجراآت آن همین است که باختصار فوقاً عرض شد کنون تشکیلات مامورین آنرا ذیلاً بعرض میرسانیم :

۱ - رئیس ریاست : شیاغلی عبدالرشید خان لطیفی کفیل ریاست .

۲ - معاون : شیاغلی عبدالغفور خان عرفانی

۳ - مدیر اجرائی و مامورین : ص میر حلیم الدین خان

۴ - « کنترل » : محمد سرور خان

۵ - « مدیر داخلی » : آمنه خانم

و هر مدیریت آن دارای شقوق جداگانه بوده مدیریت اجرائی و مامورین مکلف به تهیه مواد ارزاقی و ملبوسات ، ظروف ، تمظیفات ، محروقات ، ادویه صحتی ، سامان حمل و نقل ، سیورت ، امور مخابراتی ، تنویر و غیره و غیره خدمت مساکین و وظیفه دار بوده و بدست آور دن اشخاص لایق و نصب مامورین مجاز و مطابق مواد قانونی در اخذ سوانح و امور خصوصیات که باین امور تعلق دارد وظیفه دار است .

مدیریت کنترل بقطع حساب و تصفیه امور مربوطه وظیفه دار بوده در مدیریت داخلی بامور صحتی آن معاونین داکتر و شقوق نجاری ، بوت دوزی کالاشویی ، تعلیم ، امور دینی ، کودکان ، خیاطی مردانه و زنانه موجود بوده و بهر شق آن معلوم و معامله ها و در تحت اثر آن ها مساکین بیکار انداخته شده اند .

اعطای نشان

در سال ۱۳۲۶ ذواتیکه از حضور ذات اشرف همایونی در اثر خدمات خود نائل به اعطای نشان گردیده اند قرار ذیل است :

۱- حسب اعتبار نامه نمبر $\frac{۴۲۷}{۱۶۹۱}$ مورخه ۲۰ جوزا نشان خدمت طلائی برای بناغلی حاجی

عبدالله خان به اثر خدمت در قسمت صنایع .

۲- حسب اعتبار نامه نمبر $\frac{۴۶۴}{۱۷۵۴}$ مورخه ۲۴ جوزا نشان دوم معارف برای ع ، عبدالحق خان

بیقاب باثر بیست و هشتمین سال خدمات او در شعبات معارف .

۳- حسب اعتبار نامه نمبر $\frac{۵۱۴}{۱۸۹۰}$ مورخه ۳۱ جوزا نشان سوم معارف برای ص ، محمد نور خان

مدیر کورسهای وزارت حربیه باثر تدریس افتخاری لسان پشتو .

۴- حسب اعتبار نامه نمبر $\frac{۵۰۹}{۱۸۳۰}$ مورخه ۳۱ جوزا نشان خدمت طلائی برای محمد عمر خن

پسر دوران خان .

۵- حسب اعتبار نامه نمبر $\frac{۵۰۸}{۱۸۶۹}$ مورخه ۲۱ جوزا نشان خدمت طلائی برای محمد اعظم خان

پسر دوران خان .

۶- حسب اعتبار نامه نمبر $\frac{۵۸۵}{۲۱۷۶}$ مورخه ۱۵ سرطان نشان سردار اعلی برای ع ، ج ایوان

باکولین سابق سفیر کبیر دولت شوروی متعین کابل نظر بمراتب اهلیت و حسن

اداره مناسبات .

۷- حسب اعتبار نامه نمبر $\frac{۱۴۶۸}{۳۵۴۶}$ مورخه ۳۰ اسد نشان سردار اعلی برای ع ، ج فیض محمد خان

سفیر کبیر اعلی حضرت در آقره بنا برابراز خدمت در وظایف محوله شان .

۸- حسب اعتبار نامه نمبر $\frac{۱۴۶۹}{۳۵۴۷}$ مورخه ۳۰ اسد نشان سردار اعلی برای ع ، ج سلطان احمد خان

رئیس شورای ملی بنا برابراز خدمت در وظایف محوله شان .

- ۹-۱: حسب اعتبارنامه نمبر $\frac{۱۴۷۰}{۳۵۴۸}$ مورخه ۳۰ اسد نشان سردار عالی برای ع.ج عبدالعسین خان وزیر مختار اعلی حضرت در واشنگتن بنا بر ابراز خدمت در وظایف محوله شان .
- ۱۰-۱: حسب اعتبارنامه نمبر $\frac{۱۴۶۳}{۳۵۰۸}$ مورخه ۳۰ اسد نشان سردار عالی برای ع.ش عبدالاحد خان رئیس تنظیمه مشرقی بنابر ابراز خدمت در وظایف محوله شان .
- ۱۱-۱: حسب اعتبارنامه نمبر $\frac{۱۴۶۴}{۳۵۰۹}$ مورخه ۳۰ اسد نشان سردار عالی برای ع.ش فیض محمد خان یاور اول حضور همایونی بنابر ابراز خدمت در وظایف محوله شان .
- ۱۲-۱: حسب اعتبارنامه نمبر $\frac{۱۴۶۵}{۳۵۱۰}$ مورخه ۳۰ اسد نشان سردار عالی برای ع.ش غلام رسول خان رئیس اردو بنابر ابراز خدمت در وظایف محوله شان .
- ۱۳-۱: حسب اعتبارنامه نمبر $\frac{۱۵۶۶}{۳۷۴۲}$ مورخه ۱۳ سنبله نشان درجه سوم معارف — برای س. عبدالقنی خان بایر تدریس افتخاری کورس پیتوی دائرة المعارف .
- ۱۴-۱: حسب اعتبارنامه نمبر $\frac{۱۶۱۸}{۳۸۸۹}$ مورخه ۲۱ سنبله نشان درجه سوم معارف — برای س. سلطان محمد خان بایر تدریس افتخاری پیتوی کورس منصبداران .
- ۱۵-۱: حسب اعتبارنامه نمبر $\frac{۲۵۲۱}{۵۴۶۵}$ مورخه ۲۵ عقرب نشان درجه دوم معارف برای عزتمند داکتر توسک رئیس فاکولته طبی بنابر ابراز خدمت در وظایف محوله اش
- ۱۶-۱: حسب اعتبارنامه نمبر $\frac{۲۶۷۴}{۶۰۴۸}$ مورخه ۲ جدی نشان سردار عالی برای ع.ج ارماندهانریو سابق وزیر مختار فرانسه مقیم کابل نظر بمراتب اهلیت و حسن اداره مناسبات .
- ۱۷-۱: حسب اعتبارنامه نمبر $\frac{۲۷۹۶}{۶۴۶۰}$ مورخه ۲۳ جدی نشان استور دوم برای بای راشد اوزجری معلم اوازم نظر بمساعی او در وظایف محوله اش .
- ۱۸-۱: حسب اعتبارنامه نمبر مورخه نشان سوم معارف برای ش. شیر محمد خان کسند کمتر پیلوت بایر تدریس افتخاری لسان ملی پیتو .

کتاب

«افغانستان بیک نظر»

تألیف

میر غلام محمد غبار

کابل

سال ۱۳۲۶ شمسی

بسمه تعالی و تقدس

فصل اول

آریانا

نام قدیم افغانستان ، قبلاً باید دانست نام قدیم افغانستان «آریانا» بود، وازین اسم سه قرن قبل از میلاد «اراتسفن» و در قرن چهار و پنج میلادی «مؤسس خورنی» و درین اواخر «یلو» و «پارتولد» و امثال ایشان ذکر کرده اند ، همچنان در دوره اسلام اسم «خراسان» جای نام آریانای قدیم را گرفته و تا قرن نوزده در مورد افغانستان امروزه اطلاق میشد ، و نویسندگان دوره اسلام از قبیل ابوالفدا ، ابن خردادبه ، بیهقی و گردیزی و خواند امیر و دها نفر دیگر ازین اسم متذکر گردیده اند ، بالاخره نام «افغانستان» در قرن نوزدهم وسعت یافته در جای اسم خراسان مستعمل و متداول گردیده و امروزه نام ملی و رسمی این کشور است (۱)

آریائی ها ، طوایف آریائی (بمعنی عام) ویا هند اورویائی چنانچه میدانیم از جمله نژاد سفید بشر بوده و قسمت بزرگ اقوام سفید پوست را تشکیل مینماید ، اما آریائی ها (بمعنی خاص) یکمده مردمانی هستند که بین بحیره خزر و گنگا مسکن داشته و عبارتند از ملل افغان و فارس و حصه از مردم شمال مغرب هند ، و رویهمرفته تمام اینها منسوب بشعبه بزرگ هند و اورویائی میباشد .

آریانام وائیکو : بایستی دانست کتله آریائی هند و اورویائی ویا هند و جرمن از قدیمترین ازمته در سرزمینی موسوم به «آریانام وائیکو» و یا «آریانا ویجه» مسکن داشتند

(۱) برای معلومات مزید رجوع به آثار ذیل شود :

الف ، رساله آریانا تالیف نویسنده فاضل احمد علی کهزاد طبع کابل سال ۱۳۲۱ شمسی .

ب ، رساله خراسان تالیف اینجانب طبع کابل سال ۱۳۲۶ شمسی .

ج ، مقاله نام افغانستان نوشته اینجانب مندرج در مجله آریانا طبع کابل شماره

۶ سرطان ۱۳۲۶ .

آریانم وائیکو عبارت از سر زمینی است که بین حوزهٔ علیای دریای «سیحون» و رود خانه «جیحون» قرار دارد، کلمهٔ «آریا» مفهوم نجیب، آقا، شجاع و امثال آن داشته و آریانا وجه معنی جای و ره‌باشگاه آریائی‌ها را میدهد.

آریائی‌ها در آریانا، آریائی‌ها بعد از آنکه از آریانم وائیکو بسبب سردی هوا

و غیره هجرت نمودند آهسته آهسته از راه سغد و مرو به باختر «بلخ یا بخدی» وارد شدند و چنان تخمین میشود که از هشت تا دو هزار سال قبل المیلاد در باختر بود و باش داشتند آریائی‌ها در آنوقت حیات بسیار ساده و طبیعی بشکل خانواده‌گی داشته، و بتدریج از حالت چوپانی بحالت نیمه مالداري و نیمه زراعتی انتقال کرده اند، ادارهٔ خانواده‌ها هم در دست پدرهای فامیل بود، بعد از آنکه قلمه‌های مستحکم، قریه‌ها و شهرها بمیان آمد، رؤسای قلمه و قریه پیدا شدند، تا آنکه در شهر بخدی دارای بیرقهای بلند اولین پادشاه آریائی افغانستان زمام حکمداری قوم را در دست گرفت.

بخدی شهر بیرقهای بلند، بخدی اولین شهر بزرگ و مشهور تاریخی افغانستان است که از هزارها سال پیشتر مرکز پادشاهان آریائی آریانا بشمار رفته است، کتاب اویستا که مهمترین یادگار تاریخی این مملکت است شهر بخدی را بشکل يك «شهر بزرگ و زیبا» و «دارای بیرقهای بلند» وصف میکنند، بخدی مرکز باختر و اولین شهر تاریخی آریانا است که در آن نظام شاهی نخستین کشور بمیان آمده است.

خط سیر آریائیها در داخل آریانا، معلوم است در مدت سه هزار سالی که آریائی‌ها

در شمال هندوکش در ولایت باختر زندگی میکردند، در حیات اجتماعی خود آنقدر مترقی گردیده بودند که شهرها یراز نفوس شده، مالداري زیاد، و چراگاهها غیر کافی شمرده میشد، لهذا آریائی‌های باختر شروع بمهاجرتها نمودند.

در حدود دوهزار سال قبل المیلاد وقتی که خانواده‌ها و عشیره‌های آریائی باختر دسته دسته بصفحات جنوب هندوکش سرازیر شده و به آهستگی از نقطهٔ بنقطه دیگر حرکت میکردند اساس نظام اجتماعی شان باز همان خانواده و عشیره بود، همچنین از ده نشینی شروع و بشهر نشینی رسیدند از چند خانواده یا کولا (Kulas) يك عشیره یا گوترا و گوستی (Gosthi-Gotra) تشکیل میگرفتند و چند گوترا هم يك قبیلهٔ بزرگ یا يك اجتماع را بنام گرامه [Grama] بوجود می‌آورد، ویس یا ویسه [Visah-Vis] بالاتر از گرامه و برساکنین چندین قریه اطلاق میشد. در هر حال دسته‌های آریائی باختر از هند و کش عبور و صفحات جنوب این کوه مشهور را با تمام وادیهای شرق مملکت اشغال کردند و همچنان از باختر بطرف غرب حرکت کرده

ولایات غربی و جنوبی کشور را مسکون ساختند . این دسته های مهاجر وفتیکه از هند و کش عبور نمودند وارد حوزه کاپیسا یا کوهدا من شده و از اینجا برا های کابل ، نجر او ، تنکا و سروبی ، لغمان ، حوزه کتر ، تا حوزه رود خانه سوات پراکنده گردیده اند هم چنین دسته دیگر از کوهدا من و کابل با ستقامت جنوب بدا مان سفید کوه (سپین غر) و دره های کرم و گومل و غیره منتشر شدند . دسته دیگر نیز بجانب حوزه ار غندا ب شتا فتند .

از باختر دسته جات دیگر آریائی ها که با ستقامت غرب حرکت کرده بودند در میمنه واند خوی و وادی هریرود منقسم شده و قسماً بطارف وادیهای هیرمند و ار غنداب پایان گردیدند . تمام این مهاجر تهای داخلی کشور افغانستان بین سالهای ۱۹۰۰ و ۱۴۰۰ ق م تعیین کرده شده است آریائی های افغانستان کلمه آریا و جمع آن آریانا را برای همیشه در مورد رود خانه ها ، شهرها و قبایل خود حفظ کرده و نام مملکت را نیز « آریانا » یعنی (مسکن نجباء) گذاشتند ، حدود ار بعه این آریانا نیز بقصر ار ذیل بود ، - شرقاً رود بارسند ، غرباً خطی که ولایات کرمان و ابار تبارا داخل افغانستان گذاشته و فارس و مدیا را ازان جدا میکرد ، شمالاً رود خانه جیحون بلکه سیحون ، جنوباً هم او قیانوس هند .

مهاجرت آریائی ها به هند و ما دو فارس : وفتیکه دسته جات آریائی درجه شرق مملکت آریانا در کنار رود خانه سند رسیدند مدتی در آنجا توقف کرده ، و آن رود خانه را (سند هو) نام نهادند ، تا آنکه بالاخره رود را عبور و در ماورا رودخانه سند یعنی در مملکت شرقی و همسایه آریانا قدم گذاشتند .

مشهور ترین این دسته جات قبیله بزرگ (بهارته) بود که بعد [مها بها راته] یعنی بهاراته های بزرگ موسوم شدند . اینها اراضی بین رود خانه سند و کنگارا [بهاراته ورته] یعنی چراگاه بهاراته نام نهادند . و این اولین نام مشخص و ملی هند است . آریائی ها در هند همبیشه با ساکنین قدیم و بو می کشور هند برابر شدند ، آنها را بنام [داسو] یاد نمودند ، و ایشان را بنظر نفرت و بیگانهگی دیده بچنگهای سختی مقابله کردند تا بالاخره آنها را بطرف جنوب را ندند ، طبقه بندی مردم نیز بدسته جات چهارگانه درهند نتیجه همین منافرت بود که تفصیل آنرا در تاریخ هند باید خواند .

چنانچه آریانا بعد از دو هزار سال قبل المیلاد از بغدی بطرف جنوب هند و کش سرازیر شده و بالاخره در مملکت هند منتشر گردیدند . هم چنان دسته جات دیگر آریائی ها بجهت غرب باختر شروع به مهاجرت نموده ، را های مجرای رود خانه هریرود ، هیرمند و فراه رود را تعقیب و بالاخره در صفحات غرب یعنی ماورا دشت لوط داخل شدند ، مهمترین

این قبایل مهاجر [امادها و یارسوها] یعنی مادی‌ها و فارسی‌ها بودند که با عشایر و حیوانات متعلقه خود را از گهواره آریائی یعنی افغانستان بجهتجوی علف چرو چراگاه‌ها باستقامت غرب حرکت کرده بودند، در آنوقت آثور یهای سامی نژاد - مثل مها جین بین النهرین که سه هزار سال قبل المیلا در اراضی جنوب بحیره خزر پیداشده و مد نیت [پروتو عیلامی] را بمیان آورده - در خاکهای فارس آمدم و جای گرفته بودند، هم چنین سیاه بوستانی در سواحل خلیج فارس زیست داشتند که چندان اصلیت آنها معلوم نیست.

در هر حال مادیها بیشتر از فارسی‌ها بحرکت آمده و سواحل بحیره خزر و داسان جنوبی آن را که نسبتاً قابل زرع بود مسکن خود قرار دادند، اما فارسی‌ها که پسان تر کوچیده و از مادیها در عدد و قوت کمتر بودند اول به علاقه کرمان جای گرفتند و بعد ازان چون علاقه های شمال را مادیها و غرب را سامی‌ها در دست داشتند لاچار در اراضی جنوبی و سواحل بحر که خشک و لم یزرع بود قهراً فرود آمدند.

مادیها که زود تر و نزديكتر با آثور یهای سامی تماس پیدا کردند وزیرسلطه و نفوذ آنها واقع بودند بیشتر تحت تاثیر چندین قرنه عرق و خون نژاد سامی قرار گرفتند. فارسی‌ها نیز در امتداد سواحل او قیانوس مسکن وزیر تسلط سامی‌ها و متعاقباً مادیها رفتند، و لهذا هر دو دسته کم و بیشی در عناصر بیگانه به تحلیل رسیدند. حتی مادیها اینقدر رنگت سامی گرفته بودند که مؤرخین بین آنها و آثوری‌ها فرق نکرده‌اند. در هر حال چنانچه دیدیم آریائی‌های مهاجر افغانستان بعد از آنکه در هندو فارس رفتند تحت تأثیر محیط‌های نو و اختلاط عرق‌های بیگانه قرار گرفته و هر يك بتدریج چه از حیث خون و نژاد، و چه از پهلوی عرف و عادات و آداب‌ها و چه از نظر خواس و زبان و غیره تغیر کرده، و به هدف‌های مخصوصی روان شدند، بدرجه که مثلاً تمام مظاهرات زندگی ماد و فارس از قبیل، معماری، شیوه رسم الخط و تحریر، اصول اداره، طرز حکومت و دربار، طرز لباس، اصول ماندن ریش و موی سر و غیره هوبه هونقش قدم سامی است. گرچه آریای‌های مهاجر در هند طبقه بندی مردم را سد تأثیر عرق بیگانه در خود قرار دادند. معیناً ازین تأثیر محفوظ نماند. اینست که حالا میرویم تا ببینیم سرگذشت آریائی در مهد اصلی شان یعنی افغانستان از چه قرار است.

تمرکز مد نیت آریائی‌ها در آریانا، بایستی دانست راجع بدوره قدیم حجر مملکت

آریانا یا افغانستان فعلاً چیزی نمیتوان گفت، زیرا هنوز تحقیقات و حفریاتی در ینخصوص نشده است، ولی در دوره اخیر وجدید حجر که در آن فلزات و ظروف تیسکری یکجا

دیکار افتاده و معمولاً دوره « کلمیکولی تیک » (۱) « یا نه اولی تیک » (۲) خوانده میشود ؛ در حصص شمال، جنوب ، غرب ، و شرق آریانا در نتیجه حفريات آثارى بدست آمده که تاریخ آن را درحدود سه ، چهار هزار سال قبل المیلاد میرساند . باین ترتیب که در حفريات شمال آریانا یعنی حوزه سفلی اکسوس امودریا از دو تپه مقام « انو » نزدیک « مرو » آثار وادوات سنگی ، مفرغی و تیکری مربوط بدوره کلمیکولی تیک در سال ۱۹۳۳ مسیحی ازطرف يك هیئت امریکائی تحت نظر مستر بومپلی (۲) میکشوف شده که با آثار میکشوفه از سیستان افغانی مشابهت دارند هم چنین قرار تحقیقاتیکه در بعض نقاط بلوچستان از قبیل « نال » و « جاله وان » نزدیک کویته شده ، معلوم گردیده که شواهد مدنیت کلمیکولی تیک درینجا موجود بود ، و مثل وادی سند انبساط داشت . مسیوهاکن و مسیوگر شمن (هیئت حفريات فرانسه در افغانستان) در سال ۱۹۲۶ مسیحی از مقامات « ناد علی » محل « زرنج » و نزدیک « تاروسار » سیستان افغانی آثار دوره کلمیکولی تیک بدست آوردند که تاریخ آن عجلالتا بیست هزار سال قبل المیلاد میرسد ، این آثار میکشوفه با آثار میکشوفه مرو مشابهت دارند . کذا بعد از سال ۱۹۲۲ مسیحی تجسسات درحوزه سند شروع شده و « سرچان مارشل انگلیسی » از مقامات « موهنجو دیرو » و « هریه » و غیره در سواحل راست دریای سند آثارى راجع بدوره کلمیکولی تیک کشف نمود که تاریخ آن به سه و چهار هزار سال قبل المیلاد میرسد ، گرچه این آثار بیشتر منسوب به بومیان قدیمی وادی سند است که پیشتر از ورون آریائی ها زندگی داشتند و فعلاً بنام « درا دیدی » یاد میشوند ، ولی چیزیکه مهم است اینست که سر زمین آریانا در مدنیت با ثقافت دوره کلمیکولی تیک آسیای غربی و مصر موافقت داشت ، و این همان مدنیتی است که وقتی از حوزه سند تا وادی نیل یکساحه وسیع زمین را اشغال کرده بود ، البته با یارده اختصاصات و امتیازات محلی . طوریکه بیگویند فازات از همین حوزه اکسوس با سومریها در نقاط غربی نشر گردیده است ، و در خاکهای شرقی مس بار اول در حوزه مذکوره (انو نزدیک مرو) و نواحی قفقاز در حدود شش هزار سال قبل المیلاد بمشاهده رسیده ، و از اینجا در عیلام ، مصر ، اراضی بین سواحل خزر و خلیج فارس بمیان آمده است .

بعلاوه وجود لاجورد در بدخشان افغانستان که درازمنه متقدمه منحصر بمین خاک بوده و در سایر ممالک از آریانا فرستاده می شد ؛ روابط دیرینه این کشور را با ممالک کهن جهان در زمانه های قبل التاریخ و عصرهای تاریخی قدیم نشان میدهد . آثار وادوات لاجوردی از تپه « سبالک » کاشان ، سر زمین سومرا مقابر شاهان ایور « ur » بین النهرین (از

فصل اول آریانا

طبقه مجدت نصر) و مصر و (مقبرة توتان خامون) و عیلام (از خزانه شو شیناک) کشف شده اند که تاریخ آنها را چهار هزار تا دوهزار سال قبل المیلاد می‌رسد.

در هر حال وقتی که آریائی ها وارد افغانستان شدند چنانچه قبلاً گفته شده، بتدریج از حالت بدویت به مدنیت انتقال کرده اند، و اگر اینها اصلاً اهالی آریانا نبوده اند هم دوره حیات کلمیکولی تیک خود شان را درین وطن جدید بسر برده اند. باخترا کانون و مهد اولی آن کتله آریائی است که در افغانستان، فارس و هندوستان منتشر گردیده اند. حتی وجود زبان مادری آریائی را در باخترا و حوالی قریبه آن در حدود هشت هزار سال قبل المیلاد معین می‌کنند. شباهت بسیار نزدیک زبان زند افغانستان و سانسکریت هندوستان هکنذا تشابه در آئین اوستائی وید، معتقدات و افسانه همه مؤید این عقیده است که کانون نخستین ملل فارس و هند هم در باخترا بوده است.

آریائی های افغانستان در مدت چند هزار سالی دوره های مالداري، نیمه مالداري و نیمه زراعتی، زراعتی، هکنذا حیات خانواده گمی، عشیره وی و قبیله ای را طی کرده، بالاخره شهر ها و بلده بوجود آورده اند. و این تحول و انتقال اجتماعی آریائی ها در آریانا، مملکت را اولین و بزرگترین مرکز مدنیت آریائی قرار داد.

مدنیت ویدی آریانا، قبلاً باید گفت آریائی های باخترا در آریانا از قدیمترین ازمنه

یكگونه منظومه ها و سرود هائی داشتند که آنها (ادبیات شفاهی) باید دانست، این ادبیات فرنها از ذهن بدهنی گشته و در سینه ها محفوظ مانده است، پدر هر خانواده سعی داشت اولاد خودش را از فرا گرفتن این ادب بهره ور سازد، بهمین سبب تا رسیدن موقع خط و کتابت قسمتی از آن منظومه و سرود محفوظ ماند، البته علت سرودی این منظومه ها بیشتر تخیلات مذهبی و ستایش بوده است، چونکه مذکور آئین مذهبی آریائی ها مبنی بر ستایش عناصر طبیعت است لهذا توصیف این عناصر در منظومه ها زیبنده و جلوه گر میباشد گویندگان این سرود ها «ریشی» ها بودند که بعلاوه منزلت روحانی صفت خطابت، شاعری هم داشتند، ریشی ها مرد وزن بوده در بین جامعه حیثیت متفکرین، راهنمایان، و نزد پادشاهان احترام داشتند. «وید» یا ودا مجموعه سرود های معلوم آریائی است که بما رسیده، یعنی قسمت های خیلی قدیمتر آن شاید بوده و از میان رفته - وید بچهار دسته «ریگ وید»، «یجور وید»، «اتر وید» و «سام وید» منقسم گردیده، و برای معلومات تاریخی، ادبی، زبان، لغات، اعلام تاریخی و جغرافی، داستان ها و معجزات عرق و نژاد و دیگر سجایای کشور افغانستان مدرک و منبع قدیمترین میباشد، این سرود ها در طی

مذتهای طولانی و شاید چندین صد سال بواسطه اشخاص و خانواده ها ترتیب یافته است که تاریخ آن بین پنجاه تا دو هزار سال قبل المیلاد تخمین شده است. البته سرود های قدیمی تر در شمال هندوکش و باختر و سرود های دیگر در جنوب هندوکش غرب سند ، بمیان آمده و بعد ها قسمتی از مجموعه ریگت وید و سه کتاب دیگر ویدی در صفحات پنجاب یعنی در آنطرف دریای سند سروده شده است.

حیات اجتماعی ، از سرود های مذکوره معلوم میشود که اول حیات آریائی ها بااساس خانواده کی بوده پدر مقدم وزن (مادر) محترم و با شوهر مساوات داشت ، دختر جوان در خانواده کرامی و مثل پسر از تربیه بهره می گرفت . پدر وظائف قربانی کردن و خواندن سرود ها را ایفا ، و مادر در امور خانه داری مختار بود .

در حیات عشیره وی سر کرده اغیل ها را که بمنزله سر کرده عشیره مرکب از خانواده بود کوتر ا پاتی (۱) می خوا نندند . این شخص از طرف خانواده های یک عشیره انتخاب و مستحق اطاعت عموم شناخته می شد ، چرا که عشیره هم مشترک بود ، عشیره مثل یک خانواده بزرگت بوده ، بچه ها و دختر های آن میان خود روابط خویشاوندی داشتند .

عشیره بزرگتر گرامه (۲) و سر کرده آن گرامینی (۳) خوانده می شد . و قتیکه اجتماع از عشیره بزرگتر شده و چندین قریه تعلق میگرفت ، و سه (۴) خوانده شده . و رئیس آنرا ویشپاتی یا راجان (۵) میگفتند . از اجتماع چند و سه یک جا ناه و رئیس آنرا جانایا دا (۶) یعنی پنج قبیله می خوا نندند .

(Janah) تشکیل شده ، و رئیس آنرا جانایا دا (۶) یعنی پنج قبیله می خوا نندند . محل سکونت پادشاه که شکل فلسفه مستحکم داشت بنام (پور) خوانده میشد و تا امروز در افغانستان باقیست از قبیل شیر پور ، فتح پور و غیره آریائی های افغانستان در آئین بیشتر مال داری نموده و فسماء از جانی بجانی حرکت میکردند یعنی کوچی بودند ، و قتیکه از استقرار آنها در یک منطقه قریه های ثابتی تشکیل شد ، میان قریه ها راه های آمد و رفت بوجود آمده ، سر کرده گمان قوم ، تجار و غیره کراچی هائی داشتند که بواسطه اسب کشیه می شد ، تمام قری و فصبیات راهی بطرف پور یعنی ارگ شاهی داشتند .

سپه بندی مردم و اختلاف دسته جات بشری مثل هند وجود نداشت ، وظائف روحانی را پدر مرخانواده ، و زراعت و دفاع را عموم مردم بجای آوردند . پادشاه یکمده حواشی روحانی داشت که یک نفر از ایشان مشاور مذهبی شمرده شده ، گاهی عوض شاه مراسم قربانی را اجرا میکرد ، و هنگام جنگ باخواندن دعا های مذهبی زمینه فتح را آماده میکرد .

Janapada (6) - Rajan - Vispati (5) Visah (4) Gramani (3) - Groma (2) - Goutpati (1)

حکومت، در آریانای ویدی حکومت شاهی در اثر احتیاج عموم و توسیع دامن قبایل و قریه‌ها بمیان آمده، و پادشاه انتخاب می‌شده است و بعضاً ارثی بوده است، در انتخاب پادشاه آرای ریشی‌ها، روساء قریه جات، مجالس عوام و اعیان «سمیتی و سبها» و هم اخلاق، قوت بدنی و کفایت شخص شاه مداخلت داشت، وقتی که پادشاهی ارثی گردید شاه را ج. بمعنی نجیب مرسوم و دارای البسه فاخره مزین به طلا و جواهرات بوده، قبیله او هم محترم بود، مشاور مذهبی قریب تخت اومی نشست، روساء قبایل و عراده‌ران شاهی [سوتا] سپه‌سالار [سنانی = Senani] باو مشوره میدادند. اردو را در جنگ شخص پادشاه اداره میکرد، سواره نظام و عراده‌های جنگی از و حمایت میکردند.

عایدات پادشاه مالیات و آنهم بیشتر جنسی از رعایا بود، مسکن او هم ارکث شاهی بود. شک نیست که اولین نظام شاهی آریانا در باختر اساس گذاشته شده و مطابق سرودها نسب بعضی پادشاهان آریا از باب انواع بالا رفته است. آریانی‌های افغانستان مالیات دولت را بخوشی ادا، و فر و شکوه شاه را از آریا باب انواع میخواستند.

مجالس مشوره، در قریه‌های بزرگ مجلسی بنام سبها [Sibhi] موجود، و محل واطاق معینی داشت که همه مرد وزن در آن اجتماع کرده، معاملات و مشاجرات خودشان را بحث و فیصله میکردند، ازین محل برای اجرای بازیها هم استفاده می نمودند. بعلاوه یکنوع مجلس دیگری نیز بنام «سمیتی» داشتند که دران فقط ریشی‌ها و اعیان «مالکین عراده هاورمه» اجتماع می نمودند، و دیگر توده مردم شمولیت نداشتند، درین مجلس شخص شاه هم حضور بهم میرساند - نظیر این مجالس را هنوز در جرگه های افغانستان میتوان دید.

عروسی، زنان و مردان آنروز زندگی آزادانه داشته در مجامع عمومی مخصوصاً در «سامانه» که یکنوع میله عمومی بود جمع شده و جوانان با اساس عشق همسراختیار میکردند یعنی از سرودها میگوید -

«جوانان صدای دختر جوان را بقدری دوست دارند که رب النوع ستایش خود را از زبان بشر بشنود» دیگری میگوید: «برای آنکه فرشته با آوازهای مسرت انگیز خود در خوشحالی عمومی شرکت جویند باید داماد جوان و عروس قشنگ باشد». زشتی را مثل گریزی میدانستند که مرد را میکوبد. سرودها لزوم ازدواج را چنین بیان میکنند: «زن برای مرد همان اندازه ضرور است که زه برای کمان». در هر حال دختران بدرنگی برای شوهر پیدا کردن گرفتار مشکلات بودند، و دختری که بدون عشق با مرد متولی از دواج

میکرد متفور بود. در ازدواج رضای طرفین و بید ها رضایت والدین و برادر هم دخالت داشت. بعضاً دختر را برضای او دزدی کرده میبردند. ریشی های دانا را مردم بیشتر دختر میدادند چه معرفت آنها را احترام میکردند. روز از دواج داماد لباس نو پوشیده با اقارب بخانه عروس میرفت، و دست عروس را گرفته بالای تخته سنگی میبرد آمد و باو میگفت: « من مرد هستم و تو زن، من سامان «Saman» هستم و تورك «RC» من آسمان هستم و تو زمین، اینجا من و تو یکجا میشویم و از ما اولاد بعمل می آید. » آنگاه عروس رادست گرفته بدور آتش خانوادگی میکردانید. و باز در عراده مزین به گل های خودرو که بواسطه گاو های سفید کشیده میشد با ساز و آواز بخانه خود میرود. و رسم خوشی چند روزی دوام میکرد.

آریائی ها معمولاً يك زن میگرفتند و با او علاقه داشتند. سرور ها میگویند داماد عروس را طوری تمقیب میکنند که آفتاب از عقب شفق درخشان ظاهر شود. و یا: « زن در خانه شوهر مانند ستاره قطب ثابت قدم است. »

مقام زن: دختر و پسر یکسان تربیه می شدند، و دختر جوان مثل ستاره خانه بود، یکسلسله ریشی های زن در عصر ویدی افغانستان پیدا شده اند که مثل ریشی های مرد شاعر و با معرفت بوده اند و ازین مقام احترام زن معلوم می شود.

بازیها، ورزش ها، آریائی های افغانستان در آن عهد بشکار توسط تیر، سگ، دام و غیره مشغول میشدند، و بسواری اسب و اسب دوانی و عراده سواری شوق مفراطی داشتند. یکنوع بازی بواسطه طاس هم می نمودند که عدد طاس از سه تا پنج میرسید. اتن و رقص را نیز دوست داشته در میدان های آزاد جوانان با کاکلهای دراز چرب بکرده و آرایش خود با گلها رقص می نمودند. اما معلوم نیست زن و مرد یکجا رقص میکردند یا جداگانه اتن و صدای دهل مرد را در میدان حرب نیز بهیچان می آورد، رقاصه ها هم موجود بود که بطور کسب رقاصی میکردند. در عروسی، و مرگ رقص های مخصوصی اجرا می شد. دختران جوان هم رقص میکردند. هم چنین آریائی ها خواندن و موزیک داشته، آلات ساز را آنچه تار داشت و آنچه بدست زده و یا به یف دمیده می شد می شناختند «میله عمومی موسوم به «سامانه» آریائی ها یک نوع میلۀ عمومی بود که در آن زن و مرد جمع شده هریک هنر نمائی میکردند. پهلوانی، اسب دوانی، شعر سرائی، بازیها، رقص، ساز و آواز و معمول میگردد این میلۀ یکروز یا یکشب دوام می نمود (مثل میلۀ جبه امروز) اسلحه و جنگجویی، آریائی ها مردم سلحشور و جنگجویی بوده، روحانیون و شعراء

بواسطه ادعیه و اشعار، روحیه شهادت را در ایشان تقویه می کردند. پادشاه و نجای کشور در میان عراده‌های جنگی دوتفره سوار شده و جنگ می کردند. سرباز طرف راست و عراده‌ران طرف چپ عراده می نشست. قبایل پیاده جنگیده را رای دسته‌های خورد خورد بودند. اسلحه‌شان عبارت بود از تبر و کمان، نیزه، تبر، قه و فلاخن، زره هم پوشیده و کلاه خود بسر می‌گذاشتند. اینها قه را بکمر زده، کمان بدوش می افکندند. تبر شان از نی و بیکان شاخی یا فلزی داشت. تبر رهر الود هم استعمال می کردند. عراده‌های جنگی بواسطه اسب کشیده می شد، اما معلوم نیست که سواره نظام داشته اند.

البسه: لباس آریائی‌ها از بشم گوسفند و عارت از بوسه پارچه بود. پارچه‌های پوست را هم مثل لباس استعمال می کردند. بعلوه زن و مرد خود را بزبورهای طلائی و غیره چون بارو بند، کردن بند، کپشواره، حلقه، انگشتر، زین می ساختند. مرد ها ریش گذاشته کاکل‌ها را چرب می نمودند.

زراعت و مالداری: آریائی‌های افغانستان بامور زراعت و مالداري هر دو اشتغال داشتند ولی میل بمالداري زیاده‌تر بود. گله‌های گاو، گوسفند، خر، اسب، بز داشتند. سبک تنکاه می نمودند. قریب آنها يك حصه قلزی داشت که زمین را می شکافت و دانه پاشیده می شد. آبیاری بفرقه جویهای سرریز، درو بواسطه داس، پاك کردن با غریل بعمل می آمد. اما پوره معلوم نیست چه می‌کشتند گندم بود. یاد دیگر چیر، تنها اینقدر میدانیم که دانه کشتنی را «پوا» میخواندند. در نورستان تا امروز نان باژك ارزن را پاده می‌گویند و حد خریداری و تبادل اجناس در آنجا بیشتر هم گاو بود.

صنعت: آریائی‌ها از صنعت پیغمبر نبودند نجاری نزد آنها مخصوصاً برای ساختن

عراده و کراچی اهمیت داشت. ظروف خانگی هم اکثر آجوبی بود. فلز کاری هم مهم بوده. کوره‌شان بابال جانور بکه شده و سنگ می‌دانی را می‌گذاخت و از آن ديك و غیره ظروف ساخته می شد. دباغی نیز داشتند. بوریابافی میدانستند. و رویه گرفته صنعت کرب آنوقت شریف و با افتخار مردم می شد.

خوراك: اغذیه آریائی‌ها شیر، مسکه، حبوبات، سبزی، میوه جات، گرشه قریانی بوده. از تر کبب شیر و مسکه و حبوبات یک‌نوع کلمچه نیز می‌ساختند. مشروب مشهور آنها عبارت از «سوما» بود که از عصارة یک‌نوع گیاه کوهی و شیر و عسل ساخته می شد. این مشروب عمومی و دارای جنبه مذهبی هم شده بوده. بعلوه مشروب خمار آور دیگر از عصارة حیوانات بنام (سورا) نیز داشتند.

د کابل کالنی

عقیده، آریائی ها عنصر طبیعی را احترام و ستایش می کردند، گرچه دین آنها را فعلاً نمیتوان بمعنی اصل کلمه شرح داد، ولی اینقدر معلوم است که در دانت هصر ویدی افغانستان یکسده نوای سری مظاهر عناصر طبیعی بامهای (وادونا) یعنی آسمان برستاره، و (اندرا) رب النوع جنگک (دوریا، پترا) مه و آفتاب، (اگنی) آتش، (سوما) مشروب، (ماروت) باد، آسمان، زمین، شفق، شب، روز، ستاره، صبح، شام، غیره و غیره نام برده شده است. همکذا اسماء بعض پادشهان ذکر یافته، که ارآن پرستش اجداد معلوم میشود. از رسوم مذهبی فعلاً تنها مراسم قربانی و نوشیدن سوما را میدانیم. این رسوم در بین خانواده وهم در خارج خانه بعمل می آمد. اولی را روزانه پدر خانواده، و دومی را سالانه ریشی ها عملی می کردند، ریشی ها در عروسی و مرگ و دردادن آتش خانوادگی نیز مداخله می نمودند. باین ترتیب معبد و محل خاصی برای اجرای رسوم مذهبی نداشتند. البته بتدریج این نوای طبیعی صاحب شخصیت و نام و صفات جداگانه گردیده اند. چنانچه تمام عناصر عقیده را بنام (دوس = Davos) یعنی ذرات درخشان و قوه مافوق همه را (دوس پتر) یاد میکردند. مهمترین عناصر که صفت ارباب انواع را نزد آنها داشت بقرار ذیل است:

دوس = آسمان - پرتی وی Prithivi زمین. سوریا، ساویتار، یوشان، میترا، رودرا و غیره = آفتاب، وایو، واتا، ماروت، Marut-Vata-Vayu = باد، اگنی Agni = آتش - اندرا Indra = فرشته رعد یا جنگک سوما = مشروب مخصوص. وارونا = رب النوع آسمان ستاره دار. در جمله ارباب انواع آریائی یکی دوی آن قهار بود و بس، قربانی مهم مذهبی کشتن اسب بود. مرده را هم در خاک دفن میکردند.

زبان آریائی ها در وقت زندگی در مهد اصلی و اولی خود طبعاً بزبان واحدی تکلم میکردند که آنرا (هند و اروپائی) میخوانند، و قسمتی که اواج مهاجرت اینها بطرف غرب آسیا و اروپا و جنوب و غیره شروع شد، البته در نقاط مختلفه جهان اینها خانواده های بزرگ هند و اروپائی را تشکیل و البته متعدد هند و اروپائی را ببلان آوردند. منجمه آنشاخه هند و اروپائی که وارد افغانستان شده و شاخه آریائی باختری را تشکیل کرد زبان داشتند که بنامهای «باختری» یا «آریا» یا «هند و ایرانی» یاد میشود. بعد از این زبان دو شاخه بزرگ «ایرانی و هندی» درخود آریانا پیدا شده و متعاقباً در ممالك هند و فارس منتشر گردیده است. در هر حال از زبان آریا یا باختری و یا هند و ایرانی

در زمانه های قدیم زبان هند و آریائی (Indo-Aryen) یا زبان «ویدی» وجود آمد که بیشتر زبان مذهبی و علمی بوده، در آریانا مخصوصاً جنوب شرقی کشور مایخته شده است، و هم در همین جاها اشعاب لهجه ها از زبان ویدی آغاز کرده، و اخیراً تحولات آن بنام سانسکریت معروف شده است، زبان یشو نیز یکی از آن السنه قدیم ماست که از زبان باختری یا آریائی مستقیماً و یا بالواسطه مشتق گردیده است و لهذا طبعاً دارای خواص لهجه های هندی و ایرانی هر دوست، و همین است حال زبانهای دسته داری افغانستان (Dardie) از قبیل لهجه های نورستانی، بشه ئی، ارمیری و غیره. باین ترتیب میتوان فهمید که السنه و لهجه های افغانستان واجد خواص السنه شرق و غرب خود یعنی هند و فارس میباشد.

مدنیت اویستانی : تاریخ قدیم افغانستان بعد از مراحل قبل التاریخ، مدنیت پیش از ویدی، عصر ویدی در حدود هزار سال قبل المیلاد یعنی ظهور مدنیت اویستانی خاتمه می یابد. در حدود هزار دو صد سال قبل المیلاد مقدمات مدنیت اویستانی چیده شده و در حدود هزار سال قبل المیلاد آثار مثبت آن آشکارا گردیده است در حال باید دانست مدنیت اویستای آریانا عین مدنیت ریدی است که اصلاح شده و تکامل کرده است، ویا در اثر تحولات شکل جدیدی اختیار کرده است. مدنیت اویستانی آریانارا میتوان زیر عناوین کوچک ذیل شرح داد.

طبقات اجتماعی : چون در دوره اویستانی مذهب شکل معین بغود گرفته، و امور اداری تمرکز اختیار، و زراعت وسیع شده است لهذا طبقات سه گانه ذیل روی کار آمده است :- خوتو = روحانیون. ورزر = دهاقین. ایریامن = نجیبای جنگجو و سوار کار احتمال میدهند که طبقه چهارم هم بنام «هوئی تی» = اهل حرفه و پیشه موجود بود، این طبقات مثل سایر مردم بوده و هیچ کدام پستر از دیگری نمرده نمی شد، یعنی عموماً در حقوق مساوی و برابر شمرده شده باهم خویشاوندی می نمودند، اویستا همه را یکسان بدون استثنا به پندار نیک، گفتار نیک، کردار نیک، توصیه نموده است.

صحت و زیبایی بدن : اویستا به صحت، زیبایی بدن و اندام اهمیت بسیار میدهد، نگاه تیز، چشم روشن، قد بلند، تناسب اعضا، قوت، سینه فراخ، شانه پهن، پاشنه کوچک، و سازوی رسا و هم چنین چهره درخشنده و زیبا، چشم بزرگ، ساعد سفید، انگشتان نازک خانم هارا اشاره و ستایش کرده است. سن بلوغ هم در جامعه اویستانی افغانستان سال یازد هم عمر بشمار میرفت.

عروسی: پسر و دختر بعد از سن پانزده به از دواج مکلف بوده، و نداشتن همسر گناه شمرده میشد و شخص مطعون بود. طرف مراجعه بفرض از دواج حامی دختر و بعضاً خود دختر قرار میگرفت. مراسم عروسی بواسطه تماس دست عروس و داماد خواندن از عیبه انجام گرفته و عروس آرایش شده بخانه داماد بعنوان « صاحب اختیار خانه » برده می شد زن امور داخلی خانه و شوهر امور خارجی را اداره و در مراسم مذهبی یکجا شامل میگرددند شوهر از زن عفت تمام میخواست، و در صورت خلاف طلاق واقع میشد، فقط در دوره اوستائی برعکس دوره ویدی مزاجت بین خویشاوندانی که اشتراك خون داشتند هم آزاد و جایز بود، هم چنین احتمال میدهند که درینوقت تعدد زوجات ممنوع نبود.

ترقی زراعت: در عهد ویدی مهاجرت های آریائی ها در داخله کشور و در ممالک هند و فارس خاتمه یافته بود، در دوره اوستائی آریائی ها در نقاط مختلف آریانا ساکن و مستقر بودند لهذا برعکس دوره ویدی که مالداري نسبت بزراعت بیشتر طرف توجه بود، زراعت وسعت و ترقی زیاد تر حاصل کرد، این ترقی بدرجه بود که میتوان گفت عامل متمیزه خاک افغانستان با اراضی بیگا نگان بشمار میرفت در اویستا راجع به اهمیت زراعت، دهقانی، بذرحبوب غرس اشجار، کشیدن نهرا بسیار توصیه شده، و چون مملکت سرسبز و خرم گردیده بود به سفت [زمین اعلى] ستوده شده است. حتی خدمت درین راه با ساس قانون اویستا که عبارت از جنگ نیکی بادی است جزو وظایف مذهبی بشمار میرفته است.

جنگ و ادوات جنگی: افغانستان عهد اویستا دارای مردم مسلح و روح جنگی بوده و نظر

بظهور مخالفین توریائی و عناصر آریائی و سامی در شمال و غرب بیشتر احساسات جنگجویی شان تحریک میگردد. جنگهای آریا و توریا بنام مقابله های آریائی و تورائی همان داستانهای مشهور رزمی افغانستان است که از عهد اویستا ببعد حتی امروز بزرگترین قصص و غنچه های ملی را فراهم کرده است. مردم آنوقت با ستیلا، ببر، زن و طفل همه در وقت جنگ زیر پرچم پهلوانان خانواده ها و پادشاه و شهزاده گان و ظایف خود را انجام میدادند. قشون را « سپاده » [۱] مینامیدند و ببرها و علائم در اردو استعمال میکردند، اسلحه تعرضی شان هم از اسلحه دفاعی بسیار تر بود. عراده جنگی، وزره، جوشن، کلاه خود، چهار آینه کمر بند، ران بند، سپر، گرز، یسکوع ژوبین بنام وزره [۲] تبرزین، نیزه، تیروکمان خنجر، فلاخن و شمیر اینهمه را شناخته و داشته و در یکبار یکبار می انداختند علامت نیروی سلطنتی شخص پادشاه هم خنجر مزین به طلاکاری بود.

زبان ، چنانچه قبلاً گفته شده زبان « ویدی » یا « هند و آریا » دراز منه قدیم از زبان « باختری » یا « آریا » یا « هند و ایرانی » مشتق و در افغانستان آنروز معمول ، و بعد از یکدوره حیات از آریانا بسر زمین ماوراء سند سفر نمود ، همچنان زشاخه زبان باختری موازی با زبان ویدی السنه دیگری هم در افغانستان مشتق شده که یکی از آنها زبان مشهور « زند » یا « اویستا » است که در دوره اویستانی خیلی نشو و نما یافته ، و قدیمترین قسمت اویستا « گاتها » در آن سروده شده است . و چنانکه از زبان ویدی بعد ها زبان سانسکریت و پراکرت های دیگر در نقاط شرقی آریانا و هند وستان بعمل آمد ، هکذا از زبان زند نیز پسانها فارسی قدیم در فارس و بعض زبانهای دیگر در شمال شرقی افغانستان مثل تخارستان « بدخشان و فطغن » بوجود رسید ، از قبیل السنه غلجه ، مینجی ، واخی ، شفنی ، اشکاشمی . در هر حال در دوره اوستائی کشور افغانستان زبان زند معروفتر و منبسطتر از همه السنه دیگر بود .

تشکیل دولت اریائی بخدی - پاراداتها ، کباویانی ها ، اسپه ها ، اریائی های افغانستان

برای اولین بار در بخدی تاسیس نظام سلطنتی نموده ، و از آنجا در تمام اریانا حکمرانی کرده اند ، سرود ویدی ازین پادشاهان بطور پراکنده ذکر می کنند ، و اویستاین موضوع را خوبتر روشن مینماید .

اولین دسته پادشاهان قدیم افغانستان سلسله پاراداتا « پیشدادیان » یعنی حکمداران زمان های اولیه و مؤسسين عدل و داد میباشد ، که از ازمئه قبل التاريخ پیش از آنکه اریائی های کتله باختری متفرق شوند بر همه یکسان حکومت می نمودند .

پاراداتها ، گرچه پادشاهان قدیمی اریائی از « کویت شاه » یا کبومرث اولین پادشاه اریائی

اریانا و بجه شروع میشود . و هم از پادشاهان دیگری بنام « هوشیانقا » (۱) و « تخمه » اروپا قبل از سلسله پاراداتها در اویستا ذکر میشود ، معذرا قسمت روشنتر از همه همان سلسله پاراداتها است که در « بخدیم سریرام اردو در فشام » یعنی « بلخ زیبا دارای بیرقهای » بلند به حکومت پرداخته اند .

موسس سلسله پاراداتها « یما پادشاه » پسر « وی وانگنانا » است ، پدرش برای بار اول عصاره نبات « هوما » را کشید ، و پسرش پادشاه شده ، در راه ترقی زراعت ، آبیاری ، غرس اشجار و امنیت سرزمین خود مصاعی زیاد ورزید بدرجه که دور او را دورخوشی و خرمی مادی و معنوی میدانستند ، پایتخت یماپادشاه شهر بخدی دارای بیرقهای بلند بوده است ، یماپادشاه

دوخواهر بنام «یامی» و «آربا» نیز، داشت. یما در پایتخت خود از انسان و حیوان جوړه های سالم، فشنگ و قوی جمع، و برای ترقی نسل خدمت کرد. یاما پادشاه «دیوها» یعنی مردمان غیر اوبستانی را نیز در نقاط دو دستی مغلوب نمود.

بعلاوه یما پادشاه اولین شخصی است که ترقی زراعت و اصول حرف و نساجی، تشکیل طبقه روحانی و نظامی، استعمال اسلحه، فلزات و اصول معماری اریانا را باو نسبت میدهند، ادویه طبیعی و عطر در وقت او معمول و جشن نوروز یعنی روز اول سال از مقررات اوست.

روپهرفته یما پادشاه را میتوان همان «جمشید جم» شهرنامه ها دانست که در سرود ویدی یا ما راجان، و در اوبستا «یما خشاته» موسوم است. علامه و شمار پادشاهی او نیز «جام هومایا جام جم» عسای سلطنتی، نئین پادشاهی، گاو آهن، و شمیر بودمر کز حکمرانی اش «وارا» یعنی ارک شاهمی در بخدی، و عبارت از قلعه بود که آب جاری، چمن های سرسبز، عمارات، نوزده خیابان، یک دروازه بزرگ، و یک هزار و نوصد نفر زن و مرد نفوس داشت، و همین جابود که به تدریج وسیع شده شکل شهر مشهور بخدی را بخود گرفت.

مگر در اواخر دوره یما ساسی ها بزیر اداره «ازهی دهاکا» یا صحا ک شهنامه ها از جبهه غرب به سلطنت اریائی جمشید حمله و موقته او را سقوط داده اند، ولی متعاقباً «تری توانا» یافریدون آریائی ایشان را مغلوب و از اریانا طرد کرده خودش پادشاه شده است.

تری توانا، یافریدون پسر «اتویا» و منسوب بخاندان توانائی بود، و او بود که بقصد سرکوبی دشمنان سرود جمله را در بین النهرین عبور نموده، بعد از کشتن ضحاک، «ارنواک» و سوان ها واک «دختران اسیر جمشید را خلاص و در بخدی می آورد. فریدون بر دیو های «مازانا» یعنی بومیان غیر آریائی مازندران حمله و آنها را نیز مغلوب نموده است.

«کرساسیه» پسر «تری تا» سومین پادشاه سلسله پیشدادی است که پدرش در عالم طبابت اظهار ایافت نموده، و خودش در عالم سیاست، کرساسیه در مقابل مغالین داخلی و مغالین خارجی اریانا رشادت بخرج داده، و صفحات جنوب هند و کش را از کابل و گندارا ناحوزه ار غنداب و هامون سیستان صحنه فعالیت خویش فرار داده است. کرساسیه بعلاوه پهلوانی را که دشمن او بودند «هیتاسیه» قاتل برادر خود را نیز کشته و نقش او را به عراده جنگی خویش بسته است. کرساسیه که در فهرمانی مثل رستم شهنامه هاست بعقبه بعضی همان کرشاسپ پهلوان معروف کابلی است.

«ایور واک شایا» برادر کرساسیه مقنن بزرگی بوده و قوانین حیات را تدوین کرده

بعد از کرساسبه چندین نفر دیگر جزو سلسله شاهی پیشدادی ذکر شده . که مشهور تر آنها « ایریو » و پسرش « منوچیترا » است که بعدها منابع جدید از آنها « ایرج » و « منو چهر » ساخته است .

در هر حال سلسله پادای آریانا قدیمترین پادشاهان با عدل و داد کشور افغانستان میباشند ، که جای خودشان را بسلسله « کاوی » یا « کوانی » یعنی کیانی های آریائی آر یانا گذاشتند .

کاویانی ها ، بعد از انقراض سلسله پادادانا یا پیشدادی سلطنت به خانواده دیگری بنام « کاوی » رسیده که آنها « کاوه » و « کوانی » و « کیانی » هم گویند .

« کاوی کواتا » یا کی کوات یا کیتباد سر سلسله اینخاندان پادشاهی بود و در بخدی به تخت سلطنت اعروج کرده است ، این شخص تمام مساعی خودش را در راه حفظ خاك آریانا و تهذیب باختری از تجاوزات دشمنان تور یائی یعنی اریه های بدوی ماورای دریا های جیحون و سیحون بکار انداخته است .

بعد ازین آدم چندین نفر دیگر سلطنت رسیده اند که در ابتدی نام همه کلمه کاوی داخل است از قبیل : « کاوی ابی و اینو » ، کاوی یوسادان ، کاوی ارشان ، کاوی پسینیا ، کاوی بیارشان ، کاوی سیاور شان ، کاوی هوسراوا و غیره ولی مشاهیر آنها اشخاص ذیل است .

« کاوی یوسان » یا « کاوه یوسا » یا « کی کاؤس » کی کاؤس پسر کیتباد

بوده و بعد از وی که پادشاه شد بسمت غرب مسافرت ، و دشمنان مازندرانی را که در اویستا « دیو و شیطان » خوانده شده اند مغلوب نمود و اراضی آنها را ضمیمه خاك افغانستان ساخته ، حکامی در هر حصه از طرف خود مقرر نمود . کی کاؤس پادشاه مقتدری بوده و مثل جمشید بدنای و سیمی حکمرانی میکرد ، ولی در اواخر متکبر و مغرور شده فرشاهی ازو برفت .

« کاوی سیاور شان » مسومین پادشاه خانواده کیانی بوده ، باتوریاها جنگ کرده

و بالاخره بصورت فاجعه ناکی از دنیا میگذرد . کاوه سیاور شان یا سیاوش شهبامه ها در ماورای شمال اکسوس قلعه مستحکمی بنام « کنگه » بنا کرده بود که پسرش کیخسرو در آنجا تولد یافت .

« کاوه هوسراوا » یعنی کیخسرو بعد از پدر پادشاه شده و امور پراگسند کشور را اصلاح کرد ، او مردم را متحد و پهلوانان قوی تربیه کرده به توران حمله نمود ، و « فرانگراسیانا »

یعنی افراسیاب تورانی و برادرش « کرسه وزده » یعنی کرسوز و سایر پهلوانان تورانی را بخون پدر خود کشته، باینصورت جلو هجوم دشمنان تهذیب آریائی باختر را گرفت. یکی از پهلوانان مشهور کیخسرو « توزا » یا طوس پسر « ناوتار » یعنی « نوزر » و نواسه « منوچهر » بود که از او در اویستا ذکر یافته است. در هر حال کیخسرو از مشهور ترین پادشاهان سلسله کبانی آریائی قدیم میباشد. بعد از کیخسرو جای این سلسله را سلسله دیگری بنام « اسپه » در تاریخ افغانستان میگیرد.

اسپه ها، سر سلسله خاندان اسپه ها که در باختر به تخت سلطنت جلوس نمود « اروت اسپه » یا لهر اسپه

میباشد که معنی « صاحب اسپان تندرو » را دارد. این احتمال موجود است که لهر اسپ به منوچهر نسب میرسانند. در هر حال لهر اسپه دو پسر داشت بنامهای « ویست اسپه » یا ویشتاسپ که بعد ها کشتاسپ شده است. و « زری واری » که بعد ها « زریر » گردید.

لهر اسپه بعد از آنکه پادشاه شد آبادیهای زیادی در باختر نموده و در اواخر سلطنت او به پسرش کشتاسپ رسید. شهرت بیشتر لهر اسپه هم بواسطه نام همین پسرش بوده است. ویست اسپه: یعنی کشتاسپه بعد از پدر پادشاه شد که تاریخ سلطنت او را در حدود

یکهزار سال قبل المیلاد قرار میدهند این شخص مرد بسیار دلیر و قوی بوده ملکه بنام « هوتا و سا » داشت. پسر کشتاسپه « سپینتو داتا » اویستانی یعنی همان « اسفند یار » مشهور شهنامه هاست. در هر حال کشتاسپه پادشاه جنگجو و توانمندی بوده، و چیزیکه بیشتر باعث شهرت او گردید همان ظهور زرتشت در عهد اوست. زرتشت در بلخ پدر بار کشتاسپه رسید روزیکه سی نفر عالم و دانشمند طرف راست و سی نفر دیگر طرف چپ شاه نشسته بودند. بعد از سه روز مباحثه و فائز شدن علما بالاخره کشتاسپ، و ملکه هوتا و سا و شهناده اسفندیار و زریر برادر پادشاه و تمام اعضای خاندان شاهی یکی بعد دیگری همه داخل دین جدید زرتشتی شدند. خاندانهای مشهور هم از قبیل خاندان « هوگوا » و مردان نامدار آن خانواده چون « جم اسپه » وزیر کشتاسپ و « فراشو ستر » برادر او و غیره باین مذهب گرویدند. کشتاسپ این دین را بصفت دین رسمی تمام مملکت قبول، و حکم کرد اویستا را به آب طلا روی پوستهای گاو نوشته، و در تمام معابد مملکت تقسیم نمایند. باین ترتیب آئین زرتشتی عمومی، و آتشکده ها از طرف کشتاسپ و اسفندیار در بلخ و دیگر جاها آباد گردید. کشتاسپ جنگهای متعددی با عناصر آریائی بدوی و غیر آریائی بین سیحون و جیحون نیز نموده که مشهورتر از همه جنگ با « ارجت اسپه » یا ارجاسپ از خاندان افراسیاب

تورانی بود ، کشتاسپ و برادرش زریر در بلخ و حوزه هیرمند و سیستان بسیار آبادی و عمرانات نمودند ، حتی بناء شهر بست را نیز بایشان نسبت میدهند .

در عهد ویشناسپ فتوحات آریانا تنها بشمشیر منحصر نبود ، بلکه اصول ، مفکوره قانون ، تهذیب و مدنیت آریائی کشور آریانا ، در اطراف خارج مملکت مخصوصاً در اراضی توریا نشین ، نیز بسط یافت . بعد از کشتاسپ و قایم تاریخی خاندان اسپه خاتمه یافته و نظریه عدم مأخذ و مدارک نمیتوان داخل تفصیلات شد . فقط اینقدر متذکر میشویم که دوره سلطنت های یاراداتا (پیشدادی) و ککای (کیانی) واسپه ها که از ازمه مافیل تاریخ کشور افغانستان شروع شده ، و تا داخل دوره تاریخی دوام مینماید ، دوره ایست که اساس سلطنت آریائی در افغانستان گذاشته شده ، و تهداب مدنیت و کلتور ، تهذیب و عدل و داد فایم گردیده است ، این تمدن و تهذیب نه تنها بواسطه یشتی بانی قوت و نیروی مملکت از دستبرد دشمنان آریائی و غیر آریائی شمال اکسوس و حوزه سردریا و اقوام مغلی همجوار شان و همچنان سامبها و عناصر غیر آریائی مازندران و طبرستان و سایر مخالفین حفظ شده بلکه دشمنان مغلوب تدابیر سیاسی و نظامی آریانا گردیده است ، حتی تهذیب اویستانی باختری بعد از ظهور زرتشت و اویستا در خارج سرحدات آریانا چه در شمال و چه در غرب منتشر شده است ، بقول بعضی در حدود پانزده قرن قبل المیلاد امپراطوری بزرگی در باختر وجود داشت و شاید از همین جاست که اویستا بعضی پادشاهان پیشدادی و کیانی آریانا را پادشاه «هفت کشور» خوانده است . در هر حال بعد از کشتاسپ و اسفندیار گرچه احوال پادشاهان کشور آریانا معلوم نیست ولی عدم مدارک نمیتوان دلیل این شد که اسلاً سلطنتی در تعاقب سلسله اسپه ها وجود نداشته ، و تا تجاوز هخامنشی های فارس یعنی در مدت پنجاه سال ، آریانا بی اداره سیاسی و دولت ملی بوده است ، شهنامه ها این خالیکاه را نیز بداستانهای پادشاهان متعدده آریانا از قبیل گورنگش شاه زابل و غیره پر کرده اند . مدافعات مرتب و متوالی از حملات آتورپها ، هخامنشی ها و یونانی ها هم ، مؤید آن داستانها است ، که گویا در دو طرفه هندوکش رشته حکومت ملی بکلی از بین نیکسته و هنوز وجود داشته است .

زرتشت و اویستا ، از دو هزار سال قبل المیلاد تا یک هزار سال قبل المیلاد در مدت

ده عصر راهنمایی معنوی و اجتماعی ملت آریائی آریانا در دست ریشی های فرزانه و دانا بود در حدود هزار سال قبل المیلاد زمینه حیاتی ، فکری و مذهبی آریانا برای ظهور یک ذهنیت جدید و انقلاب فکری مساعد بود ، بالاخره این تطور و انقلاب هم در شخصیت یکسفر

ریشی بزرگ آریائی یعنی « زر تشر سیتمان » تجلی نمود ، بیشتر این اسم رادر معنی « صاحب اشترزرد » و یا راهنمای اعلی از خانواده و یا نژاد سفید دانسته اند . در هر حال زرتشت پسر « پوروشسپه » نواسه « پیترا سپه » کواسه « هچاتاسپه » بوده و نسب او را به منوچهر میرسانند . بقول اویستا زرتشت سه پسر بنامهای « ایست واستر » « اوروت نرا » « هور چیترا » و سه دختر داشت که نام خورد ترین او « پورچیسث » بود ، زرتشت از خانواده نجیب بوده دختر « فراشتر » برادر جام اسپه وزیر کشتاسب را بزنی گرفته بود .

و همچنان دختر خود پورچیسث را بخود جام اسپه بزنی داد . در هر حال زرتشت يك مرد دانا ، و يك ریشی با اطلاع ، و يك شاعر حکیم قدیم است که بر مقررات کهن عصر ویدی عالم بوده و آنچه را از آن مفیدتر نسبت بزمان و مکان میدانست ، جدا ، و بعضی را توضیح ، قسمتی را تبدیل ، و برخی را حفظ ، و هم افکار تازه و جدیدی با آن علاوه کرده است ، و باینصورت خودش را در جامعه آریانا موسس رفورم اویستانی ثابت نمود ، زرتشت موفق شد که پادشاه باختری آریانا را به آئین خویش پیرو ساخته ، و بقوت او این طریقه جدید را در تمام کشور نشر نماید . زرتشت با خاندان خود در باختر بدینا آمده در همانجا زندگی و خدمت نموده و هم در همانجا از دنیا گذشت ، زرتشت خودش گذشت ولی از خود کتابی بیاد گار گداشت که با تصرف حوادث روز گار هنوز قسمتی مهم از آن در دست است ، و این همان قسمتی است که امروزه هم افلاک در مورد تدوین تاریخ و جغرافیای کشور افغانستان از منابع معتبر و بر قیمتی بحساب میرود .

کتاب اویستا مخصوصاً « گاتها » عبارت از یکمده هدايات و قوانینی است که زرتشت از طرف « هرمزد » آورده بود . اویستا بر یست و يك کتاب تقسیم شده ، و اویستای باختری یا اولی را نمیتوان گفت به وضعی داشته و چقدر آن از بین رفته و چه مقداری باقیمانده است . زیرا بعد از چند قرن دوره هرج مرج آریانا شروع ، و حملات آثوری ها در اراضی ماد و فارس و احساس فشار شان در حواشی غرب آریانا و باختر ، هنکذا جنگهای سخت هخامنشی ها با آریانا اینهمه عوا ملی بود که میتوانست نسخ اصلی اویستا را از بین به برد . اما هخامنشی ها که خود زیر تأثیر این آئین آریانا آمده و با خود در فارس بردند البته موهومات قدیم سامی و بابلی با آن آمیخته شد .

در قرن اول میلادی شاهان پارتی فارس دوباره بجمع آوری کتاب اویستا پرداختند و هر اندازه که توانستند جمع کردند و همین مجموعه آنها بود که تا ظهور دولت ساسانی فارس باقیماند ، اردشیر پسر بابک موسس سلسله ساسانی و شاپور پسرش در قرن سوم

میلادی بجمع آوری بقیه اوستا و تسکیمیل اویستای عصر پارسی نیز کوشیدند ، مع هذا تمام این مجموعه ها زیاده از ثلث اویستای اصلی باختری را نمیتواند نمایندگی کنند .
این اویستا در پنج حصه - یسنا ، ویسپرد ، وندیداد ، یشت ، خورده اویستا تقسیم میشود که هر يك نیز به اجزاء دیگری منقسم میگردد ، منجمله « گاتها » که فصل هفدهم قسمت یسنا را تشکیل میدهد ، قدیمترین حصص اویستا و در زبان شعری میباشد . باوجودیکه اویستا مثل سرود ویدی جنبه مذهبی دارد . از نظر جغرافیه ، تاریخ ، قبایل ، عرف و عادت ، سویه زندگانی مردم افغانستان قدیم هم اهمیت دارد .

در هر حال آئین اویستانی براساس مبارزه بین دو قوه نیکی و بدی بنا یافته و انسان را در اختیار نیکی ازین دو مختار میداند ، و بهمن لحاظ به پندار نیکی ، گفتار نیکی ، کردار نیکی توصیه میکنند . اویستا « اهو را مزدا » را حاکم مطلق و برتر از هر دو قوه نیکی و بدی می شناسد . در آئین اویستانی مثل ویدی پرستش عناصر طبیعی نبود ، ولی احترام آن باقی ماند ، منجمله آتش مقام مهمتری داشت . از باب انواع اویستانی مثل ارباب انواع یونانی نماینده مادیات بوده بلکه فقط شخصیت معنوی داشتند ازینقرار - وهیو مانو = فسر خوب آشاو هبشته = تقدس بهترین ، خشته تره دریا = سلطنت عالی . سپنتا ارمیتی = حس اعتدال هروتات = سعادت و صحت . امرتات = جاودانی . (۱) از جمله ارباب انواع اویستانی مشهورتر از همه « اناهیتا » رب النوع آب ، و میترا یعنی آفتاب بود ، اویستا به تقدس روح عقیده نداشته و لهذا ارواح گذشته گان راجا ودانی و محترم می شناختند .

آئین اویستا در باختر از ظهور خود تا پنجاه سال صاف و خالص ماند ، بعد از آن وقتی که در فارس هخامنشی رفت مغلولط با معتقدات سامی گردید ، در دوره فتوحات اسکندر مقدونی در افغانستان باز آئین اویستانی دوچار بحرانات زیاد گردید . در عصر سلسله پارسی های بلخی که در فارس جانشین یونانیان گردیدند شروع به جمع آوری خاطرات قدیمه و جزو های اویستا شد . در عصر ساسانی های فارس مجدداً آئین اویستانی در قلمرو آنها تجدید و احیاء شد ، و در دوره فتوحات مسلمین انحطاط آن آغاز گردید .

اویستا و جغرافیای سیاسی آن عصر ، در صفحات پیشتر خوانده اید که اویستا از نظر تاریخ و جغرافیای افغانستان اهمیت دارد ، اینک در اینجا تفصیلات جغرافیائی از روی فرگاد اول (و باب اول) و ندیداد « حصه سوم » اویستا داده میشود . مهمترین این تفصیلات

Asha-Vehishta - Vhou-mâno (۱)

Spent - armati - Khshathra-varya

Amaertat - Hervatat

مهاجرت از توصیف شانزده قطعه زمین است که از نظر اصلیت خاک آریائی ، و استقامت مهاجرت آنها ، و هم چنین از حیث انبساط آئین اویستانی و پهنائی حدود آن و بالاخره از نقطه نظر تعیین قلمرو سلاطین باختری یعنی جغرافیای سیاسی آن عصر بسیار قیمتدار گفته میشود . این شانزده قطعه زمین در چهار طرف هندوکش بلا فاصله واقع ، و شامل حدودی است که جغرافیا نگاران و مؤرخین کلاسیک برای مملکت آریانا یعنی افغانستان قدیم داده اند . بعلاوه اویستا از یکدسته کوه ارتفاعات ، رودخانه و دریاچه ها هم ذکر میکنند که داخل همین شانزده قطعه زمین میباشد . فهرست شانزده قطعه زمین مذکور به ترتیب تذکر خود اویستا بقرار ذیل است :

- ۱ - ایریا نام و یجو (Airyanem Vaéjo) بین رود جیحون و سیحون .
- ۲ - سنده (Sughdha) سغدیان .
- ۳ - مورو (Mouru) مرو (حوزه مرغاب) .
- ۴ - بخدی (Bakhti) بلخ .
- ۵ - نیسا یا (Nisāya) نیمنه (بین بلخ و مرو) .
- ۶ - هرویو (Harōyu) ولایت هرات .
- ۷ - ویکرته (Vaēkereta) حوزه کابل .
- ۸ - اوروا (Urva) علاقه ارگون .
- ۹ - خننتا (Khenenta) کرکان .
- ۱۰ - هره ویتی (Haravaiti) حوزه ارغنداب .
- ۱۱ - هتومنت (Haētumant) وادی هیرمند و سیستان .
- ۱۲ - راغا (Ragha) علاقه راغ - بدخشان .
- ۱۳ - کخره (Kakhra) غزنی .
- ۱۴ - وارنا (Varena) وانا و زیرستان .
- ۱۵ - هپته هندو (Hapta Hinda) حوزه سند .
- ۱۶ - رانگه (Rangha) اراضی متصل سرچشمه سیحون .

این شانزده قطعه زمین در اویستا بصفت « سرزمین اعلی » یاده و بعض پارچه های آن باوصاف مخصوصی مذکور گردیده اند مثلاً « حوزه ارغنداب بصفت « قطعه قشنگ » حوزه هیرمند بصفت (خط درخشان و با افتخار) غزنی بصفت « توانا » و بلخ بصفت « زیبا و دارای بیرقهای بلند » و غیره .

آثوریها و آریانا، راجع به آثوریها در فصل مخصوص آن قبلاً تفصیلاتی داده شده که محتاج تکرار نیست در اینجا فقط قسمت تماس آن مردم با مملکت آریانا شرح داده میشود، و فتنه که آریانا گانان مدینت و تهذیب اقوام آریائی بود، بین النهرین گانان تمدن و تهذیب اقوام سامی نژاد شمرده میشد. سامی ها شهرت و اقتدار آریانا را بنظر خوب نمیدیدند، از همین جهت بود که وقتی ضحاک سامی نژاد تا صفحات باختر عسکر کشیده و جمشید پادشاه پیشدا دی آریانا را مزاحم شد، ولی چنانچه خواننده اید بزودی دشمن از طرف فریدون جانشین جمشید پادشاه افغانستان طرد و تبعید، و متعاقباً در ماورای رودخانه دجله سرکوبی سختی یافت.

بعد از آنکه دولت آثوری در گانان مدینت سامی قوی شد، بر ماد ها و فارس ها تغلب جسته حکمران قوی و ظالم آنها گردیدند، اینست که آریانا با چنین نوواردی مقابل گردید، در حدود یک هزار سال قبل المیلاد « نینوس » نام مرد مقتدری پادشاه آشور گردیده، و دامنه فتوحات آن کشور را از مدیا و فارس و ارمنستان تا سواحل بحر مدیترانه امتداد داد، این شخص حریص و فہار برای بار اول در صدر شد که مثل ضحاک تا مرکز دولت آریانا بتازد، و چون از نیرو و قدرت آریانا مسبوق بوده ترتیبات بزرگ عسکری گرفته و با قشون بسیار عظیمی مرکب از سواره، پیاد و عراده های جنگی باستقامت آریانا حرکت کرد، آردوی نینوس خیلی زیاد و از تمام ملل و اقوام تا به دولت آثوری تشکیل شده، و تعداد آن را متجاوز از یک میلیون نفر قسه میکنند. پادشاه آریانا درینوقت « زور استر » و یا « او گر یارتس » (۱) نامداشته، و بمجرد مطلع شدن از حرکت دشمن، سیاه و پهلوانان جنگی خودش را در حدود چهار صد هزار نفر جمع و بغرض دفاع تا صفحات غرب کشور حرکت نمود.

دسته جات آثوری از دره ها عبور، و در جلگه فراخ متمرکز می شدند، پادشاه آریانا مجال نداده و با ایشان حمله هولناکی نمود، و تقریباً صد هزار عسکر آثوری را در میدان قتال هلاک کرد، ولی دسته جات عقبی دشمن معجلاً رسیده و بجنگ مشغول شد در نتیجه آثوریها به سبب تفوق عددی توانستند عساکر باختری را عقب بزنند. پادشاه آریانا با قسمت بزرگ آردوی خود شهر « بکترا » بایستخت آریانا را حصار گرفت، آثوری ها دو سال باتمام قوای خود بجنگ این شهر مشغور مصروف ماندند، ولی فتح چنین شهر و قوتی آسان نبود. ازین جاست که برای فتح شهر بکترا، قسه سمیرا میس « قشنگترین زنان عصر بمیان آمد، مشارالیهادر طفلی بدست

شبانې موسوم به « سیماس » افتاده وپرورش یافت ، زیبائی ایند ختر انقدر سحر انگیز بود که حکمران شامی موسوم به « اوانس Oannes » باو از دواج کرد ، درینجنگ بکترا شوهر بازنش حاضر بود ، تدبیر سمیرا میس در فتح شهر مستحکم بکترا مفید افتاد و نینوس بعد از ناامیدی فاتح شد ، درعوض ، سمیرا میس ملکه آثور وزن نینوس گردید .
واو بود که سبب اعمار شهر مشهور بابل گردید .

درهر حال بطوریکه قصه میکنند نینوس بعد از تسخیر بکترا بعزم تصرف ماورای سند حرکت کرد ، ولی ناکام از سواحل سند عقب نشینی نمود . این جنگ و جدال اثوریانا آریانا در منزله یک واقعه نظامی بود و اهمیت بیشتری نداشت ، زیرا بعد از رفتن نینوس مجدداً دولت آریانا قایم و مملکت مامون گردید . گرچه ازیں بعد آریانا تازمان « تیگلت پیلسر » دوم پادشاه مقتدر آثوری دیگر با آنها تماسی نداشت ، ولی چنین معلوم می شود که پادشاه مذکور در قرن هشت قبل المیلاد بعد از جنگهای مادو فارس داخل سرحدات غربی آریانا شده و تا هامون سیستان و حتی حوزه ارغنداب رسیده است ، زیرا در کتیبه پادشاه مذکور که در « کلاخ Chalah » مکشوف ، و تاریخ آن بسال ۷۴۵ قبل المیلاد ، در ذیل اسمای مناطق مفتوحه او اسم « ارا کوتی = حوزه ارغنداب » نیز برده شده است ، معینا این تسلط آثوریانا نیز دوام نداشته و بزودی از صفحات غربی آریانا برافتاده است چنانچه در کتیبه که از اراضی مفتوحه جنگ دوم پادشاه آثور نام میبرد ، دیگر نام « ارا کوتی » آریانا داخل نیست .

آثوریانا در طی این دو تماسی که با افغانستان نمودند ، در آئین او یستانی کشور نظریاتی حاصل کرده ، اسم « زوراستر » و بعضی از اصول و فلسفه حیاتی او یستانی را در خارج آریانا نشر نمودند .

فارسی های هخامنشی و آریانا ، هخامنشی ها فیله کوچکی از قبیله بزرگ « پارسا گاد »

پار سواها و یا فارسی هاست که بعد از مادی ها برای بار اول در مملکت فارس به تشکیل یک دولت آریائی پرداخته اند ، امراء این خانواده تا عهد سیروس یا کوروش چندان اهمیتی نداشته تقریباً جنبه امراء محلی را دارا بودند ، ولی سیروس وقتی که به امارت رسید دارای قوت و قدرتی شده در حدود ۵۵۰ سال قبل المیلاد استیلاگت پادشاه ماد را در جنگ مغلوب و دولت ما را منقرض نمود ، و این شخصیکه فقط صفت امارت علاقه « شوش » را داشت در ۵۴۶ ق م عنوان شاه پارس اختیار نمود ، و ا لحاصل سیر وس بعد از جنگهای بابل ولیدی باماد ها متوجه مالک شرقی فارس شده و از سال ۵۴۵ تا ۵۳۹ ق م در مدت پنج شش سال بامملکت آریانا داخل جنگ و نبرد بود . در اینوقت هنوز سلطنت و حکمرانی

آریانا بصورت ملوک الطوائفی در دست سلاله های پادهاشان آریائی افغانستان بوده و نباله همان عظمت و افتدار سلاله های پیشدادی ، کیانی و اسپه های مشهور شمرده میشد ، گرچه اسماء و کار نامهای این پادشاهان هنوز مستور و در تاریکی تاریخی مدفون است معینا اینقدر میتوان فهمید که قوای ملی آریانا چندین سال در برابر هجوم هخامنشی و سیروس مقاومت و ایستادگی کرده است ، در هر حال سیروس با آنکه در محاربات آریانا دوچار مشکلات زیادی شد بالاخره توانست در ولایات باختر ، هزاره جات ، سیستان و گندهارا را آریانا غلبه و نفوذ حاصل کند ، سیروس بر طوائف اسکائی های سیستان هم دست یافته و از آنجا به مکران - بلوچستان توجه نمود ، سیروس در جنگهای کاپیسا (کوه دما من) و قسمت های ریگستانی جنوب غربی سیستان تلفات زیاد داد ، خودش هم در جنگ با (دریک ها) که از طوائف شرقی افغانستان بود بزخم تیری هلاک گردید .

بعد از کشته شدن سیروس تازمان داریوش هخامنشی او ضاع آریانا با هخامنشی ها پوره معلوم نیست ، جز اینکه جنگهای چندین ساله داریوش با آریانا مدلل می نماید که فتوحات سیروس درین مملکت دوامدار نبوده ، و با آنکه گاهی نائب الحکومه هم مقرر نموده اند افتدار در دست امراء ورژسای محلی آریانا بوده است .

داریوش و فنیکه پادشاه شد مجدداً با آریانا داخل جنگ گردید . و او مثل سیروس درین کشور گرفتار مشکلات زیاد گردید ، معینا او دامنه فتوحات خودش را از سیروس کرده بیشتر و سعت بخشید و علاقه سند را نیز فتح نمود . سیروس قبل از فتح سند هیتی بریاست یسگنفر یونانی موسوم به (سیلاکس Sylax) از راه کابل فرستاده بود تا معلوماتی از دلتای سند بدست آورند . سیروس بفرض جلوگیری از جنگجویان آریانا مملکت را بیک عده ولایات تقسیم کرده و در هر یک حکمرانی خواست از طرف خود و خواه از بین امراء محلی کشور مقرر ، و مالیاتی برایشان معین نمود . گرچه این اوضاع تا زمان داریوش سوم در آریانا دوام داشت ، ولی روح سلطه و نفوذ هخامنشی را بعد از داریوش اول درین کشور سستی فرا گرفته بود ، زیرا اهالی آریانا در تمام طول مدت سلطه هخامنشی هوای آزادی در سر داشته و در کمین اعاده افتدار از دست رفته خویش بودند .

انقلابات و نهضت های ملی آریانا در عصر تقابل عسکری هخامنشی ها ، آریائی های آریانا

مردم آزاد طبع و دلیر و مملکت آریانا کوهستانی و مستقل بوده ، دارای داستانهای با افتخار قدیمی شمرده می شدند ، اینها از زمان پیشدادی به بعد دولتهای متمن و مقتدری داشته ، هیچگاه حاضر بقبول سلطه دیگری نبودند . اینها مهاجمین و متجاوزین سامی نژاد

د کابل کالنه

از قبیل ضحاک ، نینوس و تیکلات پیلزر را عقب زده ، و با عساکر سپروس رزمهای سخت نموده بودند ، لهذا بزودی تن به اطاعت هخامنشی ها نداده ، و سر به انقلاب و نهضت برداشتند ، چنانچه وقتیکه داریوش اول پادشاه شد مجبور بود که برای نشانیدن آتش این مخالفت ها مجدداً در آریانا سوقیات نماید .

در وقت حکمرانی اردشیر اول هخامنشی ، مرد بزرگی از ولایت باختر-آریانا بنام «ویست اسپه» که شاید از خاندان شاهی اسپه های کشور بود ، سلطنت خودش را اعلام نمود ، اردشیر مجبور گردید که بجنگیک او باستقامت باختر حرکت کند ، ویست اسپه قوای ملی خودش را متحد ساخته و بغرض مقابله حاضر شد ، دوسال جنگک بین آریانا و فارس دوام داشت ولی جنگک اخیری بمقاد دشمن تمام ، و ویست اسپه در میدان جنگک کشته شد .

مهمذا وقتیکه در ۳۳۶ قبل المیلاد داریوش سوم هخامنشی پیداشاهی رسید ، حکمرانی ولایات مفتوحه آریانا آنقدر قوی شده بودند که حکومت میرانی هر خانواده گردیده بود ، حتی افغانستان شرقی (حوزه سند) بکلی از تحت تسلط بیگانه آزاد شده بود ، « بسوس » حکمران باختر ، همچنان نائب الحکومه های هرات و سیستان (سانی بارزانس - و - بارسانتس) آنقدر قوی بودند که در وقت جنگهای هخامنشی ها و اسکندر مقدونی ، هر سه نفر متفقاً جنبش بزرگی در سرتاسر آریانا تولید کردند و وقتیکه داریوش از سکندر مغلوب و بطرف آریانا عقب نشست در سرحدات کشور افغانستان با این جنبش ملی مقابل ، و با لاخره از دست بسوس فرمانده قوای ملی آریانا کشته شد ، بسوس پس از انجام اینکار در باختر عودت نموده و سلطنت خودش را اعلام نمود ، « ناربار زانیس » یکی از سرداران دیگر محلی آریانا و همکار بسوس بود .

سکندر و آریانا - نهضت های ملی و مقایلات آریانی ها - بسوس و سیستان - اسکندر مقدونی

مشهور به کبیر پسر فلیپ و پادشاه یونان بود ، مشاورانیه کینه هخامنشی های فارس را از پدر بپراث داشت ، پدرش در ۳۳۶ قبل المسیح بغرض استخلاص بلاد آسیای صغیر از دست هخامنشی ها سوقیات عسکری نموده و بعضی قطعات ساحلی را هم جنرالهای او متصرف شده بودند ، ولی فلیپ بزودی در یک حادثه داخلی کشته و پسر بیست ساله اش جانشین او گردید ، این جوان بیست ساله که خودش را از طرف پدر به هرکولیس نیمه رب النوع ، و از طرف مادر به اشیل قهرمان افسانوی یونان منسوب میدانست ، فوق العاده آدم جنگی ، سوارکار و عصبی المزاج بود ، اسکندر نگاه نافذ ، چشمهای مختلف اللون ، جرده سفید و قامت بستی داشته ، موسیقی و شعر هر دو را دوست داشت ، در هر حال اسکندر بغرض استخلاص بلاد

یونانی آ سیای صغیر ، و گرفتن انتقام حملات هخامنشی ها در یونان ، بمسکر کشی در آسیا مبادرت نمود .

داریوش سوم پادشاه هخامنشی فارس که شخص بیکیفایت بود برای مقابله حاضر وعده عسکرخودش را ترتید ، وعده هم از مردان یونانی سپاه اجوره کار جمع کرد ، تلافی طرفین در « گرانیکس » (دریائی در شمال غرب تورکیه است که به مارمره میریزد) واقع ، وبعد از جنگ سختی که نزدیک بود خود اسکندر هم کشته شود جنگ به نفع یونان خاتمه یافته ، و سپاه اعزامی داریوش مغلوب گردید .

متعاقباً جنگ دیگری بین طرفین در موضع « اسوس » رخداد ، اینجنگ نیز با آنکه فرمانده اردوی فارس شخص داریوش بود - به غلبه یونان تمام شده ، فارسی ها مغلوب و بارگاه شاهی بدست دشمن افتاد . اسکندر از این بعد با راضی فنیکه تاخته . و شهر مشهور صور را بعد از جنگ سختی اشغال و بیرحمانه قتل عام کرد ، زن و طفل هم اسیر و مثل برده فروخته شدند . اسکندر از اینجا به مصر کشید و آن مردم که از هخامنشی هادلی خوش نداشتند بدون جنگ تسلیم ، و کاهن معبد امون خود اسکندر را لقب « پسر امون » داد ، و این همان لقبی است که قبلاً فراغنه مصر داشتند . بعد از آن اسکندر بطرف موصل رانده و داریوش برای مصالحه و دادن قسمتی از ممالک خودش را تا رود فرات بدشمن حاضر شد ولی اسکندر دلیرتر گردیده از قبول مصالحه استنکاف نمود . داریوش بناچار در بابل به تهیه جنگ پرداخت ، اسکندر از غفلت فارسی ها استفاده و دجله را عبور کرد . میدان جنگ « گوگاملا » نزدیک موصل قرار داده شد ، در میدان جنگ اسکندر

توانست شخصاً بانداخت ژوین عراده ران شخص داریوش را سرنگون نماید ، داریوش فرار کرد و بساط هخامنشی برای ابد برچیده شد . اسکندر بیما نمی بلاد فارس را یکی بعد دیگر اشغال و حتی در شهر مشهور « پرسی پولس » در بیک مجلس شراب نوشی به خواش « تائیس » مجبوره آتنی خودش قصر خیشار شاه را آتش زد .

داریوش چنانچه قبلاً گفته شده بجانب آریانا فرار کرد ، ولی از طرف بسوس باختری کشته شد ، و در افغانستان مجدداً دولتی تشکیل گردید ، اما اسکندر مجال نداده در همان سال ۳۳۰ ق م از فارس با ستقامت آریانا حرکت کرد ، و بلا فاصله از بین ولایت یارتیا (ولایت مشهد) عبور ، و وارد شهر « سوزیا » یا طوس گردید . « ساتی بارزانس » نائب الحکومه هرات نزد او رسیده تسلیم ، و موقتاً اسکندر را خاموش نمود ، اسکندر با ستقامت ولایت باختر که مرکز دولت جدید آریانا بوده ، و بسوس بالباس ارغوانی خودش را پادشاه مملکت در آنجا اعلان کرده بود - به حرکت افتاد ولی همینکه چند روزه راه دور شد ساتی بارزانس ترتیبات عسکری گرفته و خواست خطوما

مواصله و ارتباط اسکندر را از پشت سر با فارس و یونان قطع نموده ، و وقتی که بسوس از پیش روی با اسکندر مقابله می نماید ، اواز عقب درآمده و دشمن را محصور و برای همیشه در سر زمین آریانا دفن نماید ، پس باین فرض برای آنکه از نقشه او اسکندر اطلاعی بهم نرساند ، انا کسبب قوماندان ساخلوی یونانی را با همرا هانش از تیغ کشید . اما بهر طوری بود ، اسکندر از قضیه آگاه ، و معجلاً از راه رفته برگشته بیست فرسخ راه را به دو روز طی ، و وارد هرات شد ، سردار آریائی سانی بار زانس مقابله را بی سود دانسته برای جستجوی فرار گاه دیگری از هرات خارج ، و عساکر او در جنگل انبوهی نزدیک شهر تتر اختیار نمودند ، اسکندر جنگل را آتش زده ، آنها را بعضاً دستگیر و بسته بزنجیر ، و بعضی را از دم تیغ گذشتانده و خود قشله عسکری « آریان الکرا ندریه » را در هرات بنانهاد . از آن بعد اسکندر آرزاس (ارشک) را در عوض سانی بار زانس مقرر ، و خود بعد از رسیدن عساکر عقیدارش بجانب سیستان حرکت نمود ، و وقتی که اودر پایتخت سیستان پروفتازیا (شاید پشاوران) رسید ، نائب الحکومه آنجا « بار سائنس » از همکاران بسوس وساتی بار زانس قبلاً سیستان را گذاشته بود ، و لهذا دشمن مقاومتی ندید ، اسکندر از اینجا به سمت شرق حرکت خود را دوام داده و وارد ایالت « آریاسپی ها » گردید ، در اینجا شنید که سانی بار زانس با سواره نظام خود مجدداً بهرات حمله ، و یونانی ها را ضربه های سختی زده است . اسکندر ازین خبر مشوش شده « کارانس » نام افسر خودش را با شش هزار پیاده و شصت سوار یونانی بهرات اعزام نمود و خو بعد از دو ماه توقف بطرف شمال حرکت ، و داخل قندهار شد ، اسکندر درینجا نیز بمادت قدیم بفرض حفظ حکمرانی خودش چهاونی دیگری بنام « اسکندر یه ارا کوزی » آباد وعده ساخلو مقیم ساخت . و خود خواست بجانب باختر حرکت کند ، ولی باز شنید که آن مرد مشهور آریائی سانی بار زانس حمله سختی بیونا نیان هرات کرده است بسوس هم از بلخ دوهزار نفر بمدا و فرستاده است ، پس اسکندر عسکر زیاد ازینجا با سرداران مجرب یونانی چون « آرته بازیوس - ابری ژیبوس - و کارا نوس » بهرات اعزام و « فراتا فرون » والی یارتیارا باتمام قوایش بجنگ سانی بار زانس احضار نمود ، سانی بارز انس با آنکه از هر طرف محصور شده بود مردانه برای نجات وطن جنگ و انقدر در رز مگاه مقاومت نمود تا کشته شد .

اسکندر مطمئناً بجانب پارویا میزاد حرکت کرده ولی در مناطق غرنی و جبال هزار قدم بقدیم با مقاومت مردانه قبایل دوچار میشد تا آنکه وارد کابل گردید و چون زمستان بود فوراً عازم کوهستان و کوه دامن شده در او بیان توقف نمود ، او درینجا نیز قلعه نظامی بنام

فصل اول آریانا

«الگرا ندریه ففناز» تعمیر نمود ، وبفاصله یکروزه راه يك دو قلعه دیگر بساحت که در آنها هفت هزار مقدونی و سه هزار عسکر ایلجاری و عده^۲ از عسا کر اجو ره کار جا بجا شدند اسکندر زمستان را گذشتا نده در بهار ۳۲۹ ق . م با تقریباً شصت هزار عسکر یونانی بجا اب بلخ حرکت و هندوکش را عبور نموده وارد اندراب گردید . بسوس صفحات با ختر را که معبر اسکندر می شد خراب ، آذوقه را تباه ، و خود جیحون را عبور و کشتی هارا سوخت ، اسکندر باز حمت تمام و کم غله کی ، وارد باختر شده ، قلعه جنگی «الکزاندریه اور نوس» را بنانهاد ، و خود بعد از رسیدن عسا کر یونانی هرات نجیحون را بوسیله یکدوع جاله مشکمی عبور و داخل سفیدان شد بسوس مصروف ترتیب عسکر در حدود شهر سبز بود که اورا مرض از پای در آورد و عسا کر باختری او که هفت هزار نفر بودند پراکنده شدند سکندر از مراتب آگاه و اورا بواسطه بطليموس دستگیر و با او رفتار وحشیانه نمود .

اسکندر تاسیحون بیش رفت و شهرها را گرفته بعضی را خراب و قتل زیادی نمود ، و در بعض جاها قلعه های نظامی آباد کرد که مشهورترین همه آن «اسکندریه اقصی» است در نزدیکی خجند حالیه .

بعد از اسیر شدن بسوس ، مرد دیگری در آریانا برضد سکندر ر قد علم کرد که «سیتیانس» نامداشت ، او بعسا کر باختری از سوء نیت سکندر راجع بقصد از بین بردن آنها بیاناتی داده مردم راجع و متحد و مسلح ساخته به «مرا کندا» (سور قند) حمله نموده ساخلوی یونانی از سکندر استمداد کرد قوای تازه دم یونانی برای نجات ساخلوی مذکور رسید ولی سیتیانس اولاً در جنگل تستر نموده آنها را ناگهانی مغلوب و قسمت بزرگ شان را محو و بقیه را دروادی رودخانه زرافشان تعقیب و محصور و بالاخره دو هزار پیاده و سه صد سوار شان را از بین برد . سکندر شخصاً بطرف مرا کندا حرکت کرد اما سیتیانس قبلاً بجانب باختر عودت نموده بود سکندر از امنن زمستان باختر کشید نوزده هزار یونانی هم تازه از یونان وارد اردوی او شدند ، حکام سکندری هرات و یارتیا هم وارد شده حکام بسوسی ولایات مذکور ره را اسیر آوردند ، سکندر از پنجا بسوس را در محکمه نظامی محکوم باعدام نموده ، در طهران فرستاد تا کشته شود .

درینوقت سوزیانه مجدداً شورش کرد و سکندر امر داد عسا کر خودش در پنج ستون داخل آنجا شده بلاد را یکی پی دیگری اشغال و در مرا کندا جمع شدند ، خود اسکندر در بهار ۳۲۸ ق . م به مرگیانا (مرو) حمله نمود ، «آریمازس» رئیس آنجا مدافعه دلیرانه نمود تا بالاخره مغلوب و اسیر و با امراء خود یکجا بدار زده شد .

سکندر در حدود سرخس و مرو چاق دوقلمه نظامی تعمیر ، و خود ببلخ برگشت و در عرض راه چهار قعه دیگر در میمنه ، اندخوی ، شهرغان و سرپل بنام نهاد . بعد از آن از بلخ به سمرقند کشید . سیتیا نس مجدداً در باختر ظهور و بر ساخلوی « زای — اسپه » حمله ، و « به ئی تون » قوماندان یونانی را اسیر نمود ، حملات این سردار آنقدر قوی بود که سکندر والی خود را از باختر مقررأ موقوف و دو نفر قوماندان دیگر با عسکر زیاد بچنگک آن سردار سوق نمود . بالاخره در چنگک سختی که بین طرفین رخداد طایفه مسائزیت که مردم بدوی و همزبان سیتیا نس بودند باو خیانت نمودند و شکست واقع شد ، مسائزیت ها و قتیکه از سوقیات سکندر بجانب خود خبر گرفتند ، خیانت سابقه را تجدید نموده سیتیا نس آن سردار نامی آریانا را سر بریده و نزدیک اسکندر فرستادند (۳۲۸ - ۳۲۷ ق م) . اسکندر ازین بعد توانست شورشهای باختر را خاموش و قاندين ملی را دستگیر کند ، یکی ازینها اکسبارتس رفیق قدیم بسوس و پدر رخشانه قشنگک (رکسانه) بود که اسکندر دختر را قبلاً در جمله اسراء دیده و عاشق او شده بود ، سکندر باین دختر از دواج و اورا ملکه خود فرار داد .

سکندر در بهار (۳۲۷ ق م) بایکصد و بیست هزار عسکر که متجاوز از نصفش آسیائی بود هندوکش را عبور و از راه خاواک وارد کوه دامن شد درینوقت « آمبهی » شاه تسکیلا بحضور اسکندر رسیده و هدایا تقدیم نمود . اسکندر ازینجا یکعمده عسکر بقوماندانی « هفتیون » و « پردیکاس » از راه مجری رود کابل بجانب رود سند حرکت داد و خود براه لغمان و کهنر روان شد ، اینها در تمام عرض راه بامداقات مردانه قلاع و قبایل و روسای محلی کشور مقابل شده ، جنگهای سختی نمودند و تلفاتی بسیار دادند . اسکندر ، بطلمیوس و یسکنفر سردار بزرگ دیکر هم زخمی شدند ، و الحاصل در وادی و دره های جلال آباد ، باخیر لغمان و کهنر ، سوات و باحور و بونیریو نانیان باچنان جنگهای سهمی پیش شدند که مورخین یونان آنرا با افتخار زیاد ذکر نمودند .

اسکندر بعد ازین جنگها ، مجدداً راه سواحل اندس را تعقیب ، و از غرب بشرق رود را عبور نموده وارد تسکیلا (دومیلی را ولندی) گردید (۳۲۶ ق م) شاه تسکیلا چون قبلاً تسلیم شده بود لهذا مجدداً در علاقه خود مقرر شد ، و سکندر در ساحل رودخانه جیلم با « پورس » حکمران پنجاب رزم داده غالب ، و پورس در میدان جنگ اسیر شد . سکندر ازینجا گذشته در یای « ر اوی » را عبور و هفده هزار نفر را کشته بجانب دریای « بیاس » پیش شد ، ولی اردوی سکندر گذشتن از آنجا را امتناع کردند و سکندر مجبور بمراجعت گردید ، سکندر در مراجعت به ستون اردوی خود را حرکت

داد ، دسته اول برای فندهار و سیستان ، دسته دیگر بواسطه یکصد کشتی و دو هزار ملاح از راه دریای خودش بسواحل اندس حرکت و در حدود منتان باجنگ مردم مقابل و زخمی کردید ، عسکراو در خونریزی و انتقام نهایت مبالغه کردند ، گندا در وادی سفلی اندس هشتاد هزار آدم را بقتل رساندند ، در هر حال اسکندر داخل بلوچستان شده ، راه شوش در فارس گرفت ، عساکر او همه در بابل جمع شدند ، چون اسکندر در صحراهای خشک و خالی فارس دو چار تبارزه شده بود لهذا در شب ۱۳ جون ۳۳۳ ق م در بابل فوت نمود .

تقسیم آریانا بین نیکاتور و موریانی ها ، اسکندر یونانی از جنر الهای مقتدر دنیا بود

و در مدت کمی امپراطوری بزرگی تاسیس کرد ، او در ده سال لشکر کشی های خود شش سال را مصروف جهانگیری در آسیای صغیر ، شام ، مصر ، بابل فارس و غیره بوده ، و چهار سال تمام را در کشور آریانا مصروف ماند بعد از مرگ او بین جانشینانش جنگها و اختلافات بسیاری در میانک متصرفه اورخداد ، بالاخره این امپراطوری و سبع بین سه نفر منقسم شد ، اول « بطلمیوس » که مصر را گرفته و سلسله پادشاهی تاسیس نمود که تاسی سال قبل المیلاد دوام کرد ، آخرین این سلسله هم ملکه « کلوپاتر است » دوم « انتی گونس » که در مقدونیه پادشاه شده و خانواده او تا سال ۱۴۶ قبل المیلاد در یونان و مقدونیه عمر نمود . سوم « سیلیوکوس » ملقب به « نیکاتور » در سوریه و فارس و اخیراً در آریانا اقتدار پیدا کرد این شخص و سرش « انتیوکوش » شهرهای یونانی در آریانا بنا نمودند ، و مدتی هم زبان یونانی زبان رسمی کشور قرار گرفت . ولی حملات بطلمیوس ثانی مشکلاتی برای شاهان سلوسی فراهم آورد ، و این موقع بدست والی باختر « دیودوتس » داد که استقلال خودش را اعلان نمود .

در هر حال بعد از مرگ اسکندر مطابق تصویبی که در مجلس سران یونانی در طرابلس شام شد آریانا در چهار حصه بزرگ منقسم و بچهار نائب الحکومه یونانی واریانی داده شد مثلاً فندهار و بلوچستان به « سیبیرتاس » و هرات و سیستان به « ستاندر » قبرسی ، و باختر به « ستانور » ولایات جلوی هندوکش (کابلستان و اطراف آن) به « اکز ریاتس » بدر رخشانه که از روسای ملی بود سپرده شد .

درما و رای سند هم تقریباً همین اوضاع تطبیق شده و ولایات متصرفه سکندری بواسطه جنرالهای یونانی و حکام پنجابی اداره می شد ولی بزودی اختلافات داخلی یونانی ها در پنجاب ، موقع بدست یکسکنفر مرد قابل بنام « چندرا گونا » داد که او موسس اولین امپراطوری هندوستان بشمار رفت . این شخص که منسوب بخانواده « موریان » بود « بدستاری یکسکنفر برهنه موسوم به « سانا کتا » سلطنت

د کابل کالنی

(میکده) را در هند سقوط داده و قوت زیادی حاصل کرد. پنجابی ها هم که بر ضد یونانی ها از سبب قتل ناحق امپهی شاه تکسیلا بدست یکنفر جرنیل یونانی - شده بودند بچندر گپتا پیوستند. و لهذا گپتا توانست بزودی دامنه سلطنت خودش را بین اندس سفلی و کننگ توسعه بخشد.

سلاوکس نیکاتور جانشین اسکندر در شرق هم از بابل بفارس کشیده واز ایارتیا در حدود ۳۱۱ ق. م داخل آریانا شده بعد از تامین هرات و بلخ براد کابل عازم پنجاب شد. چندر گپتا با اردوی ککافی در ساحل چپ رود سند بمقابله او شتافت. نیکاتور نخواست جنگ نماید ویا جنگ نموده مغلوب شد در هر حال در ۳۰۵ سال ق. م بین هردو امپراطور معاهده عقد شد که مطابق آن نیکاتور صفحات جنوبی هندوکش را از قبیل کابلستان، زابلستان و بلوچستان تا رود خانه سند برای چندر گپتا گذاشت. در عوض شاه موریانی پنجاه فیل به امپراطور یونانی اهدا کرد. نیکاتور سفیری هم بدربار گپتا مقرر و هم دختر خود را بشاه مذکور بزنی داد.

ازین بعد سلطه موریانی ها در ولایات جنوبی هندوکش آریانا منبسط شده و مبلغین «آشوکا» پسر «هندوسارا» نواسه چندر گپتا دین بودائی را در نقاط شرقی افغانستان اشترار دادند. ووفتی که این دین با رویه هیکل تراشی یونانی صفحات شمالی هندوکش تلاقی نمود سبک صنعت جدیدی مشهور به گریکو - بودیک بهمان آمد. در هر حال بعد از معاهده نیکاتور و گپتا ولایات شمالی هندوکش در دست حکام یونانی باختری باقی ماند. یعنی برای بار اول مملکت آریانا بدو حصه شمالی و جنوبی هندوکش بین هند و یونان منقسم گردید. بعدها تا جائیکه معلوم است موریانی ها از تمام صفحات جنوبی هندوکش ولایت کنندهارا (از کابل تا سند) نفوذ خود را ادامه داده توانسته اندوسس، درینجا هم اوضاع ملی آریانا ایشان را به نرمی و ملایمت زیاد وادار میکرد. واین هر دو مطلب از مضامین فرمان سنگی آشوکا بوضاحت آشکارا میشود. چونکه در فرمان مذکور اولاً غیر از کنندهارا اسم دیگر ولایت افغانستان ذکر نیافته. وازین معلوم میشود که منطقه نفوذ آنها منحصر بهین ولایت بوده است. دوم مردم کنندهارا درین فرمان بالهیجه نهایت نرم و ملایم خطاب شده اند. بعلاوه معلوم است. که موریانی های هند برای دلجوئی اهالی دلبزمناطق مفتوحه افغانستان، بفرض جلو گیری از هجوم احتمالی یونانی های باختری احتیاج سیاسی نیز داشتند. در هر حال بعد از چندر گپتا موریانا (۳۲۲ - ۲۹۸ ق. م) پسرش «هندوسارا» تقریباً سی سال سلطنت کرد. و آنگاه نوبت پادشاهی به «آشوکا» رسید که از (۲۷۳ تا ۲۳۲) قبل المیلاد حکومت نمود. بعد از آشوکا اقتدار موریانا ها در جنوب

هندوکش روبه زوال نهاده ، و در اواخر قرن سوم قبل المیلاد «سوقا گاسینوس» نام حکمدار مستقل کال زمین بحداب میرفت . باین ترتیب معلوم است .

سلطه و نفوذ موریا ها در جنوب هندوکش بسیار دوامدار نبوده و همچنین که نهضت ملی آریانی ها در باختر شروع ، و منجر به تشکیل دولت مستقل آریانی (یونانی و باختری) گردید ، نه اینکه صفحات جنوبی هندوکش بدولت آریانا الحاق ، بلکه دایره فتوحات ایندولت در اورای سند هم وسعت یافت .

نهضت ملی باختر و تشکیل دولت آریانی (یونان و باختری) : بعد از رفتن سیکندر از آریانا مملکت آریانا بدست یکمده حکام ملی و یونانی باقیماند ، اختلافات جانشینان سیکندر با لآخره منجر بر تجزیه امپراطوری اوشده ، و من جمله سلوکس نیکاتور درشام مرکزی تشکیل ، و در صدر آن شد که تمام اجزا مفتوحه آسیائی سیکندر را در دست داشته باشد ، او با یقصد سفری هم در افغانستان نمود ، ولی سوای آنکه صفحات جنوب هندوکش را بخانواده موریا هابستارد کاری نه نمود ، آریانی های آریانا البته منتظر فرصت مساعد بوده و خیال استقلال کامل در سر داشتند ، و لهذا اتحاد با یونانی های باختری شده را قایلتر نمودند . « انتیوکوش » پسر سلوکس که بعد از پدر در شام پادشاه شد نیز سودای تملک فطعی آریانا را عملی کرده نتوانست ، و باین قناعت کرد که « دیودوت » یکمفر یونانی باختری را بصفت نایب الحکومه باختر و سفیدیان بشناسد . دیودوت که در فضای باختر تربیه شده و استقلال آریانا را در نظر داشت ، بمجرد حصول وقت مساعد در سال ۲۵۰ ق . م در باختر اعلان استقلال نموده ، و لقب (منجی) حاصل نمود . دیودوت عیالات حکمران ولایات باختر و سفیدیان بوده میخواست صفحات جنوب هندوکش را نیز الحاق و تمامیت اراضی آریانا را تامین کند ، ولی عمر و وقت او کفایت نکرد . دیودوت مؤسس سلطنت مستقل (یونان و باختری) محسوب ، و سکه های نیز ازو بدست است .

بعد از دیودوت اول پسرش دیودوت دوم (۲۴۵ - ۲۳۰ ق . م) بسلطنت باختر رسیده و با دولت پارت که از طرف یکمفر بلخی اساس گذاشته شده بود ، روابط اتحادیه قایل نمود ، بر عکس نسبت بدولت سلوسی شام چندان نظر خوبی نداشت . پادشاه بلخی پارت که در غرب آریانا برضد دولت سلوسی شام داخل اقدامات بود این نظر دوستانه دیودوت را مقنن می شمرد ، و دیودوت توانست حدود دولت خودش را در غرب شامل حوزه هری رود (ولایت هرات) بسازد . مسکوکات این شخص هم بدست است . بعد از دیودوت دوم سلطنت

باختر بخانواده «ایوتیدم» در حدود سال ۲۲۷ ق. م رسیده و بسیار قوت گرفت. ایوتیدم قبلاً از طرف دیودوت دوم نایب الحکومه سفدیان بوده. و به تحریک دربار سلوسی شام بر شد پادشاه متبوع خود اقدام. و او را بقتل رسانیده و خود پادشاه باختر گردید. و لسی در خلافت توفیع سلوسی های شام ازین تبدیل پادشاهی نفی عاید آنها نکردید. انتیوکوش سوم پادشاه شام در حدود ۳۱۲ ق. م شخصاً برای غلبه بر دواتهای مستقل پارت و باختر بسوفیات پرداخته. و «تری واتس» شاه پارتی را مغلوب و در سال ۲۰۸ ق. م داخل ولایت هرات شد. ایوتیدم او را در کمناره هریود مقابل و بعد از چند جنگ مراجعت و شهر مشهر را تسلیم کرد. انتیوکوش دو سال جنگ نمود ولی کاری از پیش نبرد. لهذا مصالحه نمود. استقلال باختر را تصدیق. و دختر خود را به «دمتریوس» پسر یوتیدم داد. و خود براه کابل و قندهار و کرمان اعزام. و باین وسیله «سوفگاز نوس» یک عهد عسکری همراه او تا جنوب هندو کش اعزام. و باین وسیله «سوفگاز نوس» کابینی نایب الحکومه کابلستان را که بنام دولت موریایا حکمرانی میکرد بخود مربوط و صفحات جنوب هندو کش را بدوات باختری آریانا الحاق نمود. یوتیدم یکی از مشهور ترین پادشاهان آریانا است. او نه تنها حدود مملکت را از شرق تا سند رسانید بلکه در شرق شمال تمام ولایت بدخشان. و در غرب تمام حوزه هرات و قسمت مهم پارتیا را تا نوس بد افغانستان الحاق. و باین صورت. خاکهای طبیعی و از دست رفته کشور را یگان یگان مسترد و یک آریانای مستقل و قوی بوجود آورد. حوزه سفدیان و فرغانه قبلاً جز و باختر بود. و یوتیدم در حملات فاتحانه خود در. ماورای پامیر کاشغر. یارکند و ختن را نیز فتح و جز و امیراوردی افغانستان فرار داد. فقط بلوچستان و سند باقی ماند که آنرا هم بشرقی افغانستان مسترد ساخت. نایب الحکومه های بزرگ یوتیدم که غالباً شرادها بودند هر یک در منطقه خود سکه ضرب میزدند. یوتیدم نه تنها پادشاه عسکر و فاتح بلکه مدنی پرور و مدبری هم بوده. در آبادی و عمران. کشیدن راهها و ترقی زراعت و تجارت بسیار کوشیده است. شکل را هم همین پادشاه از ماورای پامیر آورده و سکه زده است. باختر در عهد یوتیدم از کثرت آبادی اسم «هزار شهر» بخود گرفت. آریانا در عصر یوتیدم روابط تهذیبی و تجارتی با ممالک هند. و تورکستان چین قایم نمود ابریشم از جانب سنکیانک. و عطر و ادویه از هند وارد می شد. و تهذیب باختری به هندوستان داخل میگردد.

بعد از یوتیدم سلطنت آریانا به پسرش «دمتریوس» (حدود ۱۶۰ - ۲۰۰ ق. م) رسید. این شخص مرد مشهوری بود و پیشه او. تاکسیلا. و سورا شترا و بعض حصص پنجاب را

فتوح و جزء آریانا قرار داد ، جنرال های دمتریوس در ماورای سند و حوزه کشکک تاپانالی یوترا و مرکز امپراطوری «وریا های هند پیشرفتند و حصه از کراتات و یوترا گرفتند . باین ترتیب حدود امپراطوری آریانا از صحرای فارس توسط کشکک امتداد یافت . و شهر سیالکوت نزدیک لاهور برای دو قرن دیگر مرکز انشار تہذیب آریانا در ہندستان قرار گرفت ، و همچنان در اراضی سمنکیامک ادب ، صنعت و تہذیب باختری ترویج گردید .

چنانچه خانواده یوتیدوم جای خانواده دیودوت ہارا در آریانا گرفته بود ، اینک مد از دمتریوس جای اینہارا خانواده دیگری بنام «ایو کراتید» اشغال نمود ، و ابتدای سلطنت آنها با شخص ایو کراتید در حوالی سال ۱۷۵ قبل المیلاد آغاز یافت این شخص نیز یونانی از جرنیل های باختر بوده و بہ تحریک انتیوکوش چہارم شامی در غلبہ دمتریوس کے در ہند بود ، تہرہ کردہ و امپراطوری آریانا را مالک شد ، دمتریوس در مساعی اعادہ تاج و تخت ناکام و در حدود ۱۶۰ ق . م از دنیا گذشت . گرچہ ایو کراتید فعلاً شاہ آریانا بود ولی متصرفات ہندی افغانستان در دست اخلاف دمتریوس جدا گردید ، ایو کراتید همان است کہ لقب (کبیر) گرفته و سکہ طلا ضرب زد و شهری ہم بنا نمود ، ایو کراتید گرچہ بزرگت توانست داخلہ آریانا را از دست ہوا خوہان دمتریوس خارج کند ، ولی توانست نفوذ خود را در ماورای اندوس برساند . در عہد ایو کراتید آبادی و عمران ، صنایع جنگی ، مہر کنی و ہیکل تراشی افغانستان بسیار ترقی کرد ، ولی افسوس کہ او عمر درازی نداشت ، و از دیگر ظروف خطرات اسبکائی ہا ، پارتہا از شمال و غرب و خطر اخلاف دمتریوس از شرق متوجہ امپراطوری آریانا شدہ و بالاخرہ عواملی کہ در عصر پسرش فراہم آمد متوجہ سقوط دولت یونان و باختری در شمال ہند و کش گردید .

در ہر حال ایو کراتید و قبیکہ بعزم تسخیر ہندوستان در صفحات شرق مملکت مشغول مسافرت بود ، دولت یارت در ۱ ق . م از غرب بحدود آریانا تجاوز نمود ، ایو کراتید مجبور بہ مقابلہ از شرق مراجعہ و بہ غرب شمال متوجہ گردید ، در جنگہای شکستہ بین این پادشاہ و مہرداد شاہ یارت اتفاق افتاد ایو کراتید بدسیسہ مخالفین داخلی کشتہ شد .

سلطنت آریانا بعد از ایو کراتید بدست پسرش (ہلیوگاس) افتاد ، شکستہ مناز ال جوان بیست سالہ و کلیل پدر در باختر بود ، ولی اوضاع مملکت معشوش گردید ، اسبکائی ہا در شمال ظہور ، و پارتہا از غرب پیش آمدہ ، بعد از شکستہ شدن ایو کراتید ، یسروہ پیشرفت بطارف باختر و فتوحات در سیستان و قندہار شدہ بودند ، ہلیوگاس گرچہ در این پیشرفت مہر داد یارتی سکمزور شدہ بود مہلکہ باختر ، مرو و سغدیان را از دست داد .

بمدها در اثر فشاری که از طرف اسکائی ها وارد شد هلیوکلس مجبور شد از صفحات شمال بجانب صفحات جنوب هندوکش فرود آمده و در سال ۱۳۵ ق م مرکز دولت را در کاپیسا منتقل نمود ، و ولایت گندهارا را از ملکه « آگاتوکلایا » زن مناندر ژنرال دمتریوس که در صفحات شرق آریانا حکومت مستقلی تشکیل کرده بود متصرف شد ، هلیوکلس از شرق تا رودخانه جیلم متصرفات سابقه آریانا را مسترد ساخت . باین ترتیب او گرچه صفحات شمال و غرب ملکه کت را از دست داده بود در ولایات بامیان ، کابلستان ، سمت مشرقی و پشاور ، سوات و بونیر ، پنجاب غربی و تا کسپلا اقتدار بهم رساند .

بعد از هلیوکلس منطقه حکمرانی او تجزیه شده . در کابلستان سه نفر یسکی بی دیگر جانشین او شدند که اولی (انتیال کیداس) بوده و تقریباً در حدود ۱۴۰ ق م سلطنت کرده است . دومی (امین تاس) است که تاریخ حکمرانی او را در حدود یکصد سال قبل المیلاد میسرانند . سومی (هرمایوس) نام دارد که در حوالی (۴۵ - ۲۰ ق م) حکمرانی کرده است ، هرمایوس آخرین شاه یونان و باختری در حوزه کاپیسا بود ، و در عهد او خطر تجاوزات پهلوا ها و اسکائی ها بیشتر گردیده است . از تمام انشاهان ثلاثه مسکوکات نقره و مسی پیدا شده که بعضاً دارای دوزین یونانی و براکریت محلی میباشند . اما در صفحات شرق و ماورای سندش نفر دیگر جانشین های هلیوکلس به ترتیب ذیل بشمار رفته اند : - دیومدس - پاندر - فیلو گیزنوس - ارتمیدور - یو کولائوس - یان کولائوس - ار که بیوس .

در حال « اسکائی ها » در باختر سلطنت یونان و باختری آریانا را خاتمه داده ، و پسان بنام « پهلوا ها » که از اختلاط عناصر « ساک » و « پارت » بدل آمدند ، بقیه حکومت یونان و باختری را در کابلستان و جنوب هندوکش نیز در نصف اول قرن اول ق م سقوط دادند ، و بالاخره دولت یونان و باختری از قلمرو متصرفی هندوستان از بین رفت ، و باینصورت حکومت تقریباً دو نیم صد ساله یونان و باختری منهدم شد .

حیات اجتماعی و تهنیدی - ورود سکندر در آریانا نظام قدیم اجتماعی رانسکان داد ، و تعلقات

تهنیدی بین قلب آسیا و داخل مدیترانه را افتتاح نمود ، در دوره سلطنت یونان و باختری این تعلقات انبساط یافت ، و باینصورت مبادی تهنید قدیم ویدی و اوپستانی بامفکوره جدید یونانی حتی هندی مخلوط گردید ، از این اختلاط تحولاتی در زمینه دیانت ، صنعت ، معماری ، ادب ، زبان ، رسم الخط و دیگر مظاهر زندگی بعمل آمده و انتشار دین بودا در افغانستان و مقابل شدن آن بامفکوره حبانی و صنعتی یونان زمینه را برای ظهور صنعت گریکو بودیک باختری

فصل اول آریانا

مساعد نمود. و از دیگر طرف سه دسته افسکار مذهبی در آریانا جمع شد اول دسته اویسانی ملی. دوم یونانی سوم بودائی.

دین. باین ترتیب ارباب انواع میتالوزی و افسانوی یونان در میان اهل ذوق و دربار و صاحبان

هنر و صنعت قبول شده. و اپولون، هرکول، دیونیزوس و غیره در نقاط مختلفه آریانا پیروانی پیدا کردند. و افسانه های یونانی مروج شد.

همچنین آئین بودا از نصف قرن سوم قبل المیلاد در مدت نیم قرن از حوزه هند تا باختر انبساط یافت، گرچه این دین بصورت رسمی قبول نشده بود معینا در نصف شرقی آریانا بواسطه استقبال مردم بیشتر مروج گردید. آئین ملی اویستا هم هنوز در تمام نقاط کشور کم و بیش و در صفحات شمال مخصوصا غرب بیشتر پیروان داشت، و اناهیتای آریائی و موبترای باختری مقام منوی و جلال خودش را کم نکرده بودند.

صنعت در صنایع و صنعت آریانا هم همین نوع تبدیل و اختلاط واقع شده از یکطرف صنایع مشهوره «یونان و باختری» موجود و ترقی شده و از دیگر طرف مکتب صنعتی «گریکو بودیک» بمیان آمد، در هر حال مجسمه سازی آریانا با اصول مدرسه «لی سب» یونانی ترقی کرد. نقاشی و رسامی هم بهمان وسعه پیشرفت. و الحاصل صنعت یونان و باختری آنقدر ترقی کرد که نشر آن انقلابی در زمینه صنعت آسیائی تولید نمود. صنعت ساسانی فارس هم از این منبع آب خورد.

طرق و تجارت در دوره یونان و باختری کشور آریانا بین کاشغر، چین، و حوزه تارم و التای و حوزه کشک راهای تبارانی را باز کرده. و از باختر بجانب فارس و اندرو و اراطوری سلوسی شام تجارت را پیشبرد، ارتباط تجارتی آریانا را با چین میتوان بتاریخ اوایل قرن دوم قبل المیلاد منسوب نمود. صادرات کشور ظروف شبیه فی، جواهرات و غیره بیشتر بطرف چین بوده و واردات از چین ابریشم، پارچه، لاک، پوست، تنک طلا و نقره و غیره شمرده میشد نقره از پنجشیر و طلا از بدخشان نیز بدست می آمد. و رودخانه های آمو و سند دارای کشتی های تجارتی باختری بوده و امتعه افغانستان و ترا نیش هندوستان از راه بحیره خزر تا بحیره سیاه میرسید و در آنوقت کنال طبیعی دریاچه اورال در نزد گاه جیحون را با دریای خزر متصل ساخت. و روی مرغه کشور آریانا در دوره یونان و باختری در آسارول مهم تجارتی را بازی میکرد.

خط و زبان در دوره یونان و باختر، بر علاوه السنه اصلیه باختری، زبان و خط یونانی نیز در آریانا شیوع یافته و با لهجه های محلی اختلاط نمود. شاهان یونانی باختری السنه آریانا، یونانی ها دو را احترام کرده، و بکار میردند. در مسکرات جنوب هندو کش زبان

برا کریت و حتی رسم الخط خروشیته محلی که مبداء الفبای آن آرامی است بازبان و خط یونانی یکجا در دو روی سکه ضرب می شد .

اما برورزمان زبان یونانی مثل خود مردم یونانی در زبان های آریانا حل شده و مو جو دیت خود را باخت ، و رسم الخط یونانی هم جایش را برس الخط خروشیته گذاشت .

اسلحه و ابزار و در دوره یونان و باختری ، دولت آریانا دارای اردوی منظم و قوی بوده فتوحات زیادی در حوزه کسک نمودند . بیشترین سمت اردو را صنوف سواره تشکیل ، و مجهز به تیر و کمان ، ژوبین و نیزه ، شمشیر و قمه بودند . اردوی آریانا مثل قدیم عراده های جنگی استعمال و قبل هارا بیکار می انداختند ، قبل های جنگی در میدان رزم با هودج و سر بازان خود مثل برجی مسلح بنظر می آمدند . صنوف پیاده اردو ، مجهز با تیر و کمان ، نیزه و سپر بودند ، این اردو خنجر دودمه و بیکنوع زره فلزی را هم شناخته و استعمال می کردند . موسیقی و نمایش ؛ در افسانه های چینی گفته شده که چهار هزار سال قبل آنها « لنگ ان »

نامی را در باختر برای بدست آوردن (نی) فرستادند ، هیکل های مکشوفه هده و تابلوهای رنگه بامیان هم از اسباب موسیقی توله ، رباب ، ربط ، سه تار ، طنبور را نمایش میدهند که بعد از قرن دوم مسیحی از آریانا بچین رفته است . البته در دوره یونان و باختری در ردیف سائر صنایع و ارات که در حال نشو و نما بودند ، موسیقی هم در آریانا بمقامی رسیده است . هم چنین احتمال داده میشود که نمایشات تئاتر در دربار شاهان یونان و باختر آریانا حتی در دربار امراء آنها در هند هم نشان داده می شد .

چند کلمه راجع بدولت بارت ، ولایت پارت عبارت از حوزه هریرود و اترك و علاقه های

شاه رود ، جوبن ، سبزوار ، نیشابور ، طوس ، و ترشیز بوده از ولایات شمال غربی آریانا شمرده می شود این ولایت نام « پارت » را از طایفه مهاجر آریائی گرفته اند که از باختر بانجا هجرت نموده اند ، پارتها شاخه ار قوم آریائی باختری « یسکت - پخت » بوده و وقتیکه علاقه بین سواحل خزر و هریرود را مسکن قرار دادند بنام خود « پارتیا » خواندند .

در حوالی ۲۵۰ ق . م یکنفر پارتی دیگر بلخی بنام « ار ساس » از باختر به پارتیا رفته و بر علیه تسلط یونانی های ساوسی اعلان استقلال ، و دولت جدیدی تشکیل داده است ، و این همان آدمی است که « ارشک » هم خوانده شده ، در هر حال ار ساس یا ارشک برادری بنام « تیر داد » (تری داتس) داشته ، و پسر « فری پایت » و نواسه « ارشک » بود . ار ساس وقتیکه در پارتیا بار ققام خود از بلخ آمد ، مردم را برضد یونانی ها تحریک ،

و خود « فر کلس » حاکم یونانی را کشته ، دولت خود را اعلان نمود ، و اردوی قوی ترتیب کرد ، و با دیودوت دوم پادشاه آریانا روابط دوستانه قایم کرد .

تیرداد یا ارشاک دوم بعد از برادر پادشاه پارت شده و دولت پارت را فوی گردانید ، وبا دیودوت دوم باختری اتحاد خود را نگهداشت ، تیرداد بعض قلعه جاتی نیز نزدیک ایبورد ساخته ، و یکبار هم در جنگ با کالی نیکوس سیلوکی مغلوب گردید .

ارتبان یسرتیر داد (۱۹۶ - ۲۱۴ ق.م) وقتی که پادشاه شد همدان را فتح نمود ، ولی انتیوکوش سوم سلوسی غالبانه مملکت او را عبور و بجنک باختیر کشید .

اشک چهارم (فیری یاتس) بعد از پدر پادشاه (۱۹۸ - ۱۹۶) پارت شده ، و بعد از برادرش فرهاتس (فرهاد) اول سلطنت رسید ، دوره اینها باضعف دولت پارت توأم بود .

وقتی که سلطنت به میتردی داتس (مهرداد) اول رسید (۱۷۴ - ۱۲۶ ق.م) دولت پارت ترقی و در شرق و غرب وسعت اختیار کرد ، مهرداد علاقه های « تیوریا » و « تراکزیا » (حوزه کشف رود و طوس) را از هرات و هکذا مرورا اشغال ، و متعاقباً در باختر سوفیات نموده هیلوکلس را ضعیف تر ساخت ، و از آنجا بجانب سیستان و قندهار متوجه گردید ، مهرداد در غرب هم موجه اراضی فارس و بابل شده با سیلوسی ها جنگهای متعددی نمود .

بعد از مهرداد اول جانشینان او فرهاد دوم و ارتبان دوم بیشتر بجانب غرب موجه شده و از شرق فراوانی کردند ، بهمن جهت بود که اسکائی ها و تغار های در باختر مستقر شده که دولت یونان و باختری را بصفحات جنوب هندو کش را نده بودند ، متوجه غرب شده وارد حوزه هری رود گردیدند ، و از اینجا بایار تی ها که در جنگهای سلوسی ها کمزور شده بودند تماس پیدا کرده و در جنگهای که نمودند ، فرهاد از دست اسکائی ها و ارتبان از دست تغار ها کشته شدند ، و نفوذ پارت بین سالهای (۱۲۴ - ۱۲۰ ق.م) در حواشی غربی آریانا کمتر گردید .

اما چون نوبت سلطنت پارت به مهرداد دوم رسید ، او در نتیجه جنگهای سختی جلو پیشرفت اسکائی ها را در شرق گرفته و نگهداشت داخل پارتیا شوند ، آنها هم بجنوب مایل شده داخل ولایت سیستان گردیده و آنجا را بنام خود « ساکستانا » موسوم ساختند . مهرداد دوم با ارمنستان و دولت روم هم جنگهای زیادی نمود . اینجنگها مرکز ثقل دولت پارت را از شرق بیشتر بغرب انتقال داده ، و جانشینان مهرداد دوم با مملکت آریانا تماس نداشتند . بالاخره هم « اورودس » پایتخت دولت پارتی را از غرب آریانا به « استریفون » در کنار دجله انتقال داد و لهذا تاریخ پارتی ها هم از چوکت تاریخی کشور آریانا خارج گردید . اسکائی ها ، اقوام سیتی یکی از شاخه های فنیل « هند و اروپائی است » که در مهد اولیه « آریانا و بجه » بین حوزه علیای آمو و سردریا زیست می کردند ، به مدتها بعد از هجرت

طوایف هند و اروپائی در باختر و آریانا و هند و فارس و اروپا سیتی ها مسکن اولیه راوست
بعشد، در شرق حوزه سردریا دامن دو طرفه کوهای «تپان شان» و علاقه سسکبا سک یعنی
تورستان شرقی، و در غرب اراضی شمال بحر خزر و بحریاه را اشغال و تا کوه های ارال
پیشرفتند، اینها چون بادیه نشین و سوار کار بودند لهذا به چپاول و غارت مساک
اغراب میپرداختند، آریائی ها آریانا و فارس و ماد و غیره که میرونی این چپاول مای شدند
بصورت دوامدار در جلو گیری اینها ترتیبات میگردانیدند؛ و بدینصورت سیتی ها در مناطق
عراق جنوب روسیه و شمال آمو و بحر خزر و بحریاه باقی ماندند آتوریا آنها را اسکوزی،
(Ashkuzi)، یوانی ها «سکوت و» (Skuthai) و جینی ها «سی» (Sai)
و غیره خوانده اند و بهمرفته سیتی ها و شاخه دیگر شان سکائی ها ریش گذاشته و کلاه
کوششیک نوک تیز، پره و شلوار فراخ پوشیده، اسب، تیر و کمان رفیق دائمی شان بود
کراچی ها بنا به شهرهای اینها بحساب میرفت، البته مجاورت و تماس ایندسته آریائی
با طوائف هیونانک نو، توکیر، و مغل تاثیرات ایشان را هم در عرف، عادت، لباس و غیره
قبول کرده است. در قرن هشت قبل المیلاد قسمتی از سیتی ها در جنوب روسیه جای «سیری»
هارا اشغال و آنها را بطرف آسیای صغیر و هنگری رانندند و قسمتی هم بعد از عبور
قفقاز از راه دریای کاسپین به آسیای صغیر و آناتولی رسیدند و آنجا در زمان ماد و در زمان ساسانیان
بجنوب روسیه عقب زده شدند و در اینجا تقریباً هفتاد سال برای مدینت جنوب آسیا و غرب اروپا
خطراتی فراهم کردند، محاربتی ها در قرن شش قبل المیلاد با ایشان داخل مجادلات شد
در هر حال سه قرن دیگر سیتی ها از کانسو و سرحد چین تا علاقه «تراس» و «هونت» جابج ماندند.
از طوایف مشهوره سیتی یکی سارمات ها (Sarmata) بوده و غربی ترین آنها در دامن
اورال و اورنبورگ و غیره بشمار میروند. طائفه مشهور دیگر شان «ساجت» ها بوده
از حوزه سردریا تا شمال خزر زیست میکردند، طائفه مشهور دیگر هم «ساک» یا اسکائی
است اینها بیشتر در کاشغر، فرغانه، سواحل راست سیحون و حوالی در یارچه اورال بود
و بنا بر داشته طائفه چهارم سیتی «یوچی» نامند که شرقی ترین همه بوده در آنطرف
حوزه تایم و تورکستان شرقی در وادیهای کوچیه، فرجه چار، توشن هوانک و کانسو اقامت
داشته و با ژان زرد در تماس بودند، بعدها اینها بطرف غرب حرکت و در شمال سیحون
بهین نام زیست میکردند، تا آنکه آمو را عبور و وارد باختر شده با باختریها اختلاط
و بالاخره سلطنتی بزرگت بنام (کوشان) تاسیس کردند.

باید دانست در دو قرن قبل المیلاد طوائف (هون) در چین که دشمن امپراتوری
چین بود و دودوار بزرگت بین هم بمقابل ایشان ساخته شده بود، در کانسو مسکن یوچی ها

حمه وایشان را از جایشان بیجا نمودند. بیجا شدن يك ملبون نفر یوچی و حرکت بطرف غرب سائر طوائف عرض راه را در تورکستان شرقی و حوزه سیحون متأثر و یکی را بفشار الای دیگری مجبور نمود اینست که يك جنبش و حرکت از شرق بفرب در سرتاسر این نواحی بعمل آمد. وقتیکه یوچی‌ها باینصورت تاحوالی دریاچه ایسک کول رسیدند بد و حصه منقسم و یکی بنام « یوچی کویک » در حوالی « تبت » مستقر و دومی بنام (یوچی بزرگ) بطرف غرب پیش رفته در سینکیانگ و حوزه سیحون جای اسکائی‌ها را اشغال کردند. اسکائی‌ها بناچار رود امور عبور و وارد باختر و بدخشان شدند. و این در حدود دوقرن قبل المیلاد بود در زوفا در ولایت تخارستان یعنی فطغن و بدخشان که چینی‌ها آنرا بنام (تاهیا) یاد کرده اند اهالی ملایم طبیعت و تجارت پیشه وجود داشت.

در هرحال این اسکائی‌های که وارد باختر شدند بنا مهای جداگانه و قبیله وی هم یاد گردیده اند از قبیل: - ازی تی‌ها، پازیانی‌ها، ساکار ولی، تخاری. این نام اخیری بود که بعد ها خیلی بزرگ و مهم گردیده. حتی حوزه غلبای آمو در یا بنام ایشان تخار و تخارستان خوانده شد. و گاهی تمام یوچی‌ها بنام تخار یاد گردید.

اسکائی‌ها بعد از فشار و ورود در باختر بواسطه سلسله هندوکش نخواستند دولت یونان و باختری را که در جنوب هند و کش انتقال یافته بود تعقیب کنند. و لهذا بفرب متوجه شده در حوزه هریرود بادولت بارت مقابل و آنها را شکستند. مگر جاوگبری مهر داد نگذاشت اینها خط حرکت خود را بیشتر بطرف غرب امتداد دهند لاچار بجنوب فرود آمده و حوزه هلمند و ارغنداب را اشغال کردند. ولایت « درانجیان » قدیم هم بنام ایشان « ساکاستانا » موسوم گردید که بعد سجستان و سیستان شد.

اسکائی‌ها چون حوزه ارغنداب را از مرکز حکمرانی دولت یونان و باختری جنوب هندوکش و هم دولت پارتیا دور دیدند خود به تشکیل دولتی پرداخته و دامنه آن را بطرف جنوب تا حوزه سفلی سند انبساط دادند بهمین جهت این علاقه در مآخذ یونانی بنام « هندو سبتا » (۱) یعنی سرزمین رود خانه اسکائی‌ها یاد کرده است. مآخذ چینی هم آنرا بنام (کی - پن = Ki pin) خوانده اند در پنجاکی بن عبارت از ولایت قندهار و نصف بلوچستان تا حوزه سفلی سند بود.

موگیا او ابن شاه اسکائی علاقه کی پن است که در سکه‌ها بعنوان « شاه کبیر » یاد شده و تاریخ آن سال ۷۲ قبل المیلاد میرسد چنین معلوم میشود که این شخص ولایت پشاور (گندهار) را تا تاکزیلا بدست آورده است.

ازس دومین پادشاه اسکائی در حدود ۵۸ ق م می باشد. یسکفر دیگر هم بهمین نام سلطنت کرده است که او را (ازس) دوم میخوانیم که شاید پسر ازس اول (Azes) بوده است (ازیلزس) بعد از ازس پادشاه شده و در حدود (۴۰ - ۴۵) سال قبل المیلاد سلطنت کرده است. و بعد از او سلطنت به ازس دوم رسیده است که قبلاً نام او مذکور شد.

مسکوکات این پادشاهان اسکائی در خط های یونانی و خروشتی و زبان های پراکریت و یونانی به تقلید سلاطین یونان و باختری ضرب شده و بعضاً دارای لقب پادشاه بزرگ نیل بوده اند مسکوکات اینها از مس و نقره بوده دارای اشکال گاو، فیل و بعضی ارباب انواع است گویا سکه طلائی نداشته اند.

علاقه کربن که اسکائی ها بران سلطنت میکردند دارای آب و هوای گرم، مزارع گندم برنج، باغها بوده مردم در هیکل تراشی، کتده کاری فلز، معماری، نساجی، خامک دوزی، کارهای دستی فلزی و طبخ طعام مهارت داشتند، و اینها از یاد داشتهای زیرچینی (هوان تسنگ) مربوط بقرن هفت میلادی بر می آید.

پهلوا ها : مردمان پارتی قبلاً در حواشی غربی آریانا مثل حوزه هیرمند و سیستان پراکنده شده بوده، اینها بعد از ورود طوائف اسکائی در سیستان و غیره با آنها مخلوط شدند این عنصر مخلوط نام پهلواها بخود گرفت، و بعضی ایشان را «سبت و پارت» خواندند ارمنی ها اصلاً پارتی ها را (پهل) میگفتند و بعید نیست اسم پهلواها از همین جا گرفته شده باشد.

در هر حال مرکز سلطنت و اقتدار پهلواها هم مثل اسکائی ها همان حوزه هیرمند و قندهار بوده و بعد ها از اینجا بطرف شرق تا هند و بطرف شمال شرق تا کابل پیش رفته و آخرین شاه یونان و باختری را سقوط داده اند. سلطنت پهلواها و اسکائی ها مقارن همدیگر آغاز کرده و با هم خیلی مخلوط اند، موسس سلسله شاهی پهلواها (ونونس) Vonones در حدود ۱۲۰ ق م محسوب است که بعد از آنکه پارتها در غرب مرکز سلطنت را به کنار دجله انتقال دادند، او بفریکر تاسیس سلطنت جداگانه در شرق افتاد و مسکوکات خود را در زبانهای یونانی و پراکریت افغانستان برسم الخط یونانی و خروشتی ضرب زد، این شخص خودش را شهنشاه خوانده و مسکوکات سلاطین یونان و باختری آریانا را تقلید نمود، برادران او هم بنام خود سکه میزدند، و در سکه ها بعضاً ارباب انواع را نقره مینمودند، حکام این شخص در پنجاب غربی هم مقرر میشد.

(اسیالاهورا) یا (اسیالی ریزس) برادر و نونس بعد از او در حدود ۱۱۰ ق م پادشاه شد، و جای او را برادر دیگرش (اسیالی ریزا) در حدود (۱۱۰ - ۹۰ ق م) گرفت و در سکه ها خودش را شهنشاه کبیر خواند. مشهورترین همه شاهان پهلوانی همان (گشند و فارنس)

است که بین (۴۸۰ - ۴۸۰ م) سلطنت کرده است. و صاحب عناوین شاه شاهان و منجی و غیره بوده است. این پادشاه بر تمام حصه های جنوبی آریانا و در شر، تا سند و پنجاب حکمران و مرکزش در حوزه ارغنداب بوده، و بر حکومت یونان و باختری کابل هم خاتمه داده است این پادشاه خیلی مقتدر بوده، و ترقی پهلواها با او تکمال رسیده است.

(ابداگاسا) بعد از گند و فارس پادشاه و شاید برادر زاده او بوده باشد، بعد از این شخص نوبت سلطنت پهلواها بشخص دیگری رسیده که موسوم است به (اور تاگنس) و تاریخ سلطنت او به نیمه دوم قرن اول مسیحی میرسد. (یا کورس - یا - یاگورا) بعد از اور تاگنس در حدود (۷۰ - ۷۵ میلادی) تاج شاهی پهلواها را بسر گذاشته و لقب شهنشاه کبیر اتخاذ کرده است. بعد از این شخص نوبت دولت از پهلواها گذشته و بدست پادشاهان کوشانی می افتد که در باختر ترقی کرده بودند.

یوچیها، یوچیها در اوایل بین «توئین هوانگ» و «کی لین» بودند و با ش داشتند چینی ها ایشان را در قرن سوم قبل المیلاد می شناختند، و «هوانگ نوها» یا «هنها» با این دسته هند و اروپائی دشمنی زیاد و زدو خورد داشتند. بالاخره یوچیها در اثر فشارهای دشمن مجبور به ترك مسکن شده از راه حوزه رود «ایلی» و «تارم» گذشته وارد منطقه بین سیحون و جیحون گردیده، اسکائیها را بجنوب جیحون رساندند (قرن دوم ق - م) یوچیها در حدود هفت قرن قبل المیلاد رود جیحون را عبور، و به سمت تاهیا یا تخارها که متحدشان بودند در باختر نفوذ پیدا کردند. ازین بعد نامهای یوچی و تخار مترادف هم شده، منابع هندی یوچیها را که پادشاهان کوشانی آریانا از ایشان نشئت گرفته است باسم تخار یاد کرده اند.

مقارن ورود یوچیها در شمال هندو کش اوضاع تاهیا (تخارستان) یعنی قطغن و بدخشان حالیه ازین قرار بود که مردم آن ولایت یعنی تاهیا، یا «داهی» یا تخار طائفه متمدن و تجارت پیشه بوده با یوچیهای شمال جیحون مناسبات دوستانه و خویشاوندی داشتند. یوچیهای بدوی در اثر مباشرت با اینها بود که از حالت بدویت خارج و بدویت نزدیک شدند، و وقتی که یوچیها جیحون را عبور و بین مردم تاهیا سکونت اختیار نمودند، باز بدستبازی آنها بود که بعد ها در باختر تسلط بهم رساندند.

ولایت تخار قبل از ورود یوچیها در پنج علاقه و امارت نشین منقسم و در هر یک رئیس حکومت میکرد. یوچیها بعد از ورود و نفوذ خود در تخارستان این تقسیمات را حفظ کرده و بعد از هفتم سال قبل المیلاد را رای همین تشکیلات پنجگانه در تخارستان بودند و بعدها

د کابل کالنی

رئیس کوشانی یوچی یکی ازین علاقه ها بود که چهار رئیس دیگر را مغلوب و پادشاهی خودش را اعلان نمود .

تشکیل دولت کوشانی : « کوزولو » یا « کچولو کد فیز » اول پادشاه کوشانی آریانا

است که چهار شهزاده دیگر را مغلوب و خود پادشاه شده است . این شخص بعد از تصرف باختر ولایات کابل و قندهار را نیز الحاق و حتی میگویند به پارتیا هم هجوم نمود . امپراطوری کد فیز اول از سرحد پارتیا تا اندوس امتداد داشت . اقتدار این پادشاه نفوذ خاندانهای حکمران یونان و باختری و پهلوها را در دره کابل معدوم نمود . کد فیز عمر درازی کرده . و تاریخ سلطنت او بین قرن اول میلادی محصور و فوتش در حدود سال ۱۸ بعد از میلاد اتفاق افتاده است .

(وینا کد فیز) یعنی کد فیز دوم بعد از پدر پادشاه . و تا حدود سال ۱۱۰ مسیحی سلطنت کرده است . این شخص در ماورای رود اباسین پنجاب را نیز فتح و ضمیمه امپراطوری آریانا نموده است . کد فیز دوم بعلاوه شهنشاه صفت پسر آسمان را نیز لقب خود قرار داده و طرفدار دین بردا بود . کد فیز دوم بواسطه ارسال یکنفر ایلچی بدربار امپراطور چین خواهش ازدواج بادختر او نمود . ولی ایلچی در عرض راه با قوماندان چینی (پان چاو) نام برخورد که باسپاه بسیاری بقصد تسخیر ولایات غربی از کاشغر سواحل بحیره خزر در حرکت بود . پان چاو از مطلب ایلچی آگاه و او را واپس به آریانا طرد نمود . کد فیز دوم ازین رفتار متثیر و اردوی مرکب از هشتاد هزار سوار تحت قوماندانی «سی» نام از راه پامیر بحمله چین اعزام نمود . ولی البته عساکر او بواسطه صوبت طرق پامیر تلفات بسیار داده و در مقابل عسکر چین شکست خوردند .

کد فیز دوم با امپراطوری رومن روابط دوستانه قایم کرده و نماینده های او بدربار «تراچان» رسیدند و روابط تجارتی بین طرفین وسعت اختیار و طای زیاد روم در «آریانا» داخل شد .

کد فیز دوم بعلاوه پنجاب در قسمتیی از حوزه گنگا در هندوستان نیز فتوحاتی کرده و آنعلاقه ها را ضمیمه امپراطوری افغانستان نمود .

بعد از کد فیز دوم تقریباً دو سال سلطنت کوشانی را یکنوع فترت استیلا کرده و در همین دوره شخصی بنام «سوترمگاس (۱)» یعنی «منجی کبیر» در بعضی ولایات سکه ضرب زده است و بعد ازین باجلوس (کانیشکا) دوره دوم امپراطوری کوشانی باز میشود . (کانیشکا) در

حدود ۱۲۰ میلادی به تخت سلطنت آریانا جلوس کرده و او از مقتدرترین امپراطوران کوشانی افغانستان است، نام این شخص در ممالک هندوستان و چین نیز مشهور و دامنه امپراطوری او به علاوه آریانا شامل حوزه تارم و تورکستان چین و شمال غرب هند و سواحل گنگا بوده است. کانیشکا لقب «شاه کبنداهارا» داشته و بعد از فتح کشمیر چندین معابد و حتی شهری در آنجا بنام «کانیشکا پورا» تعمیر کرد کانیشکا بر علیه پارتی ها نیز به جنگ فاتحانه پرداخته و در سوویت شمال شرق مملکت کاشغر، ختن و بارکنند را فتح نموده است و باین ترتیب منطقه امپراطوری آریانا بین چهار رود خانبه، بزرگک، جیچون، سند و گنگا و تارم منبسط گردید. کانیشکا در جنگهای چین فاتح و بر غنمهای بسیاری آورده آنها را مجزئانه حفاظت میکرد، که در انجمله هم یک نفر شهزاده کاشغرستان بنام (شن بان) وجود داشت.

وا-یشکا (Vasishka) پسر کانیشکای کبیر بعد از فوت پدر پادشاه شد. تاریخ کتیبه های او بهالهای ۲۴ - ۲۶ - ۲۹ جلوس کانیشکا میرسد، زیرا مبدأ تاریخ کوشانی ها بعد از کانیشکا سال جلوس او قرار گرفته است. واسیشکا قبل از جلوس بیادشاهی از طرف پدر نائب السلطنه (ماتورا) بوده است.

سکه او تا حال بدست نیست، کتیبه او هم از همانجا پیدا شده، در یک کتیبه دیگر که بحکم پسرش کنده و از سواحل سند کشف شده است نام او با جزئی تحریفی (واجشکا) تحریر شده.

(کانیشکای دوم) پسر واسیشکا بوده و بعد از پدر پادشاه شده است. تفصیلات زیادی راجع باو در دست نیست، جز اینکه او عناوین پادشاهان اریعه دنیا را جمع و اختیار کرده است باین ترتیب مهاراجا، شهشاه، پسر اسمان، فیصل، که اینهمه القاب پادشاهان هند، افغانستان، چین و رومن ها بوده است.

(هویشکا) بعد از کانیشکای کبیر مشهورترین پادشاهان کوشانی بوده تا سال ۴۰ در حصص مفتوحه هند پادشاه و ماصر کانیشکای دوم در افغانستان بود و بعد از سال مذکور پادشاه آریانا گردید و در سال ۵۱ عنوان امپراطور اختیار کرده است. این شخص مثل کانیشکای کبیر بر انبساط دین بودا و اعمار معابد سعی زیاد ورزیده و روم تورام بعد بزرگی بنام خود آباد کرده است.

(واسودوا = Vasudha) بعد از هویشکا در حدود ۱۸۲ میلادی سلطنت رسیده و نام اصلی او «واسوشکا» بوده است این شخص بیشتر هندی شده و حصص آریانا را بتدریج از سلطنت او مجزی شده است، در مسکو کتات او هم ارباب انواع هندی از قبیل «شیوا» و «کاونایندی» و غیره نقر گردیده است.

در همین وقت دولت ساسانی فارس قوی شده میرفت ، و امپراطوری کوشانی آریانا رو با انحطاط بود ، زیرا از عهد واسودوا بیشتر کوشانی ها رنگ هندی بخود گرفته و در متصرفات وسیع هندوستان آنقدر غرق شدند که دیگر باصل مملکت آریانا نرسیده گی نمیتوانستند ساسانی ها ازین وضع استفاده و بتدریج در ولایات اپارتیا - بیستان مرو و خوارزم داخل شدند آنها مناطق مفتوحه آریانا را آنقدر اهمیت میدادند که باید پادشاه فارس در دوره ولیمیدی خودش حتماً نائب الحکومه گی خراسان را طلی می کرد ، نائب الحکومه های خود را در اینجا نیز لقب (کوشان شاه) میدادند ، در هر حال بعد از فوت واسودوا (در حدود ۲۲۰ مسیحی) امپراطوری عظیم کوشانی سقوط می نماید ولی بقایای ایشان در شمال هندوکش (ولایت بامتر) و در جنوب هندوکش (ولایت کابل) سلسله های حکمران تشکیل و چراغ ضعیف دولت کوشانی را تا قرن پنجم مسیحی زنده نگه میدارند .

مدنیت کوشانی : دوره عروج امپراطوری کوشانی در آریانا یکی از مهمترین ادوار تاریخی افغانستان بوده ، و در هر شعبه حیاتی مملکت : صنعت ، دیانت ، ادب ، تجارت ، معارف و غیره ترقیات محسوس رخ داده است ، ایندوره را میتوان از نظر ادب عصر رنسانس السه آریانا (سانسگری ، پراکریته ها و سیتی کوشانی) دانست . کانیسکا بغرض جلب « اسوا کوشا » ادیب معروف « اود » بدربار خود ، با پادشاه (مسکده) داخل جنگ گزید ، برای اصلاح قوانین مذهبی یک مجلدی که از علما تشکیل شد در آن پنجصد نفر عالم شمولیت ورزید ، و البته اینها نشانه ترقیات عرفانی است .

تجارت آریانا : در دوره امپراطوری کوشانی بسیار ترقی کرد و مملکت مرکز تجارت و روابط اقتصادی بین ممالک چین ، هند روم گردید ، ابریشم ترکستان چینی از راه افغانستان در هند و امپراطوری روم میرفت ، پشم ، لاجورد ، صمغ و غیره مواد آریانا را تجار ممالک شرقی بحر روم خریده و در امپراطوری روم میفروختند ، سرمایه افغانستان در چین خریدار زیاد داشت ، عایدات مهم آریانا در آنوقت از محصول ترانزیتی اموال ممالک چهار اطراف بعمل می آمد . ولی از اواخر قرن دومید اول پارتها و باز دولت ساسانی فارس قوی شده بین آریانا و ممالک امپراطوری روم سد کشیده رفت و آمد قوافل تجارتی را سسکته دار نمودند ، از دیگر طرف هونها در سرحدات تورکستان چینی تخریبات نموده و در نتیجه روابط تجارتی افغانستان با چین منقطع شد ، و این تزلزل تجارتی قرنهای طویل کشید تنها بحریه تجارتی روم ها به دلتای اندس وارد می شدند .

زبان و رسم الخط، در دوره کوشانی به علاوه لهجه‌های باختری و تغاری و برپا گریتهای بومی و سانسکریت، زبان موسوم به «ساگانی» یا «اریائی شمالی» نیز که زبان کوشانی ها بود بکار افتاده در کتیبه ها و مسکوکات ایشان استعمال شده است. رسم الخط آریانا هم دو نوع بود یکی بومی که بنام «خروشتی» یاد، واز الفبای «آرامی» اشتقاقی، و در عصر هخامنشی ها وارد گردیده، و در تحریر السنة معلی از وقت «ایو کراتیدس» تا اخیر دوره کوشانی بکار میرفت زبان ساگانی نیز درین خط نوشته میشد. دوم رسم الخط یونانی که با یونانی ها وارد شده و بازبان آنها یکجا بکار افتاده و در دوره کوشانی ها فاسد شده واز خواندن برآمده است. به علاوه این دو رسم الخط، آثار رسم الخط برهمی هندی در دوره کوشانی ها در آریانا پیدا شده است.

دین: کوشانی ها خود اصلاً دینی نداشته، در آریانا تحت تأثیر محیط آمده پیر وادیان مختلفه و منجمله دین بودائی گردیدند، دین بودا بسمی آشوکا موریاپی در افغانستان شوع یافته بتدریج از جنوب تا شمال هندو کش از قرن سه تا قرن دوی قبل المیلاد دامنه کشید، و چون دولت یونان و باختری افغانستان آزادی مذهب را احترام میکرد لهذا در باختر از باب انواع یونانی، هندی با آئین اویستانی یکجا پیروانی داشته و پرستش می شدند. در عهد اسکانی ها و پهلواها هم این طریقه محفوظ ماند، ولی بودیزم نسبتاً روبه ترقی بود، کوشانی ها هم این ترقی را احساس کرده و به انبساط آن کمک کرده اند، توجه کوشانی هادر تبلیغ این مذهب، اعمار مآبده مجلل و باشکوهی که روز کار نظیر آنرا کمتر دیده بود، ساختن هیکل های عظیم از قبیل مجسمه های بزرگ ۳۵ و ۳۰ متری با میان و غیره همه ترقی و پیشرفت این دین را در افغانستان آنروز نشان میدهد، مهمداً چنانچه گفتیم ادیان مختلف زرتشتی، برهمی، شیوانی هم موجود بوده و از باب انواع یونانی پرستش می شد، و البته این تعدد ادیان یکی از بزرگ خطر ترین مراحل زندگی ملت آریانا بشمار میرفت، و وحدت ملی و بقای قوم را تهدید سختی می نمود، در هر حال کوشانی ها بودیزم را بیشتر استقبال کردند چونکه این ها چشم در تصرف هند داشته و قول این مذهب را وسیله اجرای مقصد میدانستند، اما دین بودا خود در افغانستان شکلی دیگری اختیار کرد، باین معنی که در هند اعتقاد بخدا و پیغمبری نبوده تنها بودا پیشوا و رهبر بود، ولی در افغانستان بودا جز و از باب انواع قرار گرفت، و در عصر کانیسکا بعد از مجلس علمای کانیسانی و گنداری آریانا در شاور (پایتخت زمستانی کوشانی ها «۱») طریقه جدیدی در دین بودا بنام (مهایانا = راه بزرگ نجات) ایجاد گردید که بعدها در آریانا قبول شد.

(۱) پایتخت تابستانی امپرا طور های کوشانی شهر بگرام در حوزه کوه دامن بود.

ترویج مذهب بودائی از طرف اریانی ها در چین واقعی شرق، کوشانی ها برای ترویج و تعمیق دین بودائی خدمت بسیار کردند. اولاً با تسلط این ها در آسیای مرکزی (کاشغرستان) و بعد ماورای جیحون دین بودا داخل شد. جنرال چینی «یان چاو» در مراجعت از ماورای جیحون و کاشغر مجسمه ها و بناهای بودائی را با خود بدربار امپراطور چین بردید. «میکنتی» امپراطور از دیدن آن ها دلچسپی گرفته و در صدد فهمیدن حقیقت این دین برآمد. کوشانی ها دو نفر مبلغ کداهاری بنام های (مانتا کتا) و (کوبها) و یکمده کتب مذهبی بدربار امپراطور اعزام نمودند و او بیرو این طریق برگزید. با این صورت از نصف ثانی قرن اول میلادی راه چین برای استقبال از مذهب بودا باز شد. در نصف قرن دوم میلادی هیئت های مبلغین باختری، بامیانی، کوه دامنی، کدابی، پشاور و کشمیری با تقامت چین حرکت و در آنجا بایست کداهار، استقامت، نبات، جرأت و زحمت کشی، از راه خطابه و تبلیغ خدمت زیادی به نشر بودیزم در چین نمودند. متعاقباً یک هیئت هندی هم اعزام شد. مشاعیر هیئت اول «چه چان» و «چوشوفو» بودند که در حدود ۱۶۰۰ مسیحی حرکت کرده بودند. واولی را شاهزاده یوچی میخواندند. مشهورترین هیئت دوم که در سال ۱۹۰ مسیحی اعزام شدند «دار مارا کسا» و «چه کین» بر سر غیر کوشانی در چین بودند این عا در اوراسیا سک - هوانان مسافر و تعمیر معابد چندی نمودند. در اوایل قرن سوم هیئت دیگری مرکب از غذای آریانو هندی بطرف چین عزیمت نموده. اعضاء مشهور این هیئت «سنگ هونی» و «سنگ تاجر» کندیاری عالم فواین بودایی و مترجم چندین کتاب و «دارما کسای دوم» مبلغ مشهور و اسناد «چوشولان» این دو نفر خانواده امپراطوری چین را بودائی ساختند. (دهارمالا کتا) مترجم اصول معابد در چینائی، شمرده میشدند و احوال با این ترتیب اخیراً در ۳۳۰ مسیحی فرمان امپراطور چین بودیزم را دین رسمی چین اعلان نمود چند سال بعد دو نفر عالم دیگر کداهاری «ویماک لاسا - دهر مامیترا» و متعاقباً یک کاپیسائی دیگر (کونسا واران) از افغانستان به چین وسیلان رفتند. موخر الذکر از سیلان به جاوای برهمنی مذهب کشیده و در سایه تبجر در علو مذهبی شاه و ملکه جاوای را بدین بودا داخل نمود. «لویو» امپراطور خانواده «سونگ» چینی در ۲۳۰ واسطه حکمران چینی «تونگکن» این عالم کاپیسارا دعوت و در معبد جاوای قصر شاهی تونگکن جاداد و او مشغول ترجمه آثار بودائی در چینی گردید. هکذا دو نفر عالم کابلی بنام (بودهاسا - بودهاچی) در اوایل قرن شش به چین رفته و از تراجم کتب بودائی در چینی آثار زیادی از خود گذاشتند. در قرن ششم در اثر ظهور و هجوم یغلی ها بیشتر از سه هزار عالم آریانا در تورکستان شرقی، سیلان، برما، چین و حتی منکو لیارفته به نشر بودیزم پرداختند «دبوخان» خان منکولیا هم بودائی شد. باین ترتیب از قرن دوم تا ششم واسطه علماء آریانا

مخصوصاً علمای کابل، کوهدامن، پشاور و هم چنین علمای هندی دین بودا در بین نوادزد منتشر گردید.

عروج فن گریکو بودیک: بعد از آنکه یونانیان در باختر مستقر شدند، و از دیگر طرف

در قرن سوم قبل المیلاد دین بودا وارد افغانستان شرقی و در اواخر قرن دوم قبل المیلاد از تیفهای هندو کش عبور، و داخل افغانستان شمالی گردید، بین «بودیزم» و «هلینیزم» تصادم واقع، و ازین مصادمه در صفحات دو طرفه هندو کش (باختر در شمال - کاپیسا و هده در جنوب) مخصوصاً صنعت ظریف گندار «یا» صنعت باختری که بنام صنعت «یونان و هندی» (گریکو بودیک) نامیده میشود، به بیان آمد در دوره کوشانی های آریانا این صنعت به منتهای مراتب کمال و جمال خود رسیده، هزاران مجسمه و تمثال بیاد کار آن دوره مترقی باقیست، این یاد کارها نه تنها در هیكل های جسم و بی نظیر بامیان بلکه در بهترین قسمت های موزه کابل و موزه «گیمه» پاریس دیده میشوند.

صنعت گریکو بودیک آریانا در قرن پنجم و شش مسیحی بامبلقین و علماء آریانا در ممالك چین شمالی «شانسی - هوهان» نیز منتشر گردید، و چون قوانین صنعت هیكل تراشی یونانی بامفکوره مذهبی بودائی تخمیر شده بود با تمام اسرار و معانی خود در معا بد مملکت ما حفظ می شد. چنانکه در اروپا صنعت قدیم را رهبانان غربی و دوات بیزانس و صومعه های روما حفظ نمودند، علمای وطن ماعین همین کار را در آسیا کردند، و صنعت را بامذهب زنده نگه داشتند، مریک از راه بین و علمای آریانا بر طبق قوانین اساسی هیكل تراشی در کشیدن تصویر و تراش هیكل مهارت داشت، پس بامسافرت اینها در اراضی شرق آسیا این صنعت از افغانستان با قافله های تور کسان از راه «ختن، تمشک، لوتچه، توئن هوانک» بطرف چین واقاصی شرق راهپیار گردیده عامل رنسا س یا ترفی صنعت شرق اقصی در قرون شش و هفت مسیحی بشمار رفت، تصاویر دیواری ترکستان شرقی هیكل های تالونگ - و لانگمن صنعت عصر خانواده شاهي توبه و تانگ، و در اثر آن صنایع اولیه ژاپان اینها همه بصورت مستقیم و غیر مستقیم در اثر نفوذ آن صنعتی به بیان آمده است که کانونش مملکت آریانا بود.

کوشانی های کوچک - کیداریها، چنانچه گفته شد در حوالی قرن سوم میلادی

(۲۲۰) امپراطوری عظیم کوشانی در آریانا سقوط نمود، باین معنی که در صفحات شرقی افغانستان و ماورای سند حکومت بدست نائب الحکومه های کوشانی و هندی افتاد، در غرب آریانا نیز ولایات پارتیا و سیستان زیر تسلط ساسانی های فارس رفت، معینا در مرکز آریانا یعنی شمال و جنوب هندو کش هنوز دو حکومت کوچک کوشانی در باختر و کابل باقی ماند که «کوشانی های کوچک» خواند می شوند.

اما حکومت کوچک کوشانی در ولایت باختر که بنام پادشاه معروفش حکومت «کیداری،

نامیده میشود، تقریباً نزدیک يك قرن دیگر در باختر دوام داشت، این حکومت کو چک از اوایل قرن سوم تا اواخر آن، در مقابل تجاوز و نفوذ روز افزون دوقوت بزرگ طوائف یفتلی (که پسان شاهنشاهی مقتدر یفتل را در آریانا تشکیل نمودند) و حکومت ساسانی فارس، بسکمال رشادت پایداری و مقاومت، و قلمرو سلطنت خودش را در مدت هشتاد سال حفظ کرده اند (از ۲۲۰ تا ۳۰۰ میلادی) و هم درین راه در برابر فشار یفتلی ها ثبات و مقابل تجاوز ساسانی ها جنگی پائی نموده اند و قتیکه فیروز پادشاه ساسانی مطالبه خراج اردولت کیداری نمود، اینها نه پذیرفته و برای مقابله حاضر شدند.

مشهورترین شاهان کیداری باختر « کیدارا » و پسرش (گنگهاس) است که در حفظ حکومت کیداری در دوره سقوط و اضحلال امپراطوری کوشانی و اقتدار دشمنان شان رول مهمی بازی کرده اند. در هر حال بعد از آنکه در اوائل قرن پنجم میلادی یفتلی ها وارد ولایت باختر شده و آنجا را اشغال نمودند، کیدارای دوم با دولت ساسانی جنگی کنتان هندوکش را عبور و با کوشانی های حکمران کابل یکجا شد و بهینصورت آخرین بقایای امپراطوری عظیم کوشان در شمال آریانا معدوم گردید.

و اما حکومت کوچک کوشانی در کابل که تا بامیان سلطنت می نمود، برخلاف دولت کوچک کیداری باختر، با دشمنان قوی خود بناء ککار را به تدبیر و دوستی گذاشت نه شمشیر، زیرا او نمیتوانست با قوتهای یفتلی، ساسانی و گوپتا های هندی که از جهات ثلاثه شمال، غرب و شرق او را تهدید می کردند به زور و شمشیر متبرک شود، در قرن چهارم (۳۵۰) پادشاه هند (سمودرا گپتا) با پادشاه کوشانی کابل که دارای لقب (پسر آسان - شاه شاهان) بود، روابط نزدیک دوستانه و علائق تجارتی داشت، البته بعد از آنکه حکومت کوچک کوشانی باختر سقوط و کیدارای دوم شاه باختر وارد کابل شده و به خویشاوندان خود پیوست، روابط دوستانه کوشانی های کابل با حکومت هند بیشتر و محکم تر شد، چونکه خطر یفتلی ها بجنوب هندوکش نیز قریب تر شده میرفت، و حکومت کابل مجبور بود در برابر ایشان حکومت هند را در دست داشته باشند، همچنین در همان قرن ۴ هر مز دوم ساسانی دختر پادشاه کوشانی کابل را بزنی گرفته و خود را با ینخانندان منسوب نمود.

در هر حال تاریخ قرن سوم میلادی آریانا و کوشانی ها تاریک است، اینقدر میتوان گفت حکومت کوچک کوشانی کابل تا قرن پنجم میلادی دوام کرده، و بالاخره بدست یفتلی ها سقوط کرده است، ولی بعد از آنکه کابل را بدست یفتل ها گذاشته اند خود در گوشه شمال - شرق آریانا (چترال و کلمکت) پناهنده شده آنقدر صبر کردند تا

امپراطوری یفانته آریانا مضمحل گردید، آنوقت مجدداً بکابل وارد، و حکومت آنجا را در دست گرفته اند.

باین ترتیب امپراطوری بزرگ کوشانی آریانا با بقایای کوچک خودش از بین رفت. ولی جای آنرا مجدداً دولت مقتدر یفتلی آریانا پر نمود، و باز يك شهشاهی مقتدر و نظامی تشکیل داد که بر تمام هرج و مرج های اداری و تشیی و تفرقه ملی و هم چنین بر نفوذ و تجاوز بیگانه ها خاتمه داد. نه تنها ساسانی ها و هندی ها را مغلوب و باجگذار دولت آریانا ساخت، بلکه حدود امپراطوری آریانا را دوباره بوسعت قدیش رساند (۱)

دولت یفتلی افغانستان

در اواخر قرن چهارم و اوایل قرن پنجم میلادی قدرت سیاسی امپراطوری کوشانی افغانستان قوس نزولی خود را پیموده و اخلاف اینها در ولایات شمالی و جنوبی هندو کش بطور امراء محلی زندگی میکردند. در غرب افغانستان ساسانی های فارس وضع تجاوز بخود گرفته، و در شرق کوپتا های هندوستان قوی شده بودند، امراء محلی کوشانی در هند یسکی بی دیگری از بین میرفتند و کبیداریهای افغانستان شمالی از ولایت باختر در مقابل تجاوز ساسانی ها بطرف جنوب عقب می نشستند، کبیداریهای کابل در حصص کوچکی میتوانستند موجودیت خود را حفظ کنند که دولت مقتدر یفتلی افغانستان بپیان آمد.

یفتلی ها من حیث نژاد بقول اکثر مؤرخین شاخه از « یوچی » یا « کوشانی » بوده و لهذا جزء خانواده « هند و اروپائی » محسوب، و به کلمه « سیتی » یا « تخاری » انتساب بهم میرسانند، یفتلی ها بین سالی ۳۸۵ - ۴۲۰ مسیحی در باختر افغانستان ظهور و بفرض تشکیل یکدولت قد علم کردند، چینی ها ایشانرا قبل از تشکیل دولت یفتلی شناخته و بنام « هوا » یا « هوا تون Huaton » و بعد از تشکیل دولت « یتا - Yeta » یا « اپتا Epta » میخواندند، و در علاقه کانتون چین با اسم « یپتات Yiptat » و در کوریا به نام « یپتل Yeptal » معروف بودند. نویسندگان بیزانس بلهجه و رسم الخط خودشان یفتلی ها را با سماء « افتهالی توی - اوتتهالی توی - نفتتهالی توی - ابدلوی » یاد میکردند و بعضاً بایشان نامهای « لیکوی - او نوی - خونوی » هم دادند، فارسی ها یفتلی ها را « هپتل » خوانده، و عربها این رسم را جمع عربی بسته « هیاطله » گفتند.

(۱) در تحریر این فصل از تاریخ افغانستان طبع کابل سال ۱۳۲۵ شمسی تألیف مورخ فاضل و معاصر افغانی احمد ملیخان کهزاد استفاده شده است.

منابع آخری سانسکریت هند یفتلی ها را به اسم های « سینا اونا - شوته هونا » یعنی « خارجی سفید پوست » یاد کردند ، در حالیکه ذوالسنه عمده و ملی افغانستان یعنی پشتو و فارسی « اتل » بمعنی پهلوان و « هیتال » بمعنی مرد فوی و دلیر بوده است . شک نیست نام اصلی یفتلی های افغانستان « اپتل » بوده و بعد ها به « اقلل » و « یقلل » تحریف گردیده ، و تا امروز هم بنام یقلل علاقه های در بدخشان موجود و ساکنین آن یفتلی خوانده میشوند . در هر حال یفتلی ها طائفه بودند دارای جرده سفید و حیات مدنی و زبانی از شاخه هند و اروپائی ، این طائفه جنگجو عبارت از یوچی های خورد بودند که بعد از هجرت از « کان سوی چین » بفریب آسیا از برادران یوچی بزرگ خود در آسیای مرکزی جدا شده و مدتی در حوالی کوه های تبت سکونت نمودند ، و چنانچه یوچی های بزرگ از حوزه های تارم و سیحون و جیحون با لآخره وارد باختر افغانستان شده و امیر اطوری کوشانی را در افغانستان تاسیس کرده بودند ، یوچی های صغیر نیز همان راه را تعقیب و با لآخره در باختر دولت یفتلی را اعلان نمودند .

یفتلی ها در حدود سال ۴۲۰ مسیحی از راست بسواحل چپ جیحون کشیده و در حدود ۴۲۵ مسیحی اولین پادشاه یفتلی در تخارستان به لقب « ایتالیو - یا - ایتالینوس » (یعنی رئیس) تاج شاهی بسر گذاشت ، و از همین وقت است که تا مدنی شاهان یفتلی را منابع خارجی رویهمرفته بنام ایتالیو یا ایتالینوس یاد نمودند . میتوان فهمید که قلمرو این پادشاه در دو طرفه جیحون از تخارستان تا مرو کشیده میشد ، یعنی ولایات قطغن و بدخشان و بلخ و سغدیان به داخل حوزه اقتدار این پادشاه بود .

ایتالیو : ایتالیو بمجرد انتظام قلمرو خود برای قطع کردن دست تجاوز ساسانی های فارس با دوسد و پنجاه هزار عسکر از ولایت باختر بخط مرغاب بحرکت افتاد ، بهرام گور پادشاه مشهور ساسانی فارس نیز بمقابله شتافته در حوالی مروالروید بهمرسیدند در اینجا جنگ قشون ایتالیو مجبور بعقب نشینی و شکست گردیده . بهرام غنایم زیادی بدست آورد ، مگر جانشین ایتالیو توانست در آینده این انتقام را از یزدگرد دوم پسر و جانشین بهرام در جنگی که بین طرفین واقع شد بگیرد . بعد ازین جنگ که باز در نواحی مرغاب اتفاق افتاده بود پادشاه یفتلی افغانستان (مهریور) توانست قسماً اراضی غربی را که بهرام از باختر تجزیه کرده بود مجدداً بدست آورد ، و این واقعه تقریباً در حدود نصف قرن پنجم میلادی اتفاق افتاد . اخشنور : در حوالی ۴۶۰ مسیحی پادشاه مشهور یفتلی افغانستان « اخشنور » که زمستان در بلخ و تابستان در بدخشان اقامت داشت طرح توحید تمام خاکهای آریایان قدیم را میریخت

اخشنور که دامنه فمرو او غرباً تا هرات رسید ، بعد از کمی با اردوی قوی خویش باستقامت حدود شرقی کشور فارس حرکت کرد ، و فیروز پادشاه ساسانی آن کشور بمقابلہ پیش آمد در جنگ خونینی که در سرحد قلمرو این دو پادشاه بعمل آمد ، عسکر فارس شکسته و پادشاه و پسرش قباد بادختر فیروز اسیر پادشاه یفتلی گردید ، اخشنور درین مورد حقیقتاً با دشمن ، تاجدار و اسیر خود پادشاهانہ رفتار و با احترام مقابلہ نمود ، فیروز شاه ساسانی بعد از آنکه در حضور تمام اراکین دربار یفتلی و ساسانی در مقابل تخت اخشنور بجا افتاده طلب بخشایش کرده بود در مذاکرہ قبول نمود که اگر بخشیدہ شود آیندہ را از حدود معینہ فارس تجاوز نخواہد کرد ، و ہم مبلغی بمنوان باج و غرامات جنگ تأدیہ خواہد کرد ، بملاوہ تازمان ایفاء بوعہ قباد پسر خود را در دربار پادشاه یفتلی یرغمل میگذارد ، اخشنور این معاہدہ را قبول و فیروز را مرخص کرد . فیروز نیز تمہدات خود را عملی نمود ، و قباد پسر او پس از دو سال اقامت در دربار اخشنور اجازه عودت بدربار پدر یافت . مگر فیروز ساسانی بزودی عہدی کہ در مقابل اردوی خود و یفتلی در پای منارہ سرحدی بمقابل دولت یفتلی نمود ، بود فراموش کرد ، و خواست انتقام چنان سرافکنندہ کی عظیم و تاریخی را مجدداً بواسطہ جنگ و خون بکشد لہذا مجدداً با اردوی فارس درحدود سال ۴۸۶ مسیحی عسکر بجانب افغانستان کشید و از جانب اخشنور در میدان جنگ بذیرائی گردید ، نتیجہ این جنگ برای ایران خوب نبود زیرا اتمام اردوی فارس شکستہ و ریختہ در حالت انہزام معدوم شدند و فیروز با اراکین عمدہ خویش در رزمگاہ کشتہ گردید ، لہذا تمام اراضی غربی و از دست رفته افغانستان مجدداً مسترد ، و کشور فارس بقبول تأدیہ باج مجبور گردید ، و باینصورت دولت یفتلی افغانستان توانست در مدت چیزی بیشتر از نیم قرن و چهار جنگ بزرگ دست تجاوز دولت فارس را قطع و دیگر موضوع جنگ با ہمسایہ غربی را از بین بر دارد ، در طی این مدت بود کہ نفوذ ساسانی از ولایات غربی و حوزہ ہرمند و اقتدار دولت محلی کبیداری از کابلستان و ولایات شرق افغانستان بر افتاده و جای ہمہ را در سر تاسر افغانستان دولت بزرگ یفتلی اشغال نمود ، و قبایل مہمہ یفتلی نیز در وادیہای جنوب ہندوکش فرو ریختہ و در بسیاری نقاط سکونت اختیار نمودند کہ مہمترین ایشان همان قبیلہ زاوولی در ولایت غزنی بود ، و بعد ہا مسکن آنہا بنام زاوول و زابل معروف و پرورشگاہ پهلوانان زیادی در تاریخ و داستانہای ملی افغانستان گردید ، در همان دورہ دولت یفتلی راہ فتوحات ہندوستان نیز بیشتر در سایہ ہمت سران ہمین قبیلہ باز گردید کہ مشہورترین ایشان همان «تورامان» و «مہراکولا» است . در ہرحال بعد از قتل فیروز ساسانی پسر بزرگش «بلاش» پادشاه کشور ضعیف ایران گردید و قباد برادرش بدربار یفتلی افغانستان پناہندہ شد ، اخشنور دختر خود را کہ از خواہر قباد تولد شدہ بود بہ او داد . چند سال بعد بلاش در فارس خلع و قباد بکمک دولت یفتلی بسططنت نشست

وازیڼ بعد یعنې اوآخر قرن پنجم میلادی دولت فارس محکوم نظر و امر افغانستان گردید مگر بواسطه تاخیری که در ادای باج با افغانستان واقع شد اخشور یکبار دیگر عسکر بجانب فارس کشید ، و قباد مجدداً اظهار تسلیم و انقیاد نمود که این اطاعت تادوره خسرو اول فارسی طول کشید و در طول این دوره پادشاهان ایران چون بلاش ، قباد و خسرو مسکو کات خود شانرا بغرض ادای باج با افغانستان در العیای « کوشا نویفتلی » بضرب میرسانند ، و الحاصل اخشور مشهور پادشاه مدبر و بزرگ یفتلی بعد از آنکه تو حید اداری و سیاسی افغانستان را تأمین ، و دشمنان خارجی را مقهور و قوای بزرگ عسکری تشکیل - و قشله های عده می از قبیل چپاونی بادغیس و بامیان تعمیر و در نتیجه اساس امپراطوری یفتلی را تحکیم نموده بود در اوائل قرن پنجم مسیحی از دنیا گذشت .

تورامانا : تورامانا منسوب بقبیله زاوولی یفتل و از سرداران اخشور بود ، وقتی که

این شخص بحیث پادشاه افغانستان شناخته شد در صدد برآمد که امپراطوری « گوپتا » ی هندوستان را مثل امپراطوری ساسانی ایران در عوض اخشور از بین بردارد لهذا بحملات سهندک خود آغاز کرد و تا جائیکه معلوم میشود آس الحرکات او « ساکالا » سیالکوت بود و فتوحات او بر ضد « سکاند گویتا » تا قاپ هند کشیده شد . کتیبه های تورامانا نیز از علاقه های « سکر » « کورا » « گوالیار » بدست آمده که در آن خویشرا « تورامانا مهاراجا شاه زابلی » خوانده است .

مهری را کولا ، مهیرا کولا پسر تورامانا و جانشین اوست که فتوحات پدر را در هند تعقیب و کشمیر را نیز الحاق نمود ، بلخ پایتخت مهرا کولا و سیالکوت پایتخت عسکری او در هند بشمار مبرفت ، مهرا کولا توانسته بود اقتدار گوپتا های امپراطور هند را در هم شکسته و ایشانرا در حکومت کوچک تابع تقسیم نمود ، اما امراء کوچک هند این ذلت را فراموش نکرده در صدد اتحاد و مقابله با امپراطور یفتلی برآمدند اینست که جنگهای متعددی بین طرفین واقع و همه در نتیجه بنفع مهرا کولا تمام می شد ، تا بالاخره در سال ۵۲۸ مسیحی در یکی از جنگهای بزرگ مهرا کولا مغلوب گردید و ازین بعد بتدریج نفوذ امپراطوری یفتلی در متصرفات هندوستان ضعیف گردیده میرفت ، مخصوصاً وقتی که که بعد از سال ۵۴۰ مسیحی مهرا کولا چشم از جهان بست و سقوط امپراطوری یفتلی را در هندوستان تسکیمیل نمود و در داخله افغانستان را در حکومتات متعدد یفتلی برای قبول سبستم ملوک الطوائفی حاضر ساخت .

ملوک الطوائفی در افغانستان و نفوذ اجانب بعد از فوت مهرا کولا حکام متعدد یفتلی که در افغانستان

مقرر بودند بتدریج مناطق حکمرانی خود شانرا بحیث امارتهای کوچک و مستقلی در آوردند

و علاقه های شمال و جنوب هندو کیش چون بدخشان ، غرجهستان ، بادغیس ، جاغوری ، بامیان ، و کاپیسا و غیره هر يك مركز حاكمه ران مستقل و دارای سكه و نام و نشان گردید ، چنانچه مسكوكات منسوب به یفتلی ها ، پنسکی ملكان ، شیرها و شارها این نظر را ظاهر مینماید ، بعدها بزرگترین این حكومت محلی را حكومت كاپیسا تشكيل مینمود ، که بقایای كوشانی های خورد یا کبیداریهای که قبلاً حكومت را گذاشته و در كوهستانات مشرفی مملكت پناهنده شده بودند ، بعد از سقوط مركزیت امپراطوری یفتلی مجدداً عودت و این حكومت را در كاپیسا تاسیس نمودند ، در هر حال این حكومت محلی افغانستان بود كه در طول قرون از قرن شش تا اوایل قرن یازده میجی در شمال و جنوب هندوكش بمقابل تورك ، ساسانی ، عرب قدم بقدم جنگیده و پس پا شده میرفتند ، تا بالاخره دولتهای صفری و غزنوی افغانستان بمیان آمده و یگان یگان ایشانرا در آخرین ولایات شرقی افغانستان از بین بردند .

نفوذ توركان غربی و ساسانی در افغانستان : بعد از مرگت مهربا كولا شهنشاه مقتدر یفتلی افغانستان دولت یفتلی رو بضعف میرفت ، و در شمال و غرب مملكت دولتهای تورکی و ساسانی قوت میگرفت ، باینهمین که دولت تورك در سایه اقتدار و شخصیت « استامی » نام که سازبول یادیزابول هم خوانده میشد از دریاچه بلگاش تا حدود یامبر بسط یافته و خان مذکور که با مملكت آریانا تماس شده بود میخواست ولایات سفدیانه و باختر را نیز اشغال کند ، و از دیگر طرف پادشاه لایق ساسانی خسروا نوشیروان که اسلاف اوزیر تهدید دایمی امپراطوری یفتلی افغانستان زندگی کرده بودند بی میل نبود که انتقامی از بقایای ایندولت کشیده باشد ، پس خان تورك و شاه ساسانی بزودی با هم ساخته و متحداً بفرض اضمحلال دولت یفتلی افغانستان داخل اقدامات سیاسی و نظامی گردیدند ، در نتیجه این اقدام در سال ۵۶۶ میجی دولت یفتلی افغانستان در شمال هندوكش منلوب و ماوراءالنهر یعنی سواحل راست جیحون با شهرهای مشهور سفدیانه چون تاشكند و سمرقند و غیره در دست توركان افتاد و ساسانی ها نیز از ولایت ایارتیا تا باختر در شمال هندوكوه نفوذ نمودند ، و یفتلی های پراکنده در كوهستانات بدخشان ، غرجهستان ، و جیرستان ، بادغیس و بامیان متفرق گردیدند . مگر بعد از تقسیم ولایات شمالی افغانستان بزودی بین تورك و ساسانی در سر مسایل راهی تجارتی افغانستان (راه ابریشم) بهم خورد ، دیزابول بدولت روم شرقی بفرض جنگ با ساسانی داخل مفاهمه شد ولی این مفاهمه تادیزا بول زنده بود بجائی نرسید ، مگر بعد از دیزابول پسرش « تاردو خان » در اوایل قرن هفتم به تنهایی در برابر ساسانی ها داخل عملیات نظامی شد و در نتیجه توانست در سواحل چپ امو ولایات تخارستان و باختر را از ساسانی ها منتزع

وبقله رو خود الحاق نماید ، ساسانی ها هم بهمان ولایات شمال مغربی افغانستان که گرفته بو دند فایع شدند . تور کها بعد از نفوذ در تخارستان و باختر اینو لایات را که در تحت اداره ۲۷ حکومت محلی اداره می شد بطور یتول بیکنفر خانی می سپرد که پایتخت اوشهر قدیم فندز بود ، گر چه اصلا شهر بلخ نسبت به فندز بیشتر اهمیت علمی و مدنی داشت . در هر حال خانهای تور کنان غربی تا اواسط قرن هشتم مسیحی (۷۵۶) باین نفوذ خویش در شمال افغانستان دوام داده توا ناستند ، و امراء تور کی این سلسله است که در تاریخ بنام « تیگین شاهی » یا « تجن شاهی » یاد شده اند .

در طول مدت استیلای ییغو های تور کی غربی در ولایات شمالی هندوکش و تسلط ساسانی های فارس در ولایات شمال مغرب و مغربی افغانستان هنوز احترام استقلال داخلی امراء محلی افغانستان محفوظ بود ، بهلاوه در جنوب هند و کش حکومت محلی کاپیسا و کابلستان مستقر ، و روز بروز بقوت خود می افزور ، مخصوصا از وقتی که از یک طرف ییغو های تور کنان غربی و خانهای تور کنان شرقی بین خود افتاده و از دیگر طرف تحت فشار و قدرت دولت تانکهای چین فرار گرفته بودند ، و همچنان دولت ساسانی فارس با نیروی فداکار عرب دست و گریبان گردید ، این وقایع بمنفعت دولتهای محلی افغانستان در حصص اشغال شده و آزاد مملکت تمام می شد ، خاصه در مورد دولت محلی « ربیل شاعان » کابلستان که از جنوب هندوکش تانشیب های چپ سند در شرق و حوزه هلمون و هلمند در غرب کشیده می شد ، و بسیاری از امراء محلی در داخله اینمدار بزرگ بدور ایندولت میچرخید .

۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳

دولت کابلستان

چنانچه گفتیم بعد از سقوط امپراتوری یفتالی افغانستان و دراز شدن دست تسلط دولت تور کنان غربی آسیای مرکزی و دولت ساسانی فارس در ولایات شمالی هند و کش و عرب مملکت سران کشور در هر منطقه برای تحکیم تشکیلات حکومت محلی قید علم کرده و سعی در حفظ منطقه و استقلال خود نمودند ، چنانچه ولایات متصرفه تور کها در تخارستان و باختر بواسطه ۲۷ حکومت محلی اداره می شد که مرکز همه حکومت تور کی فندز بود ، همچنان ولایات متصرفی ساسانی در غرب مملکت یکمده حکومت محلی داخلی را شامل بود که قرنهای دوام نمودند ، و اما در جنوب هندوکش بزرگترین و مستقلترین حکومت داخلی فرار داشت که مرکز آن شهر کاپیسا یعنی بگرام و شهر کابل قدیم بود ، این حکومت بر یکمده حکومت محلی دیگری نیز سیادت داشت که در مرکز و صفحات شرق و حوزه هلمند و پراکنده بودند ،

در هر حال از اسامی این حکومت‌های محلی افغانستان منابع چینی و عربی و اسکوگات حکایت میکنند که مهمترین اینها دولت کابلشاهان و حکومت محلی بدخشان، غرستان، مابامیان، گندهارا، بادغیس، هرو، هرات، سیستان، خوارزم، زابلستان و دیمای دیگر است که از قرن شش تا قرن دهم مسیحی یعنی ظهور دولت غزنوی افغانستان بتفاریق در هر کج و کنار مملکت به اسامی متعدد وادیان مختلف حفظ موجودیت کرده‌اند.

و اما دولت کابلشاهان - توسط حکمداران محلی «کوشانی» و «قتلی» موسوم به «رتیل‌ها» و «باز خاندان» «رایان کابلی» در صفحات جنوب هند و کش در نقطه مقابل متصرفات تورک و ساسانی مستقرانه اداره شده و چراغ ثقافت و کلتور قدیم افغانستان را قرن‌ها در برابر صرصر حوادث و ترکان از جانب روشن نگه داشت. این حکومت قدیم که بطور مستقیم از احتراصات تورک و چین و ساسانی خود شرا به تدبیر محفوظ داشته بود متجاوز از یک قرن دیگر موجودیت خود را در برابر سیلاب عرب باشمیر محفوظ نمود.

حکومت کابلستان از مرکز بگرام و کابل در صفحات ولایت شرقی افغانستان تالب در پای سند بر جمیع ولایات جلال آباد، لغمان، پشاور، وزیرستان و دیره جات، و در صفحات غربی برولیات زابلستان و غزنی و فندهار و زمین داور و بست و سیستان و فراه و از دیگر طرف از نشیب سلسله جبال هندو، کش تا ولایت هزاره جات امروزه فرمان می‌داد. حکمرانان کابلستان که بتقلید کتب عرب ما آنها را بلقب «رتیل‌ها» می‌شناسیم و تا قرن سوم هجری مقارن ظهور دولت صفاری افغانستان دوام کرده‌اند، تاریخ مفصلی ندارند که چند نفر و بجه اسمی سلطنت کرده‌اند، جز اینکه در طول دو قرن از کنار نامهای نظامی آنها در برابر سیلاب هجوم عرب بکمال سیاست و رشادت می‌دانیم. بعلاوه هیون تسانگ زائر چینی شخصیت و مقام،

قوت و جلال حکمدار کابلستان را بما معرفی می‌کند، و طوری که ابو ریحان بیرونی و هم «وون» کانگ، چینی اشاره می‌کنند، این خاندان حکمران نسب خوشین را به کابلشکای مشهور پادشاه کوشانی افغانستان درست می‌کردند. در هر حال رتیل‌های کابلستان نفوذ تو در کهای قندز را ابدأ از شاخه‌های مرتفع هندو کش باینطرف جواز دخول نداشته، و وقتی هم که امپراطوری چین در اثر غلبه نظامی بر دولتهای تورکی شرقی و غربی نفوذ خودش را در آسیای مرکزی و ماوراءالنهر فایم و در تخارستان سلسله سیاسی خود را پهن نمود، رتیل‌ها محض از ترس خطر پیشرفت عرب در کابلستان روابط سیاسی و دوستانه با دولت چین برقرار نمود. این روابط گرچه ظاهراً شکل حمایت دولت چین را در کابلستان داشت ولی وارد مرحله عمل نگردیده تنها منحصر به تشریفات و مراسم دفتری و ارسال فرامین و مکاتیب بود و بس.

فقط این دولت مسلمان و صفاری افغانستان بود که در سال ۲۵۸ هجری کابل را فتح و سلسله قدیم رتبیل شاهان را منقرض نمود، که پیش از سقوط دولت صفاری مجدداً دولت «رايان کابلستان» که از وزراء دولت رتبیل شاهان بودند بپایان آمده و تا استقرار دولت غزوی در کابلستان دوام نمودند و در کابلار، اسکانی، سمانتا، کدالو، بهیما، جیبیان، اندا بال، تارو جانابال، از مشاهیر حکمرانان این سلسله زرهمنی مذهب است که از کابلستان بطرف شرق تا چترال و یاسین و کنک و سیلاس و کشمیر فرمان میدادند.

« نفوذ دولت چین »

بعد از آنکه توکیو ها یا نور کپا به تشکیل دولتهای شرقی و غربی در آسیا پرداخته یکی در «ارخون» و دیگری در «ایسک قول» مرکز اختیار، و دامنه نفوذ خودشان را از مانچوریا تا افغانستان منبسط نمودند، در چین وضعی جدید بپایان آمده و خاندان سوی و تانگ در آنجا ظهور و به توحید مملکت متوجه گردید از دیگر طرف بین خانان های تور کمان شرقی و یغوی های تور کمان غربی که در افغانستان شالی هم مسلط شده بودند رقابت و نفاق پیدا شد، زیرا «تاردو» یغوی تور کمان غربی هم لقب خاقان اختیار کرد، بعد از هر یک تاردو و تور کمان غربی بدو حصه منقسم و یکی در تاشکند و دیگری در ایلی مرکز گرفت، یا تانگ بی پادشاه دومین خاندان سوی چین دسته اولی را در دومی تحریک و این آخری را به تسلیم بدربار چین و از او مود امپراطور تی تسانگ هم لقب داشت تور کمان شرقی را از بین برداشته متوجه تور کمان غربی شود بالاخره امپراطور تسانگ ۶۴۹ مسیحی نفوذ خود را در اطراف پامیر و ماوراءالنهر برساند، سری منگلاخان تور کی قندز - تخارستان نیز که اقتدار اسلاف خود را باخته و اینک با مخالفت یکی از امراء محلی دهر های هندو کش مواجه بود بناچار دست توسل بدر بار «کالوسن چه» امپراطور چین دراز و حمایت چین را قبول کرد اخلاف این خان قندز (سری منگلا) خانهای دیگر قندز که ایشانرا بعضی مورخین بنام تنگین شاهی یا تنجن شاهی میشناسند، نیز زیر حمایت چین بودند، و هم احتمال میدهند که شاخه از اینها بگند هارا کشیده در آنجا حکومت محلی تشکیل و باز حمایت دولت چین را قبول کردند.

اوضاع اجتماعی افغانستان

بعد از زوال امپراطوری کوشانی افغانستان بتدریج تبهیب و تمدن قدیم افغانستان رو به نزول نهاد، زیرا دولت یقتلی افغانستان بیشتر یک حکومت نظامی بوده و اغلباً مصر و فجدال باممالک فارس و هندوستان و لهذا از حفظ و ترمیم و پیشبرد علمی و مدنی

مملکت قاصر بود ، بعد از سقوط ایندولت او ضاع اجتماعی کشور بدتر گردید ، تورکان خشن در ولایات شمالی افغانستان چون نغا رستان و باختر سوای حکمرانی دلچسپی به تمدن نداشتند و در ولایات غربی افغانستان ساسانی ها هم بدون اخذ باج و خراج کار عمده نکردند ، و افغانسان از تمدن ساسانی با آنکه بیشتر جنبه مصنوعی داشت چند ان استثنا دیده نموده در بقیه حصص مملکت چون جنوب هندوکش و مرکز و ولایات شرقی و جنوبی هم که امراء محلی و دولت کابلستان فرار داشته در زیر تاثیرات انبیان و مذاهب و فلسفه مختلفه آهستک و انسجام واحدی را در تهذیب و تمدن و لم و صنعت از دست داده ، در امور ذوقی و مادی بخطوط جدا گانه در راه افتادند . و این انحطاط تدریجی تا ظهور و نفوذ دین اسلام در افغانستان که حکم يك انقلاب بزرگ اجتماعی را داشت کشیده شد ، درین دوره انحطاط تدریجی اجتماعی افغانستان در نصف غربی مملکت - در خطی که از بلخ بقتد هار کشیده شود بیشتر دیانت قدیم زرتشتی معمول بود ، و در نصف شرقی اینخط دین بودائی عمومیت داشت ، طوریکه بسیاری مردم از باختر و تخارستان گرفته تا بامیان پیر و طریقه کوچک نجات دهنایانا ، و اکسیر خلیق در کاپیسا و حصص شرقی پیر و ان طریقه بزرگ «مهایانا» و یا پیرو هر دو طریقه بوده ، و از کاپیسا ببعد در حصص شرقی و جنوبی و غربی برهن های آفتاب پرست و شیوائی ها هم بکثرت دیده میشدند ، هیوان تسنگ زایر چینی در خط مسافرت خود در افغانستان ده معبد بودائی و صدها راهب و روحانی در قندز ، صد معبد بودائی و صدها راهب در بلخ و چندین معبد بودائی با چندین هزار راهب و روحانی در بامیان ، صد معبد بودائی و شش هزار راهب در کاپیسا ، و همچنین صد معبد شیوائی و هزار راهب شیوائی و برهنی در آنجا ، و ده معبد بودائی و چند صد روحانی با چند بیست معابد برهنی و شیوائی در لغمان ، و هزار معبد بودائی و صد معبد برهنی در گندهارا ، با رونق حیات مذهبی دیده است ، مشهور ترین این معابد بزرگ و مجتشم معبد نوبهار بلخ ، معبد شالو که کاپیسا ، معبد شاه بهار در غرب چار بیکار ، و امثال آن در جلال آباد و پشاور و غیره بود ، که از آن جمله در معابد بلخ ، بامیان ، بگرام و همد اشیا ، قیمتی مذهبی از قبیل دندان بودا جاروب بود ، کچکول و لان راهبی ، پارچه جمجمه بودا ، موی سر بودا ها و چوب دست بودا و غیره موجود بود ، همچنین علماء بزرگ و معظمی درین مناطق افغانستان حیات بسر میبردند ، که از آن جمله هیوان تسنگ چینی از اسما « دهرمه سینا » باشند قندز که ملقب به استاد قوانین مذهبی بود ، و « پراجنا کارا » سر حلقه را همین و دانشمندان بلخ و « آریا داسه » و « آریاسنا » دانشمندان بامیان ، و « منوجنا گوشه » و « آریا ورمه » و « گنوبه دره » علمای نامی کاپیسا ذکر میکند . رویه مرفته میتوان فهمید که با انحطاط تدریجی اجتماعی آروزه افغانستان باز زندگانی مذهبی و جامعه علماء و دانشمندان افغانستان رونق قدیم خود را از دست نداده هنوز مشغول تحصیل و تدریس علوم مذهبی و داری رتبه و مقام عالی بودند .

فصل دوم

خراسان

او ضاع خراسان مقارن ظهور اسلام ، در قرن ششم میلادی امپرا طوری یفتلی افغانستان سقوط کرده و دست تسلط امپراطوری ساسانی فارس و تورکان نوحاسنه ماوراءالنهر و متاقباً امپرا طوری چین در شرق شمالی و صفحات شمال و شمال غرب افغانستان دراز گردید ، در بقیه کشور ملوک الطوائفی ظهور و امراء متعدد محلی روی کار آمدند ، این تجزیه و تقسیم سیاسی افغانستان با تمدد السنه و ادیان مختلفه چون دسته جات زبانهای باختری ، سانسکریت و پراکریت هایش ، ولغات اجنبی تورکی ، چینی و غیره بادی ن زرتشتی ، بودائی ، برهمنی ، هندوئی و غیره یکجاشده ملت افغانستان را در مرور یک قرن بطرف وادی تفرقه و تشتت سوق می نمود ، از دیگر طرف عدم مرکزیت اداره سیاسی سبب فقدان قوه مدافعه اقتصادی گردیده تغییرات اخلاقی و مدنی شروع گردیده ، سران ملت و مملکت نیز از طرد دشمنان قویه و نجات مملکت مایوس بوده افغانستان بحران سیاسی را تا قرن هفتم میلادی عبور میکرد ، در چنین وقتی بود که دین اسلام ظهور و توسط قشون عرب در افغانستان نفوذ کرده در شئون اجتماعی کشور انقلاب بزرگ ایجاد کرد .

ظهور و نفوذ اسلام در افغانستان ، در قرن هفتم هنگامیکه تمدن قدیم عالم آنسکه از منبع یونان سرچشمه گرفته بود رو به انحطاط داشت و امپرا طوری روم دستخوش تجزیه و فساد گردیده بود ، ایتالیا جلال سابق را از دست داده و اسپانیا نظم و آبادی خود را باخته ، و الحاصل قسمت بزرگی از اروپا گرفتار تسلط طوائف بربر بود ، در آسیا نیز امپرا طوری فارس راه اضمحلال پیموده و کشور پهناور چین و هند در زیر جبروت امپرا طوری آسمانی و ملوک الطوائفی کوفته می شد . همچنین در افریقا کشور مصر مبتلا ظلم و جهل بوده و در بیشترین حصص روی زمین فقر و مساوت ، ظلم و جهل حکومت میکرد ، از براعظم امریکا هم خبری و اثری در دست نبود ، در چنین وقتی در گوشه از جزیره نمای گرم و خشک عربستان حضرت پیغمبر اسلام مبعوث و قرآن کریم نازل و دین اسلام ظهور نمود و بزودی چندین میلیون نفوس عرب که بمقتضای تاثیرات اقلیمی استعداد ترقی در امور جنگ و ادب هر دو داشتند دور هم جمع آمده و برای پیشبرد اصول اسلام که بر بناء

توحید، آزادی، مساوات و عدالت. فرارداشت کمر بسته، ایشار وفداکاری را درین راه وظیفه دینی خویش پنداشتند، اینست که در مقابله با اردوهای دو امپراطوری بزرگ جهان (روم شرقی و فارس) فاتح و مظفر گردیدند، در ده، دوازده سال بیرق اسلامی بر فراز دمشق و مدائن افراخته شد، و در یک قرن طوفان فتوحات اسلام از پشت دیوارهای قسطنطنیه تا کنار اطلس و از آبشارهای نیل تا دریای قزوین پیشرفت، و دو صد هزار عسکر بسی نظیر یک هزار و دو صد کشتی عرب از سواحل بحیره خزر و سیاه تا بحر عرب و عمان و از کناره اسپانیا تا فرغانه جولان و آبهای مدیترانه را شکافتند.

در سال (۲۲) هجری امپراطوری ساسانی فارس از یا در افتاد و یزد کرد پادشاه آن کشور در افغانستان پناهنده شد. سیاه عرب به تعقیب او پر داخت و افغانیان راه را باز گذاشتند، زیرا میخواستند دشمن دیرینه را بدستاری مهمان تازه از پا در آورند اینست که یزد کرد با قوای ترک در جنگ مرو از فزون اسلام شکست خورد و پسان امپراطوری چین از امداد پادشاه ساسانی دست باز کشید، افغانها هم فرصت را از دست نداده در سال ۳۱ هجری یزد کرد را در مرو بکشتند، و باین ترتیب مملکت را از استیلای هر سه قوت ساسانی، ترکی و چینی نجات بخشیدند، ولی در عوض حریف قوی و جدیدی پیدا کردند که قشون فاتح و با ایمان را افسران زبردستی در اختیار خود داشت تا زمانیکه افغانها یزد کرد را از میانه برداشتند قشون عرب در تحت فیادت افسران ناموری چون احنف، سهل، عبدالله، عاصم، حکم و ساریه از جنوب شرق بحیره خزر تا بحر عمان در افغانستان ریخته و بلاد مشهوری چون مرو، نیشاپور، کرمان، زرنج و غیره را در دست داشتند و اینست ستون عرب در خط هرات و بلخ حرکت میکرد، اما افغانها مجال نداده در سال ۳۱ یزد کرد را کشتند و در سال ۳۲ به سرداری قارن هراتی در مرکز عربی نیشاپور حمله کردند، قارن ابر شهر « نیشاپور » را اشغال، و مردم نائب ربیع بن زیاد را از سیستان را اندند. و باین ترتیب جنگهای جدی عرب و افغان آغاز یافته. دوسده سال طول کشید تا بالاخره به فتح افغان و استقلال مملکت انجام یافت. در هر حال عربها جدیت و اعمیت مسئله را درک نموده و فریب فتوحات نخستین خودشان را در افغانستان نخوردند. قشون اسلام پیشرفت بطی ولی دائمی خودشان را تعقیب کردند، و بزودی قارن هراتی را در یک جنگ شبانه از بین بردند. افغانها در سال ۳۷ هجری مجدداً به فعالیت آغاز و در سرحدات نیشاپور در واژه خراسان را بر رخ اعراب بستند. و حکام ایشان را دیگر راه ندادند. در سال ۴۷ هجری خلافت را شده اسلامی به امپراطوری اموی عربی انتقال یافته و سقیات عرب در افغانستان فرونی گرفت، و حکم بن عمر و غفاری امیر عربی خراسان گرچه

در جنگ غور ناکام شد اما توانست مرکز عرب را از نیشاپور يك قدم بیشتر در مرقوم نماید. در سال ۵۱ هجری پنجاه هزار عرب با آل و عیال خویشان وارد خراسان شمالی گردیده و برای دایم مقیم گردیدند و باین صورت ریشه خویش را در افغانستان فرو بردند معیناً نفوذ نظامی و سیاسی ایشان بطور مستقیم هنوز محدود به نیشاپور و مرو بوده، سایر ولایات افغانی در زیر اداره حکام محلی قرار داشتند. در سال ۶۱ هجری سران محلی کشور که به حملات ناهنجار ضد عرب می پرداختند، در یکی از شهرهای خوارزم بهجوم شدید مملک افسر اعزامی سام بن زیاد حاکم عربی خراسان دچار شدند، و متعاقباً انقلابات ملی در هر گوشه و کنار مشتعل گردید. در سال ۶۵ هجری افغانها توانستند استقلال مناطق تحت نفوذ عرب را تحت قیادت عبدالله حاکم عربی خویش اعلام نمایند. در سال ۷۲ هجری این اعلان استقلال توسط بسکیر بن وشاح حاکم دیگر و عربی خراسان تجدید شد اما هیچکدام دوامی نکرده و بجائی نرسید. در سال ۷۷ هجری امیه حاکم عربی خراسان به شهر بلخ سوقیات نمود، ولی مدافعه مردم او را منتهماً به مراجعت و قناعت به مرو مجبور نمود. پایتخت دمشق از مدافعه طولانی افغانستان خسته شده و برای يك رویه کردن کار مشهور ترین افسر خویش قتیبه را با عسکر مکمل در افغانستان سوق نمود، این شخص مدتی مجبور بود با سرداران ملی دست و پنجه نرم نماید. گرچه قتیبه توانست حکمرانان بومی بدخشان، بلخ، میمنه، شبرغان و حتی مردی چون نیک بادغیسی را مغلوب، و حکام کابلستان و خوارزم را به ادای باج محکوم و شهر فاریاب را آتش زده و هزاران نفر مدافع کشور را معدوم نماید، معیناً خودش در اثر يك انقلاب عسکری عرب و ملی خراسان کشته شد، و بعد از سرداران عرب که دارای پنجاه و سه هزار مرد جنگی در خراسان مفتوحه بودند کار مهمی در افغانستان انجام نداد و بیشتر مصروف ماوراءالنهر شدند، حتی اسد حاکم معروف عربی افغانستان مفتوحه نیز در سوقیات ولایت غور دوبار ناکام گردید، هم چنان هژده هزار عسکر اعزامی عرب در ولایت تخارستان در سال ۱۱۳ هجری از احراز موفقیت محکمی عاجز آمد، پس در نتیجه يك قرن سمی و مجاهدت نظامی و سیاسی باز نفوذ مستقیم عرب در ولایات نیشاپور و مرو محدود ماند. بقیه حکام کشور یا بکلی آزاد و مستقل، و یا با عرب داخل قرار دای بوده و به ادای باجی اکتفا می نمودند.

عربها قبلاً محاذ جنگ را در افغانستان به جبهات مختلفی تقسیم کرده بودند، شمال کشور بعنوان خراسان زیر اداره حکام و قوماندانان های جداگانه اداره می شد، و غرب و جنوب کشور از کرمان تا سیستان و بلوچستان بقوماندانی و حکومت علیجده تعلق داشت که با کابل نیز رزم می دادند، در قسمت جنوب شرقی (ولایت سند) اداره نظامی و مملکتی

مخصوصی قایم نمودند ، ولی در تمام این جهات ثلاثه عربها نتیجه تقریباً مشابه گرفتند ، مثلاً در جبهه غرب و جنوب افسران نامور عرب چون : سهل بن عدی ، عبدالله بن غسان ، عاصم بن عمر ، حکم بن عمر ، مجاشع بن مسعود ، ربیع بن زیاد ، عبدالرحمن بن سمره و امثالهم همه بامدافعات جدی اهالی افغانستان دچار ، و گرچه اینها کرمان ، زرنج و منکران را اشغال نمودند . معیناً ایشان و اخلاف آنها چون : عبدالله ، عباد ، یزید ، بوعلیده ، عبدالعزیز عبدالله ، عبیدالله بن ابی بکره و عبدالرحمن بن اشعث همه مثل قتیبه مشهور در نبرد نظامی و سیاسی مقابل کابلستان ناکام گردیده اند ، و با قبول تلفات جانی و مالی فقط گاهی باخذ خراجی موفق شدند و بس ، این است که بالاخره از کابلستان منصرف و به سیستان قانع گردیدند ، ولی در اینجا هم نفسی با ستراحت نکشیدند و برای دائم گرفتار انقلابات محلی بودند ، در جبهه سوم یعنی سند گرچه هجوم های اول و دوم عرب از راه بحر ناکام ماند ، ولی در حمله سوم محمد بن قاسم ثقفی افسر جوان و معروف عرب سند و ملتان در سال ۹۳ هجری یکجا در دست قشون اسلام افتاد ، معیناً اهالی بسیار دیر مطیع نماندند ، و اخلاف محمد بن قاسم چون حبیب بن مہلب ، عمرو بن مسلم و غیره گرفتار جنگهای سختی گردیدند . جنگ کندیل از شاهیر این رزم هاست که اردوی خلیفه یزید بن عبدالملک در آن کشته بسیار داد ، همچنین جنید بن عبدالرحمن و حکم بن عوانه حکام عربی سند مکرراً با جنگهای مردم دچار گردیدند .

باین ترتیب از سال (۲۲) تا (۱۲۹) هجری در مدت یکصد سال بین عرب و افغان برد سیاسی و نظامی دوام داشت ، گرچه عربها نتوانستند در طول این مدت تمام افغانستان را اشغال کنند ، اما افغانها هم موفق به تغلب و تسلط بر عربها اشغال کرده بودند نگردیدند ، زیرا قواء منی مشقت ، و ولایات در ملوک الطوائفی منقسم و لہذا مرکزیت اداری و نظامی مفقود بود و فعالیت انفرادی قوم در برابر یک امیراطوری معظمی که فسحت بزرگی از روی زمین را در دست داشت نمیتوانست بجائی رسد .

اینست که بالاخره افغانها به نقطه حساس تماس کردند و مردی از میان آنها برخاست که تمام این معایب را میخواست از بین بردارد .

ابو مسلم خراسانی ، ابو مسلم در شباب قدم در خط سیاست گذاشت ، عقل سرشار و عزم فوی او سبب شد که بسرعت مرکز و محور فعالیت های ملی قرار گیرد ، او با حزب سری بنی عباس که دشمن خونی سلسله بنی امیه بودند تماس حاصل و نام خانوادہ آنها را که منسوب به آل حضرت پیغمبر اسلام بودند آله اجرای منظور سیاسی خود قرار داده ، و بلا فاصله از

ولایات مختلفه افغانستان اسلامی چون هرات ، پوشنگک ، مرغاب ، مرو ، نسا ، ایبورد ، طوس ، سرخس ، بلخ ، چغانیان ، غور ، تخارستان وغیره در حدود صد هزار عسکر داو طلب جمع وبالق شهنشاه امارت خودشرا در سال ۱۲۹ هجری باخلع امپراطوری بنی امیه یسکجا اعلان کرد ، سپاه ابومسلم بیشتر سواره و قسماً خر سوار و دارای بیرق سیاه وا کثراً لباس سیاه بودند ، ابومسلم چون نمیتوانست نظربه ذهنیت آن روزه عالم اسلام خلافت اسلامی را برای خویش ادعا کند لابد سلسله عباسی را به روی کار کشیده و بلا فاصله دست بعملیات حربی دراز کرد ، او توانست بسرعت هزار ها نفر عرب اموی خواه را در افغانستان تباہ وحکومت ملی خویش را از بدخشان تا نیشاپور واز سیستان و بلوچستان تا سند برقرار سازد ، آنگاه در اثر سوفیات بزرگ خود تمام مملکت فارس و عراق و ماوراءالنهر را اشغال ودولت اموی را معدوم و خلافت عباسی را در بین النهرین تاسیس نمود ، ابومسلم که یکی از بزرگترین سرداران جهان و نمونه کمالی از لیافت عنصر افغان بشمار میرود نه تنها پادشاه افغانستان اسلامی وشهنشاه ماوراءالنهر وفارس بود بلکه ابواسطه خانواده برمکی بلخی وعده از قشون افغانی در مرکز خلافت عباسی امور امپراطوری معظم اسلامی را نیز در دست خویش داشت ، ولی او هنگامیکه فریضه حج را اداء و میخواست از فارس به افغانستان عودت نماید ، حسب درخواست منصور دومین خلیفه دست نشانده خود در بین النهرین دعوت و در زیر پرده خدعه وخیانت کشته شد ومجدداً دست تسلط عرب در افغانستان دراز گردید ، مگر افغانها در هر حصه مملکت برضد امپراطوری عباسی مسلح گردیدند ، فیروز ملقب به شهاب هراتی ، استاد سپس بادغیسی ، محمد سیستانی ، آذ روی سیستانی ، حکیم مقنع مروی ، حنین بن رقا ، رن جولی ، بشر سیستانی ، امیر حمزه سیستانی ، این همه سرداران ملی افغانستان بودند که تا اخیر قرن دوم هجری بادوات عباسی سرگرم کارزار شدند .

از دیگر طرف خانواده برمکی افغان در مرکز خلافت بغداد برای تقویه نفوذ خراسانیان مجاهدت کرده وتمام رشتهای اموردولت را در دست گرفته بودند . فضل بن یحیی شخصاً در افغانستان بحیث حاکم عباسی وارد ، و در رفاهیت وآبادی هموطنان خود سعی بسیاری کرد ، مگر خلیفه هارون الرشید نگذاشته این خاندان مشهور را منقرض ساخت . اوجعفر برمکی را به دار زده ، فضل و یحیی برمکی را در زندان محکوم بجان دادن نمود ، همچنین تمام آل برمک را از میان برداشت ، وخود شخصه برای فرو نشانیدن آتش انقلابات افغانستان وماوراءالنهر به جانب خراسان حرکت کرد ، امیر حمزه سیستانی برای مقابله این شهنشاه بزرگ سی هزار عسکر ملی آراسته و از زرنج به استقامت نیشاپور وطوس حرکت کرد . هارون قبل از جنگ در سال ۱۹۳ در خراسان بمرد و در طوس دفن شد ، سران افغانی برخاستند و برخلاف پسر هارون خلیفه جدید بغداد محمد امین ،

در شهر مرو پسردیکر هارون را که مامون نامداشت و از مادر هراتی بود به امپراطوری اسلام برداشتند، پیشرو سیاستون افغانی درین عملیات فضل بن سهل خراسانی معروف به ذوالاراستین بود که به زودی توانست جای خاندان برمک را به نحو کاملتری پر، بلکه متنازماً مام امپراطوری اسلام را در کف مردان افغانی گذارد. فضل در اثر سوفیات فوی در زیر قیادت افسر مشهور افغانی (طاهر هراتی) مشهور به ذوالیمینین بغداد و کشورهای عربی را اشغال و خلیفه امین را سربرید. این است که خراسان مرکز امپراطوری اسلام گردید، ولی این تسلط سیاسی افغانستان دیر نپائید و مامون عباسی بزودی فضل را به خدعه و حیله در سرخس بدست دیگران از بین برده و مجدداً پایتخت امپراطوری اسلام را از مرو افغانستان در بغداد بین النهرین منتقل ساخت مهند افغانیان دل از دست ندادند و هنوز مردی از ایشان چون طاهر ذوالیمینین در بغداد زنده و امید آنها را بسوی خویش میکشید. طاهر مرد مآل اندیش مجرب و عاقل بود و از سرگذشت مردان فداکار افغانی در میدان جنگ بمقابل سلطه عرب و همچنین از داستانهای خانواده برمکی و سهل خراسانی مطلع بود. پس راه میانه انتخاب نمود، و در دربار بغداد سعی زیاد کرد تا از طرف مامون بسمت امیر خراسان مقرر و در سال ۲۰۵ هجری وارد افغانستان گردید، همینکه سالی از امارت او گذشته و افغانستان مفتوحه را از بخاراستان تا سیستان تأمین و منظم نمود، در سال ۲۰۶ هجری استقلال افغانستان اسلامی را اعلان و نام خلیفه عباسی را از خطبه بیفکند، باین ترتیب بعد از دو قرن کشتش و کوشش بالاخره افغانستان موفق شد استقلال خویش را در مناطق مفتوحه شمال و غرب کشور در مقابل عرب اعلان و تحکیم نماید.

مؤثرات عرب و افغان در همدیگر، عرب‌ها از دو نعمت بزرگ برخوردار بودند: یکی دین

متین و دینی چون اسلام و دیگر زبان نوایگر و حیرت انگیزی چون زبان عرب، و این هر دو را در سایه عشق و ایمان به انتشار فر آن بزودی در قسمت معمولی از جهان رسانیدند. مللی که در مقابل این هر دو ان برابر شدند بعضاً بیکلی ملیت خویش را از دست داده و بیک ملت عربی تحویل یافتند از قبیل کشور مصر و غیره و بعضاً پس از عبور قرن‌ها با بسیار زحمت توانستند خویش را ازین تحلیل و تمثل نیکپدارند چون کشور فارس، در افغانستان نیز این مبارزه ذوقی بعمل آمد و در نتیجه جنگهای بیشمار و تشکیل مهرهای عربی در افغانستان شمالی، بالاخره افغانیان باز زبان عرب آشنا و بزمزبای دین اسلام واقف گردیده، و در مقایسه اسلام با ادیان و مذاهب فرتوت مملکت به قبول اولی آغاز نمودند، و در حالیکه بر ضد سلطه سیاسی عرب دوصد سال جنگیدند، در پنجاه سال خود مردان بزرگی به عالم اسلام تقدیم نمودند، همینکه افغانها در قرن اول هجری بقبول اسلام شروع کردند در زبان عرب و علوم محدوده اسلامی چون قرآن، تفسیر، حدیث

وفقه پیشرفته رجالی چون امام اعظم ابوحنیفه نعمان کابلی الاصل، امام احمد بن حنبل مروزی ابن المبارک مروی، حافظ ابی عبدالله محمد بن نصر مروزی، ابو داؤد سجستانی و امثالهم تا قرن سوم هجری بدنیای اسلام دادند. همچنین که عرب اسلامی در قرن دوم هجری از بساطت اولی برآمده و قدم به تشکیل یک تمدن جدید اسلامی نهادند. و بقبول علوم و فنون سایر ملل متمدد حاضر شدند، افغانها بزرگترین رجالی در علم و فن به تمدن اسلام اهدا نمودند از قبیل: - ابو موسی جابر بن حبان خراسانی شیعست معروف قرن دوم، محمد بن موسی خوارزمی ریاضی دان بزرگ قرن سوم، ابن قتیبه مروزی عالم جامع قرن مذکور و امثالهم.

افغانها بواسطه خانوادها و رجال برجسته خویش تهذیب و تربیت قدیم افغانستان را بواسطه مترجمین افغانی علوم مختلفه را داخل جامعه عرب و تمدن اسلام نمودند، این خاندان برمکی افغان در قرن دوم هجری بود که کتاب «منسکه» را در طب و کتاب «سند هند» را در نجوم و فلکیات بافصه «سندباد» در زبان عرب در آوردند، و این یعنی برمکی بود که بفرمودند اماب مختلفه مدرا در کسب واحد تدوین کردند و گیاهای سودمند را از ماوراء رودخانه سند در بغداد حاضر آوردند. این موسی برمکی و یوسف برمکی، محمد بن جهم برمکی و فضل بن سهل سرخسی بودند که شخصاً کتابهای پهلوی را در زبان عربی ترجمه کردند، و الحاصل این افغانها بودند که انشاء و نرسل، نجوم و ریاضی، تهذیب و تربیت افغانستان را در عرب داخل و هم آنها را به الهیات و طب هندوستان و تاریخ و فصوص کشور فارس آشنا ساختند. همچنین افغانها در ادب و زبان عرب آنقدر پیشرفتند که شعراء چون بشار بن برد بخارستانی (قرن دوم) و ابوالفضل احمد ابن ابی طاهر طیفور خراسانی (قرن سوم) و ابوعطا سندی و امثالهم ب میدان آوردند، معینانوز زبان دری محلی افغانستان در حصص شمال کشور مثل سایر السنه محلی از قبیل پشتو، سگزی و غیره درین توده مروج بوده و تنها عربی بصفت زبان رسمی و علمی مناطق مفتوحه اسلامی افغانستان قبول شده بود. درین وقت منظومات دری یکنوع منظومات روستائی بود که به تدریج لغات عرب را قبول و بلاخره در قرن سوم زبان و ادبیات جدید فارسی را در افغانستان بپایان آورده و محمد بن وصیف سیستانی شاید او این شاعر افغانی درین زبان جدید بود که یعقوب صفاری پادشاه افغانستان را بومین زبان تازه مدح کرد.

باین ترتیب افغانستان در دو قرن اول و دوم هجری از عرب دین اسلامی و زبان عربی را در شمال، غرب، جنوب و قسماً شرق کشور پذیرفته و در عوض تربیت و تهذیب، علوم و فنون قدیم خویش را با علوم هند و فارس بواسطه تراجم خویش یکجا در بین عرب و تمدن اسلامی داخل کردند، و هم بواسطه ادامه جنگهای دوصد ساله و پرورش زبان خویش از ملیت خویش مدافعه، و بواسطه رجال علمی و خاندانهای سیاسی و مردان جنگی خود از قبیل برامکه، بنی سهل

ابو مسلم و طاهر ذوالیچنین امیر اطوری متعصب و خالص عربی بنی امیه را منقرض و دوات عباسی را که به قول مورخین عربی زبان چون جاحظ ، ابن القتیبه ، و غیره بیشتر از عربی بمسکد ولت خراسانی بود مستقر ساختند ، و بالاخره در قرن سوم هجری استقلال افغانستان اسلامی را بواسطه خاندان طاهریه ه اتی اعلام و بواسطه شاهان صغاری سبغان تقویه ، و از آن بعد تا قرن هفتم بواسطه شاهان سامانی بلخی و غز نوین و غو دین اسلام را در تمام کشور افغانستان و قسمتی از هندوستان نشر ، و زبان دری افغانستان را به مراجع کمال رسانیدند ، و در نتیجه افغانستان دوره اسلام تهاجم مغل یکی از مترقی ترین دولت های عالم اسلام بحساب رفت ، و اخلاف اینها سه صد سال دیگر در کشور پشاور هندوستان دین و مدنیت افغانستان اسلامی را ترویج نمودند .

طرز اداره عرب در افغانستان مفتوحه : در دوره خلفای را شده از سال ۲۲ تا ۲۱۱ هجری

سوفیات عرب در افغانستان بعمل آمده فرماندان نظامی سمت حاکم ملکی و قضی و نایب امیر المومنین را داشته ، تعبیر مساجد و تبلیغ اسلامیت را در مناطق مفتوحه نظارت مینموده ، و بامور مالی و نظامی می پرداخت ، نمایندگان او درعلاقه های کوچک عن این وظایف را ایفاء مینمودند ، تشکیلات اداری عرب درین وقت بسیط بوده و بهرور زمان وسعت اختیار میکرد سران و سپاه عرب نیز درین دوره ، با روح و حقیقت اسلام موافق و دارای علوانیکار ، عدالت و اخلاق حسنه بوده ، در مقابل اجانب سه شرط می نهادند : قبول اسلام ، درین صورت فاتح و مفتوح حقوق مساوی داشتند . جزیه ، درین صورت مفتوح حین پول مقرر را داده در سایر شئون دینی و داخلی خود آزاد بودند . جنگ ، درین صورت مرد و مال مفتوح حین آنچه در دست عرب می افتاد جزء غنیمت ایشان بود . مع هذا از سفک دماء و ظلم و افر اط خود داری میکردند . این ترتیب اداری عرب از عهد خلیفه ثانی رضی الله عنه تا عهد خلیفه ثالث در افغانستان مفتوحه دوام داشت ، و در عهد خلیفه رابع رضی الله عنه نفوذ عرب در افغانستان شمالی بر افتاد ، و در افغانستان غربی سپاه عرب بیشتر مشغول بیکار باخوارج عربی بود ، در خلافت عبدالله زیر اقامت و نفوذ حاکم او در گوشه از افغانستان خیلی مو قتی و جزئی و لهذا فساد تاثیرات مهم بود ، و رو به مر فته مرکز اداری عرب در افغانستان آن روز اول نیشابور و دوم زرنج بشمار میرفت .

در دوره خلفای بنی امیه که عصر رجعت عرب بطرفه تعصب نژادی بود روح مساوات اسلامی متزلزل گردید و عصبیت ملی و عشیره وی مجدداً رویکار آمد ، فتوحات شان داری که این سلسله در دنیا کردند به غرور عربی بسیار افزود . آنها معتقد شدند که عرب از نظر انتساب بحضرت پیغمبر اسلام و قدسیت زبان و معالی اخلاق بر تمام ملل گیتی یعنی عجم (کجشک

و عنصر غیر عربی (ترجیح دارد ، لهذا حکام ، قضات و پیشما زان تمام امیرا طوری از نواد عرب مقرر گردید ، و باملل مفتوحه با خشونت رفتار شد ، در نتیجه خلافت اسلامی سابق بیک امیرا طوری عربی و متعصب تحویل یافت؛ البته این طرز اداره در بین ملل عجمی بی عکس العمل نماند و برای بار اول مسلمك شعوبیه در میان آمد که نخست عرب و عجم را مساوی ، و بعدها هر ملتی را بر عرب ترجیح میداد ، گرچه استبداد بنی امیه موقع ظهور و فعالیت باین فرقه نمیداد مع هذا آنقدر ریشه ایشان قوی شد که در دوره بنی عباس بمیدان ایستادند؛ از آن بعد بود که فرق قدریه ، راوندیه و خرمیه نیز ظهور کردند ، در هر حال مرکز اداری اموی در افغانستان شهر مرو قرار گرفت و حاکم و سپهسالار عرب به عنوان امیر خراسان یا عامل و والی مستقیماً بخلافت دمشق مربوط شد ، این حاکم بحیث والی کشوری و عسکری و نایب خلیفه مامور اقامه نماز و جهاد بوده و سایر ولایات افغانی را چون سیستان ، بلوچستان و سند نظارت میکرد بعضاً امیر خراسان در بین النهرین نشسته و از آنجا بواسطه نمایان خویش افغانستان مفتوحه و گاهی افغانستان و فارس را یکجا اداره مینمود ، ولی این ترتیب ثابت نبود و گاهی حکام سیستان ، بلوچستان و سند و حتی مستوفیان (عامل خراج) مستقیماً از مرکز دمشق مقرر و اعزام میشد ، و رؤسای ذیل در معیت حکام عربی افغانستان با اداره امور مبردخت و عامل خراج (مستوفی) ، قاضی ، حاجب (پیشکار والی) ، امیر شرط (کونوال) و منشی ، ائمه مساجد و علماء دینی عرب نیز در تشکیل در سیکاهای تفسیر ، حدیث ، فقه ، لغت و تبلیغ دین اسلام مصروف بودند و اما در ولایات جزیه پذیر افغانستان دیگر این ترتیب عملی نبوده و آنها در تحت اداره حکام محلی خویش آزاد و فقط سالانه پول مینه را به والی خراسان می پرداختند ، و بعضاً نماینده از عرب را با همراهان او در پهلوی خویش می پذیرفتند ، در بعضی ولایات قطعات عسکری عرب نیز اقامت می نمودند ، و در بعضی مهاجرهای عربی تشکیل میگرفتند که در تعمیر مساجد و تدریس شعار اسلامی و در نتیجه برای تحکیم روابط اقتصادی و اجتماعی و مذهبی بین اعمالی بومی و عرب خدمات مهمی انجام میدادند ، مع هذا در تمام این ولایات از بدخشان تا مرو و نیشاپور و از کرمان و سیستان تا بلوچستان و سند ملت افغانستان با آنکه قوماً دین اسلام پذیرفته بودند تن به سلطه سیاسی امپراطوری اموی نداده مشغول مبارزه طولانی بودند و بالاخره آن امپراطوری بزرگ را واژگون و دولت عباسی را بمیان آوردند .

در دوره عباسی بعد از کشته شدن ابومسلم تشکیلات اداری عرب در افغانستان نسبت به تشکیلات اداری اموی وسعت اختیار کرد ، ولی چون نفوذ افغانیان در دولت عباسی

افزون گردیده بود لابد در اداره افغانستان مفتوحه و هم در سایر شئون اداری مرکز امپراطوری عباسی بیشتر دست رجال افغانی داخل شد ، خاندان برمکی در پایتخت بغداد ، و خاندان سهل در افغانستان و همچنین ده ها نفر دیگر از مردمان افغانی بحیث حاکم کشوری داخل کار شدند لهذا فشار سابق دوره اموی دیگر محسوس نبود .

مالیاتی که از افغانستان مفتوحه بنام دولت عباسی گرفته میشد نشان میدهد که افغانستان از معمر ترین ممالک آنروز اسلامی شمرده میشد مقدسی مینویسد که قریه های خراسان آبادتر از شهرهای عراق است . دیگری میگوید مالیات خراسان بامالیات کشور فارس نصف عایدات کل امپراطوری عباسی را تشکیل میکرد . مالیات ولایات مفتوحه افغانستان در دولت عباسی عبارت از ارقام ذیل بود :

ولایت کرمان	۴۰۰۰۰۰۰۰	درهم
ولایت مکران	» ۴۰۰۰۰۰۰۰	جمعا
ولایت سیستان	» ۴۰۰۰۰۰۰۰	
»		
ولایت سند	» ۱۱۰۰۰۰۰۰۰	۴۷۰۴۰۰۰۰۰۰ درهم
ولایات خراسان شمالی	۲۸۰۰۰۰۰۰۰۰	

نتیجه :

باین ترتیب ارسال ۲۲ هجری تا سال ۲۰۵ هجری سر و کار ملت افغانستان باملت عرب بوده و در نتیجه در افغانستان شمالی ، غربی ، جنوبی و جنوب شرق دین اسلام و زبان عرب باعلوم اسلامی انتشار یافت ، و چون زبان توانگر عرب استعداد خارق العاده داشت در تمام این قسمت ها زبان دینی ، رسمی ، علمی و ادبی قرار گرفت . و علماء و شعراء و نویسندگان افغانی در آن زبان بظهور رسید . در زمره السنه و آنچه های قدیمه افغانستان یکی زبان ذری بود که بین توده معمول و ادب او عبارت از یکسئوع منظومات روستائی بشمار میرفت ولی زبان دری بیشتر استعداد علمی شدن را نداشت لهذا به قبول لغات عرب مجبور و باین وسیله ثروتمند گردید ، تا آنکه در قرن سیوم هجری ادب جدید فارسی تشکیل و در همان قرن حنظله بادغیسی از متقدمین شعراء فارسی زبان افغانستان یا بدینا نهاده و هم بعد ازو محمد وصیف سیستانی شاعر دیگر پادشاه مشهور افغانی یعقوب بن ایث صفاری را در سال ۲۵۳ هجری بزبان شعر فارسی مدح کرد .

امراء طاهریه : چنانچه در صفحات گذشته دیده شد طاهر بن حسین بن مصعب بن فرخ از اهالی پوشنگک هرات اساس حکومت مستقله طاهریه را در افغانستان گذاشت ، طاهر

در سال ۱۵۸ هجری تولد و در سال ۲۰۵ حکومت خراسان یافته و در سال ۲۰۶ بعد از اعلان استقلال فوت نمود. این شخص در مدت کوتاهی ولایات تخارستان، بلخ، مینه، مرو، هرات، نیشاپور، کرمان و سیستان را تأمین و باینصورت برای پسر خویش صفحات شمالی و غربی کشور را بحیث مملکت مستقلی بعیراث گذاشت.

طایفه پسر طاهر تا روز چهارشنبه ۲۶ ربیع الاول سال ۲۱۳ هجری جانشین پدر خود بوده سیاست استقلالی و روابط احترامکارانه را بامقام خلافت اسلام پیروی مینمود. جانشین طایفه علی برادر او بود که با شورش مردم دچار و در جنگ کشته شد. لهذا عبدالله بن طاهر پسر بزرگ ذوالبیمین که تاکنون بحیث سیه سالار خراسان در دربار بغداد مقیم و کارهای درخشان نظامی در ممالک شام و فارس و مصر بطرفداری خلافت عباسی انجام داده، و منیل پدر در سیاست و نظام مرد ناموری بحساب میرفت، شخصاً به افغانستان وارد و زمام امور حکومت را بدست گرفت. عبدالله در سال ۱۸۲ هجری تولد و در سال ۲۳۰ هجری در ۱۱ ربیع الاخر در نیشاپور وفات یافت. این مرد فاضل و عاقل در تأمین افغانستان شمالی و غربی و تحکیم بنیه سیاسی اوسعی زیاد کرد، و همیشه بواسطه کمکهای نظامی خویش در مقابل اغتشاشات ولایات فارس و طبرستان سبب امتنان و احترام خلفاء عباسی گردیده دست افغانستان را در امور امپراطوری عباسی در از نگهداشت، ولی خراسانیان تا ایندرجه نزدیکی او را با عرب نمیخواستند و از همه بیشتر سیستانیان برضد او فعالیت میکردند. در هر حال بعد از مرگ این امیر فاضل، شاعر و موسیقی دان، پسر او طاهر بحکومت نشست و تا سال ۲۴۸ هجری دوام نمود. طاهر در سیاست خویش رویه پدر را تعقیب نمود و سیستانیان نیز به مخالفت خویش ادامه دارند.

مخصوصاً یعقوب صفاری در عهد او بسیار قوت گرفت و بالاخره هم او بود که سلطنت بزرگی در افغانستان تاسیس نمود. بعد از مرگ طاهر بن عبدالله پسر او محمد بن طاهر که اوصاف بزرگان خاندان خویش را نداشت بحکومت رسید، لهذا غفلت و عدم کفایت او سبب شد که اولاً ولایت طبرستان و کرگان که از مدتی مربوط بافغانستان گردیده بود از دست رفت، و ثانیاً یعقوب صفاری توانست سیستان و باز هرات را اشغال و بالاخره امارت طاهریه را برای همیشه خاتمه دهد (۲ شوال ۲۵۹ هجری).

بطور خلاصه حکومت طاهریه افغانستان در سیاست داخلی و خارجی راه اعتدال میپیمود. طاهر ذوالبیمین که از ناکام شدن سیاست افراطی و جهانگیری ابو مسلم خراسانی در مقابل قدرت و سیاست امپراطوری اسلامی عباسی آگاه بود نمیخواست مجدداً این رویه را امتحان نماید. همچنین او سیاست تفریطی خاندان

بر مك را كه هست و بود خویش را در راه ترقی و اعتلاء امپراطوری عرب گذاشتند نمی‌پسندید. لهذا اوخواست تا جائیكه میسر است استقلال سیاسی افغانستان را تأمین کنند و هم رشته روابط را با خلافت عربی از هم نگسلند. اخلاف ذو الیمینین این پالیسی را تعقیب نمودند و تا اواخر از تحکیم روابط با خلافت بغداد دست نکشید. در جنگهای فارس، مصر و شام، عرب را تقویه نمودند. در داخله نیز از حمایت زبان عربی دریغ نورزیدند، و حتی عبدالله بن طاهر مرد مشهور این خاندان در سال ۲۱۲ هجری مقداری از کتب زرتشتیان را احراق نمود. معیناً اینها فرصت نیافتند در سایر صفحات افغانستان دین اسلام را ترویج و با وحدت اداری را در کل کشور قایم نمایند؛ مساعی ایشان فقط در آبادی و عمران کشور منحصر بولایات شمالی و غربی افغانستان بود؛ حتی از ولایات جنوب و جنوب‌مشرق افغانستان نیز دست کوتاه داشتند. در حالیکه افغانستان اسلامی بعد از مبارزه دو نیم‌قرن با امپراطوری عرب دیگر طرفدار جدی چنین سیاستی نبوده، فعالیت قوی و عصبیت ملی در نظر داشتند. و همین احساسات بود که زمینه را برای عروج امپراطوری های آینده افغانستان آماده نمود. یعقوب صفاری نیز از همین عاطفه و احساس استفاده کرد.

دولت صفاری افغانستان: در همان قرن اول هجری و عصر خلافت را شده اسلام بین

عربها در سر جانشین حضرت پیغمبر آخر الزمان علیه الصلوات والسلام اختلافات گیل ناشدنی پیدا داشت. این اختلافات مخصوصاً در دوره امیر طوری بنی امیه قوت گرفته و در بین تمام مسلمانان کیتی پراکنده گردید. بعلاوه عصبیت عربی درین دوره شدت کرده و عکس العمل آن در بین ملل غیر عربی آشکارا گردید. در دوره امیر طوری بنی عباس تمام این مخالفت ها جامعه عمل پوشیده و فرقه های متعددی در بین ملل اسلامی ظهور کرد. مثلاً طرفداران بنی امیه که دارای بیرق سفید بودند، طرفداران اهل بیت پیغمبر و سلطنت خواه که بیرق سبز استعمال مینمودند، طرفداران بنی عباس و ضدا موی و علوی که در لباس رنگ سیاه داشته، و این رنگ را از افغانستان و ابو مسلم استعاره کرده بودند، فرقه خوارج که بر ضد همه اینها بوده یکنوع جمهوری خواه و افراطی در سیاست و دین بشمار میرفتند و اینها بیرق سرخ استعمال مینمودند. خوارج انتخاب خلیفه اسلام را بشکل آزاد از ملل عجمی (غناصر غیر عربی) و عربی قبول، و در صورت ارتسکاب نامشروع خلیفه، عزل و قتل او را پیشنهاد میکردند، همچنین ده فرقه دیگر، در هر حال فرقه خوارج از نظر سیاست افغانستان را مرجع خود دانستند، زیرا افغانستان بر ضد امیر طوری های اموی و عباسی هر دو بوده و مدتها قبل (در عهد خلافت امیر المؤمنین علی ابن ابیطالب کرامت وجهه) چندین هزار خوارج عربی را در ولایت سیستان و فراه خود قبول کرده بود. اینست که ولایات اسلامی افغانستان

برای همیشه مرکز هیجانات و فعالیت های سیاسی بر ضد امپراطوری های عباسی و اموی عرب
شورده میشد. در چنین وقتیکه امارت طاهریه خراسان بمیدان برآمده و سیاست اعتدال و میانه روی
را برای مدت نیم قرن در مقابل عرب ادامه داد البته مطبوع خاطر اکثریت ملت نبود. لهذا
دامنه شدت باین پالیسی بتدریج در ولایات افغانستان مخصوصاً در سیستان وسعت اختیار
کرده و بالاخره به تشکیل یکدولت شدید و جدی افغانی منجر گردید. مؤسس این دولت همان
یعقوب بن ایث صفاری مردی از اهالی سیستان است که در سال ۲۵۳ هجری بدستیاری رفقاء
سلاجشور خویش سلطنت خود را اعلام نمود. دولت صفاری افغانستان در سیاست داخلی
و خارجی برخلاف حکومت طاهریه رویه جدیدی پیش گرفت، باین معنی که در داخله نقشه
ازین بردن ملوک الطوائفی افغانستان و توحید دینی و سیاسی مملکت را بواسطه نشر دین مبین
اسلام طرح کرد و در سیاست خارجی ضدیت با امپراطوری عرب و تشکیل یک شهنشاهی اسلامی
افغانی را در خاکهای متصرفه عرب از قبیل کشور های فارس، ماوراءالنهر و حتی عراق عرب
در نظر گرفت. البته تمام این پروگرام وسیع در مدت کوتاه دولت صفاری که تقریباً نیم قرن
بود عملی نشد، ولی قسمتی از آن در داخل و خارج کشور جامعه عمل پوشیده توانست. مثلاً
در داخله ولایات سیستان، زابلستان، کابلستان، تخارستان، بلخ، نیشابور و کرمان.
و در خارج ولایات فارس، طبرستان و آمل و غوستان، همه جزء دولت صفاری قرار گرفت
از دیگر طرف زرنج پایتخت مملکت ولایت سیستان در آبادی و عمران پیشرفت واردوی افغانی
قوی و منظم گردید. زبان فارسی افغانستان نیز که مر کب از اسان
دری قدیم مملکت ولسات مستعار عربی بود ترقی کرد و برای مقابله با زبان
وسیع عرب حاضر میشد. حتی او این فزیده باین زبان جدید در مدح پادشاه صفاری
از طرف محمد بن و صیف سکزی شاعر افغانی سروده شد. دولت صفاری ملوک محلی
گردیز و کابل و بلخ و بدخشان را مغلوب و مطیع، و هم دین اسلام را در کابل تا انداز
تر وسیع نمود. درین آوان یک حکومت قوی و ملی دیگری در شمال افغانستان بواسطه خاندان
سامانی بلخی تاسیس گردید. و خلافت بغداد توانست بواسطه دین و ماسی آتش عدوان
و نفاق را بین این دو حکومت افغانی مشتعل سازد. چنانچه از طرفی حکومت سامانی را
بر علیه دولت صفاری بنام امیر المؤمنین و خلیفه اسلام تحریر یک، و از طرف دیگر منشور
حکومت ماوراءالنهر را به پادشاه صفاری از کیسه خلیفه بعثید.

دولت صفاری نیز که توحید اداری را در تمام افغانستان قدیم در نظر داشت بر ضد دولت
سامانی سوز شد و در نتیجه در عرصه رزم مغلوب و از بین رفت.

در هر حال چنانکه حکومت طاهریه استقلال سیاسی قسمتی از کشور و آبادی و ترقی زراعت، و پالیسی مدارا و ارتباط سیاسی را با مرکز خلافت بغداد بحیث یک دولت مقتدی بها مراعات مینمود. دولت صفاری افغانستان استقلال و وحدت اداری تمام افغانستان و ضدیت با خلافت بغداد، و تر و بیج زبان فارسی و طائی در مقابل زبان عربی، و با لآخره تقویه و تشکیل عسکریک امیرا طوری بزرگ را در نظر گرفت. یعقوب بن لیث صفاری مؤسس دولت مذکور مرد او اوالعزم و عالی همتی بوده، در اوایل خدمت صالح نام قائم شور شبان سبستان را در مقابل امیرا طوری عباسی التزام، و بعد از دو سال بواسطه بغاگری او، ازو متفر، و به در هم نامی که جای صالح را اشغال کرده بود بحیث جرنیل او پیوست پس از چند سال بین هردو بهم خورد و مردم که صیت جوانمردی و شهرت یعقوب را از زمان رویگری و عیاری او تاکنون شنیده و دیده بودند به او بیعت کردند، ایست که یعقوب بحیث پادشاه اول مغالین داخلی ولایت چون صالح، نصر، غبار و غیره را از بین برداشته، باز ولایات غربی و شمالی افغانستان را الحاق به طبرستان سو قیات و آمل را فتح کرد. اینوقت بود که مستعصم خلیفه بغداد مخالفت اظهار و مردم را برضد یعقوب تحریک کرد. یعقوب نیز بزم استیلا ی بغداد حرکت و بعد از فتح فارس و خوزستان بهراق عرب نزد یک شد، و در جنگیکه بین طرفین رخداد، یعقوب به خوزستان عقب کشید هنوز یعقوب به حمله دوم مبادرت نکرده بود که در چند شاپور در سال ۲۶۵ هجری از دنیا نداشت.

عمر و برادر یعقوب که جانشین او شد، با خلیفه بغداد مفاهمه نموده منشور حکومت فارس و اصفهان و شهنه کی بغداد حاصل و تا دیه سالانه بیست هزار درهم به خزانه خلیفه پذیرفت، و خود مشغول تأمین داخله کشور و مملکت فارس گردید، موفق خلیفه عباسی سیاست دیرینه که مخالف تشکیل دولت قوی در افغانستان بود باز بنای تحریکات و اقدامات گذاشت، خلیفه یسکی از احفاد فراری خاندان طاهری را از یکطرف، و نصر بن احمد سامانی را از دیگر طرف برضد پادشاه صفاری گذاشت. لهذا محمد پسر عمرو بافشون مسکملی باستقامت بغداد حرکت کرد، و خلیفه به مدافعه برخاست، اما پسر پادشاه صفاری بدون جنگ با شخص خلیفه المسلمین مراجعت و در راه سبستان از دنیا گذشت (۲۷۴). عمرو در سال ۲۷۶ هجری مجدداً بفارس سو قیات و عسکر خلیفه را مغلوب و از شیراز به خوزستان و از آنجا به اهواز کشید و نام خلیفه را از خطبه انداخت، متضد خلیفه جدید نیز از در مصالحه پیش آمد و عمرو با افغانستان عودت نمود. ازین بعد عمرو خواست حکومت سامانی افغانی را از ما و را الهنهر براندازد، زیرا او تشکیل یک شهنشاهی آرزو داشت، و هم دمیسه بغداد بین هردو را از قبل

د کابل کالنی

په زده بود اینست که اردو های طرفین در نزدیکی های بلخ در سال ۲۸۷ هجری بایکدگر تصادم و لشکر صفاری مغلوب ، و شخص یاد شاه اسیر و از طرف امیر اسمعیل سامانی در بغداد اعزام گردید ، و بالاخره ابن پادشاه مشهور ولایت در سال ۲۸۹ هجری در زندان بغداد جان داد پس از عمر و بن لیث طاهر بن محمد بن عمرو به یاد شاهی افغانستان رسید و لی دیگر این دولت بزرگ رو به انحطاط مبرفت و مساعی و سوقیات پادشاه جدید در کشور فارس برضد امیرا طوری عباسی بجائی نرسید ، این پادشاهان سامانی بودند که در سال ۲۹۹ هجری انقراض دولت صفاری را اعلان نمودند .

شاهان صفاری :

یعمقوب بن لیث :	از سال	۲۵۳	الی سال	۲۶۵ هجری
عمرو بن لیث :	»	۲۶۵	» »	۲۸۷
طاهر بن محمد بن عمرو :	»	۲۸۷	» »	۲۹۱

(سلاطین سامانی :)

حاندان سامانی اصلاً از بلخ ، و منسوب به سامان نام مرد سار بانی بود ، اسد پسر سامان وقتیکه مأمون عباسی در مرو بود ، بایسران اربعه خود جزء مأمورین او قرار گرفت و هنگام تاسیس حکومت طاهریه در افغانستان به ترقی و مراتب پسران او افزود ، ابرا هیم پسر الیاس یکی از افراد اینخاندان بود که در حکومت طاهری سپهسالاری کل فواید حاصل کرد . بعد ما اعتبار اینخاندان آنقدر افزود که معتمد خلیفه عباسی در سال ۲۶۱ هجری منشور حکومت ماوراءالنهر را به امیر نصر نواسه اسد سامانی فرستاد . امیر اسمعیل برادر این شخص است که بجبث و کبیل نصر در بخارا مرکز اختیار نمود . ازین بعد تا سال ۳۸۹ هجری در طول یکصد و بیست و هشت سال ایندولت بزرگ و مدنیت پرور دوام و بر تمام افغانستان شمالی ، غربی و ماوراءالنهر و قسمتی از کشور فارس (جرجان ، طبرستان ، ری) حکمروا بود . شهنشاهی سامانی افغانستان ، تهذیب و تمدن اسلامی ، زبان و ادبیات فارسی را در تمام قلمرو خویش پیش برده ، خدمات عمده بمملکت نمود ، مهمذا سامانیان هنوز به توحید اداری و دینی کل کشور افغانستان موفق نگردیده ، مرکز و ولایات شرقی مملکت با ادیان فدییه و حکومتات مختلفه محلی بسر میبردند . و در ولایات جنوب ، غرب و شمال حکومتهای نیمه مستقل محلی بصفت نجات الحما یکی امیرا طوری سامانی وجود داشتند . در هر حال امیر نصر در سمرقند مرکز داشته و در جنگی که در سال ۲۷۵ با برادر

نمود . بدست امیر اسمعیل اسیر ، والی مجدداً رها وبه امارت خویش دوام داد . اسمعیل بعد از مرگ برادر در سال ۲۷۹ هجری پادشاه ماوراءالنهر گردید و در سال ۲۸۰ هجری از سیحون عبور و دشمن تورک را مغلوب ، و در سال ۲۸۷ عمرو لیث پادشاه صفاری را منتهای دولتهای افغانستان و ماوراءالنهر را وحدت بخشید . از آن بعد او به کشور فارس - سوفیات و ولایات طبرستان وری را اشغال نمود ، و خود در سال ۲۹۵ از دنیا گذشت ، ابوالفضل بلعمی وزیر فاضل همین پادشاه بوده است .

امیر احمد پسر اسمعیل ایالت جانشینی پدر را نداشت ولی امیر نصر اول پسرش که بعد از کشته شدن پدر در سال ۳۰۱ هجری پادشاه گردیده تلافی مافات نمود ، این شخص یکی از پادشاهان علم و ادب پرور افغانستان بشمار میرود .

دوره حکومت امیر نوح اول بن نصر اول و عبدالملک اول بن نوح اول و امیر منصور اول بن نوح اول دارای کدام واقعه مهمی نبود جز آنکه در عهد آخری الپتگین سیه سالار اساس دولت غزنوی را در افغانستان گذاشت . اما امیر نوح دوم پسر منصور اول یکی از مشاهیر پادشاهان سامانی محسوب است که وزیر دانشمندی چون ابوالحسن عتبی اختیار کرد ، متأسفانه این وزیر در نتیجه مخالفتهای شخصی رجال بزرگ دولت چون ابوالحسن سیمجور سیه سالار و ابوالحسن فایق کشته شد ، و امور دولت مخصوصاً در کشور افغانستان مشوش گردید . بعدها عداوتهای شخصی ابوعلی سیمجور پسر ابوالحسن سیمجور سیه سالار و ابوالحسن فایق حاکم بلخ این هرج و مرج را افزود ، تا کار بجائی رسید که این هر دو تن به پادشاه کاشغری تورک بفرا خان مراجعه . واولی او را به تسخیر ماوراءالنهر تشویق و رهنمائی ، و دومی بجای مدافعه با تسلیم شد ، و باینصورت تخت بخارا بدست بفرا خان افتاد ، و امیر نوح فراری توانست پس از بیماری و مراجعه و مرگ بفرا بار دیگر به تخت اجناد خویش نشیند . اما هنوز بوعلی فایق دست از خیانت نکشیده و هر دو متفقاً خواستند آن پادشاهی قدیم را از بین بردارند . امیر نوح مجبور بود که به دولت غزنوی افغانستان مراجعه کند ، سبکتگین و محمود پسرش نیز در سال ۳۸۴ هجری بسکمت شتافته فایق و سیمجور را دفع و مملکت سامانی را تأمین نمودند .

امیر منصور ثانی بن نوح ثانی سرگذشت پدر را در پیش داشت ، و او نیز فایق را در امور مهم دولت قبول کرد امراء دیگر نیز دست بغیانت زده و حتی ایلک خان پسر بفراخان پادشاه تورکی کاشغری را به فتح پای تخت بخارا دعوت نمودند ، اما در هجومیکه ایلک آورد از فایق شکست خورد و فایق در عوض این فتح بابکتوزن مامور بزرگ سامانی متحدشده ، امیر منصور را اسیر و کور ، و عبدالملک ثانی را اسماً بیادشاهی برداشت ، اینست که دولت غزنوی مجدداً

د کابل کالنی

مداخله کرده هردو نفر را مغلوب نمود ، مپهنا بزودی ایلک خان تورک به ماوراءالنهر سو قبات و بخارا را اشغال و دولت سامانی را منقرض نمود (۳۸۹) .

شاهان سامانی :-

امیر اسمعیل سال ۲۷۹ - ۲۹۵ - امیر احمد سال ۲۹۵ - ۳۰۱ هجری

امیر نصر « ۳۰۱ - ۳۲۱ - امیر نوح « ۳۲۱ - ۳۴۳ »

عبدالملك « ۳۴۳ - ۳۵۰ - امیر منصور « ۳۵۰ - ۳۶۶ »

نوح دوم « ۳۶۶ - ۳۸۷ - منصور دوم « ۳۸۷ - ۳۸۹ »

عبدالملك دوم « ۳۸۹ - ۳۸۹ »

دولت غزنوی :-

الپتگین یکی از مامورین دولت سامانی بود که به درجه سپه سالاری و حکومت افغانستان شمالی رسید . ولی وقتیکه در نظریات انتخاب پا د شاه سامانی بین او و امیر منصور اول سامانی اختلاف واقع شد ، او نیشابور مرکز حکومت خراسان شمالی را ترک و وارد شهر غزنی شد . الپتگین بزودی توانست اساس يك حکومت قوی مجای را در غزنه گذارد . خلف و داماد او سبکتگین این داره را بسمت کابل توسیع و حکومت محلی کابل را از بین برد . پیشرفت سبکتگین تا اینجا متوقف نشده رو به طرف شرق تا سواحل سند ، حدود طبیعی افغانستان قدیم ، رسید ، و او در جنگها نیکه در حوضه سند با مدافعین پنجاب نمود فاتح برآمد . سبکتگین در تشکیل چنین حکومتی از ضعف خاندان سلطنتی سامانیان استفاده و هم در حمایت عسکری که از آن خاندان بمقابل دشمنان داخلی او نمود ، رضایت پادشاهان سامانی را حاصل نمود ، سلطان محمود مشهور پسر سبکتگین است که در تاریخ نظامی و ادبی دنیای شرق مقام بزرگ دارد . محمود هم از نظر دین و هم از نظر اداره افغانستان را و حدت بخشید و انکاه سیاست و علم و ادب کشور را ترقی داد . او شاهان محلی افغانستان را که از قرینها باینطرف خواه در دوره قبل الاسلام و خواه در دوره اسلام در هر کنج و کنار قرار داشته و در زمان موجودیت یکدولت بزرگ افغانستان به ادا ، باج و خراجی قیاعت ، و در آوان عدم موجودیت چنین دولتی مستقلانه زندگی میکردند بکلی از بین برداشت .

از قبیل ، - خاندان حکمران گوزگانان (میمنه و شبرغان) آل صفاریستان (امیرخف) ، آل سهراب بلوچستان ، آل شنسب غور ، شاره‌ای غرجهستان (میمنه) ، امراء گردیز ، حکام

شاهان عزنوی :-

امیر آلپ تگین	سال جلوس ۳۵۱ هجری (سه صد و پنجاه و یک)	ابواسحق سال جلوس ۳۵۲ هجری
بلکاتگین	» ۳۵۵ هجری	پریتگین سال جلوس ۳۶۴ هجری
امیر سبکتگین	» ۳۶۶ هجری	سلطان محمود » ۳۸۷ هجری
سلطان مسعود	» ۴۲۱ هجری	امیر محمد » ۴۳۱ هجری
سلطان مودود	» ۴۳۴ هجری	مسعود ثانی » ۴۴۱ هجری
علی	» ۴۴۲ هجری	عبدالرشید » ۴۴۳ هجری
فرخزاد	» ۴۴۴ هجری	ابراهیم » ۴۵۰ هجری
مسعود ثالث	» ۴۹۲ هجری	شیرزاد » ۵۰۸ هجری
ارسلان شاه	» ۵۰۹ هجری	بهرام شاه » ۵۱۲ هجری
خسرو شاه	» ۵۴۴ هجری	خسرو ملک » ۵۵۱-۵۹۸ هجری

(نفوذ سلا جقه)

سلجوقی‌ها دسته از ترک‌کان غز و در شمال سیحون زندگی داشتند. دقاق نام یکی از اینها با قبيلة خود در دوره سلطنت سامانیان به ماوراءالنهر وارد و قبول دین اسلام نمود. سلجوقی پسر دقاق چهارپسر داشت: اسرائیل میکائیل، موسی و یونس. سلطان محمود غزنوی اسرائیل را در محبس قید و سهو کرد که عده از ایشان را در شمال افغانستان مقیم ساخت. سلطان مسعود غزنوی در جنگ با دلازل و جفر پسران میکائیل مغلوب و ولایات شمالی افغانستان چون بلخ و مرو و نیشابور را از دست داد. باین ترتیب طغرل در سال ۴۲۹ هجری در نیشابور سلطنت خود را اعلان و متعاقباً اصفهان را در کشور فارس فتح و پایتخت خویش قرار داد؛ طغرل مرد بزرگی بود، بغداد، موصل، دیار بکرو نصیبین را فتح و با عیسویان گرجستان و قفقاز جهاد، و دختر خلیفه بغداد را تزویج و در سال ۴۵۵ در ری وفات نمود. ازین وقت سلجوقیان صاحب کشور فارس و ولایات شمالی افغانستان گردیدند.

آلپ ارسلان پسر طغرل که مثل پدر مرد کاری و فاتح و شکست دهنده رومانوس و یوجا نوس امپراطور روم شرفی بود (۴۵۰ — ۴۶۵) حملات خود را در افغانستان شمالی تکرار کرد. جلال الدین ملک شاه پسر آلپ ارسلان (۴۶۵ — ۴۸۵) مرد بزرگ از افغانستان چون خواجه نظام الملک طوسی وزیر پدرش را بوزارت خویش گذاشت و ترقیات فلرو خویش را بدست این وزیر بی نظیر سبب شد. ملک شاه پادشاهی آل سلجوق را در آسیای صغیر برقرار

ودامنه امپراطوری خویش را از سر حدات کاشغر و آسیای مرکزی تا بحر روم کشید ، و علم و ادب را پرورش داد ، اینست که نظام الملک کتاب سیاستنامه را تالیف ، و مدارس و عماراتی در هرات ، اصفهان ، بصره ، بغداد بساخت ، و عمر خیام شاعر و حکیم معروف افغانی تاریخ جلالی را تدوین نمود. بر کیارق پسر ملک شاه برادر خود سنجر را در سال ۴۹۰ نائب الحکومگی افغانستان مفتوحه (خراسان) داد . سنجر در سال ۴۹۸ هجری استقلال افغانستان مفتوحه را اعلان و در ۵۲۴ هجری ماوراءالنهر را الحاق نمود . سنجر یکی از بزرگترین سلاطین سلجوقی و مرد شجاع و فاتحی بوده در افغانستان مرکزی معاصر بادولت های غزنوی از هم پاشیده و غوری تازه بر سر رسیده بود ، بهرامشاه غزنوی که در اوایل باسنجر ارتباط دوستانه داشت در حدود سال ۵۳۰ باو از در مخالفت داخل و لهذا سنجر عسکر بغزنی کشید . بهرامشاه مغلوب و تادیبه خراج پذیرفت . همچنین در جنگی که بین سنجر و علاءالدین حسین یادشاه غوری رخداد ، علاءالدین مغلوب و اسیر ، ولی متعاقباً رها ، و با قبول اطاعت سنجر به پادشاهی خویش ادامه داد . در آخرین حصه شمالی افغانستان آنروز (خوارزم) نیز آتس خوارزمشاه آتش اختلاف را باسنجر روشن نمود ، اما اوهم در جنگی که با سنجر نمود مغلوب گردید . (۵۳۵) خوارزمشاه سهو کرد که برای تلافی این شکست از دولت اجنبی قراخانیان - کاشغرستان استمداد ، و سلطان سنجر را در جنگ جیغون با نهمزام وادار ساخت ، مخصوصاً در حالیکه دست دشمن حتی به مرو و نیشابور دراز شد ، مهادنا سنجر بعد از (۶) سال عسکر به خوارزم سوق و آتس را مغلوب و جوانمر دانه عفو و به حکومتش ابقاء نمود . اما بعد از غلبه قراخانیان کار کشور خراب شده و اینک چندین هزار ترکان غزنوی و نیمه وحشی در ولایت بلخ جا گرفته بودند . غزها مثل اجداد سلاجقه در مقابل دولت غزنوی در مقابل دولت سلجوقی افغانستان رفتار نمودند . یعنی از در تمرد و بغاوت پیش آمده و سلطان سنجر را به جنگ وادار ساختند ، اما سلطان درین جنگ با صد هزار لشکر خویش بد بختانه مغلوب ، و با ملکه خود یکجا اسیر و چهار سال در دست دشمن دیوانه محبوس ماند . بعد از آنکه ملکه در زندان دشمن جان داد ، سنجر از فس فرار و در شهر مرو وارد ، و بعد از کمی به عمر (۷۳) در همانجا چشم از دنیا پوشید . باینتر تب ترکان غزنه تنها دولت سلجوقی افغانستان شمالی ، بلکه دولت کوچک سلجوقی ولایت کرمان را در غرب مملکت هم از بین برداشتند .

اما خوشبختانه در مملکت افغانستان دو دولت دیگر وجود داشت که بزودی خالیگام را راپرو کشور را از تخریب و تاراج و حشانه طوایف غزنجات داد ، و اینها عیار تند از دولت خوارزمشاه در شمال و دولت غوری در مرکز ، علی ای حال ازین بعد وقایع دواستای متبایه

ساجوفی در کشور فارس و غیره . بتاریخ افغانستان ربطی ندارد ، جز آنکه بگوئیم هجرت اوبه ترکمان ساجوفی در کشور ما و راه شهر و هجوم ایشان در افغانستان راه حمله و تاراج بلاد زرد را در ممالك آریائی باز کرد ، و بعد ماطوایف غزاین عمل را تکرار ، و بالاخره چنگیز و مغول هستی و تهدیب و تمدن مشعشع این مملکتهای تاریخی را بپاد داد .

(دولت غوری)

ولایت غور در دوره قبل از اسلام دارای حکومت محلی بوده و خانواده حکمران « سوری » خوانده میشدند ، اخلاف این خانواده بودند که در قرن اول هجری با خلافت اسلامی عرب داخل روابط دوستانه شده و دین اسلام پذیرفتند از آن بعد این حکومت محلی اسلامی تا قرن چهارم هجری دوام نمود . مشاهیر افراد این خاندان - حکمران در دوره قبل الاسلام بسطام و شماخ سوری است که فردوسی خراسانی از آنها نامبرده و در دوره اسلام شایسته یا بهرامشاه سوری معاصر و معاهد امیرالمؤمنین خلیفه چهارم رضی الله عنه ، امیر فولاد غوری ، امیر بنجی غوری ، امیر سوری بن محمد مشهورترین حکمرانان این خانوادہ را در قرن اول ، دوم و سوم هجری تشکیل میدهند که از ایشان در تاریخ نامبرده میشود امیر محمد بن سوری غوری حکمران دیگری از این سلسله است که در قرن چهارم هجری بدست سلطان محمود غزنوی از بین برده شد ، از بین پس افراد این خاندان بعث حاکم و عامل امیرا طوری غزنوی در ولایت غور باقی ماندند از قبیل شیس یا شیت بن محمد ، شایس بن شیت ، ابو علی بن محمد ، امیر محمد بن عباس و ماسک قطب الدین حسن بن امیر محمد و ملک عزالدین حسین بن قطب الدین .

همین شخص مؤخرالذکر است که بعنوان سلطان علاءالدین حسین معروف به جهانسوز بر شد شهنشاه غزنوی عسبان کرده ، آندولت بزرگ را منقرض ، و برای بار اول دولت غوری افغانستان را اعلان نمود ، در هر حال دولت غوری به بزودی بادولت خوا رزم شاهی که صفحات شمالی کشور را در دست داشتند تصادم نموده ، و بعد از جنگهای سختی ولایات شمالی کشور را اشغال و مجدداً الحاق کردند . دولت غوری بهیچیکه حدود طبیعی کشور را از چپ چون ناسند در شمال و شرق تأمین نمود ، در ماوراء استند بفتح و حاکمات آغاز کرده به پای شاهان غزنوی را در پنجاب برانداخت و آننگاه بتأسی از اسلاف غزنوی بفتح اراضی و نشر دین اسلام در حوزه کشمکش مشغول شد ، سلطان مشهور غیاث الدین و یادشاه معروف شهاب الدین غوری بودند که قسمت بزرگ از هندوستان را فتح و دهلی را در عوض لاهور پایتخت افغانی هندی قرار دادند ، دولت غوری در پیشرفت های نظامی ، ادبی و اجتماعی طرح غزنیها را تعقیب و تکمیل نموده ، کشور هند را برای چند صد سال دیگر مستعد حکمرانی دولت های اسلامی افغانی ساختند ؛ اینست که از

سال (۶۰۲) هجری تا سال های اخیر قرن دهم هجری در هند متوسط ، بنسکال ، مالوه کجرات ، اوریسه و دکن و هند جنوبی چندین سلسله پادشاهان افغان از قبیل : موالی غور (قطبیه شمسیه ، غیاثیه) خلجیه ، تغلقسایه ، خضر خانیه ، لاسو دهیه ، سوریه ، بنسگریه ، کرانیه ، بهمنیه ، فاروقیه و غیره ، چهار قرن تمام حکومت رانده و در طول این مدت ، تهذیب و تمدن ، علم و ادب ، فن و صنعت افغانستان اسلامی را در سرتاسر کشور پهناور هند ، انتشار دادند . (۱)

در هر حال دولت غوری افغانستان در انجام کار ضعیف گردید ، زیرا در هندوستان سیه سالار های افغانی مشغول فتوحات بوده ، دیگر یاری از وطن افغانستان نمی نمودند ، و در خوارزم پادشاهان قوتمند خوارزمی بر علیه سلاطین غوری فعالیت نظامی می نمودند ، از دیگر طرف خلفاء بغداد مخصوصاً خلیفه الناصر بالله بست اسلاف خویش آتش فتنه را بین پادشاهان غوری و خوارزمی اشتعال مینمود چنانچه بواسطه مسکاتیب خویش غوریها را بر ضد خوارزمیها و دولت فرا خطائیان کاشغرستان را بر ضد خوارزم تحریر و تشویق بقتال نموده ، جنگهای طرفین را سبب میشد حتی بغداد بعد از آنکه دولت غوری از بین رفت نیز ازین دسیسه های سیاسی خویش منصرف ننکر دیده ، جنس مغل و چنگیز را بر ضد دولت خوارزم تحریر نمود فوت سلطان شهاب الدین غوری و عدم کفایت اخلاف او ، میدان را برای تاخت و تاز خوارزم شاهان آماده کرد ، چنانکه هندوستان زیر قیادت افسران غوری از افغانستان مجزا شده ، و در داخله یسکونوع ملوک الطوائفی روی کار آمد ، در غزنه و زابلستان ، در بامیان و تخارستان در سند و ملتان ، حکومت محلی غوری قوت گرفتند ، و افسران غوری بالاخره درین ولایات دولتهای مستقل و کوچک خودشانرا اعلام کردند (۲) باین ترتیب پایتخت فیروز کوه که مقر شاهنشاهی افغانستان غوری بود ضعیف و تنها گردید در چنین وقت بود که دولت بزرگ و قوتمند خوارزمشاهی بزرگت آمده و سقیات سلطان محمد خوارزمشاه در اوائل قرن هفت هجری از شمال رو بجنوب شروع شد . مقاومت دولت پراکنده غوری در مقابل قوای بزرگ سلطان خوارزم دیگر ممکن نبود ، لهذا سرعت ازهم یاشیدو افغانستان غوری بدولت خوارزمشاهی الحاق گردید .

- (۱) رجوع بر سאלه افغان در هندوستان تالیف اینجانب مندرج در نمرات سال ۲ مجله کابل تاریخی سال ۱۳۱۱ شمسی
- (۲) چون شهزادگان غوری بامیان و تخارستان ، ناصرالدین قباچه در سند و ملتان و تاج الدین در غزنی و زابلستان .

اسماء سلاطین غوری

سلطان علاء الدین حسین جهانپور	۵۰۳ - ۵۵۱ هجری
ملک سیف الدین محمد بن علاء الدین	۵۵۱ - ۵۵۸
سلطان غیاث الدین محمد بن سیف الدین	۵۵۸ - ۵۹۸
سلطان شهاب الدین ابوالظفر سام بن سیف الدین	۵۹۸ - ۶۰۲
امیر محمود بن سلطان غیاث الدین	۶۰۲ - ۶۰۹
بهاوالدین سام بن محمود	۶۰۷ - ۶۱۱
آتسز بن علاء الدین	۶۰۷ - ۶۱۱

دولت خوارزمشاهی

مورث اعیلای خاندان خوارزمشاهیان شخصی از اهالی غریبستان (مینه - افغانستان) بنام انوشکین غریب و جز مامورین در بار سلطان ملکشاہ سلجوقی بود، که بعدها به شهنه کی ولایت خوارزم مقرر گردید. در سال ۴۹۱ هجری سلطان سنجر پادشاه سلجوقی خراسان (افغانستان) محمد پسر انوشکین را بحکومت خوارزم مقرر نمود، و این شخص سی سال در آنجا حکومت کرد، بعد از مرگ قطب الدین محمد پسر او آتسز خوارزمشاه از طرف سلطان سنجر بحکومت خوارزم رسید. ولی آتسز خیال بزرگی در سر داشت و در سال ۵۳۵ هجری اعلان استقلال نمود. در جنگهای که بین او و سنجر اتفاق افتاد آتسز مغلوب و بالاخره تورکان غر را برصد سلطان سنجر تحریک، و باین ترتیب دولت سلجوقی افغانستان را از بین برد. ازین بعد پادشاهان خوارزم مستقلاً رمانروائی کرده، و بدرد تشکیل یکدولت بزرگ مثل سلطان محمود غزنوی برآمدند، علاءالدین تکش یکی از مشهورترین پادشاهان اینخاندان است که بعد از مرگ پدرش ایل ارسلان برضد برادر خود سلطان شاه شوریده، و بعد از جلوس بتخت خوارزم سلطان طغرل سوم سلجوقی را در ری مغلوب و مقتول، و قسمت مهم ممالک سلجوقیان را بدولت خوارزم الحاق نمود. سلطان علاءالدین محمد پسر همین شخص است که دولت قرا خطائیان ترکستان شرقی، و دولت غوری افغانستان، و دولت های کوچک اتابکان فارس و آذربایجان را یکی بی دیگری مغلوب، و شهنشاهی عظیم خوارزم را تشکیل نمود، علاءالدین میخواست امیراطوری بنی عباس را در بغداد سقوط داده و خود یگانه امیراطور بزرگ اسلام گردد، او بجهن مقصد در سال ۶۱۵ هجری امر حرکت سفر بری به اردوی قوی خوارزم داده، و بلافاصله براه فارس به استقامت عراق عرب مارش کرد، خوارزمشاه درهمدان بجهت برف باری شدید

هنوز معطل بود که خبر حرکت مقل را بجانب کشور خویش شنید ، و لهذا از فتح بغداد چشم پوشیده عودت نمود ، بالاخره سیلاب مقل - تاس - را - ماورا - انهر - و افغانستان و فارس را استیلا و شهنشاهی خوارزم را از بیخ و بن برآورد .
اسماء خوارزمشاهیان :

قطب الدین محمد بن انوشته گین غرجه	از سال ۴۶۱ - ۵۲۱ هجری
آتسز بن قطب الدین محمد	» » ۵۲۱ - ۵۵۱ »
ایل ارسلان بن آتسز	» » ۵۵۱ - ۵۵۸ »
سلطان شاه بن ایل ارسلان	از سال ۵۵۸ - ۵۸۹ »
علاء الدین تکش بن ایل ارسلان	از » ۵۸۹ - ۵۹۶ »
سلطان علاء الدین محمد بن تکش	از » ۵۹۶ - ۶۱۷ »
سلطان جلال الدین بن علاء الدین محمد	از » ۶۱۷ - ۶۲۲ »

تهذیب و تمدن افغانستان از قرن اول تا هفتم هجری :

در نتیجه نفوذ عرب و نشر اسلام در افغانستان ذوق ملت تغیر کرده ، مدنیت ، تهذیب ، زبان ، علم و صنعت افغانستان قدیم از بین رفته ، و در سایه تشکیلات نوینی در اداره و سیاست و اعتماد طبیعی ملت و مملکت ، مدنیت جدید اسلامی با شیوه افغانستانی ظهور و بتدریج جای تهذیب و تمدن قدیم را اشغال نمود . افغانها بعد از آنکه استقلال سیاسی خود را تأمین و دولتهای بزرگی در داخله تشکیل نمودند ، خود به نشر اسلام و زبان عرب در داخل و خارج کشور پرداخته و علوم اسلامی را پیش بردند . از آن بعد به پرورش و ترویج زبان فارسی پرداخته ، بالاخره این زبان ملی را در تمام کشور و متصرفات هندی خود رسمی و ادبی ساختند ، همچنین افغانها آرت و صنعت جدید خویش را بمنصه ظهور کشیده ، در اغلب علوم و فنون پیش رفتند ، و مردان بزرگی بمال علم اهداء نمودند ، از قبیل : ابو نصر فارابی ، ابوعلی سیناء بلخی ، ابوریحان برون ، امام غزالی ، عمر خیام نیشابوری ، فردوسی طوسی ، موالوی رومی بلخی ، حکیم سنائی غزنوی و امثالهم .

در هر حال تمدن افغانستان اسلامی که از قرن اول هجری آغاز و در قرن شش هجری قوس صعودی خود را می پیمود ، در اوایل قرن هفت هجری از سر سر خزان دهشتناک هجوم خونین و آتشین مثل ازیا در افتاده ، آنهمه عظمت و جلال هفت قرن گذشته کشور معظم خراسان در نمی به آغوش تاریخ مدفون گردید . اینست که دیگر برای فرنها ممکن نشد افغانستان از آن صدمات سنگین مادی و معنوی قید علم نماید .

هجوم مغل، چنگیز و چغتای

قرن هفتم هجری نه در تاریخ افغانستان و ممالک اسلامی بلکه در تاریخ بشریت داستان سیاهی است که فراموشی آن محال است، چنانچه قرنهای پیشتر مدنیت قدیم روم را دست تطاول بر برهه‌های ژرمن و اسلاو، و هونهای آسیائی نژاد، از پا در انداخت. اینک بر برهه‌های مغل در زیر پرچم چنگیزخان، همان عمل را در مورد تمدن درخشنده اسلام در ممالک شرق انجام داد. طوائف وحشی و خشن طبعاً چشم حرص و آرزو را بر ممالک و متمدن دوخته اند. در سال ۵۵۸ هـ مساوی ۱۱۶۲ مسیحی توجن نام پسر در دره علیای رود آمور بد نیا آمد که بعدها لقب چنگیز گرفت یعنی شهنشاه بزرگ. پدر این پسر عبسو غنائی نام از قبیله قیات بورجی کن و سر کرده طائفه خویش در مغولستان بود، چنگیز همبیکه جای پدر را اشغال نمود طوائف همجوار و وحشی خودش را زیر یک بیرق جمع و باستقامت ملل متمدن سوق نمود چنگیز در سال ۵۷۱ هـ حاکم قبیله خویش شده و بعد از زدو خورد با مخالفان خود، جزه‌مأمورین طغرل خان ملقب به اونگ خان حکمدار طوائف کریت و ساغیز فرار گرفت. طغرل از جبال کمندی تا دیوار چین بر عده بزرگ تورک فرمان میداد، مهبدا در مخالفت و جنگیکه با چنگیز نمود مغلوب و ملک خود را در سال ۶۰۰ هجری بدشمن گذاشت، طوائف فنقرات و ایرات نیز در سواحل راست رود ارگون به چنگیز تسلیم شدند. تیانگ رئیس تاتارها و کولوک رئیس نایمن ها با طوائف جویرات و مرکد و غیره نیز در مقابله با چنگیز مغلوب گردیدند و به اینصورت چنگیز پادشاه بزرگی شده پایتخت او در قراقرم مرکز منگولیا قرار گرفت. در سال ۶۰۳ هـ چنگیز طوائف مختلف برجی کن، کریت، نایمن، ایرات، ارلات، برلاس و جلایر را در یک جرگه عمومی باند قواین خویش ساخته و بعد ها ایسی قوت سر کرده تورکان اوینور را مطیع، و از ترکب همه جامعه بنام مغل تشکیل و در سال ۶۰۸ هجری به امپراطوری چین شمالی هجوم نمود. پادشاه طلا «اوتو بو» فرار و بیکن اشغال گردید. از دیگر طرف مفرزه‌های چنگیز زیر قیادت به و سپتای جنرال های مشهور او بدولت کاشغرستان حمله و فتح نمودند. اینست که حدود امپراطوری آهنین چنگیز شراباً غرباً از دریای چین تا یامیر و بام دنیا کشیده شده، و در داخل این چوکات وسیع چند صد میلیون نفوس بار اطاعت او را طوعاً یا کرهاً بدوش میکشید. متمردين و مخالفین نیز بلا استثناء در دیگهای آبخوش پخته شده آل و اطفال ایشان از دم تیغ میگذاشت و مساکن و بلاد شان بویرانه ها تبدیل میگشت ازین بعد است که حدود امپراطوری چنگیز با کشورهای اسلامی در غرب مماس گردید، و امپراطوری این ملل مسلمان چون افغانستان، ماوراءالنهر و ایران بنام سلطان علاء الدین محمد

خوارزمشاه در پایتخت اورگنج قرارداد داشت. اما فرق فاحشی بین دوامپراطوری وجود داشت. باین معنی که امپراطور عالم توران مردخشن، ذکی، اولی العزم، خونخواهر و مجبل بوده بالای يك فرة عظيمة چند صد میلیونی و يك اردوی مطیع، جنگی، صابر و وحشی يك میلیونی حکومت میکرد که همه در اطاعت او امر او سرازیا نمی شناختند. برعکس پادشاه و شهنشاه مسلمان مدنی، متکبر، خودخواه و مستبد بوده بالای مللی فرمان میداد که همه متمدن، متبول و دارای خصایص شهری شمرده میشدند. محمد خوارزمشاه از عشرت و ضعف نفس خویش اداره کشور را بدست «تورکان» مادر شوخ مشرب و جفا پیشه خویش گذاشته بود، لهذا سران ملت و دولت از او رنجیده خاطر بودند همچنان اوعزم انقراض خلافت عباسی داشته و ازین سبب مجبل ترین خلفاء عباسی ناصر را بر ضد خویش آماده کرده بود. اینست که در زیر يك جلال و جبروت ظاهری هسته اضمحلال را در دولت خویش کاشته بود، مامورین عالی رتبه او بادشمن مللی مکاتبه داشته، و خلیفه ناصر چنگیز را تشویق به حمله مینمود. امپراطور مثل سر آن نداشت چنین قماری بپردازد و باشهنشاهی بزرگی که صیت عظمت او آفاق را فرا گرفته بود دست و پنجه نرم نماید، زیرا چنگیز مرد محتاط و دوراندیشی بوده و او میدانست رزم با خوارزمشاه حیات یا ممات امپراطوری او را دربر دارد. باز این تمکبر و خودنمائی محمد خوارزمشاه بود که تمهیداً دشمن خفته را بیدار و بسوی کشور های مسلمان کشید، نتیجه هم همان بود که بزرگترین مدنیت عالم رو بزوالت رفت و تاریخ قسمتی از نژاد بشر تبدیل شد. سلطان محمد خوارزمشاه قبلاً دولت فراخطائی کاشغریستان و دولت ترکمنی سمرقند را که سد حایل بین امپراطوری او و نژاد مغول بود از بین برداشته، و دولت غوری را افغانستان را معدوم نمود. و اینک در روز چنگ خود نیز از دفاع امپراطوری خویش عاجز آمده و بار مسئولیت بزرگی در تاریخ بدوش گرفت.

در حال در سال ۶۱۶ هـ آتش جنگ بین دو امپراطوری مشتعل گردید، سبب آن نیز این بود که کاروان تجارتي ماوراءالنهر را چنگیز در اردوی خود بغوی پنهان و استحقاق روابط تجارتي را با خوارزمشاه استدعا نمود، برعکس سلطان خوارزم کاروان تجارتي مغل را محبوس و مصادره، و بلافاصله سفیر چنگیز را که بفرش استعلام این حرکت آمده بود اعدام نمود. چنگیز از شدت غبط گریه کرد و بادر صدهزار عسکر دیوانه مثل سیل بجانب حدود خوارزمشاه روان شد، يك میلیون نفر دیگر او را از عقب تقویه میکرد. نصف میلیون عسکر خوارزمشاه بین سیحون و جیحون آماده دفاع شدند، مغرزه های مثل از کاشغر بفرغانه زمین ریختند و هم سیحون را عبور نمودند، سلطان خوارزم شخصاً بین رود خانه های قبلی و قیچ بهجوم آغاز نمود و جناح چپ خویش را از دست داد. اما ولیعهد او جلال الدین این شکست را تلافی نمود، خوارزمشاه

دیگردل از دست داده بود. و منجمین دربار او را برای مدت چندى از مقابلہ بادشمن امتناع نمودند. اینست که از برابر دشمن رجعت کرد و آرای افسران خویش و ولیعهد را نه پذیرفت. اهلای از شکست بی سبب او مایوس و متاثر شدند. مخصوصاً وفتیکه خوارزمشاه برای یو شانیس ضعف نفس خویش. آنها را از استحکام قلعه ها و شهرها در برابر سیلاب مغل منع و میگفت سودی ندارد. و باین طریق خوارزمشاه چیه داخلی را متفرق. واردوی معیت خویش را در نقاط مختلف ماوراءالنهر مشتت. و خود به افغانستان پناهنده شد. ملکه و خاندان او نیز بایتخت اورگنج را تخلیه و بکشور فارس مسافرت نمودند. متافقاً خوارزمشاه هم از بلخ بفارس عزیمت. و راه دشمن را قدم بقدم بازگراشت. بالاخره خود در جزیره آسکون از دنیا گذشت. چنگیز نیز بو حشت وحدتی که تاریخ نظیر آن بیار ندارد. بلاد و قلاع ماوراالنهر را چون اترار. جند. کنت. خجند. بخارا و غیره بچنگ و صاع فتح و مضموم. و سدها هزارانسان را محو و تباہ نمود. از آن بعد خودش به افغانستان هجوم و مغرزه های او بولایات افغانی حمله نموده خوارزم. ترمز. مرو. بلخ. مرغاب. هرات. نیشاپور. بامیان. غرنا و غیره را بظاک سیامیکسان. و ملیونها نفوس و حیوان را اعدام نمودند. زیرا ملت افغان در هر جا بمدا فقه آ غاز و کشتار بسیاری از مغل نموده. نواسه چنگیز را در بامیان و داماد او را در نیشاپور از بین برده. و عسکرش را در پروان شکسته و جلال الدین خوارزمشاه را بر ضد چنگیز تقویه و تجهیز کرده بودند. اینست که مغل کینه سختی نسبت بملت افغان در دل گرفته و از هیچ نوع وحشت بی سابقه خود داری نمودند. چنگیز از غزنی به استقامت رود سند حرکت کرد. ولی جلال الدین بان روی آب کشید و مغرزه مغل تالاهور و ملتان بناراج پرداخت. چنگیز از ساحل هند بکابلستان برگشت. و همینکه شنید جلال الدین سند را عبور نموده. مجدداً عودت و ساحل راست سند را تا چترال عبور نموده. چون گذشتن بعلاقه تنگوت متعسر بود. باز به پشاور عودت و براه بامیان به بغلان رفت و از آنجا به عبور جیحون وارد سمرقند گردید. سال ۶۱۹ هم با ختم رسید. و چنگیز در سال ۶۲۰ عزم مراجعت به قراقروم نمود. تا اینوقت مغرزه های مغل در کشور فارس تمام را که عراق عجم و آذربایجان. ری و قزوین. سمنان و دامغان. همدان و تبریز. مراغه و نخجوان را بیاد کشتار و تاراج سپرده. و در فغانز مدافعین کر جستان را کشته و داخل جلگه های جنوبی روسیه شده بودند. اینها بین رودهای ولسکو و دانیوب ترکهای آلان را مغلوب و راه خود را بطرف کریمیا باز. و شهر زن را تاراج. و از راه ایلی داخل مملکت مغل گردیدند. و باین ترتیب در ظروف سالیانی چند. چنگیز از دریای چین تا حدود عراق و از دریای سند تا روسیه جنوبی را اشغال. و برای اخلاف خویش راه جهانگیری را از روسیه تالستان و بخاراستان. و از چین تا بغداد و شام باز کرد. اینست که چندین قرن دیگر تخمه و تبار او در مغلستان. چین. منگولیا. سایبریا. کریم. قازان. قزاق. استراخان. ماوراءالنهر افغانستان و فارس حکمرانی نمودند.

چنگیز در سال ۶۲۴ هجری بمرد واولاد او بنام « اغتایه » در چین و « طولونی » در مغلستان و « ایلخانان » در فارس و « چغتایه » در ماوراءالنهر و افغانستان مسلط ماندند. چغتایها در ماوراءالنهر مرکز گرفتند و افغانستان را از تخارستان و بلخ تا کابل و زابل توسط حکام خود اداره و حشبانه مینمودند.

ولایات شمال مغرب افغانستان در آن دوره بحکومت مغلی فارس مربوط . ولایات سند و کشمیر سیستان و باختر ، بلوچستان و گندهارا شکل ملوک الطوائف اختیار کرد ، مهمترین این ملوک محلی همان سلسله کرت های هرات و سریداریه سبزوار و امراء محلی سیستان و کشمیر و سند است. علمی ای حال تاریخ این دوره بحرانی افغانستان تاریک است ، جز آنکه در عهد چغتایه بعض محاربات سرحدی بادولت ایلخانی فارس ، و گاهی تاخت و تاز در ماوراء رودخانه سند، و هم بعضاً منازعات داخلی و پادشاه کردشی ها واقع شده است .

حکمرانان چغتایی

چغتای خان تاریخ جلوس ۶۲۴ هجری - فراملا کوسال ۶۳۹ هجری - یسوع منکوسال ۶۲۵ هجری		
فراملا کو (مکرر)	۶۵۰ - ارغان خاتون	۶۵۰ - ا لکو خان ۶۵۹ هجری
مبار حکشاه	۶۶۴ - اراق خان	۶۶۴ - نکپانی خان ۶۶۸ *
تغا تیمور	۶۷۰ - دعا خان	۶۷۲ - کنجک خان ۷۰۶ *
تالی - ککو	۷۰۸ - کبیک خان	۷۰۹ - یسون چغا ۷۰۹ *
کبیک (مکرر)	۷۱۸ - الچی گدای	۷۲۱ - دشتیپور ۷۲۱ *
ترما شیرین خان	۷۲۰ - سنچیر	۷۲۰ - چنگلی شی ۷۳۴ *
بوزون	۷۳۵ - لیون تیمور	۷۳۹ - علی اغتایی ۷۴۰ *
محمد	۷۴۳ - قازان	۷۴۴ - دانشمندجه اغتایی ۷۴۷ *
بیان فلی	۷۴۹ - ۷۶۰ هجری	
	(امراء کرت هرات)	

در دوره سلطنت غوریه افغانستان یکی از بنی اعمام خانوادۀ سلطنتی بنام عمر مرغنی نائب الحکومه هرات بود، در عهد متل یکی از احفاد برادر عمر مرغنی بنام ملک رکن الدین کرت حکومت قلعه خیصار هرات داشت ، این شخص در هوم چنگیز منطقه خود را بواسطه قبول اطاعت متل محفوظ نگه داشته و حکومت اودر خیصار و غور تصدیق شد. شمس الدین نواسه او در عوض کمک کی که در یکی از حروب به منک و فاآن نمود، منشور حکومت غرستان ، اسفزار فرام و سیستان نیز حاصل کرد، و لهذا باملسک سیف الدین حاکم محلی میمنه و ملک نصر الدین

امیر محلی سیستان داخل جنگک شده ایشانرا از بین برداشت .

شمس الدین مرد فاضل، عاقل و مدبنت پرور ، و در واقع مؤسس سلسله کُرت محسوب است . شمس الدین موازنه سیاست خودش را بین حکومت چغتایی ماوراءالنهر و ایلخانان فارس نگاه میداشت . ولی بعد از جنگیکه در سال ۶۶۷ هجری بین آن هردو رخداد ، و براق چغتایی از اباقاآن ایلخانی مغلوب شد ، این تعادل سیاسی از بین رفته و شمس الدین مجبور شد دعوت آباقاآن را قبول ، و شخصاً در اصفهان سفر کنند و در سال ۶۷۰ در آنجا مسموماً از دنیا گذشت . رکن الدین محمد معروف به شمس الدین کهنین پسر شمس الدین اول در راه زراعت و عمارت خدمت بسیار کرد .

فخر الدین پسر مهین آدم بود که مرد رشید و شجاع و ادیب و شاعر و ممدوح ربیعی نظام کتاب کُرت نامه محسوب ، و در مقابل مغل فارس جنگیکهای دلبرانه نمود . ملک حافظ حکمدار دیگر این خاندان است که خط را بسیار خوش مینوشت و برادرش معزالدین حسین در عدالت و تقوی، شجاعت و نظام ممتاز بود ، معزالدین دختر تنها تیمور را بزنی گرفت ، و هجوم امیر قنغن را از هرات دفع نمود ، و حکومت محلی سبزوار را مغلوب کرد . غیاث الدین پیرعلی آخرین حکمدار خاندان کُرت است که در جنگک داخلی با حکومت سربداریه سوزوار غالب و بواسطه حسن سیاست خودخواهر زاده امیر تیمور کورگان بیسکمونج قنلق آغ دختر شیرین آغا را برای پسر خویش پیرمحمد بزنی گرفت ولی در هجومیکه تیمور به هرات نمود در سال ۷۸۳ هجری پیرعلی بعد از جنگک تسلیم و مجبوساً در سمرقند اعرام و آنجا در سال ۷۸۵ کشته شد ، و بالاخره چراغ حکومت این خاندان در سال ۷۹۱ هجری بکملی خاموش گردید .

حکومت کُرت هرات یگانه حکومت محلی افغانستان در دورهٔ بربریت مغل و چغتاییه بود که با سیاست و تدبیر قسمتی از کشور را اداره و تهذیب و تربیت قدیم ملی را زنده نگاه داشتند . بعلاوه حکومت کُرت هرات در دورهٔ استیلای مغل تا هجوم امیر تیمور کورگانی ، سایر حکومت محلی در افغانستان موجود و باجدیداً تاسیس گردیده ، و هر یک موجودیت مناطق مختلفهٔ مملکت را در برابر دشمن های خارجی حفظ میکردند از قبیل : سربداریه که در سال ۷۳۷ هجری بواسطهٔ عبدالرزاق پسر جمال الدین فضل الله منسوب به نژاد خاندان تاریخی برامیکه افغانان در ولایت سبزوار تاسیس گردید . و به مقابل دولت مغل فارس مقاومت مینمود ، سربداریها با حکومت سبزوار هم اکتفا نکرده یکبار بولایت جرجان مستولی و حتی باری بر نیشابور نیز - دست یافتند ، ولی در آخر (۷۸۳ هجری) در هجوم تیمور کورگان از بین رفتند .

سلسله کابل (۵۰۰ هجری) - عبدالاحمد - رکن الدین - معزالدین - غیاث الدین - پیرعلی - تیمور - ۱۳۰۸ - ۱۳۰۹ - ۱۳۱۰ - ۱۳۱۱ - ۱۳۱۲ - ۱۳۱۳ - ۱۳۱۴ - ۱۳۱۵ - ۱۳۱۶ - ۱۳۱۷ - ۱۳۱۸ - ۱۳۱۹ - ۱۳۲۰ - ۱۳۲۱ - ۱۳۲۲ - ۱۳۲۳ - ۱۳۲۴ - ۱۳۲۵ - ۱۳۲۶ - ۱۳۲۷ - ۱۳۲۸ - ۱۳۲۹ - ۱۳۳۰ - ۱۳۳۱ - ۱۳۳۲ - ۱۳۳۳ - ۱۳۳۴ - ۱۳۳۵ - ۱۳۳۶ - ۱۳۳۷ - ۱۳۳۸ - ۱۳۳۹ - ۱۳۴۰ - ۱۳۴۱ - ۱۳۴۲ - ۱۳۴۳ - ۱۳۴۴ - ۱۳۴۵ - ۱۳۴۶ - ۱۳۴۷ - ۱۳۴۸ - ۱۳۴۹ - ۱۳۵۰ - ۱۳۵۱ - ۱۳۵۲ - ۱۳۵۳ - ۱۳۵۴ - ۱۳۵۵ - ۱۳۵۶ - ۱۳۵۷ - ۱۳۵۸ - ۱۳۵۹ - ۱۳۶۰ - ۱۳۶۱ - ۱۳۶۲ - ۱۳۶۳ - ۱۳۶۴ - ۱۳۶۵ - ۱۳۶۶ - ۱۳۶۷ - ۱۳۶۸ - ۱۳۶۹ - ۱۳۷۰ - ۱۳۷۱ - ۱۳۷۲ - ۱۳۷۳ - ۱۳۷۴ - ۱۳۷۵ - ۱۳۷۶ - ۱۳۷۷ - ۱۳۷۸ - ۱۳۷۹ - ۱۳۸۰ - ۱۳۸۱ - ۱۳۸۲ - ۱۳۸۳ - ۱۳۸۴ - ۱۳۸۵ - ۱۳۸۶ - ۱۳۸۷ - ۱۳۸۸ - ۱۳۸۹ - ۱۳۹۰ - ۱۳۹۱ - ۱۳۹۲ - ۱۳۹۳ - ۱۳۹۴ - ۱۳۹۵ - ۱۳۹۶ - ۱۳۹۷ - ۱۳۹۸ - ۱۳۹۹ - ۱۴۰۰ - ۱۴۰۱ - ۱۴۰۲ - ۱۴۰۳ - ۱۴۰۴ - ۱۴۰۵ - ۱۴۰۶ - ۱۴۰۷ - ۱۴۰۸ - ۱۴۰۹ - ۱۴۱۰ - ۱۴۱۱ - ۱۴۱۲ - ۱۴۱۳ - ۱۴۱۴ - ۱۴۱۵ - ۱۴۱۶ - ۱۴۱۷ - ۱۴۱۸ - ۱۴۱۹ - ۱۴۲۰ - ۱۴۲۱ - ۱۴۲۲ - ۱۴۲۳ - ۱۴۲۴ - ۱۴۲۵ - ۱۴۲۶ - ۱۴۲۷ - ۱۴۲۸ - ۱۴۲۹ - ۱۴۳۰ - ۱۴۳۱ - ۱۴۳۲ - ۱۴۳۳ - ۱۴۳۴ - ۱۴۳۵ - ۱۴۳۶ - ۱۴۳۷ - ۱۴۳۸ - ۱۴۳۹ - ۱۴۴۰ - ۱۴۴۱ - ۱۴۴۲ - ۱۴۴۳ - ۱۴۴۴ - ۱۴۴۵ - ۱۴۴۶ - ۱۴۴۷ - ۱۴۴۸ - ۱۴۴۹ - ۱۴۵۰ - ۱۴۵۱ - ۱۴۵۲ - ۱۴۵۳ - ۱۴۵۴ - ۱۴۵۵ - ۱۴۵۶ - ۱۴۵۷ - ۱۴۵۸ - ۱۴۵۹ - ۱۴۶۰ - ۱۴۶۱ - ۱۴۶۲ - ۱۴۶۳ - ۱۴۶۴ - ۱۴۶۵ - ۱۴۶۶ - ۱۴۶۷ - ۱۴۶۸ - ۱۴۶۹ - ۱۴۷۰ - ۱۴۷۱ - ۱۴۷۲ - ۱۴۷۳ - ۱۴۷۴ - ۱۴۷۵ - ۱۴۷۶ - ۱۴۷۷ - ۱۴۷۸ - ۱۴۷۹ - ۱۴۸۰ - ۱۴۸۱ - ۱۴۸۲ - ۱۴۸۳ - ۱۴۸۴ - ۱۴۸۵ - ۱۴۸۶ - ۱۴۸۷ - ۱۴۸۸ - ۱۴۸۹ - ۱۴۹۰ - ۱۴۹۱ - ۱۴۹۲ - ۱۴۹۳ - ۱۴۹۴ - ۱۴۹۵ - ۱۴۹۶ - ۱۴۹۷ - ۱۴۹۸ - ۱۴۹۹ - ۱۵۰۰ - ۱۵۰۱ - ۱۵۰۲ - ۱۵۰۳ - ۱۵۰۴ - ۱۵۰۵ - ۱۵۰۶ - ۱۵۰۷ - ۱۵۰۸ - ۱۵۰۹ - ۱۵۱۰ - ۱۵۱۱ - ۱۵۱۲ - ۱۵۱۳ - ۱۵۱۴ - ۱۵۱۵ - ۱۵۱۶ - ۱۵۱۷ - ۱۵۱۸ - ۱۵۱۹ - ۱۵۲۰ - ۱۵۲۱ - ۱۵۲۲ - ۱۵۲۳ - ۱۵۲۴ - ۱۵۲۵ - ۱۵۲۶ - ۱۵۲۷ - ۱۵۲۸ - ۱۵۲۹ - ۱۵۳۰ - ۱۵۳۱ - ۱۵۳۲ - ۱۵۳۳ - ۱۵۳۴ - ۱۵۳۵ - ۱۵۳۶ - ۱۵۳۷ - ۱۵۳۸ - ۱۵۳۹ - ۱۵۴۰ - ۱۵۴۱ - ۱۵۴۲ - ۱۵۴۳ - ۱۵۴۴ - ۱۵۴۵ - ۱۵۴۶ - ۱۵۴۷ - ۱۵۴۸ - ۱۵۴۹ - ۱۵۵۰ - ۱۵۵۱ - ۱۵۵۲ - ۱۵۵۳ - ۱۵۵۴ - ۱۵۵۵ - ۱۵۵۶ - ۱۵۵۷ - ۱۵۵۸ - ۱۵۵۹ - ۱۵۶۰ - ۱۵۶۱ - ۱۵۶۲ - ۱۵۶۳ - ۱۵۶۴ - ۱۵۶۵ - ۱۵۶۶ - ۱۵۶۷ - ۱۵۶۸ - ۱۵۶۹ - ۱۵۷۰ - ۱۵۷۱ - ۱۵۷۲ - ۱۵۷۳ - ۱۵۷۴ - ۱۵۷۵ - ۱۵۷۶ - ۱۵۷۷ - ۱۵۷۸ - ۱۵۷۹ - ۱۵۸۰ - ۱۵۸۱ - ۱۵۸۲ - ۱۵۸۳ - ۱۵۸۴ - ۱۵۸۵ - ۱۵۸۶ - ۱۵۸۷ - ۱۵۸۸ - ۱۵۸۹ - ۱۵۹۰ - ۱۵۹۱ - ۱۵۹۲ - ۱۵۹۳ - ۱۵۹۴ - ۱۵۹۵ - ۱۵۹۶ - ۱۵۹۷ - ۱۵۹۸ - ۱۵۹۹ - ۱۶۰۰ - ۱۶۰۱ - ۱۶۰۲ - ۱۶۰۳ - ۱۶۰۴ - ۱۶۰۵ - ۱۶۰۶ - ۱۶۰۷ - ۱۶۰۸ - ۱۶۰۹ - ۱۶۱۰ - ۱۶۱۱ - ۱۶۱۲ - ۱۶۱۳ - ۱۶۱۴ - ۱۶۱۵ - ۱۶۱۶ - ۱۶۱۷ - ۱۶۱۸ - ۱۶۱۹ - ۱۶۲۰ - ۱۶۲۱ - ۱۶۲۲ - ۱۶۲۳ - ۱۶۲۴ - ۱۶۲۵ - ۱۶۲۶ - ۱۶۲۷ - ۱۶۲۸ - ۱۶۲۹ - ۱۶۳۰ - ۱۶۳۱ - ۱۶۳۲ - ۱۶۳۳ - ۱۶۳۴ - ۱۶۳۵ - ۱۶۳۶ - ۱۶۳۷ - ۱۶۳۸ - ۱۶۳۹ - ۱۶۴۰ - ۱۶۴۱ - ۱۶۴۲ - ۱۶۴۳ - ۱۶۴۴ - ۱۶۴۵ - ۱۶۴۶ - ۱۶۴۷ - ۱۶۴۸ - ۱۶۴۹ - ۱۶۵۰ - ۱۶۵۱ - ۱۶۵۲ - ۱۶۵۳ - ۱۶۵۴ - ۱۶۵۵ - ۱۶۵۶ - ۱۶۵۷ - ۱۶۵۸ - ۱۶۵۹ - ۱۶۶۰ - ۱۶۶۱ - ۱۶۶۲ - ۱۶۶۳ - ۱۶۶۴ - ۱۶۶۵ - ۱۶۶۶ - ۱۶۶۷ - ۱۶۶۸ - ۱۶۶۹ - ۱۶۷۰ - ۱۶۷۱ - ۱۶۷۲ - ۱۶۷۳ - ۱۶۷۴ - ۱۶۷۵ - ۱۶۷۶ - ۱۶۷۷ - ۱۶۷۸ - ۱۶۷۹ - ۱۶۸۰ - ۱۶۸۱ - ۱۶۸۲ - ۱۶۸۳ - ۱۶۸۴ - ۱۶۸۵ - ۱۶۸۶ - ۱۶۸۷ - ۱۶۸۸ - ۱۶۸۹ - ۱۶۹۰ - ۱۶۹۱ - ۱۶۹۲ - ۱۶۹۳ - ۱۶۹۴ - ۱۶۹۵ - ۱۶۹۶ - ۱۶۹۷ - ۱۶۹۸ - ۱۶۹۹ - ۱۷۰۰ - ۱۷۰۱ - ۱۷۰۲ - ۱۷۰۳ - ۱۷۰۴ - ۱۷۰۵ - ۱۷۰۶ - ۱۷۰۷ - ۱۷۰۸ - ۱۷۰۹ - ۱۷۱۰ - ۱۷۱۱ - ۱۷۱۲ - ۱۷۱۳ - ۱۷۱۴ - ۱۷۱۵ - ۱۷۱۶ - ۱۷۱۷ - ۱۷۱۸ - ۱۷۱۹ - ۱۷۲۰ - ۱۷۲۱ - ۱۷۲۲ - ۱۷۲۳ - ۱۷۲۴ - ۱۷۲۵ - ۱۷۲۶ - ۱۷۲۷ - ۱۷۲۸ - ۱۷۲۹ - ۱۷۳۰ - ۱۷۳۱ - ۱۷۳۲ - ۱۷۳۳ - ۱۷۳۴ - ۱۷۳۵ - ۱۷۳۶ - ۱۷۳۷ - ۱۷۳۸ - ۱۷۳۹ - ۱۷۴۰ - ۱۷۴۱ - ۱۷۴۲ - ۱۷۴۳ - ۱۷۴۴ - ۱۷۴۵ - ۱۷۴۶ - ۱۷۴۷ - ۱۷۴۸ - ۱۷۴۹ - ۱۷۵۰ - ۱۷۵۱ - ۱۷۵۲ - ۱۷۵۳ - ۱۷۵۴ - ۱۷۵۵ - ۱۷۵۶ - ۱۷۵۷ - ۱۷۵۸ - ۱۷۵۹ - ۱۷۶۰ - ۱۷۶۱ - ۱۷۶۲ - ۱۷۶۳ - ۱۷۶۴ - ۱۷۶۵ - ۱۷۶۶ - ۱۷۶۷ - ۱۷۶۸ - ۱۷۶۹ - ۱۷۷۰ - ۱۷۷۱ - ۱۷۷۲ - ۱۷۷۳ - ۱۷۷۴ - ۱۷۷۵ - ۱۷۷۶ - ۱۷۷۷ - ۱۷۷۸ - ۱۷۷۹ - ۱۷۸۰ - ۱۷۸۱ - ۱۷۸۲ - ۱۷۸۳ - ۱۷۸۴ - ۱۷۸۵ - ۱۷۸۶ - ۱۷۸۷ - ۱۷۸۸ - ۱۷۸۹ - ۱۷۹۰ - ۱۷۹۱ - ۱۷۹۲ - ۱۷۹۳ - ۱۷۹۴ - ۱۷۹۵ - ۱۷۹۶ - ۱۷۹۷ - ۱۷۹۸ - ۱۷۹۹ - ۱۸۰۰ - ۱۸۰۱ - ۱۸۰۲ - ۱۸۰۳ - ۱۸۰۴ - ۱۸۰۵ - ۱۸۰۶ - ۱۸۰۷ - ۱۸۰۸ - ۱۸۰۹ - ۱۸۱۰ - ۱۸۱۱ - ۱۸۱۲ - ۱۸۱۳ - ۱۸۱۴ - ۱۸۱۵ - ۱۸۱۶ - ۱۸۱۷ - ۱۸۱۸ - ۱۸۱۹ - ۱۸۲۰ - ۱۸۲۱ - ۱۸۲۲ - ۱۸۲۳ - ۱۸۲۴ - ۱۸۲۵ - ۱۸۲۶ - ۱۸۲۷ - ۱۸۲۸ - ۱۸۲۹ - ۱۸۳۰ - ۱۸۳۱ - ۱۸۳۲ - ۱۸۳۳ - ۱۸۳۴ - ۱۸۳۵ - ۱۸۳۶ - ۱۸۳۷ - ۱۸۳۸ - ۱۸۳۹ - ۱۸۴۰ - ۱۸۴۱ - ۱۸۴۲ - ۱۸۴۳ - ۱۸۴۴ - ۱۸۴۵ - ۱۸۴۶ - ۱۸۴۷ - ۱۸۴۸ - ۱۸۴۹ - ۱۸۵۰ - ۱۸۵۱ - ۱۸۵۲ - ۱۸۵۳ - ۱۸۵۴ - ۱۸۵۵ - ۱۸۵۶ - ۱۸۵۷ - ۱۸۵۸ - ۱۸۵۹ - ۱۸۶۰ - ۱۸۶۱ - ۱۸۶۲ - ۱۸۶۳ - ۱۸۶۴ - ۱۸۶۵ - ۱۸۶۶ - ۱۸۶۷ - ۱۸۶۸ - ۱۸۶۹ - ۱۸۷۰ - ۱۸۷۱ - ۱۸۷۲ - ۱۸۷۳ - ۱۸۷۴ - ۱۸۷۵ - ۱۸۷۶ - ۱۸۷۷ - ۱۸۷۸ - ۱۸۷۹ - ۱۸۸۰ - ۱۸۸۱ - ۱۸۸۲ - ۱۸۸۳ - ۱۸۸۴ - ۱۸۸۵ - ۱۸۸۶ - ۱۸۸۷ - ۱۸۸۸ - ۱۸۸۹ - ۱۸۹۰ - ۱۸۹۱ - ۱۸۹۲ - ۱۸۹۳ - ۱۸۹۴ - ۱۸۹۵ - ۱۸۹۶ - ۱۸۹۷ - ۱۸۹۸ - ۱۸۹۹ - ۱۹۰۰ - ۱۹۰۱ - ۱۹۰۲ - ۱۹۰۳ - ۱۹۰۴ - ۱۹۰۵ - ۱۹۰۶ - ۱۹۰۷ - ۱۹۰۸ - ۱۹۰۹ - ۱۹۱۰ - ۱۹۱۱ - ۱۹۱۲ - ۱۹۱۳ - ۱۹۱۴ - ۱۹۱۵ - ۱۹۱۶ - ۱۹۱۷ - ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹ - ۱۹۲۰ - ۱۹۲۱ - ۱۹۲۲ - ۱۹۲۳ - ۱۹۲۴ - ۱۹۲۵ - ۱۹۲۶ - ۱۹۲۷ - ۱۹۲۸ - ۱۹۲۹ - ۱۹۳۰ - ۱۹۳۱ - ۱۹۳۲ - ۱۹۳۳ - ۱۹۳۴ - ۱۹۳۵ - ۱۹۳۶ - ۱۹۳۷ - ۱۹۳۸ - ۱۹۳۹ - ۱۹۴۰ - ۱۹۴۱ - ۱۹۴۲ - ۱۹۴۳ - ۱۹۴۴ - ۱۹۴۵ - ۱۹۴۶ - ۱۹۴۷ - ۱۹۴۸ - ۱۹۴۹ - ۱۹۵۰ - ۱۹۵۱ - ۱۹۵۲ - ۱۹۵۳ - ۱۹۵۴ - ۱۹۵۵ - ۱۹۵۶ - ۱۹۵۷ - ۱۹۵۸ - ۱۹۵۹ - ۱۹۶۰ - ۱۹۶۱ - ۱۹۶۲ - ۱۹۶۳ - ۱۹۶۴ - ۱۹۶۵ - ۱۹۶۶ - ۱۹۶۷ - ۱۹۶۸ - ۱۹۶۹ - ۱۹۷۰ - ۱۹۷۱ - ۱۹۷۲ - ۱۹۷۳ - ۱۹۷۴ - ۱۹۷۵ - ۱۹۷۶ - ۱۹۷۷ - ۱۹۷۸ - ۱۹۷۹ - ۱۹۸۰ - ۱۹۸۱ - ۱۹۸۲ - ۱۹۸۳ - ۱۹۸۴ - ۱۹۸۵ - ۱۹۸۶ - ۱۹۸۷ - ۱۹۸۸ - ۱۹۸۹ - ۱۹۹۰ - ۱۹۹۱ - ۱۹۹۲ - ۱۹۹۳ - ۱۹۹۴ - ۱۹۹۵ - ۱۹۹۶ - ۱۹۹۷ - ۱۹۹۸ - ۱۹۹۹ - ۲۰۰۰ - ۲۰۰۱ - ۲۰۰۲ - ۲۰۰۳ - ۲۰۰۴ - ۲۰۰۵ - ۲۰۰۶ - ۲۰۰۷ - ۲۰۰۸ - ۲۰۰۹ - ۲۰۱۰ - ۲۰۱۱ - ۲۰۱۲ - ۲۰۱۳ - ۲۰۱۴ - ۲۰۱۵ - ۲۰۱۶ - ۲۰۱۷ - ۲۰۱۸ - ۲۰۱۹ - ۲۰۲۰ - ۲۰۲۱ - ۲۰۲۲ - ۲۰۲۳ - ۲۰۲۴ - ۲۰۲۵ - ۲۰۲۶ - ۲۰۲۷ - ۲۰۲۸ - ۲۰۲۹ - ۲۰۳۰ - ۲۰۳۱ - ۲۰۳۲ - ۲۰۳۳ - ۲۰۳۴ - ۲۰۳۵ - ۲۰۳۶ - ۲۰۳۷ - ۲۰۳۸ - ۲۰۳۹ - ۲۰۴۰ - ۲۰۴۱ - ۲۰۴۲ - ۲۰۴۳ - ۲۰۴۴ - ۲۰۴۵ - ۲۰۴۶ - ۲۰۴۷ - ۲۰۴۸ - ۲۰۴۹ - ۲۰۵۰ - ۲۰۵۱ - ۲۰۵۲ - ۲۰۵۳ - ۲۰۵۴ - ۲۰۵۵ - ۲۰۵۶ - ۲۰۵۷ - ۲۰۵۸ - ۲۰۵۹ - ۲۰۶۰ - ۲۰۶۱ - ۲۰۶۲ - ۲۰۶۳ - ۲۰۶۴ - ۲۰۶۵ - ۲۰۶۶ - ۲۰۶۷ - ۲۰۶۸ - ۲۰۶۹ - ۲۰۷۰ - ۲۰۷۱ - ۲۰۷۲ - ۲۰۷۳ - ۲۰۷۴ - ۲۰۷۵ - ۲۰۷۶ - ۲۰۷۷ - ۲۰۷۸ - ۲۰۷۹ - ۲۰۸۰ - ۲۰۸۱ - ۲۰۸۲ - ۲۰۸۳ - ۲۰۸۴ - ۲۰۸۵ - ۲۰۸۶ - ۲۰۸۷ - ۲۰۸۸ - ۲۰۸۹ - ۲۰۹۰ - ۲۰۹۱ - ۲۰۹۲ - ۲۰۹۳ - ۲۰۹۴ - ۲۰۹۵ - ۲۰۹۶ - ۲۰۹۷ - ۲۰۹۸ - ۲۰۹۹ - ۲۱۰۰ - ۲۱۰۱ - ۲۱۰۲ - ۲۱۰۳ - ۲۱۰۴ - ۲۱۰۵ - ۲۱۰۶ - ۲۱۰۷ - ۲۱۰۸ - ۲۱۰۹ - ۲۱۱۰ - ۲۱۱۱ - ۲۱۱۲ - ۲۱۱۳ - ۲۱۱۴ - ۲۱۱۵ - ۲۱۱۶ - ۲۱۱۷ - ۲۱۱۸ - ۲۱۱۹ - ۲۱۲۰ - ۲۱۲۱ - ۲۱۲۲ - ۲۱۲۳ - ۲۱۲۴ - ۲۱۲۵ - ۲۱۲۶ - ۲۱۲۷ - ۲۱۲۸ - ۲۱۲۹ - ۲۱۳۰ - ۲۱۳۱ - ۲۱۳۲ - ۲۱۳۳ - ۲۱۳۴ - ۲۱۳۵ - ۲۱۳۶ - ۲۱۳۷ - ۲۱۳۸ - ۲۱۳۹ - ۲۱۴۰ - ۲۱۴۱ - ۲۱۴۲ - ۲۱۴۳ - ۲۱۴۴ - ۲۱۴۵ - ۲۱۴۶ - ۲۱۴۷ - ۲۱۴۸ - ۲۱۴۹ - ۲۱۵۰ - ۲۱۵۱ - ۲۱۵۲ - ۲۱۵۳ - ۲۱۵۴ - ۲۱۵۵ - ۲۱۵۶ - ۲۱۵۷ - ۲۱۵۸ - ۲۱۵۹ - ۲۱۶۰ - ۲۱۶۱ - ۲۱۶۲ - ۲۱۶۳ - ۲۱۶۴ - ۲۱۶۵ - ۲۱۶۶ - ۲۱۶۷ - ۲۱۶۸ - ۲۱۶۹ - ۲۱۷۰ - ۲۱۷۱ - ۲۱۷۲ - ۲۱۷۳ - ۲۱۷۴ - ۲۱۷۵ - ۲۱۷۶ - ۲۱۷۷ - ۲۱۷۸ - ۲۱۷۹ - ۲۱۸۰ - ۲۱۸۱ - ۲۱۸۲ - ۲۱۸۳ - ۲۱۸۴ - ۲۱۸۵ - ۲۱۸۶ - ۲۱۸۷ - ۲۱۸۸ - ۲۱۸۹ - ۲۱۹۰ - ۲۱۹۱ - ۲۱۹۲ - ۲۱۹۳ - ۲۱۹۴ - ۲۱۹۵ - ۲۱۹۶ - ۲۱۹۷ - ۲۱۹۸ - ۲۱۹۹ - ۲۲۰۰ - ۲۲۰۱ - ۲۲۰۲ - ۲۲۰۳ - ۲۲۰۴ - ۲۲۰۵ - ۲۲۰۶ - ۲۲۰۷ - ۲۲۰۸ - ۲۲۰۹ - ۲۲۱۰ - ۲۲۱۱ - ۲۲۱۲ - ۲۲۱۳ - ۲۲۱۴ - ۲۲۱۵ - ۲۲۱۶ - ۲۲۱۷ - ۲۲۱۸ - ۲۲۱۹ - ۲۲۲۰ - ۲۲۲۱ - ۲۲۲۲ - ۲۲۲۳ - ۲۲۲۴ - ۲۲۲۵ - ۲۲۲۶ - ۲۲۲۷ - ۲۲۲۸ - ۲۲۲۹ - ۲۲۳۰ - ۲۲۳۱ - ۲۲۳۲ - ۲۲۳۳ - ۲۲۳۴ - ۲۲۳۵ - ۲۲۳۶ - ۲۲۳۷ - ۲۲۳۸ - ۲۲۳۹ - ۲۲۴۰ - ۲۲۴۱ - ۲۲۴۲ - ۲۲۴۳ - ۲۲۴۴ - ۲۲۴۵ - ۲۲۴۶ - ۲۲۴۷ - ۲۲۴۸ - ۲۲۴۹ - ۲۲۵۰ - ۲۲۵۱ - ۲۲۵۲ - ۲۲۵۳ - ۲۲۵۴ - ۲۲۵۵ - ۲۲۵۶ - ۲۲۵۷ - ۲۲۵۸ - ۲۲۵۹ - ۲۲۶۰ - ۲۲۶۱ - ۲۲۶۲ - ۲۲۶۳ - ۲۲۶۴ - ۲۲۶۵ - ۲۲۶۶ - ۲۲۶۷ - ۲۲۶۸ - ۲۲۶۹ - ۲۲۷۰ - ۲۲۷۱ - ۲۲۷۲ - ۲۲۷۳ - ۲۲۷۴ - ۲۲۷۵ - ۲۲۷۶ - ۲۲۷۷ - ۲۲۷۸ - ۲۲۷۹ - ۲۲۸۰ - ۲۲۸۱ - ۲۲۸۲ - ۲۲۸۳ - ۲۲۸۴ - ۲۲۸۵ - ۲۲۸۶ - ۲۲۸۷ - ۲۲۸۸ - ۲۲۸۹ - ۲۲۹۰ - ۲۲۹۱ - ۲۲۹۲ - ۲۲۹۳ - ۲۲۹۴ - ۲۲۹۵ - ۲۲۹۶ - ۲۲۹۷ - ۲۲۹۸ - ۲۲۹۹ - ۲۳۰۰ - ۲۳۰۱ - ۲۳۰۲ - ۲۳۰۳ - ۲۳۰۴ - ۲۳۰۵ - ۲۳۰۶ - ۲۳۰۷ - ۲۳۰۸ - ۲۳۰۹ - ۲۳۱۰ - ۲۳۱۱ - ۲۳۱۲ - ۲۳۱۳ - ۲۳۱۴ - ۲۳۱۵ - ۲۳۱۶ - ۲۳۱۷ - ۲۳۱۸ - ۲۳۱۹ - ۲۳۲۰ - ۲۳۲۱ - ۲۳۲۲ - ۲۳۲۳ - ۲۳۲۴ - ۲۳۲۵ - ۲۳۲۶ - ۲۳۲۷ - ۲۳۲۸ - ۲۳۲۹ - ۲۳۳۰ - ۲۳۳۱ - ۲۳۳۲ - ۲۳۳۳ - ۲۳۳۴ - ۲۳۳۵ - ۲۳۳۶ - ۲۳۳۷ - ۲۳۳۸ - ۲۳۳۹ - ۲۳۴۰ - ۲۳۴۱ - ۲۳۴۲ - ۲۳۴۳ - ۲۳۴۴ - ۲۳۴۵ - ۲۳۴۶ - ۲۳۴۷ - ۲۳۴۸ - ۲۳۴۹ - ۲۳۵۰ - ۲۳۵۱ - ۲۳۵۲ - ۲۳۵۳ - ۲۳۵۴ - ۲۳۵۵ - ۲۳۵۶ - ۲۳۵۷ - ۲۳۵۸ - ۲۳۵۹ - ۲۳۶۰ - ۲۳۶۱ - ۲۳۶۲ - ۲۳۶۳ - ۲۳۶۴ - ۲۳۶۵ - ۲۳۶۶ - ۲۳۶۷ - ۲۳۶۸ - ۲۳۶۹ - ۲۳۷۰ - ۲۳۷۱ - ۲۳۷۲ - ۲۳۷۳ - ۲۳۷۴ - ۲۳۷۵ - ۲۳۷۶ - ۲۳۷۷ - ۲۳۷۸ - ۲۳۷۹ - ۲۳۸۰ - ۲۳۸۱ - ۲۳۸۲ - ۲۳۸۳ - ۲۳۸۴ - ۲۳۸۵ - ۲۳۸۶ - ۲۳۸۷ - ۲۳۸۸ - ۲۳۸۹ - ۲۳۹۰ - ۲۳۹۱ - ۲۳۹۲ - ۲۳۹۳ - ۲۳۹۴ - ۲۳۹۵ - ۲۳۹۶ - ۲۳۹۷ - ۲۳۹۸ - ۲۳۹۹ - ۲۴۰۰ - ۲۴۰۱ - ۲۴۰۲ - ۲۴۰۳ - ۲۴۰۴ - ۲۴۰۵ - ۲۴۰۶ - ۲۴۰۷ - ۲۴۰۸ - ۲۴۰۹ - ۲۴۱۰ - ۲۴۱۱ - ۲۴۱۲ - ۲۴۱۳ - ۲۴۱۴ - ۲۴۱۵ - ۲۴۱۶ - ۲۴۱۷ - ۲۴۱۸ - ۲۴۱۹ - ۲۴۲۰ - ۲۴۲۱ - ۲۴۲۲ - ۲۴۲۳ - ۲۴۲۴ - ۲۴۲۵ - ۲۴۲۶ - ۲۴۲۷ - ۲۴۲۸ - ۲۴۲۹ - ۲۴۳۰ - ۲۴۳۱ - ۲۴۳۲ - ۲۴۳۳ - ۲۴۳۴ -

همچنین در همین قرن هشت هجری سلسله امراء جام در ولایت سند جای امراء محلی قدیم را گرفته برای دو قرن دوام نمودند ، جام ها از سال ۷۵۲ تا ۹۲۷ هـ دوام ، و همیشه در برابر امپراطوری مغول هند بحفظ تمامیت حکومت ولایت خویش میکوشیدند تا آنکه در قرن ده هجری امراء محلی ولایت قندهار (ارغوانیه) بحکومت اینها در سند خاتمه دادند . در ولایت کشمیر نیز در قرن هشت سلسله شهیر هاجای حکومت محلی دیوها را گرفته از سال ۷۴۲ تا ۹۹۵ هـ بحکومت خویش دوام دادند ، این هر دو سلسله (دیوها ۵۲۱ - ۷۴۲ هـ جری) نه تنها از چپاول چنگیزی و چغتائی محفوظ و برکنار ماندند ، بلکه قرنهای باحسن سیاست موجودیت خود را در برابر امپراطوری های افغانی و بایری هندوستان نیز حفظ کردند گرچه سلسله دیوها از راه شمال کشمیر زهر تجاوز و چپاول جنس مغول را چشیده بودند . بالاخره سلسله اخیر نیز که مروج علم و ادب و هنر در ولایت کشمیر بودند در قرن دهم بدست دولت باریه هند وستان منقرض گردیدند .

حکومت محلی دیگری در افغانستان که با وجود تلف دادن زیاد ملك و مال و رجال بقیة السیف خود شرا در برابر هجوم مغول و چغتائی نامدتی محفوظ نگه داشت ، همان امراء محلی ولایت سیستان است که اینها از قرنهای منسوب به سلسله - پادشاهان صفاری افغانستان بوده و تا قرن دهم هجری دوام نمودند .

در عهد امپراطور بهای عزیزی و غوری و خوارزمشاهی افغانستان افراد این سلسله فقط سمت عامل و نائب الحکومه و اتاهای مذکور را داشته و در هجوم مغول با آبادی و مدنیت سیستان یکجا از بین رفتند . ولی همینکه سیلاب اول مغولار سیستان را در شد مجدداً بحکومت محلی بواسطه ملك شهاب الدین محمود بن حرب سیستانی تشکیل گردید شاه عثمان جانشین محمود و تاج الدین جانشین عثمان ، در تقو به این حکومت کوشیدند ، ولی بزودی هجوم مکرر مغول شروع و تاج الدین از بین رفت ، سپاه و مردم سیستان در دفاع مغول چه در داخل سیستان چه در سرحدتر مذر شادت زاید الوصفی بروز دادند ، در هر حال چنین معلوم میشود که حکومت محلی سیستان در دوره - چغتائی بازبزند کی خود دوام داده و این تیمور کورگانی بود که در قرن هشت هـ بفراخ و سیستان هجوم و امراء محلی چون ملك قطب الدین سیستانی و ملك جلال الدین فراهی را مغلوب نمود مپها بحکومت محلی سیستان تا قرن دهم مقارن هجوم و استیلای دولت صفوی فارس در افغانستان غربی دوام نمود .

امیر تیمور کورگان و افغانستان -

حکومت چغتایه ماوراءالنهر و افغانستان بعد از یکقرن رو بشعف و انحطاط گذاشت در بنو فت (سال ۷۳۶ هـ جری) امیر تیمور معروف به لشک در خانواده یکی از مأمورین کورگانی تولد و در سن رشد با خسر پوره اش امیر حسین مدنی در افغانستان در خدمت

امراء مجلی بربرد، تیمور درین مدت تربیت سیاسی افغانی را باخشونت ترکی جمع، و در صد د شد دولت فر سوده چغتائی را از میان برداشته، و شخصاً فرمانروا گردد، پس در حالیکه وقتی بعیت حاکم نفا تیمور چغتائی در کشکی، و وقتی بعیت وزیر سو یور غلامش خدمت نموده بود، حکومت چغتایه را غصب و شهرهای کش و سمر قند را اشغال و فقط نامی بر ای یکی از فرمانروایان چغتائی باقی گذاشت ولی اینحال نیز دیری دوام نکرده و تیمور امیر حسین رفیق و رفیق فوی خویش را در رزم مغلوب و مقتول و خود اعلان سلطنت نمود، تیمور پس از تصرف ماوراء النهر و ولایت خوارزم در سال ۷۷۱ هجری بفرض اشغال افغانستان حرکت و مدت هشت سال در اینجا مصر و ف حرب و ضرب کردید و در نتیجه بلاد تازه، چنان گرفته افغانستان در شمال و غرب و ایران و امراء مجلی کشور از میان رفت. از آن بعد تیمور مملکت فارس را از ما زندران تازی و سلطانی و از آذربایجان و گیلان تا کر جستان و داغستان بلا مانعی اشغال، و در اسفهان کله مناری از سرهای هفتاد هزار نفوس بیکگاه ترتیب نمود. آننگاه تیمور بهراق عرب سر قیات، و باز متوجه روسیه شده ماسکوراغات، و در سال ۸۰۱ - از راه - افغانستان بکشور هند هجوم و تادهلی و پیشرفت و دولت افغانی در آنجا متزلزل گردید، تیمور در سال ۸۰۴ به آسیای صغیر حمله و در جنگ نزدیک آنقره دولت ترک عثمانی را مغلوب، و بلامسلطان دلا و ر تور کی را اسیر نمود، تیمور درین جنگ روسیه پایتخت قدیم عثمانی را فتح و بعد از تاراج شهرهای بسیاری قشون خونخوار او تا کناره های مدیترانه رسید. و قتیکه تیمور بمر قند پایتخت خود رسید در سال ۸۰۷ درصد تسخیر کشور پهناور چین برآمد ولی عمر او وفا نکرده همدران سال در مقام اترا چشم های کوچک و حریص خود را از دنیا بست. تیمور در ردیف پادشاهان فاتح و مدیر اما خشن مشرق زمین قرار دارد. بعد از مرگ تیمور بن جانشینان او اختلافات رخداد، و اخیراً پسر چهارم او شهرخ نائب الحکومه ولایت هرات بسطنت رسیده و شهر هرات در افغانستان مرکز امپراطوری کور گمانیه گردید.

دولت تیموریه افغانستان:

شهرخ جوان دلدادۀ تہذیب و تمدن هرات و شیفته تربیت و ثقافت افغانستان بود او چهل و سه سال در هرات فرمانروائی کرده، بدرجۀ تحت تاثیر محیط آمد که او و خاندانش بیکملی در ملت افغان تحلیل و تمثیل کرده، بیکدولت بیکملی افغانی تشکیل نمودند. این سلسله حکمران در تعمیر و آبادی کشور، تعلیم و تربیه، علم و ادب، فن و صنعت، خدمات بسیاری بکشور افغانستان نموده از خپهای دست چنگیز و چغتائی را مرهم نهادند. آثار فیمتدار و عمارات مجال و باشکوه شهرخ و کوه رشاد مملکت محبوب او هنوز در خرابه های هرات و مرو و مشهد موجود، و اسماء مدارس اینخاندان در تواریخ و سیر مرقوم و مسطور است، زیج معروف الفیکی

را هر کس میشناسد و نام نامی سلطان حسین و امیر علیشیر را هر آدمی احترام مینماید ، رجال معروف افغانی چون جامی شاعر ، خواند میرمؤرخ ، بهزاد نقاش ، و میرعلی خطاط همه درین دوره جهان ادب و فن را روشنی مینخشیدند ، و الحاصل دولت تیموریۀ افغانستان بعد از دو قرن تنزل و انحطاط اجتماعی و زوال علم و حکمت (هجوم چنگیز تا مرگ تیمور) مجدداً کشور افغان را در پیشرفت تهذیب و تمدن و علوم و فنون کمک و تقویت شایانی نمودند و عصر ادبی جامی و نقاشی بهزاد را بیدان کشدند . در حالیکه از هجوم چنگیز تا مرگ امیر تیمور تمام تهذیب و تمدن کشور آریانیای قدیم یا خراسان اسلامی بیاد فنا رفته ، شهر ها ویران ، نفوس کشته و فرار ، علماء و فضلا معدوم ، ثروت تاراج ، زراعت و صنعت تباه و در نتیجه مدنیت درخشندۀ بوخت تبدیل شده بود . چنانکه ما در تاریخ این دو قرن معدودی چند از یادگارهای رجال قدیم افغانستان دیده میتوانیم و پس از قبیل ، عطاء ملک بدوینی مؤرخ ، خواجه نظام الملک طوسی عالم ریاضی و نجوم ، سعدالدین تفتازانی عالم و حکیم ، و چند نفر دیگر .

در هر حال دولت تیمور به افغانستان بیک قرن دوام نموده و بالاخره بواسطۀ ظهور دولتهای صفوی فارس و شیبانی ماوراء النهر روز بروز دایرة سیاسی شان محدود میگردد تا آنکه بیکملی از بین رفته و جای خود را در افغانستان شمالی و غربی بحکومت های مذکور در افغانستان شرقی بدولت نو احداث باریزه هندی گذاشتند ، و باینصورت بار دیگر افغانستان رو بخرابی و تجزیه سوق گردید .

پادشاهان تیموریۀ افغانستان :

شهرخ میرزا سال ۸۰۷ - ۸۵۰	الغ بیگ ۸۵۰ - ۸۵۳ هجری
بابر میرزا ۸۵۴ - ۸۶۱	ابوسعید ۸۶۳ - ۸۷۲
سلطان حسین میرزا ۸۷۲ - ۹۱۱	بدیع الزمان ۹۱۱ - ۹۲۰

نفوذ شیبانی و استراخاننی :

در اوائل قرن ده هجری محمد شیبانی نام از اولاده هلاکوخان که با گروه خود از سائبیریا در ماوراء النهر آمده بود خاندان حکمران کورگانی را برانداخته و حکومت از بکیه را تشکیل نموده ، اینها دوازده نفر از ۹۰۶ هجری تا سال ۱۰۰۷ هجری حکومت خودشان در ماوراء النهر دوام داده و هم شاخه ازینها حکومت محلی ولایت خوارزم را در دست گرفتند ، در هر حال حکومت شیبانی بملاوه ولایت خوارزم در ولایت تخارستان افغانی نیز دست انداخته و حتی بر ولایت بلخ و مرو مسلط شدند و بمای اینها منحصر باین ولایات نبوده بلکه بولایتهرات و نیشابور نیز کشیده میشد . مرکز عمده شیبانیها سمرقند و بخارا بود و ولایت متصرفۀ افغانی سواى جلب مال توجه نداشتند ، تخریبات اینها بیک قرن دیگر در ولایات تحت سلطۀ ایشان

در افغانستان دوام نمود، در اوایل قرن یازده هجری دسته دیگری بنام خوانین استراخان که از طرف روسها منقرض و طرد شده بدربار شیبانی ها پناه آورده بودند جای امراء شیبانی را در ماوراءالنهر اشغال و سیزده نفر از سال ۱۰۰۷ ه تا ۱۱۶۷ به حکومت خویش دوام دادند اینها نیز بسنت اسلاف خود از دست اندازی و تخریب و تاراج در ولایت شمالی افغانستان خودداری نمودند. نفوذ مستقیم ایشان در ولایت تخارستان افغانی کشیده، و گاهی هم بر بلخ متولی میشدند، و در سر تصاحب این ولایت آخری، بین آنها و حکومت صفوی فارس و بایریه هند نزاع و کشمکش جاری بود. اما ولایت هرات را بالاخره صفویها از ایشان گرفتند، در هر حال تسلط مستقیم و غیر مستقیم حکومت شیبانی و استراخانیه در ولایات شمالی افغانستان سبب تخریب و تاراج، تیزل و انحطاط علمی و اجتماعی گردیده ترقی دولت نیموریه افغانستان را مثل خواب خوشی از خاطر ها معفو نمود.

نفوذ صفویها:

در اوایل قرن ده هجری دولت صفوی فارس تشکیل و در سال ۹۰۷ ه تا سال ۱۱۳۵ طول کشید، این دولت مثل حکومت ازبکیه ماوراءالنهر در افغانستان چشم حرص و آرزو دوخته و بنای تجاوز بر ولایات نیشابور، هرات، مرو، بلخ، سیستان و قندهار را گذاشت. جنگهاییکه بین صفویها و ازبکها در ولایات شمالی افغانستان از بلخ تا هرات واقع شد، همه به ضرر و ویرانی این ولایات عمده کشور تمام گردید؛ زیرا از بیکها خشن و بیاضا کننده بوده و صفویها از نظر تمصب مذهبی کمتر از آنها با افغانستان مضررات نشدند. در هر حال صفویها ولایات هرات، نیشابور و سیستان، مرو و قندهار را از دست ازبک، امراء محلی افغانی و دولت بایریه هندوستان گرفته، مدتی تحت اشغال خویش قرار دادند، چنانکه شهر مشهور هرات در جنگهای آنها و ازبک خراب و هزارها نفر بیگانه بقتل رسیده بود سائر بلاد افغانی نیز در سیستان و قندهار تحت شکنجه قرار گرفت، اینست که دولت هوتکیه افغانستان تشکیل و بکشور فارس سوغیات و فتح کرده سلسله صفویه را در سال ۱۱۳۵ هجری منقرض نمود.

نفوذ دولت بایریها:

در اوایل قرن ده هجری که افغانستان بین کشمکش حکومتهای شیبانی و صفوی گرفتار بود، یکی از نواصیه های امیر تیمور کورگان بنام بابر در فرغانه ظهور و سمرقند را در ماوراءالنهر اشغال کرد ولی او بزودی از ازبک هاشمیت خورده عاقبت بعد از فتح مجدد سمرقند داخل افغانستان شده در کابل به تشکیل یک حکومت قویه موفق گردید. بابر مرد بزرگ و الوالعزمی بود، تربیه و ادب افغانی را حاصل کرده بود، او در سال ۹۳۲ ه از افغانستان باستقامت هندوستان

سوقبات و بعد از جنگهای چندی بالاخره دولت اودی افغان را در حوزه کنگشک منقرض و سلطنت خویش را اعلام نمود ، بابر مثل شهرخ مفتون و پروریده تربیت و تهذیب افغانی بوده ، کابل را بسیار دوست داشت ، و تعمیرات چندی در آنجا کرده بود ، لهذا قبل از آنکه درههنگ بمیرد وصیت کرد او را در یسکی از باغهای کابل دفن نمایند ، بعد از بابر پسرش همایون بر تخت امپراطوری هند جلوس نمود ، ولی شیرشاه افغان سوری در نتیجه جنگهای سختی او را بکشور فارس فراری ساخته مجدداً شهنشاهی افغان را در کشور هند اعلام نمود ، ممهنا بعد از چندی همایون توانست سلطنت از دست رفته هند را اعاده و پسرش اکبر جلال الدین با جدیت تمامی در مرور سالیان زیاد دولتهای متعدده افغانی را در سر تاسر کشور هند از بین بردارد ، اینست که نه تنها درههنگ بلکه در ولایات افغانستان از قبیل کشمیر ، گندهارا و کابلستان نیز ، تسلط دولت بابریه هند برقرار گردید ، ولی بعد از مرگ شاه جهان و عالمگیر پادشاهان این سلسله در افغانستان مفتوحه سوای اخذ خراجی توجه نه نمودند ، بلکه تمام هم و مسمای ایشان بیه پیروی از دولت های افغانی هند در ترقی و تمالی حوزه کنگشک مصروف شد ، افغانها هم در طول مدت تسلط دولت بابریه هند در ولایات افغانی از پناه نهشته و امنال پیرروشن ، خوشحال ، ختیک و طوائف یوسف زائی از سواحل هند تا جلال آباد بر علیه بابریها مشغول بیه کار بودند ، در هر حال ایام استیلای دولت بابریه هند در افغانستان مفتوحه با مدنیات پروری که ایشان داشتند تاثیرات مهمی نه نمود ، زیرا کانون تمدن و آبادی ایشان در هندوستان قرار داشت .

دولت هوتکی

بعد از انقراض دولت تیموریه افغانستان و تجزیه کشور بدست دولتهای ازبکی ، ماوراءالنهر و صفوی فارس و بابریه هند در اوایل قرن دهم هجری ، سران کشور آرام نه نشسته مشغول عملیات و طرد اجانب گردیدند ، و اینکار مشکلی بود که بزودی غلبه بر سه قوای بزرگ میسر نمی شد ، فعالیت های سیاسی و نظامی پیرروشن و اخلاش باحرکات خوشحال خان ختیک و جنگهای یوسف زائی ها در شرق افغانستان همه سنین و شهور زیادی را دربر گرفته و بالاخره در برا سر دولت هندنا کام ثابت شد ، اینست که عملیات سرداران افغانی در قندهار و هرات بر علیه دولت فارس آغاز و ناکامی جبهه شرق را تلافی نمود .

در اوایل قرن یازده هجری بیست و پنجهزار عسکر فارس با حاکم آنها گرگین نام ارمنی در شهر قندهار موجود بود ، مردم که در گرگین فرصت بودند همیشه از در مخالفت با قوای ایران پیش میشدند ، گرگین برای خاموش کردن اقدامات مردم میرویس خان بن شاه عالم هوتکی پیشرو قبایل غلجائی را از شهر قندهار بدر بار اصفهان بتعمید بنمود ، میرویس

بمداز دقت در ترتیب اداره اصفهان و شخصیت اولیاء امور از آنجا به مکه مکرمه سفر و در عودت به اصفهان حسین شاه صفوی را راضی به مراجعت خود در قندهار نمود و همینکه در سال ۱۱۲۰ هجری وارد آنجا شد سایر سران ملی را دور خود جمع و در شبی گرگین را با همراهان او قتل و استقلال حکومت خویش را در قندهار اعلان نمود. دولت فارس خسرو نامی را با يك اردوی بیست هزاری به قندهار سوق نمود، اما میرویس او را با اردویش در سال ۱۱۲۳ ناسا بود و متعاسا قسای قوای تقویه فارس را که بقیادت

رستم نامی به قندهار سوق شده بود از بین برد. ازین بعد میرویس فرمانروای مستقل ولایت قندهار بوده و فقط بعنوان رئیس ملی منطقه خود شرا اداره میکرد. ولی میرویس بعد از هشت سال حکومت که هنوز به توحید اداری کل مملکت موفق نشده بود فوت و برادرش میر عبدالله جانشین او گردید. میر عبدالله خواست با دولت صفوی از راه مفاهمه و مصالحه داخل شود، ولی همینکه مردم از نقشه او دانستند چون بی اندازه بر ضد دولت فارس بودند نه پذیرفتند و میر محمود جوان پسر میرویس را بیاد شاهی قبول و هم عبدالله را بدست او از بین برداشتند.

میر محمود جوان نقشه پدر پیر و نامدار خود شرا در محل تطبیق گذاشت باین معنی که پدرش قوای دشمن را از ولایت قندهار طرد و فرصت تاسیس بسکدوات محلی آزاد را در ولایت هرات بدست سران ابدالی افغانستان داده زمینه فعالیت سیاسی را بر خلاف دشمن برای سر کرده گمان محلی سیستان تهیه نمود، اما خودش کاری را که میخواست انجام نداد و از دنیا گذشته بود، اینک محمود دنباله کار پدر را گرفته بعد از تهیه يك اردوی قوی در سال ۱۱۳۳ بولایت کرمان سرازیر و بمداز قرارداد سلج بالطف علی حاکم کرمان به قندهار مراجعت نمود، محمود در سال ۱۱۳۵ مکرراً به بم و کرمان ریخته آن ولایت را بصورت قطع اشغال و از راه یزد به استقامت اصفهان پایتخت کشور ایران مارش کرد. دولت فارس در محل گیلنا باد پمدا فقه نظامی پرداخت ولی اردوی فارسی از قوای افغانی هزیمت یافته در داخل پایتخت نحصن و قلعه بندی اختیار کردند، شاه محمود به پادشاه صفوی پیشنهاد کرد اگر دولت فارس استقلال دولت افغانی را در ولایات متصرفه سابقه ایران چون ولایت خراسان و کرمان و قندهار به رسمیت بشناسد و هم سالانه باج و خراجی بدربار قندهار به پرداختد و قعلا دختری از خاندان شاهی فارس بزنی پادشاه افغان بدهد البته دولت صفوی و کشور فارس محفوظ خواهد ماند. ولی دولت فارس از قبول این پیشنهاد سرازرد و شاه محمود مجبور شد بازور آنها را به تسلیم وادارد، اینست که بعد از محاصره شدیدی پایتخت اصفهان تسلیم و حسین باد شاه صفوی بدست خود تاج ایران را تقدیم نمود.

ازین بعد شاه محمود تا سال ۱۱۳۷ برای تامین و تنظیم اداری کشور فارس مشغول ماند زیرا در داخله طهماسب پسر شاه حسین مشغول دسیسه و درخارج دولتهای روس و عثمانی چشم حرس و آزر بسکشور فارس دوخته بودند. طهماسب مشغول تهیه فشون و مقابله باشاه محمود بود و مردم فروین برشد میراشراف حاکم افغانی خود عصیان نمود. شاه محمود مجبور شد که بقوت عسکر علاقه های فروین، قم، کاشان، عربستان، یزد و غیره را تامین و خانوادۀ شاهي سابق را از بین برد. پس از آن شاه محمود بکسانیکه نسبت به شاه صفوی و متبوع خود خیانت کرده بودند بغشوات پیشامد و با مردم اورو پائی مدارا و خوشرفتاری نمود.

در طول اینمدت حسین خان هوتکی و کالت شاه محمود را در قندرها داشت و ولایت هرات توسط امراء محلی ابدالی اداره میشد. شاه محمود از تشکیل يك حکومت محلی زیر فیدات ملك محمود خان سیستانی در ولایت طوس نیز تقویه و حمایت نمود. در هر حال کثرت مشاغل شاه محمود را خسته و اعصاب او را از کار انداخت. سران افغانی نیز که سنگینی مسئولیت خود را در کشور فارس احساس میکردند. از بیماری شاه محمود و خرابی کارهای دولت اندیشیده میراشراف کاکا زاده شاه محمود را که جوان قابل بود بر روی کار کشیدند. میراشراف نیز در سال ۱۱۳۷ شاه محمود بیمار را در عوض خون پدر خود میرعبدالله از بین برداشته و خود بعیث پادشاه زمام امور را در دست گرفت.

شاه اشرف نیز مثل شاه محمود وظایف بزرگی در پیش داشت. زیرا طهماسب برای حصول تاج و تخت با استقلال و تمامیت خاک و طش قمار میزد و بادولت روس داخل مذاکره شده بود که اگر بطرد افغانها او را حکم نمایند طهماسب حاضر است ولایات شیروان داغستان، گیلان، مازندران و استراباد را بدولت روسیه بگذارد. از دیگر طرف دولت عثمانی با روسیه معاهده نمود که مالکیت روس را در ولایات مذکوره تصدیق خواهند نمود بشرطیکه ولایات تبریز، همدان و کرمانشاه بدولت تورکیه گذاشته شود. بهلاوه طهماسب در مازندران به تشکیل فشون آغاز کرد.

شاه اشرف نیز مثلیکه قبلاً جلو سیاه روس را در دربرنده ایران گرفته بود. بمقابل اردوی فاتح و مستولی عثمانی در ولایات تبریز، ابروان و همدان بسوقیات پرداخت. شاه اشرف بار شادت بیمانی در میدان جنگ اردوی عثمانی را مغلوب و منهزم و دولت تورکیه را مجبور به اعتراف استقلال و رسمیت دولت افغانی فارس ساخت. در چنین وقتی شنیده شد که مردی از اهل خراسان بنام «نادر» بعیث سیه سالار طهماسب مرزا برای اشغال ولایت طوس مشغول سوقیات است. چون استیلای نادر بولایت طوس خطوط مواصله

شاه اشرف را با افغانستان قطع مینمود لابد شاه اشرف به ترتیب عسکر مشغول شد و در حالیکه اوتنازه از فرار داد با دولت تورکیه فارغ شده بود در سال ۱۱۴۰ هجری خبر گرفت که سوفیات نادر از شرق بغرب آغاز گردیده است. اینست که در سال ۱۱۴۱ برای اولین بار بین قشون شاه اشرف و نادر در موضع « مهماندوست - دامغان » جنگ سختی روان گردید، ولی در نتیجه جنگ قشون افغانی بعقب کشی در طهران واز آنجا به اصفهان مجبور شد، سیاه نادر خراسانی نیز باسقامت اصفهان حرکت کرده و شاه اشرف در محل « مورچه خورت - اصفهان » بدفاعه پیشامد، چون درینجنگ نیز نتیجه مطلوب بدست نیامد شاه اشرف بعد از پس نشستن در اصفهان بغرض تجهیز و ترتیب عسکر به شیراز کشید. ولی او هنوز به ترتیب اردوی دیگر موفق نشده، و قوایش در ولایات مختلفه ایران متفرق و مشغول بود که قوای دشمن بجای شیراز سرا زیر شد، شاه اشرف بیکبار دیگر بغرض مدافع در موضع « زرقان » بین شیراز و استخر با دشمن داخل نبرد شد، اما اینبار نیز طالع بداد دشمن رسیده و شاه اشرف مجبور شد برای تهیه یک اردوی خاص افغانی بخط افغانستان حرکت کند، متأسفانه شاه اشرف در نواحی قندهار رسیده بود که غفلتاً از طرف سواران اعزام حسین خان هوتکی نائب الحکومه قندهار به بهانه انتقام شاه محمود کشته گردید، و باینصورت در سال ۱۱۴۲ دولت افغانی فارس منقرض شد.

و اما حسین خان هوتکی ازین بعد با عنوان شاه حسین بحکومت قندهار دوام داد تا در سال ۱۱۵۱ نادر شاه خراسانی او را مغلوب و در مازندران گسیل نمود و او هم در آنجا معمولاً از دنیا گذشت. در هر حال دولت هوتکیه افغانستان بعد از انقراض دولت تیموریه افغانستان اولین دولت حسابی است که در قندهار تشکیل گردید. است، گرچه دولت هوتکی در داخله مملکت به توحید اداره سیاسی کل افغانستان موفق نشد، و بیشتر هم شان مصروف تحکیم پایتخت قندهار و تسخیر کشور فارس بود، مهنذا برای نسل آینده افغانستان بزرگترین سرمشق استقلال خواهی محسوب است.

یاد شاهان هوتکی:

میرویس سال تاسیس حکومت ۱۱۲۱ هجری - میر عبداللہ ۱۱۲۰ - شاه محمود ۱۱۳۱
شاه اشرف ۱۱۳۷ - شاه حسین ۱۱۴۲ - ۱۱۵۱ هجری قمری

حکومت ابدالیه هرات:

درفرن نهم هجری هنگام دولت تیموریه - افغانستان در بعضی مناطق کشور
حکومت های کوچک محلی موجود بود که در آوان ضعیف و فتور آن دولت
هریک خود شانرا بحکومت خود مختاری تبدیل کردند از قبیل ۱ - امرای ارغویه قندهار ،
امراء توخی و هوتکی قلات غلجانی ، امرای ابدالیه ارغسان ، امرای ارغویه قندهار از وقت
نائب الحکومت مکی امیر ارغون پسر امیر ذوالنون اتالیق شهزاده بدیع الزمان بن سلطان حسین
با یقرا در سال ۸۸۴ هجری اساس حکومت محلی قندهار را گذاشته و تا سال ۹۱۳ هجری
دوام نمودند ، امرای این سلسله چون امیر ارغون ، میرزا مقیم ، شجاع خان ، میرزا حسین ،
میرزا عیسی ، میرزا باقی ، میرزا جانی و محمود نه تنها در ولایت قندهار بلکه بعضاً
در ولایت سند نیز حکومت کرده و اخیراً در ولایات قندهار بدست بابر شاه معروف در
سال ۹۰۳ و در ولایت سند بدست اکبر جلال الدین پادشاه هند در سال (۹۸۴) هجری
منقرض گردیدند .

امرای توخی نیز در همان قرن نهم در منطقه قلات غلجانی حکومت محلی خودشانرا محکم نموده
و تا قرن یازدهم هجری امرای این سلسله چون ملخی خان ، ابدال خان (از عشیره توح) ، ملکیار ،
حسین خان (از عشیره هوتک) و غیر هم بحکومت خویش دوام داده و دائماً در مقابل بسط
نفوذ دولت باریه هند از جانب غز نه و زابلستان ، و دولت صفویه فارس از جانب قندهار مقاومت
و حفظ وجود می نمودند ، بالاخره میرویس خان بن شاه عالم خان هوتک از مسئولین همین سلسله
بود که قندهار را نجات داده و استیلای صفوی هارا خاتمه بخشید . همچنین امرای ابدالیه علاقه
ارغسان در قرن نهم هجری حکومت محلی خویش را استحکام بخشیده و افراد آخری
این سلسله باعمال دولت صفوی در قندهار روابط خودشانرا حفظ می نمودند . مهذا در قرن
یازدهم این سلسله بدست کرکین نائب الحکومه صفوی قندهار منقرض گردیدند . امرای محلی این
سلسله عبارت اند از : سدوخان ، خضرخان ، خدازار سلطان ، شیرخان ، سرمست خان ، حیات سلطان
و دولت خان . باز عبدالله خان بن حیات سلطان یکی از مسئولین همین سلسله بود که در قرن یازدهم
هجری در ولایت هرات بیرق آزادی افراشته نائب الحکومه و قوماندان نظامی دولت صفوی را
باعمال کرباخوی آن دولت در بین یک طوفان هيجان ملی معدوم ، و مثل میرویس خان هوتک استقلال
ولایت هرات اعلان نمود ، از آن بعد این سلسله در ولایت هرات تا سال ۱۱۴۴ هجری بحکومت
خویش دوام داده و هم بفرض استخلاص ولایت طوس در مقابل امرای صفوی تاشهر مشهد سو قیات نمودند
دولت هوتکیه قندهار با آنکه در سرتصرف فرامه بحکومت ابدالی هرات داخل رزم ، و در نتیجه
فایده هم گردیده ، مهذا دیگر بابشان مزاحمت ننموده ، چونکه عجلالتاً این حکومت کوچک محلی را

سوی دیگر، در مقابل نفوذ و تسلط دولت صفویه ایران میدانست، و همین سیاست بود که پادشاهان مقتدر و فاتح هوتکی چون شاه محمود و شاه اشرف حتی بتشکیل یک حکومت محلی دیگری در ولایت طوس باملك محمود خان افغان سیستانی نیز ضدیت و مخالفت نورزیدند. در هر حال بعد از آنکه دولت افغانی فارس منقرض گردیده و فرصت تاخت و تازید ست نادر شاه خراسانی افتاد، حکومت ابدالیه هرات مثل حکومت هوتکیه فندهار از بین رفت.

امراء ابدالیه هرات،

عبداله خان بن حیات سلطان ۱۱۲۹ هجری — زمانخان بن دولت خان ۱۱۳۲

محمد خان بن عبداله خان ۱۱۳۵ — ذوالفقار خان بن زمانخان ۱۱۳۶

اله یار خان بن عبداله خان ۱۱۳۸ — ذوالفقار خان (مکرر) ۱۱۴۲

اله یار خان (مکرر) ۱۱۴۳ — ۱۱۴۴ هجری.

نادر شاه خراسانی :

نادر قلی پسر امام قلی مردی از قبیله افشار و اهل خراسان بوده در ایبورد تولد و به الداری و پوستین دوزی گذران میکرد. ترکستان از يك اوراد رشاب باسیری بردند، او در عودت ب وطن داخل ملازمت حاکم محلی ایبورد گردیده پس از فوت حاکم از طرف ملك محمود سیستانی حکمدار خود مختار ولایت طوس بحکومت ایبورد مقرر گردید. نادر در جنگی که بحیث افسر نظامی ملك محمود دشمنان مهاجم از یکی اورا منهزم نمود، شهرت زیادی حاصل، و بعد از کمی طرف عداوت ملك محمود قرار گرفت، اینست که نادر فرار، و بجمع کردن یکمده رفقای رهن مشغول و بعد ها بقلمه قلات حمله و تسخیر نمود، نادر ازین پس مردی دارای عدت و قوت کافی شده، بشهر نیشابور حمله و اشغال کرد، و خود را بحیث یکنفر هواخواه طهماسب صفوی معرفی نمود، نادر باین پیشرفت ها اکتفا نمیکرد، زیرا مرد بزرگ و پر مدعا بود، پس بفرض استیلا بر ملك محمود و تمام ولایت بشهر مشهد هجوم، و آنچه میخواست حاصل نمود. طهماسب صفوی البته اورا منصب سپه سالاری داد، و نادر بعد از طی جنگهای مکرر شاه اشرف و رجعت او بافغانستان، فوای ترك را در همدان شکسته عراق و آذر بانیچان را مسترد و طهماسب را خلع، و بنام پسرش عباس زمام دولت فارس را شخصاً در دست گرفت. نادر در جنگهای مکرر تورکها را شکسته و تمام اراضی از دست رفته فارس را مسترد، و هم بواسطه مذاکره و معاهده سواحل خزر و پاکو و دربند را از دولت روسیه پس گرفت، نادر در سال ۱۱۲۸ هجری رسماً تاجپوشی، و مذهب تسنن را که مذهب ملی او بود در کشور فارس رسمی ساخت. نادر شاه قبلاً در سال ۱۱۴۴ هجری شهر و ولایت هرات را در طی یسکرشته

جنگها و شکست های سختی از سلسله حکمدار جللی ابداله گرفته بود ، اینست که در سال (۱۱۵۰) ولایت بلخ را نیز از دست تسلط ازبك های ماوراءالنهر بواسطه سوغات پسر دلاور خود رضاقلی کشیده ، و خود بعد از یکسال رزم شهر قندهار را از تصرف شاه حسین هوتکی خارج ، و بدبختانه تخریب کرده ، در سال ۱۱۵۱ هجری بمملکت هندوستان از راه کابل داخل شد ، نادر تا دملی رسید و محمد شاه هندی تسلیم ، و خزائن پشمار خودش منجمله تخت طاوس و الماس صکوه نور را تحویل داد. نادر شاه بعد از فتح هند با فغانستان مراجعت ، و بغرض تسخیر ماوراءالنهر نجیبون را عبور کرد ، امیر ازبك چاره جز تسلیم نداشت نادر شاه دختر او را برای پسر خود گرفته ، باستقامت ولایت خوارزم حرکت نمود ، حکمدار تورانی خو اززم کشته ، و ولایت به قلمر و نادر شاه الحاق شد . باین ترتیب نادر شاه خراسانی در طی چند سالی دولت بزرگی مرکب از ممالک افغانستان ، ماوراءالنهر ، فارس و هندوستان تشکیل و پایتخت رادر شهر مشهد قرارداد . نادر شاه خراسانی دارای عقل و عزم قوی بوده یکی از رجال مشهور تاریخی خراسان ز مین بحساب میرود ، نادر بعد از اشغال هرات و قندهار حس همدردی امالی خراسان را به محبت و مدارا جلب ، و قشون شانزده هزار نفری از طوائف ابدالی و غنچائی افغانستان تشکیل ، و مقام اول را بایشان در اردوی خویش گذاشت سرداران افغانستان هم بعیت افسران نظامی و حکام کشوری اوداخل کار شدند ، که از آن جمله است احمد خان ابدالی (پسران احمد شاه بابا) و نور محمد خان میرافغان و غیره ، سران و سپاه افغانی نیز در تمام محاربات و فتوحات نادر شاه شریک بوده ، بعد از مرگ نادر حرم او را از تاراج سپاه ایران ، و فرزندان او را در برابر مردم ایران مدافعه نمودند اما نادر شاه با سران و سپاه قزلباش ایران اعتماد و نظر خوبی نداشت ، و با ایشان بغض و سختی رفتار می نمود ، مخصوصاً از وقتیکه بنا بر یکسو ، تهاجمی پسر رشید خویش رضاقلی مرزا را کور کرده و خود نادم و عصبی گردیده بود ، اینست که ملت فارس ازین همه ظلم و خشونت اخیر عمر نادر شاه به ستوه آمده در شیروان ، تبریز و استرآباد یکی پی دیگری سر بشورش بر داشتند و هم بالا خره خود او را هفتاد نفر منصبداران قزلباش و قجرو افشار در سال ۱۱۶۰ هجری در حدود فوچان بکشتند و باین سورت امپراطوری بزرگ او از عم پاشیده شد .

دولت ابدالی

بعد از مرگ نادر شاه سران و سپاه افغانی از ولایت طوس ولایت قندهار کشیده و در قلعه نادر آباد به تشکیل جرگه و انتخاب یاد شاه آغاز کردند. در نتیجه احمدخان ابدالی پسر زماخان حکمدار سابق ولایت هرات که در اردوی افغانی معیت نادر شاه منصبدار معتبری بود بیادشاهی افغانستان در شوال ۱۱۶۰ هجری انتخاب گردید. احمد شاه که بعد ها از طرف ملت بواسطه خدمات گران بهایش احمد شاه بابای افغان خوانده شد در ۱۱۳۵ هجری در شهر هرات متولد شده و اینک ۲۵ سال عمر داشت و تا سال ۱۱۸۶ هجری بیادشاهی خود دوام داد احمد شاه مرد سیاسی و نظامی لایقی بوده در مدت بیست و پنج سال سلطنت خود خدمات مهمی برای افغانستان نمود. او بعد از تشکیل دولت وارد و اولاً تمام ولایات طبیعی افغانستان را از قبیل ۱. بدخشان و فطغن ۲. بلخ و میمنه ۳. مرو و مرغاب، طوس و نیشابور (ولایت فعلی خراسان) سیستان و کرمان ۴. بلوچستان و سند ۵. کشمیر و چترال ۶. کابل و غور ۷. پشاور و پنجاب تا به یک مرکز اداری ساخته و بعد ها برای حفظ ولایت شمال یکبار رود جیچون را و برای حفظ حوزه سند چند بار رود ستلج را عبور و در تمام مجاریات فاتح او بود و جنگ پانی پت با قوای نیم میلیونی مرته ها در سال ۱۱۷۴ هجری از مشهور ترین جنگهای خارجی احمد شاه است که او را بصفت فخرمان جنگ در تاریخ افغانستان و عند ثبت نمود. احمد شاه بیشتر عادلانه رفتار نموده و برای رفع نفوهای داخلی و عصبیت های قبیلهای همت گماشت و قتیکه احمد شاه از دنیا گذاشت یک افغانستان قوی و بزرگ ویرانفوسی در عقب خود گذاشت، کسر چه در خط اقتصاد، زراعت، صنعت و علوم بسیار پس افتاده و از حوادث شوم و جنگهای چندین قرنه رنج زیادی کشیده بود.

بعد از احمد شاه سلطنت افغانستان به اولاد او رسیده و مدت حکمرانی این خاندان یکقرن طول کشید، مگر در طول این مدت دیگر خدمت مهمی نسبت با افغانستان انجام داده نشد. زیرا از یکطرف مردمیکه تمدن جدید عالم را به کشور افغانستان معرفی کشید مفقود بود. و از دیگر طرف سیاست استعماری غرب در شرق و شمال افغانستان قدم بقدم پیش رفته و انتریکه های دیپلوماسی و جنگهای داخلی و خارجی و اغتشاشات متواتر کشور نتیجه داده، فرصت ترقیات اجتماعی را از دولت های افغانی سلب می نمود. در هر حال تیمورشاه فرزند و جانشین احمد شاه بابا بیست و دو سال تمام سلطنت افغانستان را در دست داشت و در طول این مدت بدون آنکه مصدر کدام خدمت عمده با افغانستان شده باشد تنها حدود جغرافی سیاسی افغانستان را در مقابل جنگهای متمادین پنجاب و متجاوزین تورانی حفظ نمود. زما شاه پسر تیمورشاه و قتیکه به پسادشاهی

افغانستان رسید خيال تسخير مملکت پهناور هند در کله می پورانید و برای حصول این مقصد اردوی قوی ترتیب کرد مگر از يك طرف اتفاق داخلی در بین خاندان شاهی ساری و جاری گردیده و از دیگر طرف پالیسی حفظ هند دولت انگلستان و سیاست استیلای ناپلیون کبیر در کشورهای مجاور افغانستان چون روسیه و ایران تأثیر بر افغانستان میدان عملیات مختلفه سیاسی گردیده، دولت فارس شهزاده محمود افغان را بر شد زمان شاه تحریر يك و تقویه نمود. در نتیجه زمان شاه اسیر و کور و عجزاً هندوستان از حمله محفوظ و شاه محمود به تخت سلطنت افغانستان عروج نمود. در عوض ولایت طوس یا خراسان فعلی از افغانستان مجزا و بدولت فارس الحاق یافته و ولایت پنجاب در زیر قیادت دسته های سیک از افغانستان جدا و مستقل گردید. باین ترتیب افغانستان بتدریج رو با انحطاط و تجزیه روان و ولایت مرو و وادی کشک و بلوچستان یکی بی دیگری از افغانستان مجزا و بتصرف خوانین خیوا و بخارا و بلوچستان و بالاخره تحت اختیار دولت روسیه و انگلستان قرار گرفت. در عهد دولت شاه شجاع بن تیمور شاه بن احمد شاه بابا تحریک دول خارجی سبب اشتغال جنگهای داخلی گردیده اخیراً منجر به جنگ اول افغانستان و انگلستان از یکطرف و جنگهای متعده افغانستان و ایران از دیگر طرف گردیده و در نتیجه معاهدات لاهور (۱۸۴۸ تا ۱۸۴۹) و قندهار (۱۲۵۵ تا ۱۸۳۹) بین شاه شجاع و انگلیس بملاو سلب استقلال سیاسی افغانستان و ولایات: سند، ملتان، کشمیر، پشاور، اتک دیر و جات نیز در شرق افغانستان مجزاشد. در عوض افغانستان کوچک در جنگ اول افغان و انگلیس غالب شده و دولت ابدالی افغانستان نیز از طرف ملت سقوط داده شد. در همین جنگ بود که نواب محمد زمانخان، شجاع الدوله خان، وزیر اکبر خان، محمد عثمان خان، تگاو، نائب امین الله خان لوگری، محمد شاه خان با بکر خیل، ملا مؤمن غیاثی و امینا لسم صفت فرمانان ملی افغانستان را در تاریخ حاصل کردند.

شاهان ابدالی :

احمد شاه بابا جلوس ۱۱۶۰ هجری قمری	تیمور شاه بن احمد شاه ۱۱۸۶ هجری
زمان شاه بن تیمور ۱۲۰۷ »	شاه محمود بن تیمور ۱۲۱۶ »
شاه شجاع بن تیمور ۱۲۱۹ »	شاه محمود (مکرر) ۱۲۲۲ »
دوره برادران فتح خان ۱۲۳۲ »	شاه شجاع (مکرر) ۱۲۵۵ - ۱۲۵۸

فصل سوم

افغانستان

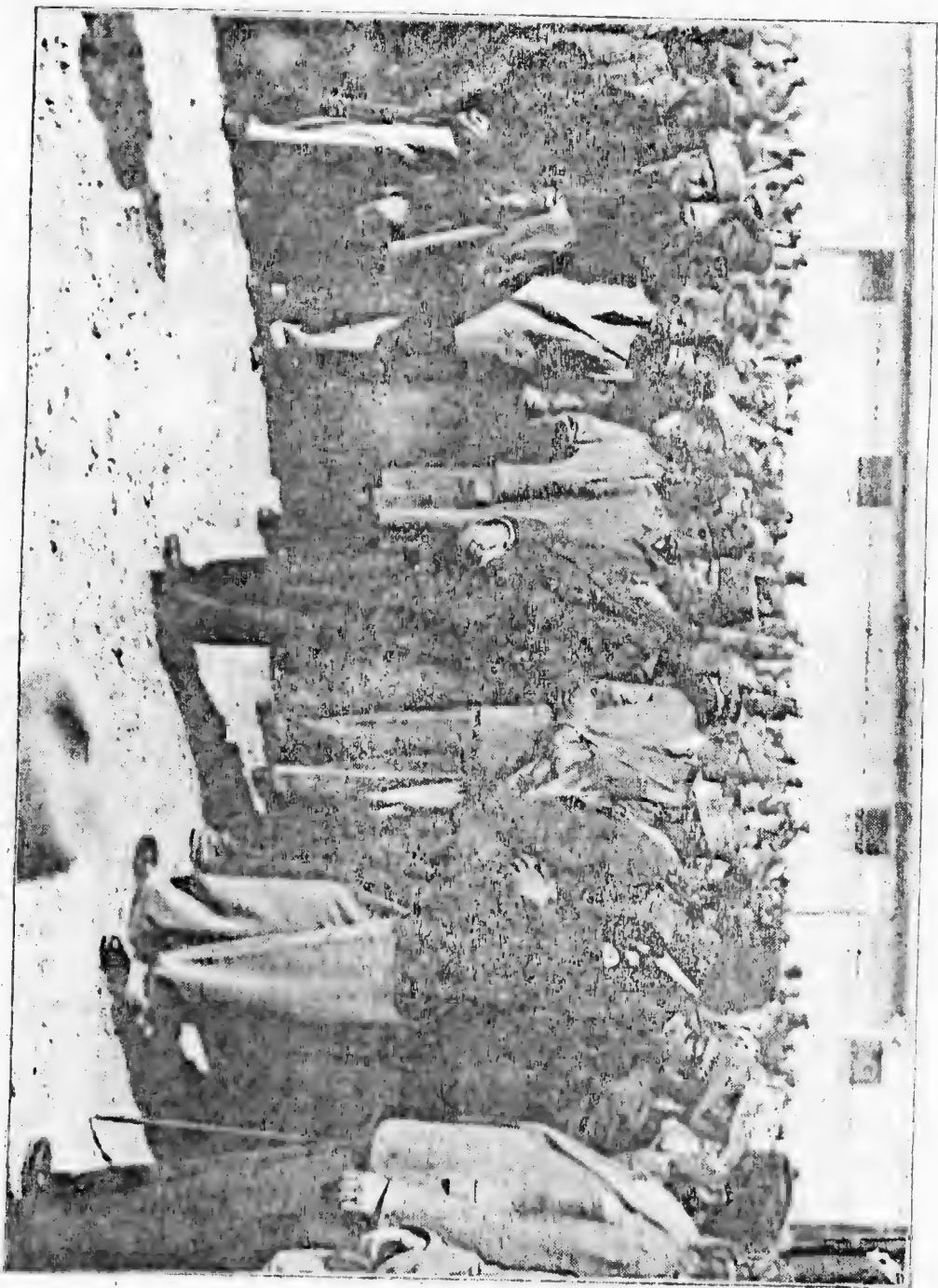
دولت محمد زائی :

بعد از کور شدن زما نشاه ابدالی خاندان سلطنتی افغانستان را فتور فر ا گرفت ، و شاه محمود ابدالی از تنظیم واداره مملکت عاجز آمد ، سران بارکزیانی که وزارت دولت و حکومت های ولایات را در دست داشتند در صدد بدست آوردن سلطنت افغانستان برآمدند ، مخصوصاً در وقتیکه شهزاده کامران پسر شاه محمود وزیر فتح خان بارکزیانی را اول کور و باز بقتل رسانید ، برادران متعدده وزیر توانستند شاه محمود را در سال ۱۲۳۳ بجانب ولایت هرات فراری ساخته ، و برادر اوشاه شجاع را بجانب شکارپور سند عقب زنند . شهزاده ایوب ابدالی پسر تیمور شاه نیز که دعوی چا نشینی پدر میکرد مجبور شد دست از حکمرانی بکشد ، تنها شاه محمود در ولایت هرات بیاد شاهی کوچکی قناعت نمود که بعد از وی پسرش کامران و وزیرش یار محمد خان الیکوزائی ، و سعید محمد خان یسروزی رمند کور ، و شهزاده یوسف ابدالی ، باین حکومت کوچک چهل و چند سال دیگر و اعدادند در طی این مدت بود که جنگهای مشهور دولت فارس با این حکومت کوچک بوقوع پیوسته و بالاخره هم فارسی ها مغلوب و ناکام گردیدند ، در سال ۱۲۷۳ سردار سلطان احمد خان بارکزیانی به حکومت هرات مسلط و در سال ۱۲۷۹ پسرش شهنواز خان جای او را گرفت ولی بزودی در همان سال امیر دوست محمد خان پادشاه اولین بار کرائی افغانستان ولایت هرات را بدولت مرکزی مربوط و ملحق ساخت .

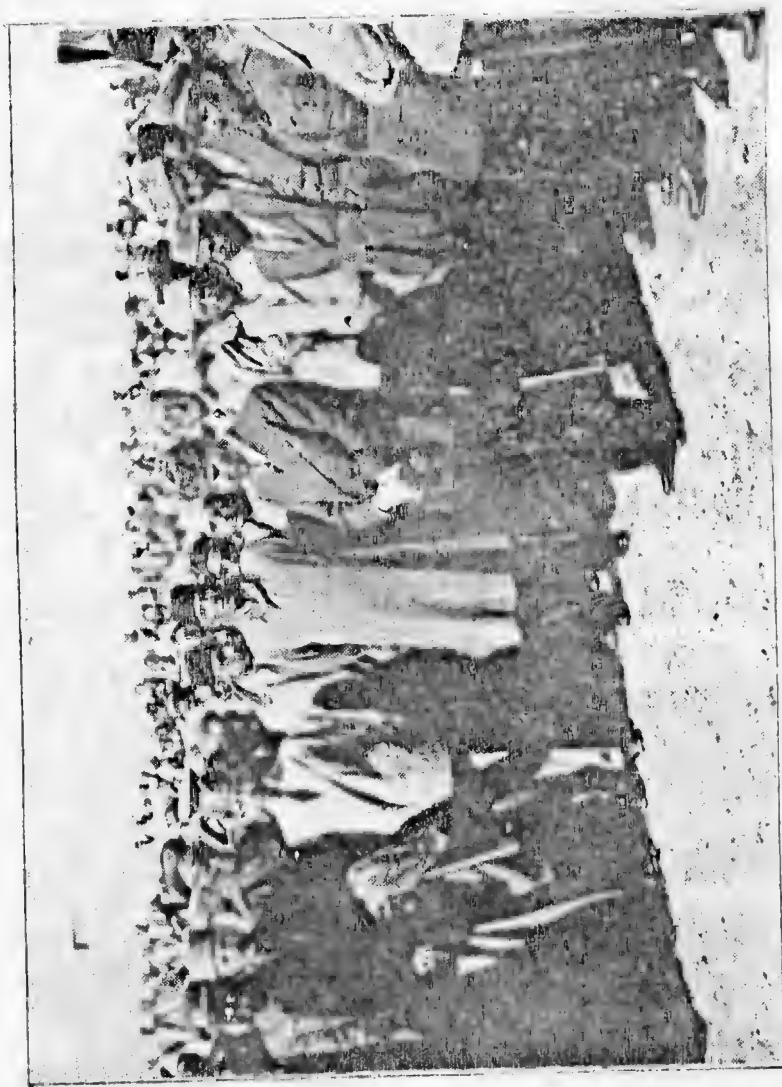
در هر حال بعد از اغتشاش داخلی افغانستان و فتور امور خانواده سلطنتی ابدالی رشته امور مملکت در کف برادران متعدده وزیر فتح خان افتاد . مشاهیر این برادران همان سردار محمد عظیم خان و سردار شیردل خان است که بیشتر بطور ملوک الطوائف افغانستان را بواسطه برادران دیگر خرد اداره میکردند و از آن جمله بود سردار دوست محمد خان حاکم کابل و یردل خان حاکم قندهار و غیره . در دوره تسلط برادران وزیر فتح خان که اولاده سردار پاینده خان یکی از مامورین دولت ابدالی بوده و بعدها به خاندان محمد زائی معروف شدند ، طرز اداره افغانستان ملوک الطوائفی شده ، و چنانچه ولایت طوس یا خراسان فعلی و ولایت پنجاب قبلاً در عهد شاه محمود ابدالی از افغانستان مجزا شده بود ، اینک ولایت سند زیر قیادت میرهای

والا حضرت غازی سید سالار صدر اعظم د زلمو روزونکو او دیو رت لوی تنو بیق وړ کوو کی د کو چنیا نو
 د جشن به د یو دیو رت به کابلو کی د یو کو چنیا نو سړه چهره به بی اخته ده مینه کوی

د ۱۳۲۷ کال د نو روز د ورځې د ستارو وطنی منظره

د ۱۳۲۷ کال د نوروز د ورځې دغليو دسټاو دغلي منظره

بو تولى عىكرى .

ولایت مذکور اعلان استقلال کرده و ولایت بشاور و اتسک و کشمیر نیز از افغانستان مجزا و ضمیمه دولت سبکی پنجاب گردید (۱۲۴۴ - ۴۳).

در سال ۱۲۵۴ هجری برادران وزیر فتح خان یک نفر از بین خود را به عنوان امیر به حبش پادشاه افغانستان باقی مانده شناختند و این همان امیر دوست محمد خان مشهور به امیر کبیر است که امارت اول او فقط یکسال دوام کرد. سال دیگر (۱۲۵۵) دولت انگلیس که برآورده شدن تمایات خود را بذریعۀ امیر دوست محمد خان در قسمت توسعه نفوذ سیاسی در افغانستان ناممکن دید شاه شجاع فراری را با هدیه از قشون و صاحب منصبان خود بغرض تصاحب تاج و تخت افغانستان بولایت قندهار سوق نمود اما قبلاً توسط معاهدات لاهور و قندهار تجزیه ولایت های شرقی افغانستان را که در دورۀ برادران وزیر فتح خان عملی شده بود بطور رسمی از شاه شجاع اعتراف گرفت در هر حال امیر دوست محمد خان و برادرانش با قشون انگلیس و شاه شجاع مقابله نتوانسته قندهار و کابل که مراکز شان بود یکی بعد دیگری سقوط کرد و دولت افغانستان ظاهراً در دست شاه شجاع و در واقع بدست افسران انگلیس افتاد. امیر دوست محمد خان هم که به بخارا پناهنده شده بود بعد از آنکه در سال ۱۲۵۶ بعزم استرداد کابل به افغانستان داخل و تا کوهستان پیش آمده بود کاری از پیش نبرده و به انگلیس ها تسلیم و در هند اعزام گردید ولی تسلط انگلیس و شاه شجاع طول نکشیده طوفان هجانات ملی شدت کرد شاه شجاع کشته شد و اردوی انگلیس بعد از دادن تلفات سنگینی که به اثر مجاهدات ملت به سرکردگی وزیر محمد اکبر خان غازی به او رسید مجبور به تخلیه افغانستان گردید و انگلیس ها در اثر فشار ملت امیر دوست محمد خان را باز از هند به افغانستان فرستادند که مجدداً بواسطت وزیر اکبر خان غازی به پادشاهی افغانستان قبول شد.

امیر دوست محمد خان قندهار و هرات را بر کس سلطنت ملحق ساخت و امیر شیر علی خان جانشین امیر دوست محمد خان که مرد منوری بود خواست اردوی افغانی را تقویه و به واسطۀ تاسیس مدارس و ادارات منظم مملکت را به ترقی و تمدن جدید آشنا سازد. زیرا او مردی چون سید جمال الدین افغانی در دربار خود دیده بود. امیر شیر علی خان هنوز تازه قدم در راه تحولات اجتماعی گذاشته و استقلال افغانستان را اعلام نموده بود که دولت انگلیسی از ارتباط سیاسی او با دولت روسیه بدورۀ جنگ دوم افغان و انگلیس را در سال ۱۲۹۶ هجری آغاز کرد درین جنگ عجالتاً قشون انگلیس تا کابل رسیده و امیر شیر علی خان فراراً در بلخ جان داد و امیر محمد یعقوب خان جانشین امیر شیر علی خان با امضای معاهده کهندهکک علاقۀ های شال و فوشنج تاجیبال کوزک و علاقۀ های کرم و لندهی کوتل را به

انگلیس واکگذار ومشاورین وصاحب منصبان انگلیس را درحکومت خود قبول کرد مگر هیجان ملی افغانستان مجدداً شروع وقشون انگلیس درکابل ومیوند تلفانی کرانی داده مجبور به تخلیه افغانستان گردیدند وسردار ران ملی چون جرنیل محمد جان غازی وردکی ملا دین محمد معروف به مشک عالم اندری، وسردار محمدابوبخان وامثالهم درتاریخ نظامی افغانستان حصه با افتخاری گرفتند. انگلیس ها مجبوراً برای خاموش شدن هیجان ملی امیر عبد الرحمن خان (ضیاء الملك والدین) رابعیث جانشین امیر محمد یعقوب خان شناخته امیر عبدالرحمن خان در. وقع قبول امارت بـرای الحاق دوباره فند هار که انگلیس ها میخواستند بصورت یک ریاست علیحده از افغانستان مجزا سازند یافشاری کرد. انگلیس ها این ولایت افغانی را با سایر ولایات به استثنای علاقه هائیکه در اثر معاهده کنندمک از افغانستان جدا شده بود جزء افغانستان تسلیم کردند ولی روابط خارجی افغانستان منحصر بانگلستان باقی ماند وهم امیر موسوف درسال ۱۳۱۱ هجری نسبت به واکگذاری علاقه های سوات باجوره چترال، ارنوی، وزیر، داور، چاکی، وچمن بانگلیس ها معاهده بسته وسرحده آزاد از این وقت بمیان آمد مقارن همین وقت در اثر پیشقدمی روسیه علاقه پنج ده بدست روسها افتاد. ولی درعرض امیر عبدالرحمن خان ولایت نورستان افغانی را بدین اسلام آشنا و اداره دولت را در آنجا قایم نموده جانشین این پادشاه امیر حبیب الله خان (سراج الملت والدین) هجده سال بنرمی سلطنت کرد وبعضی وسائل مدنیت را در مملکت وارد ساخت ودر جنگ بین المللی اول بیطرفی خود را اعلان نموده معاهدات قدیم را توسط معاهده سال ۱۲۲۳ هجری با انگلیس ها تأیید کرد. در سال ۱۳۳۷ (دوره امانیه) مجدداً استقلال افغانستان اعلان و جنگ سوم افغان و انگلیس شروع شد و در نتیجه مارشال فاتح این جنگ سیه سالار محمد نادر خان غازی (اعلیحضرت پادشاه آینده افغانستان) علامت فتح وقبروزی حاصل کرد. ازین بعد تاریخ افغانستان عوض شده تمدن جدید در مملکت قبول می شود. ولی بعد ازده سال یک فوت ارتجاعی بنام حبیب الله بچه سقاو از ضعف اداره دولت سوء استفاده وحکومت را سقوط داده خود اعلان پادشاهی نمود. (۱۳۴۷) مگر بزودی سیه سالار محمد نادر خان غازی فاتح نل یک قوای ملی تشکیل وارتجاعیون را مغلوب و دولت جدیدی تشکیل نموده وخود بجای اعلیحضرت پادشاه افغانستان مجدداً مملکت را بطرف تکامل متوجه ساخت جانشین اعلیحضرت محمد نادر شاه غازی اعلیحضرت ام توکل علی الله محمد ظاهرشاه است که امروزه مصروف امور ترقی وتعالی کشور افغانستان بوده تمام وسایل عصری را در راه حصول این آرزو ورام ملی جستجو وتنبه مبغر مایند.

پادشاهان محمد زائی :

۱۲۵۹	هجری قمری	جلوس	امیر دوست محمد خان
»	۱۲۷۹	»	امیر شیر علی خان
»	۱۲۸۳	»	امیر محمد افضل خان
»	۱۲۸۴	»	امیر محمد اعظم خان
»	۱۲۸۵	»	امیر شیر علیخان (مکرر)
»	۱۲۹۶	»	امیر محمد یعقوب خان
»	۱۲۹۷	»	امیر عبدالرحمن خان
»	۱۳۱۹	»	امیر حبیب الله خان
»	۱۳۳۷	»	امیر امان الله خان
»	۱۳۴۸	»	اعلی حضرت محمد ادرشاه غازی
»	۱۳۵۲	»	اعلی حضرت متوکل علی الله محمد ظاهر شاه

خاتمه کتاب

در اطراف زمان و قدامت اوستا

احمد علی کهزاد

همه میدانیم که اوستا و عصر اوستائی از نقاط نظر مختلف مذهبی، ادبی، تہذیبی، تاریخی، جغرافیائی در تاریخ افغانستان قدیم نقش بس بزرگ بازی کرده و تاثیر هر جنبه آن در مائز مدنی و اجتماعی حیات ملی ما زیاد است. بنده در مطالعات تاریخ مدنی افغانستان قدیم به اوستا و عصر اوستائی اهمیت زیاد داده و میدهم و یقین دارم که اگر فورم اجتماعی این عصر تحولات پس عبق در افکار و بنیادار باشندگان آریانا یا افغانستان باستان وارد کرده است. چون اوستا محض یک کتاب قانونی و مذهبی نیست و جنبه اجتماعی مدنی و حماسی و جغرافیائی و سیاسی مهمی دارد راجع بتحولات زندگانی ملی از آن استعاده زیاد میتوان کرد چنانچه درین سالهای اخیرہ در ذیل مقالات متعدد چه در مجله آریانا و کابل و چه در سالنامه ها و کتب علیحدہ و سلسله تاریخ افغانستان (جلداول) تحت عناوین مختلف در زمینه های جدا گانه روشنی افکندہ شدہ و امید است در آیندہ نشریات دیگر از پہلوهای مختلف حیات مدنی و تہذیبی و زراعتی و اقتصادی بپیان آید. باین ملاحظات چون در تاریخ مدنی ملت و مملکت خود به اوستا و عصر اوستائی احتیاج مبرم داریم ضروری است کہ قدری در اطراف «زمان و قدامت» اوستا صحبت کنیم و چون هیچ ماخذ و مدرک خارجی در دست نیست کہ بصورت مستقیم و واضح و صریح در این زمینه کمک کند باید بخود متن اوستا مراجعه شود و با تحلیل قسمت های مختلف و بارہ معیارات خصوصی تا اندازهائی کہ امکان دارد عصر اوستائی در چوکات دورہ های عمومی تاریخ تحول ملل شرقی تعیین گردد. روح اساسی مطلبی کہ درین مقاله میخواهم شرح بدهم این است کہ اوستا و عصر مربوطہ آن در کروناوژی تحولات ملل شرقی این گوشہ آسیا از آنچه معمولاً تصور میکنند قدامت زیاد دارد. البته حاجت بہ تذکار نیست کہ مقصودم از اوستا و ستای اصلی و بارینہ است نہ اوستای جدید دورہ یارتی و ساسانی و مقصود از (عصر) آن همان عصر اوستائی اولی و باستانی می باشد نہ عصر جمع آوری پارچه ها و تندوبین جدید آن کہ بعدتر در قرن اول مسیحی در عصر (ولیکش) یا (ولخش) یارتی کہ عبارت از ولخش اول معاصر نیرون Neron امپراطور روم (نیمہ دوم قرن اول م) میباشد شروع و در عصر اردشیر و یسرش شاپور اول (۲۴۱—۲۷۲ م) ادامه یافته است

بنده در جلد اول تاریخ افغانستان (۱) تحت عنوان اوستای اولی یا باختری (و اوستای نو) شرحی نوشته و به اساس نظریات مذقین غرب و یاره شواهد مثبت و واضح ساخته ام که اوستای اولی و قدیم کامل تر و بزرگتر بوده و اوستای جدید قسمتی از آن است که تا اندازه مقدور از خاطره ها و حافظه ها جمع آوری شده و شاید قسمتی هم مثل (گات ها) بصورت متن قدیمی حین جمع آوری، پارچه های دیگر در دست بوده که عیناً داخل متن او ستیا گردیده است.

شبهه نیست که عملاً تفکیک قسمت های قدیمه و جدید اوستا، همسایه نظوری که بدست ماریسبده کار آسانی نیست جز در مورد گات ها که از لحاظ ماهیت ادبی و ترکیب جملات و غیره با سایر قسمت های اوستا فرق دارد و از آن، مربوط به مرام این قاعه پایان تر صحبت خواهیم نمود.

عدم تذکر اسمای ملل، یکی از دلایل بزرگ قدامت اوستا عدم تذکر اسمای ملل است که اگر خوب در اطراف آن گفت شود نتیجه مثبتی از آن بدست می آید. اوستا از ملل قدیمه چه آنها که در افغانستان باستان سلطنت کرده اند و چه آنها که مجاور به مملکت ما بودند هیچ کدام را نمی شناسد از یارت ها از پارسی ها از سلاله سلطنت هخامنشی از مادها از هیچ کدام اسم نمی برد و تنها نام جامع و عمومی که استعمال نموده کلمه (ایریا) است همه میدانیم که از زمره اقوام آریائی آنهاست که بار اول یوغ اسارت ملل سامی را تکیان داده و خویش را از زیر سلطه انوری ها برین کردند (مادها) بودند. مادها و فارسی ها و یارت ها سه کلمه بزرگ آریائی هستند که سلطنت ها تشکیل کردند و بحیث ملت های آریائی اساس سلطنت ها و حتی امپراطوری های بزرگ را گذاشتند معذالک «اوستا» یکی از این اقوام را بحیث ملت نمی شناسد و از هیچ کدامی اسم نبرده است. در اکثر و بلیبم گنایگر درین مورد مثالی می آرد و از آن نتیجه دیگر هم میگردد. بعضی ها تصور کرده اند که (اتراوان) Athravans یعنی (موبدان) او ستائی عبارت از (ماژ ها) یا رو حانیون (ماد) میباشد. با این تصور بیشتر حیرت دست میدهد که رو حانیون ما در چطور از ملت خود یعنی از (مادها) اقلاً یک دفعه هم در تمام اوستا اسم نبرده اند پس حتماً (اتراوان) غیر از (ماژ های) ماد است و اوستا از ماد و از جنگ های مهمی که ایشان با انوری ها و بابلی ها کرده اند هیچ کدام را نمی شناسد و کوچکترین اشاره ای به آنها ننکرده است همکذا از پارسی ها و ملت پارسی. با وجود تشکیل امپراطوری بزرگ که در تمام شرق فریب دامنه آن پهن شده بود

کوچکترین یادی نکرده و پارسی و هخامنشی و یار شاهان و شاهنشاهان آنرا بکلی نمی شناسد همین قسم به دلیل قوی تر ملت « پارت » و سلطنت پارتی در اوستا نامعلوم است پس از این مطالب نتیجه گرفته میتوانیم که اوستا اقوام آریائی را به نام هائی مشخصی که در کروناوژی تاریخی پیدا کرده اند بکلی نمیشناسد و پیش از ظهور اسمای ملی پارت و پارسی و ماد بمیان آمد. است.

تنها اسمی که اوستا به مفهوم جامع استعمال نموده است (ایر یا) است که بلاشبه با اسم (آریا) متذکره سرود ویدی از تبطاط متین و محکم دارد . (آریا) و (ایر یا) که من حیث تلفظ در عصر ویدی و اوستائی فرق کرده است اصلاً یک اسم و یک نام است که در اوایل وهله قبل از آغاز مهاجرت های آریائی و حین دوام حرکت و جنبش آنها بیشتر مفهوم (نژادی) داشته و بعد از تفرق قبایل و امواج مختلف بین مجرای سردر یا و اندوس (رود سند) مفهوم طبقاتی بخود گرفته و بر سه طبقه عالی نجبای قوم استعمال میشد و برای تمیز عنصر آریائی از بیگانه بکار میرفت شبهه نمی نیست که اشتراك متون ویدی و اوستائی در استعمال کلمه (آریا) و (ایر یا) که از ان نتایج مهم مبنی بر اشتراك او لیه پیر وان وید و اوستا و سر زمین مشترک او لیه آنها بدست می آید چیزی است که اینجا بدان کاری نداریم مقصد درین مقاله این است که اوستا مجموع اقوام آریائی را تنها به اسم جامع (ایریا) یاد کرده و این اسم معمول بود تا زمانی که اسمای ضعیفی و فردی کتله ها مثل ماد پارسی، پارتی بمیان آمد و این اسم خاص دواسم اول اندک و وقتی شهرت پیدا کرد که آثوری ها به عروج خود رسیدند و باز خود آنها روی صحنه سیاست و مملکت داری آمدند و سلطنت و امپراطوری های بزرگ تشکیل کردند پس ازین تفصیلات چنین نتیجه استنباط میشود که اوستا همان اوسبای قدیمه و اولیه پیش از ظهور اسمای پارسی، و هخامنشی و ماد و پیش از عصر عروج و ترقی آنها وجود داشته و عصر اوستائی بلاشبه قبل از شکل ملت و سلطنت ماد قرار میگیرد، هستند کسانی که ویشناسیه پادشاه باختری معاصر (زرتشترا) را (کشتاسپ) پدر دار یوش بزرگ هخامنشی تصور کرده اند و این اشتباه محض است و آنرا در تاریخ — خ — افغانستان به اساس نظریات حسابی مدققین رد کردیم . ویشناسیه اصلاً اسمی است عام و میان او و پدر دار یوش که چنین نامی داشته از روی زمان افلا (۶) قرن و از روی مکان از فارس تا باختر فاصله است .

عدم تذکر وقایع تاریخی : موضوع دیگری که با مبحث فوق بی ارتباط نیست و باز از پهلوی دیگر قدامت اوستا را پیش از آغاز تاریخی حیات ملل آریائی تأیید میکند عدم تذکر وقایع تاریخی است بیشتر بدیم که از (مادها) و (پارسی ها) نامی در اوستا برده نشده

نامه کابل (۵۰۰۰) جلد ۲ (عبدالاحد محمد)

راجع به وقایع بزرگ تاریخی که مستقیم یا غیر مستقیم به آنها تماسی داشته باشد کوچکترین اثری نیست حال آنکه جنگ‌های مادها بابایی‌ها یا آثوری‌ها، احرار از استقلال‌مادها از آثوری‌ها، عروج و سقوط پارسی‌ها، تشکیل امپراطوری هخامنشی، ظهور اسکندر مقدونی از جمله وقایع بسیار بزرگ دنیای قدیم شرفی است. داکتر ویلم گایگر میگوید که اگر اوستا تنها جنبه مذهبی و قوانین دینی می‌داشت آنوقت ما هم انتظار نمیداشتیم که از واقعات خارج دنیای مذهبی بحث کند ولی اینطور نیست بلکه جنبه ملی و سیاسی و مدنی و دنیوی زیادی دارد. یشت‌های آن از جنگ‌ها با ملل خارجی صحبت میکنند و توجه زیادی به کتله آریائی و غیر آریائی مبذول داشته و از مخالفت بین زارعین و کوچی‌های بدوی حرف‌ها می‌زند.

و اما فرار به درطی مقالات مختلف شرح داده‌ام یشت‌های اوستا قدیم ترین منبع حماسی افغانستان قدیم یا آریانا ست و پهلوان نامی که اسمای شان تمام ادبیات افغانستان و ایران را در تمام دوره های تاریخی فرا گرفته است از صحنه های رزمی آن به میدان برآمده اند. جنگ و نبرد آریا با توریا در اطراف امودریا و سر دریا واضح نشان میدهد که اوستا به کدام پیمان به امور آفاقی و سیاسی و ملی تماس کرده است. تفریق میان آریا و غیر آریا هم جنبه سیاسی و هم جنبه اجتماعی و ملی دارد. در میان خود آریاها آریا از مقابله ها و مخالفت های کتله زارع و مسکون و کوچی بدوی صحنه هایی رسم نکرده است؟ تذکر این همه وقایع و تماس به آن چطور به واقعات بزرگ تاریخی ظهور و محاربات ماده لو بابایی ها یا عروج و سقوط پارسی ها و هخامنشی ها و فتوحات اسکندر اشاره نمی نکرده است؟ دلیل آنرا فقط به این صورت میتوان شرح داد که اوستا و عصر اوستائی پیش از ظهور واقعات فوق الذکر تاریخی وجود داشت و از پهلوی دیگر قدامت آنرا قبل از عصر ماد قرار باید داد عدم تذکار شهر ها، موضوع دیگر که دال بر قدامت اوستا و عصر اوستائی است عدم

تذکر اسمای شهر های باستانی است. میدانیم که اوستا جنبه جغرافیائی دارد و مخصوصاً درین زمینه مقالات متعدد در مطبوعات افغانی نشر شده است و بالاخص این مبحث از نقطه نظر اعلام جغرافیائی تاریخی برای افغانستان کمال اهمیت دارد.

فرگاد یا فصل اول و نندیدا که یک رساله جغرافیائی است علاوه بر آنکه در (یشت‌ها) از کوهها و رودخانه ها که اکثر آن بین مجرای اکسوس (امودریا) و اندس (سند) واقع اند تذکرات متعدد داده شده است.

باین ملتفت باید بود که مطالب اقلیمی و جغرافیائی اوستا جنبه خاصی دارد و بیشتر اقلیم طبیعی حوزه های رودخانه ها و کوهها را اسم برده است و از شهر های قدیم متروک به استثنای یک یادو که آنهم شرح و تفصیل میخواهد اسمی نبرده آریا چرا در اوستا از (اکتینا) یا همدان

قدیم پایتخت سلاله ماداثری نیست؟ چرا از (سوز) Susa شهر معروف عیلام اقا متکاه داریوش کبیر اسمی برده نشده؟

چرا از (یاسارا گاد)، (پرسه پولیس)، (استخر) مراکز باعظمت و شهرهای بایده و ناز عصر جلال هخامنشی یادی نکرده؟ همین قسم از (هکاتومی اوس) یعنی عشق آباد طوس مرگز اشکانی ها، از «سلوسیا» پایتخت امپراطوری سلوسی های شامی از سیر و پولیس از (مار گندا) سررند قدیم از هیچ کدام نامی نیست. دلیل این امر را میتوان تایک اندازه دوری حیثه خاک اوستانی ازین شهرها خواندولی این دلیل سبک و سخیف است و علت اساسی آن این میباشد که اوستا عموماً پیش از بنا و شهرت این شهرها بمیان آمده است. این مطالب را از بهلولی دیگر هم خواهیم دید که بیرون اوستانی تازه از جنبه حیات مالداری به زراعت و زمین داری گرائیده بودند و طبعا هنوز در آن عصر شهرهای بزرگ بمیان نیامده بود تا از آنها اسم برده شود.

اوستا در فرگاد اول و ندید اعموماً از حوزه های رودخانه ها مخصوصاً رود خانه های افغانستان قدیم ذکر میکند و این مربوط به زمانی است که آریاهائی که در عصر ویدی در دوطرفه هندوکش در جنبش و تصاحب اراضی بودند در عصر اوستائی مستقر شده و زندگانی مالداری آنها کم کم جنبه زراعت پیدا کرده است چنانچه فرار یکه بعد تر شرح خواهیم داد مراتب و تحول این دوجنبه حیات از روی قدیم ترین قسمت اوستا یعنی (گات ها) و سایر قسمت های اوستا توضیح میشود.

معذالك مدققین به این نظریه اند که در میان شهرهای شرق (بلخ) و (ری) در اوستا یاد شده بیشتر اشاره نمودم که این مسئله شرح و بسط میخواهد که بیشتر به تفسیر و تعبیر اصل کلمات اوستائی تعلق دارد زیرا اصل کلمات (بخدی) و (راغا) است که در جمله قطعات اراضی شانزده گانه (وندیداد) ذکر شده اند. موضوع (راغا) آنقدر روشن هم نیست که آیا اصلاً عبارت از (ری) میباشد یا جای دیگر زیرا (راغ) واضح در بد خشان افغانستان جای دیگری میباشد. تنها میماند (بخدی) ولی چون صفت (پرچم های بلند) یاد شده و پرچم عموماً فراز قلعه شهر های بلند میشد میتوان مفهوم شهر یعنی (بلخ) و معنی منطقه یعنی (باختر) را از آن گرفت. بهر حال مقصود اینجا ازین مسئله نیست بلکه بصورت عمومی میخواهیم و انمود کنیم که اوستا شهر های بزرگ معروف و مراکز امپراطوری های بزرگ مشرق زمین را نمی شناسد و این امر دلالت به این میکند که در عصر اوستائی هنوز بلاد بزرگ بمیان نیامده بود و دهکده ها بیشتر عمومیت داشت و زندگانی تازه از مرحله مالداری به زراعت و زمین داری تحول نموده بود.

اوستا در حالیکه از حوزه های هری رود فراء رود هیرمند، ارغنداب، خاش رود و اندوس

و آمودر یاو کوه‌های افغانستان بالعموم ذکر میکند و ارشهری درین علاقه‌ها اسم نمی برد واضح میشود که هنوز شهرهای مهم درین حوزه‌ها بیان نیامده بود و باشند گان کوه پایه‌های آریانا چیزی مالدار و کوچی و چیزی تازه درزندگانی زمین داری توجه نموده بودند و گرنه امکان نداشت که کتابی مانند اوستا در حالیکه خاک‌های بین‌سر دریا ورود سند و دشت لوط و هامون سیستان را به این خوبی میشناسد از شهرهای آبادان آن اسمی نبرد.

از اختلاف گات‌ها با سائر حصص اوستا چه نتیجه میتوان گرفت؟

معمولاً (گات‌ها) را از سائر حصص اوستا قدیم تر میدانند و این قدامت نه تنها به پاره اختلافات ادبی و لسانی متبکی میباشد بلکه چیزهای دیگری هم است که آنها را از هم سوا میکند. از نقطه نظر لسان و اصطلاحات ادبی نوعیت مضمون اختلاف گات‌ها با سائر پاره‌های اوستا هویداست. مهمترین ازهمه این است که (گات‌ها) شعر و سرودات و سائر حصص اوستا تدر و علاوه برین در لغات و اصطلاحات و جمله بندی‌ها فراتر از زیاد به متون سرودیدی دارد بعدی که با مختصر تغییرات صوتی میتوان فقرات یکی را به زبان دیگر گردانید و ترجمه کرد.

درین البته شبهه‌ای نیست که پیروان اوستا (گات‌ها) را نسبت بسا تر حصص اوستا مهمتر میدانستند و علت آنهم این بود که آن را مجموعه سخنان خود زراتشترا تصور میکردند و چون بر علاوه در فالاب سرود بود و شعر خوب تر در چوکات بحور و قافیه خود حفظ میشود خوب تر حفظ شده و رنگ و ماهیت و تازید و اصلی خود را از دست نداده است. همه میدانیم که اوستای اولیه و قدیمه در اثر پیش آمدهای روزگار (معمولاً جنگ‌های اسکندر را دران بیشتر زیدخل میدانند) پراکنده شد و سپس در عصر پارتی و ساسانی به جمع آوری و تدوین آن صرف مساعی بعمل آمد. در این تدوین جدید در اثر علمی که بالاتر شرح دادیم گات‌ها تغییر نکرد نظر به اختلافاتی که میان متن گات‌ها و بقیه کتب اوستا موجود است چنین می نماید که از سائر کتبی که تدر بوده هرچه از حفظ‌ها بدست آمده جمع شده و در آنها ترمیمات بعمل آمده و گات‌ها بهر کیفی که بوده بامتن اصلی خود در تدوین اوستای جدید شامل شده است بهر حال مطلب اساسی درین مقاله اختلافات دیگری است که در متن مضامین و شیوه اظهار مطالب آن‌ها دیده میشود و در تکمیل مرام این مقاله بیشتر بدرد میخورد.

سراینده سرود گات‌ها خود زرتشت سیستان یا هر شاعر دیگری که باشد. يك امر قابل ملاحظه این است که اشخاصی که در (گات‌ها) حرف میزنند و یا مصدر اعمالی می‌شوند معاصر سراینده و شاعر معلوم می‌شوند حال آنکه در سایر قسمت‌های اوستا این طور نیست

وازا شخصاس بسیار گذشته و قدیمی صحبت بعمل می آید. سایر حصص اوستا طور حکمایه از زراعت تراوا اصلاحات او صحبت میکنند و فقه ها همه شکل داستانی دارد حال آنکه در گات ها شاعر و حکیم و وزیر و پادشاه و اعضای خانواده شان همه معاصر هم هستند و فحوای کلام و شیوه بیان همه را به پهلوی پهلوی روی صحنه قرار میدهد. زراعت ترا حکیم و معتن و یشتا سیه یاد شاه، جام اسپه وزیر، پورو چیترا دختر زور استه همه معاصر هم دیگر و همه بکجا زندگانی دارند. گات ها باید سخنان خود زراعت ترا یا یکی از مردمان معاصر او باشد زیرا از خلال سرود چنین معلوم میشود که زراعت ترا مصروف مجاهده و تبلیغ اصلاحات خویش میباشد و هنوز آینده موفقیت او یوره معلوم نیست.

اگر از نقطه نظر حیات اجتماعی مطالعه بعمل آید آشکارا میشود که گات ها وسائر حصص اوستا فرق دارد.

در گات ها ماده گاو عامل اساسی و عمده حیات اقتصادی مردم تلقی شده است. اهمیتی که گات ها به ماده گاو داده چیزی است که در سرود ویدی دیده میشود. این امر واضح میسازد که هنوز مانند عصر ویدی در عصر گات ها مردم بیشتر مالدار بودند و به گاو های شیری و گله و رمة اهمیت بیشتر داده میشد. شبیه نیست که در گات ها از زمین و قلابه و تخم و دانه و حاصلات هم تذکرانی بعمل آمده ولی شکل اساسی حیات زندگانی مالدار است و از آن بعدتر زندگانی زمینی داری آغاز میشود.

داکتر گایگر جرمنی به این عقیده است که مردمانی که معاصر گات ها بودند مرحله مخصوص تحولات مدنی را طی میکردند و آن ارتحال از زندگانی مالدار به حیات زمین داری و زراعتی بود.

برعکس در سائر حصص اوستا به تدریج اهمیت حیات زمین داری و کشت کار بیشتر شده و افتخارات آن در جامعه مساوی مالدار گردیده است تا جائیکه فرگاد یا فصل سوم (وندیداد) سراسریشک مبحث یار ساله زمین داری و زراعتی قبول شده میتواند. همه میدانیم و شنیده ایم که اوستا به زراعت اهمیت زیاد میداد. نشانیدن اشجار در آئین اوستائی اجر فراوان داشت این ها و امثال آن فرمایش های دیگر که در حصص دیگر اوستا آمده و انمود میکنند که بعد از عصر گات ها ملت اوستائی یا پیروان اوستا از مالدار به طرف زمین داری گرا شدند و حیات زراعتی اهمیت و عمومیت پیدا کرده رفت. با این تحول جنبه مذهبی اوستا هم فرق کرد. در گات ها قراریکه گرفتیم هنوز آئین و اصلاحات جدید در مرحله عملیات و مبارزه میباشد و بامسکون شدن مردم به اراشی و توجه شان به امور زراعتی شکل استقرار بخود میگردد.

مطالعه اوستا از سر تا آخر واضح میسازد که مدنیت عصر اوستائی مدنیتی بوده که جنبه زراعتی و زمین داری و مالداري داشت و این مرحله در مراحل مدنیت بشری دوره معین دارد و از خلال متون خود اوستا هم مراتب ارتحال و ترقی حیات توده و اجتماعات آن معلوم میشود گفتیم که گات ها نسبت به سایر حصص اوستا قدیم تر است در عصر گات ها پیروان او ستائی بیشتر مالدار بودند و قدم اول در مشاغل زراعتی برداشته اند.

دا کتر ویلیم گایگر با مطالعات عمیقی که در مورد تمدن پیروان اوستائی دارد چهار نکته دیگر را از مشخصات عصر اوستائی میداند و قدامت این دوره را با مراتب آن در چو گات ارتقاء شری تبیین میکنند این چهار نکته قرار آتی است :

(۱) چنین مینماید که مردمان عصر اوستائی نمک و مواد استعمال آنرا نمیشناختند .

(۲) شیشه درین دوره مجهول بود .

(۳) پول مورد استعمال نداشت و داد و ستد با تبادل اجناس بعمل می آمد .

(۴) آهن هنوز مجهول بود . بناء علیه مردمان اوستائی در دوره پرونز (مفرغ) زیست داشتند .

چرا در اوستا نمک ذکر نشده ؟ در میان مواد خورا که نمک چیز مهمی است و چون در دمان طبیعت وجود دارد تولید آن محتاج کدام اختراع بزرگی نیست که بگوئیم مردمان اوستائی از آن محروم بودند و در نتیجه از نمک ذکر بیامی نیاوردند . گذشته ازین همان طور که در اوستا از نمک اسم برده نشد در سرود ریگ وید هم تذکاری از آن نرفته . از سکوت این دو منبع هر نتیجه می که گرفته شود یکی آن این است که مدنیت های آریا های وید و اوستا شباهتی بهم داشت و قدامت مدنیت اوستائی هم زیاد است .

بهین اساس دا کتر موسوف معتقد است که مردمان عصر اوستائی شیشه را نمی شناختند .

شبهه می نیست که در اوستا از ظروف مواد مختلف از قبیل ظروف طلائی ، نقره ای ، مسی ، برنجی سنگی ، گلی و چوبی تذکراتی بعمل آمده و لی تا جایی که تحقیق شده از شیشه و ظروف شیشه ای اسمی برده نشده است .

بیانیم به موضوع پول و مورد استعمال آن در داد و ستد . همه میدانیم که پول و مخصوصاً استعمال آن در خرید و فروش از علایم مهم ترقی مراتب حیات اجتماعی بشری است . در عصر ویدی بلا شبهه پول وجود خارجی نداشته و داد و ستد همه با جنس و تباراه آن بعمل می آمد . ثبوت تذکار پول و عدم آن در اوستا موضوعی است که اختلاف نظر دران موجود است و این اختلاف نظر هم بیشتر متکی به تفسیر و تعبیر بعضی کلمات میباشد زیرا اقلاً دو کلمه در اوستا است یکی (شیشه) Shaeta و دیگری (اسپرنا) Asperena که برخی با اساس ترا جم پهلوی متون اوستا آنها را پول و در هم ترجمه کرده اند ولی دا کتر گایگر بر خلاف آنست

و معتقد می باشد که کلمه (شپته) نه به معنی پول بلکه به معنی محض (دارائی) و ملکیت آمده و کلمه دوم هم عین همین مفهوم را دارد. مشارالیه درین مورد کلمه لاتینی (پکونیا) (Pecunia) را دلیل می آورد و میگوید که در لاتینی قدیم (داشتن حیوانات) معنی داشت و در نتیجه مفهوم (ثروت) اختیار کرد و بالاخره چون ثروت را بیشتر (پول) و (مسکوکات) تشکیل میداد دارائی یعنی (پول مضروب) شد.

بالا اشاره کردیم که عصر ویدی داد و ستد بامبادله جنس بعمل می آمد ولی تا یک اندازه واحد مبادله حیوانات مخصوصاً گاو بود. در اوستا هنوز این ممیزه حیاتی از بین نرفته و از خلال مضامین مختلف معلوم میشود که هنوز قیمت اجناس را با حیوانات مثل: خر، نرگاو، اسب، اشتر، گوسفند می پرداختند.

بیشتر متذکر شدیم که موضوع تذکر واستعمال پول در اوستا و عدم آن بطور کلی ثابت نیست. دا کتر جوستی D. R. Justi و مستر توماسک Tomasehek با دا کتر گایگر مخالف اند و اخیراً تذکر از عقاید ایشان تذکراتی داده است و طوریکه اشاره نمودیم اختلاف نظر در تعبیر دو کلمه فوق الذکر است که دسته بی آنها را پول سکه شده و دسته بی دارائی ملکیت، ثروت بطور عام گرفته اند. دا کتر (گایگر) در آخر میگوید فرض محال که کلمه (اسیرنا) پول هم معنی داشته باشد بطور قطع کدام سیستم مسکوکاتی با داشتن فروعات آن در بین نبود و در داد و ستد بیشتر جنس با جنس تبادل میشد.

۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹

درین شبه بی نیست که روی هم رفته اگر مطالعه شود بعضی عوامل جدید تری هم در اوستا دیده میشود حتی اگر خرب دفت شود شواهدی بدست می آید که بدوره های مختلف تعلق میگیرد ولی دلیل آن واضح است و همه میدانیم که تا زمان (ولغش) اول یارتی و حتی تا زمان شاه پور اول ساسانی (نیمه اول قرن سوم م) در جمع آوری اوستا صرف مساعی بعمل می آمد بناءً بر پارچه هایی در اوستا هست که نشان زمانه های جدید تر را میتوان در آنها سراغ کرد. از قبیل کلمه (گوتاما) که آنرا معمولاً (گوتامه بودا) بانی آیین بودائی می پندارند روی هم رفته با تحلیل مواد فوق که از سرمقاله تاریخچه بعمل آمد واضح میشود که اوستا و عصر اوستائی محصول قرون قبل از عهد مسیح مثلاً قرن ۶ یا ۷ ق م نیست بلکه قرابت بیشتر به آخر عصر ویدی دارد.

اوستا هیچ يك از واقعات تاریخی را که متون شرقی بیاد دارد نمی شناسد و ذکری از آنها نمیکند. ازین بالاتر نام هیچ ملتی را نمی برد و از افوام بزرگ آریائی که ملیت ها

و سلطنت ها تشکیل کرده اند اسم نمی برد اسمائی از قبیل ، پارت ، پارسی ، ماد برای آن مجهول است و تنها کلمه (ایریا) و (ایریائی) را می شناسد و این خود وانمود میکند که اسمای فرعی معدود هنوز بپایان نیامده ، بود ازین مسئله واضح استنباط میشود ~~که~~ تسمیه (آریا) عصر ویدی هنوز مفهوم خود را بحیث یک کتله از دست نداده بود و اسمای کتله های آریائی با هنوز بالکل بپایان نیامده بود و با بهتر تر بگوئیم آنقدر دارای اهمیت نشده بود بهر حال مفهوم ملی بیکلی نداشت و اوستا از نقطه نظر کتله و ملت تنها اسم (ایریا) را استعمال میکنند و پس ، فرار مطالعاتی که بعمل آمد در عصر اوستائی شهرهای بزرگ مشرق زمین هنوز کسب وجود نکرده بود و قراریکه شرح دادیم از ملیت های ماد و فارس در آن نام و نشانی نیست و تنها بخدی که آنرا بعضی باختر و بعضی شهر بلخ ترجمه کرده اند یاد شده است و با « بیرق های بلند » توصیف شده است و مرکزیت قلمرو اوستائی از آن معلوم میشود .

از پهلوی اجتماعیات ، حیات مردم عصر اوستائی بیشتر شباهت به زندگانی قبایل مالدار و مردمان زمین دار داشت یعنی به تفصیلی که دادیم از روی گات های بیشتر جنبه مالداري و از روی سایر حصص اوستا پهلوی های مالداري و زمین داری آنها طور مساوی معلوم میشود و بدین منوال واضح میگردد که پیروان او ستائی یعنی باشند گان این عصر آریانا مالدار و دارای رمة های بزرگ گاو و گوسفند و اسب و اشتر بودند و به تدریج به زمین و زمین داری توجه کردند . گمان غالب برین میرود که قبایل آریائی که در عصر ویدی در کوه پایه های افغانستان مستقر شدند فرار ایجابات وقت و زمان به زندگانی مالداري خویش اشتغال مزید داشتند و زراعت را با اصلاحات اجتماعی خود سعی بلیغ بخرج داد تا مردم را به سکونت و تقرر در یک نقطه و زمین داری و توجه به حیات زراعتی متوجه سازد و ازین رهگذر مردمان آواره و کوچی را یک قدم در راه تمدن پیش برد . تا مسکون شوند و به زراعت توجه کنند و با آبیاری زمین و نشانیدن اشجار و بدرتخم خاک خویش را آباد سازند .

قراریکه بیشتر دیدیم بقرار نظریه « دا کتر کایکر » عدم وجود استعمال نمک ، شیشه ، مسکوکات و آهن تا اندازه خوب مراتب قدامت عصر و زمان اوستا را تصریح میکنند و قراریکه خود دا کتر موصوف میگوید این عصر اختصاص بیشتر به (دوره برونز) دارد . بانند کاریکه دادیم شبههئی نیست که در اوستا از ظروف سنگی یاد شده ولی تمام آثار وادوات و افزار این عصر منحصر به سنگ نیست ، بناء علیه دور های سنگ با تمام مراتب ضمنی آن گذشته و سپری شده و دوره فلزات دوام دارد ولی آهن بیان نیامده است بناء علیه عصر اوستائی را میتوان مربوط به دوره مفرغ دانست که در آن ساختن ظروف کلسی و چوبی و سنگی پهلوی به پهلوی هم رواج و عمومیت داشت .

بنده در فصل اوستائی تاریخ افغانستان وسائر مقالاتی که به مطالعات اوستائی و ویدی ارتباط دارد همیشه کوشش نموده ام که عصر وید و اوستا را متصل بهم جلوه دهم و حتی تصریح کرده ام که اوستا وعصر اوستائی تحول (وید) وعصر ویدی است که قرار ایجابات وقت وزمان وارتقاع تدریجی بشری به نام و نشان دیسگر وجود خارجی پیدا کرده است .

از روی تحلیل موضوعات مختلف این مقاله بار دیگر واضح میشود که اوستا و (وید) بهم ارتباط معنوی زیاد دارند و دو عصر متقابل آنها دامنه یک دیگر اند که اقتضای زمان و احتیاجات جدیدتر در آنها تغییراتی وارد کرده است. بنده در مورد زمان اوستا چنین اظهار نظر نموده بودم که مقدمه عصر ورفورم اوستائی مقارن ۱۲۰۰ ق م شروع شده و درحوالی ۱۰۰۰ ق م رفورم و اصلاحات مذکور توسط زراشترا آغاز گردیده است. اینجا ضمن مطالعات موضوع این مقاله سنه و تاریخ مذکور را تأیید مینمائیم زیرا با تمام نکات متذکره این مقاله سر میخورد و موافقت میکند. اگر اوستا به این عصر و زمان تعلق بگیرد ارتباط معنوی آن خوب با (وید) تأیید میشود و مفهوم کلمه (آریا) و (ایریا) باباریکی هائی که دارد فهییده میشود .

بلاشبه در حوالی هزار ق م هنوز اسمای (ماد) و (یارس) و (یارت) بمیان نیامده بود . مادها و یارسی ها و تاریخ عروج و سقوط آنها هنوز در کتم عدم بود همین قسم از شهرها و پایتخت های آنها نام و نشان نبود اوستا طبعاً باید از (ماد) و (یارسی) و اسکندر و وافات مربوطه آنها ذکر نمیکنند و شهر های بررگت شرق را نشانده اوستا مقارن هزار ق م باید از پول مسکوک حرف نزنند زیرا حتی در (لیدی) هم که معمولاً محل کشف سکه خوانده میشود هنوز سکه اختراع نشده بود . بگمان غایب قرائن عموماً به این دلالت میکند که اوستا وعصر اوستائی مقارن هزار ق م در افغانستان قدیم یا آریانا بمیان آمده است و « داکتر ویلیم « گایگر » در میان اوستا شناسان طرفدار جدی این نظریه است و میگوید که « سرزمین تهذیب و مدنیت اوستائی حقیقتاً خاک های ایران شرقی است و حدود آنرا میتوان از سر دریا بطرف غرب تا سرحدات مدیا و بطرف جنوب تادشت های گند روزیا انبساط داد . « این عیناً چو کات جغرافیائی افغانستان قدیم یا آریانا است که در مطبوعات افغانی مفصل در اطراف حدود آن نشریات کافی بعمل آمده است .

د پښتو او سانسکریت لغوی

نژد یوالی

صدیق الله رښتین

دوم کال ماد کابل کالنی. دپاره دپښتو اوسانسکریت دگرامری نژد یوالی په باب یوه مقاله لیکلې ده، ستر کال غواړم چه دپښتو او سانسکریت د لغوی نژد یوالی په پاره کښې یوڅه ولیکم ولی چې دپښتو گرامری او لغوی دواړه خواوې د ژبې په بحثونو کښې یو ره اهمیت لری اود دواړو د مقایسې او برتنه کولو دپاره دا دواړه بحثونه ضرور دی. له دېرې مدې څخه زما دا کوشش دی چه د پښتو ژبې مقایسه ددو لویو آریائی ژبو سانسکریت او اوستا سره وکړه او په دې سورت دپښتو فدا مټ او پوځ والی ثابت کړم. مگر دا کار زما دپاره په غره پانسی او په خپل ول دی، ولی چه نه په سانسکریت پوهېږم او نه په اوستا، خوسره ددې هم آرز وارم چه دخپل کوشش او پلټنې نتیجه دنیا غلو اوستونکر مخی ته وړاندی کړم، د پښتو اوسانسکریت لغات یوله بله نه پرتو دیوالی، ارتباط او حتی یووالی لری چه دا به له وروسته پخپلې او پلټنې څخه په ښه شان ښکاره اوڅرگند شی. په دې لغوی مقایسه کښې زه هغه لغات راوړم چه هغه یوڅرگند او ښکاره ارتباط ولری او هرڅوک پرې په لنډ فکر پوهشی نو دادی په دغه مقصد لاس پوری کوم اود هر لغت ارتباط نژد یوالی او یووالی پیل پیل ښیم.

۱- (انگار) په سانسکریت کښې داور اوسکر وتو په معنی دی، چه په پښتو کښې هم کټ مټ په دغه معنی تر اوسه موجود او مستعمل دی. په دې لغت کښې نه لفظی تغیر راغلی دی او نه معنوی له دې کبله ئې له پښتو سره یو بولو.

۲- (آیت) په سانسکریت کښې د (آفت) په معنی راغلې دی، چه په پښتو کښې هم په دغه معنی اودغه شکل موجود دی. لځینی خلک چه د پښتو (آیت) له عربی (آفت) څخه مفقن بولای، لغوی تېرو لځی، ولای چه دغه کلمه یوه آریائی کلمه او په سانسکریت کښې موجوده ده نوعربې ته ئې را ښکېل بی لځیه معلو مېږی.

۳- (اوج) په سانسکریت کښې داوچت والی، چکوالی په معنی دی. د پښتو (اوچت)

له دی کلمې سره ارتباط لری اوښایی چه د(ت) په زیات والی له (اوج) څخه ماخوږوی . هر کلمه چه (ت) یو نسبتی توری دی، نو (اوجت) هغه شی ته وایه شی چه جکو الی ته منسوب یعنی جک او پورته وی .

۴- (هنگو) دا کلمه په پښتو کښې اوس هم شته ، خالی (ک'ج) پکښې بدل شوی او (هنجه) ویل کیږی .

۵- (گودهوم) په سانسکریت کښې غنموته وائی . د فارسی (گندم) او د پښتو (غنم) ورسره نژدی ارتباط لری . د (غ، ک) همیشه پر یو بل باندی اوږی . دان (و) تبدیل هم په پښتو کښې شته لکه (منځنی، منځوی) نو په دې وجه ویلای شو چه (غنم او گودهوم) سره نژدی او قریب دی .
۶- (مستو) دالفت په پښتو کښې د (مستی، ماسته) بصورت موجوددی د (مستو اومستی) تر څخه خالی دومره توپیر دی چه د آخر (وی) پکښې سره بدل شوی معلومېږی .

۷- (جنی) په سانسکریت کښې دښځی په معنی راغلی دی، مگر په پښتو کښې جنی (دختر) ته وائی که څه هم لفظی فرق پکښې پرانسته مگر په معنی کښې ئې لږ غوندی فرق موجوددی . دومره فرق د زمانو په تیریدو خامخا پیښیږی، له دی کبله د پښتو (جنی) او د سانسکریت (جنی) یوشی بللای شو .
۸- (کهر) په سانسکریت کښې خرته وائی . (ک'خ) په آریائی ژبو کښې همیشه پر یو بل باندی اوږی ، له دی نه معلومېږی چه د (خر) کلمه فارسی او پښتو دواړو ته له سانسکریت څخه راغلی ده او خاص فارسی کلمه ئې نشو بللی . که څه هم خرته په پښتو کښې لځینی ځک (آنی) هم وائی .
۹- (موری) په سانسکریت کښې د (آبرو) په معنی دی . په پښتو کښې (موری) څه قدر عام والی لری - داو بود تېرېدو سوری ته هم موری- وائی او د تنور لاندی سوری هم موری- بولی ، لاکن سره ددې لږ معنوی فرقه داد واده کښې سره یو او نژدی گڼل کیږی .
۱۰- (جال) په سانسکریت کښې د ښکار د دام په معنی دی . په پښتو کښې هم (جال) د ښکار کولو یوه آله ده چه له تارونو څخه ئې جوړوی او مېزان او ماهیان پکښې نیسی .

۱۱- (بن) د ونو د څنګل په معنی دی . په پښتو کښې هم په دې معنی استعمال کیږی مگر په نقل نون « بن » ویل کیږی .

۱۲- (ستهان) په سانسکریت کښې د لدی په معنی دې چه په فارسی کښې «ستان» استعمال کیږی په پښتو کښې «تون» په همدغه معنی راځی لکه چه د پښتو په قدیم ادب کښې راغلی دی . شیخ اسمدسوری (۱۲۵۰ هـ) دامیر محمد سوری په مرثیه کښې وایی : « په جنت کښې د یوه تون زمونږ واکمنه » . دغه شان « تون » په پښتو کښې د ظرف یوه ملاحقه هم ده لکه « په د چرتون ، مېز تون » کښې . نو ویلای شو چه د پښتو « تون » او د سانسکریت « ستهان » سره نژدې او هم رینه دی .

دښتو او سانسكریت لغوی نزدېوالی

- ۱۳- (وار) په سانسكریت كښې «نوبت» ته وایی او په پښتو كښې هم عیناً دغه معنی لری .
- ۱۴- (تاو) د گرمۍ معنی وړ كوی چه په پښتو كښې هم عیناً په دغه معنی مستعمل دی . مثلاً داور تاو ، دنمر تاو .
- ۱۵- (وند) په سانسكریت كښې د « بند » په معنی دی او په پښتو كښې هم (وند) په همدغه معنی استعمالیږی لیکه د «غړوندی» كلمه چه په اصل كښې « دغاړې وند » دی یادلاس مړوند چه معنی ئې « مړېند » دی .
- ۱۶- (چتسكا) په سانسكریت كښې دجوغسكې په معنی دی، مگر په پښتو كښې (چتكي) د « فرچه » ته وایی . په دې لغت كښې كه څه هم معنوی فرق موجود دی لاكن سره د دې هم نزدېوالی او ارتباط ئې ښكاره او څرگند دې .
- ۱۷- (شالی) دې كلمې په پښتو كښې څه قدر لفظی تغیر موندلی دی او (شولې) ئې بولی، نور یوشی دی .
- ۱۸- (سپت) یوه صفتی كلمه ده چه په پښتو كښې ئې (سپین) بولی، ددې دواړو كلمو رېښه « سپ » ده . « یت » په سانسكریت او « ین » په پښتو كښې د نسبت او صفت لاحقې دی نو په دې وجه دغه دواړه كلمی هم رېښه او نزدې بولو .
- ۱۹- (جیها) په سانسكریت كښې « زبان » ته وایی او په پښتو كښې (ژبه) استعمالیږی مگر عام تلفظ ئې (جیه) دی چه كټمټ د سانسكریت د (جیها) سره یوشان دی .
- ۲۰- (داكېه) داهم د سانسكریت كلمه ده چه په پښتو كښې (داغ) بلل كیږی . له دې كبله ولاړ شو چه (داغ) فارسی كلمه نه ده بلكه له سانسكریت څخه پښتو او فارسی ته را دا ځله شوی ده .
- ۲۱- (گهرم) د سانسكریت كلمه ده چه په پښتو او پرسی د واړو كښې مستعمله ده او دتود یا تودوخی معنی وړ كوی .
- ۲۲- (گریو) په سانسكریت كښې د غاړې لاندې هډوكی ته وایی، چه په پښتو كښې په څه قدر تغیر (گروه) استعمالیږی .
- ۲۳- (پرمان) دا كلمه هم د سانسكریت ده ، په پښتو كښې هم (پرمان) وبل كیږی او په فارسی كښې ئې (فرمان) بولی، له دینه معلومه شوه چه دپښتو پرمان له فارسی څخه نه دی اخستل شوی بلكه دایوه زړه كلمه او دپښتو اوسنسكریت تر منځ شریكه ده .
- ۲۴- (روج) د سنسكریت كلمه ده ، چه دپښتو (روخ ، ورځ) او د فارسی روز له همدغې مادې سره ارتباط او نزدېوالی لری (۱)

(۱) تردې لحاظ پوری د سانسكریت لغات د محمد حسین آزاد له « سخندان فارس » نه اخستل شوی دی .

د کابل کالنی

- ۲۵ - (سونډا) په سانسکریت کی دڅاروی پوزته وایی چه په پښتو کښې ئې (شونده) بولی . سونډا اوشونده دواړه سره نژدې بللکه یوشی دی .
- ۲۶ - (شنډها) په سانسکریت کښې دېې حاصله په معنی دی . په پښتو کښې (شنډه) - چې حاصله اوږې نتیجې شی ته وایی لکه شنډه ونډه ، شنډه شځه ، « چه اولاد نه راوړی » یا شنډه سړی او داسی نور .
- ۲۷ - (گونډا) د شمارلو او حسا بولو معنی ورکوی ، په پښتو کښې (گډل) په دغه معنی دی . ل . په پښتو کښې مصدری علامه ددو پاته کلمه چه فعالی ماده ئې بولی کتې مې د (گونډا) کلمه ده .
- ۲۸ - (گانگیکانا) په سانسکریت کښې باهو اودلاس ونځی ته وایی چه په پښتو کښې ئې (گنگر) بولی . کهڅه هم څه قدر اغظی تغیر پکښې لیدل کیږی ، مگر یو تر بله ئې ارتباط او نژدېوالی څرگنده او ښکاره دی .
- ۲۹ - (انگکانا) د کور غولی ته وایی ، چه په پښتو کښې د (انگنډه) بولی . په شکل استعمالیږی ، کچدی شی چه د پښتو غنډ « ن » په سانسکریت کښې په وړوکی (ن) بدل شوی وی .
- ۳۰ - (کپانا) د کور اوانبوه په معنی دی چه په پښتو کښې د (گنډ) په صورت استعمالیږی .
- ۳۱ - (مرکرتیه) په سانسکریت کښې (ملکاری) ته وایی . د « و » ل او گډ « غ » بدل په آریائی ژبو کښې عام دی ، له دې کبله دغه دواړه کلمی سره نژدې اوځای دی .
- ۳۲ - (موکپه) رنځ په معنی دی . « موکپه اومخ » دواړه یوشی دی خالی « که اوخ » سره پس شری دی .
- ۳۳ - (سوسو ما رده) دا کلمه او د پښتو (سوساره = شمخاره) سره یوشی دی ولی چه هم ئې معنی یوه ده اوهم په لفظ کښې سره نژدې دی .
- ۳۴ - (سادرو) په سانسکریت کښې پرهیز کار او ښه سړی ته وایی . په پښتو کښې (ساد) عیناً په دغه معنی موجود دی لکه چه عابدان خټک وایی .
- رسوانی هسی کمال د محبت دی چه تمام جهان ته غل شی هله سادشی
- ۳۵ - (تدا) د پښتو د (تل) سره هم معنی دی . په دې دواړو کلامو کښې (دل) سره بدل شوی دی .
- ۳۶ - (گوماتی) په سانسکریت کښې دیوه رود نوم دی چه په پښتو کښې ورته اوس (گومل) وایی . په دی دواړو کلامو کښې (ت ، ل) سره بدل شوی دی .

دښتو او سانسکریت لغوی نژدېوالی

۳۷- (پتهنه) په سانسکریت کېښي (عريض) ته وايي. چه په پښتو ئې (پلن) بولي، دانه هم (تال) سره اوښتی دی.

۳۸- (مانتهمان) له دې کلمې سره دښتو (مېلمه) نژدېوالی او ارتباط لري او ښايي چه دښتو مېلمه په اصل کېښي (مېلمن) وی ولی چه جمع ئې مېلمانه راځي. د (تال) بدلون په آريائی ژبو کېښي ډېر او د امدادی تورو يعنی (الف + ه) حذف هم زیات دی نو له دې کبله دغه دواړه کلمې سره نژدې بولو.

۳۹- (آسا) په سانسکریت کېښي دلخای په معنی دی. دښتو (اوسپدل) له دې ريښی څخه معلومېږي ولی چه اوسپدل په يو لځای کېښي استوگنې ته وايي. يعنی لځای لرل.

۴۰- (سسه) په سانسکریت کېښي د «خرگوش» معنی ورکوي. په ژند کېښي ئې (سسه) بولي. دښتو (سوی او سويه) له همدغی ريښی سره از تباط لري. له دې نوم څخه دښتو ژبی قدامت او اصالت معلومېږي ولی چه دفارسی (خرگوش) يو غير طبعی مرکب اوجملی نوم دی اوله دی نامه څخه دا خرگندېږي چه بايد «خر» له سویی څخه مخکېښي پيدا شوی وی.

۴۱- (موشېکه) په سانسکریت کېښي «موش» ته وايي. دښتو (مژک) ورسره نژدی ارتباط لري. په پښتو کېښي د (ش + ز) دتبدیل نور مثالونه هم شته لکه لږکی = لشيکی.

۴۲- (پېده) په سانسکریت کېښي د «جدایی» په معنی دی چه د پښتو (پېل) ورسره نژدې دی ولی چه دسانسکریت «ده» په پښتو کېښي عموماً په «ل» اوږی. (۱)

۴۳- (میشی) د گلمې په معنی دی چه په پښتو کېښي ورته (مېږه) وايي. په دې کلمو کېښي «ش، ز» سره بدل شوی معلو مېږي.

۴۴- (شرکال) په سانسکریت کېښي کينډته وايي. دښتو چفال له دغی کلمې سره ارتباط لري له دېته معلومه شوه چه چفال له فارسی شفال څخه نه دی اخستل شوی بلکې دسانسکریت له «شرکال» سره خپلوی لري. لږېکه چه د «ش، چ او گت، غ» تبدیل په آريائی ژبو کېښي عام دی.

۴۵- (میوره) دا کلمه په سانسکریت کېښي د نر طاوس په معنی ده چه ښځی طاوس ته ئې (میوری) وايي. دښتو په قدیم ادب کېښي هم (میور) د طاوس په معنی راغلی دی لکه چه محمد ظفر (۱۱۲۶ هـ) دخپل کتاب اربح اعتم کوفی په آخر کېښي د افضل خان خټک په صفت کېښي وايي:

(۱) له (۲۵) لمبر څخه تر (۴۲) پورې اغات د دارمستور له پښتو څېړنی څخه اخستل شوی دی.

دخان زده چه ښکارو فواری میور کلمشی خاړی ناری (۱)

۴۶ - (برې ورتن) د سنسکريت کلمه ده چه په پښتو کښې ئې (پرېوتل) بولی .
۴۷ - (لېکېنم) د لیکلو په معنی مصدر دی . « (نم) په سنسکريت کښې د مصدر علامه ده نوپاتې کلمه او د پښتو (لېک) یوشی دی .

۴۸ - (کپنم) ددی مصدر په مقابل کښې پښتو (کینل) لری .

۴۹ - (مننم) په پښتو کښې (منل) په دې معنی راځی او دواړه یوشی دې .
نوټ : په دې پورته څلور واړو مصدر او کښې د سنسکريت او پښتو ترمنځ لفظی او معنوی ارتباط او یووالی ښکاره او څرگند دی .

۵۰ - (نت) په سنسکريت کښې د « رفص » په معنی دی . د پښتو (نڅېدل - ناڅل)
« همدغی رښی څخه راوتلی دی لږښکه چه « نت » نڅ » په طبیعت کښې یو شان دی .
سرېره پردې (ناج) هم په سنسکريت کښې د (گها) په معنی دی .

۵۱ - (پرش = پرچ) دا کلمی د پسران معنی ورکوی چه د پښتو له (پوښتل) سره ارتباط او نزدوالی لری . دغه شان د پښتو (پوخ = تیوس) هم ددغی رښی سره نژدې اوهم ریشه معلومه نږی . لښی کسان د پښتو (تیوس) له عربی (تفحص) څخه مفهم بولی مگر په دی کې دوی تیر و لځی ولی چه دا کلمه په تو او آریائی ژبو کې قوی ریشه لری . مثلاً دالاندې مثالونه وگورئ .

پرش - سنسکريت

پرس - فارسی

یت - یو لېندی

پوچ - یو چنا - هندي

له دې کبله په یقین ویلای شو چه په پښتو کښې هم اصلاً دغه کلمه (پوچ = پوس) ده او بیا وروسته د کلمی ددرنو او دپاره په اول کښې «ت» و زياته شوی ده .
په پښتو کښې د «ت» د زیاتوالی نور مثالونه هم شته لکه (رتل او نرتل) چه دواړه په یوه معنی دی او په دوهم مصدر کښې «ت» زیاته ښکاری .

سرېره پر دغه د کوچنیا نو په لهجه کښې اوس هم تیوس (پوخ) ویل کېږی .
۵۲ - (بالک) په سنسکريت کښې دوړو کی په معنی دی چه په پښتو کښې د (بالکی)

(۱) په فلمی نسخه کښې د (میور) د یاسه طاوس لیکل شوی دی ، خاړی هم یوه

مرغی ده .

په شکل - عملیزې او د سړي ملازم او نو کر هلك نه وايي (۱) د (هلك) كلمه هم له رغه (پالك) سره قرابت او خپلوي لري .

۵۳- (ويدا) په سانسکریت كښ د علم او پوهنې معنی لري ددی كلمې اصل (وید) دی چه په سانسکریت كښ ترې د پری كلمې جوړې شوی دی لكه . و د یا - علم . ز ده . كړه . و د یا وان - پوهنوال . عالم - و د یا لی - مكتب .

هر كبله چه علم د معنوی تر قې اوودې سبب دی له دې كبله د پښتو (و ده) ددغې ریشې سره نژدې او مربوط بو او . دغه شان (واده) چه د نشو اما او د پرښت سبب او دانسانی ژوند بو مترقی حالت دی . له دې سلسلې - ره مربوط كښل كېږي . د اهم كېدی شی چه (وید) د پښتو له (ویل) سره هم ریشه و بو او لكه چه (ویل) د پوهې او علم سبب دی .

۵۴- (ریشی) په پخوانو آریائی افوامو كښ د مشر ، پادار لارښوونكی او روحانی معنی در لوده . اودا كلمه په دواخلا فوختښتو ویل كېده . ددی كلمې آره (ریشه) اوده . پكښ نسبتی توری دی . لكه چه كور و په پښتو كښ هم لښی كلمې شه چه ددغې كلمې سره ښكاره ارتباط لري لكه (رشتین ، رشتیا) په دی د واده و كښ . ین او تیا ، لاحقې دی او اصلی جزء ښي عماغه (رشت ، رشت) دی چه په دی وجه د (ریشو او رشتین) تر منځ پوره معنوی ثبات سبب او نژدیوالی لیدل كېږي .

۵۵- (سمپیتا) ددی كلمې معنی مجموعه ده . د ویدا څلور كیتاونه د مقدس علم مجموعه كښل شوی دی او هره یوه (سمپیتا) بلل كېږي . دا كلمه اوس په پښتو كښ د (سمت) په سورت استعمال كېږي او معنی ښي ټول . مجموعه او درست ده . مثلا وایی « سمتو ډوډی ښي و خورده . سمت خلك لا یا ته دی » له دی كبله (سمت او سمپیتا) سره نژدې كښی بو او .

۵۶- (سیندهو) دا كلمه په ریگو ودا كښ د پر . راغلی او داو و او دریا په معنی ده . په پښتو كښ اوس (سیند ، سین) و بل كېږي چه بیدو د همدغه (سیندهو) معنی وركوي او یوشی ښي بدللی شو .

۵۷ (برهمن) د پخوانو آریایانو د روحانی او مقدسې دلی نوم دی دا ډله نسبت نورو ډلو ته درنه . معززه اود احترام خاونده وه . كه څه هم دا نوم په دعا كوونكی او نمازغوونكی ترجمه شوی دی . مگر داو و تیا او عظمت مفهوم پكښي پروت دی .

(۱) له (۴۳) نمبر څخه تر (۵۲) پورې لغات ۱۳۲۴ كال په سالنامه كښ زما له مقالې څخه را نقل شوی دی .

دا کلمه که له « برم » او نسبتی « ن » څخه مرکبه وې او او که ئې له « بری » او « من » څخه مرکبه وګڼو ، په دې دواړو صورتونو کې پښتو رنگ پیدا کوي ولی چه « برم » هم پښتو کلمه ده او « بری » هم او په دواړو کې د عظمت ، جلال او اوډتیا معنی پرته ده . نو په دې لحاظ د (برهن) کلمې ته پښتو یا پښتو ته نژدې کلمه ویلای شو . او معنی ئې د (بری یا برم) خاوند کېږي .

۵۸ - (کشتی) د آریه ؤ یوه بله طبقه وه . ددې طبقې کار چنگونه او د وطن او ملک ساتل وو ، دا کلمه هم په پښتو کې نوي ریشی لري . او غالباً له « کښ » او « نوری » څخه جوړه شوی ده (کښتوری) یعنی توره کښونکی - ددې کلمې مقابله صورت یعنی (نورکښ) په پښتو کې د سکریت په معنی اوس هم مستعمل دی .

۵۹ - (شودر) په پخوانو آریه ؤ کې یوه ټپه او کپته ډله وه . ددوی کار د نورو خدمت او ملازمت ؤ دا کلمه د پښتو له (سودر) سره هم په معنی اوهم په لفظ کې نژدېوالی لري ولی چه په پښتو کې (سودر) نالایق ، نابوه او ټپه سړی ته وایي ، نو معلومه شوه چه د سکریت (شودر) ارد پښتو (سودر) یو له بله ډېر نژدې او نږدې دی .

۶۰ - (ویسیا) د آریه و بله طبقه ویسیا نومېده . ددې طبقې کار زراعت ، تجارت مالداري او د غوښتانو ساتنه وه او ټول مدني او عمرايي کارونه په دې کول . (ویسیا) په پښتو اعتماد او بلاو ته وایي ، هر کله چه په دغو کارونو کې اعتماد او بلا ورته ضرورت وي او بې له دې څخه نه کېږي ؛ له دې کبله دغه ډله (ویسیا) بلل شوی ده .

۶۱ - (من) دا کلمه په سانسکریت کې زړه ، ارادې او روح ته وایي . او د پښتو په زوږ ادب کې هم دارادې په معنی استعمال شوې ده . امیر کر و د (۱۳۹ هـ) وایي : « غشي د من میخی بر پښتا پر مېرځمنو باندی » دلته له من څخه اراده مطلب ده . دغه شان د پښتو د (منیل) مصدر هم غالباً له دغی ریشی څخه جوړ شوی دی . لڅکه چه « منیل » د زړه قبول ته وایي یوه خبره چه زړه ته پرېوزی او قبوله ئې کړې هغه « منیل » دی . له دې کبله ویلای شو چه د سانسکریت (من) په پښتو کې هم موجود او مستعمل دی .

۶۲ - (ویاکرن) په سانسکریت کې د ګرامر اوصاف نحو په معنی راغلی دی . دا کلمه دوه جزء لري یو (ویسا) دی چه کت مې په پښتو کې بګ (وې) په شکل مستعمل او معنی ئې « ګفتن » ده او بل (کرن) چه هغه هم د (کرن) په صورت موجود دی نو ترکیبی معنی ئې (ویل کول - وېی کرن) کېږي . هر کله چه صرف نحو دویښا کولو ذریعه ده نو شاید له دې کبله دغه کلمه د ګرامر د پاره وضع شوی وي .

۶۳ - (مانو) په سانسکریت کې دسړي په معنی دی . په پښتو کې (برمانو) لڅکلی

بښتاد ته وایي . « بر » یو صفت دی چه اوده یاغرتري مراد کیدي شی اوله برمانو څخه دغه سری مطلب دی ، له دېنه معلومه شوه چه (مانو او برمانو) یوله بله پوره نژدېوالی لری .

۶۴ - (من) دیو مخصوص وزن او تول دیاره په ویدا کښي راغلی دی . نو ویلای شو چه دا کلمه له سانسکریت څخه پښتو او فارسی ته په شریک ډول را ننوتی ده .

۶۵ - (یاسو) یخوانو آریایانو به هغه شی چه دیو شی په عوض کښي ورکول کېده (یاسو) باله - دا کلمه بیا وروسته دسکو اوروپو دیاره هم استعمال شوه ، اوس په پښتو کښي هم مال او روپو ته (بیسی) ویل کیږي - نو ویلای شو چه دا کلمه یقینا د هماغه (یاسو) سره ارتباط او خپلوی لری .

۶۶ - (کر ، کرشی) په سانسکریت کښي دکر او او زراعت معنا لری ، دغه شان (کرشان) کرونکی او کرشن (شدیار کرونکی) ته وایي . هرکله چه د (کراو کرشی) رېشه پښتو په (کرل ، کرنه) کښي هم موجوده ده ، له دې کبله ددغو کلمو په ارتباط او نژدېوالی حکم کولای شو په (کرشان - کرشن) کښي خو « ن » دفاعلیت او نسبت دیاره دی اوداهم دپښتو رنگ لری .

۶۷ - (پتی) په ویدی ژبه کښي دا کلمه ډېره مشهوره ده چه دشر ، ابادار معناوی لری په دغه ژبه کښي (ویس پتی) د کلی مشر ته ویل کېده . په سانسکریت کښي هم (پت ، پتی) دواړه په دغه وړاندې معنی مستعمل او موجود وو ، دا کلمی اوس په پښتو کښي هم ژوندی او موجودی دی ، خالی دومره ده چه څه قدر معنوی توپیر پکښي لیدل کیږي که نه په اصل کښي ییخی بوشی ښکاری ، (پت) په پښتو کښي عزت ، حرمت او (پتی) د عزت خاوند ته وایي . څوک چه دآشنا یی په پت ټینګ وی هغه هم (پتی) بولی . د دې خبری له مخه ویلای شو چه دسانسکریت (پتی) او دپښتو (پتی) ییخی سره نژدې او یودی ، دغه شان دپښتو (بالبل) هم لدغی نیلی او ریښې سره معنوی او لفظی ارتباط لری .

۶۸ - (کولا) په ویدی ژبه کښي کورنی او خاندان ته (کولا) وایي . دا کلمه په پښتو کښي تر اوسه ژوندی او مستعمله ده ، خالی څه قدر لفظی تغیر پکښي راغلی دی او کپول ، کول ویل کیږي ، چه دکورنی ، نسل اوز وز ادمعنا ویلای . دغه شان د (کور کاله ، کلمی ، کلا) کلمی هم له دغې آری سره اړه لری او پښتو کلمی دی . تخینی کسان (کلا) له عربی (قلمه) څخه مغفن بولی مگر دوی تیروختی ولی چه په خپله پښتو کښي ټي داشتقاق سلسله او آره او لجه موجوده ده ، هغه احاطه چه له کلی یا یوکپول او کورنی څخه چاپېره وی « کلا ، بولی » .

٦٩ - (گرام) په سانسکریت کې د کلي په معنی دی چه په پښتو اوس هم د کلي د نومو په آخر کې موجود دی لکه: وډی گرام - کولی گرام - کالنی گرام او نور ددې دلمی نور ترکیبات لکه: گرامنی (د کلي مشر) - گرام واسی (د کلي اوسېدونکی) گرامین (د کلي وال) هم پښتو ته نژدې اوهوېو د پښتو د ترکیباتو په شکل دی.

٧٠ - (ویس) دا کلمه د کلي او کور معنی ورکوي. د پښتو وېش (سرحد، لځای) له همدې کلمې سره ارتباط لري. دغه شان د (اوسېدل) په مصدر کې هم د (ویس) آرم لیدل کېږي. په سنسکریت کې (وس) د اوسېدلو په معنی مصدر دی.

له دې کبله ویلای شو چه دغه ټولې کلمې سره نژدې او خپلې دي.

٧٢ - (پور) په سانسکریت کې د پلار او کلي اود شاهي لځای په معنی دی. دا کلمه په پښتو کې اوس هم شته اود لځایو په نومو کې رانځی لکه: پټه پور - سلام پور.

٧٣ - (ناج) په سنسکریت کې انځور ته وايي. د پښتو (نڅا، ناڅل) له همدې کلمې سره ریښوي ارتباط لري اوله یوه خپل نه گڼل کېږي.

٧٤ - (سامانه) دا کلمه په ریښویدا کې دیره راغلی اودیوې لویې مېلې نومو چه اوی واده ښځې او نر په ورته رانل - د (سامانه) کلمه اوس هم په پښتو کې شته اود ډول ډال، نباتات او خوشحالۍ، لویۍ په معنی استعمالېږي. مثلاً: وایي «فلانی څه لویه سامانه جوړه کړې ده» هر کله چه په مېلو کې عموماً دغه شیان موجود وي نو په دې اعتبار ئې معنوی تناسب اوتلازم ښکاره اوڅرگند دی.

٧٥ - (دېوا) دالغت په سنسکریت کې د لمر او رڼا په معنی دی. په پښتو کې تر اوسه چرالغ ته (دېرم) وایي چه کټ مټ د سنسکریت (دېوا، دیواس) ئې بللی شو. په سنسکریت کې آسمان او اسمانی رب النوع ته (دیوس) ویل کېده لځکه چه آسمان په ستورو منور او شاتنه وی نو نسبت ئې دیوې او رڼا ته شوي دی. په پښتو کې هم آسمان ته (دېويز) وایي.

«یز، یس» په طبیعت کې یوشی دی او دواړه د نسبت توری دی. زما په خیال چه د پښتو دېوت (چراغدان) به هم په اصل کې (دېوت = دیوس) وي.

٧٦ - (پرتهوی) په سنسکریت کې د مخکې معنی لري لځکه چه مخکې هم پرته وی.

٧٧ - (واده) په سنسکریت کې دلځای معنی ورکوي اود پښتو په لځنو نومو کې هم ددې دلمی ریښه موندلای شو لکه را جواده (راجستان) دغه شان (باجور) هم احتمال لري.

په اصل کې (باجواده) دی. په (کر واده) کې هم «واده» دلځای او محو طي معنی افاده کوي.

- ۷۸- (کواره) دغواو پادی او کورم ته وایی د پښتو (کور م، کوار) دواړه له دغه (کواره) سره نږدې ارتباط لری اوله یوې سلسلې څخه گڼل کېږی .
- ۷۹- (دیور) په سانسکریت کېږي (لېور) ته وایی . ده «دل» بدلون په آریائی ژبو کېږي عام دی لکه داوستا (خوډه) چه په پښتو ټپي (خول) بولی، له دې کبله ویلای شو چه دسانسکریت (دیور) اودپښتو (لېور) یوشی دی اودو مره نوپیر سره نه لری .
- ۸۰- (شرکیرا) ددې لغت معنی په سانسکریت کېږي (گوده، شکره) ده که څه هم (شکره) په پښتو کېږي بده گوډي ته وایی اوڅه قدر خاصوالی ټپي پیدا کړی دی، مگر سره ددې هم په اصل رینه کېږي دسانسکریت له (شرکیرا) سره ارتباط لری . دغه شان دفارسی (شکر) اود انگریزی (شوگر) هم له دغې رینې سره نژدیوالی لری، له دې وړاندې مثالوڅخه دآریا ټپي ژبو یو تړله ارتباط ښه څر گندیږی .
- ۸۱- (کمانه) دسانسکریت کلمه ده چه دشکری پاک شوی ډول ته ویل کېږی، چه په فارسی ټپي (قند) او په پښتو ټپي (کنډ) بولی له دینو معلومه شوه چه پښتو ته د(کنډ) کلمه له دغه لخواه راغلې ده اوفارسی یا عربی کلمه ورته نشو ویلای .
- ۸۲- (شا کها) دالغت د(شاخ) په معنی دی چه په پښتو ټپي (شاخ) بولی، په پښتو کېږي د(ک،خ) بدلون عام دی نو په دې وجه (شا کها او شاخ) سره قریب گڼل کېږی .
- ۸۳- (پرنه) دسانسکریت کلمه ده چه په پښتو ټپي (پانه) بولی اودواړه سره نژدی دی .
- ۸۴- (جرمن) دې کلمې ته په پښتو کېږي (خرمن) وایی، او دواړه سره یوشی دی
- ۸۵- (جودن) په پښتو ټپي (زود) بولی، خالی نسبت یو (ن) پکښې زیات او (ج،ز) پکښې بدل شوی دی، نور یوشی ښکاري .
- ۸۶- (ستویر) دا کلمه په پښتو کېږي د(ستر) په صورت موجوده ده او بې له څه قدر لفظی نوپیر څخه نور فرق پکښې نه لیدل کېږی .
- ۸۷- (کال) په سانسکریت کېږي د (وقت) په معنی دی خو په پښتو کېږي (سال) نه وایی دامعنی که څه هم خاصه معنی ده مگر دهغی عامی معنی سره پوره ارتباط لری .
- ۸۸- (کهان) دا کلمه کټمټ په پښتو کېږي د (کان) په صورت موجوده او مستعانه ده.
- ۸۹- (کدا) ددې کلمې شکل په پښتو کېږي (کله) دی . په دې دواړو کلمو کېږي (دل) سره بدل شوی دی، نور فرق نه لری .
- ۹۰- (جاماتر) په سانسکریت کېږي (زوم) ته وایی. د (زوم) او (جاماتر) ترمنځ هم نژدیوالی موجود دی، «تر» غالباً یوه لاحق ده چه زیاتېږی او حذفېږی .
- ۹۱- (گرمه) دا کلمه په پښتو کېږي (غرمه) استعمالېږی او (گ،غ) پکښې سره بدل شوی دی.

۹۲ - (جیا) د سانسکریت یوه کلمه ده چه په پښتوڼي (ژی - جی) بولی ، یووالی او نزدېوالی ټپي ښکاره او څرگند دی .

۹۳ - (جماکه) دې نامه ته په پښتو کښې (لحمکه) وایي اوبې د (ج ، خ) له او پښتنی څخه نور فرق نه لري . له دغې ریښې او آرې څخه معلومېږي چه (لحمکه) اصلی لغت او (مخکه) ټپي مقابوب شوی صورت دی .

۹۴ - (مدهی) په پښتوڼي (ملا) بولی او (ل ، د) په کښې بدل شوی دی .

۹۵ - (شپ) دانوم کټ مټ په پښتو کښې د (شبه) په صورت موجود دی .

۹۶ - (ون) دانوم هم عیناً په پښتو کښې (ونه) استعمالېږي .

۹۷ - (گبري) دکوه په معنی دې چه په پښتو ټپي (غر) بولی او د دواړه یو شی دی .

۹۸ - (گډو) د سانسکریت نوم دی چه په پښتو ټپي (غوا) بولی .

۹۹ - (نر) دا کلمه د سانسکریت او پښتو تر مینځ شریکه ده او د (مذکر) معنی ورکوي .

۱۰۰ - (جنگل) د سانسکریت په معنی ده چه په پښتو کښې (لڅنگل) ویل کېږي .

۱۰۱ - (راج) په سانسکریت په حکومت په معنی دی . په پښتو کښې هم په دغه معنی استعمالېږي . مثلاً وایي « په هند کښې پخوا د پیرانګی راج ؤ »

۱۰۲ - (گونند) د دای او حزب په معنی دی چه هو ټپو په پښتو کښې هم په دغه معنی استعمال او موجود دی (۱) .

۱۰۳ - (میرو ، میورو) د کنشکا په مسکو کاتو کښې د امر د رب النوع په معنی راغلی دی چه پخپله نمرهم ترې مراد پدې شی . نو د پښتو (مېر ، مړ ، نمر) غالباً له دغه (میرو) سره قریب او نزدی گڼل کېږي .

۱۰۴ - (چیرا) په سانسکریت کښې (خیری) ته وایي . او ددې دواړو کلمو ارتباط ښکاره او څرگند دی .

۱۰۵ - (کښتی) په سانسکریت کښې د فعل حال صیغه ده ، په پښتو کښې (کښی) په دغه معنی راغی - دا دواړه صیغې له معنوی ارتباط نه پرته په جوړښت کښې هم سره نزدی او یو شان دی .

۱۰۶ - (کرښتی) دا هم د فعل حال صیغه ده او د (کری) معنی ورکوي .

۱۰۷ - (دوری) د سانسکریت کلمه ده په پښتو کښې (اږی) په دغه معنی راغی .

نویښای چه په دې کلمو کښې (دل ، وای) سره بدل شوی وی .

(۱) له (۲) نمبر څخه تر (۱۰۲) پوری لغات د ښاغلي حبیبی له تاریخ ادبیات پښتو څخه اقتباس شوی دی .

د پښتو او سانسکریت لغوی نژدېوالی

سر بېره پردې ، پخپله (دوری) هم په پښتو کې د اشارې په ډول استعمالېږي او د (هله) معنی ورکوي .

۱۰۸ - (مکښي) ددې نامه معنی په پښتو کې (مچ) ده ، که څه هم څه قدر لفظی فرق پکښې شته دی ، مګر سره ددې هم نژدې او قریب ګڼل کېږي .

۱۰۹ - (مشر) دا کلمه په سانسکریت کې د اوی او کلان په معنی ده ، په پښتو کې هم کټ مټ بدله معنی تراوسه موجوده او مستعمله ده .

۱۱۰ - (مر) د پښتو لږه (مړ) سره هم معنی دی .

۱۱۱ - (بدل) دا کلمه د پښتو له (بل) سره په معنی کې شریکه ده او (ډول) پکښې یو تر بله اوډ بدلې او بدل شویدی .

۱۱۲ - (خوسر) په سانسکریت کې د (خوسر) په معنی دی . د (ش ، خ) تبدیل ته چې وګورو نو دا دواړه کلمې سره یو بللی شو ؛ له دېته معلومه شوه چې (خسر) خالصه فارسي کلمه نده ، بلکې له سانسکریت څخه پښتو او فارسي ته راننوتی ده او باید چې (خوسر) ولیکله شی .

۱۱۳ - (ستهونه) دا کلمه په پښتو کې د (ستن) په صورت استعمالېږي .

۱۱۴ - (تچه) په سانسکریت کې د خالی په معنی دی چې په پښتو کې (تش) بولي . دا دواړه کلمې د (چ ، ش) د بدلون څخه پرته نور فرق نه لري .

۱۱۵ - (تریښت) په سانسکریت کې د (تشنه) معنی ورکوي ، د پښتو (تېږی) ورسره نژدې ښکاري ، البته چې (ټی ، ټ) په پکښې سره بدل شوی وي .

۱۱۶ - (ټکمن) په سانسکریت کې د (تخم ، اصل) په معنی دی . د پښتو (توکم) او (نومنه) ورسره په معنی او لفظ دواړو کې نژدېوالی لري .

۱۱۷ - (ویتس) په سانسکریت کې (بید) ته وايي ، او په پښتو کې (وله) بولي . که د (تل اوس) تبدیل ته وګورو نو (ویتس ، وله) سره نژدې او قریب ګڼلې شو .

۱۱۸ - (وېشټی) دا کلمه په سانسکریت کې د (باسټ) معنی ورکوي . اوبه پښتو کې (وېشټ) بولي . په دې دواړو نومو کې د (ل ، ت) له بدلون څخه پرته نور فرق لږ دی ، نو په دې وجه کې یوشمېر بولو .

۱۱۹ - (ام) په سانسکریت کې د (خام) په معنی دی ، چې په پښتو کې (اوم) بدل

کېږي. د دواړو کلمو او تباط او پور ننگوالی څرگند او ښکاره دی (۱)

۱۲۰- (ستار) په سنسکريت کېږي (ستوری) نه ويل کېږي ، دانوم په ټولو آريايي ژبو کېږي پور ننگ او پوښان دی لکه چه په فارسي کې (ستاره) او په انگرېزي کې (ستار) بولي .

۱۲۱- (اشوه) په سنسکريت کېږي (اس) ته وايي او لفظی معنی یې « تيز رفتار » ده . د پښتو (اس ، اسبه) ورسره هم رېښه گڼل کېږي .

۱۲۲- (ا ج) ددې لغت معنی په سنسکريت کېږي « بڼه » ده، چه مؤنث یې (اجا) بولي که (ا ، و ، ج ز) سره بدل و بو او نو د پښتو (وز- وزه) ورسره نژدېوالی او خپلوی پیدا کولای شئ. په پښتو کېږي (اچی) دوزو شر او صوت هم دی او داهم له (ا ج) سره نژدې ښکاري .

۱۲۳- (یو کم) په سنسکريت کېږي د (یو غ) په معنی راځي او په پښتوني (جغ) بولي که د « ی ، ج » او « گ غ » تبدیل ته وگورو نودغه دواړه کلمې سره نژدې بللای شو .

۱۲۴- (آب) په سنسکريت کېږي د (آب) معنی ښندی چه په پښتوني (اوبه) بولي. له دې لفظی او معنوی شباهت له مخه دغه درې سره کلمې له یوې کورنۍ څخه گڼل کېږي .

۱۲۵- (توی) دانوم هم په سنسکريت کېږي داو بو په معنی راغلی دی دا کلمه په پښتو کېږي د (توی) په صورت مو چوده ده او سیلاب او کو چنی رود ته ويل کېږي .

۱۲۶- (پتر) دسانسکريت کلمه ده چه په پښتو کې (پلار) بولي. په دې دواړو کلمو کېږي د (ت) ل (ترمنځ بدلون راغلی دی نور فرق پکښې کم دی اوله یوې کورنۍ څخه گڼل کېږي .

۱۲۷- (ماتر) هم دسنسکريت کلمه ده چه په پښتوني (مور) بولي. له (ماتر) سره دفارسي (مادر) زیات نژدېوالی لري - مگر د (مور) کلمه هم ورسره هم رېښه معلو میږي .

۱۲۸- (سواب) په سنسکريت کېږي خوب ته وايي چه دفارسي خواب او دپښتو (خوب) ورسره نژدې او قریب ښکاري لکه چه د (س)خ (تبدیل په آريايي ژبو کېږي زیات پېښېږي .

۱۲۹- (هستی) ددې لغت معنی (پیل) دی (هست) په سنسکريت کېږي لاس ته وایي نو په دغه وجه پیل ته (هستی) یعنی (لاس وال) ويلی شوی دی په پښتو کې (هاتی) بولي چه د دغه (هستی) سره ښځی نژدې او قریب ښکاري .

(۱) له (۱۰۴) څخه تر (۱۱۹) پوری لغات ۱۳۱۶ کال په سالنامه کېږي د ښاغلي

زمر یالی له مقالې څخه اقتباس شوی دی

- ۱۳۰- (چتواری) دا کلمه په پښتو کېږي د (خلور) په شکل موجوده ده .
- ۱۳۱- (پنج) دا کلمه په پښتو کېږي (پنځه) استعماً لېږي .
- ۱۳۲- (دش) داعدد په پښتو کېږي (لس) ویل کېږي چه «د» ل «او» ش «س» پکښې بدل شوی دی .
- ۱۳۳- (شودش) دی عدد ته په پښتو کېږي (شپاړس) وایی نزدیوالی ټې څرگند دی .
- ۱۳۴- (کښال) دسنسکریت کلمه ده چه په پښتو ټې (لږی) بولی که د (ل، ر) تبدیل ته وگورو نو بوله بله ټې نزدې بللی شو .
- ۱۳۵- (نام) دپښتو (نوم) ور سره هم معنی گڼل کېږي .
- ۱۳۶- (نوکا) دا کلمه دعروس په معنی ده، چه په پښتو ټې (ناوی) بولی یعنی نوی ښځه (ناوی اونوکا) سره هم ریښه معلومېږي .
- ۱۳۷- (شوه) دالفت په سانسکریت کېږي د (سبا) په معنی دی . سبا کلمه له (شوه) سره نزدې ارتباط لري وایی چه د (ش، س او و، ب) تبدیل یو عدو می شی دی له دې کبله و یلای شو چه (سبا) له عربی سبا ح څخه مقفنه ده دې ، بلکه یوه آریائی کلمه ده .
- ۱۳۸- (گیرش) دکو هی آهو معنی ورکوي اودپښتو له (غرخه) سره ادخ لیکوي ، ځکه چه د «ک، غ» او «ش، چ» تبدیل ډېر پیښېږي .
- ۱۳۹- (گهور) ددې لغت معنی (ژور) ده . دا د واده کلمه هم په لغت هم په معنی کېږي سره نزدې او هم ریښه گڼل کېږي .
- ۱۴۰- (کرش کرشن) دخط کیلو په معنی راغلی دی . دپښتو (کښل) چه ککو په معنی دی له دغې ریشې سره نزدې معلومېږي . سریرره پردې ، (کرشه = سطر) هم له دې مادي سره ارتباط لري .
- ۱۴۱- (بهار) په سانسکریت کېږي و زن ته وائی ، دا کلمه په پښتو او فارسی دواړو کېږي (یار) استعماً لېږي .
- ۱۴۲- (وات) دباد په معنی راغی ، له دې څخه معلومېږي چه باد خالصه فارسی کلمه نه ده بلکه دپښتو او فارسی تر منځ مشترکه اودسانسکریت له (وات) څخه راوتلی ده .
- ۱۴۳- (کارکه) دسنسکریت کلمه ده چه په پښتو ټې (کارکه - کارغه) بولی- دسنسکریت په (کارکه) او دپښتو په (کارکه) کېږي خالی یوه «ر» غور تبدیلی ده نور سره یوځی دی .

- ۱۴۴ — (مړيکه) په سانسکریت کېني (څرنده) ته وائی یعنی غمه شی چه څر کوی مگر په پښتو کېني (مړغه، مرغی) دېرند، په معنی رالحی، لاکن سره ددې هم ددې دواړو کلمو ترمنځ قرابت او ارتباط لیدل کېږی.
- ۱۴۵ — (زانګ) په پښتو، سانسکریت اوفارسی در یواړو ژبو کېني سره شریک دی.
- ۱۴۶ — (حانو) په سانسکریت کېني (زانو) ته ویل کېږی. دپښتو (زانګون) هم له دې مادې سره ارتباط او نږدیکت لری.
- ۱۴۷ — (سوا د) په سانسکریت کېني (خوید) ته وائی. که د (س، ه، خ) تبدیل ته وګورو نو دغه دواړه کلمې له یوې کورنۍ څخه بللی شو.
- ۱۴۸ — (وايو) په سانسکریت کېني د (هوا) په معنی رالحی. اگرچه د هوا کلامه هم له (وايو) سره څه قدر نژدېوالی ښکاره کوی، مګر په پښتو کېني (وجه، نرم باد) ورسره، ډېر نژدېوالی لری.
- ۱۴۹ — (کرت نم) د (کر دن) په معنی د سانسکریت مصدر دی. په دې کلامه کېني «نم» مصدری علامه ده نو په دې وجه ئې دپښتو له (کرل) سره هم ریشه اوهم معنی بولو.
- ۱۵۰ — (سويد) دا کلامه د عرق په معنی رالحی چه په پښتو ئې «خوله» بولی هرکله چه «س، خ» او «د، ه» سره بدلېږی نو په دې وجه ئې هم ریشه بللی شو. (۱)
- داوردپښتو او سانسکریت د لغاتو او ارتباطونو دېوالی چه په لنډ ډول بیان شو. امید دی چه داموضوع به په آینده کېني د نورو څېړنو له مخه ښه څرګند شي.
- سمد ستی موهمد غومره لغات را پیدا اولاس ته راوړلی شول والسلام «رښتین».
-
- [۱] له (۱۲۰) څخه تر (۱۵۰) پوری لغات په ۱۳۱۷ ش سالنامه کېني د فقه الملی له مقالې څخه اقتباس شوی دی.

سیاست شهر سازی در افغانستان

از مدتی است احتیاجات مبرمه حیاتی دولت افغانستان را هم مانند سایر دول عالم در مقابل يك سیاست اسكان نفوس و تهیه منزل برای مردم بی منزل قرار داده است. این سیاست در عصر کابینه والا حضرت اشرف سردار محمد هاشم خان صدراعظم آغاز شده در کابل به اعمار کارخانه و شهر نو در دو نوبت و بعضی حصص دیگر اطراف و نواحی کابل و تمام افغانستان به اعمار شهر های جدید پرداختند چنانچه و فنی بنده پنج سال قبل برای تفتیش امور مطبوعاتی بولایات افغانستان گردشی نمودم در تمام ولایات مملکت به شهر های جدید و خیلی زیبا و مودرن برخوردیم که بعضاً تاحدی تکمیل و برخی در حال اعمار بوده است و تا امروز به شدت تعقیب می شود و امیدوار می سازد که عنقریب اوضاع عمرانی و بلندی مملکت از هر حیث کامل خواهد گردید و نفوس افغانستان در تمام شهر ها در محیط های مساعد صحنی و مدنی زیست خواهند کرد.

مهمترین پروبلم از نقطه نظر اسكان نفوس که حکومت در برابر آن قرار گرفته شهر کابل است و این چند علت دارد:

۱ - چون شهر کابل مرکز سلطنت است لهذا مرکزیتی برای آمد و شد مردم و ادارات داشته نفوس زیادی را جلب و همیشه مواجهه با بحران مسکن میباشد.

۲ - کابل مرکز تجارت و صنایع است. ازین جهت - مرکز معاملات اقتصادی مملکت بوده نفوس آن نسبت به شهر های دیگر خیلی زیاد میباشد.

۳ - نفوس کابل متدرجاً زیاد شده و نفوس زیاد به تدریج علتهای علیحده تشکیل و از فامیل بزرگتر خود جدا شده خواهان مسکن علیحده میباشد.

این ها و چند بن علل و اسباب دیگری که از شمردن آنها درین جا صرف نظر شد سبب می شود که در قسمت شهر سازی در کابل سیاست وسیع تری تعقیب شده و شهر های زیاد تری انشاء گردد. از همین سبب است که حکومت سمری می کند بر علاوه کارته ۱ و شهر نو و الحاقه آن بعضی کارته های دیگری هم در اطراف و نواحی قریبه کابل تخصیص و زمین های آن به اشخاص بی خانه داده شود تا به انشاء و اعمار منازل بپردازند .

معلوم است که تنهادادن زمین و تخصیص محل برای تعمیر شهر کافی نیست بلکه اکثری از مردم ما آنقدر ناتوان و نادار میباشند که حکومت مجبور است به آن هادر تعمیر منازل هم اعانت یولی بنماید. از همین نقطه نظر است که ذات مبارک شاهانه اراده فرمودند که در افغانستان بآنک هر ساله يك يك مبلغ هنگفتی را به مستحقین بطور قرضه عویل ۲۷ سال بربح - فی صد ۳ که آغاز اعاده قسط آن بعد از پنج سال از دادن قرضه باشد منظور نماید . این اراده شاهانه عملاً از روی دست گرفته شده و هیئت تحقیق قرضه عمرانی یا که عمرانی هر روز روی این مقصد کار می کنند .

سیاست عمرانی مملکت درین قسمت خیلی امید افزاست - زیرا درین زمینه شخص ذات گرفته و از راه اعطای هدایت به متصدیان کار در قسمت تعیین جای کار تیه هائی که احداث می شوند و دادن قرضه بر مردم محتاج رهنمائی های - گرانبائی که همه مستند به علم و اطلاع میباشند می فرمایند و این فرمایشات شان بیشتر جنبه استشاری و رهنمائی را که مخصوص شاهان منور و عالم مشروطه است دارا میباشند؛ مثلاً ذات شاهانه درین اوقات که شاید یروژه های وسیع تر عمرانی روی دست . است ساعت ماروی نقشه ها و پلان های شهر سازد بملدیه ها توجه فرموده و به متصدیان کار هدایت می فرمایند و هدایت هائی هم که داده می شود زیاده تر مستند به امیال روحیه و ذوقیه افراد و حوائج ضروریه اجتماع مردم است و چون ذات شاهانه شان در احوال جمعیت های انسانی از نقطه نظر سوسیو لوژی (اجتماعات) و روح جمعیت ها اطلاعات و تبصر کامل علمی دارند لذا آرا و افکار شان به پلان های بلدیه و تعیین مواضع شهر ها و شکل منازل و قرابت آن بمرکز کار و شرائط آب و هوا و غیره ما به هیئت راسبو نالیزه (عقلی) می بخشد .

هم چنان ذات همایونی علاوه از هدایت و تمهیداتیکه در تعیین موقعیت و وضیعت شهر ها میفرمایند از ناحیه اعطای قرضه به مستحقین مخصوصاً آن هائیکه جوان اند و تازه از فاکولته ها و دارالفنون هاسند گرفته و بجز معلومات علمی دیگر هیچ وسیله مادی و یولی بر ای بدست آوردن منزل و مسکنی - دارا نبوده و لهذا در خانه های کرایه ای به مصوبت زندگی می نمایند بعدی اظهار رحم و عنایت میفرمایند که بایده بطبقه تعلیم یافته و منور مژده آنرا يك آن

اولتر داد، چنانچه چندباریکه بحضور مبارک شاهانه شان مشرف شده ام این فہمت را مخصوصاً امر ونوصیہ فرمودہ اند .

این ہامہ میرسانند کہ سیاست عمرانی مملکت مخصوصاً در بلدیہ کابل پس ازین جنبۂ خیلی عقلی و فنی داشته و بیشتر معطوف بہ حال طبقۂ نادار ما مورین مخصوصاً جوانان و ارباب تخصصی میباشد کہ آسودہ حالی و آرامی آنها برای حیات خود شان و ہم برای امور مملکت خیلی مہمون و مستحسن است .

نتیجۂ این سیاست مدبرانہ و علائقہ چنین خواهد بود کہ .

- ۱ - درآمد کمی انشاء اللہ تعالی دارای شہر عاو کار تہہ ہای متعدد وزیائی خواهیم شد .
- ۲ - این منازل و کار تہہ ہا کثراً بہ اشخاصی خواهد رسید کہ آنها جوان ، تعلیم یافتہ ، مامور دولت و بانام این مزیات بی منزل و در خانہ ہای کراہی بسر می برند .

از روی ہمین علاقہ و ارتباط قلبی است کہ ذات ملوکانہ ارادہ فرمودند قرضۂ را کہ دافغانستان بانک برای مردم بی خانہ تخصیص دادہ از طرف یک کمیسیون کہ از مامورین پاکت نفس تمام وزارت ہا مرکب باشد بعد از تعین مستحق توزیع گردد .

این کمیسیون کہ عامل اجرای نیت عالی شاہانہ است از ماہ قوس باین طرف کار میکند .

کمیسیون در ابتدا عرائضی را کہ از جانب محتاجین وارد شدہ است مطالعہ و آن ہارا بہ صنوف چند تقسیم و تصنیف نمود مثلاً ،

کمیسیون بعد از غور و مطالعہ در اطراف تمام این درخواستہا بالاخرہ بہ این نتیجہ رسید کہ :

- ۱ - برای اشخاصیکہ خانہ نیمکارہ دارند و آمد آمد زمستان و زمان نزول باران و برف است جہت تامین سریناہی عایلہ و اطفال شان و جلوگیری از خرابی در عمارت نیم کارہ آنها بعد از تحقیق دقیق کہ بہ اساس یک تکنیک معینی صورت میگردد بر حسب مقررات دافغانستان بانک و منظوری مجلس عالی وزراء و منظوری حضور مبارک شاہانہ عجلاتاً یک مقدار پول کہ متناسب بہ اندازۂ احتیاج و درجہ منظوری باشد بانہا بدهد .

- ۲ - کمیسیون تصویب نمود کہ عرایض اشخاصی را کہ زمین دارند ولی اقدام بہ آبادی آن نکرده اند و برای اجرای این مامول خواہان قرضہ عمرانی میباشند درجہ دوم اعتبار دادہ بعد از توزیع قرضہ بہ ارباب منازل نیم کارہ بہ اینہا ہم بعد از تحقیق دقیق کہ بانک یک معینی صورت میگردد قرضہ عمرانی بدهد تا بہ اعمار منازل خود بہ پرداختند .
- ۳ - برای اشخاصیکہ نہ زمین دارند نہ پول و ہردو را تقاضا کردہ اند کمیسیون فہمائز مانیکہ از طرف حکومت متبوعہ زمین های جدید توزیع نکردد نمیتواند قرضۂ

عمرانی بدهد زیرا دادن قرصه برای اعمار منازل است و در صورتیکه زمین نباشد چطور میتوان منازلی اعمار کرد ؟

کمیسون پیشنهاد هائی بمقامات مربوطه تقدیم خواهد نمود تا هر چه زودتر زمین های را که برای این قبیل اشخاص در نظر است مطابق مقررات د افغانستان بانک به مردم مستحق توزیع کنند تا به مستحقین آن که علی الترتیب فارغ التحصیل های دارالفنون های خارج و فارغ التحصیل های داخل و مکتب حریبه و معلمین و ارباب قلم و مامورین دولت باشد توزیع و متعاقب آن بر حسب مقررات برای آنها به توزیع قرصه عمرانی خواهد پرداخت .

۴ - در مورد اشخاصیکه میخواهند باصلاح منازل و عمارات خود در شهر کهنه به پردازند بمقامات مربوطه بصورت علیحدہ عرض خواهد گردید که آیا به چنین یک عمل قرصه عمرانی داده خواهد شد یا نه زیرا در مقرراتی که تاحال در دست است چنین یک مورد را مستحق قرصه عمرانی ندانسته است .

۵ - اشخاصیکه در حصص مختلفه ملکیت منزل داشته ولی ماموریت درمرکز دارند و در کابل خانه ندارند .

الف - اشخاصیکه در کابل ماموریت و در ملحقات ولایت کابل منزل داشته و در کابل خانه نداشته خواهان زمین و پول شده اند .

۲ - اشخاصیکه در ولایات خانه داشته و در مرکز ماموریت دارند ولی دارای منزل شخصی نمی باشند .

۱۶ - اشخاصیکه ماموریت رسمی ندارند ولی عریضه برای گرفتن زمین و پول تقدیم نموده اند چون برای چنین اشخاص در مقررات موجوده حکمی نیست لهذا در آینده درباره اینها هدایت گرفته خواهد شد .

تکلیف و طرز تحقیقات :

کمیسون در نظر دارد تا برای اینکه قرصه عمرانی به محتاجین و مستحقین آن بصورت کاملآ حقاقت توزیع شده مستحق از قلم نماند و غیر مستحق مستفید نگردد یک طرز تحقیقات معقول و عادلانه را اختیار کند تا اگر به صرف زحمت زیادی هم بشود مطلبی که از قرصه عمرانی در نظر است و آن عبارت از التفات اعلیحضرت همایونی پادشاه مهربان مایه خانه دار ساختن بیگانه ها و دفع پیریشانی یکک عده محتاجین است برآورده شود .

کمیسون بنا برین ملاحظه در نظر دارد برای اشخاصیکه بفرص تکمیل عمارات نیم کاره شان قرصه عمرانی بدهد موضوع نیم کاره بودن و یا نبودن عمارات شان را بوسیله اعضای خود

در محل آن تحقیق کند تا به کمیسیون معلوم شود که آیا شخصیکه قرضه عمرانی در خواست کرده مستحق آن است یا نه .

باز کار باین جا تمام نمیشود کمیسیون تحقیق خواهد کرد که آیا شخصیکه بنام نیم کاره بودن عمارت خود قرضه عمرانی در خواست کرده و بعد از تحقیق بکمیسیون هم مملو شده بتواند که عمارت او حقیقتاً نیم کاره است بعد ازان کمیسیون تحقیق خواهد کرد که آیا آن شخص دارای آن قدر استعدادی نیست که بتواند آن عمارت نیم کاره بود را بسر رساند زیرا این قرضه ها محض معاونت به مردم نادار است و دارندگان میتوانند با شرایط سنگین تر بصورت شخصی از بانک عمرانات که در شرف تشکیل است قرضه برای عمارات شان بدست آرند . (منتها باربع بلند تری) درین صورت کمیسیون تمام دارائی های درخواست کننده را با اسناد اسهام او در بانکها و شرکت های مهم مملکت اگر داشته باشد تعقیب خواهد کرد و اگر به کمیسیون ثابت شود که شخصی آنقدر استطاعتی دارد که میتواند از عهده عمرانی تعمیر خود بر آید ازدادن قرضه باو خود داری خواهد نمود هم چنان کمیسیون کوشش میکند در وقتیکه زمین را توزیع خواهند نمود در توزیع زمین بک سلسله مراتب رعایت شود مثلاً در جا تیکه در توزیع زمین در نزد کمیسیون اعتبار داده خواهد شد عبارت است از :

- ۱ - آن ها تیکه هیچ خانه و منزلی ندارند و دائماً بخانه های کرائی عمر بسر می برند .
- ۲ - اشخاصیکه بخانه مشترک پدر خود یا چند برادران و خواهران زیست دارند .
- الف - اشخاصیکه چند برادر بوده و پدر شان فوت کرده است .
- ب - اشخاصیکه هنوز در زیر سایه پدر زیست میکنند .
- ج - شخصیکه پدرش دارای یک فرزند است .
- در تمام این در جات باز هم حق اولیت از اشخاص ذیل خواهد بود :
- ۱ - اشخاصیکه در دارالقنون های خارج خوانده و باشند برگشته اند .
- ۲ - اشخاصیکه از فاکولته های داخل و مکتب حریبه دیپلوم دارند .
- ۳ - معلمین و ارباب قلم .
- ۴ - مامورین سائره .

مقصد از تمام این همه مراتب و درجات این است که رعایت های ذات شاهانه به مستحقین حقیقی آن رسیده احتیاج یک تعداد اشخاص محتاج از خانه های کراهی مردم رفع شود . این است اراده و آرزوی دولت افغانستان در زمینه سیاست منزل و مسکن که در فوق عرض گردید اکنون باید دید این موضوع در مه لک دیگر دارای چه شکل و طرز می باشد ؟

سیاست تهیه مسکن در ممالک مختلفه

در هر مملکت سیاست تهیه مسکن شکل خاصی دارد که به ممالک دیگر دارای شباهت است ولی در عین یک دیگر نمی باشند و این است که برای نشان دادن نمونه اقدامات ممالک عالم درین زمینه رجوع باوضاع ممالک درین باره در دور های فریب به جنگ دوم بین المللی نموده جنبه خصوصیه را که درین مورد هر کدامی از دول اتخاذ نموده بودند می نویسیم .

در آلمان قبل از سقوط درین مملکت قانونی در سنه ۱۹۲۴ پاس شد که مطابق آن یک

قسمت از مالیه عواند دولت به اعمار خانه برای مردم نادار تخصیص داده شده و بدینجه آن به عائله هاییکه دارای نفوس زیاد بوده ولی از داشتن خانه محروم بودند خانه می ساختند و باز در سنوات ۱۹۲۷ ، ۱۹۲۸ ، ۱۹۲۹ ، ۱۹۳۰ ، ۱۹۳۱ و ۱۹۳۲ این قانون با تعدیلات بیچی مواجهه شده در هر بار برای مردم بی خانه بعضی تدابیر و دستاویز جدیدی آورد .

در فرانسه: درین مملکت اولین قانون راجع به سیاست مسکن همانا قانون موسوم به

قانون زیگمفرید است که در سنه ۱۸۹۴ در فرانسه پاس شد بعد از حرب اول عمومی این قانون لازم تعدیل دانسته شده در سنه ۱۹۲۲ قانون دیگر درین باره پاس و نشر گردید و باز این قانون هم در سنه ۱۹۲۸ ذریعۀ انتشار قانون موسوم به لو شور و در سنه ۱۹۳۰ بوسیله قانون بونوای تجدید شد مطابق این قانون اخیر در بین مساکن دارای کرایه ارزان و مساکن صاحب کرایه های متوسط یک تبی جدید مسکن بوجود آمد .

در فنلاند: از طرف دولت فنلاند در سنه ۱۹۲۷ برای تامین انشای مساکن قانونی پاس

شد که مطابق آن مؤسسه مخصوص برای این کار بوجود آورده شد و باز در همان سنه مؤسسه مذکور تدبیری اتخاذ کرد که مطابق آن برای ایشگونه انشآت گروهی (اعتبار - ساز) تامین نماید .

در بلغارستان: در سنه ۱۹۱۷ درین مملکت قانونی پاس شد که مطابق آن امور و صحت

و سایر مسائل رفاه عمال تحت تامین گرفته شد چنانچه از آن جمله یکی انشای مساکن برای عمال و مامورین دارای درجه پائین بوده است چه این قانون وزارت های تجارت ، صنایع کارگری و سایر مؤسسه های را که در خدمت خود یک عده عمال را بکار می گمارند مجبور نمود که برای آنها خانه های ارزان ولی صحی تهیه نماید باز در همین مملکت در سنه ۱۹۲۹ قانون دیگری پاس شد که مطابق آن بلدییه ها مجبور گردید برای بی خانه ها زمین هایی را که قابل اعمار منزل باشد تعیین نمایند .

رومانیه: درین مملکت فرار حکم قانون منتشره ۳۰ می ۱۹۳۰ يك كسه عمرانی که مربوط به وزارت های کارگر و صهییه بود تاسیس گردید و باز درین قانون در سنوات ۱۳۱ و ۱۹۳۳ بذریعه دو قانون دیگر بعضی تعدیلاتی وارد شد.

دریوگو: درین مملکت بذریعه قانون منتشره در تابستان ۱۹۲۶ برای تهیه مساکن جهت مامورین دولت و کارگرهای بی خانه يك يك كسه عمرانی تاسیس گردید.

دریونانستان: قانونیکه درسته ۱۹۲۹ در یونان شر گردید بعضی تسهیلاتی برای تهیه منزل جهت کارگران به میدان آورده و باز مطابق قانون منتشره سنه ۱۹۳۰ احکام قانون فوق الذکر به کارگرهای خطوط آهن هم شامل گردید.

این است صورت هی قانونی و مساعدت های دولتی که در ممالک اروپا برای تهیه مسکن جهت مردمان بی خانه به عمل آورده شده و تا شروع جنگ دوم جهان به همین نهج جریان داشته است.

البته در ممالکی که این گونه قوانین پاس شده و منازل از زنان و صبی برای افراد محتاج مملکت تهیه میدید در همان قوانین و یا در قوانین دیگر زمرها و طبقه ای که از این منازل حق استفاده را داشتند تعیین میگردد مثلاً:

در جرمنی: ۱. مامورین دولت ۲. کارگران و مستخدمین بلدیها ۳. معلولین حرب

۴. کارگران معاین و صنایع مستفید میشدند.

در فرانسه: در فرانسه ازین گونه منازل مخصوصاً اشخاصی حق استفاده را دارا بودند

که آن هابرای گذاره خودشان بجز معاش دیگر ممری نداشتند.

درفنلاندا: درین مملکت بصورت صریح تعیین نگردیده است که از مساکن ارزان

کدام اشخاص میتوانند استفاده کنند و مستحقین آن را دوائر مربوطه تعیین مینمایند.

در بلغار: همان: درین مملکت از مساکن ارزان فقط اشخاصی استفاده میکنند که آن ها

خود و افراد عائله شان دارای مسکن شخصی نبوده و یافتمت مایهات آن ها از ۵۰۰۰۰ ه لوا (پول بلغار) کم باشد.

د کابل کالنی

د دروهمانیو: درین مملکت طبقات ذیل از منازل ارزان استفاده مینمایند:

- ۱- مامورین و مستخدمین دولت و ولایت ها و بلدیو ها و مامورین و مستخدمین دوائر دیگر: بیکه بودجه شان از طرف مجلس ملی (پارلمان) تصدیق کرده می شود.
 - ۲- متقاعدین عسکری و ملکی.
 - ۳- مملولین و بیوهای افراد عسکری.
 - ۴- ارباب صنایع و کارگران و عاملینکه در مؤسسات دولت و ولایت و بلدیو ها کار میکنند.
 - ۵- کارگرانیکه در شب خصوصی کار میکنند.
- دربو کو سلاویا: مامورین دولت و کارگران مؤسسات دولتی ازین خانه ها استفاده میکنند.
- دربو ناسه: درین مملکت مامورین عسکری و ملکی متقاعدین، مامورین خطوط آهن

مستفید میشوند.

تدابیر و ملاحظات مالی برای این گونه بشاها:

در ممالك مذکوره برای تهیه مبالغ عمارات مذکور بعضی تدابیر اتخاذ میشدند که ذکر آن ها هم برای احدی معلومات و تجربه از حالت دیگران خالی از استفاده نیست.

در جرمنی، از تمام منازلی که ارباب آن ها به دیگری به کرایه میدهند يك مقدار معین مثل کرایه شاهی بنام فنیاسمان (مدرك مالی) جهت تعبیر این گونه ها عمارات بگیری اند از همین مبالغ $\frac{2}{3}$ قیمت بنا به گیرنده آن بطور فرضه داده میشود تا عمارت کارآمد خود را خریداری نماید و حتی برای عائله هائی که دارای نفوس زیاد میباشد و مملولین جنگ $\frac{1}{10}$ قیمت خانه ها به فرض داده می شود. اگر بر علاوه این مبالغ برای اعمار منازل مذکور بولی فرضه گرفته شود چون ربح آن ها غالباً زیاد میباشد لهذا يك مقدار ربح را دولت میبرد و بقیه را در رجبیکه بالای صاحب خانه بیفتد خیلی کم باشد. اگر چه نسبت ربح در هر ولایت بصورت آزاد تثبیت شده می شود. لهذا برای اینگونه خانه ها بطور وسطی سالانه $\frac{4}{10}$ قبول گردیده است.

در فرانسه: مطابق قانون منتشره ۱۹۳۲

۱- به مؤسسات عمرانی که این گونه منازل را می سازند $\frac{60}{100}$ الی $\frac{75}{100}$ قیمت منزل فرض داده می شود.

۲. مؤسسه‌ای که در مقابل رهن املاک به دادن فرضه مشغول می‌باشند باین گونه منازل هر وقت که صاحبان آن‌ها بخواهند قرض می‌دهند ربیحه که از این گونه فرضه‌ها گرفته می‌شود تا سنه ۱۹۲۸ از ۰.۲٪ الی ۰.۳٪ بوده است مطابق قانونیه که در سنه ۱۹۳۸ پاس و نشر شد بولی که به مساکن محتاج به فرضه داده می‌شد از ۰.۸٪ الی ۰.۹٪ قیمت منازل مذکور بوده و ربیحه مذکور را به ۰.۲٪ تنبیه نمود.

در فملاند: برای اشخاصیکه محتاج به منزل بوده و قدرة اعمار مذکور را ندارند از دو

مدرك بسکی مبالغ متعلق به معاونت اجتماعیه و دیگرگی از بودجه وزارت تجارت اعانت میشوند بشرطیکه مقدار فرضه که به محتاجین داده میشود از ۰.۳٪ الی ۰.۴٪ قیمت منزل تجا و ز نماید مدت اطامای فرضه ۲۵ سال و نسبت ربیحه ۰.۰۵٪ میباشد.

برای این قبیل منازل زمین‌های متعلق به بلدیة رایه قیمت نهایت نازلی تخصیص می‌دهند.

در بلغاریه: برای اعمار خانه‌های از زنان در بلغاریه از جانب بلدیة‌ها به محتاجین اعانت

بولی بدون ربیحه صورت می‌گیرد و قیمت زمینیکه بالای آن خانه آباد می‌شود در ظرف ۲۰ سال از خریدار تحصیل کرده می‌شود.

زمین‌های بلدیة به کمترین قیمت روز به محتاجین تقسیم و قیمت آن بهمان قسط ۲۰ سال اخذ میگردد به معمولین حرب و بیوه و ایتام و اشخاصیکه يك پسر داشته و آن‌هم در جنگ تلف شده باشد از قیمت زمین ۰.۳٪ تنزیل داده می‌شود و علاوفا مدت قسط هم نسبت به دیگران خیلی طویل میباشد.

در رومانیة: درین مملکت هر قدر فرضه که برای عمرانات داده می‌شود از طرف بانک

عمرانی صورت می‌گیرد مدت فرضه مذکور در همه جا ۱۵ سال میباشد قیمت زمین که از بلدیة گرفته می‌شود بقرض بدون ربیحه میباشد اما قرضه عمرانی دارای ربیحه ۰.۷٪ است.

زمین‌هایی که برای اغراض اینگونه منازل ضرورت می‌آید بانک عمرانی می‌خرد و باز آن را با مراعات خریدار به محتاجین بفروشد.

خانه‌هاییکه باین صورت آباد می‌گردد تا ۲۰ سال از تمام تسکالیف فارغ میباشد.

در یوگوسلاویا: دولت یوگوسلاویا - الانه برای مامورین دولتده ملین دینا رجعت تعبیر

منزل تخصیص داده است که ازین جمله به مامورین - سکونه بلگراد و اگر به صد هزار و به

مامورین ولایات دیگر ۸۰ هزار دینار قرضه عمرانی داده می شود مدت اعاده قرضه مذکور پنجسال و ربع آن هم ۵۰۰/۰ میباشد.

در یونانستان: درین مملکت راجع به اعطای قرضه و تعین زمین برای اعمار خانه جهت

محتاجین احکام خصوصی وجود ندارد مگر بنا منازلیکه قیمت آن ها از ۵۰۰۰ درهم متجاوز نباشد از هر گونه تسکالیف معاف میباشد.

در تورکیه: درین مملکت هم در اثر پیش نهاد والی انقره تصمیمی اتخاذ گردید که

مطابق آن در مدت کمی مردمان بی خانه شهرانقره دارای منزل خواهند گردید، مطابق این تصمیم درویش فایز که داخل در شهر انقره میباشد سه نمونه خانه تعمیر گردیده است که هر کدام دارای آفتاب فراوان و هوای تازه بوده برای استفاده خیلی مساعد میباشد.

زمین هاییکه برای این منازل تخصیص داده شده مربوط به اراضی بلندیه بوده و دارای ساحه (۲۷۱) کیلومتر میباشد که بالای همه آن منازل مذکور آباد میگردد. این منازل را دولت تورکیه برای کارگران و مامورین دارای متوسطی که خانه ندارند می سازد. برای این مقصد وزارت کار تورکیه به مبلغ دو میلیون لیره از بانک ایالات

قرض گرفته است. دریلان مذکور ذکر است که درین محل و باین سلسله پنجاهزار منزل برای بی منزلان ساخته میشود چنانچه اکنون یلان ویر ورمه و نقشه هزار خانه آن تکمیل گردیده و عنقریب آغاز به کار می شود.

این منازل به پنج کاتاکوری به عنوان (E-DC-B-A) جدا می شود که مهمترین آن تیپ ۱ است این تیپ دارای ۲ - اطاق يك مطبخ يك هال و يك تشناب و خانه طرالت میباشد که قیمت آن برای شخص بی خانه از ۴۵۰۰ الی ۵۰۰۰ لیره تورکی تعین شده که تقریباً در حدود چهل هزار افغانی پول ما میباشد.

تیپ دوم تیپ ۸ است این تیپ يك اطاق يك مطبخ يك هال و يك تشناب دارد که قیمت آن از ۳۵۰۰ الی ۳۷۵۰ لیره میباشد. در اخیر تیپ های C و D میباشد که این ها هم دارای يك اطاق يك مطبخ يك هال و يك تشناب است و قیمت مذکور از ۲۵۰۰ الی ۲۵۰۰ لیره میباشد. و نیز درین یلان ذکر است که در شهر جدید یسکه باین صورت بوجود آورده می شود سرك های وسیع اسفالت، سینما، تا سیمات کانا لیزا سیون برق و گاز و پس های انقلابی موجود خواهد بود.

به مبلغیکه از بانک برای اعمار این خانه ها قرض گرفته می شود فیصد چهار ربع پرداخته می شود.

قرضه خانه از اشخاصیکه خانه های مذکور را میخرند در ظرف ده سال به بیست قسط پرداخته می شود . وقتی که اعلان منازل نشر شد مردم انقره خیلی خوش شدند و اشخاصیکه به بلای بی خانه گی مبتلا بودند فوراً آغاز بدادن در خواست به بلدی انقره نمودند چنانچه در ظرف یکماه عده در خواست دهندگان به چهار هزار نفر بالغ گردید . و بلدی انقره ابلاغیه نشر و دران متذکر شد که هر قدر بر عده مراجعین افزود شود بهمان اندازه بر تعداد منازل مذکور هم افزایش به عمل آور ده خواهد شد .

مقصد از سیاست مسکن

غایه را که از سیاست مسکن در نظر دارند میتوان مطابق ذیل خلاصه نمود :

- ۱- بلند بردن سوئے حیات و رفاه کارگر ، صنعت کاران کوچک و مامورین دارای رتب
- ۲- برای ترقی صنعت در مملکت در جا هائیکه فابریکه ها موجود میباشد عمارت های کم قیمت و صحن تعمیر و دران ها اشخاصی را که از شهرها بغرض کار کردن در فابریکه وارد شده و کاری را حقیقتاً صنعتی برای خود اختیار نمود ده باشند جامید هند .
- ۳- اریک طرف تهیه مسکن برای مامورینیکه عائدات کمی داشته و از ان بجز گرفتن خانه های کرایه دیگر چاره ندارند و دائماً با بجران مسکن مواجه میباشد و از جانب دیگر بوجود آوردن منازل و شهر هائیکه با اصول شهر سازی موافق بوده و بیک دست اعمار گردیده باشند ؛ زیرا اگر هم چنان گذاشته شده و درین مورد حکومت مداخله نکند اشخاصیکه برای کرایه دادن خانه میسازند هر طوریکه بخواهند بدون ملاحظه فن شهر سازی خانه ها را اعمار و به نقشه بلدیّه صد مئه بزرگی حوا له مینمایند .

تدابیریکه برای تحقق این غایه ها اتخاذ می شود :

- ۱- رفع فبود قانونی که مسائل عمرانی را مشکل و بقیمت مواد آن علاقه بهم رسانده و در نتیجه باعث بلند بردن قیمت تمام شد منزل میگردد .
- ۲- اتخاذ تدابیر لازمه فنی برای تقلیل قیمت تمام شد خانه ها به شرط اینکه به اهمیت فنی و صحنی منازل مذکور خللی وارد ننماید یعنی وارد نمودن راسبوئالیزاسیون (ملاحظات دقلمی) در اعمار منازل مذکور .
- ۳- احداث و تنظیم سهولت های مربوط به کردت (استقراض) ویا کمک مالی به اشخاصیکه کم بفل بوده و برای صاحب منزل گردیدن خود وسیله دیگری بجز معنوت دولت ندارند .

د کابل کالنی

- ۱۴ - تمليك ، فروش و تخصيص زمين ها و مقاماتيکه تعلق به بلديه ها و ولايت ها بوده و برای ساختن خانه مساعده ميپاشند .
- ۱۵ - اتخاژ تدابير حمايه وی از قبيل معافيت از رسوم گمرکی و سائر تکاليف برای چيزها و کار هائیکه با اين گونه تعميرات علاقه بهم ميرسانند .

اشخاصیکه ازین مساعدت ها استفاده مينمايند :

کرچه افراد و طبقه تیکه ازین مساعدت ها استفاده مينمايند در هر مملکت فرق میکنند اما بطور عموم و باعتبار اوصاف و خطوط مشترکه ميتوان آن ها را در تحت کاتاکوري های ذيل خلاصه نمود :

- ۱۱ - کارگران فابريکه های دولتی .
- ۱۲ - صنعت کاران صوچک .
- ۱۳ - مامورين خورد يعني مامورينیکه دارای رتب کوچکی بوده و مقتدر به اعمار منازل و مساکن برای سکونت خود و خانواده خود نمی باشند .
- این است تجارت ممالك ديگر در زمينه تهيه منزل برای مردمان بی منزل که از روی مدارک و وثايقی که در دست بود برای سالنامه کابل مختصر ذکر کردید و امید واریم این ها هر کدام نوافسی را که طرز عمل مادر باره تهيه منزل برای بی خانها دارد رفع نموده مصدر خدمتی به مملکت ما گردد زیرا این امر اکثون ثابت شده که تجارب مال ديگر در اعمال مدنی سرمشق ملای میباشد که تازه وارد مراحل پریپیچ و خم تمدن میگردد و ازین سطور هم جزاین فائده متصور نیست .
- کابل کارته ۴ م قدیر ترمه کی

مهمترین مخترعات بشر در ۱۳۲۶

میر علی اصغر شماع

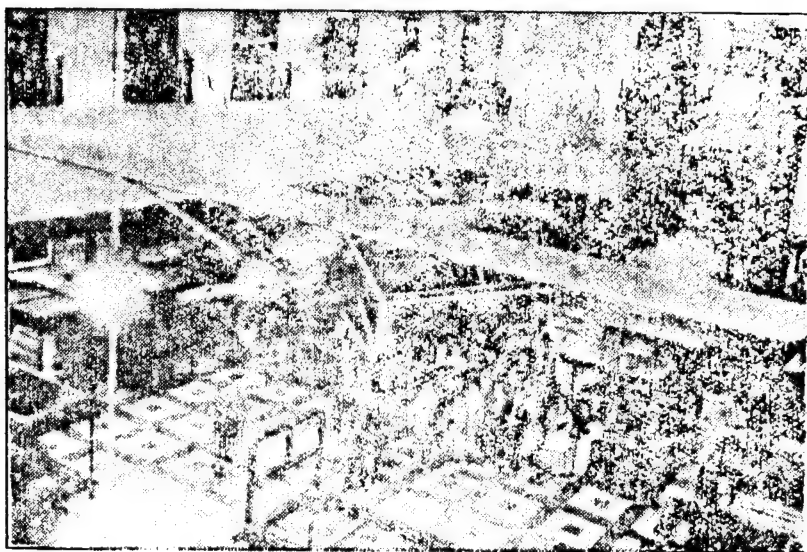
میکویند تا مین زندگی آتیۀ دنیا به علماء و سائنست ها مربوط بوده مبتکرات دماغ حساس و فکور آنها در تبدل اوضاع و تحول مسیر حیات بیش از هر عامل دیگر موثر است . اگر خلاصۀ یکسلسلہ مطالعات دقیقہ ساینسی و عصارۀ فعالیت های چندین سالہ علمی بشکل ہم انوم در محیط ہیرو شیما انفلاق نمیکرد شاید امروز موسسہ مال متحدہ در دسر شدیدی از این رهگذر حس نمی نمود و با پیش آمد ها و عکس العمل های مدهشی مواجه میشد ولی همین ایجاد خارق العادہ در قوای معبرالعقول انومی و تاثیر آن موجب شد امروز های متمادی در یونو مورد بحث و اعتراضات فرار گیرد و کمیته مخصوص را تشکیل دهد . حالا میکو شد نااممکانات علمی این قوه را در حیات ملکی بیفزایند ولی هنوز موقع برای این امر خوب بغته نشده چه بروقی نظریہ علماء فاصله میان یکک کشف علمی و نتایج علمی آن ده ها سال را در بر خواهد گرفت چنانچه برای مثال بیان میکنند کہ اصول استفادہ از قوای برقی مدت ۱۵ سال از ۱۸۲۰ الی ۱۸۳۵ بجهانیان معرفی گردید ولی استفادہ های عملی و تنویر معابر بواسطہ آن تا ۱۸۸۰ - بتعویق افتاد . الکترون در ۱۸۹۶ - کشف شد میکرد ستکاه ضبط رادیو تا ۱۹۱۴ جنبہ علمی اختیار نکرده بود همین طور قوای اتومی را نیز باید تصور نمود . امروز تمام کشور های راقیہ جهان سعی از انحاء میکوشند و علماء هم خود را جداسب و روز مصروف داشته اند تا انوم را بشکافند و از قوای میکنونہ آن در وجهات متعدده زندگی کار بگیرند چه کشف علمی امری نمیشد کہ به تنهایی و خود بخود بمیان آیند موجودات بشری با امور و اوضاع حیات اجتماعی علمی ، احتیاجات و عادات ، طرز تربیہ و تعلیم و حالات اقتصادی و مالی جوامع ربط مستقیمی دارد و بهمین مناسبت حدس میزنند شاید کشور روسیہ توانسته است اسرار انوم را کشف کند و یادر همین زودی ما درک خواهد نمود .

امروز ساینس جز لایتجزی زندگی معرفتی شده و موسسہ یونیکو عہدہ تکامل و پیشرفت

د کابل کالنی

آن را در مالک متقبل گردیده و برای آن پلان های بسیار بزرگ و مهمی طرح کرده است کشور برطانیه از پس خود را اواخر از هرا مردیگر باین موضوع محتاج نگریست رئیس دارالعلوم کیمبرج اعتبار ۴۰۰۰۰۰ یوند را برای تاسیس یک مرکز بزرگ ساینسی بدست آورد و جهت ادامه تتهیات عمیقتر ساینسی بنهیه عمارات مناسبتری پرداخت .

امروز موسسه های بزرگ علمی و کیمیاوی جهان بیاد بزرگان و وجدین درجه اول خود که دنیا مرهون زحمات و مساعی فنی ایشان است اجتماعات و محفل های بزرگی ترتیب داد و در ضمن ترتیب نمایشگاه خدمات فراموش ناشدنی ایشان را احتراماً یاد آور میشوند چنانچه موسسه معروف سمسونین درواشکن در صد مین سالگرم تاسیس خود با کمال تجلیل و احترام از موسس خویش یاد آوری نموده و در حین نمایش مخترعات خود محل تمجید و ستایش هزارها نفر قرار گرفت . در فوتوی زیر یکی از غرفه های نمایشگاه مذکور را که در آن طیاره چالس لندنبورک حفظ شده و این طیاره برای نخستین بار - در ۱۹۲۷ - از فراز اتلانتیک عبور نمود ملاحظه میکنید . این موسسه بنام پدر ساینس آمریکا یاد میشود .

امروز اسامی برندگان جائزه نوبل زیب صفحات کتب و ستون های جراند قرار دارد زیرا آنها با دانش و نبوغ علمی خود در راه تخفیف آلام و مصائب بشر و تسهیل امور زندگی بیش از همه دست دارند .

دزفوقوی پایان شش نفر برنده جایزه نوبل را که اخیراً از جانب گستاف شاه سویدن در کونرت‌ها واقع ستو کوهام جایزه به آنها اعطا شده‌اند لحظه میگذرانم آنها از چپ بر راست عبارت

است از یرو فیسر برج
مین متخصص فیزیک
یونیورسیتی‌ها روارد،
جیمز بی سومر یرو فیسر
یونیورسیتی کورنیل،
جان هوارد د نیر
تروپ و ونیل ستنلی
یر و فیسران مؤسسه
راکفلر در پراستون،
او تاهان یر و فیسر
مؤسسه ویلهلم فیشر

(برلن) برنده جایزه نوبل فزیک در ۱۹۲۲ و هرمان دی مولر یرو فیسر اندین یونیورسیتی
(برنده جایزه نوبل درمیدرسان)

بهر صورت انسان در زمان صلح و جنگ به موجودات و مخترعات محتاج بوده و ناگزیر است از آنها فائده بردارد و صعب حیات رازائل سازد این دو جنگ اخیر جولانگاه ساینس‌ها را در زمینه‌های مختلفه خوب توسعه داده و جوامع انسانی در زمان محاربه و روز کار صلح بدامن ابتکارات آنها دست زنده‌ودر هر حال از ایشان استمداد میجویند اینک بعضی از مخترعات مهم سال گذشته را بصورت اجمال از مطالعه فارین محترم سالنامه گذارش میدهم:

تأثیرات بم اتوم تاجده هزار سال دیام خواهد کرد

یرو فیسر J.B.S. Haldane یکی از ساینس‌های معروف برطانیه اخیراً در بوستون واقع ماساچوستین خطابه‌ای در مورد تأثیرات بم اتوم ایراد کرده و در آن متذکر شد که نخستین نسل از نجات یافته گان بمرو شما یا آنهاست که پدرشان بقوی از انحاء تحت تأثیرات بم اتوم قرار گرفته بودند و یک نسل عجیب و غریبی خواهند بود. ممکن است آثار بم اتوم را تا ده هزار سال هم در اولاد و احفاد ایشان مشاهده کرد. مخصوصاً علائم و اثرات غیر عادی تولد را از نسل‌های بعدی به بعد بوضاحت میتوان بیشتر شد یرو فیسر میگوید در یکی از کنفرانس‌های امریکائی راجع به پیشرفت ساینس چنین متذکر گردیده که رول و نفوذ

تشمع اتوم در حجره نطفه طوری عامل است که بکمی وراثت انسانی را متحول میسازد و تشمع یوتاسیم و اشعه کاسمک تحول اساسی در وضع زندگی و خصوصیات طبیعی بشر وارد میکند و در اکثر وظایف ارثی اوازه بیشتر موثر میباشد.

اکتشافات مهمه در باره اتوم

در تحقیقات اتوم اخیراً راجع به مکرر کاسمک هم مطالعات زیادی نموده و چیزهای جدید و شکفت انگیزی کشف کرده اند مثلاً دکتر رابرت برود Dr. Robert B. Brode پروفیسر فیزیک یونیورسیتی کالیفورنیا در موضوع مذکور مستقیماً تحقیقاتی بعمل آورده و نظریات بکری ارائه میدارد مهمترین کار او عبارت است از تجزیه و تحلیل ظرفیت ماده، هدف مهمه تنبغات اومین اتخاذ شده و مین - Meson همان ذره ماده است که در اثر تشمع کاسمک با یک دوره زندگی دوم آروسبکند (دو عزام حصه یک لحظه) تولید میشود. در همین ذره سبب اتمیک تجزیه ناشده چندین اعجوبه اساسی ماده و ساختمان آن مندرج است دا کتر برو - در خصوص حجم و جسامت مجموعی مین تحقیقات کرده و راجع به اشعه کاسمک در انواع مختلفه از سطح بحر گرفته الی بلندی (۱۵۰۰۰) فوت مطالعات خویش را دوام داده است. وفق کشف برو حجم مین تخمناً خمس حجم برو و تون بوده و حصه برق مثبت اتوم را تشکیل میدهد گویا باین طریق به علم ماده یک حقیقت مسلمه دیگر علاوه میگردد.

در عناصر کیمیاوی جدید بواسطه این کشف نتایج بسیار بارز و محسوسی بدست آوردند. مثلاً در اثر بمبارد پلوتونیم با تشعشع ذرات تاییب الایک عنصر جدید تحصیل میگردد که متخصصین قبلاً این نوع عنصر را در عالم نمیانستند و اگر قبلاً هم عنصر مذکور وجود میداشت البته ملیون سال پیش بوده که امروز بکمی اثری از آن محسوس نیست. این عنصر خیلی زود گذر و رادیو اکتیو بتی آن چنان سرعت صورت میگیرد که در خلال ۵ ماه تشمع نصف حجم اصلی آن از بین میرود و حال آنکه اگر آن را با عنصر رادیوم مقابله کنیم معلوم میشود که بعد از ۱۶۰۰ سال تشمع اگر نصف حجم آن زائل گردد عنصر جدید کیوریم ۲۴۲ - سنگینتر بن عناصر است که تا بحال بشر بکشف آن موفقیت حاصل کرده و وزن اتمی آن ۲۴۲ - است مکتشفات دیگری که درین مورد تا بحال راپور داده شده عبارت انداز کیوریم ۲۴۰ و سه نوع بنی اعمام نفتونیم با وزن اتمی ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶ که تمام آنها در دنیا جدیداً معرفی گردیده اند و فاسیلی پلوتینیم مناسب جدیدی بشکل پلوتینیم ۲۴۱ - پیدا کرده و حال آنکه وزن اتمی پلوتینیم سابق ۲۳۹ - بوده است.

تحقیقات اتومی برای بدست آوردن رادیوم

اخیراً در برطانیه بیک اقدام و ابتکار مهم موفقیت حاصل کرده‌اند باین قسم که بیک پارچه کوچک فلز را بعد از یک ماه تجربه و کاربرد موسسه اعمال اتومی چنان خاصیت رادیو اکتیویتی اعطا میکنند که از این رهکندر با بزرگترین منبع رادیوم جهان که در مؤسسه های صحنی طرف استفاده قرار داده میشود همسری کرده میتوانند. پروفیسر ژ، د کو کرفت مدیر تحقیقات انرژی اتمی متذکر شد که اخیراً به جهت تصمیم مطلوب فوق دوستی که مهم تعبیر شده که با ادوات مهمه تحقیقات جهت انرژی اتمی معجز میباشند. موسسه کوچکتر آن در خلال چند ماه معدود آنی بکار انداخته خواهد شد. درین موسسه ها انواع جدید فلزات بروی کر آورده میشوند و یا اینکه یک فلز را بنوع فلز دیگر به آسانی و مقدار زیاد مبدل خواهند نمود مثلاً یک ماده را مانند کوبالت که برای یک ماه در بین آن بگذارند چنان خصوصیتی را دارا خواهد شد که با رادیوم خیلی شباهت داشته باشد. از این موسسه عوض رادیوم چنان موادی را بیرون خواهند کرد که در علاج سرطان بسیار موثر باشد. بواسطه استعمال چندین عنصر را دیو اکتیوی مضامعات طبی بیولوژیکی و کیمیاوی خود را به پیمانه خیلی وسیع از پیش خواهند برد.

ساعات جدید اتومی و عمر زمین

اینک در ساحات نفوذ اتومی جیولوژی هم به تعقیب فزینک و طبابت روان گردیده و تکامل خود را تسریع بخشیده است. این ساینس بواسطه استعمال دو عنصر مهم اتومی بحیث ادوات جدید خرد چنین کشف کرد که زمین فعلاً نسبت به دوره ماقبل از عصر اتومی نکلی نوع دیگری مرفی میگردد یکی از این مکشفات جدید آنست که میگویند سیاره زمین نسبت به آنچه که قبلاً تصور میرفت بیست مرتبه زیاده تر عمر دارد و انسان پیش از یک ملیون سال زمین را محل رهائش خود اتخاذ کرده و طوری که دیگر تحقیقات جیولوژی هم نشان میدهد قشر این سیاره (زمین) در وهله های اول دارای ساحات و نواحی بود که الان از آنها اثری نیست و از بین رفته‌اند. عصر اتومی جیولوژی بواسطه یورانیم و توریم که تشعشع آن ها با تشعشع خاموش شده عناصر مخصوص ایزوتوپ های سرب معاصر است قیادت و راهنمایی گردید از روی این مسئله میتوان عمر مواد معدنی را که با ایزوتوپ های سرب یکجا باشد بخوبی معلوم کرد بعبارة دیگر بعوض سنجش و تثبیت قطرات طبقات جیولوژی کشف جدید جیولوژی اتومی وقت منقضیه را از دوره تشعشع وقت تشکیل طبقات مذکور بخوبی آشکار میگردد.

این ساعات جدید اتومی سالها را از روی حساب ملیون نشان میدهد و علامات تشخیصیه آن را از روی ریاضیات عنصری میتوان مطالعه کرد از هنگامیکه تجزیه یورانیم یا توریم با انسان

معمرفی گردید و از وقتیکه يك مقدار ایزوتوپ های سرب ذریعه مشق و تجربه جدید اندازه کرده شد تعیین وقت هم وفق يك معادله فنی صورت گرفت. پروفسر ادولف نوپ جیواو-جست یونیورسیتی پیل در نیویورک واقع کونیگس-تیکوت موفق گردید تا بر حسب ساینس جدید اتومی بسکشف عمر ارض بپردازد. او واضح ساخت که يك فهرست مکمل تعیین وقت جیوا-جی در حال تکمیل بوده و این ابتکار بعوض میتودهای سابقه راجع به تعیین قطار طبقات جیوا-جی یکی طرف استفاده قرار داده خواهد شد یا اینکه تشکیلات مخصوصه سالانه طبقات مذکور را اندازه خواهد کرد و از روی آن عمر طبقات را مانند حلقه ها و دود اثری که در يك درخت مشاهده میسر شد تشخیص خواهد داد.

طبق نظریات ساینتست ها پورانیم و توریم به تخمین قریب به حقیقت عمر ارض را بما نشان میدهند وهم چنان تقسیمات چهار عصر ودوره بزرگی را که جیولوجست ها به آن معتقدند واضح میسازد طبق این جدول جدید ساعت ازمی قدیم ترین مواد معدنی کم از کم دوهزار میلیون سال عمر دارد وبرای ۱۵۰۰ - میلیون سال دیگر به استثنای الکا دیگر هیچ آثار حیات وجود نداشت (عصر قبل از کامبرین ایج) بعد از آن انور تیریت ها (تمام حیوانات باستثنای ذوقنار) ظهور کردند و ۳۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰ سال بعد ازین عصر (پالئوزویک) با حیوانات ذوحیاتین خاتمه یافت. بعد از آن عصر (میزوزویک) وزندگان دورۀ خزندگان ظهور کرد درین دوره حیوانات عظیم الجثه دینوسار ها بروتو سارها وباقی خاندان های حیوانات مذکور برای ۱۳۰۰۰۰۰۰۰۰۰ سال زندگی کردند سپس مدت ۷۰۰۰۰۰۰۰۰۰ سال دوره مملها (عصر سینوزوریک) فرا رسید. در سنوات اخیرۀ این دوره میلیون سال قبل حیوانات نوع هومو ساین در کرۀ ارس ظهور کردند.

شاید در آن وقت در بحرالکاهل هزار میل دور از ساحل غربی اتازونی حالیه جزائری وجود داشت که از حیث بزرگی بامجموع الجزائر جایان و فلیان مطابقت بهم میرسانید اینها يك سلسله جزائر بزرگ آتش فشانی بوده و در نتیجه بواسطه خاموش شدن آتار آتش فشانی آنها هم از بین رفتند . رسوپی های این دوره در بحار کم عمقی از ایلاسکا الی میکسیکو امتداد دارد در آن دوره امواج بحر الکاهل بطرف مشرق تا حدود کلورادوی امروزه میرسید . زمانیکه جزائر مذکور از نظرها پنهان گردیدند محیط قاره امریکای شمالی توسعه یافته و فشار زمین موقعیت کوه های کلورادو را که امروز ارتفاعات زیادی دارند از موضع اولی پیدایش آنها تغییر داد .

ذغال در عصر اتوم

فعلاً در برطانیه هر مرد وزن خود را در مصانع ذغال سهیم میدانند زیرا طبق قانون بنابر امانی آن کشور ملکیت انفرادی ذغال اینک تحول یافته و مصانع بزرگ آن ملی گردیده است ترقی صنعتی برطانیه پیش از هر امر دیسگر به ذغال مربوط است. امروز در برطانیه ساینست ها یک مقدار ذغال را اهمیت بسیار بزرگی علمی داده و در ساختمان ذرات مکرسکوپی با اندازه یک ملیونم حصه یک اینچ از آن استفاده می نمایند بواسطه همین تاثیر احتراقی ذغال است که ۱۷۰ سال قبل برای اولین مرتبه در تکامل صنعتی از آن استفاده گرفته و انقلاب بزرگ صنعتی را تولید کردند امروز ۹۰ فیصد پیداوار ذغال برطانیه بحیث مواد احتراقی بمصرف میرسد. ازین جمله ۴۴ فیصد در امور کپس، برق، راه های ریل و ج—هاز های ساحلی تخصیص یافته و ۲۶ فیصد آن در مصانع و بیست فیصد آن در خانه های شخصی مصرف دارد. حاضرأ حاصلات ذغال در برطانیه رو بتقلیل نهاده است مثلاً در ۱۹۱۲ - پیداوار آن ۲۹۰ ملیون تن بود و حال آنکه در ۱۹۳۸ - مقدار آن ۲۲۷ ملیون تن احصاء گردید در همین وقت تصور مبرفت که شاید بزودی انرژی اتوم عوض ذغال هزارها مورد استعمال پیدا کنند ولی تا هنوز ساحة استعمال اتوم آنقدر توسعه پیدا نکرده که عوض آن بتوان کار گرفت. حالا از ذغال رنگت های مختلفه، مواد ضد عفونی و طبی بدست می آرند در ساخت عطریات ترکیبی، مواد خام، پلاستیک های متنوعه و غیره از ذغال استفاده شایانی می نمایند. دراست مواد کیمیای ذغال مقام مهمی دارد پس اگر انرژی اتوم عوض ذغال بحیث معروفات بیکار رود بازهم ذغال موارد استعمال زیادی خواهد داشت در آن زمان البته ذغال و منتجات آن از قبیل کپس، برق، بخار بیشتر اقتصادی تمام خواهد شد.

قوای اتومی برای جهاز ها

در آینده بواسطه استعمال انرژی اتوم در جهاز ها سرعت آن هارا تسریع بخشیده و فی ساعت ۶۳ نات آن را تثبیت خواهند نمود. در موسسه انجیران بحریه سرامون آیر رئیس کنفرانس جهاز سازی خطابه ایراد کرد و نظریه فوق را ابراز داشت. اگر چه امروز استعمال انرژی هسته‌ئی دور تر در افق جادارد ولی مأمول فوق قابل عمل دانسته میشود. او میگوید چون یک پائو یورانیوم معادل است با انرژی حاصله از ۱۵۰۰ - تن ذغال لذا در نقشه ساختمانی جهاز ها هم تبدلات اساسی وارد خواهد شد.

مثلاً موضع انبار های ذغال بکلی از بین خواهد رفت. و بر علاوه با استعمال انرژی هسته‌ئی سرعت جهاز ها بصورت فوق العاده افزایش خواهد یافت.

طیران فیما بین سیارات

امروز ساینست ها در برطانیه کوشش دارند تا پلان خود را راجع به طیران در بین سیارات صورت عمل بخشند این نظریه رایجی از علمای معروف برطانیه با اسم پروفیسر (امانو) آشکار گردانید سوسایتی در مجمع بین السیاره برطانی که قبلا پروفیسر لوسمت ریاست آن را داشت با موسسه ها و اجزاء خورد دیگر متضم گردیده و بر علاوه با سوسایتی های بین السیارات امریکائی و روسی روابط و تماس فریبی دارد.

موادل جدید هلیکوپتر

خودروی پرو عبارت است از مودل جدید و فشننگ هلیکوپتر بنام کبرودن که در این اواخر در نمایش فضائی پاریس به عرض تماشا گذارده شده بود.

این هلیکوپتر برخلاف هلیکوپتر های سابقتر از خود برای پرواز جانب بیش پروانه جداگانه دارد که استفاده مهم و قابل ملاحظه از آن در طیران گرفته اند.

ساختمان طیاره ذریعه دختران

در مکتب تخنیک فضائی برکشیر

دختر ها مخصوصا با ساختمان طیاره مصروف اند در فوتوی زیر آنها ملاحظه میمائید که

بدنه طیاره را درست میکنند این طیاره ونچر نام داشته فی ساعت ۱۵۰ میل پرواز دارد و برای طیاران های عمومی و تجربی طرف استفاده قرار داده میشود طیاره آن دارای ۲۶ فوت طول است . پیلوت های اتوماتیکی را هم در آن تجربه میکنند .

پیلوت های اتوماتیکی

در پیلوت های اتوماتیکی تا این اواخر دو نقص بزرگ وجود داشت که اصلاح آنها از امور مهم و جدی تلقی میکردید یکی از آنها بزرگی پیلوت های اتوماتیکی و دیگری قیمتی آنها بود مگر فعلاً یکی از جوان های ۲۳ ساله انگلیسی با اسم (ویلیام چاپ مین) آنرا ایجاد کرده که چهل پاو وزن دارد و قیمت آن از (۴۵۰) پوند بیشتر نیست . مخترع مذکور این آله جدید را بنام (کوپیلوت) یاد کرده و آن را بواسطه سبکی وزن میتواند که در بین طیاره کوچک نصب کنند . ساختمان آن خیلی ساده بوده میگذانم آن تماماً برفیست . مهمترین کار مهم برای استفاده از این آله آنست که تمام محسوس کنترولی طیاره را باید به مواضع معینه آن بخوبی نصب کنند . اگر طیاره راه مطلوب را نداشته و از مسیر معین منحرف گردد آننگاه آله مذکور این عمل را بواسطه فوتوی برقی خود نشان میدهد و بکبرو سکوپ آن بصورت اتوماتیکی این انحراف را درست کرده ایلیزون ها و ایلویترها را بکار می اندازد .

تیل گرفتن دوباره در هوا

متخصصین برطانوی در خصوص تیل گرفتن دوباره طیاره در هوا چنان ابتکارات مهمی نموده اند که دیگر در مورد صحت عمل مذکور هیچ اعتباهی باقی نمانده و این کار حتمیت پیدا کرده است در انای تجربه های جدید دو طیاره لانکاستر طرف امتحان قرار داده شد که یکی حینیت تانکر (حامل تیل) و دیگری نوعیت طیاره تجارته را دارا بود در ارتفاع ۱۲ هزار فوت طیاره های مذکور بذریعه تل های مخصوص بهم وصل گردیده و از تانکر به طیاره تجارته تیل وارد ساخته شد بمجردی که ذریعه اتصال آنها صورت گرفت فوراً بتیول جاری گردیده و در ظرف هشت دقیقه هزار کیلن تیل از یکی بدیگری داخل گردید . این تیل گیری در فضا بمر تجارته مفید ثابت شده و طیاره میتواند که هزار میل دیگر را بدون توقف پرواز کنند . اگرچه این اقدام ده سال قبل مورد عمل قرار گرفته بود ولی عمل مذکور را نمیتوانستند بخوبی ضمانت کنند مگر امسال دیگر موفقیت ایشان کاملاً قطعیت پیدا کرد .

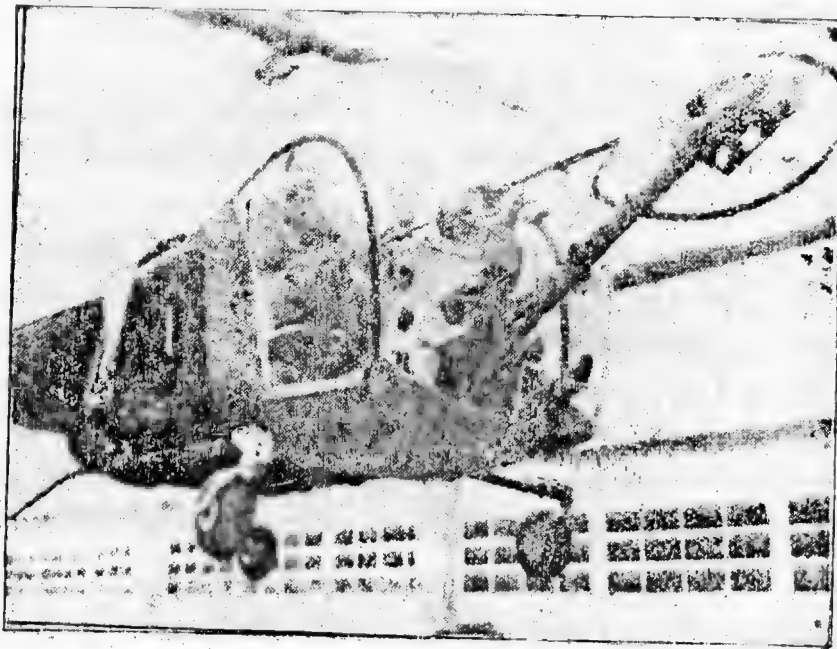
پسلان طیارات جدید بنام (طیاره مردم)

مستر پیتر ریسه فیلد مدیر پلاننگ و وزارت فضائی ملکی برطانیه و رئیس نقشه کشی طیارات سبک آتیه برطانوی بیان نمود که پسلان ها جهت ساختمان چهار نوع طیاره جدید بنام « طیاره

مردم» مطرح عمل است که در جمله آن ها طیاره یکنفری دارای ماشین ۳۵ قوای اسب بقیعت ۳۰۰ یوند نیز شامل میباشد اوبان کرد که اگر طبران عمومیت پیدا کنند باید در عین حال محفوظ ، ارزان و خلی ساده باشد و ما باید مصونیت آنها را ضمانت نمائیم ، میسفلد متدکر شد که کمپنی او در نظر دارد طیاره یکنفری ۳۵ قوه اسب را در حالیکه ۸۰ میل فی ساعت طی میکند و حبثیت موتور ساینکل مضائی را دازد بقیعت ۳۰۰ یوند و طیاره دارای ۱۰۰ قوه اسب و رفتار فی ساعت ۱۲۰ میل دونفری را به (۷۵۰) یوند و ۱۷۵ قوه اسب چهار نفری را به (۱۴۰۰) یوند و دوانجینه پنج نفری را بر رفتار ۱۵۰ میل فی ساعت به ۲۲۰۰ یوند بفروش برساند . کمپنی مذکور کوشش دارد که تمام پیلان های مطار وحه از فلز ساخته شده و دارای پروانه پیش روی و عراده یوزه و گبر هم باشد کمربندها ، تسمه و پارا شوت ها و لوازم آن هم مکمل و آماده بوده و سیستم رادیوی آن نیز تکمیل باشد .

کشف و جستجو از راه فضا

انجمنبران امریکائی برای کشف و جستجوی مواضع جدید مواد خام فلزات اینک در بین

هلیکوپتر های جدید که با ادوات و اسباب علمی مجهز است نشسته و از راه فضا تحقیقات

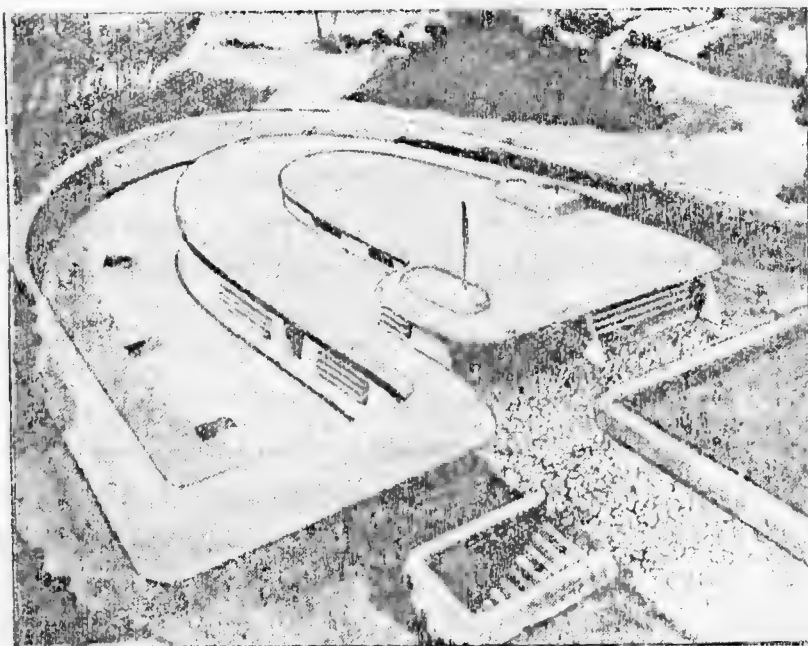
و مطالعات میکنند. آنها آلهه مقناطیسی و کشف میکنند خود را (طوریکه در فوتوی فوق مشاهده میکنید) در بیش زوی طیاره و در بین يك محفوظه پلانك نصب میکنند.

سیت جدید و قابل حمل را دار

سیت های را هاری که در فوای فضائی شامی مورد استعمال بودند (۶۰) پیاو وزن داشته و حمل آنها در فوای هوائی ملکی مشکلات وارد میکرد. با بران برای رفع این نقیصه فزیریکه های طیاره سازی برطانیه چنان سیت را دار ایجاد کرده اند که وزن آن صرف ۲۵ پیاو میباشد. دیگر ادوات فرود آمدن و هوا نوردی هم در طیارات کوچک رو بنکامل گذارده و در اکملیت آن ها خیلی افزوده اند تمام سیت های رادیو و را دار را با ادوات مختلفه دیگر چنان متانت و استحکام و کوچکی درست کرده اند که موضع بسیار کمی را اشغال کرده و فوائد هنگفتی از ان هابست آورده اند و با این واسطه اموال و محمولات زیاد تری را میتوان با خود حمل نمایند.

خانه ضد بم انوم

وفق نظریه و پلان یکی از آرنست های نیویارک خانه هائیکه در آتنی تعمیر میشود باید

(انوم یا پروف) یعنی ضد بم انوم باشد و در مقابل انفلاق آن دوام تواسسته و موجودیت خانه های مذکور از بین نرود. این خانه دارای ارتفاع زیاد نبوده و طوریکه در نقشه فوق

ملاحظه مینماید يك عمود و ستونی در بین عمارت مذکور نصب مینمایند که دارای چشم برفی است. وظیفه مهمه این عمود و چشم برفی آن این است که در مقابل شمع و انفلاق بم اتوم بصورت اتوماتیکی کار کرده و تمام مداخل عمارت را مسدود میسازد دیوارهای کامکریتی عمارت هم دارای قوه انکسائی بوده و سمیت آن بمقابل هزارها درجه حرارت بخوبی مقاومت میتواند و بر ضد تشعشع رادیو اکتیویتی یا فشاری زیادی از خود نشان میدهد قیمت خانه در حدود ده هزار یونسد خواهد بود.

حفاظه فصل قبل از بخته شدن

یکی از مهمترین ضامات باغداران و تربیه کنندگان اشجار میوه همانا افتادن میوه ها قبل از زمان معینه بخته شدن آنها از درخت بوده و ازین رهگذر تلفات اقتصادی هنگفتی وارد میشود علت این مسئله هم تکامل بموقع حشرات حلقه و دور چوبک میوه در موقع اتصال آن باشاخ درخت است بهمین مناسبت در موقع باد و یا شور دادن درخت میوه ها بزمین افتیده و قبل از بخته شدن ضائع میگردد. برای اصلاح و رفع این نقصه اخیرا در برطانیه از مواد کیمیاوی استفاده کرده و ماده را بنام (الفانثالین ایستیک ایسد) جهت منع سقوط میوه از درخت بکار میبرند و آن را چند روز قبل از آنکه تصور افتیدن میوه میرود مورد عمل قرار میدهند باین طریق تورم حلقه مذکور امانت شده و کم از کم افتادن میوه را برای سه هفته بتامخیر می اندازند از تجاری که درین خصوص بکار برده اند ثابت شده که ۹۰ فیصد افتادن میوه ها به بیست فیصد تخفیف یافته است، صورت استعمال آن است که درخت را به این ماده بشوند و اندازه (الفانثالین ایستیک ایسد) در یک مایون حصه ده حصه تعیین شده و آن عمل نه تنها از افتادن میوه جلو گیری می نماید بلکه آن را بدرخت طوری مستحکم میسازد که حتی بد های تند هم نمیتواند میوه را بزمین بیندازند. ولی باید ممتعت باشند که استعمال بیشتر از اندازه معینه در وقت پاش دادن و یا در صورتیکه تأثیر مرتبه اولیه هنوز زایل نشده که دوره دوم آن را بکار برند عوس فائده نفس رساننده و میوه را طوری بدرخت محکم میسازد که با باد در وقت چین شاخه را به آن بکشد و یا میوه را از هم خورد کنند.

استخراج رنگهای جدید از پترول

علماء و متخصصین برطانیه در این اواخر بواسطه مطالعات و تحقیقات عمیق خودها توانستند که یک تعداد مواد خیلی مهم و کار آمد را از پترول استخراج کنند در جمله مواد مذکور رنگ ها، پلاستیک ها، مواد منسوجاتی، را بر مصنوعی و چرم اهمیت بیشتری دارند. تجارب اخیره آنها در مورد استخراج رنگ از پترول انقلاب و تحول بزرگی در صنعت رنگ سازی تولید کرده چه تا بحال تیل تخم کتان مصدر بزرگ، و ترکیب کنند جمیع رنگها محبوب میشد. اینک بعد از این به تیل تخم کتان چندان احتیاجی جهت ساختن رنگ نخواهند داشت.

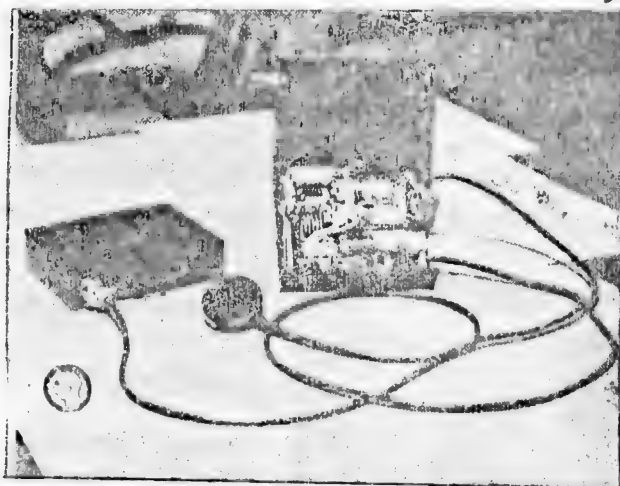
نگهداری میوه‌ها مدت‌های مدیدتر

متخصصین برطانوی برای حفظ و نگهداری میوه‌های تازه در مدت‌های مدیدی ابتکار عجیبی کرده و میگویند اگر میوه‌ها را تدبیرچنان نمودند دوام آنها بیشتر خواهد بود. چنانچه (داکتر فرامکنان کد) مدیر مؤسسه تحقیقاتی علمی برطانیه نظریه فوق را مورد تجربه قرار داده و آن را بکلی تأیید و تصدیق مینماید و فوق تجربه‌های او کاربن دای اوکساید - تخم‌ها را از نموی سریمانه مانع میشود. او این موضوع را جهت کنترل و پخته‌شدن میوه بکار برد و اتفاق بیکی از متخصصین دیگر میشود و اصولی را ایجاد کرد که بواسطه آن میوه‌ها را در اطاق‌هایی که از هوای کبیس دار خوب محتوی بود ذخیره کرد میوه‌ها در اطاق کبیس دار تنفس کرده و کاربن دای اکساید را که مانع پخته‌شدن سریمانه آنهاست تولید میکنند و این طریق میوه‌ها را میتوان در اوقات معینه و حسب تقاضا مصرف کنند گاه رسانند

رادیوهای جیبی
مستر کاسبا انجینیر
پولیندی یک سیت قابل
حمل و کوچک و ابریس
رنگه دارای اولترا های
فریکوئسی مرحله و آخذ
میشد اختراع کرده
است. انجینیر مذکور در
وقت جنگ عمومی دوم
بعکومت برطانیه پناهنده
شده و از دست آلمانی‌ها
فرار اختیار کرده بود
اندازه کوچکی این رادیو
به اختراع مذکور اهمیت

زیادی داده و مخصوصا در امور خفیه مخابراتی ازان استفاده های شایانی می نمایند و در وقت

بمدار جنگ الکالبته ساخته
عمل آن توسعه پیدا
خواهد کرد میدان ابلاغ
آن حسب شکل و اندازه
فعلی آن يك ميل است ولی
میتوانند آن را با فوّه
اضافه و سمت بد هند
بمجردی سکه بقوای
مذکور بوج زده شد
آخذ آن بکار
افتیده و سوج تیکمه
فشار فور را فوّه را از

آخذ بمرسله میرساند والوهای آن تابحال در است اسرار داخل است .

تحقیقات اخیر در مورد شعله های قطبی

راجع به تأثیر نقطه های آفتاب بر رادیو تحقیقات عمیق علمی نموده و متخصصین نسبت به طوفان های مغناطیسی و شعله های قطبی چیزهای نوی را کشف کرده اند اولین مرتبه دو نفر منجم برطانوی بنام کارنگتون و هرگسون در ایل ستمبر ۱۸۵۹ در هنگام مشاهدات خود در خصوص نقطه های آفتاب و شعله های شدید رادیو یکی يك محل ملاحظه کردند و در همان محل اضطرابات مغناطیسی را نیز معاینه نمودند فردای آن طوفان بزرگ مغناطیسی رو داده از هنگام تکامل آله سپکتر و هلسکوپ شعله های چندى را بوسائط روشنی های دروین مونو کرو موتک ملاحظه کرده اند ولی آنها هیچگاه روشن سفید نبودند . مدت این شعله ها از چند دقیقه تا چند ساعت دوام میکنند و دائما با نقطه های آفتاب يکجا میباشد . علت این مسئله اگر چه بصورت قطعی تابحال معلوم نشده ولی طوری که علماء میگویند بواسطه انفلاق ناگهانی تشعشع اولترا و بولت از طبقات پست تر آفتاب است و این تشعشع در هنگام عبور خود از کرو موسفراتوم های مختلف راسبب میشود که های دروین هم در جمله آن شامل است و تشعشع مخصوص را موجب میگردد در برطانیه تحقیقات عیقى اراجم به ارتباط و لازم و ملزوم بودن اشعه مذکور با اضطرابات مغناطیسی و تأثیر رادیوئی آن بر زمین بعمل آمده معروف

است که اغلبیت اشعه شدید باموج کوتاه رادیو در روشنی آفتاب در نصف زمین معاصر است
رصدخانه شهی برطانیه بنام اچ دبلیو تیو تن در کریچون چین نشان داده که نقطه های مولده در
حبه مرکزی قوس آفتاب بارها موجب شده تا یکروز و یا قدری بعدتر از حدوث آنها در زمین
هم طوفان های مقناطیسی رو دهد

و حقیقت مسئله آنست که دروهله اول تشعشع اولتر اولتر اولتر در طبقه ایونوسفیر نفوذ کرده
و بعد از آن و با آن اضطرابات مقناطیسی هم تزام است پس یک نهر ذرات بواسطه فشار تشعشع
اتلاق داخلی از آفتاب جدا شده و سرعت کمتر از روشنی در فضا منتشر میگردد و در خلال
یکروز یا بیشتر از آن داخل میدان مقناطیسی زمین میشوند و موج های برقی را موجب میگرددند
که وضعیت دائمی میدان مقناطیسی زمین را بکنفی متحول میسازد این ذرات بطرف قطب های
مقناطیسی میل کرده و باعث تشعشع با فلق های قطبی میگرددند فلابواسطه آله های سیگنتر
هیبو سکوپ آفتاب را بخوبی مشاهده ننکرده بودند و قبل از جنگ میخواستند در اینخصوص
بمطالعات عمیقتر و جدیدتری متوسل شدند ولی مواع و مشکلات زیادی سد راه آنها میشد مگر
اینک در اینخصوص به اقدامات مفید ترو عملی تری متشبث شده اند

امتحان جدید جهت سرعت موتور بوت ها

یکی از حقایق مسلمه آنست که سرعت یک طیاره را بواسطه یک تونل مخصوص باد معلوم
میکند اما در کشتی و موتور بوت ها از این روشکار استفاده نمیکردند ولی درین اواخر همین تونل
باد را برای تعیین سرعت موتور بوت ها هم بکار میبردند موتور بوت (بلو برد) که سرمایه کوم
کامبل قبر از جنگ ریکارد سرعت موتور بوت را بواسطه آن فی ساعت ۱۴۱۰۷ میل قائم کرد
برای اولین مرتبه ذریعه تونل باد مورد امتحان قرار داده شد مالکوت حالا میخواهد که
ریکارد سابق خود را فسخ کرده و ریکارد جدیدی قائم نماید لذا برای موفقیت باین مطلوب
کشتی موتوری خود را بایک توربین گیس مجهز ساخته و از امتحانیکه در تونل باد نموده واضح ساخته
که بدنه موتور بوت خود را از بدنه کشتی (بلو برد) باید قدری تغییر دهد .

جدیدترین اسباب مفید

اخیرا یک نوع کاغذ فشنک و نفیسی درست کرده اند که مخصوصا تایپست ها بیشتر از آن استفاده
میکند چون کاغذ را در ماشین تایپ داخل کردند آنگاه کاغذ مذکور مواد ردیه و خارجی را
از سیاهی خود بخود دور کرده و بخوبی و وضاحت کامل حروف تایپ را در خود طبع مینماید .
و برای خانواده هایك آله خشك کننده برقی ایجاد کرده اند که ۳۱- انچ طول و ۲۰- انچ
رس و ۱۲- انچ قطر دارد در حبه پایانی آن ادوات برقی نصب کرده اند که ۳۵۰- وات قوه

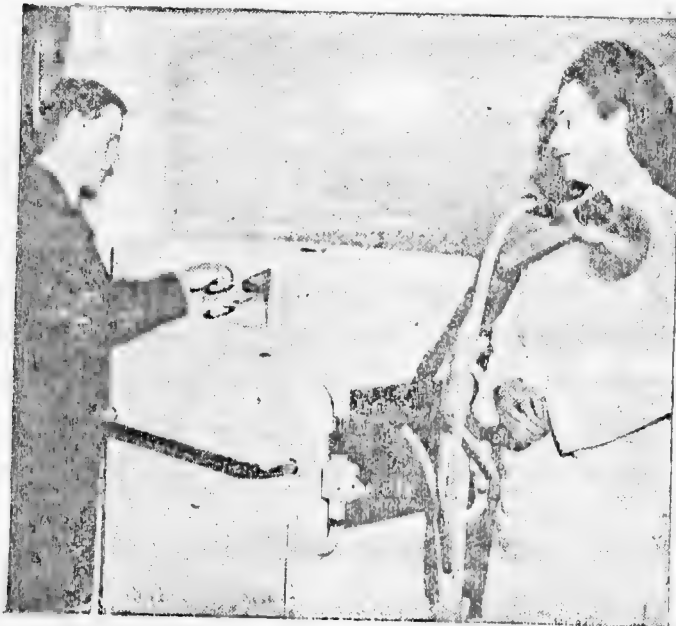
داشته و تا اندازه ۲۰ فوت پارچه را که کاملاً مرطوب باشد در بین آن میگذارند بعد از ۲ ساعت اگر جامه هر قدر مرطوب هم باشد کاملاً خشک میشود.

بیک نوع ماشین جدید شیرینج درست کرده اند که قبلاً بی در نیم ساعت بیکلی منجمد میسازد. و در بین آن تیفهائی گذارده اند که به مجرد پخ بستن قیاق و شیرینج را در ظرف مخصوصی که در زیر آن میباشد خالی میکنند.

یک قسم پودر جدیدی اختراع نموده اند که موش ها را با سرعت میکشد موش ها نسبت بدیگر مواد غذائی باین ماده بیشتر میل خود را اظهار میدارند و با وجودی که کشته گان هم جنس خود را ذریعۀ این ماده مشاهده میکنند هم هذا بطرف آن متماثل بوده و فوراً بواسطه خوردن آن من میمیرند.

آله جدیدی برای معالجه امراض عضلوی و عصبی

در ۱۸ نوامبر ۱۹۴۶ - در نمایشگاه طبی لندن در حال بزرگ بنام (رایل هارنی کلچرل

هال) یک آله بسیار مهم طبی که در این فونو ملاحظه میکنید طرف تماشا و ملاحظه افراد قرار داده شد آله مذکور بنام (تبراترم) مسمی شده و ذریعۀ اولترافشارت و یو معالجه و تداوی می نماید. این آله انسان را عمیقانه حرارت میدهد و سورت

تداوی آن را بواسطه سیم و یا بواسطه الیکترودها (قطب های را بری) بعمل می آید. بعد ازان که جریان موج در وجود مریض سورت گرفت ذریعۀ یک گیره و برآمدگی مخصوص اندازه و مقدار لایحه آن را کنترل میکنند.

جنگ بیولوژیکی

تا هنوز در مورد منازعه ذریعه اقدامات بیولوژیکی حقایق پوره آشکار نگردیده و موضوع تحت مطالعه و سنجش است و تجارب جهت بروی کار آوردن بعضی از انواع تا کسن ها دوام دارد و تجربه های مذکور تحت نظارت و دیده بانی مؤسسه عسکری (سرویس جنگ فضائی) برطانی گمارده شده است.

معروف است که حیوانی ها درین خصوص تجربه ها و اطلاعات زیادی اندوخته اند و جرمی ها به یابۀ جابجانی ها وارد میدان تجربه و آزمایش نشدند میگویند حیوانی ها قبل از حدوث جنگ عمومی دوم بگونه ای که مجتوی مواد کشنده بیولوژیکی بوده بصورت غیر مکمل و نافیسی تهیه کرده بودند و یک فابریکه مخصوص بنام (بیولوژیکی وارفبر فکتوری) در نزدیکی هاربن واقع منچوریا تعمیر نمودند این فابریکه تا کسن ها یا سموم با کتر و لوژیکی درست میکرد طوری که از نشرات جراند برمی آید روسی ها برین فابریکه قبضه نموده و ماشین های فابریکه مند کور را بر رویه نقل دادند. ترقی موجوده جنگ بیولوژیکی بصورت واضحی محسوس بوده و فعلاً یک مقدار زیاد تا کسن ها و مواد کشنده با کتیریا را ایجاد کرده اند و در موارد انتر کس و تینافوس و بوتولین از آنها استفاده می نمایند.

اگر از نقطه نظر تیوری گفته شود معلوم میگردد که یک مقدار بسیار قلیل زهر (بی دلیو) که مخفف جنگ بیولوژیکی است برای کشتن و از بین بردن میلیون ها نفر کفایت میکند ولی مشکل بزرگ آن طوری که در غاز زهر دار محسوس بوده و حتی از آن هم مشکلتر پیدا شده میشود عبارت است از نشر کردن و توزیع زهر مذکور یعنی بجه اصول و کدام ذریعه باید آنهارا منتشر سازند و اولاً در مورد حیوانات تجربه میکنند بهترین طریقه عبارت است از تهیه و گذاردن مواد مذکور در بین بمب تابحال درین خصوص چنان موادی ایجاد کرده اند که انسان ها و حیوانات و حتی اصول را از بین میبرد و بعضی از آن ها انسان را شدیداً مریض میسازد و بعضی بسیار تاثرات موافتی وارد میکنند. بم آتوم بیکبارگی تمام چیز های تحت نفوذ خود را محو میکند ولی این مواد بدون از بین بردن قطعی آنها مقاومت آن هارا زایل می نماید و بر صورت تابحال مشکل حل نشده علماء را توزیع و انتشار مواد مذکور تشکیل میدهد.

انواع جدید تحت البحری

تا این اواخر که دو سال از انجام جنگ عمومی دوم میگذرد تحت البحری های امریکائی آنقدر مکمل و مجهز نبوده و مانند تحت البحری های جرمنی که دارای تیوب های تنفسی بوده و مدت هادر تحت اعماق پیر سکوب در آب غوطه میزنند دانسته نمیشد. تقریباً تمام تحت البحری های امریکائی دارای دوسایکل دیزل بودند و این ا نجن دوسایکل قناعت بخش محسوب نمیکردند ولی اخیراً در امریکا تحت اداره ربراد میرال چارلس دلیو ستیر در اداره

د کابل کالنی

و ملات بحری تپ های جدید انجن های تحت البحر ایجاد کرده اند که بواسطه آن مدت های مدید تری نسبت به تحت البحری-جرمنی ها میتوانند در زیر آب متوقف باشند در حالیکه برای دوباره پر کردن باتریهای خود و یا بدست آوردن مواد جدید هیچ محتاج بروی آب بر آمدن نمیباشند بعد از این ادوات ماشینی تحت البحر را بروی رابر نصب خواهند کرد تا از تولید صدای انجن و غیره جلوگیری کرده در نتیجه جهازا و ادوات کاشف تحت البحر را برای کشف موقت مجال ندهد فعلاً حتی ذرائع و اصول نجات تحت البحری های خراب شده که در حال غرق باشند هم تحول کرده و روبه تکامل گذاشته است. استعمال آله مخصوص بنام «ومسن لنسک» یعنی شش مومسن تا هنوز درس داده شده و براساسیهای نجات آزاد هم مورد عمل است بر ملاوی ها از تجارب زمان جنگ خود چنین کشف کرده اند که عمده یک تحت البحری مفروقه را حتی از عمق صدف آب میتوانند مانند کنار کی که بروی آب بالا می شود از عمق دریای بیرون آرند و این عمل بدون رسیدن کدام ضرر خساره به آن ها امکان دارد و حتی خود آن ها بدون کدام آله وسایمانی هم باین اقدام موفقیت حاصل میتوانند

آباس جدید پرواز

ظهوری که در قوتی پهلو و ملاحظه میکنید اخیراً برای بیوت ها و عمل به جبران چنان آله جدید ایجاد کرده اند که دارای بلیدر متورمه از باد بوده و پوشنده را از افتادن بر رود آب در پامانع میشود زمانیکه بلیدر مذکور از باد پر کرده شد بلیدر مذکور در کمتر از سه لحظه وضعیت آنها را اصلاح کرده و آنها در زاویه ده درجه از وضعیت عمودی بمای جرکت در آب را میگذارند. زره پلاستیکی برای مرض انفنتایل پارالایزس اخیراً بواسطه کلموب معزوف ها لیود بنام

(ها بود ترف کلوب)
برای مصابین مرض
امفیتل بل یا رمان لا یزس
یک نوع رزه یا یک شش لا
ستیکی درست شده که
جهت تداوی مرض
میکور خیلی مفید و مؤثر
میباشد در این اول خر
مؤسسه فوق یک تعداد
زباد آله جدیداً کشفی
خود را بدو سه ها
و اتحادیه های صحرایی
اهل را کرده است که
در تداوی مرض (طوری
که در فوتوی فوق

ملاحظه میکنند) - از آن ها استفاده میکنند.

آبتیکار مهم در سرویس رادیو تلیفون

بیشرفت خارقه آسار الکتریک و نیک بسیار مهم و قابل ملاحظه بوده و در اثر آن ممکن است در همین نزدیکی یکی از راه های مهم و قدیمی را بنام (پوستون پست رود) بیک گذر مهم مخابراتی تبدیل دهند که دارای دوراه سرویس رادیو تلیفون برای عراده های موتوریه که بین ایوبارک و پوستون در حرکت میباشند گردد. این سرویس متحرک رادیو تلیفون که مخصوص راه های مهم قرار داده شده است بعد از یک مدت مختصر امتحانی رسماً افتتاح خواهد شد و بواسطه آن مسافرینی که در پوستون و یاقرب و جوار پوستون پست رود حرکت دارند میتوانند که مخابرات رادیو تلیفونی خود را در انشای تردد اجرا دارند.

کشف یکی از اسرار حربی جاپان و جرمنی

وفق اطلاع اداره تحقیقات و تسکامل کشفیات ساینسی و ابلاغ دو راپورت متخصصین فزیک نارت و پسترون یونیورسیتی در انتهای محاربه عساکر جرمنی و جاپان مخابرات تیلیفونی را توسط اشعه غیرمرئی اجراء میکردند. این ابتکار به چراغ های تفتیشیه که بر روی سه پایه ها نصب میکردند و باادوا تیکه مخابرات را بین عساکر خارج جبهه و جبهه پیش رو قائم میسا زنده شباهت بهم میرساند.

در ۱۹۲۴ عساکر امریکائی چندین سبت ایستگاه مذکور را بنام (جرمن لایت سپر چر) و (تیلیفون شعاعی جاپانی) بدست آورده و آن را به یونیورسیتی نارت و پسترون نقل دادند و در آنجا بتجربه و ترکیب آن ذریعه متخصصین و پرو فیسران فزیک یر داخند آن ها بواسطه تحقیقات عمیقہ معلوم کردند که علامات اخبار به باچنان تمامیت و اخفا ابلاغ میشد که کشف آن ها بواسطه عادی هیچ امکان نداشت و گذشته از همه در این اخبار نه انشین بیکار برده میشد و نه سیم طرف احتیاج بود سبت های میدان جرمی از ۲۰ الی ۲۱۰ پوند وزن دارند و حال آنکه سبت های جاپانی با جز یت ر دستی عموماً ۱۵۰ پوند ثقلت داشتند و اجزای آن از هم جدا شده و ذریعه دوتفر از یک محل - به محل دیگر نقل داده میشد. پرو فیسر های موسسه مذکور سبت های جرمنی را خیلی تعریف کرده و در عین حال ساختمان آن را هم مشکل و پیچ نشان داده و گفتند ساحه استعمال آن در حالات عادی ناده مبل هم نوسه پیدا نمیکرد.

دوای جدید برای مرض هی فیور

برای علاج مرض هی فیور (ناخوشی سینه که در تابستان و وقت خشک شدن علف بهما فین عائد میشود) دوای جدید و خیلی مجرب ایجاد کرده اند که جدیداً در مورد آن نشرات نمود و فوایدش را ابلاغ داشته اند. این دوا (انتالان) نام دارد که یکی از مشتقات کول تاراست دوای مذکور را داکتر دلبیواس لووی یکی از فارماکو لوژیست های جرمنی به در ۱۹۲۲ - تبعیت امریکائی را قبول کرده و حالا در یونیورسیتی یونا مصر وف خدمت است کشف کرده و از راپورت داکتر ها و صورت تجارب ایشان معلوم میکرد که چهل و دو مریض رو رانه از ۱۳ الی ۱۲ کپسول انتالان را بلعیده و این عمل را از یک الی پنج هفته دوام دادند که در نتیجه تمام مرضی به استثنای چهار نفر آثار صحت و بهبودی را از خود نشان دادند بر حسب بیانیه متخصصین کفینیکی انتالان سمی نبوده و تقریباً هفتاد فیصد مؤثر و مفید ثابت شده است.

در علاوه بر اوائل اپریل دو طبیب دیگر اعلان نمودند که بعد از دو سال تجربه بر روی آنها با سم (پینادیل) بری علاج می‌فور نتیجه مثبت داده و گذشته از آن یکک تعداد اطباء دیگر واضح ساختند که دواى جدید الاکتشاف ایشان تحت نام (یایری بنزامن) اکثر بیماران مرض فوق را بخوبی شفا داده است. در خلال این چند سال اخیر چندین دواى مهم جهت تدایى مرض مذکور به معالجهین معرفی شده است امروز تعداد بساین مرض مذکور در امریکا از ۳ الی ۵ میلیون نفر اندازه شده و تنها در شهر نیویارک به تعداد (۸۰۰۰۰) نفر باین عارضه گرفتار میباشد.

مودل تصویری سلاح نمر ۲ انتقامی

متردد با هوای پیرنگ در مورد
راکت انتقامی نمر ۲ چرمی
مصرف تحقیقات و مطالعه بوده
و در نتیجه توانست که سلاح مذکور
را وضع و صورت اولی آن بطور
صحیحی آماده گرداند و آن را
از بقایای مواد یکی از اسلحه مذکور
که در - ویدن افلاق نیوده مملو
سازد. در فتوی مذکور پیرنگ
را در حالی ملاحظه میکنید که مودل
تصویری و خیالی خود را بدست
گرفته و مصرف ملاحظه میباشد.

منفلق ساختن سنگ های آسمانی مصنوعی

ذریعه را کت

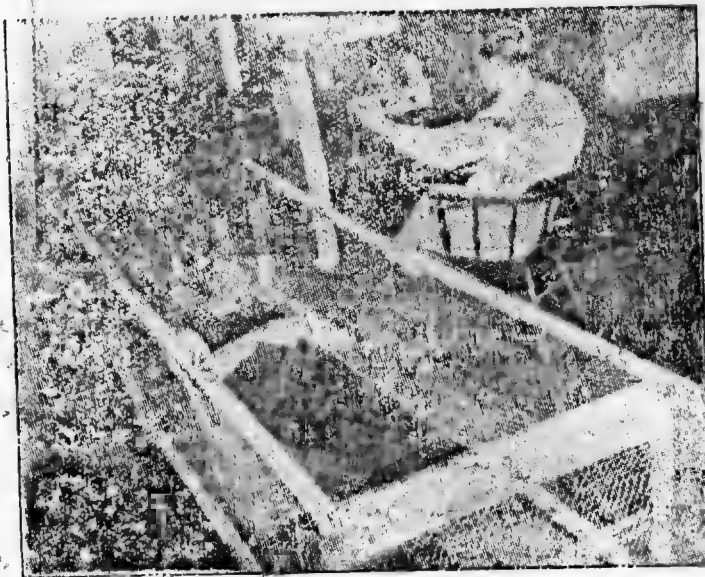
سنگ های آسمانی مصنوعی بواسطه را کت نمبر ۲ - انتقامی در طبقه مافوق فضا انضلاق داده شده و بواسطه این ابتکار میخواهند اندازه حقیقی اجبار آسمانی را بخود معلوم کردند و در عین حال اطلاعات ساینسی را را جمع باین عارضه مهمه سماوی و خصوصیات آن کشف نمایند. رکتور فریدال و بیل که در رصدخانه کالج هارودر مصروف خدمت است اعلان کرده بود که پلان این اقدام در ۷ اسدماه ستمبر (۱۹۴۷) عملی میشود. را کتی که برای عملی ساختن پلان موصوف تخصیص یافته از مواد محتوی خواهد بود که اجبار مذکور را تولید و آنها را بصورت دسته های مجموعی مختلفه در ارتفاعاتی که از بیست الی چهل میل بلندی دارند پراکنده خواهد ساخت و در نتیجه آن ها را بهوای محیط مانند اجبار آسمانی وارد ساخته و همان عوارضی را که از سنگهای مذکور مشاهده میرسد بروز خواهد داد دو کمره مخصوص فضائی بزرگ پرواز را کت را عکس برداشته و مساحه را بسزویه چهل الی چهل و پنج درجه تحت تاثیر خواهد گرفت خلاصه اندازه روشنی و فاصله فرود آمدن آن را در طبقه فضاء و مقدار روشنی و زوال آن ها را بخوبی تشبیه خواهد نمود. نتیجه این ابتکار علمی البته در رفع سامشکلات و موانع پرواز در طبقات بلندتر از فضا خدمت شایانی خواهد نمود.

امتزاج تیلویز یون و رادار در هوا بازی

بعد از جنگ آله جدیدی بنام تلیر این کشف کردند که خدمات مهمی را در هوا بازی انجام داده. و تحول بازی در این فن وارد خواهد کرد یک نموده معین انجیران و محققین رادیو اینک از موجودیت و اهمیت تلیران اطلاع دارند. تلیران از لفظ های تیلو یز یون و رادار ترکیب یافته و تمام یرانسپ ها و اصول مهمه تیلو یز یون و رادار که بعد از جنگ معرفی گردیده اند در این فن بکار رفته و بیلولت را در فضا برای انجام وظیفه اش بخوبی آمده و مستعد میسازد. و ساحه رویت او را از حدود سی الی پنجاه میل چنان روشن و حقیقی میگرداند که هیچ اشتباهی برایش باقی نمی ماند هوا باز در اطاق خود حرکت و روش یک تعداد مواد را بشکل پرده سینما در یک تیوب شعاع کتور که در آنجا یک موضع معین نصب است تماشا میکند پرده مذکور مانند پرده معمولی تیلو یز یون خانگیست اطلاعات لازمه پیغام های کد و یا برق سوزن های مینر برقی را در آنجا می نگرد تلیران بدریمه رادار زمینی که در یک میدان هوایی موجود است تمام اطلاعات را راجع به بندر و فضا واضح

«بسیار زود در اغلب مواضع را دار در زمین و فائز جاریه در سکوپ های پره ها به ملاحظه میرسد و بعد یک چشمه تیلو بز یون بهمان پره را دار متوجه بوده و بوسیله تیلو بز یون اطلاعات و مناظر بطیاره نقل داده میشود هوا بازان در حین پرواز آن ها را تماشا میکنند هر اطلاع و خبری را که را دارد در ستیشن زمینی جمع کرد باین وسیله فوراً به پیلوت ابلاغ میدارد و یا پیلوت در اوقات لازمه به تیلو بز یون خود نگاه کرده و از تمام موانع حوادث فضائی وارضی از قبیل راه ها ، برج ها ، عمارات ، میدان ها سمت پرواز خود را با موقعیتش در بین طیارات دیگر بخوبی مشاهده کرده و هدایات کنترل ترافیکی را از آمر مؤظف خود در زمین تحصیل میکنند» خلاصه رول تیلیران در هوا بازی عصری از همه چیز زیاده تر بوده و بواسطه استعمال آن بیاضاتعات و تلفات را تخفیف داده اند ممکن در آینده تمام مبادین طیاره دارای ستیشن تیلیران گردند در بحرانترین موسمه هم از آن استفاده می نمایند و چون را در در زمین است و صرف ماشین کوچک تیلو بز یون بایر دمه مخصوص آن در طیاره میباشد لذا مشکلات حمل ادوات ثقیل را در این زمینه رفته است

آله مهمه برقی برای امتحان دماغ

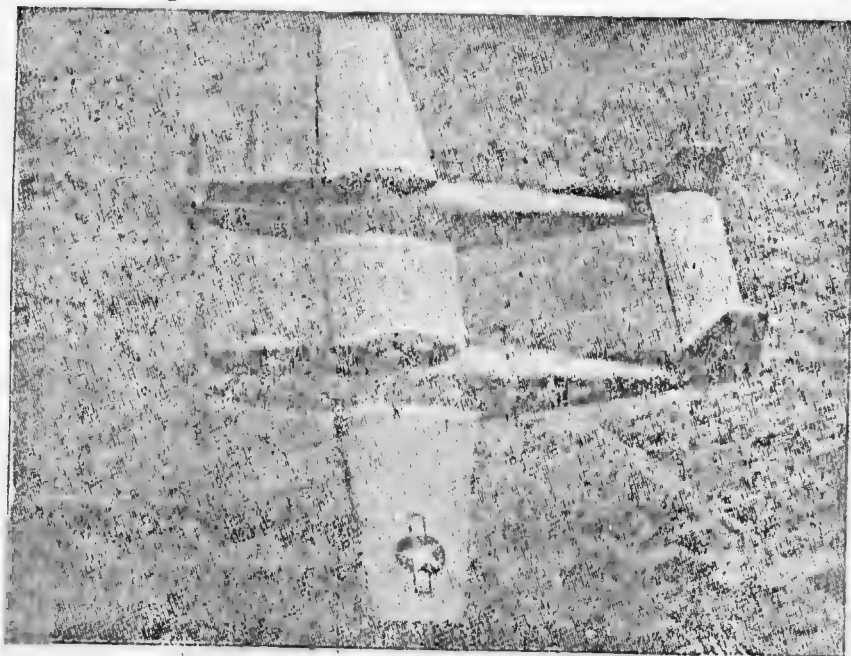

در فتوی پهلوی
شخصی را
ملاحظه میکنید
که در بین قفس
سیجی امتحانی
قرار دارد
و شخص دیگری
که در عقبش
نشسته است
بواسطه آله
برقی به اسم
(الکترو انسیفالو
گراف) دماغ
مرد مذکور را

مورد امتحان و تجربه گرفته است این آله بمقابل حرکات طبیعی برقی که در تمام انساج انسانی وجود است حساس بوده و اختلافاتی را که در حرکات مذکور در هنگام نورمان دماغی و دیگر عوارض مرضی رو میدهد بخوبی ریسکار د مینماید .

مهمترین طیاره عسکری

طیاره جدید عسکری که بنام (تون مستانگ پی ۸۲) یاد میشود از مهمترین طیارات بوده و از هواپلوانو الی نیویارک از حیث سرعت پرواز و تحمل اقدامات تخریبی ریکارد

خوبی قائم کرد طیاره مذکور از بدنه دو طیاره پی ۵۱ و یک بال ساخته شده و فی ساعت ۴۷۵ میل پرواز می نماید و دو پیلوت دارد در فونوی فوق طیاره مذکور را ملاحظه می کنید .

چوب مصنوعی

اخیراً در یکی از نمایش های لندن چنان چوب مصنوعی را بمرض تماشا گذاردند که از حیث استحکام و خاصیت کاملاً بچوب طبیعی شبیه بوده و از کپاغذ و صمغ ساخته شده بود . چوب مصنوعی بر علاوه سبکی و استحکام خود بمقابل حرارت و برودت فوق العاده هم بخوبی مقاوم است . عصب نظریه متخصصین در ساختن چهارات و دیگر ادوات از این چوب بخوبی مورد استفاده گشتند .

آشپزهای خودکار در خانه

فعلاً در خانه های برطانیه برای استفاده خانم ها در مطابخ کنترل الکتریکی اتوماتیکی که حیثیت آشپز خود کار را دارد مورد عمل قرار داده شده و فوائد زیادی از آن برداشته اند تا بحال ادوات الکتریکی و اتوماتیکی مذکور را صرف در مصانع و فابریکه ها بکار می انداختند و بواسطه ادوات حرارت دهنده و پرنسپ های مخصوصه آن استفاده می نمودند و حرارت را بخوبی کنترل می توانستند در جمله ادوات جدید اجاق های طبخ ، بشقاب ها ، غوری های گرم ، کفگیر ، ظروف کباب ، چاقوش ادوات گرم کننده اصاق ، ماشین های شست و شو ، ادوات تبرید و غیره شامل می باشد . بواسطه فشار دادن نکه های مخصوص حرارت آن ها را باندازه های معینه کنترل کرده و ثابت نگه میدارند این کنترل اتوماتیکی در گذشته صرف بمواضع عمومی و فابریکه ها مخصوص بوده ولی بعدها در مطبخ ضرورت آن را جدا حس کردند دیگر برای حفظ حرارت ادوات متذکره خانم ها محتاج نیستند تا مراقبت خود را دوام داده و دائماً در مطبخ حاضر باشند بآنکه بواسطه سوچ های مخصوص مطلوب خود را بصورت اتوماتیکی بر آورده می سازند اگر چه ادوات مستعمله در کنترل اتوماتیکی حرارت آنقدر ساده نیست معیناً بر موضعی که بخواهند آنها را نصب کرده و استفاده می نمایند .

ساختن پلاستیک از نفتا له مواد

درمابین استخراج ذغال و شمع کینت اینک از نفتا له مواد مستخرج پلاستیک می سازند و صانعین پلاستیک در فو ایکتون دووردیل مصروف مطالعه و تحقیق در اینخصوص می باشند و بعضی ها هم در مواضع دهانی که مواد خام در آن جاها زیاد است به تحقیقات می پردازند گویا بعد از این از مواد ریشه و نفتا له آن ها این صنعت را ترقی خواهند داد .
مدیر اداری شرکت معروف پلاستیک سازی بیان میدارد که از مواد ریشه و نفتا له محصولات کینت سالانه مبلغ ۱۲۰۰۰۰۰۰۰ پوند پلاستیک های مختلفه ساخته میشود و شرکت او کوشش دارد که یک فابریکه جدید بمبلغ ۵۰۰۰۰ پوند برای پیشبرد این کار در دوردوور تاسیس کرد و ۱۰۰۰ نفر را بکار مصروف سازد از نفتا له مواد مستحصه پلاستیک درست کنند و هم چنان نظیر آن عمل را در موضع ذیل بموقع اجراء خواهند گذاشت .

ماشین های جدید زراعتی

مؤسسه ملی انجینیری زراعتی برطانیه فعلاً چندین تب و نوع جدید ماشین های زراعتی را مورد تجربه و امتحان قرار داده است از آن جمله یکی ماشین درو کننده بیشک بشار مبرود این ماشین از سه

مهم ترین آن بوده و هر حصه و وظائف جداگانه را در هنگام درویمده داشته و از شیاع و تلف شدن بشکر جداگانه گیری میکند ادوات دیگر زراعتی عبارت اند از قلیه سه شیاره که برای را آلوده با بسیار مفید و مساعد بشمار میرود ماشین دیگری نوع آله بردارنده دانه هاست که بسیار مفید تان شده و بر علاوه تحقیقات مزیده برای خشک نمودن دانه های حبوبات ذریعه ماشین نوام دارد و ادوات متعدده بر ایجاد کرده اند . از ماه جنوری ۱۹۱۲ الی جولائی ۱۹۱۶ بمقدار ۳۰۰ ماشین جدید زراعتی ایجاد کرده اند

در دهنده جدید سگرت

درین ازشراکت های برطانوی آله جدید در دهنده سگرت ایجاد کرده اند که بدون سگرت بهمن یافتله اگر داده و سگرت را در میمند حصه بالائی آله مذکور بصورت یک موسع معین تولید شده اگر داده و سگرت از همان موضع در داده میشود . چون سگرتی به کش کردن سگرت میبرد در سگرت در میبکیرد . موضع تولید شعله دارای مواد معینه کیمیای می باشد یک نوع غیل مخصوص هم بکار دارد

سیت قابل حمل را دار

سیت های را دار که در بریعه فوای فساتی شاهی طرف استفاده قرار داده میشوند ۶۰ پوزی داشته و بواسطه معین بزرگی جسامت در طیارات کوچک قابل حمل میباشد بنابراین در بریقه های بر طوای چنان سیت های را دار درست کرده اند که صرف ۲۵ پاو وزن دارند و با بر آن بعد از آن آنها را در طیارات کوچک هم حمل میتوانند . بر علاوه دیگر ادوات هوا بازی و کترول آنها را طوری کوچک و ساده ساخته و می سازند که در طیاره موضع کمی را اشغال کرده و برای محفوظات و بار های دیگر جای بیشتری باقی بماند .

ماشین جدید تایپ

بر داده پندان ماشین جدید و مقبول تایپ درست کرده اند که ادوات و پرزه های آن قابل تبدیل و اصلاح بوده و این واسطه برای استفاده و بکار بردن زبان های اجنبی هم میتوان در بریعه تبدیل پرزه ها و حروف از آن کار گرفت و حسب مطلوب کلمات و مضامین خارجی را در بریعه آن تحریر کرد .

درین ماشین بیش از صد عدد جاهای انکشت گذاری تهیه دیده و حروف اغلب زبان های مستعمله تجارتی را در آن نماد داده اند و حتی برای بعضی از زبان های غیر مستعمل از قبیل سیامی و عبری هم تخصیصاتی داده اند .

اصلاحات و ترمیم جهاز ها در زیر آب

در آینده ترمیم و اصلاحات وارده بر جهاز ها را در زیر آب اجرا خواهند نمود. (موضوع معین تعمیر کشتی نزدیک بندر) اسکندریه و لو رپول متخصصین جهاز ها در برطانیای اخیراً راجع به قطع کردن و پیوند نمودن فولاد بهار در زیر آب نمائش بهم و قابل ملاحظه از خود نشان دادند اجرا آت و اعمال مذکور در یک طرف بزرگ به سه طرف دیگر در صورت میگرد.

طوری که حدس میزنند اقدامات و ترمیمات باین اصول خیلی مفید و اقتصادی بود و علاوه در نصف مدت معینه سابقتر انجام داده میشود.

الومینیم برای عمارات و پل ها

ساختمان اولین پل متحرک الومینیمی مر ایب بازیگر فلزات در همین نزدیکی ها آغاز خواهد یافت این پل بر روی دریای (ریو رویر) کشنرس تعمیر میگردد و سه توبه پهنائی پل مذکور ۹۰ فوت بود و یک خط ریل عرض چهار فوت و $\frac{1}{8}$ اینچ بر علاوه سرترا فیک بروی آن آمدید می یابد

— واسطه استعمال — ر کبات الومینیم عوض فولاد یک مقدار زیاد ثقلات و وزن پل تخفیف داده شده و پل مذکور خیلی مستحکم است و دوام و بقای آن در برابر خرابی و فرسودگی معدهت زیادی ندارد شده است بلکه با عمارات الومینیم هم در فابریکه لندن تهیه و مواد ر کبات آن از لندن به فلسطین نیز صادر گردیده است هر یک از پنجه های مذکور دارای چهار اطاق میباشد که سه اطاق عوض اطاق خواب و شستن و یکی دیگر عوض مصحف و اطاق مسکن بکار می رود.

موتور های کوچک

طوری که بحال معلوم کرده اند کوچکترین موتور الکتریکی دنیا مقدار سوزنی دارد که دوسه آن را میتوان در بین یک انگشتانه جاداد جدیدی موتور های مسکری براد اولین مرتبه در رمسگهم به مرس نمائش قرار داده شد این موتور ها که به پلکان معین فوا میباشد در اندای جنگت اختراع شده و بنام الیکتر و تورها یاد میشوند چنین موتور کرده اند که در ۱۹۲۸ - یک کمیته به تعداد (۵۰۰۰۰۰) عدد موتور های مذکور را آماده گرداند.

این نوع موتور ها دارای چهار سایز و اندازه میباشد که خود در بین آن از ۳ الی ۶۶۰۰۰ وات اینچ فیلتر داشته و در آن هم اربک گرام کمتر میباشد سرعت حرکت موتور های مذکور

بدرجه است که در يك دقیقه به تعداد ۷۰۰۰ مرتبه گردش دارند و برای ادوات خیلی حساس ساینسی از آن میتوانند استفاده کنند سه نوع دیگر آن $\frac{7}{8}$ يك انچ قطر دارند و موارد استعمال آن ها هم خیلی زیاد است مثلاً در کمره ها پروژکتور ها، اتوموبیل ها، ریل ها یا کی های برفی، پیکه های جیبی و دیگر ادوات و سامان خانگی از آن استفاده میکنند.

جواهر مصنوعی

جواهر مصنوعی که در اندازه ها و میزان های برفی استعمال یافته اند جدیداً در نمایش های صنعتی برطانیه مخصوص برمنگهم ظرف ملاحظه و تماشای حضار قرار گرفت تا سال های اخیر برطانیه جواهر مصنوعی را از خارج وارد میکرد و چون روابطه برطانیه با منابع مواد فوق در اندی جنگ قطع گردید لذا بساختن جواهر مصنوعی پرداخته و از موادی آن ها را درست کردند که به شبهه خیلی سخت و محکم شباهت بهم می رسانند. در خلال جنگ چندین میلیون جواهر مذکور در بین ادوات خیلی دقیق و نفیس بکار رفته و طوری که حدیس میزاند جواهر مصنوعی جدید نسبت به جواهر مصنوعی پیش بشمول با قوت ما فوقیت داشته و قیمت آن هم کمتر اندازه شده است.

راکت مسافر بردار

متخصصین و علما کو شش دارند چنان راکت های مسافرت آماده سازند که در طبقه بلندی از فضا پرواز کرده و مسافرت را هم با خود حمل نماید در فرتوی پهلو مستر هاری روس (شخص عینک دار) و مستر رالف سمت را ملاحظه میکنید که راجع به لان پرواز در طبقه بلند جو با هم دیگر مصروف مذاکره بوده و پیش روی ایشان مودل و نمونه ایکی از راکت های متصوره قرار دارد آنها به وسایلی معروف برطانیه به اسم (بریتش انترپلنتری سوسایتی) انتساب دارند آنها میگویند که این راکت مسافر بردار راه حرکت و مسافرت را بطرف ماه هم باز خواهد کرد.

اسباب عجیبه جدید برای موتورهای برطانوی

دو اختراع خیلی مهم و تعجب آور در مودل های جدید موتور برطانوی نصب کرده اند که اهمیت زیادی داشته و اقتصاداً هم به نفع دارنده موتور تمام میشود یکی از آن ها عبارت است از يك كار بوريتر که مصرف پترول را تخفیف میدهد و دیگری عبارت است از يك گیر باکس که هر دوی آن در برطانیه تحت تجربه میباشد کار بوريتر مذکور به يك موتور دارای ۱۲ یا ۱۶ فوّه اسپ نصب شده و بواسطه آن فاصله پنجاه ميل راه را میتوان ذریعہ يك گیلین تیل طی کرد. این آلّه اندازه معینه تیل را برای انجن تثبیت نموده و آن را در انجن داخل میکنند. گیر باکس مذکور در موتري که دارای دو پینیل باشد کار داده برای تغییر دادن گیر درایور موتور صرف يك تسمه را برلیور گیر فشار میدهد و تسمه لیور گیر بصورت برقی کلمچ را بکار انداخته و بجای کلمچ قدیمی بکار میرود ساختمان این دو آلّه جدید موتور خیلی آسان بوده و ارزان میباشد.

استفاده از رادار در ماهیگیری

طوریست که در فن هوا بازی اراد دار استفاده های زیادی مینمایند در ماهیگیری هم اینک موردی برای آن تهیه کرده اند. بواسطه بکار انداختن رادار میتوانند موقعیت اصلی ماهی را در آب بخود معلوم کنند مخصوصاً ماهیانی را که بصورت دسته و جمع تردد دارند. گویا طوری که در هوا از رادار استفاده کرده از موجودیت طبقات ابر که مانع بزرگ هوا وردی بشمار میرود باخبر میشوند و وجود دیگر سدها و مانع را اطلاع حاصل میکنند بعد از این در بحر ها هم این آلّه را بکار انداخته و در اعماق دریا بمطالعات و شکار و بسا اعمال بزرگ دیگر خواهند پرداخت.

تلسکوپ قابل تذکار

از چند سال باینطرف تصور میکردند که موقعیت آب و هوای برطانیه برای این مسئله مساعد نیست نایک تلسکوپ بزرگ را نصب و بمطالعات نجومی بواسطه آن بپردازند ولی اخیراً پروفیسر اج ایلاسکت پروفیسور علم نجوم در یونیورسیتی اکسفورد چنین تحریکات نموده که در برطانیه باید يك تلسکوپ تسمه باندازه بزرگترین تلسکوپ های دنیا آماده گرداند پروفیسر مذکور مصارف ساختمانی این تلسکوپ را - (۱۰۰۰۰۰) پوند سنجش کرد. در خواست رایل سوسیتهی را جم به ساختمان آن از وزارت خزانه هم تصویب گردیده است مخصوصاً در خلال ۱۹۴۷ - که جشن سه صدومین سال تولد اسحق نیوتن هم صورت گرفت تلسکوپ

مذکور را بنام (نیوتن تیلسکوپ) مسمی ساخته اند اند از شیشه منعکسه آن باشد از کلا ترین تیلسکوپ دنیا که حالا در رصد خانه مونت ولسون منصوب است و ۱۰۰ اینچ قطر دارد خواهد بود . در کلمپورتیا بهمین زودی شیشه منعکسه ۲۰ - ۱ اینچ بیکار انداخته خواهد شد . این تیلسکوپ را در اراضی هرستمنوسو کیسل واقع سو سیکس نصب خواهند کرد تا بحال کلا ترین تیلسکوپ امیرا طوری برطانیه دارای شیشه منعکسه ۲۰ اینچ بود که در موسع تورنتو منصوب است .

مودهای جدید البسه وادوات

از تارهای مصنوعی عوض پشم اینک الای های قشنگ وریبا درست میکنند که کاملا وافر یروف بود ودر عین حال قابلیت چین شدن وچملمک گردیدن را ندارند . چنان بوتل های فشنک و جیبی عطریات ایجاد نموده اند که اسلا کو چکترین مقدار آن هم ضایع شده ودر وقت استعمال صرف یک قطره ازان میچکد و متبانی محفوظ باقی میماند . سلیر های نو و فشنگی ایجاد کرده اند که در هنگام تاریکی موسع پنجه های آن روشنی داده ودر شب های تاریک و سرد چون شخص بخواهد که در کفشکن آن را پیالند بدون زحمت ویک نگاه بواسطه روشنی خودش آن هارا مشاهده خواهد کرد .

مودهای جدید را دیو

در برطانیه از انجام جنک به بعد توجه تامی به صنعت رادیو سازی مبدول شده واینک تقریبا صد نوع مودل جدید رادیوهای میزی خانگی درست کرده اند که از حیث خوبی دوام و فشنگی خود خیلی قابل تعریف دانسته میشوند رادیو گرامو فون های جدید سیت های مخصوص ریکارد کبری برفی و آخذه های را دیو تما مابا اشکال بهتر آماده میگرددند در برطانیه راجع به اصلاح و انتظام آوازاها اقدامات مهمتری صورت گرفته ورا دیوهای جدید تون ها و صدا ها را بوضع کاملتری اخذ میدارد و اغتشاش و اضطرابی در آواز های را دیو اصلا محسوس نمیشود را دیوها را امروز طوری درست میکنند که عوض آنکه بر روی میزهای کو چک ویا روی فرش اصاق گذارده شوند بواسطه کوچکی میتوان مانند یک تصویر بردیوار خانه آنها را آویزان نمود رادیوهای سیار که از یکجا بدیکر جا نقل داده میشوند دا رای بیهیمای دوام دارتر بوده و مدت دوام و کار بیهیمای مذکور از صد بدو صد ساعت تزئید یافته است کوچکترین رادیوئی که در این اواخر مورد امتحان قرار داده شده با بیهیمی خود صرف دو کیلو گرام وزن دارد آخذه دارای ۲۳۰ میلی متر طول ۱۵۰ میلی متر عرض و ۵۰ میلی متر قطر میباشد .

طیاره بی پیلوت

در فوتوی زیر یک تعداد مرمی های طیاره بی پیلوت را ملاحظه میکنید که کار ساختمان

آنها تمام شده

و مشخص

در وا شنیدن

مصرف معاینه

و تقیض آنها

میباشد

هر طیاره

ما مل مرمی

های مذکور

دارای یک

آله مخصوص

و خیلی دقیقی

میباشد که بحيث چشم و دماغ آن بشمار میرود و بواسطه همان آله میتواند که مواد منفجره را بواسطه لازمه رسانیده و در آنها انفلاق دهد

درای جدید سل

پراخه ممالجه و بدای مرس خانمانسوز سل در این اواخر دوای جدیدی باسم (ب ب ث) کشف کردند اند که آرا واکسن ضد سل باید تمام نهاد صورت استعمال واکسن مذکور آن است که مکروب سل را بی هم در بدن خوک هندی تزریق نموده و در وجود او یک نوع مقاومت را واجع بمرض تولید کردند و انکهی چون مرتبه دیگر مکروب را تزریق نمودند نتایج خیلی مثبت و فائدت بخش گرفتند همچنان چون (واکسن ضد سل) را در بدن انسان تلقیح کنند وجود در آغاز با مکروب سل بنای مقابله و مبارزه را میکندارد و چون درین مبارزه مشق و مهارت پیدا کرد دیگر یک نوع معافیت در وجودش تواید شده و گرفتار مرض سل نمیکردد. این واکسن جدید را در مراحل اولیه تجربه بوجود خوک هندی همچون واطفال کوچک امتحان نمودند و چون در نتیجه کشف گردید که در انسان واکسن مذکور معافیت قطعی تولید مینماید آنگاه ملوینها کودک را بمقابل مرض مذکور واکسن زده و معافیت دادند

میگویند امروز اطباء همه عقیده دارند که واکسن ضد سل انسان را از اصابت باین مرض

بخوبی حفاظه میکنند و در عین حال واکسین زدن هیچ در دوالی هم با انسان وارد نمیکند
دوای مذکور طوری سرعت عمومیت پیدا کرد که در کشور دانمارک و در وقت اشغال آلمان
ها صرف به تعداد ۲۵۰ هزار طفل با واکسین مذکور مجهز گردیدند. خبر میدهند که در کشور
روسیه تلقیح واکسین ضد سل امر اجباریست در نارویژ یوگوسلاویه و رومانیه و جاپان تزریق
آن شیوع فوق العاده دارد.

اختراع جدید برای کنترل ترافیک

در امور کنترولی ترافیکی آسترالیا اینک برای مصونیت داخل کردن موتورهای بمواضع
معینه آنها اختراع جدیدی کرده اند این اختراع بجهت يك علامت خیلی بارز و جدیدیست که
از طرف کونسل تحقیقات علمی و صنعتی نیوزیلند ابداع شده و اولین مرتبه در شهر اوکلند
از آن استفاده نمودند.

چراغ جدید موتورها

در آسترالیا اخیراً برای هدایت موتورهای چراغهای جدیدی آماده کردند که طرف
راست و چپ موتورها را بخوبی راهنمایی میکند بولیس ملبورن اولین مرتبه چراغ مذکور را
بیکار انداخته و در چهار راهی ها چون از دور موتورها نشان میدهد آنها را بدرستی قیادت
کرده از حدوث و فائز تصادم جلوگیری میکنند چراغها سه نوع اند چراغ چپ راست
راست و چپ و توقفی.

کاغذ پلاستیکی و شیشه نخنی

دو ماده بسیار مهم و طرف احتیاج زندگانی روزمره ما (کاغذ و شیشه) فعلاً بطرزهای
خیلی جدید ساخته شده و اصول نوی برای تهیه آنها ایجاد کرده اند آخرین انواع کاغذهای
جدید طوری مداوم و باثبات اند که با راپروموم جامه ها را پیری کرده میتوانند کاغذهای
جدید ایجاد بمقابل رطوبت آتش و غیره عوارض خراب کننده مقاومت زیادی از خود نشان
میدهند و شیشه ها نیز با چنان طرز نویی ساخته میشوند که هم ثابت و محکم بوده و هم قابلیت
انعضا و تاب خوردن را دارد.

در یکی از شماره های اخیر جرییده (پاپولر ساینس) راجع به اقسام مختلفه و جدیدة این
دوماده داستان عجیب و خواندنی اشاعه یافته است. دو سال پیشتر به سیاهیان در کمپ هود
واقع تیکساس يك نقشه داده شد که از يك نوع کاغذ جدید ساخته شده بود و به آنها توصیه
گردید تا در خصوص نقشه مذکور و کاغذ آن فشار و اعمال خراب کننده وارد نکنند و باین

طریق اندازه مقاومت آنرا معلوم نمایند آنها بعد از يك هفته چون از میدان مراجعت کردند درخصوص نقشه مذکور و کاشاند آن چنین اطلاع دادند ، نقشه موصوف را تقریباً بیست مرتبه در آب تر کرده و پشت آب آنرا فشار و کاشاند را با اصطلاح قچار دادند ولی هیچ خرابی در آن روندا- کاشاند را چندین بارقات کرده و ذریعه فتدایق تفنگ بپان فشار وارد کردند روی آن را با گریس و رنگ آلوده نمودند میان بتول غوطه اش دادند به گل ولای آغشته نمودند به آب صابون دار آن را جوش داده و بعد ذریعه درس رویش را مالش دادند بر روی يك موضعی گذاشتند که تمام ریجمنت سیاه بر رویش قدم گذارده و رفتند و اخیراً تانک را هم از رویش گذاشتند تمام این اقدامات مغرب بکاشاند و نقشه مذکور هیچ صدمه و نقصانی وارد کرده نتوانست این کاشاند اگرچه ظاهر امثل کاشاند های معمولی بنظر می آید ولی الباقی آن ذریعه بلاستیک محکم و غیر مرئی را هم محکم کرد بد- امروز برای بیکار انداختن بلاستیک مذکور در مواد دیگر موارد استعمال زیاد پیدا شده در دستمالها و خریطه های کاشاندی و دیگر موادی که گوشت ، میوه جات و سبزیجات حتی غذای بخ بسته و شیربج را در بین آن میگذارند استعمال میشود بعضاً کاشاند های دیواری روی عمارات که در شستن خراب نشود خریطه های محافظ جای جوشان ، کاشاند سگرت که به تماس با آب پاره نگردد اجاف ها ، کوت های بارانی و کگل های مصنوعی را از آن ماده درست میکنند .

در همین زودی با وجود مشکلات و موانع مهم اقتصادی کاشاند های ضد آتش که در برابر شعله ها بادوام باشد آماده خواهند کرد و کمپادان ها مصروف مطالعات و تبلیقات اند تا کاشاند را مثل البسه نرمتر و با دوامتر ساخته در موارد مختلفه دیگر هم از آن استفاده نمایند امروز در ساختمان شبیه اینکارات زیادی بروی کار آورده و آن را بدرجه میدهند که تارهای بسیار باریکی مثل تار عنکبوت از آن درست کنند و متخصصین عقیده دارند که تا هنوز مطالعات ایشان درین خصوص خیلی ابتدائی بوده و بعد از این از تار های شبیه موادی درست خواهند کرد که در برابر رطوبت ایستد ، القلی ها ثابت و دوام کاملی داشته باشند مثلاً یکی از این ها میله های سبک و قابل ارتجاع مانع گیرنده که از تارهای شبیه و بلاستیک آن را درست نموده اند از امتزاج تار های شبیه با مواد دیگر بسا چیز های قشنگ و مفید مثل البسه ، نخته های اتوکاری ، پوش های مختلفه ، پرده ها و ده ها پارچه غیر قابل احتراق ساخته اند .

تعیین اعماق بحار

کشفیات سالهای اخیر مادمیرال برد در قطب جنوب باردیگر موضوع مطالعات را در قطب جنوب بغاطر میدهد اولین مرتبه هیئت کشفانی چهاراچ ام اس چیلنچر در بحار عمیقۀ مطالعات

پرداخته و جهاز مذکور در ۱۸۷۱ و ۱۸۷۲ - گردنبارا دور زده و اعماق بخار را در موقعیت های مختلفه از حدود خط استوا الی قطب جنوب بخود معلوم کردند این جهاز از مواضع متعدده تحت البحر آبهای زیادی را جهت تجربه باخود گرفته و بمطالعات بیولوژیکی پرداخت که تا بحال اساس اطلاعات ماراجع بزندگی در آن حدود بر روی همان تحقیقات قرار دارد و گذشته از آن جهاز مذکور اعماق حدود مختلفه بخار موصوف را بخود معلوم کرده و نقشه آن حدود را آماده کردند و سطح زیرین آن هارا باحدی واضح ساختند در آن ایام معلوم کردن عمق بحر کبار بسیار مشکلی بود و بواسطه پایان کردن یک وزن که در انجام یک ریسمان سیمی محکم بسته میشد باین امر مبادرت میورزیدند شاید انجام این کار دوسه ساعت وقت را بخود میگرفت و بعضاً بطور صحیح هم عمق را معلوم نمیشد.

حالا طریقۀ بهتر و سریعتر و آسان تر برای این کار وضع کرده اند که بر اساس انعکاس آتیکاء دارد و جهاز معروف کشفیاتی رابیل ریسرچ شپ دسکوری دوم از ۱۹۳۰ الی ۱۹۳۹ در اثنای چندین سفر خود جانب قطب جنوب و آبهای اطراف آن اصول جدید را طرف عمل قرار داد.

در اثنای تردد عادی خود و تحت اوضاع و حالات عادی و یا حتی در خرابترین موسم صرف در اثر دوباره دقیقه متوقف ساختن جهاز عمق بخار را معلوم میکردند در سالهای قبل بعد از هر ده میل فاصله باید برای یک یا دو ساعت جهاز را ایستاده کرده و عمق را معلوم میکردند موضوع تعین عمق از روی انعکاس صدا گذشته از در یافت عمق صحیح موقعیت اطراف و نواحی و جزائر غیر معلوم را خاصاً در حدود قطب آشکار میکرداند در روزهای اول سیستم انعکاس در یقه یک چکش سطح زیرین جهاز میزدند و بواسطه گوشکیها انعکاس آنرا از ته بحر میشنیدند و از روی مدت وصول انعکاس فاصله آنرا حساب میکردند ولی درین روزهای اخیر ماشین های جدیدی مخصوص اینکار ایجاد کرده اند که بصورت اتوماتیکی انعکاس صدا هارا معلوم کرد و عمق آنرا بیک کاغذ جداگانه ثبت می نماید برای اعماق زیاد یک ریسکار دیگر اتوماتیکی به جهاز نصب نموده و ذریعۀ آن امواج قابل سمع تولید میکنند آله مذکور در هر دو نیم لحظه آوازها را ثبت می نماید چون سرعت آواز از روی عمق بخار و خواص فیزیکی و کیمیاوی آن ها فرق میکنند لذا بر طبق آن عمق دریاها را هم معلوم میتوانند و یک فهرست و جدول مخصوص برای این امر نیز درست کرده اند.

نمایش مواد جدید پلاستیکی

در این اواخر در لندن نمایش بزرگی راجع بمواد و مصنوعات جدید پلاستیکی داده شد که خیلی طرف توجه و انترست تماشاچیان قرار گرفت نمایش مذکور از طرف اتحادیه برطانوی مواد

یلاستیکی (بریتش یلاستیکس فیدریشن) سورت گرفته بود و تقریباً . . . نوع مختلف مواد یلاستیکی از کالر گرفته الی طشت های غسل در آن جمله شامل بودند. در بین مواد مذکور تنکری ها، پیاله ها، ادوات مطبخ، السه، جواهر یلاستیکی فرنیچر و اسباب خانه شیشه های دروازه، اسباب و آلات جراحی و کمره ها و غیره طرف توجه و تمجید قرار داده شدند.

تیلیویزیون از راه ماهتاب

مالکین سیت های تیلیویزیون در آینده پروگرام های متعلق به سیت های خود را از راه ماهتاب اخذ خواهند نمود. کبیل های عجیب و غریب امواج را دارستون های شعاع و سبشن های طیارات بلند پرواز تماماً برای حل معضله تیلیویزیون که چگونه ساحة استعمال آن را توسعه دهند طرف استفاده قرار داده خواهند شد فعلاً موضوع تیلیویزیون از حدود ملیت تجاوز کرده و یک مسئله بین المللی بهود گرفته است یکی از انجنیر های مهم اتحادیه رادیوی امریکا در جریده (ایرودایجست) چنین تذکر میشود مرحله های تیلیویزیون میتواند که پند از این پروگرام خود را بهمتاب متوجه بسازند و بعد یک آنتین قوی و بزرگ لازم است تا شعاع منعکسه را بتواند حسب پروگرام اخذ نماید. وفق نظریه اوارسال تیلیویزیون از راه مهتاب میدان تیلیویزیون امریکائی را در مایورای انلا تیک اتساع خواهد بخشید. و اندر یک آنتین برای اجرای این عمل اقل باید ۴۰۰ فوت باشد و بر علاوه واضح میگردد اند که عملی ساختن این نظریه آنقدر متعلق ویر مصرف هم نخواهد بود این دستگاه از قیمت یک طیاره که در مایورای طبعه فضا پرواز کرده و باترانسمیترها مجهز باشد ارزان تر است.

کشف یک غنمای قدیمی

پروفیسر یونیورسیتی هاروارد با اسم (الفرد اس رومر) اخیراً یکی از معماها و پستان های قدیمی را با این موضوع که کدام یک اول است: تخم یا چوچه مرغ ها؟ بخوبی حل کرده و در محضر متخصصین کشف انسانی ایراد نموده و راجع به چنین شناسی و فن یالو و تلوجی و تنکا مل آن تشریحات داده گفت تخم پیشتر از چوچه مرغ بوجود آمد تحصیل تخم های دارای فشر محکم یکی از قدم های مهمی در راه تکامل دانسته میشود و گفت که خزندگان در این تنکا مل پیشتر از دیگران ابتکار نموده و تخم های خود را در زمین بر روی خشکه میکذارند و به این طریق کم کم خود را از تعلق به آب بجات دادند و این عمل برای حیواناتیکه فشر تخم آن ها نازک است و همچنان تخم های سریع الروال اغلب زو حیاتین و مایه ها یک امر مهم و لازمست خزندگان ای مذکور آزادانه بروی زمین گردش کرده دسته های متعدده حیوانات بزرگ پستاندار و طیور را تشکیل دادند که در بین آن چوچه های مرغ هم شامل است. پروفیسر مذکور بعد از آن برای

اثبات ادعای خود کر کتر اعضای حیوانات و خصوصیات آن هارا شرح داده و سپس راجع به شش ها و یاها تشریحات مفصلی بیان کرد. چنین تصور میرفت که این اعضا به حیوانات ارضی و خست که تعلق داشت و حال آنکه شروع آنها در ماهیان آغاز یافته بود. ماهیان شش دار مو اضع خط استوا فعلا از گوش های خود که آله مخصوصه تنفس ایشان است استفاده نکرده و از همان شش های اولیه در تنفس استفاده میکنند و آنها برعلاوه میتوانند که از يك تا لاش خشك شده به تالاب دیگر که هنوز آب دارد روان گردند .

بلورهای توکسین

در یکی از یونیورسیتی های امریکای زهرجدیدی را بصورت متبلور بنام (تیتانوس توکسین) درست کرده اند این توکسین بد رجه قوی و مهلك است که يك اونس آن صد ها ملیون نفر را میتواند مسموم ساخته و قتل برساند. ایشکه برای اولین مرتبه در تاریخ توکسین های بکتریایی توکسین را بشکل متبلور درست کرده اند و بواسطه اعمال کیمیاوی این تاکسین را میتوانند که بحیث يك ماده بسیار مهم و قوی محافظ در برابر مرض تشنج فك اتخاذ کنند .

صرف يك مقدار بسیار اندك آن را میتواند برای مصافیت و مصونیت از تشنج مذکور طرف استفاده قرار داد و حال آنکه این مرض در امریکای به تعداد ۸۰ فیصد مصابین خود را هلاك میگرداند و تعداد آن ها هر سال بین ۱۰۰۰ و ۲۰۰ نفر میباشد .

ریکارد های مصور

از اطلاعات اخیر عالمی چند مستفاد میشود که بعد از این ریکارد های موسیقی را از پلاستك ساخته و برعلاوه مصور بودن رنگ های مختلف هم در آنها بیکار برده خواهد شد فعلا يك نوع ریکارد خیلی جدید و قشنگ درست کرده اند که بهر دو طرف آن تصاویر بچهار رنگ ثبت شده و در آنها عنوان و موضوع تصنیف و مصنف آن واضح گردیده است برعلاوه تصویر لیدر و آرتست هم جلب توجه میکند. موضوع تصاویر در ریکارد از پلاستك ساخته شده لذا شکست ناپذیر بوده و یکی از مزایای ریکارد مذکور آنست که اصطلاحاً وارپ پروف (غیر قابل انحناء) دانسته میشود .

اتوموبیل های جدید برطانوی

فهریکه های موتر سازی برطانیه که در سالهای جنگ بساختن مواد حربی مصر و ف بود در این مدت در سهای مهم و قیمت داری فرا گرفته و موترهای خود را کاملاً بوضع و اصول جدید درست کرده اند گویا موترهای جدید برطانوی خیلی هموار محکم و قابل اعتماد بوده و بواسطه آمیزش جدید فلزات مستعمله در آن موترها را سبک تر و متین تر ساخته اند گذشته از آن تخنیک ساختمان تایر را

هم بکلی تحول داده و تایرهای بسیار باثبات و محکمی درست کرده اند در این مدل های جدید ساخته روبریت پیش رو و اطراف برای درایورها و دیگر سواریان وسیعتر و آشکارتر بوده و از ملاحظات فوق مهارت فابریکه های موتور سازی برطانیه را میتوان حدس زد مرتزهای جدید دارای کلچ های اتوماتیکی بوده و کنترل موتور گیر با کسهای مخصوص آن به سولت صورت میگیرد در موتور های جدید پلا سنک موارد استعمال زیادی دارد .

ترمامتر میشوند

در یونو رستی جان ها پکنز چنان ترمامتری ساخته اند که دارای چشمک تحت شعاع سرخ بود و در تاریکی هم بخوبی طرف استفاده قرار گرفته و موارد استعمال احتیاطی از قبیل علامت اختیار حریق و سلاح ضد سرطان داشته و ساختمان آن بصورت خفیه در شعبه تحقیقات اشعه ما تحت سرخ انجام یافته است . این ترمامتر نقاط بیرونی و اوت لاین یک ماده را که بفاصله ده الی ۱۵ میل دوری داشته باشد نشان داده و از روی انعکاس حرارت اندازه گرمی آن را هم بخود معلوم میکند بر علاوه دیوار ها ، دره و روزنه های یک عمارت را عینا مانند فوتو گراف واضح میسازد مواضعیکه از آن حرارت می تابد ذریعه نقطه های سفید در آن نشان داده است .

بر خلاف سیت های رادار که بواسطه امواج مرسله موضع آن ها معلوم میگردد موقعیت این ترمامتر با وجود ارسال امواج معلوم شده نمیتواند آله مذکور صرف امواج انفرار بد را که چشم دیده نمیتواند از منابع مرسله کشف میکند . آله مذکور خیلی حساس بوده و از موجودیت کدام دسبه در یک عمارت و یا عمل احراق بخوبی و فوریت اطلاع میدهد . در وجود انسان یک اطاق کاملاً تاریک موجودیت سرطان را ابراز نموده و در عین حال شدت و غلظت اشعه ماتحت سرخ را که از انساج انسانی با تمام انواع آن بروز می نماید نشان میدهد .

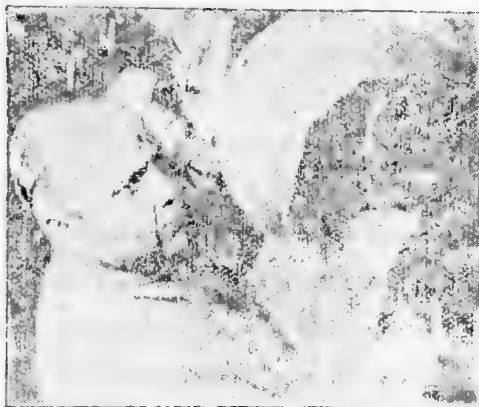
تارهای آینده منسوجات

تکامل و استعمال الجینت ریون (یک نوع ابریشم مصنوعی) که از یک نوع نبات بحری ساخته میشود و تشکیلات آن بوضع القلی قابل حل امید های اهل فن را نسبت به آینده خیلی تقویت بخشیده است معروف است که تارهای بسیار نفیس و باریک پشم در اثنای بافتن از هم گسسته و چندان قابل استفاده نمیباشند برای رفع این نقیصه یک مشق و عمل جدیدی را بسکریورده اند به این طریق که تارهای نفیس و خیلی نازک پشم را با ماده الجینت تارهای ابریشم مصنوعی تقویه میکنند و باین طریق پشم نفیس و نازک را از گسستن مانع میگردند و قتیکه تارها محفوظانه و درست بافته شدند آن گاه میتوانند که تارهای مصنوعی را بواسطه محلول القلی کاملاً پاک گردانند و از بین ببرند و یا رجه خالص پشمی نفیس گرم و سبک آماده سازند . در اثنای جنگ یک نوع تریبیار

کرم و سیک ذریعه موسسه (بریتش مرچنت سرویس) از (سی ایلند کاتن) بدست آمده و از آن البسه بسیار مناسبی درست کردند این لباس عمده بحری را که معرض غرق کشتی قرار داشتند روز نما گرم حفظ نموده و آن عا درین فائق های نجات در بحر آزاد اتلا نیک بواسطه البسه مذکور بخوبی معفوظ بودند اگر چه زمستان هم میبود فعلا برای استفاده اهالی ملکی نیز از آن ماده کار میگیرند. برای منع چین خوردن تارهای منسوجات یک نوع صمغ جدید مصنوعی آماده کرده اند که لباس را بصورت انوماتیکی خود بخود درست و اتو شده نگاه میدارد.

آله جدید کشف رنگ

در فوتوی پهلوا آله جدیدی را مشاهده میکنید که اگر چه اولاً درد وران جنگ اختراع

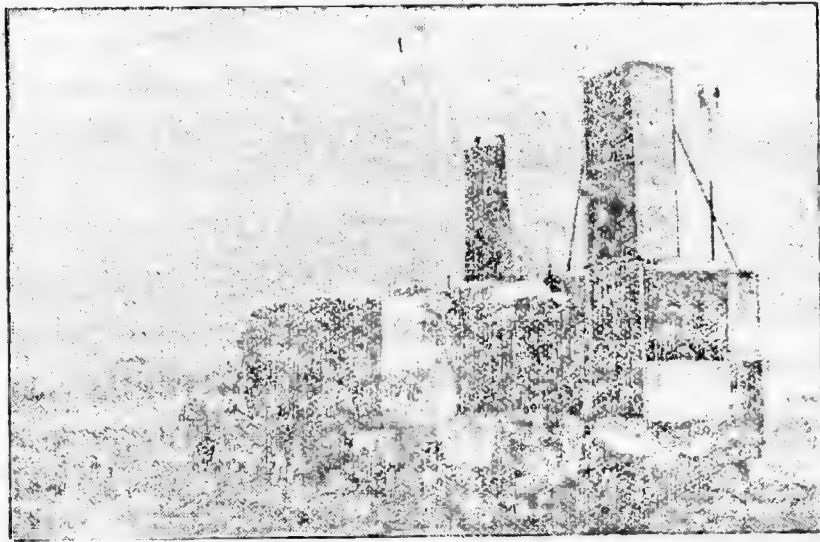
شده و مقصود همه از ایجاد آن استفاده های حربی بود ولی در دوره بعد از جنگ هم اهمیت آن از بین نرفته بلکه متزاید شده است این آله بنام سیکتر و فوتو میتر یاد میشود. این آله میتواند که رنگ را بخوبی آشکار سازد و خصوصیت آن هم درین است که رنگ غیر مرئی یعنی همان رنگی را که چشم انسانی قادر نیست دید آن را ندارد آشکار

میگرداند در فوتوی فوق متخصصین دندان دندان های مصنوعی را در برابر آله موسوفه قرار دادند و میگویند که هر دندان یک نوع سایه که مخصوص خودش و معرف آن می باشد دارد.

محفوظ ترین میدان قضائی دنیا

موضوع فرود آمدن طیارات بر زمین و مصونیت میدان طیاره یکی از مسائل مهمه هوا بازی بشمار رفته و در عین حال معضله بزرگتر اشکیل میداد اخیراً برای رفع مشکل فوق و حفظ حیات پیلوت ها و را کین آن ابتکار خوبی کرده اند که باسم (جی سی ۱۰) یاد میشود و این سه حرف مخفف (گروند کنترول ابروج) دانسته میشود و مطلوب آن عبارت است از کنترول بیشتر در زمین طوری که در فوتوی ملاحظه میکنید و اکنون ذریعه تراکتور کشیده میشود و در و اکنون

مذکور آله کنترل کننده را تعبیه نموده اند و بواسطه کمک را دار توانستند که میدان فضائی بندر گاه لندن را با میدان (هترو) از محفوظ ترین میدانهای فضائی دنیا معرفی

نمایند. افسر کنترل کننده فرود آمدن بر زمین در موضع معینه خود نشسته و صورت پیش آمدن طیارات را بر روی يك پرده که در پیش رویش میباشد و به پرده تیلیو یزیون شباهت دارد می نگرد و بعد پیلوت را چو عملیات فرود آوردن طیاره يك صورت محفوظی ذریعه رادیو تیلیفون رهنمونی میکند از این ابتکار در هنگام خراب ترین موس که وضعیت رویت بدرجه سفر باشد هم بخوبی و اطمینان میتوانند استفاده نمایند.

تحریر ذریعه الکترون ها

در لا براتوار امور حسابی ها را درین اوقات بحضور يك دسته متخصصین ریاضی نمائشی داده شده این طریق که الکترون ها شمارم ها و تعداد را بر روی والوهای شعاع کثوت نمایان ساخته و آن ها را — تبارز میدهند.

این اختراع را بنام (نو مرسکوب) تعبیه نموده اند. مخترع این آله يك متخصص جوان امریکا نیست و غرض از ایجاد مذکور رفع مشکلات در سرعت ماشین های حسابی بود که تا يك اندازه به لحظه میرسید نتیجه محاسبات ماشین تا زمانیکه ذرائع در دریکارد گیری حساب تأمین نمی یافت البته آنقدر مهم نبود طبق ابلاغیه جریده نیویارک

د کابل کالنی

تایمز این آله دارای پنجاه والو مخصوص تخلیه هوا بوده و در اخیر يك توب شعاع کتوديك نوع روشنی سبز مانند تولید میکند مانند يك ماشین محاسبه الکترون ها اعداد را در والو سفرای ۹ کش کرده و برای اعداد بیش از يك والوهای متعدد را بکار می اندازد والو های شعاع کتود به سرعت فوق العاده کار کرده و تعداد مذکور در يك لحظه ۲۰۰۰ مرتبه تبدیل حاصل کرده میتوانند . برنسیب مهمه آن است که اشکال باید ثبت شود و برای این مقصد کمره های بسیار حساس و سریعی را استعمال کرده اند که اعداد را به مجرد ظهور فلم میکیرند . سرعت کار این آله الکترونی جهت ثبت هزار هاعدد در يك لحظه خیلی موجب دهشت و تعجب میگردد .

پیشرفت صنعت دواسازی در برطانیه

مؤسسه های دواسازی برطانوی . سئو لیت های خود را در خلال سالهای اخیر بخوبی مستحضر شده و برای موفقیت به این مطلوب مهمترین دماغ های فکور را بکار انداخته و دامنه تحقیقات را بهر اهی و مساعدت آن ها خیلی تقویه و وسعت داده و دوا های جدیدی ایجاد و آن ها را بیشتر بکار انداخته اند . جنگ هم موقع مناسبی را برای مصانع دواسازی آماده کرده و از این رهگذر دواهای برطانوی يك نوع تعریف دنیائی حاصل کرده و اهمیت این مسئله هم ازین رهگذر بخوبی واضح میگردد که صادرات ادویه برطانوی در ۱۹۴۶ - نسبت به صادرات ۱۹۳۸ - چهار مرتبه بیشتر بوده است یکی از اقدامات مهم و قلم اول ترایند صنعت دواسازی در برطانیه عبارت است از دوا سلفا پیریدین که سلاح جدیدی بمقابل مرض پتو مونبا بدست طبیب میباشند . چون این دوا تقریباً ده سال پیشتر کشف شده است لذا از روی تجربه معلوم کرده اند که برای مریض بعضی تاثیرات ناخوش آیندی هم تولید میکند پنج سال پیشتر متخصصین برطانوی دوا جدید دیگری بنام سلفا میزاتین کشف نمودند که بر تأثیر باکتریائی مفید ثابت گردیده و بخود مریض کدام تأثیر ناگواری وارد نمی نماید . تحقیقات اخیره متخصصین را بکشف ماده جدیدی رهنمونئی نمود که از خاندان سلفا بوده و برای امراض دایزتری با کولرا و تیفوئید و تیفوس خیلی مفید و موثر معرفی گردیده است . یکی از مشتقات جدید الاختراع خاندان سلفا برای علاج سرایت حاد امراض مقاربتی که در اثر گونو کوکسی و سترپتو کوکسی تولید شده استعمال میگردد .

هم چنان برای از بین بردن در دو بیخس ساختن بیش از صد سال است که در لندن به اقدامات علمی مشبث شده اند و اولین مرتبه ایتر را مهمترین دوا ای بیخس کننده و مخدره معرفی نمودند و در اید بورک دوا ای مخدر کلو فورم را از همه مهمتر میدانستند ولی متخصصین تمام هم خود را مصروف ساختند تا یک دوا قوی دیگر برای رخاوت عضلات آماده

گردانند لذا اولاً کیمیا دان ها (کوریز) را که یک نوع زهر مخصوص تیرها در امریکای جنوبیست بکار بردند و به تعقیب آن (توپو کورازین) بدین آمد ولی چون استعمال آن تجدیدات زیاد داشت لذا رسید دیر آمده تا آماده پیدا کنند که تمام آن محدود تر بوده و سهولت و معفولیت بدست آمده بتواند اخیراً متخصصین لندن دواى مغذرى باسم (میانیشیا) ایجاد کرده اند که یک دواى کاملاً تسکین دهنده درد و بیپوش کننده مو ضعیست . از تحقیقات اولیه چنین مستفاد میشود که تا هنوز دواى بیپوش کننده بر اجل اولیه خود بوده و تازه درین زمینه میخواهند به وقتبتهای بزرگ نائل گردانند . این دواى جدید الا کشف خیلی مفید و موثر است و بعد از عملیات تمام آثار درد و الم را بر طرف میکند و بر علاوه در عمل تنفس و با فشار خون هیچ اثر سوء و نا کواری تولید نمیکند . فوّه تمام آن بسیار کم بوده و در جسم تاثیر دواى مذکور به بسیار سرعت زائل میگردد .

رول فوتو گرافى در انجیرى و صنعت

در امور انجیرى و صنعت امروز فوتو گرافى دایرای تأثیر بسیار مهم و جدی بوده

و در روز بروز بر اهمیت آن افزوده شده میرود . در این اوله خر در عمارت اسپر یلیا موس واقع لندن دریمه (برو فیسران دی سی اندرید) نمائشی را جمع به استعمال فوتو گرافى در صنعت انجیرى نشان داده شد که خیلی طریف دلچسبى و انترست قرار گرفت در فوتوى پهلواور در حالى ملاحظه میکنید که آله گیرنده فوتو را معائنّه و تفتیش می نمایند چه این ریکارد در فوتو مخصوص امور صنعتی است نمائش مذکور بحمايت و نظارت یک کمپنى معروف فوتو گراف کبرى صورت گرفته و واضح ساختند که ذرائع فوتو گرافى چگونگی در تزیین محاسن و انجیرى دارای تأثیر و نفوذ است .

مشاهد مکرپ های انفلازا

علماء و متخصصین در این اواخر یکمک مکرپ سکوپ الکترونی توانستند برای اولین مرتبه مکرپ های انفلازا را تماشا کنند این مایکرو سکوپ ذریعه برطانوی ها ساخته شده و عدد سیه دارد و هر چیز را به انداز خبلی زیاد که خارج از حد و طاقت عدد سیه های معمولی مکرپ سکوپ هاست ارائه می نماید. بر علاوه مکرپ های انفلازا علماء برای اولین بار بعضی از مایکولهای بزرگتر مخصوصا از پروتین را ملا حظہ کردند هر مایکول از یک تعداد اتمهای معین مرکب میباشد. مکرپ سکوپ الکترون میتواند که حصه بیرونی قطر اتم را در صورت بلند رفتن طاقت آن نشان بدهد ممکن است که مایکولهای مذکور را در پرده آخذه تیلو یز یون نشان دهند و از آن ها میتوانند که عکس هم بگیرند. آله جدید اختراع مذکور ارتفاع دارد.

عصر الکترونیک

بعد از این عصر الکترون ها بوده و آینده موظفین این امر مهم خیلی درخشان و پر قیمت دانسته میشود در خصوص ترقی فوق العاده این فن دیگر هیچ چون و چرائی موجود نبود و طبق نظریه لارنس مارشال دیگر موفقیت کار و عمل یک جوان متخصص که از موسسه ماسا چوستس خارج شده باشد بسیار درخشان است و بهر اندازه که بخواهد برایش معاش داده و صنایع را بواسطه مهارتش در الکترون ها ترقی معجزه العفو لسی خواهد داد در خصوص اکتشافات جدید الکترونی صحبت های مفصلی صورت گرفته میگویند یکی از جمله آن ها اجاق های جدید الکترونیست که خیلی فشنک و کوچک بوده و بواسطه فشار دادن سوچ های معمولی آن هر طعام را بخوبی طبخ کرده و مانند دیگر تنور ها و اجاق ها کباب را به بسیار نفاست پریان و پخته میکند ولی درین اجاق الکترونی چیزی که بیشتر موجب تعجب و حیرت دانسته میشود آن است که اشعه در آن بنظر نرسید و ذغال مشتمل درین آن دیده نمیشود.

درین آن برای مواد مطبوخه مواضع درستی آماده کرده و گوشت را در داخل آن بزودی کباب کرده و در ظرف مشتاد رفیقہ گوشت را بدرستی نرم میسازند فرق بین طبخ معمولی و الکترونی آن است که در طبخ الکترونی کاملاً در رنگ گوشت چندان تغییری وارد نشده و روی آن تحول پیدا نمیکند در داخل اجزای گوشت طبخ الکترونی نسبت بحصه بیرونی آن بیشتر و تر میباشد گویا بواسطه (مکروویو) داخل آن را خوب اصولی پخته میکنند.

بعد از این در موارد مختلفه از الکترون ها کار گرفته و الکترو نکها شقوق متعدده پیدا خواهند کرد خواب الکترونکها کم کم بنای عملی شدن بخود گرفته است و در امر بکها بعد از جنگ به اندازه هفتاد نوع تیوب های مخصوص این فن را آماده کرده و بیکارهای متعدده آن ها استفاده نموده اند و طول امواجی که در آنها بکار برده میشد از پنجاه سنتی متر تا نصف یک سنتی متر تثبیت یافته و این تیوب های جدید افق نظرا الکترونک ها را خیلی توسعه داد.

تار جدید مصنوعی

اعلمای برطانیه يك نوع تار جدید مصنوعی درست کرده اند که باسم تیریلین یاد میشود و توقع میرود که این تار جدید در ساختن پارچه های البسه فشنگ و نفیس رول بسیار بارزی خواهد داشت صانعین این تار جدید مهم تصویر می نمایند که بواسطه متعدده میتوانند امکانات استفاده از این تار را بسیار توسعه داده و در موارد متعددی از آن کار بکنند و ثبات آن ها نیز زیاد و در خور تعریف بوده و میگویند یکی از خصوصیات قابل تذکار تیریلین آن است که در مقابل روشنی و حرارت ثبات و دوام کاملی را از خود نشان میدهد.

شش های میخا نیکی

عملیات جراحی شش در مورد مضایین مرش سل اینک خیلی توسعه و ترقی پیدا نموده و

برای این عمل چندین دنده های اضلاع مریض را دور کرده و شش را که ذریعه میکروب سل متأثر شده باشد عملیات و جراحی میکنند بواسطه يك ماشین جدیدی باسم میکس-یون که باعث يك آتمة تنفسی مصنوعی کار میدهد کار تنفس مریض را انجام داده و بواسطه آن طوری که در فوتو ملاحظه میکنید عملیات جهاز تنفس او را ثابت و برقرار نگه

میدارند

کوچکترین آله مرسله

در موسسه انجیران رادیوی نیویارک

در همین نزدیکی ها جهان آله مرسله كوچك يك وا لورا نشن دادند كه بزرگی آن مانند يك انگشت دست بود مایکرو فون ذریعہ سیم های كوچك در انجام م وضع (ملب) بسته میشود و بتری بانجام والو ارتباط دارد آله اخذ كنه در آن تعبیه كرده اند از آله مرسله چندان بزرگی ندارد . در فو توی فوق آله مذکور را كه میان انگشتن گرفته شده مشاهده میکنید .

تربیه جواری جدید و بادوام

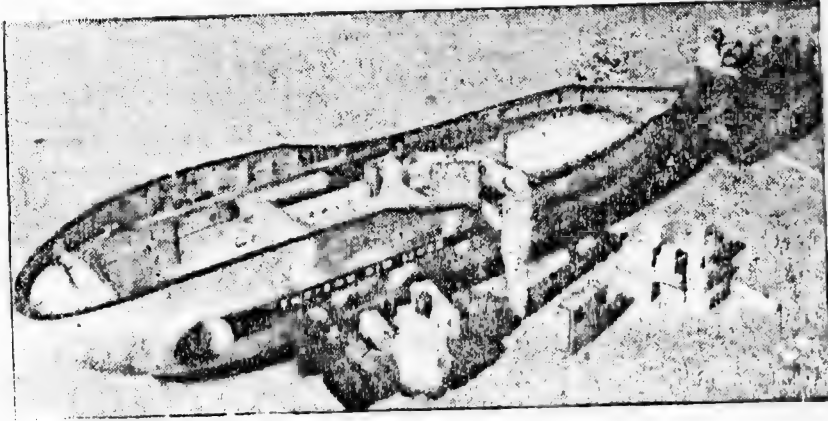
در موسسه جان انیس هورنی کلمپر واقع

لندن متخصصین مصروف تربیه چنان نوع جواری میباشد كه در مقابل برودت و انجماد بخوبی مقاومت توانسته و وضعیت خود را از دست ندهد و خصوصا در آب و هوای خیلی مشکل و غیر مساعد برطانیه موفقیت در آن البته فوائد اقتصادی بسیار زیادی را نتیجه خواهد داد در فوتوی فوق یکی از متخصصین موظف را ملاحظه میکنید كه یکی از جوار پهای شیرین را معاینه كرده و آن را برای هوای نا مساعد برطانیه تحت تربیه و پرورش قرار داده است .

تسریع کار حمل طیاره

برای سرعت حمل نمودن طیاره یک نوع آله فائق مانندی ایجاد کرده اند که در آن اسباب و ادوات مسافرتین و اموال طیاره را انداخته و بعد از آن که در بندر از اموال مذکور آن را

مملو کردند ذریعہ یک تراکتور آن را به محل طیاره می‌رسانند در طیاره بواسطه سوج های مخصوص البکتر یکسری فائق مذکور را که از اموال مملو است بلند کرده به محل مقبوضه طیاره آن را ارتفاع می‌دهند و اموالش را به سرعت در میان طیاره می‌گذارند (خاتمه)

خوشحال خانہ اتفاق غوښت

پښتوا:

که تو فیک د اتفاق پښتانه مو می

زور خوشحال به دوباره شی په دالخوان

د پښتنو یوه لویه بدبختی چه همیشه ئی دوی تپاه کړی دی اولیا ئی تپاه کوی د پښتنو یخیل منځ کښی ئی اتفاقی ده . بې اتفاقی هغه بدمزمن مرض دی چه د پښتون قوم بدن ئی کمزوری او مرگ ته ژدې کړی دی ، بې اتفاقی هغه بدچلخی دی د پښتولوی دوی ټینګی ریښې ئی سستی کړی اودا ونه ئی اوس د چپه کېدو خواته کنړه کړې ده . بې اتفاقی هغه بده بلاده چه په هر میدان کښی ئی پښتانه مغلوب کړی او پښتانه ئی دنور و دلاس آله کرځولای او ددښمنانو دکتی دپاره ئی استعمال کړی دی . بې اتفاقی هغه شیطان دی چه دوه ورونه په جنگ سره اچوی اونه پرېږدی چه دوی په کله د پښتولوی په جنت کښی ښه او آرام ژوند و کړی بالاخر بې اتفاقی د پښتنو دملت هغه لویه ناپوهی ده چه په هېڅ وخت کښی ئی پښتانه پریشی نه دی چه لځان لور کړی او یا د دنیا په ژوند یو قومونو کښی حساب شی او دا اوس چه پښتون قوم د دنیا تر ټولو قومو پاته دی یو ډېر لوی علت ئی هم دا بې اتفاقی ده ، لڅکه چه یو قوم یا یو ملت د یوه جسد غوندی دی ، نو که د جسد ټول غړی په کله دیو بل سره کومک و نکړی او یو عمل کښی سره متفق نه وی ، هغه جسد هېڅکله دنورو ژوند یو جسد وبه شان ژوند کولای نشی ، بلکه ډېر ژر به داسی مرضی چه ور به ئی څوک نوم هم په نو مونو کښی وانځلی ، لڅکه چه که سترګی پښوته لاره ونه ښی پښی ضرور جسد ځانه اچوی ، که پښی حرکت و نکړی جسم به پر لځای پروت وی ، که زړه پښوته وینی ونه رسوی پښی هېڅوخت خو لږ لای نشی یا نور ...

پښتون خوشحال خان چه د ملی طبیب په حیث د پښتنو ټول ملی رښتونه کتلی او معاینه کړی دی یوه ډېره لویه مریضی ئی همدا بې اتفاقی بللې ده چه د پښتنو ملی اتحاد ئی شلولای او دوی ئی

له هر چانه قېټه كړې دى خوشحال خان د پښتنو هر چاره تر مغل ښه كښى مگر داچه دوى مغلوته سر قېټى شوى دى يوازى دېې اتفاقى نتېجه او اثر بولى او پښتنوته ددوى هغه زړه جلال او برم وزيادوى چه د اتفاق او يوروالى له كبله ئې موندلى و ، او په هند كښى د شهنشاهى خاوندان وه ، دى وايي .

هره چار د پښتانه تر مغل ښه ده اتفاق وړ څخه نشته ډېر ارمان
د بهلول اود شير شاه خبرى اروم چه په هند كښى پښتانه وه باد شاهان
شپږ اوه پېړۍ ئې هسى باد شاهى وه چه په دوى پورى درست خلق وه حيران
يا هغه پښتانه نور وه داڅه نور شول ياد خداى دى اوس داهسى شان فرمان
كه تو فېق د اتفاق پښتانه مو مى زړه خوشحال بهدو باره شى په داخلوان

بې اتفاقى د پښتنو كوروران كړې دى ، كه نه اوس به د دنيا له خورالودو او ژوند يو قومونو څخه وان ، هو ، ملتونه او قومونه پيوهواو ننگيالو اشخاص وژوندى كېږي او دمديت لوى درجې ته رسېږي ، هر ملت او هر قوم چه د پر عقلم او كار بېگر اشخاص لري هغه ملت او قوم تر هغه ملت چه د كار اشخاص نلري ډير پرمخ لځي او د پټو قومونو د راهنما اولار ښوونكي حيثيت مومي تر كومه وخته چه پښتو پرسته اشخاص درلودل په ډهالې او اسفهان كښى ئې د شهنشاهى تقارې ننگولې ، كوم وخت چه ئې دېې اتفاقى بلايه كور نه وتله نومياى او د كار مشران ئې بېاله منځه ورك او يا پخپل كور كښى ئې تر گريوانو سره ونيول كور ئې پر خلافى ، بدى او تر بگنى ئې شروع كړې هغه وخت ددوى شهنشاهى څه ، چه خپله پښتو نخواستې قوتې شوله او پښتانه د نورو د دروازو نوكران اورشو تخوار د شول كوم د فكر خاوند پښتون چه به په پښتنو كښى پيدا شو خپلو ورونيو او تر برو به له پښو نيو او مغزى به ئې ورمات كړ ، او په دې به ئې فخر هم كاوه ، خودې ته ئې فكر نه و ، چه د يوه ښاغلى پښتون مغزى ماتول د قوت پښتانه مغزى ماتول دى داځكه چه پښتانه وايي : « سلى و مره يودى مې مره ا » هر پښتون چه دخپل مشر يا دخپل پښتون ورور بده غواړي هغه كه يوشى په حقيقت كښى دلخان بده غواړي ، لكه چه په پلاس كښى كه يوه كونه هم درد كوي درست لاس په ښه توگه كار كولاي نشى ، همدا سبب دى چه خوشحال خان د پښتنوله دې بد بختۍ څخه چه كور پكور سره جنگېږي ډېر سخت متأثر شوى او د پښتنو داند خوى داسى غندى ،

پښتانه واړه بدخوی دی
کور په کور کاندې غورزی
بل ئې و و هې مغلزی
د مغل د ستر کوته یې

خوشحال خان چه د پښتنولۍ اود پښتنو د آزادۍ د پاره جنگیده اود مغل گریوان نه ئې
دانقسام د پاره لاس اچولی و ، نژدې ژ چه دمغل گریوان پاره کړی اود پښتنو لخوا نشه آزاده
پښتونخوا جوړه کړی ، مگر دېر افسوس دی چه د پښتنو اتفاق او بې اتفاقی د خوشحال خان
لاس دمغلو له کرېوانه وکښې او یغیله پښتانه دده لاس پېچلوته تیار شول ، دمغلو په منصوبو
وغواښل مگر دهنوی په چل یوه نشول ، مغل پښتنوته بیچاره و ، خو دخپلو رشوتو په زور ئې
پښتانه بغیل منځ کښې په جنگ سره واچول اود دوی نرم منځ ئې د بې اتفاق او اتفاق اور بل کړ
خوشحال خان له پښتنو څخه داسی شکایت کوی :

چه مغل و ته مۍ و تپاښه توره
درست پښتون مې و عالم و ته ښکاره کړ
انفاق په پښتانه کښې پیدا شو
گڼه ما بهد مغل گریوان پاره کړ
سره بو تر بل اخته دی پخپل کور کښې
په نفاق ئې غم و ماته اجاره کړ
دمغل په منصوبو نو غره گززی
مادوات ور ته گټلی و ، په توره
د مغل خدای و پښتنو ته بیچاره کړ
په منصب چه غاړول نه کانه ور څه کا؟

د پښتانو هر وخت د پښتنو له بې اتفاقی څخه استفاده کړې ده ، کوم دښمن چه غوښتی
دی چه یا پښتون مات کړی او یا ئې د لود والی مغه ونیسی هېڅکله په توره پښتنو ته نه دی
راوړاندی شوی که راوړاندی شوی هم دی سو به ئې نه ده وډې ، همیشه چه پښتون ښه
او بر باد شوی دی دخپلی بې اتفاقی او کور په کور جنگو له سببه شوی دی .
دښمن ددوی منځ کښې شیطانت وکړی ، د سپین گوڼد اوتور گوڼد خبری شروع کړی
تر یکنۍ اوتر بورولی ئې منځ ته واچوی ، نور نو دخبر پرغوندی سلامت کښې او پښتانه
نوم دخپلې نابو هۍ له امله یو له بله د کورو په وړانۍ لاس پوری کړی ، پر دېره جزئې
خبره تر مرگه سره ورسوی ، کورنی جنگ قبیلولی جنگ شې او قبیلولی جنگ اولسی
جنگ ته ورسېږی او په اولسی جنگ کښې ددېرو پښتنو کورونو وړان مخکی خرابی زلمیان

خوشحال خان اتفاق غوثیت

مړه شی ، مگر دینم چه دا اتفاق تخم پاشلی دی پر همهغه د خیر پر غوثی-همغسی روح
سلامت ناست وی نو کان سره جنگوی اود پښتو پر جهالت او ناپوهی خاندی ؟
لڅکه نو خوشحال خان د پښتو دې ناپوهی داغ داغ کړی دی او په پخوانیو پښتو
پسی نول کوی ،

نه رشتېا وایم شیر شاه داهسی نه و لڅکه موز یونه پیداله کوهستانه ؟
د خټکو د فاق لسه نا پوهیه یا چه غم لرم لسه خپله خاندانه
پښتانه چه بی نه کی کاڅه ک ئې شه کما گورستان لرم به درومو لسه ارمانه
داداغ نه چه خوشحال لری په زړه کښې رغېدل به ئې په تا کچېزی سبجانه

پښتانه هیڅ فکر نه کوی چه دا کور به کور جنگونه ، د خپل پښتون ورور د پښو
خاوری کښل ، د خپل تر بور سره بده تر بسکښی کول شه فائده لری ؟ ترڅو به دا ناوړه
دودونه د پښتنو کور وړانوی ؟ څله پښتانه نه وپښېزی او خپل دوست او دینم نه پېژنی ؟
په دنبا کښې هر څوک د خپل قوم سره الفت او محبت کوی ، حتی خاوری او حیوانات هم
د خپل جنس سره دښمنی نکوی ، ټول انسانان غواړی د خپلو خپلوانو سره خپلوی وکړی
غیر له پښتانه څخه لڅینی پښتانه حتی د وطن له دښمن سره دومره دښمنی نلری لڅکه پخپله
د پښتنو سره چه ئې لری ، نو خوشحال خان ورته وایی ،

بدخوئی به دخپلوانو سره څوک کا چه پخپله پخپل ځاین پسندی اندوه
ماچه ولیدل ا نلس زړه قومه دخپل ذات سره الفت کا هر گروه
خوشحال خان دپښتنو ټیټوالی اوداچه پښتانه همیشه په بلالری دی او دهیڅ ترفی او آرامی
مخ ابدلای نشی دا ټول د لڅینو پښتنو د اتفاق نتیجه بولی ، بلکه دوی ددې بد بختی په اثر
تر هندوانو هم په خوی کښې کښته کښی ، لڅکه چه هیڅ پوهندو دل هندو کښی نه ناست نه
دی او نه یو دبل دینو خاوری سره کابزی لڅینی پښتانه بی اتفاقی دومره تبت کړی چه حتی
هندو هم با بهری پر کوی ، خوشحال خان وایی ،

پښتانه که آدم زاد دی په خوویو نو کښی هناد دی
نه حکمت لری نه عقل خوښ هر گروه په فساد دی
چه په د بو کښې یوښه وی دهغه د سر جلا دی

يو د بل په كمې ناست دى
په نفاق ئې واړه ورك كړل
نه د يار په ويل كار كړا
اول زه دا نور له پسه
لځكه تل په بسلا يا د دى
كه شجاع دى كه جواد دى
نه په نغته داستا د دى
خړ شته واړه د هيدا د دى
دا لاشكر كړه خوشحاله ؟

چه بنده نه دى آزاد دى

په پښتو كښې بې اتفاقي اكثر د ترېگنۍ او ترېبور كېلوى پنامه پيدا كېږي ، مگر ترورخوك دى ؟ تره يعنى كاكماروور يعنى د كاكما زوى او ترېگنۍ يعنى له دې لارى څخه خپلوان 11 مگر له بده مرغه اوس چه په پښتو كښې د ترېبور يا ترېگنۍ نوم اخيستل كېږي نو كه اړوېد ونكي پښتون وى فوري ئې د دښمن او دښمنۍ مفهوم مغزونه راځي . داوى ؟
دا لځكه چه پښتانه نا پوه دى علم نلري خو په عين نا پوهۍ كښې د پاك او صاف زړونو خاوندان دى نوهر د پښتونوالى دښمن شيطان چه ئې په رگونه ووت او دوى ته ئې د بل پښتون وړ وړ په باب كښې شيطانى وكړه دهغه خبره منى او نور ئې په غرض پسې هېڅ پوښتنه اوفكر هم نكوى چه دا شيطان په دى شېطنيت كښې څه څه پټ اغراض لري ؟ 1 او دده سره ئې څه غمخوارى ده 12 نو بې فكر د ترېگنۍ څخه د ښمنۍ جوړه كړى او دخپل پښتون ورور سره پرته څه برخلافى ، بدنيتى شروع كړى چه پاى ئې وينو نو يو او او كورو را نو اوتو وړ سپېږي : نا پوهۍ او غضب لاداته دى چه خپل تر بور مړ كړى يا ئې كور وران كړى په دې كار سره نو لځاته تور پالې او ننگېالي هم وايي ، لځكه نو خوشحال خان پښتانه له دې بد درد څخه به دې الفاظو منع كوي .

ورته وايه توره كښېږ ده په صندوق كښې هر سړى چه مړنى وى په تلبر و بلكه خوشحال خان عمه خوك لخوا نورد كښې چه دخپل پښتون وړ ورسل بدى ترشا كړى او په دې ډول خپله لخوا نورد دى څرگنده كړى ، وايي :

كه لخوا نورد د ئې لخوا نورد دى به دى هاله وى
سل بدى چه آ واره كړې د خپل وړ وړ

خوشحال خان وايي هغه پښتون چه د پښتو وړونو تر منځ نفاق اجوى ډير نا لايق دى ، يا بايد اصلاح كې شى او يا بايد له پښتو سره نور ونه كړ لځي ، لځكه چه د پښتون او پښتونوالۍ

دپاره داسې پښتانه دجهالت او نا پوهۍ ، بر بادۍ او تباہۍ مکر و نه دی ،
 چه په ورونو کښې اتفاق کړا نا لایق دی
 یا ټي ښه کړه یا ټي مه کړ ز و نه نور
 مکر افسوس چه خوشحال خان نه لږښو پښتنو څخه چه بې اتفاقی ټي خپل خړی کړ زولې او د خپل
 پښتون ورور سره پریوه لاره نه لځي ډېر ما یوسه دی - وایی ،
 چه بنیاد ټي پیدا شوی په اتفاق
 چه وودلې وی په ذات توره شړۍ
 او ډېر زده ټي لایر دې خبره درد کړی چه لږښو پښتانه د پښتنی ننگ په کار
 کښې هم اتفاق لری او اتفاق نه سره کوی حتی خوشحال خان امید نلری چه په پښتنو کښې
 دی لس تنه هم په یو زده او د یوی لاری مله پیدا شی ،

لس به مله سره ونه ویني په ننگ کښې
 که درست ملک سره پړه کړې تر نور سنگه

تاسی فیکرو کړی په یوه لوی اولس ټيې چه لس تنه پریوه لار سره روان نه وی اوهر په
 خاښه لځاښه لار ولری نو د داسی مت پای به څه وی ؟ ضرور به ټي پای بر بادۍ ، تباہۍ ، د نور و
 علامۍ ، محو کېدل او ټیټېدل وی. دنیا به په سیک نظر ورته کوری اوور یو ری خاښه ،
 دیردو دلاس آله بهری ، کټی به دوی خوری به ټي نور څوک ، دڅارو یو په شان به ذلیل او
 خوار ، وری تېری ، لځ برېښه کړزی ، د نرېکښۍ له غمه به سر کړولو ته وړکار نه وی کار
 به لځنی پاته ددښمن لاس ته به احتیاج او په کابزه مغزی ولادوی ، ددښمن دپاره په خپل ورور
 وژنی او ددښمن دپاره به دخپل ملی مشر مخالفت کوی. داسی قوم نه غواړی ، پېژنی ، نسو
 دپښتون اولس ته راشی ، او ددوی کور پکور بې اتفاقی او جگړه وکړی. ، تاسی به وویښی
 چه دپښتنو ملی مشران په سل کښې انبا دخپلو پښتنو دلاسه یامره یا وړک بابې قدره شوی دی ،
 لځکه نو خوشحال خان وایی ،

په بل غشی ټوپک هېڅ ویشتلې نه یم

ک ویشتلې یم خو بیا پخپل ټوپک یم

خوشحال خان دپښتنو بې اتفاقی نا کام کړی او دده لویې لویې نقشی ټي گډی وډی کړی
 دی ، حتی په ملبوو پښتنو کښې زر جنګیالی زامیان نشی موندلای ، دلځکه چه اتفاق لځه
 پښتنو څخه د کښو تېږو دیوال جوړ کړی چه هر څو ټي - دوی نه سپېږی ، د خوشحال خان د

ژوند هغه غنیمت وختونه چه ده باید د پښتنو لوی او پښتو بخوا د باره هغه کښې د هر ارزښت ملي خدمتونه کړي وای د کورنۍ جنگو په اوارولو کښې تېر شول د داسې افسوس کوی

بېگانه خوانان که زړه ماسره وای نور زماو په پنجاب باندې یرغل
که هر خوښ سازوم رانه سازینږی پښتانه دی د تیرزو کانیو دیوال
خدایه هونبره مهلت ور کړه په دنیا کښې چه کارونه سم کاندې خوشحال
خوشحال خان محمېد کوی چه دیو یو پلار زمانه څنگه یو دیل په لمان اخته دی ؟ شور او
غوځونې دغه د باره ده ؟ بله چاره نه وېږی نو دعا کوی چه کوندي خدای د پښتنو د اتفاق وړک
او پر لوی ئې اتفاق باقی شی ، وایی

د یو پلار زوولی	سره تل شو و غوغا
که غلو پښت دی که په غوس	سره ولده شا په شا
مال و ملک دولت می ژغوره	په دا حال کښې رېښا
اتفاق پښکښې باقی شی	د اتفاق ئې شی فنا

خوشحال خان د هغو پښتنو چه به بې اتفاقی ئې لمانونه براب کړی دی داسې ترانه کوی .
خپل دی پردی کړل پردی به خپل نیکرې خصلت دی مد شو خصلت به بل نیکرې
غم دی په بخره شو بڼه دی به تل نیکرې چه ناقابل ئې لمان به قابل نیکرې
خوشحال خان دمغو په مقابل کښې د پښتنو دنا کامی بولمهم سبب همداسې اتفاقی کښې
او په پښتنو کښې بې اتفاقی دمغو د بخت په اثر بولی ، رښتیا همدانه که پښتنو به خپل منځ
کښې اتفاق سره در اودلای پردی نژدی شاوخوا به هڅوک ددوی مخی ته درېدلای نه وای
نځکه چه سره له بې اتفاقی هم د جنگ په میدان کښې څوک پر پښتنو غالب شوی نه دی که مغلوب
شوی وی نو هغه وخت به شوی وی چه دشمن ددوی له بې اتفاقی څخه کار اخېستی وی او
دوی ئې به خپل منځ کښې یو له بله سره اچولی وی خوشحال خان وایی

بخت د مغلو پښتانه نه پرېږدی چه اتفاق وکا په توره زړه کښېږدی
کښه که څه هونبره پښتانه نه دی چه ئې په یاد کا دمغلو زړونه رېږدی
خوشحال خان ددې د باره چه پښتانه ښه پوه شی چه بې اتفاقی ددوی کور وران کړی دی
او که پښتانه ښه ، آزاد او د نوری دنیا دانسانانو غوندې ژوند غواړی نو باید سره متحد
او متفق واوسی ، یو دیل ملا وتړی ، یو دیل سره کومسک وکړی او ټول اولس په یو سلا

د پښتونخوا او پښتنو دا ژوند د اور والی دپاره زیار و بای ، زحمتونه و کالی ، خپل
کمزوری و روڼه قوی ، خپل ناپوه و روڼه پوه کړی او خپل تنبل او بې کاره وروڼه
پر کار راولی ، خپلی شادی مخکې ودانی او خپل وران کور ودان کړی ... نو دی د ملت او قوم
دافراز وژوند دلاس دکو تو سره مشا به کوی ، که پلاس کښی یوه کوته هم نه وی نوری
کوټی پوره کار نشی کولای اویا که یوه کوته زخمی وی نوری کوټی هم ورسره دردمنی
کېږی او یا که کوټی پخپل منځ کښی کړمک سره ونه کړی او په اتفاق ونه خوځېږی په
هر کار کښی ناکامه پاتېږی ، د قوم پاملت دافرادو هم دشان مثال دی ، وایی :

پنځه دی کوټی دی که یوه نه وی دنورو کو تو چار به دی څه وی

دلاس خو بی ده په پنځه کوټی چه سره جوړی وی که به دی ښه وی

د پښتنو به هره قبيله کښی داسی بې لحایه تربگنی او کو ندی پېخی ډېری دی ، چه دهنو
په اثر لیکه د کور چنچی سره خوری ، دالا څه کسا شکې پریوه نسل د پښتنو بدی او کو ندی
ختمی شی ، به نسلو نسلو ددې مردار مرض رېښې پاته کېږی او اوس په پښتنو کښی داسی
دښمنان سره شته چه سلم نیکه ئې کوم تربورو ژلی و ، اوس سلم نسی بدی پالی او دهنه بل
نیکه د نسی وینو ته ناست دی .

دایه کوم دین ، کوم مذهب ، کوم کتاب ، کوم انسانیت کښی روا اورا غلی دی چه دوه
انسانان بیا خصوصاً دوه مسلمانان ، په تیره پیادوه پښتانه وروڼه دی په سوو سوو کلو نه ،
نسل بیا نسل په زړو کښی یو بل ته کپنه دساتی اود یو بل وژلو ته دی تیار ناست وی ۱۲

خدای خو پرداسی خلقوانعت وایی ۱۱ رسول د خدای خوله داسی کسانو څخه نفرت لری ۱۱
انسانیت هېڅکله دامنلای نشی ۱۱ مسلمانان خو انسانان ورور ولی ته را بولی ۱۱ قول آسمانی
کښا بو نه انسانان صلح او اتحاد ته امر کړی دی ۱۱ پښتنو اله خو هېڅ دې اتفاقی د خبری
اروپه لوته تیار نه ده ۱۱ نو نه یو خبراونه یو هېڅوچه لجنو بدبختو پښتنو دایدی ، تربگنی ولی
او کو ندی ، له کومه لحایه او د کوم عقل او عام په مشوره خپل منځ ته راوستلی دی ۱۲ په ده عقل
مشوره ده نه د علم خاص د ناپوهی او جهل له کبله د پښتنو منځ ته بې اتفاقی راغلی ده او د پښتنو
پښتو پښتو اله او پښتو نغواڼي وراڼه کړې ده ، نوځکه خوشحال خان له خدا په پښتو ته
داسی اصلاح غواړی :

خدای دی وړک د پښتنو کادادری تو که

یو بد جهل ، بل بد نسیت ، دریم نسفا ق

له بوملت پاپیر قوم څخه دینو ناوړو رواجو نو اوږدوونو وړ کول او قوم د لوږوالی خواته بیول د قوم د مشرانو کبار دی چه خپل ناپوه کشران یوه کړی او خپل زلمیان د کبار دیاره وروزی ، مسکود د پیر افسوس لځای دی چه اول خوبه پښتنو کښی ددوی د بی اتفاقی له سببه مشران نه دی پیدا شوی که پیدا شوی هم وی دخو شحال خان غو ندی به دخپل قوم د لاسه ورک یا فرار شوی وی . که له دی نه هم را تیر شی نو دیا پر بدو واوړی د خان او ملک پنامه لځان لځینی ورک شی ، د غریب قوم غوښی به خوری او د اصلاح فکر به یې دسره په سر کښی نه وی ، نو لځکه به داسی حال وی چه پښتانه به په اتمی عصر کښی دلخناور وپه خبر ژوند کوی او دو زو پتو کښی به اغوندی ، نو لځکه خوشحال خان یوه مشران غواړی او داپو هومشرانوله لاسه اولس وران وینی او وایی :

خدای چه وړک کاشه مړونه په اولس کښی پېښوری هغه اولس ونه بیا اننگه

یابه کور په کور اخته شی په میر خپو یابه ملک و منل وړ کساندی بی جنسکه خوشحال خان د پښتنو د بی اتفاقی غم خود چه د بی اتفاقی اوښ د ده د کور مخ نه هم چوک شو او د نفاق بلائی د ده پخپل کور ور نه پستله ، د ده زامن یی له ده څخه بهراره کړه او دده د کورانی دیو والی رسی می وړ وشلو له ، نو لځکه خپلو زامنو ته په فېردي وایی ،
 زما زویه د تشک نه دی نور پتار دی پرې یوه پتزم چه هم و وړه مردار دی
 نه یی لویه اندېښنه نه یی لوی کارشته د مغلو و طبایخ و نه تیار دی
 د منصب د اضافو خبری کساندی په عزت په حرمت کله خبر دار دی
 اتفاق یسکا نکی می سره نشته همکښی روان په پېله پېله لار دی
 نه دنوم دی نه دشرم نه د تشک دی اندېښنی می داس کس د ناسر دار دی

بی اتفاقی او نفاق یو مهم سبب اولوی علت خود غرضی ده ، لځکه چه د پر وختو نه شخصی اغراض لځینی ناپوه کسان دې ته مجبور وی چه د ملی او قومی وړ ورسره بلکته د خپلو خپلوانو او خپیانو سره مخالف او منافق شی ، داسی کسان د خپل شخصی غرضونو د پاره مره بې تشکی او بې پتی قبولی حتی همیشه مالی گټی او فائدی تر شخصی غرضونو فرمایوی ، ترملتیت ، پښتوال او پښتو تېر پتړی مسکود تر خپل شخصی غرض تېر بدلای نشی ، نو لځکه خوشحال خان دې خود غرضو اشخاصو ته وایی :

کرم د زړه که هر څو ښه دی تر ایمان ښه نه ښه نه دی
 چه می دا اندېښنه نه وی هغه کس سرری په څه دی
 نه یی وین وینې په سترگو غدا قبل وینش نه دی او ده دی

تر دې وروسته اوجوشحال خان د اتفاق کښې او صفته وانه شروع کوي ، پښتونه وايي چه
اتفاق گلزار دی او اتفاق خار زار ، نو که تاسې غواړئ چه خار کشان واوسئ له نفاقه مه
پری کښئ او که دکلو مشتاق باسئ نو د اتفاق لار واخلي .

چه درست گلزار دی داتفاق دی چه درست خسار زار دی گنده نفاق دی
خار دی په بجره دخار کشاو شی هوشیار دکلو دگلزار مشاق دی
دخلفو دولت په اتفاق بولی ، خوار هغه خوک دی چه داتفاق په بده لار روان وی خو بردي
اوس کوی چه په پښتو کښې ئې هېچ بوداسی ملگری چه بکر نک وی نه دی موندلی ، نو دای
دولت دخلق په اتفاق کښې دی هغه به خوار شی چه په نفاق کښې دی
زودشوم یو یار می بکر نک وانه لیده زده می تر اوسه په اشتاق کښې دی
د دباغ پری بنادی د هغه قوم دی چه اتفاق واری ، زحمتونه او غمونه هغه چالدری چه بادروغ
وایی او یا په نفاق اختوی ، خوشحال خان وایی :

خو خو بنادی دی په دا آفاق کښې واده به بیا مو می په اتفاق کښې
خو خو غمونه یا محنتونه دی بیا به دروغ کښې دی یا په نفاق کښې
په دورنگی کښې فائده نشته ، که پښتانه سود غواړی باید پخپل منځ کښې بکر نک
اوسئ ، لځکه چه دخوشحال خان هم دا عرض دی چه وایی :

آفت که کورې په بې ننگی کښې دی ننگیت د دهر په دلننگی کښې دی
مه دوور ننگو فائده ونه لیده که سودی سودخو په بکر ننگی کښې دی
خوشحال خان دپښتو دپاره داسی داتفاق دنیا غواړی چه په هغه کښې دپښتو هره طبقه
کښته ، اوړه ، بیا په اریغریه طبقه په آرا می او سراوړی سره ژوند وکړی ، داسی اتفاق
نه غواړی چه یوه طبقه ئې پخپل منځ کښې واری ، مگر له بلې طبقې بد وری او یا زده
نه ورنژدې کوی ، لځکه چه هره طبقه پرخپل لځای او خپل کار کښې لازمه ده ، حتی خوشحال خان
دناپوهانو طبقه هم بده نه گڼی ، یوازی دومره خبره ده چه هغه باید وروزله شی ، نو وایی :
که نا دانان دی که هوشیاران دی کمان دامه کړه چه بیکاران دی
خوا زه ترخه ئې واده یسکار گڼه چه بید ا شوی په داباران دی
خوشحال خان وایی که دوه زړونه په یوه اتفاق کوم سخت کار ته اقدام وکړی ، هغه کار
به که څه هم دغره په شان سخت دی داتفاق له برکته به ئې پاره پاره کړی ،

دوه زړونه چه یوشی غریبه هم پاره پاره کاه

خار تر یسکا ننگی چه نعمتونه را ښکاره کا

مشورت او مصلحت ، کوم وخت چه د پښتنو منځ کېې اتفاق راغی . نو دوی مجبو رېږی
 په هر کار کېې یو بل سره مشوره او مصلحت وکړی . نو هر کبله چه کار ونه یه مصلحت او
 مشوره شی نو ربه یخ نیمګړتیا په کارونو کېې ونه لیدله شی او چه کارونه سم شوه د پښتنو
 د اقیقت ژوند به سم او پښتانه به په مخ وړاندی ولادشی او په ژوندیو قومو نو کېې به شمارشی .
 لڅکه چه د ژوندون د تل او کارونو اساس پر مشوره او مصلحت بنادی اوله آدمه تردې دمه هر
 مهم کار چه پای ته رسیدلی د مشورې او مصلحت له برکته ، نو همدا سبب ، چه پخوا یو
 پښتنو به په هر ملی کار کېې جرګې او مرکې کولې ، د پښتنو مشر او سپین ږیری که به هرڅو
 یوه او هوشیارو ، له خپلو ملګرو او خپلو کشرانو سره به نې مشوره کوله ، پر خپل - رښې
 کارونه نه اجرا کول ، مګر کوم وخت چه د پښتنو به منځ دېې اتفاقې او اتفاق بلا راګله شوه
 او کور په کور ، کلي په کلي ، قوم په قوم بدی شوه نو پښتانه قوتی قوتی او هره توتو پر
 بېلو بېلو لارو سره رمی شول ، نه کشرانو د مشرانو پر خبرو غوږ نیوه او نه مشرانو د کشرانو سره
 مشوره کوله ، نو نتیجه داشوه چه کشران بې سره له مشرانو څخه په نفرت شول اوله مشرانو څخه
 مستبد او ظالمان جوړ شوه چه همدې تېټوا لی ته چه اوس پښتانه ژوند کوی را ورسېد ...
 نو خوشحال خان لڅکه اول د اتفاق غلبلی ووهلې او وروسته تر اتفاق د پښتنو یوله بله مشوره او
 مصلحت مهم اولازم بولی ، بلکه دی د کائناتو بندو بست هم په خبرو کېې .

بندو بست د کائنات دې به خبرو یو نرسله صدقه شه سل تر زرو
 دالاخه چه خوشحال خان د امانڅه نر فضا د مصلحت فضا ګراڼه بولی . موږ نه وایو چه دده
 دا خبره د دین له رویه څنګه ده ، خود اچنی څرګندېږی چه خوشحال خان د پښتنو د پاره مصلحت
 یوملی فرض کېې او هلته چه څلور پښتانه د مصلحت د پاره سره کېې هغه لڅای ددوی په
 مصلحت نورانی کېې او که په اخلاص څلور تنه به اتفاق لا-ونه پورته کړی او دعاو کړی
 دهر راز فتح او نصرت ورپرانت کېې ، نو لڅکه وایی ،

د نسا لڅکه تر قضا ګراڼه دا قضا ده چه قضا شی د څلور رو مصلحت
 نورانی کا هغه لڅای چه سره کېې دېر ښه څلور هو ښیار به مشورت
 په اخلاص چه په دعا لاسونه هسک کا ور به پرا نت شی د فتح د نصرت
 بې ګڼګاشه به یخ کار په لاس واخلی چه خبر دی د ګڼګاش په برکت
 خوشحال خان په هغه کار کېې چه بې مصلحته و شی یخ برکت نه وینی ، دده په نزد
 خبر و برکت هلته دی چه مصلحت وی دی وایی ،

به هر کار کښې مصلحت شته خپل پر دی تبه نصیحت شته
چېه لږ لږ لږ مصلحت شی ککله خیر برکت شته ؟

مصلحت او مشوره هغه څوک نه کوی چې خود پسند وی او هر څه یې د لمان خوښ وی، داسې خلک که مشران وی که کشران په اجتماعی دنیا کښې دوې پیسې قیمت نلری، کشر بې سره او مشر مستبد باله کښی، خو هغه څوک چې هوښیار او پوه وی هغه به هېڅکله نه بې سره کښی او نه مستبد، او نه به یوازې پر خپل عقل او فکر دومره محکم وی چې د بچا مشورې که څه هله مفیده وی نه اوری، دا جهالت دی، په پښتو کښې منل دی، «هر څوک چې هوښیار بې کم عقل پوښته» نو لږ لږ خوشحال خان وائی،

چېه دخپل عقل ویل کا هغه ککله خردمند دی چېه پوښتنه مصلحت کا هم هغه د عقل بند دی
چېه می فهم فکر وکړ په داخله دانا ئی کښې بل نادان راښکاره نشو که نادان دی خود پسند دی
خوشحال خان د هغه چا د ضرر ضامن کښی چې په مصلحت کارونه کوی او دانا ئی چېه سړی
په یوازې سر رستم کېد لای نشی، لږ لږ چېه د پښتنو منل دی، «له یوه لاسه ټک نه خږی» دی وائی،

که سړی په مصلحت کښې لږ برنشی زه سا من چېه دد ګار په اتر نشی

د رستم د مرتوب خبری اړوم ولی څوک به بې لښکره صفد رنشی

هغه څوک چېه بې مصلحت کار کړی که څه هم د پر دولت ولری برکت به ئی ونه وینی او هر څوک ئې بغت بیداروی بیا به هم په ژوند کښې بې ندامته ول څه وپوښی، خوشحال خان وائی،

هر څوک چېه کار کا بې مصلحت هیڅ به ونه خوری پر له د ولته

که بغت بې هر څو کارونه ساز کا خا لې به نه وی له اندامته

مګر په خپله مصلحت هم دانانئ او هوښیاری غواړی، څه آسانه کار نه دی،

چېه کار دچا مشکل شی په تدبیر و بله کښی

دا کار څه آسان نه دی دانانئ ولاره یو به

خوشحال خان مصلحت د ټوپک په بیان او د سړی مقصد د هدف غوندی کښی، هدف چېه څوک

ولی هغه باید لمری د پر لمر شی، پس له هغه ګندار وکړی، همدا شان څوک چېه غواړی

خپل مقصد ته ورسره لمری باید مصلحت او غور وکړی بیا نو اقدام شروع کړی، خوشحال خان دامثال خنګه ښه واضح راوړی،

مصلحت لږ لږ ټوپک دی ستامرا د لږ لږ انجیر دی

که دی ښه ګندار پیکاردی قراول ئې کړه ښه خیر

په ګندار کښې هول مګر په خپل خان اوسه خښ

نور ماشه کړه باندی کوزه لار و بر مسکېه نظیر

زه خوشحال خټک ضامن یم که خطا دی شی یو تیر

تر دې لپاره چه د مصلحت او مشورت خبری رارسېږي نو خوشحال خان بېرته د اتفاق خواته کړزی او د پښتنو داسی اتفاق او یووالی غواړی چه له فتنه هاره تر اټک پوری ټول په یوه زده به یوه خوله ، پر یوه ملی لار سره روان شی او ټول به یوه سلا دېښتو ، پښتنوالی او پښتو نخوا د لود والی دپاره ملاوی وتری ، په هر کار کښې بودبل سره مشوره او مصلحت وکړی او دیو وجود به شان د پښتون په نامه یوژوندی او وېش ملت د نیا ته معرفی کړی ، دی وائی ،

درست پښتون تر فند هاره تر اټکه

سره بودننگ په کار پټ او آشکار

نو پښتو! وېش شی !! دنیا دېره کړندی پر مخ روانه ده ، په دنیا کښې یوازی ناسی تر هر ملت او مرقوم نه وروسته پاته شوی یاست ، حال داچه به پخوانو زما نو کښې د دنیا تر دېر ملتو دمخه واست ...

خو تر خو غفلت ۱۲ — خو تر خو دخپل کور وړانول ۱۳

خو تر خو خوب ۱۴ — خو تر خو ناپو هی ۱۵

خو تر خو خانه جنګی ۱۶ — خو تر خو دخپل ورور وژل ۱۷

خو تر خو بې اتفاقی ۱۸ — خو تر خو د دښمن په خوله غواښدل ۱۹

خو تر خو تربکښی ، بدی او کوندی ۲۰

پرې زنی ، دایه خویونه پرېږدی ، — لږ د نیا ته وگوری ، وېش شی ۲۱

خپله پټو ، پښتنوالی او پښتونخوا پخپل لاس مه وړانوی ۲۲

د خوشحال خان داله درده د که ناره واری ، چه ناسی ته وائی ،

پښتنو! اتفاق وکړی ، اتفاق پرېږدی !!

اوضاع سیاسی دنیا در سال ۱۳۲۶

در سال ۱۳۲۶ پیچیدگی های سیاسی و اختلالات دول بزرگ در موضوعات بین المللی وضع عمومی دنیا را پر آشوب نشان میداد اگرچه در همکاری دول بزرگ خواه در مسایل ذات البینی

و خواه در مجرای موسسه ملل متحده وقفه ورکید توام با يك جنگ سرد محسوس میگردد، ولی بازم محافل خوشبین عقیده دارند که تا هنوز آخرین امیکان تفاهمات حسنه و موافقه جوئی از بین نرفته و تخطار حرب سوم پیش از وقت تصور میشود.

مملکت عزیز ما درین سال با وجود مشکلاتیکه به اثر بحران اقتصادی و مالی دنیا در راه توریید و بسکارس انداختن مسائل عربی و لوازم پیروگر و بهای مختلفه امور عرفانی صحنی زراعتی مجاریانی اقتصادی و تخنیککی عاید بود تانند از در پیشبرد مقدمات پلان ها و اصلاح و توسعه امور طر بوطیه آبه دی و ترفی مملکت موفق شده است مخصوصا در راه رفاه و آسایش عامه و تهیه ما بحتیاج روزانه

شاغلی پردیس

امالی از قبیل غذا و لباس و سایر ضروریات

حیاتی و کوشش استقرار نرخ و توزیع آنها بخدمت مساعد مساعی بیشتری بعمل آورده است. اتفاقا نستان در روابط خارجی ببحث یکی از اعضای موسسه ملل متحده سیاست خود را با اساس روابط حسنه با دول دوست و مجاور و طرفداری از نیات صلح پرستی و همکاری بین المللی و سعی در تزیید و تاحیس مناسبات نیک استوار نموده است. مهمترین و فائع سیاست خارجی مادرین سال عبارت از تاسیس روابط با ممالک جدیدة الاستقلال یا کستان هندوستان، شرق اردن، اندونیزیا، سویدن، سوریه و لبنان و شمول در کنفرانس های شعبات موسسه ملل متحده و سایر مجالس بین المللی متلا کنتفرانس بین المللی آزادی اطلاعات، کنفرانس بین المللی کندم، کنفرانس بین المللی تجارت

و کارو کنگرۀ طبی امرای مناطق حاره و ملاریا وغیره میباشد افغانستان درین سال دومین نماینده دائمی خود را نیز در موسسه ملل متحده تعین کرد که در اجلاس اسمبله عمومی از حکومت متبوعه تمثیل نمود دکترا درخواست افغانستان برای شمول در موسسه علمی و تهنیدی جهان (یونسکو) نیز با حسن صورت تلقی و پذیرفته شده و پس از آنکه مملکت ما عضویت موسسه مذکور را حاصل کرد داکتر کبویوشو نماینده این موسسه برای قیام روا بط تهنیدی افغانستان و یونسکو بکابل مسافرت و از موسسات معارفی افغانستان دیدن نمود.

در کوشش تشدید علائق بادل و همایه مهمترین اقدام افغانسان عبارت از تاسیس سفارت کبرای افغانی در کراچی و آمادگی برای رفع اشتباهات دولت دوست ما ایران در مورد آب هیرمند میباشد در قسمت اولی چون افغانستان نظر به علائق نژادی تاریخی و اخلاقی بسر نوشت افغانهای ماورای خط دیورند علاقه مندی شدید و قطع ناپذیر داشت و قبلاً نقطه نظر خود را بحکومت بریطانیا نیز ابلاغ داشته و به معقولیت آن اعتراف شده بود پس از قیام حکومت جدید پاکستان این سیاست بیغرضانه و خیر اندیشانه به آنها نیز توضیح گردیده و مخصوصاً تصریح شد که باین ادعای خود افغانستان خواهش الحاق و توسعه جوئی اراضی آنطرف دیورند نداشته صرف بسر نوشت برادران افغانی و اینکه اساسات ملی و نژادی شان از بین نرود و علاقه مندانست چنانچه پس از آنکه آفای جناح حاکم کل پاکستان به اعزام یک نماینده فوق العاده بکابل تصمیم گرفت حکومت متبوعه ما موافقت خود را اظهار نمود ولی چون آقای نواب زاده سعیدالله خان نماینده حاکم کل عدم صلاحیت خود را در مذاکرات مربوط به مملکت سرحد و نمود کردند از طرف حکومت متبوعه نماینده باصلاحیتی که بناغلی نجیب الله خان کفیل وزارت معارف بودند بکراچی اعزام گردید که در آنجا نقطه نظر افغانستان را در مسایل مربوط به مملکت سرحد و حق بین المللی ترانزیت راه بحر بندر گاه تجارتی در کراچی و غیره مسائل تجارتی و غیره تسلیم کرد و تهنیدی به ادای امور پاکستان توضیح نمود و از طرف آنها هم وعدهائی در اجرای خواهشهای معقول و مستند فوق که به حقانیت آن معترف بودند داده شد چنانچه تفصیل آنرا بناغلی نجیب الله خان در کابل رادیو برود کاست و بصورت یک رساله علیحده هم در همان وقت نشر نمودند متعاقباً دولت در تاسیس روا بط دیپلوماسی نیز با پاکستان موافقه نمود و بفرض ابراز حسن نیت بزرگترین شخصیت ملی یعنی مارشال شاه و ابغان عماد علی حضرت همایونی بحیث اولین سفیر افغانستان در کراچی تعین واعزام گردید همچنین در همین وقت سفارت کبرای افغانی در دهلی جدید تاسیس و سفیر کبیر هند وستان در کابل پذیرفته شد دکترا بفرض حفظ علائق نیک بادولت ایران هم با وجود آنکه جرایده آن مملکت به نشریات پوچ و بی حقیقتی راجع به آب هیرمند آغاز کرده اند حکومت متبوعه برای هر نوع مذاکرات درین زمینه و توضیح حقیقت خشک آبی سالهای اخیر آمادگی نمودند چنانچه

شباغلی وزیر فوائد عامه به همین منظور به امریکا فرستاده شدند که در آنجا با نمایندگان سیاسی ایران طوریکه تعیین شده بود مذاکرات بعمل آرند اکنون حکومت متبوعه موافقه خود را برای مطالعات یک هیئت بیطرف اظهار نموده است و البته با این حسن نیت و مساعدی همیشه بیطرف اشتباهات دولت دوست، ایران رفع خواهد گردید.

در قسمت توسعه روابط با دول متحابه اقدامی که برای تبدیل وزارت مختاریهای چند دولت دوست به سفارت گیری بعمل آمده نیز قابل ذکر است چنانچه وزارت مختاریهای مادراندن و واشنگتن و وزارت مختاریهای انگلستان و امریکا در کابل به سفارت های گیری ارتقایافته است در ختم جریانات از تغییرات عده از برشتهای کابل بهینه که در آن پنج عضو جدید شباغلی جنرال اسدالله خان وزیر داخله و معاون صدراعظم، شباغلی جنرال محمد عمر خان وزیر حرب شباغلی عبد الله خان وزیر مختاریات شباغلی در کشور عبدالحمید خان، کفیل وزارت حجیه و شباغلی سید قاسم خان رشتیا کفیل ریاست مستقل مطبوعات جدید شامل و معرفی گردیده از زیاد شدن عناصر جوان در کابل بهینه نماینده کمی میکنند و آوری نموده متذکر میشویم که درین سال والا حضرت سیه سالارغازی صدراعظم نیز مسافرتی به اروپا و امریکا نموده و در لندن در مراسم عروسی شاهدحت الیزایت و فلیپ مونت پیتن شرکت داشتند.

در اوضاع دنیا طوریکه اشاره کردیم مناقشات دول کبیر در مسایل بین المللی و غیره نه تنها رفع نشده بلکه روبرو فزونی رفت چنانچه بنا بر عدم موافقه دول بزرگ در مسایل امان، آستریا و جاپان معاهدات صلح با مالک مذکور امضاء نگردیده و گویا دنیا تا حال در متار که چنگ بزرگ دوم بر می برد مهمترین اختلاف دول بزرگ را موضوع امان تشکیل میدهد که متاسفانه در هیچ مسئله راجع به آن اظهار موافقه بعمل نیامده است اتحاد شوروی طرفدار وحدت سیاسی و تأسیس حکومت مرکزی امان و معتبر شناختن سرحدات فعلی آن بوده خواهان حکومت دول صنایع دور و از بین بردن صنایع نظامی بفرص عدم احتمال حمله مجدد آن مملکت میباشد و غرامات سنگینی هم برای خود مطالبه میکنند که بالمقابل دول غربی به آن مخالف بوده و وحدت اقتصادی امان و تأسیس یک حکومت فدراسیونی در آن را با تجدید نظر در سرحدات مطالبه مینمایند و دفع اقتصادی امان را قابل پرداخت غرامات سنگین و امحای صنایع آن نمیدانند این نظریات مخالف در کنفرانس ها و مجالس مشترک دول سبب اعتراض یکی بر دیگری گردیده و منجر به این شده که اکنون هر کدام را های علیحدہ در مسئله امان اتخاذ نمایند چنانچه مملکت مذکور بدو منطقه شرقی و غربی تقسیم و در آن رژیم های سیاسی و اقتصادی و حتی مسکوکات جداگانه رایج گردیده و اکنون این کشمکش در سر بران دوام دارد و دولت غربی در نظریات خود متفق بوده و آنرا در مناطق اشغال خود در امان غربی متحداً

تطبیق کرده اند اما اتحاد شوروی اقدامات آنها را شدیداً انتقاد نموده و آنرا خلاف مقررات کنفرانس پوتسدام و بالتا میدانند و ادعا میکنند که چون تعهدات کنفرانس های مذکور در ا دول غربی نقض کرده اند لهذا مناطق برلن را هم که نظریه فیصله همان کنفرانس ها تحت اشغال گرفته اند با است ترک بگویند معافاً با همین پیچیدگی ها بصورت لاینحل باقیست در حالیکه مسائل آستریا و جاپان را نیز تحت سایه گرفته است اختلاف دیگر دول بزرگ غیر از مسائل المان، آستریا و جاپان بر موضوع امداد اتانزونی به اروپا است که درین سال مراحل فائزنی آن هم طی گردیده و قسطهای اول آن نیز به مالک اروپا صادر شده است طوریکه پار سال اتحاد شوروی بر مسئله امداد اتانزونی به ترکیه، یونان و چین انتقاد میشود درین سال نیز انتقادات مطبوعات و محافل رسمی دول مذکور بالهجه شدید و الزام آمیز دوام دارد که در اثر آن اروپا بدوجهی متقابل و متخالف تقسیم گردیده است دول غربی که تا کنون شمار آنها به ۱۶ مملکت بالغ میگردد در پلان مارشال سهم گردیده و علاوه بران در بین خود هم پروگرامی را بنام همکاری اقتصادی طرح و قبول کرده اند در حالیکه دول شرقی بطرف روسیه نزدیکی بسته و پلان امریکارا حالی از امریالز می و توسعه جوئی آندوات میداند و به آن تن نمیدهند متعافاً اتحاد شوروی به مالک مذکور معاهدات تجارتهی و اقتصادی و نظامی بسته و حلقه آنها را بخود محکمتر ساخته است چنانچه اکنون دست نامبرده پس از کودتای چکوسلواکیا تا اروپای مرکزی ممتد میباشد این دسته بندیها وصف آرایی متقابل و تاثیرات خود را در مؤسسه مال متعده نیز بصورت ناگواری پهن نموده و در اینجا چه در اسامیله عمومی و چه در مجلس امنیه و سائر مجالس آن معارضات بلوک شرقی و غربی بصورت الزامات شدید علناً محسوس میشود که در نتیجه آن هیچ يك مسئله با اتفاق آرام و از راه همکاری به فیصله نمیرسد تا جائیکه مجلس دیسگری بنام اسامیله کوچک طبق پیشنهاد امر بیکتا تشکیل گردید تادر آنجا مسائل مربوط به اختلافات بین دول طرف بحث واقع شود روسیه شوروی و دول طرفدار وی با این مجلس مقاطعه ورزیده اند و تشکیل آنرا یک اقدام برخلاف ویتوی روسیه شوروی میدانند کذا در سایر مسائل و کمیسیونهای دول رفیق در مقابل همدیگر به مقاطعه متوسل شده اند تا جائیکه تریکولی سرمنشی ملل متعده یکمرتبه مجبور شد که پاس خود را نسبت به موسسه یونو اظهار دارد این اختلافات دول کبیر بعدی رسید که اکنون دو بلوک شرق و غرب بدو اتحادیه نظامی بمقابل همدیگر تبدیل شده اند و در آزمائی و مبارزهای علنی و سر کشاده آنها بمقابل همدیگر بطور روزافزون جاریست بیکانه موشو هیکه بران هر چهار دول بزرگ متفق بودند و این اتفاق هم به اثر اختلاف اغراض و استعمال

آنها بر علیه همدیگر شان بصورت تصادف بعمل آمده عبارت از مسئله فلسطین است که از پلان تقسیم آن طرفداری مینمایند و به همین اثر اساساً مسئله عمومی و مجلس امنیه فیصله خود را بطرف فداری از پلان مذکور دلو کیاملاً غیر علمی است صادر نمودند چنانچه این فیصله تاکنون تطبیق یافته نتوانسته و حتی چندین بار هم مورد تجدید نظر واقع شده است .

خلاصه سال ۱۳۲۶ برای دنیا سال اختلافات بود که به اثر آن نه تنها سر نوشت ممالک مغلوب تعین شده نتوانست بلکه موسسه ملل متحده هم انکشاف بیشتری نمود و مثلاً موافق نشد به تشکیل قوه پولیس بین المللی ، کنترول انرژی اتوم مسئله خلع سلاح و غیره اقدامی بعمل آورد بلکه نظر به سال ۱۳۲۵ شانس های کابمابی آن نیز درین سال کمتر بود تنها در قسمت علمی و تهنیدی و صحنی و غیره که در آن ها سیاست کمتر دخل دارد موسسه مذکور اجراءات مفیدی نموده است کذا سایر مسائل خورد و بزرگ نیز تحت تاثیر اختلافات فوق بشکل پیچیدگی های سیاسی دول بزرگ در آمده است که اینسک پس ازین مقدمه آنها را در تحت عناوین موسسه ملل متحده و ممالک همجواری سائر دول بموقعش ذکر خواهم کرد .

اسامبله عمومی ملل متحده :

این اسامبله مهمترین ارکان موسسه ملل متحده میباشد که در خزان هر سال یکبار در مرکز موسسه ملل متحده انعقاد یافته و نمایندگان برجسته دول عضو در آن شرکت میورزند غیر ازین اجلاس عادی جلسات فوق العاده اسامبله نیز بدعوت سرمنشی ملل متحده و با حسب صوابدید مجلس امنیه منعقد شده میتواند . در جلسه عادی پارسال اسامبله عمومی اگرچه از طرف ممالک متحده امریکا مارشال وزیر خارجه اتا زونی و از طرف انگلستان هم بیون دران شرکت ورزیده بود ولی چون مواوتوف وزیر خارجه اتحاد شوروی دران شرکت نهجست و گفتند که برای کار مهمتری در مسکو میباشد لهذا معافل منتظر از اوضاع و جریانات ملل متحده دچار اندیشه بودند که مبادا این موسسه تازه بوجود آمده بطرف سقوط و بی اعتباری سوق شود روز های اول اسامبله عمومی بانطق مارشال و جوابیه و یشنسکی که الزامات عدم همکاری بین المللی را بر همدیگر حواله مینمودند گذشت و اگرچه در آجندة اسامبله موضوعاتی از قبیل مسئله کوریا ، موضوع فلسطین و غیره نیز شامل بود ولی مهمترین واقعه آنرا میتوان پیشنهاد مارشال راجع به تشکیل يك اسامبله کوچک شمرد طبق این پیشنهاد اسامبله کوچک بشمولیت تمام نمایندگان دول عضو و در اتم در خلال تعطیل اسامبله عمومی که محض سال یکبار جلسه میکنند باید تشکیل میشد روسیه شوروی و دول طرفدار آن باین پیشنهاد مخالفت نموده گفتند که غرض از ان اینست تا اتا زونی مسائل و منافشات

سیاسی را که در مجلس امنیت با ویتوئی نمایند شو روی متقابل میشود درین مجلس که دران حق ویتو وجود ندارد طرح کرده بتواند مطبوعات شوروی براین پیشنهاد تاجائی انتقاد ورزیدند که میگفتند اتازونی میخواهد از مجرای اسامبله کوچک مؤسسه ملل متحده را بمرام خود استعمال نماید بالینهم پیشنهاد مارشال طرف قبول واقع گردیده و تشکیل اسامبله کوچک باوجود مقاطعة اتحاد شوروی ودول طرفدار آن تصویب گردید ولی چون فیصله های آن از طرف يك دسته دول طرف قبول واقع نمیشود مبصرین اوضاع آئینده آنرا بنظر تردید میدیدند اگرچه این اسامبله یکی دوجلسه هم منعقد نمود . در قسمت فلسطین فیصله که پسانتر اسامبله عمومی را به تجدید نظر وادار ساخت تا ازخط اولی خود برگردد همین پلان تقسیم است که به اکثریت دونلک آراء در اسامبله عمومی تصویب گردید و نماینده افغانستان وسائر ممالک اسلامی بر علیه آن رای دادند همچنانیکه بعضی از نمایندگان هم از قبیل نماینده انگلیس و غیره از رای دادن خود داری ورزیدند این فیصله چون قابل تطبیق نبود بیشتر از اعتبار مؤسسه ملل متحده کاست تا جائیکه دولتین اتازونی وانگلستان هر دو مجبور شدند قضیه را باز مطرح بحث فرار دهند و برای آن اجلاس فوق العاده اسامبله عمومی دعوت گردید و فیصله شد که از طرف ملل متحده يك نفر میانجی برای رفع مناقشات عرب و یهود اعزام شود .

سایر گذارشات اسامبله عمومی از قبیل قبول عضویت برما و غیره تحت الشعاع دو موضوع مهمی که عبارت از پلان تقسیم فلسطین و تشکیل اسامبله کوچک باشد واقع بود که نظر به اهمیت آن در موارد دیگر از آن ها ذکر خواهد شد .

مجلس امنیت :

این مجلس که بصورت دائمی جلسه میکند در سال گذشته صحنه معارضه سر کشاده رفبای بزرگ سیاسی بود و هر گونه پیشنهادی که دران یکی از دور فیب بزرگ یعنی روسیه وانگلستان انتیست میگرفتند طرف مقابل با آن مخالفت مینمود یکی ازین مخالفت ها در سر مسئله قبول اعضای جدید بود که چون اتازونی شمولیت یکجمله دول شرقی را به مؤسسه ملل متحده با پاره دلائل رد میکرد گرومیکو نماینده شوروی نیز باشمول دول طرفدار انگلو امریک مخالفت میورزید ومثلاً پیشنهاد شمول ایتالیا را باحق ویتو رد نمود کذا ویتوئی نماینده روسیه در اکثر موارد بصورت ضربه سختی بر پیشنهادات مجلس امنیت وارد میشد چنانچه محافل انگلو امریک به این فکر افتادند که در اجلاس اسامبله عمومی راجع به تجدید حق ویتو تمین موارد استفاده آن بحث شود ولی به نتیجه نرسید مهمترین اجرا آت مجلس امنیت بعد از در نظر گرفتن موضوع فلسطین عبارت از اعزام يك کمیسیون سه عضوی بجزائر شرق الهند و تحقیق مسئله کشمیر میباشد .

تربیکولی سکرتری جنرال ملل متحده در اثر دعوت داکتر آزوالد وارانها (برازیل)
دویمین جلسه اسامبله عمومی را مخاطب میسازد در مرکز داکتر آزوالد وارانها و طرف
راست اندرو کادیر معاون اجرایی سکرتری جنرال نشسته میباشند

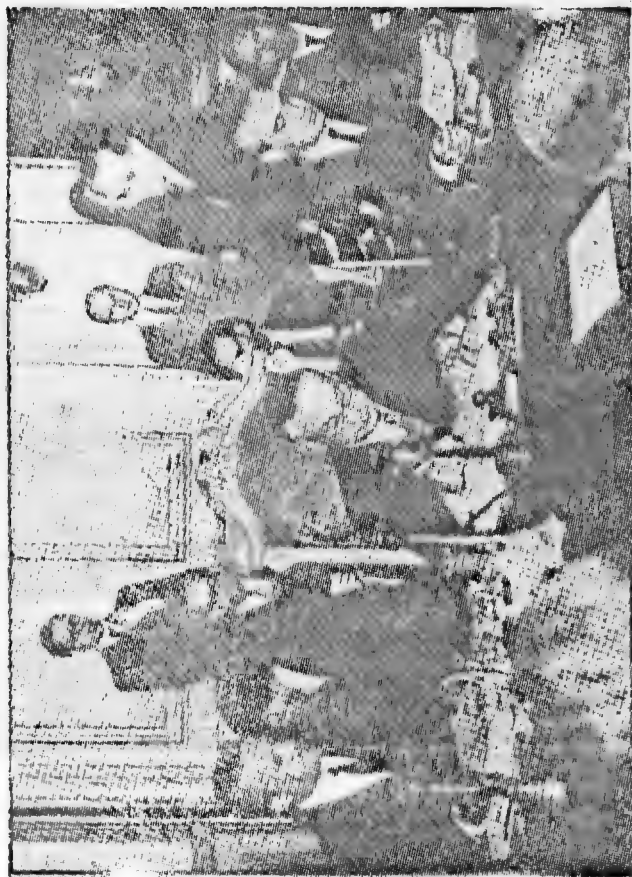
پیشنکی نماینده اتحاد راهبر
شوروی اسامبله عمومی را مخاطب
میسازد

نمایندگان ۱۶ دولت در پارسی مباحثه بر حوالی مناسب بودند
به پیش نهادات مارشال و ملاقات می کنند

جارج مارشال وزیر خارجه
اتانزونی

ارشد بیون وزیر خارجه انگلستان در کنفرانس پاریس را یور ممالک
۱۶ گانه را امضاء میکند

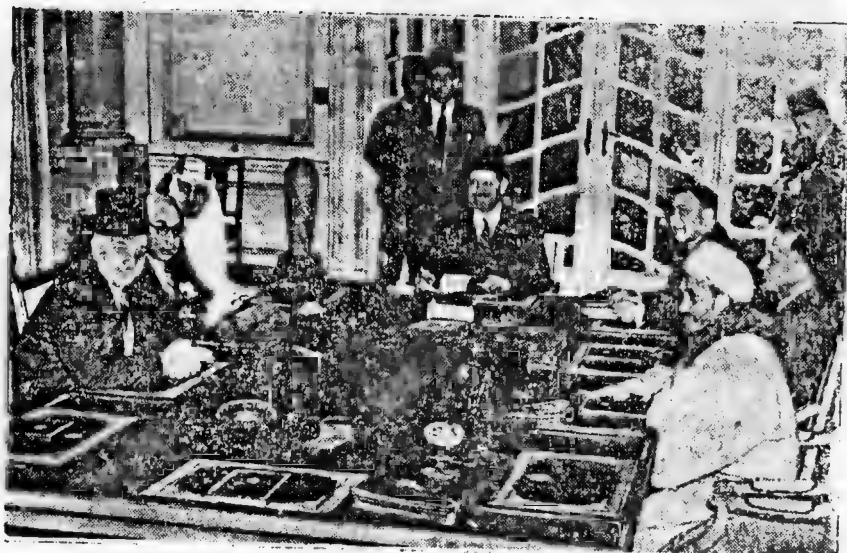
عزیز سید اعظم بلجیک در حال امضای موافقتنامه اتحادیه غرب اروپا دیده میشود

یک منظره از جلسه علنی کنفرانس وزرای خارجه درلندن

مارشال ومواو توف هتکام توف شان درلندن

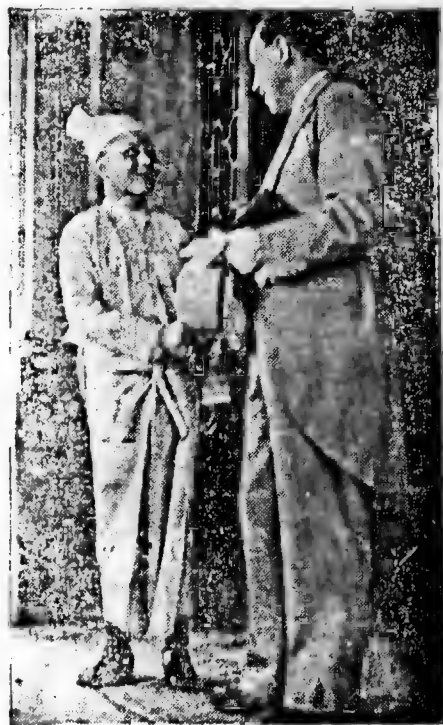
اجلاس جامعه عرب پر مشیئت فلسطین

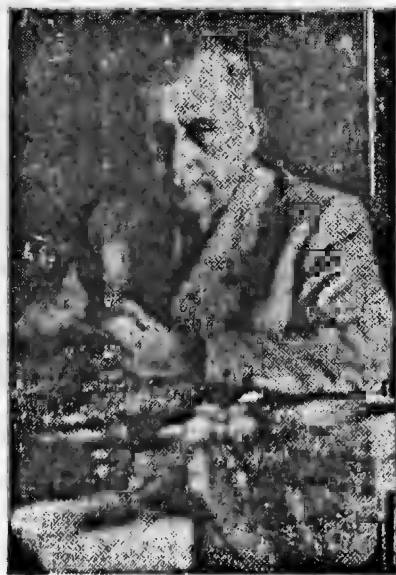
کامندی زعمیم اقلیت منفرد در حال ایراد نصائح

فوام السلطنه صدراعظم اسبق ايران حين امضای موافقه نامه با سفیر روسیه مقیم طهران

تعارفات اخیراً - سرهو برترانس حاکم انگلیسی
دائکین نو صدراعظم جمهوریت جدید بر ماوداع می نماید

حسن سقا وزیر خارجه سابق و رئیس الوزرای
جدید ترکیه

وفاقیہ موت پیتن تاج و تخت تپاشاہ برما را بہ برمانی ما می سیارد شخص ایستاده
تاکن نو رئیس برما آنر تسلیم میگردد

پس از آنکه هالیندی ها بر فوای ملیون به تعرض پرداختند قضیه شرق الهندی از طرف دول آسیائی بمجلس امنیه پیشنهاد گردید و با وجود مخالفت هالند که مسئله را نظر بمقدان حاکمیت ملی جراث شرق الهندی بحیث یک واقعه داخلی امپراطوری خود تلقی میکرد مجلس امنیه امر قطع معاربه را دران سامان صادر کرد و فو نسل های ممالک خارجه مقیم بشاویارا به نگرانی از اجرای این تصویب مامور نمود سپس هیئتی را برای وساطت در مذاکرات ملیون شرق الهندی و حکومت هالند به آنجانب فرستاد که نتیجه قطعی ازین مذاکرات بدست نیامده و شکایت آن دو باره بمجلس امنیه رسیده است که انظار به شکایت حکومت مرکزی یونان از مداخله همسایه گان شمالی اش از طرف مجلس امنیه با وجود مخالفت اتحاد شوروی کمیسیون برای مراقبت سرحدات یونان تعیین واعزام گردید کمیسیون دیگری بشرق دور برای روبکار آدردن انتخابات جدید کوریا نیز اعزام شد که اتحاد شوروی به آن مقاطعه نموده و هیئت مذکور را در کور یائی شمالی که تحت اشغال اتحاد شوروی است اجازه نداد چنانچه کمیسیون مذکور در جنوب کوریا بکار خود ادامه داد و انتخابات آن روبکار گردید و اعضای پارلمان در رئیس جمهور آن هم انتخاب گردیدند واقعه دیگری که مجلس امنیه را بیشتر مشغول ساخت و بالاخره برای آن هم کمیسیون اعزام داشت موضوع کشمیر میباشد که در آن حکومت هندوستان از مداخله دوم یون پاکستان بمجلس امنیه شکایت برد حکومت پاکستان در اول عدم آمادگی خود را تا چند روز برای اقامه دلایل اظهار کرد سپس ظفر الله وزیر خارجه آن مملکت بمجلس امنیه رفته الزاماتی را بر علیه حکومت هند در مسئله کشمیر وجو اگر اظهار نمود پس از مذاکرات زیاد نمایندگان هر دو طرف مجلس امنیه فیصله کرد تا یک کمیسیون با صلاحیتی بمحل واقعه اعزام شود که امکانات رفع جنگ ومفاهمه وامکن رائی گیری آزاد را در آنجا مطالعه نموده و پس از مذاکره با اولیای حکومت پاکستان و هندوستان ترتیبی اتخاذ نماید.

موضوع فلسطین هم از مباهات عمده مجلس امنیه بشمار میرود مجلس مذکور پس از اینکه یلان تقسیم فلسطین را تصویب نمود و به اسامیه عمومی ارسال کرد در قسمت تعقیب این یلان چون مسئولیت آن مهم بود عاجز ماند از یکطرف دولت انگلستان آمادگی خود را برای اجرای این امر نشان نمیداد و اصرار داشت که بعد از ختم قیمومیت فلسطین از آنجا خارج شود از طرف دیگر یلان تقسیم فلسطین برای ممالک عربی نظر به اینکه مملکت آبائی خود را در خطر میدیدند طرف قبول نبود و حتی یهود هم به آن قناعت نمبورزند لهذا تطبیق این یلان یک نوع بین المللی را ایجاد میکرد که مجلس امنیه آنرا در دست نداشت بالاخره نماینده انارونی پیشنهاد دیگری به مجلس ارائه کرد که به قیمومیت فلسطین تا پنج سال دیگر ادامه داده شود ولی با این پیشنهاد هم مخالفت ها بعمل آمد تا این که باتفاق آراء فیصله شد که از طرف مجلس امنیه یک نفر میانجی برای

وساطت این عرب ویهود اعزام شده و متار که دران سرزمین بوجود آورده شود هنوز نتایج قطعی این اقدامات اخیر معلوم نیست .

سائر مجالس یونو :

مجالس دیگر بین المللی از قبیل مجلس مواد خورا که وزرا عت بین الملل ، مجلس صحنی بین المللی ، مجلس تهنیدی و عرفانی موسسه ملل متحده مجلس قیمومیت و مجلس اقتصادی و اجتماعی یونو چون سیاسیات و زور آزمائی های رفیای سیاسی دران که تر دخل داشت بکار خود خو برتر ادامه داده و در زمینه های اجتماعی بشر فیصله ها و کارروائیهای مفیدی نموده اند از ان جمله :
 ۱- طبق تصویب مجلس اجتماعی و اقتصادی یونو کنفرانس آزادی اطلاعات بین المللی در جینوا تشکیل گردید که در آن نماینده افغانستان هم از طرف دولت متبوعه خود شمولیت ورزید کذا مجلس تهنیدی و عرفانی موسسه ملل متحده (یونسکو) شمول افغانستان را نیز در جمله اعضا خود تصویب نمود ولی متاسفانه یکی از شعبات یونو یعنی کمیسیون کنترول انرژی اتوم که شفی از شعبات مجلس امتیه میباشد نظر به عدم سازگاری دول ناکام شد و این ناکامی در بدبینی و سوء فاهم دول بی تاثیر نیست چون نمایندگان هر دو طرف بزرگت به نظریات همدیگر موافقه کرده نمی توانستند لهذا کمیسیون منحل گردید .

کنفرانس وزرای خارجه :

طبق فیصله کنفرانس یونسدام بین چهار دولت اشغال کننده آلمان فیصله شده بود که برای مسایل مربوطه به آن مملکت کنفرانس وزرای خارجه خود را تشکیل خواهند داد .
 چون کنفرانس سابق وزرای خارجه در مسکو به ناکامی ختم شده بود لهذا دران ضمن فیصله گردید که وزرای مذکور اجلاس دیگری در لندن به عمل آورده و مناقشات خود را در آنجا فیصله نمایند این کنفرانس طوریکه قبل از تشکیل با اهمیت انتظار آن برده میشد پس از ختم نیز اهمیت آن بخوبی مشهود گشت چه بعد از ان تاریخ دیگری در اوضاع سیاسی جهان آغاز شد یعنی دسته بندی دول اروپائی بدو جهت شرقی و غربی و حتی تجزیه آلمان و غیره صفحه دیگری را در اختلافات سیاسی رویکار ساخت در کنفرانس مذکور برمو ضوع تشکیل حکومت آینده آلمان ، غرامات جنگ ، صنایع روره سرحدات و اقتصادیات آن مملکت ، بین اتحاد شوروی از یک طرف و دول سه گانه غربی از طرف دیگر اختلافات فاحشی موجود شد مولو توف طرفدار تشکیل حکومت مرکزی آلمان بود و سرحدات آنرا طبق فیصله یونسدام معتبر میدانست کذا بر وحدت اقتصادی آلمان نظریه دول غربی را موافق ندانسته در کنترول صنایع روره شمولیت خود را نیز مطالبه میکرد در حالیکه غرامات جنگی هم از آلمان خواستگار بود

دولت غربی با تشکیل حکومت مرکزی المان مخالفت داشته و یک حکومت فدراسیونی را برای آن پیشنهاد می‌کردند و سرحدات آن را قابل تجدید نظر دانسته و وحدت اقتصادی شرق و غرب المان را تجویز کردن می‌خواستند این اختلافات بعدی جدی بود که هیچ طرف برای گذشت و یا کومیرومی حاضر نشد بالاخره مجلس به ناکامی انجامیده و معاهده صلح با المان به تعویق افتاد هر یکی از طرفین الزامات ناکامی را به دوش طرف مقابل می‌گذاشتند از انوقت به بعد دیگر مفاهمه مشترکی بین هر چهار دولت بزرگ راجع به المان صورت نگرفته است.

کنفرانس نایب‌های وزای خارجه :

چون نایب‌های وزای خارجه دول چهارگانه بزرگ در اطراف بعضی قضایای درجه دوم باهم در لندن مشغول مذاکره بودند لهذا وقتی که کنفرانس وزای خارجه انعقاد یافت در آن راجع به معاهده صلح با آستر یا نیز مناقشه به وقوع پیوست و او توف میخواست اول بر موضوع المان بحث شود و مارشال تقاضا داشت که اول مسئله آستریا طرح گردد بالاخره طبق پیشنهاد بیون موضوع آستریا نیز به نایب‌های وزای خارجه سپرده شد نایب‌های مذکور قبلاً در اطراف آجندۀ کنفرانس وزای خارجه باهم مذاکره می‌نمودند کذا مستعمرات سابق ایتالیا نیز از موضوعات طرف تحقیق این کمیسیون است چنانکه برای تحقیق آرای اهالی مستعمرات مذکور هیئتی نیز به آنجاها فرستاده است ولی تا کنون در هیچ یک از این موارد فیصله قطعی آن معلوم نشده است.

کنفرانس های پاریس :

در سال گذشته کنفرانس های چندی در پاریس منعقد شد مشمولین این کنفرانس را دول شانزده گانه اروپا که سه شمولیت خود را در پیمان مارشال اعلام کرده اند تشکیل میدادند و قتی که مارشال وزیر خارجه اتا زونی برای بار اول پیشنهاد امداد اتازونی را بممالک اروپا اعلام داشت کنفرانسی در پاریس از طرف دول اروپائی تحت قیادت بیون منعقد شد تا غور و مطالعات خود را بر این پیشنهاد مشترک بعمل آورده نتیجه را بمملکت اتازونی اطلاع بدهند مولوتوف نیز درین کنفرانس حاضر ولی پس از شروع مذاکرات همینکه نظریات او بآرای دول غربی تصادم واقع کرد از کنفرانس خارج گردید مولوتوف میگفت که امداد اتازونی بشرطی از طرف دول اروپائی قبول شود که مملکت مذکور حق کنترول و نیگرانی مصرف امداد مذکور را نداشته باشد ولی دول غربی به این نظریه موافقه نداشتند و باخروج مولوتوف دول اروپای شرقی نیز یکی بعد دیگر عدم شمولیت خود را در کنفرانس

پاریس اعلام داشتند و از همین جا دسته بندی دول بطور آشکار محسوس و بلکه اعلان گردید چنانچه دولت چکوسلواکیا که اولاً روح موافقت نشان داده بود نیز بطرف دول شرقی روگشته اند و از شمول در کنفرانس پاریس انکار ورزید تا اینکه محض شانزده دولت اروپای غربی و جنوبی در آن شامل شدند و فیصله کردند که برای موقع و طبق ضرورت صرف شدن امداد امریکا باید خود ممالک اروپائی نیز بین خود یک پروگرام همکاری اقتصادی طرح و اجرا کنند چنانچه طبق آن تکالیف گمرکی و غیره نیز آسان ساخته شد و این پلان با فهرست ضروریات دول اروپائی به امریکا ارسال گردید پلان مذکور از طرف مقامات تقنینی امریکا قبول شده و بعداً ترومن شکل قانونی پیدا کرد در شوق دول شانزده گانه برای بار دیگر نیز در پاریس کنفرانسی منعقد ساختند و در آن بر همکاری ذات الیمنی و صورت استفاده از پلان مارشال بحث نمودند در کنفرانس سومیکه دول مذکور در پاریس بعمل آورده اند بر این فقره بیشتر مذاکره بعمل آمد که پس از ۱۹۵۲ که در آن افساط امدادی اتانزونی بتکمیل میرسد وضعیت اقتصادی بین هم را چگونه استوار سازند نتایج این کنفرانس روح همکاری دول اروپائی را نزدیکتر ساخته و وسیله مفاهمه بین آنها و پلان مارشال را تهیه میکرد.

کنفرانس های هاگ :

در اواخر سال گذشته هاگ پایتخت هلند نیز مرکز فعالیت های سیاسی بود چه قبلاً بین دول سه گانه هلند بلجیم و لکسمبرگت راجع به تشکیل اتحادیه بنام بی نی لکس و رفع موانع گمرکی و غیره مذاکراتی بعمل آمده بود این تجویز پس از آنکه بین اروپائی شرقی و غربی مباحثات تامی محسوس گردید توسعه پیدا کرد چنانچه بیون وزیر خارجه انگلستان در دارالعوام آن مملکت لزوم تشکیل اتحادیه را بنام اتحادیه اروپای غربی گوشزد نمود منعاقب این اعلامیه برای تطبیق مفکوره اتحادیه غربی که چرچل نیز وقتی در زوریخ آنرا اعلان کرد بود قوی تر شده رفت چنانچه ممالک پنجاه گانه انگلستان ، فرانسه ، هلند ، بلجیم و لکسمبرگت یکی بعد دیگر طرفداری خود را با آن اعلان کردند و مذاکرات رسمی را راجع به آن آغاز نمودند و کنفرانسی بین وزرای خارجه آنها در هاگ آغاز یافت که در آن مسوده اتحادیه اروپای غربی ترتیب و از طرف مقامات قانونی هر پنج دولت تصویب گردید این اتحادیه که اولاً شکل اقتصادی و مالی آن بیشتر متباز بود پس از وحدت نظامی را نیز در بر گرفت چنانچه وزرای دفاع ممالک پنجاه گانه نیز با هم کنفرانس هایی منعقد نموده و یک کمیته دائمی برای این کار تعیین کردند چرچل و یاست افتخاری این حرکت را دارا میباشد کذا وزرای مالی ممالک پنجاه گانه نیز با هم مذاکراتی بعمل آوردند و وزرای خارجه ممالک

مذکور برای تشدید این مذاکرات باز دور هم جمع شد و تشکیل اتحادیه غربی اروپا در محافل شرقی عکس العمل شدیدی تولید نمود تا جا نیکه آنرا يك اقدام بر علیه اتحاد شوروی تعبیر کردند ولی در محافل غربی با خوشی تلقی گردیده و تصور می‌رود که يك اتحادیه اتلا نتيك منجر خواهد شد یعنی ممکنست دول اتانزونی و کانادانیز در آن شامل گردند چنانچه مشاهدین آنها در مذاکرات دول پنجگانه به‌عنوان حضور به‌مرسانیده اند.

کنفرانس هائی دول سه گانه غربی:

پس از آنکه کنفرانس وزرای خارجه دول چهار گانه درلندن هم ناکام گردید بین دول سه گانه غربی مذاکرانی راجع به امتزاج مناطق اقتصادی شان شروع شد ابتدا این مذاکرات بین انگلستان و اتانزونی صورت می‌گرفت و قوماندانهای نظامی آنها از یکطرف و وزارت خارجه انگلستان و سفیر اتانزونی درلندن از طرف دیگر به این مذاکرات می پرداختند چنانچه دولت فرانسه ازین رویه آنها شکایت نمود و مذاکرات آنها را بدون اطلاع فرانسه طرف تنقید قرار داد شاید بین نظریات فرانسه و نظریات انگلو امریک راجع به آتیة المان غربی مخصوصاً علاقه اقتصادی رور اختلاف نظری موجود بود زیرا دولت فرانسه در آن ادعاهای بیشتری داشت همچنان دولت مذکور از آینده المان در هراس بوده و ضمانتی از عدم تجاوز آن جستجو میکرد ولی پسانها که عوامل جدائی شرق و غرب از یکطرف و علل نزدیکی دول غربی از طرف دیگر بیشتر میگردد دولت فرانسه هم بارویة انگلو امریک متفق گردیده و هر سه دول امتزاج اقتصادی مناطق سه گانه خود را با کنترل بین المللی رور قبول کردند و کنفرانسی درلندن به شمول ممالک بی نی امکس بعمل آوردند که توصیه های آن از طرف دول غربی قبول و در دول شرقی شدیداً انکوش گردید دول غربی بعد ازین کنفرانس همدیگر کوک جدیدی را در المان غربی رانج و امتزاج اقتصادی را در آن رویکار ساخته بصد دتاسیس یک مرکزیت در آن برآمدند چنانچه گفتند برای انتخابات پارلمان المان غربی هم اقداماتی بعمل آمد بمصبرین پیش بینی میکنند که دول غربی دولت المان غربی را در پلان مارشال و هم در اتحادیه اروپای غربی شامل ساخته باز دفاعی و اقتصادی آنرا از دوش خود دور خواهند کرد.

کنفرانس های دول شرقی:

وقتی که کنفرانس هائی دول غربی راجع به المان شروع شد با المقابل دول شرقی نیز بکنفرانس هائی پرداختند چنانچه این کنفرانس یکبار از طرف همسایه گان شرقی المان

ویکبار هم از طرف تمام دول شرقی بعمل آمد در هر دو کنفرانس که مخصوصاً کنفرانس دومین آن مهتم بود بر رویه دول غربی انتقادات شدیدی بعمل آمد در کنفرانس و ارسا که در آن روسیه شوروی و معالک اروپای شرقی تماماً شمولیت ورزیده بودند فیصله های کنفرانس لندن را مخالف قرار داد پوتسدام اعلان کرده و فیصله نمودند که راجع به المان بابت از طرف هر چار دولت بزرگ مذاکرات بعمل بیاید و حتی اگر همسایه گان غربی المان مثلاً معالک بنی لیکس نیز در مسایل المان دعوت میشوند باید همسایه گان شرقی المان نیز در آن سهم ساخته شوند فیصله های این کنفرانس بحیث جواب اعلامیه کنفرانس لندن تلقی گردیده و مطبوعات شوروی آنرا کلید حل اختلافات مربوطه به المان اعلان کردند

موسسه بین المللی کامفرم:

تشکیل موسسه بین المللی کامفرم از مهمترین و پرنفوذترین و فایده بخش سال گذشته بشمار میرود این موسسه بصورت یک عکس العمل اساسی در مقابل پلان مارشال وجود آمده است چه دول اروپائی شرقی و احزاب کمونست پلان مذکور را دارای اغراض سیاسی و توسعه جوئی تصور کرد و آنرا مانع پیشرفت حرکت هائیکه بنام دیموکراسی ملّی یاد میکنند میدانند ازین جهت وقتیکه دول اروپائی غربی در پاریس دورهم جمع شده و پلان همکاری اقتصادی اروپا و پروگرام استفاده از پلان مارشال را طرح نمودند احزاب کمونستی نه مملکت اروپائی در بلگراد پایتخت یوگوسلاویا تحت قیادت تیتو اجتماع ورزیده و موسسه بین المللی کمونستی را بنام کامفرم تشکیل دادند تشکیل این موسسه همانطوریکه در روسیه و دول اروپای شرقی باخوش و شنف و بحیث یک اقدام بوقع و مطابق احتیاج تلقی گردید در مقابل دول اروپای غربی و امریکا نیز عکس العمل شدیدی تولید کرد که آنرا چالش کمترین سابق می دانستند چنانچه فعالیت های کمونستی اروپا بنظر محافل غربی از همین موسسه سرچشمه گرفته واقعات چکوسلواکیا را تا اغتشاش بوکوتادار امریکای جنوبی و اعتصابات کارگران در ایطالیا فرانسه و حتی انگلستان نتیجه فعالیت های آن تصور میکنند خوف بیشتری که ازین ناحیه در محافل غربی موجود بوده غلبه خطر کمونست در ایطالیا و فرانسه بشمار میرفت که درین مجادله هنوز کمونست ها موفق شده نتوانسته اند

کنفرانس های معالک امریکائی (پان امریکن)

در سال گذشته معالک امریکائی خاصاً دول امریکای جنوبی به قیادت اتا زونی کنفرانس های تشکیل داده و برای نزدیکی به همدیگر و دفاع مشترک و همکاری اقتصادی مبادعاتی ترتیب و امضا کردند کنفرانس اولی که دریانامه تشکیل گردیده بود توسط ترومن رئیس جمهور اتا زونی

افتتاح گردید و کنفرانس دوم که متعین مذکور کنفرانس اولی شمرده می‌شد بقیادت مارشال وزیر خارجه اتانزونی تشکیل یافت آنچه درین کنفرانس سبب اختلاف ذات‌البینی ممالک امریکائی گردید مسئله جزایر فاک‌لیند و مستعمرات دول اروپائی در امر یکپارچه بود چه دول امریکائی جنوبی می‌خواستند که دیگر به مستعمرات دول اروپائی در نیم قاره غربی خاتمه داده شود کذا اقدامات دولت انگلستان در جزایر فاک‌لیند که ذخایر مواد قابل استفاده و تومی آن را شهرت داده است طریقتی دول امریکائی جنوبی واقع گردید که درین قسمت نمایندگی اتانزونی با ممالک امریکائی جنوبی هم آهنگ نبود درین وقت واقعه دیگری که امکان نداشت فضای کنفرانس را نامساعد بسازد در شهر بوکوتا پایتخت کولمبیا جائیکه کنفرانس اخیر بان امریکن تشکیل جلسه داده بود بوقوع پیوست و عبارت بود از اعتشاش شدیدیکه سبب تشویش و بی‌انظمامی تمام شهر گردیده و اعتشای کنفرانس را هم مجبور ساخت که در کدام موضع خارج شهر دور هم جمع شوند در آن وقت گفته می‌شد که این اعتشاش عکس‌العمل غلنی کنفرانس بشمار می‌رود که بصورت یک ظاهره از فعالیت‌های موسسه کونست بین‌المللی کامنفرم نتیجه گرفته است اما قوی حکومتی بعد از چند هفته بران کنترول یافته و کنفرانس هم به جلسات عادی خود ادامه داد و پس از آنکه معاهده دفاعی همکاری افساد و نزدیکی با همی دول امریکائی امضا شد نمایندگان ممالک متفرق شدند دول اروپائی غربی این کنفرانس را با امیدواری انتظار می‌بردند چه طبق معاهدات اقتصادی کنفرانس امداد دول مذکور به پیروی بلان مارشال دول اروپائی را مستفید می‌ساخت و این اتحادیه امریکائی با اتحادیه دول اروپائی غربی بحیث سد محکمی بمقابل کونست نیز تصور میشد که بهمین جهت محافل شرقی و روسیه شوروی بران انتقاد جسته می‌گفتند که با کنفرانس مذکور دول اتانزونی خواسته است نفوذ خود را بالای ممالک امریکائی محکم نماید

این بود خلاصه از مجلس و فعالیت‌های بین‌المللی که با مراعات اختصار و تدکیر مطالب عمده تحریر گردید اکنون شرح اوضاع جداگانه ممالک پرداخته و اولاً از دول آسیائی و همسایه شروع میکنیم

دومینگون های پاکستان و هندوستان

درین سال که مردو دومینگون مذکور جدیداً بعصول نعمت آزادی موفق شده بودند در راه تنظیم امور داخلی و رفع هرج و مرج و ترتیب پروگرامهای ترقیات داخلی و اخذ موفقیت در تشکیلات بین‌المللی صکارهای زیادی در پیش داشتند اگرچه باتقسیم مردو دومینگون تصور میشد که اختلافات هندو و مسلم از قاره هند رفع شده باشد ولی متأسفانه بعد از تقسیم هند در سر مسئله مهاجرت پناه گزینان مسلمان و هندو مخصوصاً در پنجاب چنان اغتشاشات المناکی بوقوع پیوست که هزار هافر در اثر آن کشته شدند زمامداران مردو

دومنیون اگرچه برای استقرار اوضاع کوشش می‌کردند ولی چون مسئولیت این پیش آمده‌های ناگوار را بر دوش هم‌دیگر الزام می‌نمودند لهذا شکست و خون مذکور بصورت جدی منع شده نمیتوانست وعده زیادی از مسلمان هندو در هندوستان و پاکستان بقتل رسیدند گمان می‌زیم نامدار هنداوین و افعات هندی متحسین گردیده و روزه گرفت که دکتورها حیات او را در خطر می‌دیدند در اثر همین تهدید غیر متشدد گمان می‌رود که از قبل عام مسلمان دست برداشته و با گذشتن ميعاد طبیعی اغتشاش اوضاع تحت کنترل در آمد با آنهم مسئله پناه گزینان و تعیین موضع اسکان آنها برای هر دو دو منیون از مسئولیت های سرکشی کن بشمار میرفت ولی اختلاف دیگری که بصورت احتمال جنسیت متعین بین هر دو دو منیون عرض اندام کردند موضوع کشمیر است از آنجائیکه لارده وئی وونت بیتم در اعلامیه تاریخی ۳ جون ۱۹۴۷ بریاست هند حق داده بود که میتوانند بهر یک از دو منیون های که بخواهند شامل شوند و اگر خواسته باشند آزاد بمانند هر دو دو منیون پس از معلوم شدن سر نوشت سائر ایالات منظور کشمیر بودند دو منیون پاکستان از حیث موقعیت جغرافیائی و اکثریت مسلمان کشمیر الحاق آنرا بخود انتظار میکشید در حالیکه مها را جای دو کره کشمیر بطرف دو منیون هند متمایل بود و چون از راه ایت آباد هجوم طرفداران پاکستان بسوی مرکز کشمیر آغاز گردید مها را جای مذکور کمک دو منیون هند را خواستگارش و فوای زمین و هوایی هندوستان بدعوت نامبرده وارد (کشمیر) گردیده معاربه شدیدی بین هر دو طرف آغاز گردید درینوقت هر وسدراعظم هند نیز مسافرتی به کشمیر نمود و با اثر مشوره او مها را جای کشمیر شیخ عبدالله رئیس فملی حکومت کشمیر را که در حبس وی بود آزاد ساخته و حکومتی بنامندگی از مسلمانان تحت قیادت وی تشکیل داد کذا طرفداران پاکستان نیز حکومتی بنام آزاد کشمیر تحت ریاست سردار ابراهیم تشکیل داده و بنام جهاد مسلمانان قیائل و غیره را بطرف کشمیر سوق دادند طوریکه از سوفیات عساکر هند بر میاید چنین انتظار میرفت که حکومت هند در مدت کمی موضوع کشمیر را بیکطرفه خواهد ساخت ولی پسانتر مسلمانان دو منیون مذکور این امر را آسان نیافت از مدا خلّه پاکستان در آن ولایت به مجلس امنیه شکایت برد حکومت پاکستان که برای چند روز اول آماده بحث نبود وزیر خارجه خود را به نیویارک فرستاده و اراده کرد که تمام اختلافات هر دو دو منیون را بقضاوت مجلس پیش می‌کنند چنانچه شکایت خود را نسبت به مسئله ولایت جوناگر که هندوستان آنرا بدلیل رای گیری بخود ملحق ساخته است نیز بمجلس امنیه تقدیم نمود و از مجلس بعد از مذاکرات مفصل فیصله آخری چنین شد که کمیسیون برای حل مسئله به کشمیر فرستاده شود دو منیون هند با این فیصله هم اظهار ناراضی نمود چه مجلس امنیه تحقیق مسئله کشمیر

و جوناگر هردو را به کمیسیون تفویض می‌کرد در حالیکه هندوستان قضیه جوناگر را قبضه شده انگلستانه و آنها در مورد کشمیر طالب حاکمیت بود اکنون کمیسیون مذکور که اعضای آن از طرف هندوستان و پاکستان و مجلس امنیه تعیین گردیده اند وارد هند شده و با مقامات باهر دو حکومت در اصل موضع نیز تحقیقات می‌کنند و احتمال دارد اگر مجلس امنیه امر قطع آتش را داده قوای هردو طرف را از کشمیر خارج سازد در این صورت برای یکطرفه شدن قضیه برای گیری متوسل شود ولی تا اکنون از هیچ اقدامات مقدمه هم بظهور نرسیده است در اخیر این هم قابل ذکر است که اوردو لونی مونت بیتن حاکم اعلائی هند به انگلستان منتقل گردیده و راج کو بالا چاری از طرف شاه انگلستان بحیث حاکم اعلائی هند مقرر گردید.

وفات گاندهی

بزرگترین رافعه که نه تنها برای دو میلیون هند بلکه برای عالم بشریت بحیث يك ضایعه المناکی بشمار میرود عبارت از فقدان مهاتما گاندهی زعيم بزرگ هند است که در تمام محافل گیتی باناثر و حسرت تلقی گردیده و عزاداری آن بامراسم بزرگی بعمل آمد دسیسه قتل گاندهی از طرف پیروان متعصب هند و مهاجراتیه شده بود چنانچه چند روز قبل از حادثه قتل نیز بمی بر او انداخته بودند که دور از گاندهی انفلاق نمود قاتل یک نفر هندو بنام نتورام بود که قبل از سوء قصد به گاندهی مکتوبی نوشته و بوی اخطار داده بود که از طرف داری مسلمین و جلو گیری تجاوز نمود صرف نظر کند ولی گاندهی با آن واقعی نداده و طوریکه عادت داشت خواست جواب مکتوب را در ملا عام اظهار دارد و لهذا وقتیکه از برلا هوس خارج میگردید بضرب گلوله بقتل رساند شد گفته میشود که دسیسه چیان مذکور برای از بین بردن نهر و وسائر زعمای اعتدالی هندو نیز قصد داشتند که موافق نیکر دیده بودند بعد از قتل گاندهی نتورام گرفتار و از طرف حکومت هند حزب هند و مهاجراتیه و راشتریاک سیک سنگ غیر قانونی اعلام گردید جسد گاندهی طبق آئین هند سوختانده شده و خاکستر آن در تمام علاقه های هند ضمن مراسم بزرگی بجا گذاشته شد برسم عزاداری این شخصیت بزرگ پیروهای یونو ناسه روز نیم افرشته بود وفات این مرد خیر خواه در تمام حلقه های افغانستان نیز باناثر تلقی گردید اعلیحضرت هما یونی یا شاه افغانستان حین استماع خبر فوت گاندهی اظهار داشتند که مرگ فاجعه ناک مهاتما گاندهی مرا خیلی متالم ساخت او خیمه بود بر فلسفه و ادبیا لوزی باستانی شرق همچنانکه دیباچه بود به تاریخ درخشانی که برای سرزمین خود ساخته بود.

قضیه حیدر آباد:

بعد از تقسیم قاره هند قضیه حیدر آباد نیز شکل پیچیده بخود گرفته است چه نظام

حیدر آباد طبق صلاحیتی که اعلامیه‌های سرای هند بریاست داده بود آزادی خود را اعلان و عدم الحاق خود را به هیچکدام از دومنیون ها اظهار داشت این اعلامیه از طرف پاکستان باهمدردی استقبال شد ولی دومنیون هند آنرا غیر قابل امکان دانسته و اظهار داشت که حیدر آباد جزئی از خاک هند بوده و به هیچ صورت آزاد مانده نمیتواند معافل برطانوی با اعلامیه نظام همدردی خود را اظهار میدارند ولی برای دفع اختلافات حیدر آباد و هند عملاً به اقدام و واسطی نیرداخته اند و اکثرات مستقیم بین هند و حیدر آباد جریان داشت ولی به نتیجه نرسید چونکه نظام حیدر آباد آزادی مطلق خود را میخواست و حکومت هند دست خود را در امور خارجی و دفاعی و مواصلاتی حیدر آباد شریک می شمرد چنانچه در اواخر که این شرط از طرف حیدر آباد قبول نشد از طرف هند وستان تدابیر تعزیری و محاصره اقتصادی بر علیه حیدر آباد شروع گردید که نتیجه آن تا هنوز پیش بینی شده نمیتواند.

سائر مسائل هر دو دومنیون

دومنیون های مذکور در مسایل دیگر به بهبود اوضاع داخلی و مالی و قیام مناسبات خارجی خود پرداخته درخواست های خود را برای شمول در موسسه ملل متحده نیز تقویم کردند که از طرف مجلس امنیه و اسامبله عمومی بعضویت یونو پذیرفته شد و کذا با اکثر ملل کیتی روابط دیپلوماسی خود را قیام نمودند چنانچه افغانستان نیز نظر به روابط همجواری بقیام مناسبات دیپلوماسی بدرجه سفارت کبرا با هر دو دومنیون موافقه نمود و مخصوصاً در مسئله پاکستان که هنوز در قسمت مصالبات حکومت افغانستان را جمیع حقوق ملی افغانستان های مملکت سرحد قناعتی فراهم نشده است حکومت متبوعه تصمیم نمود تا این ادعای معقول را از راه دیپلوماسی و بانیت همسایگی نیک پیش ببرد چنانچه این تصمیم با اطلاع موسسه ملل متحده نیز رسانده شده و نماینده افغانستان رای منفی را که حین شمول پاکستان اظهار داشته بود پس گرفت و هر دو مملکت موافقه خود را به تبادل سفرای کبرا اظهار داشتند کذا حین بحث در مسئله کشمیر چون چند دفعه راجع با افغان های مملکت سرحد در مجلس امنیه مذاکراتی بعمل آمد نماینده افغانستان ناراضی خود را نسبت به استعمال آنها در جنگ بمجلس مذکور خاطر نشان ساخت

ایران

دوات همسایه ما ایران در سال گذشته مشکلات سیاسی مهمی در پیش روداشت فوالم السلطنه صدراعظم اسبق ایران هنگامیکه حادثه آذر بایجان بوقوع پیوست قرار دادی با روسیه شوروی

راجع به حق امتیاز استخراج نفت شمال ایران امضا کرده بود که چون در آنوقت انتخابات دوره پانزدهم مجلس ملی ایران بمناسبت حوادث آذر بایجان به تعویق افتاده بود هنوز مرعیت نیافته بود پس از آنکه دولت شوروی قوای خود را از آذر بایجان خارج نمود و اوضاع بحال عادی برگشت انتخابات دوره پانزدهم نیز انجام یافته و مجلس ملی ایران تشکیل شد دولت شوروی مطالبه مینمود که قرارداد مذکور برای تصویب مجلس پیش شود و چون مجلس فراز داد مذکور را تصویب نکرد حکومت اتحاد شوروی آنرا یک رویه عنودانه بر ضد خود تلقی نموده و به حکومت ایران نوته های شدید اللحنی صادر نمود درینوقت عده از متخصصین نظامی امریکائی که برای تعلیمات اسلحه جدید عسکری استخدام شده و تعداد شان بقول منابع ایرانی از پنجاه نفر بیش نبود نیز وارد ایران شدند که اتحاد شوروی وجود آنها را برای امنیت سرحدات خود باعث خطر دیده و بر رویه حکومت ایران و نزدیکانی آن با امریکا انتقاد نمود اما نمایندگان سیاسی انگلو امریک در طهران آمادگی خود را برای معاونت با دولت مذکور در صورت کدام حمله خارجی اظهار داشتند و در حالیکه تصور میشد روابط شوروی و ایران تیره تر خواهد گردید بحران سیاسی در مملکت رونما گردیده قوام السلطنه باین عدم رای اعتماد در مجلس مستعفی شد درینوقت تصور میرفت که سردار فاخر حکمت کابینه جدیدی تشکیل خواهد داد ولی حکیم الملک معروف به این عهده موظف گردید کابینه نامبرده هم دبری دوام نکرده با استعفا از صحنه خارج شد و تحت ریاست هـ ژیر که سابق وزیر مشاور بود کابینه جدید تشکیل یافت .

دولت ایران علی الرغم مشکلات داخلی و خارجی در پیشبرد امور اجتماعی و حفظ موقعیت بین المللی خویش مساعی خود را مبذول داشته و با استقرائش از بانک بین المللی و جلب امداد امریکا امور ساختمانی خود را پیشبرده است اگر چه در قسمت کمک اتانزونی که مشمول معاونت های حربی هم میباشد مطبوعات دولت شوروی از رویه آن مملکت اظهار نا راضی مینمایند ولی بهیچواهان ایران امید می پروراند که دولت مذکور با حفظ مواز نه بین المللی در راه اعمار مملکت گامهای مفید و معقولی خواهد برداشت روابط این مملکت همسایه با افغانستان با ساس دوستی استوار بوده و اشتباهانی که باین نشرات بی حقیقت جراید ایرانی نسبت به آب هیرمند در آن مملکت تولید شده بود باین آمادگی افغانستان برای مذاکرات درین زمینه وقبول وساطت یک هیئت بیطرف رفع گردیده است چنانچه درین سال حکومت افغانستان وزیر فواید عامه را برای مذاکرات با نمایندگان سیاسی ایران در امریکا بسمه آنسبب اعزام نموده بود .

ترکیه

این مملکت در سال گذشته موقعیت بین‌المللی خود را با اساس بیشتر دموکراسی و اجتماعی و تقویت شئون دفاع ملی حفظ نموده برای استفاده از پتانسیل مارشال و جلب کمک نظامی امریکا با آن دولت روابط نزدیکی داشته است بر علاوه سهمیه که دولت مذکور بجهت عضو ملل متحد در اجلاس‌های مؤسسه مذکور گرفته است وزیر خارجه آن دولت در کنفرانس‌های همکاری اقتصادی پاریس نیز شمولیت ورزیده و در ضمن این مسافرت‌ها در روابط آن دولت با ایتالیا و یونان نیز نزدیکی بعمل آمده است.

روابط خارجی مملکت ترکیه ادول اسلامی و شرقی نیز با اساس دوستی و همدردی استوار بوده و در قضیه فلسطین از حقوق عرب‌ها حمایت مینماید.

در سال گذشته بحران سیاسی نیز در آن کشور رونما گردیده و حسن سقا وزیر خارجه سابق کابینه جدیدی تشکیل داده است که در آن نجم‌الدین صدیق سابق مدیر روزنامه افشام عهده وزارت خارجه را بدوش دارد.

روابط این کشور با افغانستان بصورت تعلقات تهذیبی و مودت استوار بوده است.

عراق

دولت عراق در سال گذشته مانند سایر همسایه‌ها کان خویش سرگرم بهبود امور اجتماعی بوده و در سیاست خارجی دو قضیه مشکل‌انگیز محافل جهانی را بطرف آن مملکت متوجه ساخته بود قضیه اولی عبارت از تجدید معاهده عراق و انگلیس بود که در تغییر مواد سابق قرارداد و وجود آوردن مواد جدید اختلافی بین ملت عراق و حکومت عراق و حکومت انگلیس موجود بود این همان قرارداد مشهور است که پس از اعتراف آزادی عراق از طرف دولت انگلیس با امضا رسیده بود و طبق آن انگلیس‌ها حق استفاده از پایگاه‌ها و مراکز را در عراق دارا بودند و قتی که مذاکرات تجدید معاهده بین هر دو دولت شروع شد صالح جبر صدر اعظم عراق به لندن مسافرت نموده و با آنست بیون معاهده دوم مملکت را امضا نمود متصل شیوع خبر امضای این معاهده مظاهراتی از طرف ملت آغاز گردید چه گفته میشد که در معاهده جدید هم بعضی امتیازاتی برای انگلیس‌ها در عراق قبول گردیده است و لهذا قبل از آنکه معاهده مذکور از طرف مجلس ملی عراق تصویب شود صالح جبر باثر مخالفت ملت استعفا نمود و محمد صدر کابینه جدید را تشکیل داد چنانچه بعداً انتخابات پارلمان عراق آغاز گردیده و در نتیجه محمد صدر نیز از بین رفت اکنون محمد البچاچی کابینه جدید را ریاست می‌کند.

مسئله دیگری که سیاست خارجه عراق را طرف توجه ساخته است قضیه فلسطین میباشد مملکت عراق نظریه ملایق مذهبی، نژادی، تاریخی و همجواری با عرب های فلسطین همدردی خود را اظهار و بایان مجوزۀ یونواظهار مخالفت نمود چنانچه بعثت عضو جامعه عرب با اتفاق تمام دول عربی پس از آنکه مانندیت انگلستان در فلسطین ختم شد قوای خود را برای حفظ امنیت فلسطین به آن مملکت سوق داد.

دولت عراق با افغانستان مودت و علائق سیاسی خود را با حسن نظر و نیک نیتی متقابل حفظ کرده است.

مصر:

این مملکت در سال گذشته با سه قضیه مشکل روبرو بود که هر کدام در سیاست بین المللی نیز مؤثر شده می شود این قضایا عبارت است از تجدید معاهده ۱۹۳۶ مصر و انگلیس قضیه سودان و قضیه فلسطین در قسمت اولی دولت مصر خواهان خروج قوای نظامی انگلیس از مصر بود و در قضیه دوم دولت مصر خواهان وحدت وادی نیل بوده و طبق تعهدی که درین باره از انگلیسها داشت در وضع آتیۀ سودان نیز بخود حق مشوره و شرکت قایل بود چنانچه برای همین مذاکرات صد فی پاشا صدراعظم سابق مصر به لندن مسافرت نمود در حالیکه این مذاکرات در فاهره نیز بین نمایندگان مصر و انگلیس بعمل می آمد اگرچه تاختم مذاکرات تصور می شد که صد فی پاشا مطالب خود را حاصل کرده خواهد بود چنانچه اظهاراتی نیز از موفقیت خود انتشار داد که بعداً از طرف بیون وزیر خارجه انگلستان تأیید نگردید و کابینه صد فی پاشا استعفا داد اکنون کابینه جدید در تحت ریاست نقراشی پاشا مشغول امور داخلی و خارجی است اما نامبرده در مذاکرات خود با انگلستان مخصوصاً در قضیه سودان به موافقتی نرسیده است چنانچه حاکم انگلیس در سودان بدون رضای مصر به انتخابات در آن علاقه امر داده است کذا در قضیه فلسطین هم دولت مذکور سیاست و پشتیبانی از حقوق عرب را با اساس علائق نژادی و کلتوری و حمایت از انصاف و عدالت و بعثت عضو جامعه عرب نصب العین قرار داده است چنانچه به پلان تقسیم فلسطین رای منفی داده و در حالیکه مانندیت انگلستان در آن سرزمین ختم شد قوای خود را برای جلوگیری از تجاوز یهود بخاک فلسطین داخل نمود روابط این مملکت دوست نیز با افغانستان بصورت کاملۀ الوداد دوام دارد چنانچه وقتیکه شوع المملک کو ارادر آن سرزمین به تلفات جانی منجر میگردد از طرف موسسه صلیب احمر افغانی طور اعانه بکمه مقدار کافی و اکسین ضد کولرا به مملکت مذکور ارسال شد.

سائر ممالک عربی:

تمام ممالک عربی در سال گذشته با تجویز تقسیم فلسطین که خطریهود را بر سرحدات آنها نزدیک

میکند دچار اضطراب بودند و احتمال میرفت که ممالک مذکور حتی مؤسسه ملل متحده را نیز ترک خواهند گفت ولی جامعه عرب رویه همکاری با مؤسسه مذکور را عاقلانه ادامه داده و در مورد قضیه فلسطین هم هر چند بضرر آن تمام می شد به اوامر مجلس امنیه راجع به متار که در فلسطین و مذاکرات صلح احترام گذاشته است ممالک سوریه، لبنان و شرق اردن نیز مانند سایر ممالک عربی پس از ختم ماندیت انگلستان برای قیام امنیت در فلسطین و کوشش برای تشکیل جمهوری متحد آندولت قوای خود را بداخل سرزمین مذکور سوق دادند دولت شرق اردن نظر به اینکه امیر عبدالله صاحب پلان معروف سوریای بزرگ قیادت فخری قوای ممالک عربی را قبول کرده است درین قسمت سهم بیشتری گرفته است دولت مذکور معاهده خود را با انگلستان تجدید نمود و روابط سیاسی خود را با دولت افغانستان نیز تاسیس کرده است درین که از ممالک عربی کمی منزوی تر بنظر میرسد اغتشاشی رخ داده و امام یحیی به قتل رسید که گفته می شود قاتل وی عبدالله الوزیر پسر امام بوده است اکنون سیف الاسلام احمد تاج و تخت آندولت را متصرف شده و جامعه عرب هم ویراثا تبید کرده است .

ممالک جدیدة الاستقلال

درین سال نیز مانند سال گذشته عده از ممالک آسیائی به حق آزادی و استقلال ملی خویش نائل گردیدند این ممالک عبارتند از برما، سیلون، اندونیزیا و جمهوری ویت نام که استقلال بعضی از آنها کاملاً اعتراف گردیده و بعضی اگرچه با ممالک متنازع در راه حصول حق مشروع خود بموافقه هائی رسیده اند ولی درباره مسائل و شرائط باقی هنوز هم مصروف مجادله میباشند .

جمهوریت برما آزادی خود را بطور تمام حاصل داشت و فیصله نمود که در دومینون انگلستان هم باقی نماند مقارن اعلان آزادی درخواست شمولیت خود را بمسلل متحده نیز از سال داشته و روابط خود را با بعضی از ملل عالم قایم نمود در مملکت مذکور حادثاتی از قبیل قتل صدراعظم و وزیر سابق و اغتشاش کمونست ها بوقوع پیوست ولی با آنهم جمهوریت جدید پس از خروج سرهوبرت رانس حاکم انگلیس زمام امور را بریاست تسکین نو صدراعظم بدست گرفته و تخت تپیا شاه سابق برمارا نیز از دهلی تسلیم گرفتند .

جمهوریت ملین اندونیزیا نیز با دولت هالند در اطراف تشکیل اضلاع متحده تمام اندونیزیا مصروف مذاکرات بود و چون ملیون طر فدار حکومت های دست نشانده در جزائر مذکور نیستند و هالندیها بطور کلی منافع و حکمرانی خود را ترک نمیدهند بین هردو دولت تصادماتی بوقوع پیوسته که با مداخله مجلس امنیه به متار که تبدیل گردیده است واکت

شهريار صدراعظم سابق ملين اندونيزيا بهمين مملكت ها مستعفى گرديده و كابينه فعلی تحت رياست محمد عطا قرار دارد جمهوريت مذکور از طرف افغانستان برسميت شناخته شده بين هردو مملكت راجع به قيام روابط سياسی موافقه بعمل آمده است .
ميلون نیز آزادی خود را از دولت بریتانیا حاصل ننوده ولی در كس منوات برطانیه باقی خواهد ماند مسوده آزادی جمهوريت ويت نام باحفظ اتحاد بافرانسه از پارلمان مملكت فرانسه گذشته است و عنقریب جمهوريت مذکور موقع خود را در صف ملل آزاد گیتی اشغال خواهد کرد .

چین:

دولت بزرگ چین درین سال مصروف کشمکش های داخلی و با بحران اقتصادی و انفلاسیون شدید و ملی مبتلا بود کمونست های چین با آلات بهتر و تجهیزات بیشتری بمقابل حکومت مرکزی فعالیت های حربی خود را ادامه داده و پیشرفتهای هم نموده اند ولی همانطوریکه در محاربه چین و جاپان یکطرفه ساختن اوضاع آن مملکت نظر بوسعت رقبه ممکن نشد اکنون هم اگرچه گاهی یکطرفه و گاهی طرف دیگر موفقیت هایی بدست میاورند راجع بوضعیت حربی مملکت مذکور پیش گوئی شده نمیتواند علی الخصوص که صحنه این محاربات میدان زور آزمائی سیاسی دول بزرگ واقع شده اتحاد شوروی از حکومت کمونست های چین که بنام دیموکراسی ملی یاد میشود و انگلستان و اتانزونی از حکومت ناسیونالینگک طرفداری مینمایند چنانچه امداد های هنگفت اتانزونی بچین نیز در همین سلسله طرف بد کوئی مطبوعات اتحاد شوروی واقع گردیده است .

کوریای :

موضوع کوریا مرکز اختلافات روسیه و امریکا در شرق اقصی شمرده میشود اگرچه هردو دولت اولاً بموافقه رسیده بودند که قوای خود را از آن مملکت خارج ساخته و حکومت ملی کوریا را بوجود بیاورند ولی پسان در اطراف انتخابات و تعیین حکومت آن سر زمین باهم اختلاف پیدا کرده و هر یک چنین الزام مینمودند که طرف مقابل عناصر هواخواه خود را در کوریا بروی کار میاورد این اختلاف کوریا را بدو قسمت شمالی و جنوبی تجزیه کرده و دولت اتانزونی در قسمت جنوبی که تحت اشغال آن میباشد انتخابات را اعلان و برای تشکیل جمهوری در آنجا اقدام نمود در حالیکه کوریای شمالی با آن مقاطعه ورزید و هنوز معلوم نیست که این تقسیم باقی خواهد ماند و یا به کوریای متحد تبدیل خواهد شد .

ممالك اروپائی

دولت جماهير متحده اشتراکيه شوروي

دولت روسيه سال گذشته رايه پيشبرد امور داخلي و رفـح اقتصادات واز ده از جنگ پـرداخنه پـروکـرام های زراعتی ، تمـرانی و اقتصادی خـود را توسعه و ترقي بخشیده است روابط خارجي آندولت چه در مـوسسه ملـل متحده و چه پـا دول پـزرگ و متحد سابق بيشتر طـرف دقت محافل کيـتی واقع بود چه اختلافات مدهشی بين نقطه نظر روسيه و دول غربي مخصوصاً امريکا در سال گذشته به مشاهده رسيد دولت روسيه روي دول غربي را در يونو و هم در مورد دول مغلوب طرف تنقيد فرار داده و آنهارا به توسعه جـوئی و اميرالزمی ملامت قرارداد چنانچه بهمين اساس دريلان مشارکت شامـل نگردیده و ازان نکو هـش نمود تاجائیکه دول مذکور را با تشکيل اتحاديه غربي و دولت المان غربي به امداد بر عليه اتحاد شوروي ملزم فرار داد و ازینجهت همکاری خود را در تمام زمينه ها با ایشان قطع کرد نماینده روسيه اگرچه در محافل يونو و مجلس امنيه و کنفرانس وزرای خارجه و نائب های آن اشتراک ورزیده ولی از نقطه نظر دولت خود بشدت دفاع نموده اند تاجائیکه با اثر همین ایستادگی در اثر مسائل ذات البینتی رکود و معطلی پیدا گردیده است .

از طرف دیگر روابط دولت مذکور با ممالك اروپای شرفی رو به نزديکی و همکاری بوده و دولت نامبرده از حکومت های ممالك مذکور که آنهارا به نام ديموکراسی جديد ياد میکنند تائيد مينماید .

روابط دولت مذکور به افغانستان با اساس علائق همجواری ادامه داشته و بکـمـوافقه تجارتي هم بين موسسات اقتصادی هر دو مملکت به امضا رسیده است .

انگلستان

سال گذشته انگلستان از حيث مشکلات اقتصادی زحمات زیادی را متحمل شد و لسی با بيلانهای جيره بندی و کنترول از یکطرف و پروگرامهای تزئيد محصولات از طرف دیگر با آن مجادله نمود مخصوصاً که امداد اتازونی نیز در رفع اين مشکلات تاثير خود را وارد کرد با آنهم دولت مذکور از حيث قلت دولار که تمام ممالك اروپائی را به بحر ان اقتصادی مقابل ساخته بود مشکلات زیادی داشت نظر به همین مشکلات و پروگرامها در کابينه آن دولت هم تغييراتی بعمل آمد و ویلسن که جوانترين عضو کابينه شناخته ميشود امور تجارت را متکفل شد کريس وزير اقتصاد

آن مملکت بعد از استعفای هیودالتن وزارت مالیه را نیز بدست گرفت و پلان مالی و اقتصادی برای رفع بحران اقتصادی وضع کرد دول انگلستان از پلان مارشال حسن استقبال نمود و مفکوره اتحادیه اروپای غربی را عملی ساخت سیاست خارجی دولت مذکور با امریکا در اکثر موارد اتفاق داشته اگرچه بعضاً سیاست متعدلی را هم بین آن دولت و روسیه اتخاذ کرده است ولی اختلافات دولت مذکور با روسیه شوروی به نقطه احملی نرسیده و بلکه فزونی گرفته است در آیرلند با اثر انتخابات دی و لیرا صدراعظم چندین ساله سقوط نموده و عوض آن کاستیلو تعیین گردیده است.

در خانواده شاهی انگلستان واقعه که در محافل بین المللی قابل ذکر است عبارت از عروسی شامدخت البیزابت با قلیپ موت بیتن می باشد که در آن بعضی از شاهان و شاهزادگان دول اروپائی شرکت ورزیده بودند و الاحضرت سیه سالار غازی صدراعظم نیز در ضمن مسافرت به امریکا و معاودت از آنجا در لندن با حرارت زیاد پذیرائی گردیده اند و از طرف بیون واتلی دعوت هائی بزرگی به افتخار ورود شان داده شد درین سال دولتین افغان و انگلیس موافقه نمودند که وزارت مختاری های خود را در مراکز همدیگر به سفارت های کبری تبدیل نمایند.

فرانسه :

دولت فرانسه در سال گذشته با بحرانات سیاسی و اقتصادی داخل مجادله بود جنرال دوکول زعیم زمان جنگ مملکت مذکور حزب جدیدی بنام ریلی و فرانس یا نجات فرانسه تشکیل داد هدف نامبرده مجادله با کمونس می باشد که میگویند امکان غلبه نزدیک آن در فرانسه موجود بود حزب دوکول بزودی پیشرفت نموده و در انتخابات پسندی فرانسه اگرچه توقع آن نوبرت موفق شد و اکنون منتظر فتح در انتخابات پارلمان که دوکول انحلال آنرا نیز مطالبه میکنند می باشد حزب کمونس فرانسه در مؤسسه کامتفرم شامل گردیده و ازین حیث فعالیت های آن برای فرانسه بنظر اهمیت دیده میشود حکومت فرانسه با مشکلات مالی نیز مجادله خوبی نموده و پس از آنکه کابینه رمیه سقوط کرد سرمان وزیر مالیه کابینه سابق عهد صداره را اشغال نمود اگرچه تصور میسرفت بلوم رئیس حزب سوسیالست به این عهده مقرر خواهد شد رویبر شومان اصلاحات مالی را رویکار نموده و نرخ فرانک را تنزیل داد دولت فرانسه از پلان مارشال استقبال خوبی نموده و به امتزاج منطقه اشغال خویش در آلمان با مناطق انگلستان و اتانزونی بالاخره موافقه نمود و در اتحادیه اروپای غربی نیز شامل گردید چنانچه معاهده اتحادیه غربی از طرفت بیدو وزیر خارجه آن دولت بامضا رسید.

روابط این دولت با افغانستان طبق سابق به اساس علائق فرهنگی و دوستی استوار بوده و در وقتیکه مارشال شاه ولیخان وزیر مختار سابق افغانی در یاریس از آنجا منتقل شدند رئیس جمهور فرانسه بزرگترین نشان آن دولت شلیریون دوناور را به مارشال مذکور اعطا نمود اکنون ولا حضرت سردار محمد داؤد خان وزیر حرب سابق در پانصدت آن مملکت از افغانستان نمایندگی میکنند .

ایطالیا :

دولت ایطالیا با مشکلات اقتصادی و بحرانهای سیاسی بکسان مواجه بود دگاسپیری رئیس حزب کرسچین دیموکرات که ریاست کابینه را بدست داشت عناصر کمونستی را از کابینه اخراج نمود با مقابل احزاب سوسیالست و کمونست باهم اتحاد نموده منتظر فتح در انتخابات ۱۸ - اپریل بودند ولی نتیجه انتخابات نیز به نفع احزاب دست راست تمام شد و انتظار تمام کبیتی را که آنها در نتیجه انتخابات ایطالیا بکدام یک از پلوك شرق و غرب خواهد پیوست مرتفع ساخت ایطالیا امداد زیادی از امریکا بدست آورده و در مهالک ۱۶ گانه همکاری اقتصادی اروپا نیز موقع گرفته است اکنون با نژدیسکی به دول غربی برای بدست آوردن مستعمرات سابق خود بصورت قیمومیت کوشش میورزد کذا انگلستان و امریکا طرفدار آن میباشد که علاقه آزاد تری است نیز به دولت مذکور سپرده شود معامله صلح با دولت مذکور امضا گردیده و بیکانه مملکتیست از محور سابق که چنین موقعیتی را بدست آورده ولی در اثر مخالفت نماینده اتحاد شوروی در مؤسسه ملل متحد پذیرفته نشده است .

یونان :

دولت یونان بیکانه مرکز کشمکش شرق و غرب در اروپا شمرده میشود کمک های هگفت انازونی بحکومت مرکزی یونان از یکطرف و علاقه مندی دول شرقی با جنرال مارکوس از طرف دیگر وقایع یونان را در سیاست بین المللی ولوله انگیز نشان میدهد در حالیکه اتحاد شوروی از امداد امریکا به حکومت مرکزی یونان شکایت مینمود دولت امریکا از مداخله همسایگان شمالی یونان وتائید اتحاد شوروی از قوای ایله جاری عدم رسالت خود را اظهار میکرد تا اینکه از طرف مؤسسه ملل متعده کمیسیونی برای مراقبت سرحدات شمالی یونان اعزام گردید که اتحاد شوروی با آن مقاطعه نمود اگرچه این کمیسیون باتر عدم موافقه اتحاد شوروی ودول شرقی مشکلاتی داشت با آنهاهم بیکارهای خود ادامه داد و در تحت همین تاثیرات بود که اگرچه جنرال مارکوس زعیم ایله جاریهای یونان

به تشکیل حکومت پرداخت ولی برخلاف احتمال از طرف دول شرقی رسمیت شناخته نشده حکومت یونان تحت ریاست سفوس روابط خود را با دول غربی توسعه بخشیده و در استفاده از بلان مارشال سهیم می باشد

هسپانیه :

دولت هسپانیه فرانکو با وجود فاصله یونان نسبت به قطع روابط دیپلماتی اعضای ملل متحده با آن در اثر تغییرات فضای بین المللی توانست موافقی برای ایجاد روابط با دول دیگر بدست آورد هر چند خود فرانکو نیز برای رویکار آوردن اصلاحاتی در رژیم خودش حاضر شدن بقبول رژیم نازی هسپانیه خواست از اعتراضات خارجی و داخل بنگاهد دولت فرانسه حاضر شد که سرحدات خود را واپس بروی هسپانیه بکشاید و حتی احتمال میرفت که دولت مذکور عضو بلان مارشال نیز خواهد شد اما آنچه ظاهراً آنکارا گشت عبارت از عدم مخالفت شدید دول غربی است که اکنون نسبت به هسپانیه محسوس میشود و وفقت آینده آنرا در جبهه بلندی دول پیش بینی می نماید .

ممالک اروپائی شرقی :

دول اروپای شرقی پس از آنکه به پیروی از مولوتوف رخ خود را از بلان مارشال گشتاند طبق بلان مولوتوف بطرف هسپانیه بزرگت خود روسیه شوروی متوجه گردیده و تعاهدات دوستی و تجارتی با دولت مذکور امضا نمودند در عین حال طوریکه در مطبوعات روسی به نام نهضت ملی و با دیمو کراسی جدید تعبیر میشود در ممالک مذکور احزاب کمونیستی قوه حاکمه را بدست گرفته و حکومت های مخالف مرام خود را خلع نمودند چنانچه استقای میخائیل شاه رومانیا نیز در اثر همین حرکات حساب میشود اکنون صحنه فعالیتها بیشتر برای دیستروف سدر اعظم باغاریا و گروزا و اما بوکر سدر اعظم و وزیر خارجه رومانیا و نیز سدر اعظم یوگو سلاویا و غیره آماده بوده و آنها با نزدیکی با همی دول اروپای شرقی از یکطرف و با پیروی اتحاد شوروی از طرف دیگر علائق خود را در شرق اروپا محکم تر کرده می روند چنانچه تشکیل کمانفرم بلگراد نیز نتیجه همین تدابیر میباشد در حالیکه علائق آنها با دول غربی هم روز بروز سرد تر شد می رود این حرکت ها اکنون تاچیکو سلواکیا بیش رفته و در اینجا هم گوتوالد سدر اعظم کمونیست مملکت عناصر غیر کمونیستی را از کابینه اخراج نموده چنانچه مقارن همین واقعات دول اروپای غربی به تشکیل اتحادیه غربی اقدام ورزیدند .

ممالک سئانادیناوی :

ممالک سویدن ، ناروی و دنمارک در کشمکش بلو کهای شرقی و غربی راجع به وفقت خود در اندیشه اعتداده کفرانسی در کوپن هاگن معقد ساختند و در آنجا مذاکره نمودند که به هیچ یک از دو طرف متقابل پیوست نشوند چنانچه دولت سویدن بیطرفی خود را نیز در دسته بندی دول اظهار داشت اگر چه ممالک مذکور در کفرانس پاریس شمولیت ورزیده و با بلان مارشال مخالفت نمودند ولی بر بیطرفی خود نیز با فشاری مبرورند مملکت فنلند هم درین کشمکش

دچار اضطراب بود تا اینکه اتحاد شوروی پیشنهاد امضای یک معاهده نظامی را بدولت مذکور تفویض نمود و بعد از مذاکرات مفصل در مسکو و لنینگر یک معاهده دو ساله اتحاد و تعاون با همی بین دو مملکت امضاء گردید .

ممالك امریکائی:

دولت اتازونی درین سال از یکطرف با طرح پروگرام های اقتصادی و از طرف دیگر با اشتراک در موسسه ملل متحده و علاقه مندی بامسائل بین المللی فعالیت های بیشتر خود را در زمینه های سیاسی معطوف گردانیده است .

دو کترین ترومن که مراد از آن کمک به ممالك مصیبت رسیده جنگ و تعمیر مجدد آنها و کمک به ممالك پسمانده میباشد با طرح پلان مارشال شکل عملی گرفت هر چند دولت مذکور قبلاً امداد های هنگفتی را برای چین ، ترکیه ، یونان و حتی ایران منظور نموده بود باساس پلان مارشال دولت اتازونی تاچار سال به شانزده مملکت اروپائی امداد خواهد رسانید این پلان اگر چه بصورت عمومی طرف قبول عقاید عامه امریکا بود باهم مخالفت هایی راجع به آن محسوس میشد ولی هر وقت در اروپا پیشرفتی از حرکت کمونستی مسووع میکرد دید پلان مذکور نیز مراحل قانونی خود را با سرعت بیشتر طی میکرد چنانچه بعد از کودتای چیکو سلواکیا لایحه مذکور از هر دو مجلس اتازونی گذشت اکنون این لایحه بامضای ترومن رسیده و شکل قانونی گرفته است بااین امداد دولت مزبور در داخل مملکت خود نیز به صرفه جوئی های اقتصادی مجبور گردیده است کما در تشکیل کنفرانس دفاعی ممالك امریکای جنوبی نیز اتازونی سهم بیشتری گرفته و در راه پیشرفت امور اجتماعی و اقتصادی و جبران خسارات جنگ صرف مساعی نموده است همچنین یک به منظور دفاع یک لایحه خدمت نظام اجباری و بودجه بزرگت عسکری را تحت اجرا گرفته میباشد درین سال روابط دولت مذکور با افغانستان طبق سابق دو ستانه بوده و طرفین موافقه نموده اند که وزارت مختاریهی خود را در مراکز همدیگر به سفارت های کبری ارتقا بخشند .

سایر ممالك امریکائی:

ممالك دیگر امریکائی در حالیکه مشغول اصلاحات اقتصادی و عمرانی خویش بودند باجزئی اختلافات و اغتشاشانی هم مواجه شده اند که اهمیت بین المللی آن کمتر بوده است مهمترین این واقعات اختلاف دول مذکور بامستعمرات دول اروپائی در سواحل آنها میباشد که اگر چه در سال گذشته شکل جدی گرفت ولی باز هم مؤثر نبود دول مذکور با کنفرانس پان امریکن بهمدیگر مرتبط گردیده و به شمول اتازونی یک اتحاد دفاعی و اقتصادی بین هم ایجاد کرده اند آنها کمک اقتصادی خود را نیز به اروپای غربی ارسال کرده میرود .

این بود مجملی از گذارشات سال که بامید استقبال بهتر و آینده نیکوتر آنرا خاتمه میدهم

او این گوردنر جـنر ال دو مینیون هندوستان راج کویال اچاریه در حضور
قاضی القضاات سر هری لال کتیا که لباس سیاه دربر دارد حین مراسم تحلیف

سالم جبر صدر اعظم مستعفی عراق که چون
معااهده ۱۹۳۰ عراق و انگلستان را تجدید
نمود با مخالفت ملت عراق مواجهه گردید

امضای معااهده مودت بین روسیه و رومانیه

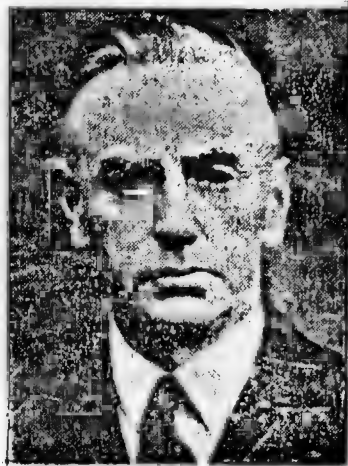
دی ولرا صدر اعظم سابق آیر

سرستیفورد کریس وزیر مالیه جدید انگلستان

کونوالد صدر اعظم چکو سلواکیا

جان ای کاستیاو صدر اعظم جدید آیر

میخائیل شاه مغلو و رومانیه در حالیکه با مادرش بود است رانرک میدهد

ترومن رئیس جمهور امریکا که در تبریع پلان
امدادی اتانونی به اروپا رول مهمی داشت

فهرست مندرجات سالنامه

۱۳۲۶-۲۷

الف - مضامین :

صفحه	مضمون
۱	د کابل شپاړسمه کالنی
۲	د افغانستان پادشاه
۳	تشکیلات مملکتی - (صدارت عظمی)
۵	» وزارت خارجه
۱۰	» » داخله
۱۲	» عدلیه
۱۴	» مالیه
۱۶	» معارف
۱۸	» اقتصاد
۲۰	» فوائد عامه
۲۱	» » صحیه
۲۲	» » مخابرات
۲۴	» » معادن
۲۵	» ریاست زراعت
۲۷	» » مطبوعات

ولایات و حکومتات اعلی :

۳۰	تشکیلات ولایت کابل
۳۱	» » قندهار

صفحه	مضمون
۳۱	تشکیلات ولایت هرات
۳۲	مزار شریف
۳۳	فطهن
۳۴	مشرقی
۳۵	جنوبی
۳۶	حکومت اعلای میمنه
۳۷	بدخشان
۴۲	دوائر ملی (شورای ملی)
۴۳	مجلس اعیان
۴۴	وزارت دربار
۴۵	دارالتحریر شاهی
۴۶	مدیرهای جرائد و مجلات
۴۸	د افغانستان بانک
۴۹	ریاست معاکمات
۵۰	عمومی تفتیش
۵۰	قبائل
۵۲	المییک
۵۳	مدیریت سپورت
۵۶	ریاست مالیات بر عایدات
۸۰	ریاست بلدیہ
۸۶	رئیس های بلدیہ ولایات
۱۲۱	اجراآت دوائر مملکتی :
۱۲۳	امور وزارت خارجه
	داخله
	عدلیه
	مالیه
	اقتصاد ملی
	فوائد عامه
	صحبہ

(ج)

صفحه	مضمون
۱۴۰	امور وزارت مختبرات
۱۴۷	» » معارف
$\frac{۱۸۰}{۳۳}$	» ریاست زراعت
$\frac{۱۸۰}{۴۹}$	» » مطلوبهات
$\frac{۱۸۰}{۵۵}$	» ولایت کابل
$\frac{۱۸۰}{۵۶}$	» » هرات
»	» » مزار شریف
$\frac{۱۸۰}{۵۷}$	» حکومت اعلای بدخشان
$\frac{۱۸۰}{۵۸}$	» ریاست شورای ملی
$\frac{۱۸۰}{۵۹}$	» » اعیان
$\frac{۱۸۰}{۶۱}$	» رفاه عامه
$\frac{۱۸۰}{۷۰}$	» انجمن خبریه نسوان
$\frac{۱۸۰}{۷۲}$	» ریاست مرستون
$\frac{۱۸۰}{۷۴}$	» عطای نشان

مقالات:

۱۸۱	اتحادستان بیک نظر
۲۸۶	در اطراف زمان و قدامت استوار
۲۹۷	دپنیتو اوسانسکریت نوی نزدی والی

(ج)

صفحه	مضمون
۱۴۰	امور وزارت مخبررات
۱۴۷	» » معارف
$\frac{۱۸۰}{۳۳}$	» ریاست زراعت
$\frac{۱۸۰}{۴۹}$	» » مطبوعات
$\frac{۱۸۰}{۵۵}$	» ولایت کابل
$\frac{۱۸۰}{۵۶}$	» » هرات
»	» » مزار شریف
$\frac{۱۸۰}{۵۷}$	» حکومت اعلای بدخشان
$\frac{۱۸۰}{۵۸}$	» ریاست شورای ملی
$\frac{۱۸۰}{۵۹}$	» » اعیان
$\frac{۱۸۰}{۶۱}$	» رفاه عامه
$\frac{۱۸۰}{۷۰}$	» انجمن خبریه نسوان
$\frac{۱۸۰}{۷۲}$	» ریاست مرستون
$\frac{۱۸۰}{۷۴}$	» اعطای نشان

مقالات:

۱۸۱	اتغانستان بیک نظر
۲۸۶	دراطراف زمان وقدمات استاو
۲۹۷	دپښتو اوسانسکریت نوی نزدی والی

(د)

صفحه	مضمون
۳۱۳	سياست شهرسازی در افغانستان
۳۲۵	مهم‌ترین مختصرات
۳۷۰	خوشحال خانه اتفاق غوثیت
۳۸۳	اوضاع سیاسی دنیا ۲۷-۱۳۲۶

تصاویر :

مقابل ۲	اعلیحضرت معظم همایونی
» ۴	ج ، ع ، ج ، والا حضرت سیه سالار غازی صداعظم
» »	ع ، ج ، س ، ا ، معاون صدارت و وزیر داخله
» »	وزیر های دولت (۴) قطعه
» ۴ - ۵	مقرریها در صدارت عظمی (۷) قطعه
» » »	» و ترفیحات در وزارت حربیه (۲۵) »
» ۸	ع ، ج ، ا ، ا ، نینان والا حضرت مارشال شاولبخان سفیر کبیر پاکستان
» »	» » » » ع سردار محمد داؤد خان وزیر مختار
» »	» » » » » محمد نعیم خان سفیر کبیر در لندن
» ۸ - ۹	مقرریها در وزارت خارجه (۶) قطعه
» ۴۴ -	» » دربار (۳) »
» ۵۸	ع ، ج ، عبدالحمید خان عزیز
» ۵۹	کنفرانس آزادی اطلاعات

صفحه	مضمون
۷۴	مقرریها در وزارت داخله (۶) قطعه
۷۸	» » عدلیه (۳) »
۷۹	» در مجلس اعیان و وزارت صحتیه (۴) قطعه
۸۲	» در وزارت مالیه (۱۶) قطعه
۱۲۰	منظره صبیحیه یغمان و کبلمهار (۲) »
مقابل ۱۳۶	مدیر و متعلمین فاکولته طب
۱۳۷ »	مکتب متوسطه فراه
۱۶۰ »	مقرریها و ترفیعات در وزارت معارف (۶) قطعه
» »	یک عده متعلمینیکه عازم امریکه شدند (۵) »
مقابل ۱۸۰	ترفیعات در ریاست طبوبات (۴) قطعه
۵۳	مقرریها در ریاست زراعت (۲) »
»	موتور جدید اطفائی (۲) »
۱۸۰	مزار حضرت خواجه عبدالله انصار علیه الرحمه
۵۵	» عمارت ارزاق هرات و هتل شین دند (۲) »
»	» مراسم برافراشتن علم مبارک در مزار شریف (۲) »
»	» شفاخانه عسکری مزار شریف (۲) »
»	» شهر قدیم و شهر جدید و حمام گردیز (۳) »
۱۸۰	اعضای محترم مجلس رفاه عامه
۶۱	»
۱۸۰	نمونه خطاطی بناغلی عزیزالدین خطاط
۷۲	»
۱۸۰	مامورین ولایت جنوبی
۷۵	شخص نورستانی بالباس ملی
»	»